DIMITRIE BOLINTINEANU

O P E R E
XI
CORESPONDENȚĂ

Ediție îngrijită, note și comentarii
de
TEODOR VÂRGOLICI

SCRIITORI ROMÂNI
EDITURA MINERVA
București — 1989

ISBN 973–21–0075–3
ISBN 973–21–0074–5

NOTA EDITORULUI

Volumul XI al ediţiei noastre cuprinde *Corespondenţa* lui Dimitrie Bolintineanu, emisă între anii 1847–1871. Unele dintre scrisorile incluse în prezentul volum au mai fost publicate, în diverse perioade de timp şi în diferite locuri, fiind reunite acum, pentru prima dată, împreună cu cele inedite, pentru a oferi o imagine completă şi unitară asupra relaţiilor lui Dimitrie Bolintineanu cu contemporanii săi, cu diverse instituţii şi publicaţii din epoca în care a trăit.

În cazul scrisorilor care au mai fost publicate am mers din nou la sursă, reproducîndu-le după manuscrisele originale, prin respectarea criteriilor de transcriere aplicate în toate volumele anterioare ale ediţiei noastre. În acest mod, am corectat lecţiunile eronate, am introdus cuvintele omise şi pasajele eliminate, am stabilit cu mai multă precizie data emiterii unor scrisori. Am procedat astfel pentru a asigura deplina acurateţe şi integralitate a scrisorilor, pentru a nu perpetua lecţiunile eronate şi pentru a reintroduce în text pasajele eliminate în mod deliberat. De pildă, începînd să publice *Scrisori din exil* ale lui Dimitrie Bolintineanu, în *Neamul românesc literar*, an. I, nr. 6, 1 iunie 1909, p. 463, N. Cartojan preciza, într-o scurtă notă introductivă: „În publicarea acestor scrisori se vor omite pasagiile care cuprind amănunte prea intime de familie, sau mici răutăţi privitoare la contemporani, care pot deştepta încă oarecare jigniri.“ Mergînd direct la sursă, la manuscrise, am mai avut surpriza să constat că, în cazul unor scrisori, N. Cartojan nu a publicat textul original în limba franceză, ci o versiune românească proprie.

În volumul de faţă, scrisorile în limba franceză au fost reproduse întocmai, dîndu-le îndată, pe fiecare în parte, şi în traducere.

Scrisorile au fost grupate în ordinea alfabetică a destinatarilor şi, în cadrul fiecărei grupe, în ordinea cronologică a emiterii lor. Scrisorile către Alexandru Zanne şi soţia sa au fost incluse în aceeaşi grupă deoarece poetul le scria, în mod frecvent, amîndurora deodată, unele scrisori continuîndu-se una pe alta, pe aceeaşi hîrtie. În ultima grupă, *Diverse*, am inclus scrisori

şi cereri particulare ale lui Dimitrie Bolintineanu adresate unor instituţii sau publicaţii, precum şi circulare, comunicate, apeluri, dispoziţii etc. emise ca ministru de Externe (1861) şi apoi ca ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice (1863—1864), în timpul Unirii, sub propria sa semnătură. Ele sînt deosebit de interesante pentru cunoaşterea exactă şi adîncită a rolului prestigios îndeplinit de Dimitrie Bolintineanu în epoca marilor reforme sociale şi naţionale, înfăptuite sub domnia lui Alexandru Ioan Cuza. Comparîndu-le cu circularele şi ordinele semnate de ceilalţi miniştri şi publicate în ***Monitorul, Jurnal oficial al Principatelor Unite Române***, se poate constata cu uşurinţă, de la prima lectură, că tot ceea ce purta semnătura poetului, în calitatea sa oficială, era elaborat de el însuşi, că toate circularele, adresele şi apelurile erau scrise cu propria sa mînă, reflectînd întocmai concepţiile sale, modul său personal de a gîndi şi a acţiona, în concordanţă, desigur, cu orientarea generală a guvernului din care făcea parte şi cu politica lui Alexandru Ioan Cuza, pe care o slujea cu fidelitate. Circularele, adresele şi scrisorile publice ale lui Dimitrie Bolintineanu, ca ministru, nu au nimic din stereotipia actelor oficiale, evită permanent formulele aride, purtînd amprenta vizibilă a propriului său stil.

Pentru datarea scrisorilor am adoptat un sistem unitar, trecîndu-le pe toate în colţul din dreapta, sus, însă transcriindu-le întocmai cum au fost notate de scriitor. Unele scrisori, neputînd nici o dată, au fost datate de noi, între paranteze drepte, în funcţie de o serie de elemente care justifică datările respective, explicate în capitolul de *Note şi comentarii*. Datele incomplete de la alte scrisori au fost întregite potrivit aceluiaşi sistem. De asemenea, am menţionat în capitolul de *Note şi comentarii* şi alte modalităţi de datare, ca, de pildă, data la care unele cereri au fost înregistrate la instituţiile cărora le erau adresate.

În textul scrisorilor, am marcat cu trei puncte între paranteze drepte cuvintele sau frazele pe care nu le-am putut descifra, fie din cauza scrisului complet ilizibil, fie din cauza deteriorării manuscriselor originale. De asemenea, între paranteze drepte am marcat şi cuvintele care lipsesc din textul original, dar pe care le-am introdus noi, fiind cerute cu necesitate de claritatea frazei şi a sensului ei.

Textele scrise în limba franceză au fost corectate tacit numai sub aspect ortografic.

În cazul unor citate din *Note şi comentarii*, parantezele drepte cu trei puncte în interiorul lor indică suprimarea unor fraze sau pasaje, pentru a reţine numai ceea ce am considerat necesar şi semnificativ.

În fiecare grupă alfabetică, scrisorile sînt numerotate în ordinea cronologică a emiterii lor. Numerotarea corespunde cu aceea din capitolul de *Note şi comentarii*, unde, la fiecare scrisoare, am repetat şi datarea, pentru a facilita consultarea paralelă a textului şi a notelor. Cifrele din textul fiecărei scrisori corespund cu cele din *Note şi comentarii*, unde ne-am străduit să dăm toate lămuririle necesare pentru cunoaşterea exhaustivă a numeroaselor şi variatelor aspecte conţinute de corespondenţa lui Dimitrie Bolintineanu.

În capitolul de *Note şi comentarii*, am indicat mai întîi sursa textului de bază. Cu unele excepţii, scrisorile au fost transcrise direct după manuscrisele originale conservate în arhivele şi bibliotecile publice. Unde a fost cazul, am specificat şi locul unde au mai fost publicate, precizînd dacă s-au tipărit integral sau parţial, iar la cele scrise în limba franceză dacă au apărut numai în traducere.

Celelalte scrisori, circulare, comunicate, apeluri şi adrese, al căror manuscris original nu s-a păstrat, au fost transcrise din volumele sau periodicele în care au fost publicate, menţionînd şi locul unde s-au reprodus ulterior.

Volumul se încheie cu un *Indice de nume* din corespondenţa lui Dimitrie Bolintineanu şi din capitolul de *Note şi comentarii.*

TEODOR VÂRGOLICI

CORESPONDENȚĂ

Către VASILE ALECSANDRI

1

16 martie 1851, Paris

Iubite amice,

Nu ştiu în credinţă dacă am pus la poştă sau nu scrisoarea ce-ţi făcusem. Atîta ştiu că ţi-am scris. Această îndoială, dacă nu vei fi primit scrisoare de la mine, este pricina neprimirei unui răspuns la scrisoarea ce mi-ai trimis. Oricum o fi, o iau ca cînd nu ţi-aş fi scris şi încep de la început. Am primit o scrisoare grasă şi rătundă, cum poate fi de grasă şi de rătundă suma de patru sute doi franci. Îţi mulţumesc iubite şi i-am primit ca de la un prietin ce stim şi iubesc şi m-am mîngîiat cu speranţa că va veni o zi cînd această sumă de bani voi putea să ţi-o întorc sau a face şi mai bine, ca şi mai mult să te mulţumească, a-i întrebuinţa într-o faptă bună sau în folosul patriei (după cum se exprimă Eliade).

Îmi cereai la Paris să-ţi spui ce opinie am despre poeziile tale. Crede-mă, iubite, şi e destul a-ţi zice aceasta: că eu nu citesc alte poezii în limba noastră decît poeziile tale. Numai în ele aflu realizarea frumuseţilor ce am visat vreodată despre poezie şi mă despăgubesc ca să zic aşa de necazul şi dezgustul ce-mi pricinuiesc ceialţi poeţi care nu simt nimic.

Versurile tale, adică:

Dulci-s ochii ca din rai,
Dulci ca soarele de mai

ş-apoi:

Negri-s ochii cu văpăi,
Dar pe fruntea ta bălaie
Se topesc ca nori de ploaie

sînt niște versuri ce numai Virgil cînd și cînd ne-a dat cîte-o probă [2].

Eu făcusem o critică a poeziilor tale, dar nu o trimisei încă la gazetă, căci voi să o mai complet.

Mi-e dor de Negri ca de un frate pe care nu l-am văzut de mulți ani. Sărută-l în locul meu. În zilele acestea îi voi scri.

Astăzi elecțiile se isprăviră; ele sînt, lucru neașteptat, în favorul republicanilor. Lumea s-a declarat pentru ei.

Te îmbrățișez d-o mie și una de ori,

al tău sincer prietin,
Bolintineanu

Versuri adresate ție, amicul meu
Vasilie Alecsandri

Tu mă-ntrebai odată de ce muza mea tace?
Să scriu? Singurul bine ce poci încă a face
Românilor, iubite, nu e decît să tac,
Căci versurile mele perdut-a tonul drag,
Căci orice lovitură ce patria primit-a,
Căzut-a p-a mea viață și inima-mi zdrobit-a.
Căci cîntecele mele de vise și d-amor,
Acum, o, dragă frate, sînt țipete de dor.
Și dacă cîteodată speranța îmi zîmbește
Și harpa-mi să module un cînt suav voiește,
Cîntarea mea recheamă l-ai mei ascultători
O buhă care cîntă în seri de sărbători.
Dar tu c-ești favoritul ursitii, o, poete,
Tu ce, născînd, fericirea jucă cu-a tele plete,
Tu din a cărui liră se scură etern și lin
Un cînt suav și dulce ca fumul după crin,
Tu ce lăsînd pe coarde o mînă fugătoare,
Grațiile în preajmă-ți trag hora rîzătoare,
Tu ce încînți chiar urșii prin glasul tău plăcut,
O, frate, o, poete, de ce oare-ai tăcut?

Am auzit că lira lăsînd-o la o parte,
La cîrmuirea țării ai fi luînd tu parte;
Că părăsind eterul cu stele semănat,

În delile Arhivei tu capul ai plecat [3],
Urmînd unei vechi datini sau sîntă datorie
De a servi în țară, servind a ei domnie.
O, frate, lasă proza și-acel guvernămînt!
Decît a fi un rege, mai bine-aș vrea să cînt.
Și reluîndu-ți zborul, ca pasere ușoare,
De tina cîrmuirii te șterge pe picioare,
Un cînt de libertate e mai folositor
Moldovii, decît domnii ce vin și se strecor.
Ia lira ta, poete, de roze semănată!
Ia fluieru-ți de aur și cîntă încă-o dată!
Pe cînd ambițioșii visează la domnii,
Îmbată-te de fumul suavei poezii.
Pe cînd românul varsă pîraie înfocate,
Modulă, o, modulă un imn de libertate.
S-auz încă o dată un răcnet vitejesc
Chemînd fiii lui Ștefan în cîmpul românesc.
Apoi o doină dulce ca fremete ușoare
Ce vîntul face-n roze, în seri dezmierdătoare;
Un fluier ce suspină lin turburat de vînt,
Ce în tăcerea nopții se joacă p-un mormînt,
Și mîndrile miorițe ce-aci glasul le strînge,
Plîng ciobănelul june, cu lacrime de sînge.

Zi, zi încă o dată, cînd sufletul setos
Spre o dorință dulce s-avîntă grațios,
P-un armăsar sălbatic ce ca un cuget zboară
Cînd o speranță dulce o inimă-nconjoară
Și îmbătat de vise, perdut în line seri,
Necat în focul lumii, răpit de dulci plăceri,
O horă grațioasă de tinere fecioare
Aleargă ca să-ți șteargă a tale lăcrimioare.
Apoi cînd al tău suflet s-aprinde de amor,
Creezi o Babă Cloanță — cu inima în dor,
Și-arăți că supt o formă hidoasă, diavolească,
Tot poate ca să arză o patimă cerească.
Apoi, cătînd repaos, lași sufletul rănit
Și formele bizare cu părul lor zbîrlit,
Și p-aripe de grații, din luncile uscate,

Zbori către văi, de fete și roze semănate;
Și-acolo ne-arăți nouă o dulce mîndruliță
Cu flori galbeni în coamă, cu roze pe guriță.
Și-acolo, o, poete, prin fragede cîntări
Te-mbeți p-ale ei buze de calde sărutări.

D. Bolintineanu

Cher poète,

Je te prie de faire imprimer ces vers dans un journal roumain.[4]
Adieu, pense à moi.

Bolintineanu

Dragă poete,

Te rog fă să se publice aceste versuri într-un ziar românesc.[4]
La revedere, gîndește-te la mine.

Bolintineanu

2

1851, Paris, oct. 6

Poetul meu!

Înainte de vestita bătălie de la Călugăreni, unde armia românească se încunună de o falǎ nemuritoare, Mihai Viteazul trimise două mii de români, supt comanda hatmanului Udrea, să bată Nicopolul. Oștirea noastră trecu pe gheață Dunărea, înconjură și în mai puțin de șapte ceasuri luă cetatea cu asalt.

Iată istoria.

Dama mea muză luă sujetul acesta și în cîteva nopți de nesomn, născu această poemă.[1]

Făcută în trei, patru nopți, va trăi trei, patru zile. Cu toate acestea, trei, patru zile de viață, în comparație cu o eternitate de moarte, tot este ceva, și iată pentru ce te rog să o tipărești.[2]

Cît pentru cuvintele ce mă siliră să ți-o dedic ție, sînt mai multe: unul este recunoștința pentru grațioasele și armonioasele tale versuri ce mă mîngîie în singurătatea exilului meu; altul, pentru că poema mea îmi pare slabă, și prin urmare are trebuință de protecția numelui tău într-acea frumoasă Moldovă unde sînt cunoscut mai puțin decît autorul lui Arghir[3]. O să mă întrebi de ce este slabă? Sînt leneș, mai întîi de toate celealte, leneș ca un derviș; apoi, ce vei? nu este rău să lase cineva întîia inspirație asfel cum vine...

Ți-am trimis mai multe versuri cu destinație de a vedea lumina tiparului. Asemenea comisioane sînt cam ciudate cînd versurile sînt stihuri, ca să mă slujesc de o veche expresie; dar ce vei, poetul meu? Este și vina ta; tu nu mai scrii nimic!... Dacă ne vei priva încă de plăcerea de a te citi, îți făgăduiesc că te voi face eu a scri, căci am de gînd a-ți trimite, cu cel dintîi balon, șase tomuri de stihuri, afară de proză.

Serv și amic,
D. Bolintineanu

3

30 mai [1867][1], București

Iubite poete,

Îți trimit prin d. Marian[2], studinte în drept, român, întîia broșură din publicațiunea poeziilor mele noi.

Această poemă *Conrad*[3], unde se răsfrînge ceva din caracterul Bălcescului[4], din viața lui, din inima lui, ți-am dedicat-o împreună cu Negri[5]. Petreci bine pe acolo? Nu mă îndoiesc. Aici pe noi ne-a luat dracul. Țipete și răcnete ca în timpii lui Halcinski[6]. Săraca țară. Socoteam că a terminat cu nenorocirile și suferințele, și ea abia începuse!

Cîntecile poporane au să iasă întregi în socoteala Azilului Elena, în aceste zile.[7] Volumul I l-am văzut, s-a tipărit mai de mult. Spiritul românesc de literatură a căzut de tot. Un art. murdar și stupid de politică face mișcare în toată țara; un cap d-operă de literatură trece fără să știe neminea; puțini mai citesc poezii sau proză dacă nu ar fi cu politică, și ce politică? Dacă nu ar vorbi rău de Rosetti și Brătianu!

Dacă toți poeții Greciei și Romii cei mari ar veni astăzi în ara noastră, ei ar trece necitiți și necunoscuți, și noi care ne mai

ţinem suntem datori numai trecutului nostru literar dinainte şi dupe 1848.

Dar nici nu mai iese nici un talent! Unele foi literare au apărut; dar ele sunt palide, stupide; nu clădesc nimic, şi tind a dărăma şi ce este făcut din trecut [8].

Eu îţi urez bună petrecere la expoziţiune şi uitare pentru cîtva timp a mizeriilor ce bîntuie ţara ca singura fericire posibilă.

Al vostru
amic sincer şi bătrîn,
D. Bolintineanu

P.S. Îţi recomand pe d. Marian ca amic al nostru şi bun băiat, foarte îndatoritor şi inteligente.

Către BALIGOT DE BEYNE

1

Le 19 Oct. 1857, Jassy

Cher Baligot,

C'est avec un vif plaisir que je viens de recevoir ta lettre par Negri. Je voudrais vous écrire longuement sur la célèbre séance d'aujourd'hui qui a décidé de l'avenir ou de l'honneur de notre nation.[1] Mais ce brave Marin [2] vient de me dire qu'il vous a déjà écrit une longue lettre pleine de détails. Malgré cela, je ne puis m'empêcher de te dire que: dès que le règlement concernant l'intérieur de l'Assemblée fut discuté, Negri fut élu viceprésident à l'unanimité. Rallet [3] fut élu secrétaire de l'Assemblée et puis secrétaire du comité des propriétaires (grands). Hourmousaky [4], Rolla [5] (beau-frère d'Alecsandri), Pano [6], Mavrogheni [7] furent aussi [élus] secrétaires. Mais je m'arrête là car le vieux Marin me dit qu'il vous a déjà écrit sur tout cela. La séance fut ouverte aujourd'hui lundi à 11 heures du matin. Déjà une foule d'hommes encombrait la salle. La loge réservée pour les dames attirait les yeux des spectateurs, par la foule, la beauté et l'élégance des êtres charmants qui y avaient pris place.

Nous fûmes présentés ici comme représentants de la Valaquie. Le président annonça l'ouverture. Un secrétaire (Rolla) lut un journal. Après vint le tour de Kogalnitziano qui lut le projet concernant les quatre points et je regrette de ne pas pouvoir te l'envoyer, étant trop long. Nous l'avons envoyé à Bucarest au Divan ad-hoc. Kogalnitziano, Hourmousaky, Rolla, Rallet, Mavrogheni, Malinesco [8] sont les auteurs de ce parfait travail.

Après le projet, Hourmousaky tint un long et intéressant discours sur la position présente, passée et à venir des Principautés, avec l'explication des quatre points. Après lui, deux députés, les seuls antiunionistes, dirent qu'ils ont quelques propositions à faire contre l'Union. Il y avait un article dans le règlement qui di-

sait que tout amendement doit être soutenu par quatre députés. Mais il n'y avait que deux des leurs dans la Chambre. Quelques-uns se proposèrent en vertu du règlement de leur défendre de parler, mais l'Assemblée marcha sur l'art du règlement et donna au proposant la liberté de s'exprimer. C'était la tactique des anti-unionistes; ils comptaient sur le refus de l'Assemblée, pour avoir le droit de crier que cette Assemblée avait exercé de la pression; on comprit leur pensée et on les laissa parler. Le premier c'est A. Balch [9]. Il s'est rendu ridicule — par sa manière de faire. Il ne savait ni parler ni lire. Un autre a lu sa proposition. L'autre était le lieutenant de l'évêque de Roman. A peine il ouvrit la bouche pour parler contre l'Union que D. Rallet tira de sa poche un acte signé par le prélat, il y a un an, dans lequel il demandait la réunion avec un prince étranger, lui et 150 autres individus. Le prélat resta stupéfait, ne sachant plus que dire. La séance s'est terminée avec beaucoup de dignité. Tous les députés ont signé l'Union, excepté trois.

Bolintineanu

Pour ton affaire il est encore temps, patience.

19 oct. 1857, Iaşi

Dragă Baligot,

Cu mare plăcere am primit acum scrisoarea ta, prin Negri. Aş vrea să vă scriu pe larg despre celebra şedinţă de astăzi, care a hotărît viitorul şi onoarea naţiunii noastre.[1] Dar dragul de Marin [2] tocmai mi-a spus că v-a scris deja o scrisoare lungă şi plină de detalii. Totuşi, nu pot să mă împiedic să-ţi spun că: de îndată ce regulamentul privind interiorul Adunării a fost discutat, Negri a fost ales vicepreşedinte în unanimitate. Rallet [3] a fost ales secretar al Adunării şi apoi secretar al comitetului proprietarilor (mari). Hurmuzachi,[4] Rolla [5] (cumnatul lui Alecsandri), Panu [6], Mavrogheni [7] au fost de asemenea aleşi secretari. Dar mă opresc aici căci prietenul Marin îmi spune că v-a scris deja despre toate acestea. Şedinţa a fost deschisă astăzi luni la ora 11 dimineaţa. O mulţime de bărbaţi umplea deja sala. Loja rezervată doamnelor atrăgea privirile spectatorilor prin mulţimea, frumuseţea şi eleganţa fiinţelor adorabile care luaseră loc aici.

Noi am fost prezentaţi aici ca reprezentanţi ai Valahiei. Preşedintele a anunţat deschiderea. Un secretar (Rolla) a citit ordinea de zi. Apoi a venit rîndul lui Kogălniceanu care a dat citire proiectului privind cele patru puncte

şi regret că nu pot să ţi-l trimit, fiind prea lung. L-am trimis la Bucureşti, Divanului ad-hoc. Kogălniceanu, Hurmuzaki, Rolla, Rallet, Mavrogheni, Mălinescu [8] sînt autorii acestei lucrări perfecte.

După proiect, Hurmuzaki a ţinut un lung şi interesant discurs asupra poziţiei prezente, trecute şi viitoare a Principatelor, explicînd cele patru puncte. După el, doi deputaţi, singurii antiunionişti, spuseră că au cîteva propuneri de făcut împotriva Unirii. Exista un articol în regulament care spunea că orice amendament trebuie susţinut de patru deputaţi. Dar nu erau decît doi de-ai lor în Cameră. Cîţiva îşi propuseră, în virtutea regulamentului, să-i împiedice să vorbească, dar Adunarea trecu peste art. din regulament şi-i dădu propunătorului libertatea de a se exprima. Era tactica antiunioniştilor; ei contau pe refuzul Adunării, pentru a avea dreptul să ţipe că această Adunare exercitase presiune; le-am înţeles gîndul şi i-am lăsat să vorbească. Primul a fost A. Balş.[9] El s-a făcut de rîs — prin modul său de a interveni. Nu ştia nici să vorbească, nici să citească. Altcineva i-a citit propunerea. Acest altcineva era locţiitorul episcopului de Roman. De-abia deschise gura pentru a vorbi contra Unirii că D. Rallet a scos din buzunar un act semnat de prelat, în urmă cu un an, în care cerea unirea cu un prinţ străin, el şi 150 alţi indivizi. Prelatul a rămas stupefiat, nemaiştiind ce să zică. Şedinţa s-a terminat cu multă demnitate. Toţi deputaţii au semnat Unirea, în afară de trei.

Bolintineanu

Pentru problema ta mai este încă timp, răbdare.

2

Le vendredi, [Nov. 1857],[1] Galatz

Cher Baligot,

Me voici de retour à Galatz. Demain matin je pars pour Giurgevo — et puis à Bucarest. J'ai parlé avec Negri relativement à mon projet. Pour le moment il est impossible de le mettre à exécution á cause des occupations politiques de ces messieurs; ils n'ont pas la tête à aux. Dès que le Divan sera fermé, on s'occupera de cela. En attendant Marin [2] tâche de faire des abonnés pour la *Presse d'Orient* [3]. Déjà la *Presse* aurait des centaines d'abonnements en Moldavie, si cette feuille pouvait y parvenir régulièrement. Malheureusement, la *Presse d'Orient* n'entre point

en Moldavie; ceux qui sont abonnés ne la reçoivent guère, et tu sais bien que ce n'est pas agréable de payer un journal qu'on ne reçoit jamais. Est-ce le gouvernement qui l'empêche d'y arriver? Est-ce la poste autrichienne qui en fait main basse? Est-ce le facteur de Paris, qui s'acquitte mal de son devoir? Je n'en sais rien. Ce qu'il y a de positif, c'est qu'elle ne paraît pas sur ce sol inhospitalier.

Marin doit t'envoyer l'argent provenant de quelques abonnements. As-tu reçu ma lettre de Jassy et celle de Marin dans laquelle je te faisais connaître le résultat des premières séances du Divan? Les antiunionistes comptent beaucoup sur deux articles ou points que le Divan va prononcer entre autres pour mettre de la division dans son sein. Déjà on dresse des listes et on demande des signatures afin d'en faire une vive protestation contre le Divan. Les points sur lesquels l'attaque va être dirigée, ce sont la question des paysans ou l'abolition du boéresk, et le point concernant la naturalisation des étrangers. La première question est encore pendante; en la garde pour la fin, vu qu'on craint qu'en l'agitant maintenant, la sensation n'est soit pas trop vive; l'autre point est déjà projeté; vendredi il sera fixé. Il s'agit de donner des droits civils et politiques à tous les étrangers qui se trouvent en Moldavie et qui voudraient se naturaliser, de quelque rite qu'ils soient, pourvu qu'ils soient chrétiens. Les colons arméniens et hongrois qui jusqu'à présent avaient des devoirs et pas des droits, vont être considérés comme indigènes dorénavant, à condition toutefois de demander la naturalisation. Mais une partie des deputés s'y oppose, sous l'instigation des gens malveillants; il est à espérer qu'ils vont revenir de cette erreur. Vendredi, demain, le Divan va se prononcer sur douze points qui sont entre autres l'indigénat, l'indépendance de l'église roumaine, la rectification du territoire, la tolérance de tout culte ou rite, l'armée, la régularisation des biens monastiques etc., etc.

Kogalnitziano et Hourmousaky représentent dans le Divan deux partis: Kogalnitziano, le parti libéral, et Hourmousaky le parti modéré.

Mais Kogalnitziano, soit à cause de son talent réel, soit parce qu'il défend une cause plus vitale, s'élève tous les jours tandis que Hourmousaky perd sa popularité.

J'ai parcouru toutes les provinces de la Moldavie — il paraît réellement qu'on a dépensé plus de 100 mille ducats pour les premières élections. Un individu m'a dit avec un sang froid admirable qu'il avait reçu 500 ducats d'un boyard et 500 d'un autre pour son vote, mais qu'il l'a donné à celui qui avait la chance d'être un jour ministre. Par suite de ces dépenses, la vistiérie est dans la débine; la banque a déclaré qu'elle ne peut plus lui faire crédit; les employés et les militaires depuis six mois ne sont pas payés. L'état de l'administration est déplorable. Le caïmakam ne comprend rien aux affaires; il change les employés tous les jours; il arrive souvent qu'il nomme deux et trois personnes à la fois pour exercer les mêmes fonctions.

Aussi l'anecdote du carmouitor de Botochani en est très drôle. Il est arrivé que deux individus sont arrivés à Botochani avec l'ordre d'accepter la place de carmouitor, et puis un autre est survenu. Dernièrement le caïmakam a fait venir au Conseil les ministres avec les gendarmes. Il est honnête; il ne vole pas, mais ses ministres font main basse sur tout. Il veut les changer, mais les personnes honnêtes ne veulent pas servir l'Etat et se retirent. Ionesco est destitué déjà; tu sais qu'il était chef des colons bulgares; il paraît qu'il était trop sévère. Les professeurs de l'Académie au nombre de vingt ont protesté contre l'inspecteur Lauriano [4] et donné leurs démissions en masse; l'affaire est devant une commission.

Je m'ennuie affreusement ici. Alecsandri est à Paris, malade, il a envoyé sa démission de député [5]. Negri va t'écrire un de ces jours; il est très aimé et populaire. J'ai été reçu très bien par les Moldaves. Les dames me comblent de cadeaux en bourses de tabac, j'en ai tant que je pourrai ouvrir un magasin. J'ai refusé des cadeaux de prix, mais j'ai dû recevoir de la part des patriotes une riche bague en brillants [6]. Tous mes ouvrages ont été vendus; mais les amis m'ont mangé l'argent provenant de mon travail [7]. Je vais t'écrire de Bucarest. Là le Divan avait fait la bêtise de s'arrêter après avoir proclamé les quatre points. Je crois qu'il en est revenu. Ils ne sont pas forts en politique.

Mes amitiés à Pietri. A bientôt et peut-être au revoir.

Bolintineanu

Vineri, [noiembrie 1857], [1] Galați

Dragă Baligot,

Iată-mă întors la Galați. Mîine dimineață plec la Giurgiu — și apoi la București. Am vorbit cu Negri în ceea ce privește proiectul meu. Pentru mo-

ment este imposibil să-l îndeplinim din cauza ocupaţiilor politice ale acestor domni; nu-şi mai văd capul. De îndată ce Divanul va fi închis, ne vom ocupa de asta. Pînă atunci, Marin[2] încearcă să facă abonamente pentru *Presse d'Orient.*[3] Deja *Presse* ar fi avut sute de abonamente în Moldova dacă această foaie ar fi putut să ajungă acolo în mod regulat. Din nenorocire, *Presse d'Orient* nu intră deloc în Moldova; cei are sînt abonaţi nu o primesc şi ştii că nu este plăcut să plăteşti un ziar pe care nu-l primeşti niciodată. Oare guvernul îl împiedică să ajungă? Oare poşta austriacă îl şterpeleşte? Oare factorul de la Paris se achită rău de datoria sa? Nu ştiu nimic, singura certitudine este că ea nu apare pe acest pămînt inospitalier.

Marin trebuie să-ţi trimită banii provenind din cîteva abonamente. Ai primit scrisoarea mea de la Iaşi şi cea a lui Marin în care îţi aduceam la cunoştinţă rezultatul primelor şedinţe ale Divanului? Antiunioniştii se bizuie mult pe două articole sau puncte pe care Divanul le va pronunţa între altele pentru a face dezbinare în sînul său. Se fac deja liste şi se cer semnături cu scopul de a provoca un viu protest împotriva Divanului. Punctele asupra cărora va fi îndreptat atacul sînt problema ţăranilor sau abolirea boierescului, şi punctul privind naturalizarea străinilor. Prima chestiune este încă în suspensie; se păstrează pentru final, de teamă că dacă s-ar agita acum, senzaţia ar putea fi prea mare; celălalt punct este deja proiectat; vineri va fi fixat. Este vorba să se dea drepturi civile şi politice tuturor străinilor care se găsesc în Moldova şi care ar voi să se naturalizeze, de orice rit ar fi, numai creştini să fie. Coloniştii armeni şi unguri care pînă acum au avut doar datorii şi nu drepturi, vor fi consideraţi de acum înainte indigeni, însă cu condiţia ca ei să ceară naturalizarea. Dar o parte dintre deputaţi se opune la aceasta, instigaţi de oameni răuvoitori; să sperăm că vor reveni asupra acestei greşeli. Vineri, mîine, Divanul se va pronunţa asupra a douăsprezece puncte care sînt, între altele, indigenatul, rectificarea teritoriului, tolerarea oricărui cult sau rit, armata, secularizarea averilor mînăstireşti etc., etc.

Kogălniceanu şi Hurmuzachi reprezintă în Divan două partide: Kogălniceanu, partidul liberal, şi Hurmuzachi partidul moderat.

Dar Kogălniceanu, fie din cauza talentului său real, fie deoarece apără o cauză mai vitală, se ridică pe zi ce trece, în timp ce Hurmuzachi îşi pierde popularitatea.

Am cutreierat toate provinciile Moldovei — se pare că într-adevăr s-au cheltuit mai mult de 100 de mii de ducaţi pentru primele alegeri. Un individ mi-a spus cu un sînge rece admirabil că primise 500 de ducaţi de la un boier şi 500 de la altul în schimbul votului său, dar l-a dat celui care avea şansa de a fi într-o zi ministru. În urma acestor cheltuieli, visteria este în debandadă; banca a declarat că nu mai poate să-i acorde credit; funcţionarii şi militarii

nu mai sînt plătiţi de şase luni. Starea administraţiei este deplorabilă. Caimacamul nu pierde nimic din afaceri; schimbă funcţionarii în fiecare zi; adesea se întîmplă ca să numească două sau trei persoane deodată pentru a exercita aceleaşi funcţii.

Astfel anecdota cîrmuitorului din Botoşani este foarte amuzantă. S-a întîmplat că doi indivizi au sosit la Botoşani cu poruncă să primească funcţia de cîrmuitor, iar apoi a mai sosit încă unul. De curînd, caimacamul a adus cu jandarmii pe miniştri la Consiliu. El este cinstit; nu fură, dar miniştrii săi şterpelesc totul. Vrea să-i schimbe, dar persoanele cinstite nu vor să slujească statul şi se retrag. Ionescu este destituit deja; ştii că era şeful coloniştilor bulgari; se pare că era prea sever. Profesorii de la Academie, în număr de douăzeci, au protestat contra inspectorului Laurian[4] şi şi-au dat demisia în masă; problema a fost adusă în faţa unei comisii.

Mă plictisesc îngrozitor aici. Alecsandri e la Paris, bolnav, şi-a trimis demisia de la deputăţie.[5] Negri îţi va scrie într-una din aceste zile; este foarte iubit şi popular. Am fost foarte bine primit de către moldoveni. Doamnele mă încarcă cu cadouri sub forma de pungi pentru tutun. Am atîtea că voi putea deschide un magazin. Am refuzat cadouri de preţ, dar a trebuit să primesc din partea patrioţilor un frumos inel cu briliante.[6] Toate lucrările mele s-au vîndut; dar prietenii mi-au mîncat banii proveniţi din munca mea.[7] Îţi voi scrie de la Bucureşti. Acolo Divanul făcuse prostia de a se opri după ce proclamase cele patru puncte. Cred că şi-a îndreptat greşeala. Nu sînt prea tari în politică.

Toate cele bune lui Pietri. Pe curînd şi poate la revedere.

Bolintineanu

3

Boukarest, 16/28 Février [18]64

Principatele Unite Române
Ministerul Cultelor
şi
Instrucţiunei Publice
Cabinetul ministrului

Domnule Baligot!

Am primit acele cinci lire oferite de elevii şcoalei Crăciunescu pentru cumpărări de arme, pe care le-am înaintat d. ministru Dinîntru, de a cărora primire am şi răspunsul domniei sale cu adresa n. 6130 din 28 fevruariu.

Primiţi încredinţările osebitei mele consideraţiuni.

Ministru[1],
D. Bolintineanu

Către PHILARÈTE CHASLES

Le 21 Avril [1866],[1] Bucarest

Monsieur Chasles[2],

Tous les jours je voulais prendre la plume et répondre à vos aimables lettres et tous les jours je pensais à ce que je devrais vous écrire. Nous sommes sur *le qui vive*. Le Prince Charles de Hohenzzolern a été élu, par un plébiscite, Prince de la Roumanie à la suite de la renonciation du duc de Flandre. Cette élection n'a pas été accueillie avec enthousiasme, toutefois on a voté dans l'espoir de faire rentrer le pays dans la voie de l'ordre et de la stabilité.

Les journaux de Bucarest ont applaudi avec frénésie à un bruit qui s'y est répandu que vous allez tenir un cours à la Sorbonne sur la littérature roumaine.[3] Les colons Macédono-Roumains de Bucarest, ayant lu dans les journaux du pays la traduction de la préface que vous avez eu la bonté de joindre à mes poésies, par leur propre initiative, viennent de m'envoyer une adresse à votre nom par laquelle ils vous remercient d'avoir fait mention de leur nationalité. Cette adresse a été publiée dans les journaux de Bucarest. Je m'empresse de vous l'envoyer par la présente.[4]

Je ne laisserai pas passer l'occasion sans vous remercier de la gracieuse et délicate attention que vous avez eue particulièrement pour moi à l'occasion de mes poésies. Je ne puis pas non plus ne pas vous avouer la peine que j'ai eu de voir trainer en longueur l'exécution de la promesse que je vous avais faite étant à Paris et qui aurait été réalisée depuis lors, sans les événements politiques qui sont arrivés.[5]

Je vous prie, Monsieur Chasles, de présenter mes hommages les plus respectueux à Mme Chasles.

Je suis
Votre tout dévoué serviteur,
D. Bolintineanu

21 aprilie [1866],[1] București

Domnule Chasles,[2]

În fiecare zi aș fi vrut să iau pana și să răspund la amabilele dumneavoastră scrisori, și în fiecare zi mă gîndeam la cele ce ar fi trebuit să vă scriu. Sîntem în stare de alertă. Prințul Carol de Hohenzzolern a fost ales, printr-un plebiscit, domn al României, în urma renunțării ducelui de Flandra. Această alegere nu a fost primită cu entuziasm, totuși a fost votată în speranța de a readuce țara pe calea ordinii și a stabilității.

Ziarele din București au aplaudat cu frenezie un zvon care s-a răspîndit pe aici, că veți ține un curs la Sorbona asupra literaturii române.[3] Coloniștii macedoromâni din București, citind în ziarele din țară traducerea prefaței pe care ați avut amabilitatea să o adăugați poeziilor mele, mi-au trimis, din propria lor inițiativă, o adresă pe numele dumneavoastră prin care vă mulțumesc pentru faptul de a le fi menționat naționalitatea. Această adresă a fost publicată în ziarele din București. Mă grăbesc să v-o trimit prin prezenta.[4]

Nu voi lăsa să-mi scape ocazia de a vă mulțumi pentru grațioasa și delicata atenție ce ați avut în mod special față de mine, în ceea ce privește poeziile mele. Nu mă pot împiedica, de asemenea, să vă mărturisesc cu cîtă durere am văzut că întîrzie rezolvarea promisiunii ce v-am făcut fiind la Paris și care ar fi fost împlinită de atunci, de nu ar fi fost evenimentele politice care au survenit.[5]

Vă rog, domnule Chasles, să prezentați omagiile mele cele mai respectuoase d-nei Chasles.

Sînt
Al dumneavoastră devotat servitor,
D. Bolintineanu

Către SOŢIA lui N. CREŢULESCU

Le 3 Nov. 1856, Samos, Vathi [1]

Madame,

Votre charmante lettre m'a trouvé en voyage, à Samos, par exemple. Il m'est impossible de pouvoir communiquer autrement que par des lettres à madame Gropler [2] toutes les belles expressions que vous lui adressez; mais il n'en est pas ainsi pour ce que vous dites dans votre lettre, pour Madame Lucie Ghica aussi, tout en m'acquittant envers elle, j'ai tâché d'en mettre toute la grâce et l'amabilité que vous auriez désirée. Elle m'a invité, à son tour, en vous écrivant, de ne pas mettre moins de zèle pour exprimer le plaisir qu'elle a toujours de savoir de vos nouvelles.

Samos est une des belles îles de l'Archipel. Ici, l'hiver c'est le printemps. Malheureusement elle ne peut nous offrir qu'un doux climat; la société est loin de répondre à la beauté de cette nature privilégiée, et nous ne sommes plus au temps de Florian [3]. Les morts seuls y parlent encore le langage que nous pouvons comprendre et goûter. Mais cette société, les générations qui ne sont plus, ne se font rappeler que par des temples tombés en ruine et ces ruines elles-mêmes sont outragées par l'homme d'aujourd'hui; bientôt elles vont disparaître; l'homme attiré par l'éclat de l'or, fouille les tombeaux des morts et disperse leur poussière.

La position de notre pays est tout à fait compromise par le manque de patriotisme des caïmacams qui ont envoyé à Constantinople des petitions couvertes de signatures contre l'idée de la réunion. Cette manière d'agir nous a fait un grand tort dans l'opinion du monde et l'on nous croit un peuple perdu, entièrement perdu. Des nouvelles conférences vont décider, peut-être, de son avenir; on pense avoir trop donné et on veut en rabattre. Je doute de la présence d'une commission étrangère à Bucarest. La Porte a proposé que les membres du Divan ad-hoc soient nommés et non pas élus. Comme le cabinet russe doit sourire à tout ce qu'on fait chez nous ! On tâche de lui faire une belle position dans notre pays — sans s'en douter. Je suis étonné de voir combien ces messieurs peuvent-ils commettre des fautes aussi grâves? Cela me reconcilie avec mon incapacité en matière politique.

Monsieur et madame Ghica comptent de partir vers le mois de mars pour Jérusalem.

Je prendrai la liberté de vous prier de me rappeler au souvenir de M. N. Crezzulesco, votre époux.

Le prince A. Ghica a perdu la bonne opinion qu'on s'était faite de lui en Europe, par sa propre faute. Mais le moyen de lui faire comprendre cela?

Je termine cette lettre, en vous remerciant de nouveau de n'avoir pas oublié un des ceux qui a pour votre personne la plus haute estime et qui se trouve heureux de pouvoir signer

avec le plus profond respect,
votre très humble serviteur,
D. Bolintineanu

3 noiem. 1856, Samos, Vathi [1]

Doamnă

Încîntătoarea dumneavoastră scrisoare m-a găsit în călătorie, la Samos, de fapt. Îmi este imposibil de a comunica altfel decît prin scrisori doamnei Gropler [2] toate frumoasele cuvinte pe care i le adresaţi; dar nu mă aflu în aceeaşi situaţie în ceea ce priveşte cuvintele pe care, în scrisoarea dumneavoastră, le adresaţi doamnei Lucia Ghica; de aceea, achitîndu-mă faţă de dînsa, m-am străduit să-i arăt toată graţia şi amabilitatea pe care aţi fi dorit să i le arătaţi. Dînsa m-a invitat, la rîndul său, ca atunci cînd vă scriu să nu pun mai puţin zel pentru a exprima plăcerea pe care o resimte întotdeauna de a primi veşti de la dumneavoastră.

Samosul este una dintre frumoasele insule ale Arhipelagului. Aici, iarna este ca primăvara. Din nefericire, ea nu poate să ne ofere decît un climat blînd; societatea este departe de a corespunde acestei naturi privilegiate, şi noi nu mai sîntem pe vremea lui Florian.[3] Numai morţii încă vorbesc aici limbajul pe care noi putem să-l înţelegem şi să-l savurăm. Dar această so-

cietate, generaţiile care nu mai sînt, nu se mai fac amintite decît prin templele căzute în ruină şi chiar aceste ruine sînt insultate de către omul de astăzi; în curînd ele vor dispărea; omul, atras de strălucirea aurului, răscoleşte mormintele celor morţi şi împrăştie ţărîna lor.

Poziţia ţării noastre este cu totul compromisă prin lipsa de patriotism a caimacamilor care au trimis la Constantinopol petiţii pline de semnături împotriva ideii de Unire. Acest fel de a acţiona ne-a produs mari daune din punctul de vedere al părerii pe care lumea şi-o face despre noi şi ne crede un popor pierdut, definitiv pierdut.

Noi conferinţe vor decide, poate, viitorul său; ei cred că au dat prea mult şi ar vrea să ne ofere mai puţin. Mă îndoiesc de prezenţa unei comisii străine la Bucureşti. Poarta a propus ca membrii Divanului ad-hoc să fie numiţi şi nu aleşi. Vai! cum surîde cabinetul rus aflînd tot ce se petrece la noi. Unii încearcă să-i creeze o bună poziţie în ţara noastră, fără să-şi dea seama. Sînt uimit să văd cîte greşeli de o asemenea gravitate pot comite aceşti domni. Aceasta mă împacă cu incapacitatea mea în materie de politică.

Domnul şi doamna Ghica speră să plece cam prin luna martie la Ierusalim.

Îmi voi lua libertatea de a vă ruga să-i reamintiţi de mine d-lui N. Creţulescu, soţul dumneavoastră.

Prinţul A. Ghica a distrus buna părere care se formase despre el în Europa, din vina sa. Dar oare cum să-l fac să înţeleagă aceasta?

Închei această scrisoare mulţumindu-vă din nou pentru că nu l-aţi uitat pe acela care are pentru persoana dumneavoastră cea mai înaltă stimă şi care e fericit să poată semna

cu cel mai profund respect,
foarte umilul dumneavoastră servitor,
D. Bolintineanu

Către ALEXANDRU IOAN CUZA

1

Depeşă telegrafică
Sosită la Iaşi în 14 nov. 1860

Son Altesse Sérénissime le Prince Régnant
Jassy

Le ministre des Affaires Étrangères vient de faire un rapport à Votre Altesse pour l'abolition de la place de secrétaire à la Commission du Danube sans qu'il m'en fasse aucune part, lorsque cette place a été voté par l'Assemblée et la Commission centrale et est indispensable au commencement des travaux de la Commission.[1]

D. Bolintineanu

14 nov. 1860

Alteţei Sale Serenisime Domnitorului
Iaşi

Ministrul Afacerilor Străine tocmai a făcut un raport Alteţei Voastre pentru desfiinţarea postului de secretar la Comisia Dunării fără să-mi facă cunoscut acest lucru, atunci cînd acest post a fost votat de Adunare şi Comisia centrală şi este indispensabil pentru începutul lucrărilor Comisiei.[1]

D. Bolintineanu

2

Depeşă telegrafică
Sosită la Iaşi în [mai 1861] [1]

A Son Altesse le Prince Régnant
Jassy

Hier la droite de la Chambre avait l'air de soutenir le ministère, aujourd'hui elle s'unit à la gauche pour lui donner un vote de mé-

fiance à la suite d'une entente pendant la nuit entre les députés des deux partis [2]. Mais le vote n'est pas simple, en voici quelques expressions qui changent la nature du vote de méfiance donné ordinairement aux ministres — „că ministeriul priimit prin o proclamație solidaritate actelor ministeriului trecut" [3] — et les rétrogrades qui blâment la proclamation sont les mêmes qui, le 28 septembre, venaient vous féliciter des mesures prises. J. Flotresco [4] pendant deux jours n'a paru à la Chambre qu'un instanet a manqué de se rendre au rendez-vous des ministres pour donner sa demission avec les autres, depuis lors il le fait.

On croit ici que ce sera lui qui sera chargé de former de ministrée. L'état des choses demande la présence de Votre Altesse à Bucarest. Je n'aime pas du tout la physionomie de la Chambre; il faudrait donner des instructions aux commandants des corps Duca et Paucesco de doubler la surveillance; il faudrait séparer [tout] de suite le commandement de l'armée et laisser le ministre de la guerre à ses attributions ordinaires et charger une de ces deux personnes provisoirement avec le commandement supérieur; le commandant de place devrait être placé sous ses ordres; le commandant en chef devrait avoir l'ordre de surveiller la Chambre; les ministres devraient continuer leur exercice jusqu'à l'arrivée de Votre Altesse et ne rien décider de définitif avant que Votre Altesse ne voie par ses yeux tout ce qui se passe.

D. Bolintineanu

[Mai 1861] [1]

Alteței Sale Domnitorului
Iași

Ieri, dreapta Camerei părea că susține ministerul, astăzi ea se alătură stîngii pentru a-i da un vot de neîncredere, ca urmare a unei înțelegeri din timpul nopții între deputații celor două partide.[2] Dar votul nu e simplu, căci iată cîteva expresii care schimbă natura votului de neîncredere dat în mod obișnuit miniștrilor — „că ministeriul priimit prin o proclamație solidaritate actelor ministeriului trecut" [3] — și retrograzii care blamează proclamația sînt aceiași care, la 28 septembrie , veneau să vă felicite pentru măsurile luate. I. Florescu timp de două zile n-a apărut la Cameră decît un moment și a lipsit de la întîlnirea miniștrilor pentru a-și da demisia împreună cu ceilalți; de atunci vine la Cameră.

Se crede aici că el va fi acela care va fi însărcinat să formeze ministerul. Starea lucrurilor cere prezența Alteței Voastre la București. Nu-mi place deloc fizionomia Camerei; trebuie date instrucțiuni comandanților de corpuri Duca și Păucescu să dubleze supravegherea; va trebui separat de îndată comandantul de armată și lăsat ministrul de Război la atribuțiile sale obișnuite și însărcinată provizoriu una dintre aceste două persoane cu comanda superioară; comandantul pieței va trebui să fie pus sub ordinele sale; comandantul suprem va trebui să aibă ordinul de a supraveghea Camera; miniștrii vor trebui să-și continuie misiunea lor pînă la sosirea Alteței Voastre și să nu hotărască nimic definitiv înainte ca Alteța Voastră să vadă cu ochii săi tot ce se petrece.[5]

D. Bolintineanu

3

Depeșă telegrafică
Sosită la Iași în 1/6 1861

Son Altesse le Prince Régnant
Jassy

Mon Prince!

On a déposé aujourd'hui sur le bureau de la Chambre l'acte d'accusation du ministère passé. Je prie Votre Altesse de nous faire envoyer par un courier extraordinaire les papiers sur l'enquête que Votre Altesse a déjà sanctionnée par télégraphe. Cela nous donnera 614—1672—1592.[1]

Bolintineanu

1/6 1861

Alteței Sale Domnitorului
Iași

Măria Voastră!

S-a depus astăzi pe biroul Camerei actul de acuzare a ministerului trecut. Rog pe Alteța Voastră să dispună să ni se trimită printr-un curier extraordinar documentele anchetei, pe care Alteța Voastră a aprobat-o deja prin telegraf. Aceasta ne va da 614 — 1672 — 1592.[1]

Bolintineanu

4

Depeşă telegrafică
Sosită la Iaşi în 1/6 1861

Prea înălţatului domn stăpînitor
Iaşi

Consulul englez a reclamat sunt trei luni satisfacţiunea în privinţa maltratărei acei supuşi ionieni de către autorităţile din Ploieşti. Ministru de atunce nu a făcut ancheta şi s-a mulţămit a promite satisfacţiunea, a promis a scoate pe prefect, nu l-a scos. Acum consulul a venit la mine şi mi-a zis că el cere trei lucruri: scoaterea prefectului, a se da supuşilor săi dispăgubire de o somă de bani ce au avut în casa lor şi care a dispărut, dispăgubire de timpul perdut şi apoi o notă către consulat prin care să arăt că regret acele întîmplate în această chestiune sub ministeriul trecut.

I-am răspuns verbal că ne vom sili a face satisfacţiune în trei sau patru zile. Dar conservînd formalităţile şi respectînd legea am decis a se trimete o anchetă la faţa locului, nu putem noi miniştrii constituţionali să silim pe vinovaţii în această pricină a plăti banii, nefiind noi un tribunal am trebuit dar să ne ţinem de lege şi de forme, pe cînd totodată am suspendat pe prefect şi eram gata a încunoştiinţa pe consulat, anunţîndu-i încă că chestia materială încă va lua o grabnică soluţiune. Ne pomenirăm cu o notă de la consulat fulgerătoare şi în termini puţini flatari pentru ministeriul trecut. Măria Voastră, lucrul se va aranja precum el îl cere, administratorul s-a suspendat şi dimineaţă vom scri consulului că se regretează că nu i s-a făcut mai nainte satisfacţiunea, însă pentru banii ce îi cere este mai greu, pricina se va pune astă-seară încă o dată în Consiliu. Ieri s-a şi trimes o anchetă din partea ministeriului Dinlăuntru la Ploieşti. Cu toate aceste, aştept ordinile Măriei Voastre pînă mîine.[1]

Bolintineanu

5

Depeşă telegrafică
Sosită la Iaşi în 2/6 1861

Mon Prince!

Après des pourparlers, le consul d'Angleterre a été apaisé. Il a promis d'attendre encore. A la Chambre aujourd'hui, le ministère a été interpelé quelle est son opinion sur la question de la loi électorale, à propos du bruit répandu que cette loi sera faite par les conférences. Je crois qu'il faudrait répondre tout bonnement que nous avons un projet de loi électorale que nous allons envoyer bientôt à la Commission Centrale; on répondra mardi. On a interpellé après si nous avons hérité les opinions du ministère passé et si nous sommes contre l'enquête électorale. Le ministre Arghiropulo a répondu [tout] de suite qu'il n'a rien hérité d'aucun ministère. Quant à l'enquête, nous y avons pensé depuis notre arrivée au ministère, et que nous attendrons la sanction princière, pour en user. La Chambre a été enchantée, blancs et rouges sont venus remercier les ministres.

D. Bolintineanu

2/6 1861

Măria Voastră!

După tratative, consulul Angliei a fost potolit. A promis să mai aştepte. Astăzi, la Cameră, ministerul a fost interpelat asupra opiniei sale privitoare la problema legii electorale, apropo de zvonul răspîndit că această lege va fi făcută de conferinţe. Cred că el va trebui să răspundă pur şi simplu că noi avem un proiect de lege electorală pe care îl vom trimite în curînd la Comisia centrală; va răspunde marţi. După aceea am fost interpelaţi dacă am moştenit opiniile ministerului trecut şi dacă sîntem împotriva anchetei electorale. Ministrul Arghiropol a răspuns îndată că n-a moştenit nimic de la nici un minister. Cît despre anchetă, ne-am gîndit la aceasta de la venirea noastră la minister şi aşteptăm aprobarea domnească, pentru a o folosi. Camera a fost încîntată, albii şi roşii au venit să mulţumească miniştrilor.

D. Bolintineanu

6

5 iunie 1861

Înalte Doamne,

Jurnalul de Constantinopoli tipări o scrisoare din Galaţi prin care zicea că comerţul de cereale din Principate este căzut, căci cerealile sunt putrede din cauza inondaţiunelor. Am dat o plăcută

satisfacţie comerţului, anonţînd în *Monitor* că s-a luat măsuri a se dezminţi în streinătate acest zgomot calomnios.

Independenţa Belgică reproduce un art. din *Le Pays*, prin care zice că principele Cuza, nemulţumindu-se numai cu dobîndirea Unirii, va să surpe suzeranitatea Porţii, cere aboliţia ministerului responsabil şi altele multe. Am luat măsuri în ţară şi afară a se dezminţi şi aceasta; însă totdeauna în rezerva şi cuviinţa ce se cere. Ştiţi cine poate scri astfel de articoli, acei, negreşit, care au strigat principe strein în Adunare. *Ils ne sont pas forts!* [1]

Baligot îmi trimise aceste rînduri de jurnal pe care şi eu le înaintez M.V.

Negri, între altele, mi-a scris că se sună că conferinţa se va face iară la Paris.[2]

Cît pentru *albii cei furioşi*, parcă s-au mai potolit. Cu toate acestea o să mai avem o vijelie, cea mai din urmă şi are să se ridice ori în cursul acestii luni, sau a doua zi dupe ce se va ţine conferinţa la Paris. Însă eu unul nu am nici o temere; mai tare le este lor frică de mine decît mie de dînşii.

Vei şti M.T. că popolul este pentru tronul M.T. Daca albii ar întemeia vreo speranţă pe cineva, nu va fi nici pe popol, nici pe guvern. Chiar atunci cînd toată armia ar lipsi, noi încă am putea răspunde cu capetele noastre despre linişteа publică, cu atît mai mult acum cînd este şi o armată pentru ordine.

În districte este mai multă încredere şi o mare întoarcere de simpatie pentru tronul român. Agenţii circulă prin districte şi raporturile ce ne dau sunt bune. Guvernul merge bine; sunt mulţumiţi cei mai mulţi. Nişte schimbări făcute de administratori nu prea au fost nemerite, nefiind făcute în Consiliu; dar iară în privinţa schimbărilor, puţini sunt care se pot vreodată mulţumi. Tîlharul cel vestit s-a prins; aceasta a făcut bun efect în ţară.

Veţi şti M.V. că Orăşeanu scrie art. în gazete în favorul M.V. şi al guvernului şi contra principelui strein. În aceste zile a pus în caricatură pe Catargiu ducînd legat cu funia pe principele strein, în chip de azin şi cu uniformă nemţească şi prezentîndu-l lui Branc., Ştirb. şi Arsaki [3]. O piedică însă se iveşte. Dupe cum văz, mai toţi aceşti oameni doresc să ia şi ei parte activă la trebile statului. Crez, M.V., că nu ar fi rău să-i împiegăm pe aceia dintrînşii care vor fi oneşti şi care nu se vor schimba.

Alătur pe lîngă aceasta două scrisori din partea mea către St.-Marc Girardin [4] şi Léon Plée [5], ca de veţi fi de părere să le trimit, să le citiţi şi să adăogaţi sau să ştergeţi dupe voinţa M.V. Socot că nu este rău a vorbi cu aceşti bărbaţi, mai ales acum că are să fie Unirea.

Eu iară vă recomand pe cumnată-meu T. Bolintineanu[6] care este cu totul pentru simtimentele noastre. Era vorbă să-l puie la poşti şi pe Săvescu la Brăila administrator, şi s-a întîrziat din pricina anchetii de la Brăila.

Librecht [7] lucrează cu energie astfel cum a trebuit să facă. Hoţii din Bucureşti, între care unul vestit, Ion Chelu, s-a prins. Ajutorul poliţiii este cam slab şi nu prea este sigur. Crez că Nenişor [8] ar fi mai priincios acolo.

Ieri am fost în judeţul Ilfov; am găsit cîteva neregularităţi, spre exemplu, oamenii duşi dupe lăcuste i-au pus să scoată rădăcini pentru arendaşi. S-a făcut reparaţiune. Am luat toţi miniştrii sarcina, duminecele şi sărbătorile să ne repezim cîte unul prin sate, ca să vedem ce se face, cum stau spiritele.

Cu consolii o duc bine.

Elecţiile sunt astfel cum am crezut că or să fie. Numai cinci poate şi şase, nu zic ministeriali, căci nu este aceea ţinta mea; dar pentru simtimentele noastre. Directorul meu încă s-a ales.

Al Măriii Voastre
prea plecat şi prea supus serv,
D. Bolintineanu

Bucharest, le [5] Juin 1861

A Monsieur St.-Marc Girardin

Monsieur,

L'intérêt que vous avez constamment témoigné pour les Principautés Unies et l'appui efficace que vous avez si noblement prêté à tous les peuples qui sentent leur malheur, me font un devoir de vous donner quelques brèves explications touchant la crise fâcheuse qu'elles sont en voie de subir.

Bien qu'en ma qualité de Roumain, mon témoignage coure le risque d'être, jusqu'à un certain point, considéré comme récusable, j'ose espérer toutefois, que votre confiance en mon impartialité jointe à l'intérêt incontestable que nous avons tous ici à déclarer franchement la vérité des faits, vous dissuadera, Monsieur, de regarder ce témoignage comme suspect.

J'aurais vivement à coeur d'établir que, nonobstant un résul tat qui semblerait attester le contraire aux yeux des gens qui se limitent à un examen superficiel, les Roumains ne sont nullement indignés du régime libéral qui leur a été octroyé.

J'accorde que les améliorations qu'on espérait n'ont pas été effectuées, enfin que le nouvel ordre des choses est loin d'avoir jusqu'à présent, procuré les bénéfices qu'on s'était flatté d'en obtenir. Mais j'ose en même temps affirmer que la faute n'eut revient ni au peuple roumain ni au vote du 24 Janvier, vote qui nous a arrêtés sur la pente d'un abîme où notre nationalité avait tant à risquer par suite des dispositions de la Convention de Paris. Elle este exclusivement imputable aux vices d'un mécanisme constitutionnel étrangement compliqué et dont tous les ressorts sont enrayés par des entraves corespondantes qui les empêchent de fonctionner.

Sans entrer dans les détails, je me borne à appeler votre attention, Monsieur, sur le vague qui règne dans la définition des attributions respectives des pouvoirs législatif et exécutif. Les conditions dans lesquelles ces deux pouvoirs sont placé-vis-à-vis l'un de l'autre ne pouvaient qu'entraîner un conflit.

Et ce conflit, vu les dispositions actuelles de la loi électorale, ne pouvait, — à chaque dissolution inévitable de la Chambre, — qu'aboutir au triomphe de ce parti dont la majorité au sein de l'Assemblée, tout en ayant les apparences de représenter le pays, n'est en réalité que l'expression d'une poignée de privilégiés regrettant leurs privilèges, hostiles au nouveau régime, intéressés à lui susciter des entraves et, ainsi qu'il apparait des récents débats parlamentaires, peu scrupuleux sur le choix des moyens à adopter aux fins d'empêcher l'accomplissement d'un fait qui est le voeu le plus cher des Roumains.

Il serait bien à désirer que les Puissances, convaincues enfin, par une expérience dont nous avons fait les frais, de l'insuffisance du système dont elles nous ont gratifiés sans tenir assez compte des circonstances locales et autres qui devaient en paralyser le jeu, nous accordent les réformes sans lesquelles un régime, excellent d'ailleurs à tant d'égards, risque de nous devenir funeste.

Si, par les raisons que j'indique, les résultats n'ont pas répondu à l'attente et aux efforts des Roumains, la patience vraiment exemplaire avec laquelle ils ont traversé tant d'épreuves, doit être, ce

me semble, prise en quelque considération; elle est de bon augure pour l'avenir.

Nos ennemis ont tâché de prêter à cette patience, ainsi qu'à la résignation avec laquelle le peuple roumain a accepté la Convention de Paris, qui frappait en quelque sorte le droit d'autonomie, ce caractère de faiblesse particulier aux peuples habitués à l'esclavage. Il n'en fallait pas davantage pour que les adversaires du nouveau régime vinssent lui prêter un appui dangereux. Eh bien! Monsieur, ce qui a pu passer pour une faiblesse de la part des Roumains, n'est en réalité que ce gros bon sens des peuples qui sentant, par instinct, l'inutilité ou les dangers d'une agitation inopportune, se recommandent par la sagesse de leur attitude et savent se créer par leurs vertus pacifiques le droit de vivre à l'avenir. Les gouvernements d'Europe sont trop justes et trop éclairés pour ne pas nous donner, en revanche, le droit d'espérer en une prompte réparation, qui ne saurait être pour le moment que l'Union des deux provinces sous l'élu du 24 Janvier et la reconnaissance des besoins indiqués par l'état de civilisation actuel de cette nation relativement à la loi électorale.

Veuillez agréer, Monsieur, avec l'expression de mes remerciements bien sincères pour vos généreux efforts en faveur du peuple roumain, l'assurance de ma considération la plus distinguée.

Bucureşti, [5] iunie 1861

Domnului St.—Marc Girardin

Domnule,

Interesul pe care l-aţi manifestat în mod constant pentru Principatele Unite şi sprijinul eficace pe care cu atîta nobleţe l-aţi acordat tuturor popoarelor care simt nenorocirea lor, mă fac dator de a vă da cîteva scurte explicaţii privind criza supărătoare pe care sînt pe cale să o sufere.

Cu toate că în calitatea mea de român, mărturia mea se expune riscului de a fi, pînă la un anumit punct, considerată ca recuzabilă, totuşi îndrăznesc să sper că încrederea dumneavoastră în imparţialitatea mea alături de interesul incontestabil pe care îl avem toţi aici de a declara sincer adevărul faptelor, vă va împiedica, domnule, să priviţi acestă mărturie ca suspectă.

Aş fi vrut cu ardoare să stabilesc că, în ciuda unui rezultat care ar părea să ateste contrariul în ochii oamenilor care se limitează la un examen superficial, românii nu sînt deloc indignaţi de regimul liberal care le-a fost acordat.

Sînt de acord că îmbunătățirile pe care le speram nu au fost înfăptuite, în sfîrșit că noua stare de lucruri este departe de a fi procurat, pînă în prezent, binefacerile pe care speram să le obținem. Dar îndrăznesc totodată să afirm că vina nu se datorează nici poporului român nici votului de la 24 ianuarie, vot care ne-a oprit pe marginea unei prăpăstii unde naționalitatea noastră avea mult de riscat ca urmare a prevederilor Convenției de la Paris. Ea este imputabilă exclusiv viciilor unui mecanism constituțional complicat în mod straniu și ale cărui resorturi sînt toate înfrînate prin piedici susceptibile să le oprească să funcționeze.

Fără a intra în detalii, mă mărginesc a vă atrage atenția, domnule, asupra impreciziei care domnește în definirea atribuțiilor respective ale puterilor legislativă și executivă. Condițiile în care aceste două puteri sînt plasate una față de alta nu pot decît să declanșeze un conflict.

Și acest conflict, avînd în vedere dispozițiile actuale ale legii electorale, nu putea — la fiecare dizolvare inevitabilă a Camerei — decît să ducă la izbînda acestui partid a cărui majoritate în sînul Adunării, avînd toate aparențele de a reprezenta țara, nu este în realitate decît expresia unei mîini de privilegiați, ce regretă privilegiile lor, ostili noului regim, interesați în a-i ridica piedici și, astfel cum apărea din recentele dezbateri parlamentare, prea puțin scrupuloși în alegerea mijloacelor adoptate cu scopul de a împiedica realizarea unui fapt care este dorința cea mai scumpă a românilor.

Ar fi într-adevăr de dorit ca Puterile, convinse, în sfîrșit, printr-o experiență plătită de noi, de insuficiența sistemului cu care ele ne-au gratificat fără să țină destul cont de împrejurările locale și de altă natură care paralizau jocul, să ne acorde reformele fără de care un regim, excelent de altfel din atîtea privințe, riscă să devină funest pentru noi.

Dacă, avînd în vedere cauzele pe care le arăt, rezultatele nu au răspuns la așteptările și la eforturile românilor, răbdarea cu adevărat exemplară cu care ei au trecut prin atîtea încercări trebuie să fie, cred, privită cu oarecare considerație; ea este de bun augur pentru viitor.

Inamicii noștri au încercat să atribuie acestei răbdări, precum și resemnării cu care poporul român a acceptat Convenția de la Paris, care lovea într-un fel dreptul de autonomie, acel caracter de slăbiciune propriu popoarelor obișnuite cu robia. Nu trebuia mai mult ca adversarii noului regim să vină să-i acorde un sprijin periculos. Ei bine! domnule, ceea ce a putut să treacă drept o slăbiciune din partea românilor, nu este în realitate decît acest simplu bun simț al popoarelor care simt, din instinct, inutilitatea sau pericolele unei agitații inoportune, se recomandă prin înțelepciunea atitudinii lor și știu să-și creeze prin virtuțile lor pașnice dreptul de a trăi în viitor. Guvernele Europei sînt prea drepte și prea luminate pentru a nu ne da, în schimb, dreptul de

a spera într-o promptă despăgubire, care nu ar putea fi pentru moment decît Unirea celor două provincii sub alesul de la 24 ianuarie și recunoașterea nevoilor reclamate de starea de civilizație actuală a acestei națiuni în ceea ce privește legea electorală.

Vă rog să primiți, domnule, odată cu expresia mulțumirilor mele foarte sincere pentru generoasele dumneavoastră eforturi în sprijinul poporului român, asigurarea celei mai distinse considerații.

Bucharest, le [5] Juin 1861

A Monsieur Plée, rédacteur du „Siècle"

Monsieur le rédacteur,

Depuis que les Puissances garantes, prenant en considération les voeux des Roumains, se sont préoccupées d'y faire droit, notre pays a traversé bien des agitations sans pouvoir encore s'affranchir d'un état de crise bien fâcheux à tant d'égards.

S'il y a lieu de s'en affliger beaucoup, en ne saurait s'en étonner outre mesure car tout passage d'un régime à un autre implique nécessairement des perturbations analogues; toutefois il faut avouer que, chez nous, cet état des choses persiste d'une manière qui serait inquiétante si les causes qui l'entretiennent ne s'indiquaient d'elles-mêmes, tout en indiquant aussi les moyens efficaces d'y couper court.

Grâce aux conditions qui nous ont été faites par la Convention de Paris, nous nous débattons dans un cercle vicieux d'où il appartient aux Puissances garantes de nous faire sortir, puisque c'est surtout à elles que nous devons d'y être engagés. Aussi bien avons-nous tout lieu de croire qu'éclairées par les faits, elles apprécieront comme il convient les difficultés qui résultent pour nous d'un système dont les vices sont démontrés si nettement par l'expérience.

Les Roumains ne sont pas moins aptes que tout autre peuple au régime constitutionnel et j'ose affirmer qu'il le prouveront dès qu'ils auront été mis à même de manifester cette aptitude; mais voilà précisément ce que les dispositions étranges de la Convention ne leur ont jusqu'à présent pas permis.

Dans les conditions respectives où l'on a placé le pouvoir législatif et le pouvoir exécutif, un conflit était inévitable. Le sys-

tème dont on nous a fait l'application, est une sorte particulière de machine dont tous les rouages se contrarient.

Je n'ai garde de mettre en doute les bonnes intentions des Puissances, mais je ne saurais m'empêcher de déclarer — pour l'honneur de notre pays — que la manière dont ce bon vouloir s'est exercé en notre faveur, ne pouvait produire que les tristes résultats que nous avons la douleur de constater.

Réduit à l'alternative de confier les intérêts du pays à une majorité factice foncièrement hostile au nouveau régime, ou de soutenir contre elle une lutte dans laquelle il ne pouvait qu'avoir le dessous par suite des vices de la loi électorale actuelle, le Prince élu des Roumains devait consumer son activité en efforts impuissants.

C'est qu'en effet grâce à cette loi qui ne permet pas au pays de se donner une representation qui soit son expression sincère, depuis plus de deux ans les Chambres ont été continuellement composées en majorité de représentants qui, pendant trente années, furent les défenseurs des privilèges. Durant tout cet intervalle, le gouvernement a été confié à des hommes liberaux, qui, ne trouvant aucun appui dans l'Assemblée, ont été mis en demeure de décliner leur volonté devant celle du passé ou de quitter le pouvoir. Quant à un ministère pris dans la majorité rétrograde, lors même qu'il n'eut pas été un obstacle à la mise en vigueur des dispositions conventionnelles, la confiance et les sympathies de la nation lui auraient complètement fait défaut.

Le malaise politique du pays tient essentiellement à cette cause, sans préjudice à d'autres causes secondaires qui y contribuent aussi dans une certaine mesure mais qui, en tout cas, ne sont imputables ni au patriotisme ni à la sagesse de la nation roumaine. Celle-ci, au contraire, dans la crise qu'elle a subie et qu'elle continue à traverser, a fait preuve d'une sagesse, d'une patience véritablement dignes d'un meilleur sort.

Espérons que les Puissances sauront lui en tenir compte et que la question de l'Union et les autres questions qui s'y rattachent seront résolues, dans la nouvelle conférence, d'une façon qui permette enfin aux Principautés de sortir d'un état provisoire qui paralyse le développement de leurs ressources et qui s'est opposé jusqu'ici à la consolidation de notre nationalité.

C'est là notre voeu le plus cher et tous nos efforts tendront à le réaliser, sans toutefois nous faire illusion sur des difficultés dont ma récente participation aux affaires m'a permis de mesurer de près l'étendue.

Le prix que j'attache à l'opinion du journal auquel vous appartenez et le désir que j'ai de conserver à notre pays, des sympathies dont il l'honore, m'ont entraîné, Monsieur, à vous donner ces quelques explications sur les causes qui ont si malheureusement entravé ses efforts.

Agréez à cette occasion, Monsieur, l'assurance de ma considération très distinguée.

Bucureşti, [5]. iunie 1861

Domnului Plée, redactor la „Siècle“

Domnule redactor,

De cînd Puterile garante, luînd în consideraţie dorinţele românilor, s-au preocupat de a face dreptate aici, ţara noastră a trecut prin multe frămîntări, fără să poată încă să se elibereze dintr-o stare de criză foarte supărătoare din atîtea privinţe.

Dacă putem regreta aceasta, nu avem dreptul să ne mirăm prea mult, căci orice trecere de la un regim la altul implică în mod necesar perturbaţii analoge; totuşi, trebuie să mărturisim că, la noi, această stare de lucruri persistă într-un mod care ar fi îngrijorător dacă acele cauze care o întreţin nu s-ar vădi de la sine, arătînd de asemenea mijloacele eficiente pentru a-i pune capăt în scurt timp.

Datorită condiţiilor care ne-au fost create prin Convenţia de la Paris, ne zbatem într-un cerc vicios de unde numai Puterile garante pot să ne scoată, întrucît mai ales datorită lor am ajuns în această situaţie. De aceea avem dreptul de a crede că, luminate de fapte, ele vor aprecia cum se cuvine dificultăţile care rezultă pentru noi dintr-un sistem ale cărui vicii sînt demonstrate atît de limpede de experienţă.

Românii nu sînt mai puţin apţi decît orice alt popor pentru regimul constituţional şi îndrăznesc să afirm că ei o vor dovedi de îndată ce vor fi puşi ei înşişi în situaţia de a manifesta această aptitudine; dar iată tocmai ceea ce dispoziţiile stranii ale Convenţiei nu le-au permis pînă în prezent.

În condiţiile respective în care a fost pusă puterea legislativă faţă de puterea executivă, un conflict era inevitabil. Sistemul pe care ni l-a aplicat este un fel aparte de maşină ale cărei rotiţe se împotrivesc între ele.

Mă feresc să pun la îndoială bunele intenţii ale Puterilor, dar nu mă pot abţine să declar — pentru a apăra onoarea ţării mele — că modul în

care această bunăvoinţă s-a exercitat în favoarea noastră nu putea produce decît tristele rezultate pe care avem durerea să le constatăm.

Redus la alternativa de a încredinţa interesele ţării unei majorităţi artificiale prin natura sa, ostilă noului regim, sau de a purta contra ei o luptă din care n-ar putea ieşi decît înfrîntă ca urmare a viciilor legii electorale actuale, domnitorul ales al românilor trebuia să-şi desfăşoare activitatea în eforturi zadarnice.

Într-adevăr, datorită acestei legi ce nu permite ţării să aibă o reprezentare care să fie expresia sa sinceră, de mai bine de doi ani Camerele au fost continuu compuse în majoritate din reprezentanţi care, timp de treizeci de ani, au fost apărătorii privilegiilor. În tot acest interval, guvernele au fost încredinţate unor oameni liberali, care, neaflînd nici un sprijin în Adunare, au fost puşi în situaţia de a-şi declina voinţa lor în faţa celei a trecutului sau de a renunţa la putere. Cît despre un minister recrutat din majoritatea retrogradă, chiar atunci cînd nu ar fi fost un obstacol în punerea în aplicare a dispoziţiilor Convenţiei, încrederea şi simpatiile naţiunii i-ar fi lipsit cu desăvîrşire.

Strîmtoarea politică a ţării se datoreşte cu deosebire acestei cauze, fără a trece cu vederea alte cauze secundare care contribuie la aceasta, de asemenea, într-o anumită măsură, dar care, în orice caz, nu sînt imputabile nici patriotismului nici înţelepciunii naţiunii române. Aceasta, dimpotrivă, în criza pe care a suferit-o şi pe care continuă să o traverseze, a dat dovadă de o cumpătare, de o răbdare cu adevărat demne de o soartă mai bună.

Să sperăm că Puterile vor şti să ţină seama de aceasta şi că problema Unirii şi celelalte chestiuni care se leagă de ea vor fi rezolvate, în noua conferinţă, într-un mod care să permită Principatelor, în sfîrşit, să iasă dintr-o stare de lucruri provizorie care paralizează dezvoltarea resurselor lor şi care s-a opus pînă acum consolidării naţionalităţii noastre.

Aceasta este voinţa noastră cea mai scumpă şi toate eforturile noastre tind să o înfăptuiască, fără a ne face totuşi iluzii asupra dificultăţilor pe care recenta mea participare la guvernare mi-a permis să le măsor de aproape.

Preţul pe care-l pun pe opinia ziarului căruia îi aparţineţi şi dorinţa pe care o am de a păstra ţării noastre simpatiile cu care o onorează, m-au determinat, domnule, să vă dau aceste cîteva explicaţii asupra cauzelor care au împiedicat atît de nefericit eforturile sale.

Primiţi cu acest prilej, domnule, asigurarea prea distinsei mele consideraţii.

7

Depeşă telegrafică
Sosită la Iaşi în 11 iun. 1861

A Son Altesse le Prince Régnant
Jassy

Les partisans du prince étranger sont battus. Le parti libéral et tout le pays ont compris que le prince étranger de ces messieurs c'est la séparation et deux hospodars roumains. De tous les districts nous recevons des félicitations pour avoir soutenu l'état actuel. Le pays [se] retrourne encore avec plus d'amour vers son élu du 24 Janvier [1]. Une seule classe reste encore indécise, celle des fermiers; Votre Altesse peut d'un seul mot les rendre fanatiques, ce mot, c'est la réduction. J'ai trouvé jusqu'à présent sept contrats originaux entre les călougares grecs et les fermiers. Sur ces contrats on lit la réduction plus forte encore et plus avantageuse pour les fermiers que celle que nous avons voulu faire. Toute protestation de la part des Puissances contre la réduction devient impuissante en face de pareils documents. On m'a apporté un placard qu'on a trouvé à la métropolie, les idées d'un fou, il n'a aucun sens. On ne sait ce que l'auteur a voulu dire. Aussi, j'ai trouvé qu'il ne vaut pas la peine d'être envoyé à Votre Altesse. Je ferai écrire deux brochures en français concernant l'Union et tout-à-fait dans l'esprit du mémorandum de Votre Altesse [2]; car à dire la verité c'est la seule politique saine que je puisse approuver. Le métropolitain espère qu'il sera nommé par Votre Altesse vicaire du métropolitain en Moldavie; la mesure serait politique. Mon Prince, soyez sans inquiétude sur les choses ici, comptez sur nous; tout va bien. Marsillac demande 100 # comme accompte sur la subvention à venir. Je n'ose rien faire sans l'ordre de Votre Altesse.

D. Bolintineanu

11 iun. 1861

Alteţei Sale Domnitorului
Iaşi

Partizanii prinţului străin sînt învinşi. Partidul liberal şi toată ţara au înţeles că prinţul străin al acestor domni înseamnă dezunirea şi doi domni-

tori români. Din toate districtele primim felicitări pentru că am susţinut starea de lucruri prezentă. Ţara se întoarce cu şi mai multă dragoste spre alesul său de la 24 ianuarie.[1] O singură clasă rămîne încă nehotărîtă, aceea a moşierilor; Alteţa Voastră poate cu un singur cuvînt să-i facă fanatici, acest cuvînt este reducerea impozitelor. Am găsit pînă acum şapte contracte autentice între călugării greci şi moşieri. În aceste contracte se poate citi o mai mare şi încă mai avantajoasă reducere a impozitelor pentru moşieri decît aceea pe care am vrut să o facem noi. Orice protest din partea Puterilor contra reducerii impozitelor devine neputincios în faţa unor astfel de documente. Mi s-a adus un afiş găsit la mitropolie, cu ideile unui nebun, fără nici un sens. Nu se ştie ce a vrut să spună autorul. De asemenea, am considerat că nu merită osteneala să fie trimis Alteţei Voastre. Voi pune să fie scrise două broşuri în franceză privitoare la Unire şi cu totul în spiritul memorandumului Alteţei Voastre;[2] căci, ca să spunem lucrurilor pe nume, aceasta e singura politică sănătoasă pe care aş putea să o aprob. Mitropolitul speră că va fi numit de Alteţa Voastră vicar al mitropoliei din Moldova; măsura va fi politică; Măria Voastră, fiţi fără grijă în ceea ce priveşte situaţia de aici, contaţi pe noi; totul merge bine. Marsillac cere 100 # ca acont pentru subvenţia viitoare. Nu îndrăznesc să fac nimic fără ordinul Alteţei Voastre.

D. Bolintineanu

8

Depeşă telegrafică
Sosită la Iaşi în 22/6 1861

A Son Altesse le Prince Régnant
Jassy

Voici la rédaction du papier qui va être signé aujourd'hui par toute la populace à Philaret[1]. Le peuple roumain de la capitale, conduit par l'esprit du bien et de la prospérité de la patrie, vient par la présente manifester ses voeux et ses aspirations patriotiques; de la manière la plus légale il déclare qu'il soutiendra de toute son énergie et sa constance les voeux suivants:

1. L'Union définitive des deux pays avec un seul ministère et une seule Chambre.
2. L'étendue du cens électoral d'une manière convenable et qui pourrait représenter les intérêts de toute la nation.
3. Un seul prince régnant pour les deux pays dans la personne de l'élu du 5 et 24 Janvier.

J'espère et je suis sûr que le peuple se conduira de manière à donner une preuve de son amour pour le souverain et pour l'ordre public.

Toutes les mesures sont prises.

D. Bolintineanu

22/6 1861

Alteţei Sale Domnitorului
Iaşi

Iată redactarea actului care va fi semnat astăzi de toată populaţia la Filaret.[1] Poporul român din capitală, condus de spiritul binelui şi prosperităţii patriei, vine prin aceasta să manifeste dorinţele şi aspiraţiile sale patriotice; în modul cel mai legal el declară că va susţine cu toată energia şi consecvenţa sa dorinţele următoare:

1. Unirea definitivă a celor două ţări cu un singur minister şi o singură Cameră.
2. Extinderea censului electoral într-un mod convenabil şi care ar putea să reprezinte interesele întregii naţiuni.
3. Un singur domnitor peste cele două ţări în persoana alesului de la 5 şi 24 ianuarie.

Sper şi sînt sigur că poporul se va purta în aşa fel încît îşi va dovedi dragostea sa pentru suveran şi pentru ordinea publică.

Toate măsurile au fost luate.

D. Bolintineanu

9

Depeşă telegrafică
Sosită la Iaşi în 30 iunie 1861

A Son Altesse le Prince Régnant
Jassy

Mon Prince!

Pour l'amour de Dieu! ne me prenez pas pour un brouillon; j'ai écrit à Votre Altesse au sujet du préfet, mais je n'ai nullement prétendu le suspendre sans l'ordre du Prince. Je crois mériter moins que tout autre cette reproche, vu mon amour et mon res-

pect pour mon souverain. Je vous prie, mon Prince, de ne pas douter un seul instant du sentiment d'amour et de respect que je vous porte.

D. Bolintineanu

30 iunie 1861

Alteței Sale Domnitorului
Iași

Măria Voastră!

Pentru Dumnezeu! nu mă luați drept un încurcă-lume; v-am scris Alteței Voastre în privința prefectului, dar nicidecum n-am pretins să-l fi suspendat fără ordinul domnitorului. Cred că merit mai puțin decît oricare altul acest reproș, avînd în vedere dragostea și respectul ce le am pentru suveranul meu. Vă rog, Măria Voastră, să nu vă îndoiți un singur moment de sentimentul de dragoste și de respect pe care vi-l port.

D. Bolintineanu

10

Depeșă telegrafică
Sosită la Iași în 1 iulie 1861

Mon Prince!

Le directeur du contrôle vient de donner sa démission pour la raison qu'il a demandé sa pension. L'habitude est dans ce ministère qui ne s'occupe que des chiffres, de faire avancer les employés inférieures selon le tour de chacun. Il y a deux chefs de section les plus anciens, l'un M. Stanculesco qui compte 23 ans de service, l'autre M. Boziano qui compte quelques mois de moins. Le dernier est frère de Boziano l'avocat; en conséquence je prie Votre Altesse de vouloir bien m'indiquer lequel des deux dois-je lui recommander par mon rapport ou si je dois remettre al recommandation pour l'arrivée de Votre Altesse à Bucarest. L'effet produit par la réduction, excellent; une foule de commerçants sont venus nous féliciter et bénir le nom de Votre Altesse.

D. Bolintineanu

1 iulie 1861

Măria Voastră!

Directorul controlului tocmai și-a dat demisia pe motiv că și-a cerut pensionarea. În acest minister care nu se ocupă decît de cifre, obiceiul este de a promova funcționarii inferiori fiecare la rîndul său. Sînt doi șefi de secțiune cu cea mai mare vechime, unul dl. Stănculescu care numără 23 de ani de serviciu, altul dl. Bozianu care numără cîteva luni mai puțin. Ultimul este fratele avocatului Bozianu; în consecință, rog pe Alteța Voastră să binevoiască a-mi indica pe cine dintre cei doi să-l recomand în raportul meu sau dacă trebuie să amîn recomandarea pentru sosirea Alteței Voastre la București. Efectul produs prin reducerea impozitelor, excelent; o mulțime de comercianți au venit să ne felicite și să binecuvînteze numele Alteței Voastre.

D. Bolintineanu

11

Depeșă telegrafică
Sosită la Iași în 3/7 1861

Mon Prince!

Dans la crainte que personne ne vous ait écrit au sujet du dîner que le minist. a donné dernièrement à M. Léon Plée, je m'empresse de vous mettre au courant de ce qui s'est passé. Le dîner a eu lieu chez le ministre des Cultes, on y avait invité toute la mission française au service de Votre Altesse. Le premier toast a été à la santé de V. A. Rosetti a porté un toast à la France. Léon Plée à V.A. et à la Roumanie unie, le ministre des Cultes à la mission française, le ministre des Affaires Etrangères à la santé de S.M. l'empereur des Français. Ces messieurs on été plus que contents, ils ont écrit cela en France.

Léon Plée est charmé de trouver un pays si riche, si avancé. Il nous fait des offres au sujet des chemins de fer, d'une banque etc. Il part pour Constantinople. Comme il a été fêté à l'occasion de son voyage à Turin par les Piémontais, comme il a été reçu à Pesth par les Hongrois d'une manière brillante, nous avons cru de notre devoir au nom de Votre Altesse de la recevoir avec distinction [1]. Sa plume sera dorénavant au service du pays et de V.A. Il s'est chargé une fois à Paris d'écrire et de faire écrire dans les journaux les voeux des Roumains. Il a vu par ses propres

yeux que le peuple roumain aime son prince, et il partit enchanté. Mais son enthousiasme pour le pays et surtout ses sympathies pour V.A. lui ont valu des bouderies de la part d'un de ses compatriotes que V.A. pourrait deviner. Malinesco vous a annoncé la proposition de Catargi. Demain nous devons être forcés de répondre. Un comité central au sujet de la pétition est formé à Bucarest, parmi les membres figurant Polichroniadi, Boleac, Melic, Oraşeano, Seruriu, popa Grigoriu, Rosetti C. et [d]'autres. Les comités des districts sont également formés. On travaille avec énergie. Quatre des premiers membres vont partir pour les districts. Tout en étant sûr qu'ils ne vont faire rien de nuisible, nous avons pris des mesures de surveillance sévère. Je saisis l'occasion pour prier V.A. de vouloir bien m'autoriser de venir à Buzău ou à Focshani au-devant d'elle.

D. Bolintineanu

3/7 1861

Măria Voastră!

Temîndu-vă că nimeni nu v-a scris despre dineul pe care minist. l-a dat nu de mult d-lui Léon Plée, mă grăbesc de a vă pune la curent cu ceea ce s-a petrecut. Dineul a avut loc la ministrul Cultelor, unde am invitat întreaga misiune franceză aflată în serviciul Alteţei Voastre. Primul toast a fost în sănătatea Alteţei Voastre. Rosetti a ţinut un toast pentru Franţa. Léon Plée pentru Alteţa Voastră şi România unită, ministrul Cultelor pentru misiunea franceză, ministrul Afacerilor Străine în sănătatea M.S. împăratul francezilor. Aceşti domni au fost mai mult decît mulţumiţi, au scris aceasta în Franţa.

Léon Plée este încîntat să găsească o ţară aşa de bogată, de înaintată. Ne face oferte în legătură cu drumurile de fier, cu o bancă etc. Pleacă la Constantinopol. Avînd în vedere că a fost sărbătorit cu prilejul călătoriei sale la Torino de către piemontezi, că a fost primit la Pesta de către unguri într-un chip strălucit, am crezut că este de datoria noastră să-l primim, în numele Alteţei Voastre, cu distincţie.[1] Pana sa va fi de aici înainte în serviciul ţării şi al A.V. Odată ajuns la Paris, s-a însărcinat să scrie şi să facă să se scrie în ziare dorinţele românilor. El a văzut cu proprii săi ochi că poporul român îşi iubeşte domnitorul, şi plecă încîntat. Dar entuziasmul său pentru ţară şi mai ales simpatiile sale pentru A.V. i-au adus supărări din partea unuia dintre compatrioţii săi pe care A.V. aţi putea să-l ghiciţi. Mălinescu v-a comunicat propunerea lui Catargi. Mîine noi trebuie să fim forţaţi a răspunde. Un comitet central în legătură cu petiţia s-a format la Bucureşti, printre

membrii săi figurînd Polihroniadi, Bolliac, Melic, Orăşanu, Serurie, popa Grigoriu, Rosetti C. şi alţii. Comitetele de districte sînt de asemenea formate. Lucrăm cu energie. Patru din primii membri vor pleca în districte. Fiind siguri că ei nu vor face nimic dăunător, am luat măsuri de supraveghere severă. Profit de ocazie pentru a ruga pe A.V. de a binevoi să mă autorizeze să vin la Buzău sau la Focşani înaintea Alteţei Voastre.

D. Bolintineanu

12

Depeşă telegrafică
Sosită la Iaşi în 4/7 1861

Mon Prince!

La séance d'aujourd'hui est devenue orageuse après l'interpellation Stirbey. Malinesco a répondu très convenablement dans le sens que le gouvernement ne peut donner aucun concours à la pétition ni au comité, mais qu'il ne peut non plus empêcher, à l'en croire, le droit de pétitionner, que la pétition ne renferme aucun principe illégal, que tout ce que la pétition renferme ne sont que de simples voeux. Mitica Ghica a répondu pour répéter certaines expressions de Stirbey et C. Rosetti, par un discours énergique a fait l'historique de la vie des blancs sous les regimes de Lidersoh, de Omer-pacha, sous les drapeaux desquels se trouvait Stirbey. A. C. Golesco frère de Stefane, a declaré que la Chambre [est] peut-être légale, mais elle n'est pas nationale. Mitica Ghica a pris la parole. Entre autres choses désobligeantes pour les ministres de Votre Altesse, il a ajouté:

„Dacă am suferit pînă acum pe băncile ministrului atîtea ministere şi cu acesta din urmă am făcut pentru respect pentru domn, dar nu ştim pînă cînd vom avea acest respect." [1].

En face de ce propos de nature à blesser la dignité suprême et lorsque le président de l'Assemblée ne veut pas rappeler l'orateur à l'ordre, le devoir des ministres était de protester, mais comme quatre autres orateurs avaient [la] parole il fallait attendre une heure encore pour parler. Dans un pareil cas nous nous sommes retirés, ne pouvant plus rester dans l'Assemblée où la dignité du prince a été blessée. Qu'on attaque les ministres c'est bien, mais il y a un principe que personne ne doit jamais attaquer le prince. La Chambre en majorité est en révolte. On a mis au

vote une proposition basée sur plusieurs articles, comme acte d'accusation du ministère actuel. Entre autres choses on nous reproche de ne pas vouloir ouvrir la Chambre moldave. Le vote de méfiance a été donné 32 contre 22 voix.

Nous prions le télégraphe [de] vous transmettre l'acte en question et [de] prendre les ordres de Votre Altesse si nous devons donner nos démissions.

D. Bolintineanu

4/7 1861

Măria Voastră!

Şedinţa de astăzi a devenit furtunoasă după interpelarea Ştirbei. Mălinescu a răspuns foarte convenabil în sensul că guvernul nu poate să dea nici un ajutor petiţiei, nici comitetului, dar că el nu poate nici împiedica, dacă ar fi să-l credem, dreptul de petiţionare, că petiţia nu cuprinde nici un principiu ilegal, că tot ceea ce petiţia cuprinde nu sînt decît simple dorinţe. Mitică Ghica a răspuns pentru a repeta anumite expresii ale lui Ştirbei şi C. Rosetti, printr-un discurs energic a făcut istoricul vieţii albilor sub regimul lui Lidersoh, al lui Omer-paşa, sub drapelele cărora se află Ştirbei. A. C. Golescu, fratele lui Ştefan, a declarat: Camera este poate legală, dar nu este naţională. Mitică Ghica a luat cuvîntul. Între alte lucruri nepoliticoase faţă de miniştrii Alteţei Voastre, a adăugat:

„Dacă am suferit pînă acum pe băncile ministrului atîtea ministere şi cu acesta din urmă am făcut pentru respect pentru domn, dar nu ştim pînă cînd vom avea acest respect."[1]

În faţa acestor vorbe de natură să rănească demnitatea supremă şi cînd preşedintele Adunării nu vrea să cheme oratorul la ordine, datoria miniştrilor era de a protesta, dar cum alţi patru oratori aveau cuvîntul, trebuia să aşteptăm încă o oră pentru a vorbi. Într-o asemenea situaţie, ne-am retras, nemaiputînd rămîne în Adunarea în care demnitatea domnitorului a fost rănită. Că se atacă miniştrii e bine, dar există un principiu că nimeni nu trebuie niciodată să atace domnitorul. Camera în majoritate este în revoltă. S-a pus la vot o propunere bazată pe mai multe articole, ca act de acuzare a ministerului actual. Între alte lucruri ni se reproşează că nu vrem să deschidem Camera moldoveană. Votul de neîncredere a fost dat 32 contra 22 voturi.

Rugăm telegraful de a vă transmite actul în cauză şi de a lua ordinele Alteţei Voastre dacă noi trebuie să ne dăm demisia.

D. Bolintineanu

13

No. 755, 10 iulie 1861

Prea Înălţate Doamne,

Consiliul Miniştrilor din Ţara Românească, în şedinţa sa de la 5 iuliu curgător, încheind alăturatul aici jurnal, relativ la îmbunătăţirea serviciului *Monitorului oficial* şi înfiinţarea unei foi săteşti, suprimîndu-se publicarea *Monitorului* francez ce este astăzi ca netrebuincios, subsemnatul vine a supune plecat la Înalta Măriei Voastre aprobare mai sus-zisul jurnal, însoţit de ştatul personalului acestui serviciu, dupe cea de acum întocmire a lui, şi a înfăţişa la a sa semnătură proiectul de decret pentru numirea d. Al. Zanne[1] în postul din nou creat, de şef al cancelariei publicaţiunilor oficiale, cu leafă de lei 1250 şi diurnă de lei 500 pe lună şi a d. P. Aurelian, de redactor special pentru foaia sătească, însărcinat tot într-un timp cu corispondinţa şi arhivele acestei cancelarii; iar în posturile de corectori d. S. Stilescu şi N. Zotescu, celălalt personal rămîind cum se află astăzi în fiinţă, afară de cele două posturi ce se desfiinţează prin această nouă combinare, acela de redactor al *Monitorului* şi acela de ajutor arhivist.

Acest cerc este într-adevăr foarte restrîns, dar pentru acum alocaţiunea votată de Cameră, neiertînd a se face mai mult, rămîne ca orice dezvoltare experiinţa va dovedi trebuincioasă, să se introducă la formarea noului buget, cînd va fi să se chibzuiască şi înfiinţarea buletinului legilor.

Sunt cu cel mai profund respect,

Prea Înălţate Doamne,
al Măriei Voastre
prea plecat şi prea supus servitor,
ministrul Trebilor Străine şi
secretar al statului,
D. Bolintineanu

14

29 oct. s.v. [1861][1], Buiucdere

Măria Voastră!

D. Negri v-a comunicat cele din urmă noutăţi în privinţa Unirii. Sunt mai bune decît pînă aici. Mă voi mărgini a vă scri

impresia adîncă ce mi-a făcut opinia lumii diplomatice de aici despre situaţia ţărilor române. Două lucruri ni se impută, întîi că s-a lăsat să se treacă trei ani şi nu s-a organizat nimic în administraţie; al doile se impută căderea puterii executive. Amîndouă sunt atribuite politicii domnitorului pe care o numesc slăbiciune. Şi iată cum explică lucrul: că domnitorul nu a ştiut sau nu a voit să facă să triumfe prerogativele puterii executive în faţă cu o Adunare ambiţioasă, chiar în condiţiile create de legea electorală.

Într-una din conferinţele din urmă, apropo de Consiliul de Stat, un ambasador s-a exprimat contra numirii membrilor de domnitor la Consiliul de Stat şi a pus înainte că acel Consiliu, în condiţiile de care este vorba, ar deveni un corp fără nici o voinţă, priimind voinţa de la domnitor care a lăsat Camera să facă totdauna ce a voit. Ştim, a adăogat el, că în aceşti din urmă ani nu a guvernat domnitorul, ci Camera. Asfel nu putem a-i imputa starea de guvernare, dar îi vom imputa că nu a fost destul de avar cu prerogativele sale în faţă cu puterea legiuitoare. Negreşit că unele puteri găsesc plăcere a exprima lucrurile din puntul de vedere al intereselor lor politice. Ele nu ţin nici o socoteală de dificultăţile unei stări de tranziţie îngreuiate încă prin dispoziţii făcute însuşi de puteri şi care toate acestea pentru noi trebuie să aibă oarecare consideraţie, cel puţin pentru cei din urmă trei ani în care situaţia era atît de întunecată.

D. Negri se luptă cu puterea ce-i dă buna credinţă şi lealitatea caracterului său a convinge pe toţi despre greutăţile ce se încercară şi care greutăţi în parte suntem datori însuşi puterilor. Lumea începe a se convinge despre aceste greutăţi, dar pe cît ele se vor face a se considera pentru anii din urmă, pe atît pentru viitor vor pierde toată consideraţia lor.

Asfel eu care nu m-am înlăturat de politica M.V. în trecut în ceea ce priveşte favoarea libertăţilor constituţionale, de aici înainte, însuşi interesele vitale ale patriii, tărirea ei, respectul ce i se cuvine în Europa, îmi vor impune datoria a vedea lucrurile cu oarecare simpatie pentru ordine şi tăria puterii executive. Trebuiesc lucruri făcute şi ca să ajungem la acel scop, ne trebuie un guvern tare, de acea tărie adevărată ce aduce cu sine faptele şi respectul pentru principiul autorităţii.

Cred, Măria Voastră, că dupe ce se va face Unirea, ar trebui să se adopteze politica despre care totdauna mi-aţi vorbit. Cred încă că ar trebui un minister compus din oamenii cei mai capabili

ce avem şi devotaţi cu totul tronului M.V. Un asemenea minister ar trebui să rămîie mai mulţi ani, să facă parte din, ca să zic aşa, din puterea M.V., sacrificîndu-se toate Adunările care vor încerca să-l dărîme. Românii, ştiind această nestrămutată hotărîre a M.V., se vor lipi de acel minister în loc de a-l combate. Daca însă Adunarea va stărui pe calea cea veche de anarhie, dupe două dizolvări de rînd şi mai ales dupe o călătorie a M.V. prin ţară înaintea alegerilor, maioritatea Camerii va fi pentru minister. Dupe cum văz în lume, singura autoritate ce are simpatiile puterilor este numai aceea a domnitorului şi mai mult se întărîtă cabinetele cînd aud că s-a schimbat un minister decît că s-a dizolvat o Adunare. Lucrul este lesne de înţeles şi mai ales astăzi, căci toate cabinetele ţin mai mult la întărirea tronurilor decît a parlamentelor.

Vederile partidelor politice din ţară n-au nici o însemnătate afară şi mai ales pentru Francia. Conservatori, liberali, nu se ocupă nimeni; nimeni nu vor să ştie. Numai turcii, care vor să ia astă dată rola Rusiii în Principate, caută a sprijini pe boieri şi sunt îndemnaţi de Austria care sprijină pe turci în toate ideile lor. Turcii dar puneau înainte că boierii singuri pot să le garanteze, cu Unirea, drepturile lor în Principate; atunci ambasadorul Franciii, ca să nu mai afle asemenea pretexte în gura turcilor şi nemţilor, consilia pînă la Unire să se îmbrăţişeze oarecum boierii, apoi în urmă pot să se plimbe. În fine, ţara se personifică numai în M.V., căci Europa nu cunoaşte decît pe M.V.

Linia de conduită de mai sus, toată lumea afară o aşteaptă de la M.V. îndată ce se va face Unirea şi toţi o aşteaptă cu o condiţie, fără care viitorul românilor va fi compromis.[2]

Ceea ce poate să ne scape este energia în idei, nu în forme numai. Şi am văzut cu durere că în pricina popii Costa [3] ministerul nu a procedat asfel. Ministerul din Valahia, deşi pare inspirat de dorinţa d-a face a se respecta autoritatea, însă cade în eroarea guvernului Manu ce credea că dacă a făcut cîteva loviri de poliţie a făcut acte de mare energie.

Chestia municipalităţii, chestia Bolliac [4], le-au făcut mult rău.

Un punt care ne desconsideră mult afară din ţară şi care face cutezanţa turcilor să devie mai nesuferită decît altădată, un punt funest pe care se reazemă *Sir Henri* [5] ce sprijină toate veleităţile turcilor contra drepturilor noastre totdauna împotriva

instrucţiilor cabinetului său, este cearta între partide în ţară, în Adunare şi în presă şi de multe ori făcută cunoscut prin scrisori particulare ale conservatorilor către turci şi nemţi chiar astăzi. Acestea trebuiesc puse în hotarele legale; în ziua Unirii, legea presii din Moldova se poate aplica şi în Valahia, fără nici o altă formă. Cît pentru Adunare, se poate pune pe cale prin stăruitoarea voinţă a M.V. Cît pentru trădători sunt legi şi închisori care ar trebui să înceapă să vorbească.

Am văzut o listă de persoanele numite în comisia de unificare [6]: mai toţi oamenii lui Al. Ghica [7] puşi de partida lui din minister. Destul este ca această comisie să hotărască ca cu unirea ministerelor, o parte din foncţionarii ministeriali̦ști să rămîie pe dinafară, ca să compromită Unirea, pe cînd ar fi mijloc a rămînea toţi despărţiţi în două divizii, una a lucrurilor din Moldova, ceialtă a celor din Valahia sub un director. M.V. îmi veţi permite încă a spune aici un adevăr: ştiu că vorbesc unui suflet mare care iubeşte a i se spune ceea ce amicii săi cred cel puţin că este adevărul şi iată pentru ce iau îndrăzneala a vorbi asfel. Sunt cu totul convins că înainte de toate M.V. trebuie să vă faceţi o partidă în ţară. Să nu-mi mai vorbiţi de demisionare! Unirea făcută, deveniţi personificarea Unirii şi prin urmare a naţiii noastre. Din acea zi sunteţi legaţi de naţie ca şi Unirea, legaţi pentru toată viaţa, căci Unirea se va da numai pe viaţa M.V. Trebuie dar să lucraţi asfel ca dupe moartea M.V. să lăsaţi aceste două ţări tot atît de doritoare a rămînea unite ca şi astăzi. Misia M.V. este dar dificilă, dar şi frumoasă. Dar să mă întorc la partidă. Toţi domnii români care au plecat, au lăsat dupe ei partidele lor care chiar astăzi îi doresc şi îi servă. M.V. nu aveţi nici o partidă încă nici în Moldova, nici în Valahia şi mîne (ferească Dumnezeu) să vă duceţi din ţară, nu veţi lăsa în urmă decît doi sau trei amici cu inima, amici ai persoanei M.V., nu ai domnitorului, pentru că nu aţi căutat a rădica oameni noi şi mai ales a-i sprijini, a lovi de moarte pe cei ce v-au voit răul, a rădica pînă la picioarele tronului pe cei ce vă vor binele şi a-i sprijini cu energie. Sacrificiul cere sacrificii şi datoria drepturi. M.V. aţi neîngrijit aceasta. Aţi căutat a vă servi cu oamenii ce v-au dat pe rînd toate ministerele de colori diferite care au venit, oameni fără principii, instrumente ale celoralţi trei domni, lepădate însuşi de dînşii şi altele ce le-au rămas credincioase, împinse ca să vă trădeze pe M.V. Cu aceasta urma ca cei ce au arătat simpatii pentru M.V. să fie alungaţi, părăsiţi. Asfel cît am auzit în ţară cu urechile mele, zicîndu-se că domnitorul loveşte pe cei ce îl iubesc şi îmbrăţişează pe cei ce îl urăsc şi mai bine este a-l combate, căci pe toţi cei ce l-au combătut i-a îmbrăţişat.

Dacă Napoleon III nu ar fi căutat a-şi face partida sa, nu ar fi astăzi pe tronul Franciii. Dacă ar fi păstrat pe Changarnier, Lamarcière etc., nu ar fi putut face *le coup d'état* [8] care l-a pus în stare să facă gloria Franciii. Spun unii că aceşti oameni-instrumente sunt trebuincioşi şi nicidecum periculoşi, pentru că sunt oameni de bani sau de posturi. Eu cred că tocmai pentru aceasta sunt periculoşi, căci ei se schimbă îndată ce alţii la oferă mai mult.

Politica ce aţi avut pînă acum şi care consistă a împăca toate partidele, toate individele, era bună poate pentru anii din urmă. De la ziua *Unirii* înainte va deveni periculoasă. D. Lavalette [9] a zis, e cîtva timp, la o persoană de confiinţă: „Quel domage qu'on ne peut compter sur le Prince Couza! On aurait pu fair des grandes choses!“ [10] Aceste vorbe lasă să se înţeleagă o mare idee a Franciii în privinţa ţărilor noastre. Ele însă au raport cu politica, nu cu persoana M.V.

Acum îmi rămîne a vă copia aici următoarele rînduri dintr-o scrisoare ce priimii de la Paris.

„Îndată ce am ajuns în Paris, m-am dus să văz pe d. Léon Plée pentru a împlini comisiile cu care m-ai însărcinat către dînsul. Îţi voi spune că toate cele ce doreşti să fac. Niciodată *Secolul* n-a susţinut cu mai multă ardoare cauza română şi pe domnitorul ei. Toate jurnalele celealte, care de cîtva timp erau în contra ţării, au tăcut în urma unui articol al d-lui Plée cum şi inauguraţiii unei noi politici, favorabilă nouă şi ieşită din amicie cu regele Prusiii a guvernului. D. Plée pregăteşte o broşură despre ţara românilor. Săptămîna trecută a fost la Turin de s-a înţeles cu Ricazoli cu o misie secretă în privinţa românilor. Mîine se va tipări în *Secolul* o scrisoare a lui Mălinescu ce se zice a fi bine scrisă şi răspuns la atacurile *Constituţionalului* din Paris.“

Rămîi cu cel mai adînc respect,

al M.V. prea plecat şi prea supus
D. Bolintineanu

P.S. Unirea are să se hotărască aici în curînd. Ambasadorul Franciii, Moustier, s-a oprit pe cale încă douăsprezece zile de astăzi, ca în acest timp să ia conferinţele un sfîrşit cu Lalleman

care cunoaşte lucrurile Unirii. Dacă în acest timp nu se va face, apoi atunci nu se va mai face aici. Şi caută a o face M.V. Dar M.V., iar nu Camera, înaintea deschiderii Camerii. Aţi lucrat şi aţi suferit prea mult pentru Unire ca să nu vă bucuraţi M.V. de iniţiativă.

15

Depeşă telegrafică
Sosită la Iaşi în 1 ianuarie 1862

A Son Altesse le Prince Régnant
Jassy

Il nous est presque impossible d'unir toutes les parties du parti national sur un seul et même programme. Notre idée spéciale a été d'engager les intérêts politiques du trône et ceux de l'Union de la Roumanie contre la réaction de l'antinationalisme, arrêtant aussi quelques principes capitaux pour faire le plus de partisans possible. La fraction Costaforu-[1]Boziano[2] nous a tout gâté. Ils ont émis l'idée de ne pas faire de programme pour le moment, de travailler tacitement selon l'inspiration et de viser [tout] de suite à une solution de la question rurale. Nous croyons le moment inopportun de faire agiter dans la presse et l'Assemblée cette question si importante et qui est de nature à diviser toutes les classes et tous les partis. Nous avons tenu bon; alors ils se sont retirés du comité; nous avons fait un programme politique que M. Librecht va vous expédier. Il a été voté et approuvé à l'unanimité par la réunion présente. Il devait être soumis à l'approbation des électeurs de la capitale par leurs députés. En conséquence ces députés ont demandé à la police la permission d'inviter les électeurs à une réunion pour leur en rendre compte. Le ministère refuse cette autorisation; il craint que ce programme ne devienne celui de tout le pays, étant approuvé par la capitale. Si nos désirs ne correspondaient pas aux vues de Votre Altesse ou si elle n'approuvait pas nos travaux nous pourrions rectifier.

D. Bolintineanu

1 ianuarie 1862

Alteţei Sale Domnitorului
Iaşi

Ne este aproape imposibil să unim toate grupările partidului naţional sub un singur şi acelaşi program. Ideea noastră specială a fost de a angaja interesele politice ale tronului şi acelea ale Unirii României împotriva reacţiunii antinaţionale, hotărînd, de asemenea, cîteva principii capitale pentru a face cît mai mulţi partizani cu putinţă. Fracţiunea Costaforu [1] —Bozianu [2] ne-a stricat totul. Ei au emis ideea de a nu face un program pentru moment, de a lucra pe tăcute după inspiraţie şi de a năzui îndată la o soluţionare a chestiunii rurale. Noi credem momentul nepotrivit de a face să se agite în presă şi Adunare această chestiune atît de importantă şi care e de natură a diviza toate clasele şi toate partidele. Noi am rezistat; atunci ei s-au retras din comitet; noi am făcut un program politic pe care vi-l va expedia dl. Librecht. El a fost votat şi aprobat în unanimitate de Adunarea prezentă. Trebuiea să fie supus aprobării alegătorilor din capitală prin deputaţii lor. În consecinţă, aceşti deputaţi au cerut voie de la poliţie să invite alegătorii la o întrunire pentru a le da seamă. Ministerul refuză această autorizaţie; se teme ca acest program să nu devină acela al întregii ţări, fiind aprobat de capitală. Dacă dorinţele noastre n-ar corespunde vederilor Alteţei Voastre sau dacă n-aţi aproba lucrările noastre, noi am putea rectifica.

D. Bolintineanu

16

Depeşă telegrafică
Sosită la Iaşi în 19 ianuarie 1862

A Son Altesse le Prince Régnant
Jassy

Nos travaux ont été entravés, mais le parti national ne renoncera pas à son programme. Votre Altesse donnant au pays le Divan ad-hoc, le pays acclamera l'hérédité dans sa famille. Je parle avec certitude. Un comité d'hommes qui vous sont dévoués et dont j'ai l'honneur de faire partie a été choisi afin de s'occuper dès à présent de l'invitation des personnes de la capitale et de la province, connus pour leurs sentiments nationaux et leur dévoue-

ment au trône, au nombre de 400, pour un banquet qui doit précéder la première séance de l'Assemblée. Là notre programme sera lu et de là il se répandra dans le pays et servira à éclairer la Chambre. Nous ne ferons toutefois pas mention du Divan ad-hoc et de l'hérédité avant de savoir si cela entre dans les vues de Votre Altesse. Mon Prince, n'ayez aucun ombrage de ce banquet. D'ailleurs vous serez à Bucarest alors, et rien ne sera fait sans que vous soyez informé. Si M. Pisotzky[1] était autorisé à me dire deux mots de sa part, je saurais ainsi l'opinion de Votre Altesse à ce sujet.

D. Bolintineanu

19 ianuarie 1862

Alteţei Sale Domnitorului
Iaşi

Lucrările noastre au fost împiedicate, dar partidul naţional nu va renunţa la programul său. Alteţa Voastră dînd ţării Divanul ad-hoc, ţara va aclama ereditatea în familia sa. Vorbesc cu certitudine. Un comitet de bărbaţi care vă sînt devotaţi şi din care am cinstea de a face parte a fost ales cu scopul de a se ocupa chiar de acum de invitarea persoanelor din capitală şi din provincie, cunoscute pentru sentimentele lor naţionale şi devotamentul faţă de tron, în număr de 400, la un banchet care trebuie să preceadă prima şedinţă a Adunării. Acolo, programul nostru va fi citit şi de acolo se va răspîndi în ţară şi va servi la luminarea Camerei. Totuşi nu vom face menţiune în Divanul ad-hoc şi de ereditate înainte de a şti dacă aceasta intră în vederile Alteţei Voastre. Măria Voastră, să nu vă supăraţi de acest banchet. De altfel, veţi fi la Bucureşti atunci şi nimic nu va fi făcut fără să fiţi informat. Dacă d. Pisoţchi[1] ar fi fost autorizat să-mi spună două cuvinte, aş şti astfel părerea Alteţei Voastre în această problemă.

D. Bolintineanu

17

Le 2 Février 1862, Bucarest

Mon Prince,

Je voulais savoir où je me trouve avec les chefs du parti libéral de Valachie, lorsque eux-même sont venus chez moi me

dire que les choses deviennent graves. Je viens de leur déclarer que, quant à moi, je suis décidé plus que jamais, quelques soient les événements, de rester dévoué au trône d'Alexandre Jean. Voici ce qu'ils viennent de me déclarer, tout en m'autorisant non seulement de vous en parler, mais encore de vous l'écrire: qu'ils ont absolument les mêmes sentiments que moi et que pour vous donner une preuve de leur dévouement pour le vote du 24 Janvier et pour les intérêts du pays, ils sont prêts à faire le plus grand des sacrifices, c'est-à-dire que, dans les circonstances graves où nous nous trouvons, si Votre Altesse est convaincue que leur absence du pays pouvait être de quelqu'utilité au trône, au pays, à la marche des choses, ils acceptent avec bonheur de quitter la patrie pour plusieurs années.

Je leur ai conseillé de faire mieux que cela: de se rendre utiles à leur pays et au prince, en restant dans le pays, de faire un programme raisonnable, plus modéré que celui avec lequel les blancs vont se mettre en route, afin de se reconcilier les sympathies des Puissances garantes par la sagesse et la modération; de s'unir et s'effacer dans le parti libéral de la Moldavie et [de] ne chercher [à] avoir [d']autre chef que le chef naturel: l'élu du 24 Janvier.

Ils m'ont dit que c'est là ce qu'ils désirent.

Je viens d'apprendre que le nouveau chef de la droite, après son discours qui n'est autre chose qu'une attaque à votre personne, a reçu les félicitations du premier ministre! C'est trop! Votre patience, c'est de la vertu, je la comprends et l'admire, mais il faut craindre qu'elle ne soit interprétée par vos ennemis pour de la faiblesse.

Permettez-moi, mon Prince, sous l'impression du profond dévouement que je vous porte, de vous avoir envoyé cette lettre.

De Votre Altesse Sérénissime
le très humble et très
obéissant serviteur,
D. Bolintineanu

P.S. Le prince Grigoire[1] vous attaque [pour] avoir demandé aux étrangers de reviser la loi électorale. J'ai lu le dernier mémorandum de V.A. par lequel vous demandez que cette loi ne soit pas revisée par les conférences, mais bien par le pays. Je crois qu'il faut lui donner un démenti, en le faisant publier ou bien lire à quelques députés.

2 februarie 1862, București

Măria Voastră,

Voiam să știu unde am ajuns cu șefii partidului liberal din Muntenia, atunci cînd ei înșiși au venit la mine să-mi spună că lucrurile devin grave. Tocmai le-am declarat că, în ceea ce mă privește, sînt hotărît mai mult ca oricînd, oricare ar fi evenimentele, să rămîn devotat tronului lui Alexandru Ioan. Iată ceea ce ei mi-au declarat acum, autorizîndu-mă nu numai de a vă vorbi, dar și de a vă scrie: că ei au absolut aceleași sentimente ca mine și că pentru a vă da o probă de devotamentul lor față de votul de la 24 ianuarie și față de interesele țării, ei sînt gata să facă cel mai mare dintre sacrificii, cu alte cuvinte, în circumstanțele grave în care noi ne găsim, dacă Alteța Voastră este convinsă că absența lor din țară ar putea fi de oarecare utilitate tronului, țării, mersului lucrurilor, ei acceptă cu bucurie să părăsească patria pentru mai mulți ani.

I-am sfătuit să facă ceva mai bun decît aceasta: de a deveni utili țării lor și domnitorului rămînînd în țară, de a face un program mai rezonabil, mai moderat decît acela cu care albii vor să pornească la drum, cu scopul de a atrage simpatia Puterilor garante prin înțelepciune și moderație, de a se uni și de a se contopi în partidul liberal al Moldovei și de a nu căuta să aibă alt șef decît șeful firesc: alesul de la 24 ianuarie.

Mi-au spus că aceasta doresc și ei.

Am aflat acum că noul șef al dreptei, după discursul său care nu este altceva decît un atac la persoana dumneavoastră, a primit felicitări de la primul ministru! E prea mult! Răbdarea dumneavoastră este o virtute, o înțeleg și o admir, dar trebuie să ne temem ca ea să nu fie interpretată de inamicii dumneavoastră drept slăbiciune.

Permiteți-mi, Măria Voastră, sub impresia profundului devotament ce vă port, de a vă fi trimis această scrisoare.

Al Alteței Voastre Serenisime
prea umilul și prea supusul servitor,
D. Bolintineanu

P.S. Prințul Grigore[1] vă atacă pentru că ați cerut străinilor să revizuiască legea electorală. Am citit ultimul memorandum al A.V. prin care cereți ca această lege să nu fie revizuită de către conferințe, ci de către țară. Cred că trebuie să-i dați o dezmințire, publicînd-o sau mai bine citind-o la cîțiva deputați.

18

Bucarest, 9-bre 1862

Altesse!

La lettre ci-jointe c'est ce que j'ai écrit de mieux dans ce genre. C'est une lettre de la part de Votre Altesse au président du Conseil concernant la littérature roumaine, une loi d'admissibilité aux fonctions publiques et l'esprit public en Roumanie, dont j'ai eu l'honneur de parler dans le temps à V.A.

Cette lettre, adressée par V.A. au ministre, est destinée à faire un grand bruit dans le pays et à l'étranger, à s'allier les sympathies de tous les hommes de pensée et à occuper une page dans l'histoire de la vie de V.A.

Vous m'avez dit une autre fois, à propos de cette sorte de lettres, qu'il ne faut pas avoir l'air de faire du charlatanisme. Hélas! le bon Dieu lui-même, en créant le monde tel qu'il est, a dû subir l'influence de ce que V.A. appelle du charlatanisme!

Et d'ailleurs, pourquoi le chef suprême de la nation n'aurait-il pas le droit de parler en public des moyens à prendre pour améliorer le sort de son peuple?

Rien ne pourrait tant nuire à Vos ennemis politiques que les pensées de cette lettres. Aussi j'ose prier tout particulièrement V.A. de jeter les yeux sur les pensées qui font le sujet de la lettre, et dans le cas qu'il convient à la sage politique de V.A., de l'envoyer, de la remettre à M. Baligot pour ajouter ou supprimer certaines choses que V.A. voudrait bien modifier.

Je viens d'envoyer à la *Reforma* un article concernant la pétition des antiunionistes de la Moldavie[1]. Il faut les battre en brèche. Il me semble que ce fait doit avoir des ramifications avec l'éléction [en tant que] député du prince Bibesco. L'article est un peu violent[2].

De Votre Altesse
le très humble et très obéissant serviteur,
Démètre Bolintinéano

București, noiembrie 1862

Alteță!

Scrisoarea aci alăturată este ceea ce am scris mai bine în acest gen. Este o scrisoare din partea Alteței Voastre către președintele Consiliului cu privire

la literatura română, o lege pentru admisibilitatea în funcţiile publice şi spiritul public în România, despre care am avut onoarea să vorbesc A.V. altădată.

Această scrisoare, adresată de către A.V. ministrului, este sortită să facă un mare zgomot în ţară şi în străinătate, să-şi alăture simpatiile tuturor oamenilor de idei şi să ocupe o pagină în istoria vieţii A.V.

Mi-aţi spus altă dată, în legătură cu scrisorile de acest fel, că ele nu trebuie să pară că fac şarlatanism. Vai! Bunul Dumnezeu însuşi, creînd lumea aşa cum este, a trebuit să sufere influenţa a ceea ce A.V. numeşte şarlatanism!

Şi de altfel, pentru ce şeful suprem al naţiunii n-ar avea dreptul să vorbească în public despre mijloacele ce trebuie folosite pentru a ameliora soarta poporului său?

Nimic n-ar putea vătăma mai mult pe duşmanii dumneavoastră politici decît ideile din această scrisoare. De aceea îndrăznesc să rog, în mod cu totul deosebit, pe A.V. să-şi arunce ochii pe ideile care fac subiectul scrisorii şi în cazul cînd convine înţeleptei politici a A.V., să o trimiteţi, să o înmînaţi d-lui Baligot pentru a adăuga sau suprima anumite lucruri pe care A.V. ar binevoi să le modifice.

Am trimis la *Reforma* un articol privitor la petiţia antiunioniştilor din Moldova.[1] Trebuie contraatacaţi de îndată. Îmi pare că faptul acesta trebuie să aibă legături cu alegerea ca deputat a prinţului Bibescu. Articolul este cam violent.[2]

Al Alteţei Voastre,
prea umilul şi prea supusul servitor,
Dimitrie Bolintineanu

19

1 ghenariu 1863

Prea Înalte Doamne,

Bolnav de două săptămîni, mă grăbesc de a vă ura Măriii Voastre şi M.S. doamnei tot binele de doriţi pentru Anul nou, rugînd a priimi cu aceasta expresia simţimîntelor mele de devotament şi respect adînc.

Al M.V.
prea plecat şi prea supus serv,
Dimitrie Bolintineanu

20

No. 1080, 18 octomvrie [1863][1]

Prea Înălţate Doamne,

Prin jurnalul încheiat de Consiliul Miniştrilor în şedinţa de la 23 august expirat, încuviinţîndu-se Regulamentul şi instrucţiile pentru serviciul pădurarilor şi al brigadierilor, predecesorul meu a avut onoare a-l supune la cunoştinţa Măriei Voastre pe lîngă raportul său no. 406, de la 24 ale aceleeaşi luni, pe care Înălţimea Voastră aţi binevoit a-l aproba prin înaltul decret no. 834, din 31 august anul curent, urmînd acum, Prea Înălţate Doamne, ca acest Regulament să se publice sub formă de ordonanţă domnească, am onoare a vă supune cu respect la semnătura Măriei Voastre anexatul aci proiect de decret.

Sunt cu cel mai profund respect,
Prea Înălţate Doamne,
al Măriei Voastre
prea plecat şi prea supus servitor,
ministru secretar de stat
la Departamentul Cultelor şi Instrucţiunei Publice[2]
D. Bolintineanu

21

No. 30222, 22 octombre [1863][1]

Prea Înălţate Doamne,

Lipsa cea simţită în învăţătura publică, de a avea profesori bine preparaţi pentru şcoalele secundare şi superioare, a nevoit pe guvern a trimite un număr de tineri în străinătate, cu îndatorirea, cînd se vor întoarce înapoi, de a servi statului în diferitele ramuri ale instrucţiunii publice. Dar cu toate sacrificele care le-a făcut statul pînă acum, scopul abia a putut a se ajunge în parte, din cauză că trebuinţele ţării, de cînd a început a se dezvolta poporul român, sunt cu mult mai mari decît ar putea să se împlinească pe drumul încercat.

Încă din anul 1860 s-au deschis aici în Bucureşti două cursuri speciale de învăţămîntul superior, adică: cursul de Istoria naţională

şi cursul de Istoria literaturei clasice, cu scop de a le completa succesiv cu celelalte cursuri indispensabili pentru compunerea unei facultăţi de litere, care va putea să servească de şcoală normală, pentru formarea de profesori gimnaziali. Însă completarea aceasta s-a amînat din an în an şi cele două catedre, rămînînd izolate, n-au putut să aducă fructul dorit.

Subscrisul, încuragiat de înalta solicitudine cu care Măria Voastră aţi binevoit a aproba punerea în lucrare a şcoalei superioare de ştiinţe matematice şi fizice [2], crede că a sosit momentul de a completa şi şcoala superioară de litere cu catedrele cele indispensabile şi de a-i da o direcţiune cît se va putea mai practică *pentru formarea de profesori la învăţămîntul secundariu, în ramurile literaturei, filosofiei, istoriei şi geografiei.* Punerea ei în lucrare nu cere nici un sacrificiu însemnat. Două catedre există deja, adică aceea de Istoria românilor şi cea de Istoria literaturei clasice, rămîne dar a se acoperi numai remuneraţiunea celorlalte două catedre, adică de Istoria universală critică şi de Istoria filosofiei, ce exist în gimnaziu, şi cărora, pentru lunile noiembre şi decembre, li se va adăogi cîte lei 500 pe lună, prevăzîndu-se în anul viitor în budgetul statului salariul întreg pentru aceste două catedre. Asemenea va trebui pentru menţionatele două luni suma de 1500 lei pentru cinci burse, rămîind ca în budgetul anului viitor să se prevază suma pentru 15 burse. În fine, tot în acel budget se va putea prevedea crearea altor catedre pentru cursurile anului 1865.

Condus de aceste considerente, viu cu adînc respect, Prea Înălţate Doamne, a supune spre aprobarea Măriei Voastre alăturatul *Regulament* pentru şcoala superioară de litere în capitala Bucureşti, în care se cuprinde şi programa elaborată de Consiliul superior de instrucţiune publică, şi vă rog să binevoiţi a decreta instituirea ei [3], şi a mă autoriza ca, din rezerva ce lasă budgetul Instrucţiunei Publice, să acopăr spezele de mai sus, în sumă de lei 3500, pe aceste două luni.

Sunt cu cel mai profund respect,
Prea Înălţate Doamne,
al Măriei Voastre
prea plecat şi prea supus servitor,
ministru secretar de stat
la Departamentul Cultelor şi Instrucţiunei Publice,
D. Bolintineanu

22

[1863] [1]

Alteţă,

Felicit pe Măria Voastră pentru pasul ţeapăn ce aţi luat în privinţa votului adunării proprietăriceşti despre monăstiri. Acest vot este ca cîntecul lui Don Juan ale cărui vorbe erau vesele şi rîzătoare şi a cărui arie era cu totul melancolică. În cămaşa lui generoasă se ascunde multe patimi strimte şi poate însuşi ideea criminală a compromite Unirea românilor.

Către acestea auzii că ministerul ar fi preparînd un proiect de lege întru aceasta. Eu, Alteţă, cred că M.T. ar trebui să nu dai nici o atenţie acestui vot, pînă cînd mai nainte nu se va decide cu cestia cea mai mare, cea mai vitală, cea mai naţională: *cestia rurală.* Cred că ar fi bine a combate înrîurirea Camerii în acest vot enigmatic şi perfid şi trimiţîndu-i un proiect de lege lămurit şi sincer pentru cestia rurală, mai generos decît acela ce a făcut ea, şi că a doua zi va cădea masca pretinşilor patrioţi; a doua zi se vor certa şi dezbina între ei, cît va fi un scandal la care vor rîde cinci milioane de ţărani şi toată Europa.

Cestia monastirilor închinate este un fapt dobîndit prin urmarea lucrurilor şi trebuinţele de astăzi; se va dobîndi curînd sau mai tîrziu, cu votul sau fără votul dat de Adunare. Apoi este o cestie de interes material şi de puţină importanţă în faţă cu marea cestie de afranchiare a românilor robiţi de români. România nu poate fi liberă din afară pînă mai întîi nu va fi liberă înuntru, adică pînă ce românii nu vor fi afranchiaţi şi cetăţeni, iar nu robi, şerbi. Această mare faptă este lăsată Măriii Voastre să o îndepliniţi şi timpul a sosit a împleti aceasta pe ghirlanda unde este scrisă *Unirea românilor.*

Prin votul monastirilor ei vor să vă puie în luptă cu naţia; printr-un proiect de lege rurală M.V. îi puneţi pe ei în luptă cu naţia şi chiar cu Puterile garante pentru care în aceasta au fost mai generoase decît boierii români. Nu uitaţi că ceea ce ei doresc este numai a vedea Adunarea dizolvată asupra votului monastirilor ca să ajungă la o ţintă ce măguleşte numai ambiţia lor personală. Adunarea însă nu trebuie a fi dizolvată decît asupra respingerii de către dînsa a unui proiect de lege rurală dat de M.V. şi cu ţinta nobilă a libera pe români mai nainte.

Vorbesc cu atîta convicție, că disprețuiesc și laudele și criticele partidelor politice bolnave de popularitatea cea mincinoasă, și dacă M.V. permiteți, poci a da publicității această idee.

Al Măriii Voastre
prea plecat și prea supus serv,
Dim. Bolintineanu

23

28 decem. [1863][1], București

Prea Înălțate Doamne,

M.S. doamna alaltăieri mi-a vorbit că nu s-a trecut în budget nimic pentru Azilul Elena[2], nici în budgetul anului curent, nici în acela al anului viitor. Greșala ministrului trecut o făcusem și eu. Dar astăzi am reparat-o; fiind încă timpul, am pus o sumă bunicică în budget pentru Azilul Elena. Știind că aceasta face plăcere M.S. doamnei, cu cel mai adînc respect supui aceasta la cunoștința M.V.

Locuitorii de la Rîmnicul Sărat au trimis aici către d. Simeon 30 galbeni pentru o medalie d-lui Negri. Am zis d-lui Simeon să le scrie din parte-i, că mai nainte eticheta cere să se adrese cu petițiune către domnitor, cerînd voia a face acest lucru. Aceasta se va face astfel, fără care sunt sigur că d. Negri va refuza. În fine, aceasta este o datină care se face chiar cu decorațiunele etc.

Sunt cu cel mai adînc respect,

al M.V.
prea plecat și prea supus servitor,
D. Bolintineanu

24

Ian. 14, 1864

Prea Înălțate Doamne!

Domnișoara Constanța Dunca a prezentat ministeriului un memoriu asupra educațiunei populare a fetelor din România.

Această lucrare dîndu-se în deliberarea Consilului superior de instrucțiune, acest corp prin procesul-verbal încheiat în ședința de la 19 februariu anul expirat a opinat ca opul în cestiune să fie imprimat pe spezele statului, iar autoarei să i se facă, spre încurajare, o recompensă de galbeni una sută.

Această dispozițiune, Prea Înălțate Doamne, nu s-a putut executa din cauza lipsei totale de fonduri pentru asemeni încurajeri; acum însă subsemnatul avînd în vedere pozițiunea d-rei Dunca, cu respect propune Înălțimei Voastre să binevoiți a ordona ca din § de ajutoare lăsat în dispozițiunea Măriei Voastre, pentru anul curent, să se elibere numitei galbeni una sută.

Sunt, Prea Înălțate Doamne, cu cel mai profund respect,
al Măriei Voastre prea plecat servitor,
ministrul Cultelor și Instrucțiunei Publice,
D. Bolintineanu

25

No. 1174, 15 ianuarie [1864][1]

Prea Înălțate Doamne,

În urma raportului ce subsemnatul a avut onoare a vă îndrepta, întemeiat pe un raport al d-lui N. Racoviță, eforul advocat, prin care arăta că ar fi găsit neregulată cancelaria advocaturei de Dolj, ce pe atunci se ocupa acest post de d. Ștefan Zăgănescu, Înălțimea Voastră ați binevoit, și prin ordonanța cu no. 1270, din 7 decemvrie, anul trecut, ați numit în locul numitului pe d. Nicolae Stanomirescu.

Acum prezentîndu-se la minister numitul d. Zăgănescu, cu certificat afirmativ de buna sa conduită și îndeplinirea datoriilor sale cu exactitate, mai de la toți miniștrii ce au ocupat fotoliul acestui ministeriu, din timpul funcțiunei sale în calitate de advocat la acest județ,

Subsemnatul cu tot respectul anexează acel certificat în original, și în temeiul atestației ce se face că numitul și-a îndeplinit datoriile sale, în tot cursul serviciului său, Vă roagă, Prea Înălțate Doamne, să binevoiți a-l grația pentru greșeala ce se impută de ținerea cancelariei în neregulă, avînd motiv a crede că se va pune de numitul cancelaria în toată regula, binevoind a-l reintegra

în postul său; iar d. N. Stanomirescu, ce l-a înlocuit, să treacă la Romanați, în locul d-lui I. Amărăscu, care rămîne în disponibilitate, pentru un alt post de advocat [2].

Sunt cu cel mai profund respect,
Prea Înălțate Doamne,
al Măriei Voastre
prea plecat și prea supus servitor,
ministru secretar de stat
la Departamentul Cultelor și Instrucțiunei Publice,
D. Bolintineanu

26

No. 2530, 29 ianuarie 1864

Prea Înălțate Doamne,

Cu toate silințele ce pune de la un timp încoace guvernul Măriei Voastre pentru înbunătățirea soartei persoanelor clericale, unii din aceștia, răuvoitori țării lor și spiritului de progres și îmbunătățiri morale, tipăriră și răspîndiră în public o plîngere către prea sînția sa mitropolitul Ungro-Vlahiei, în contra dispozițiunilor bugetare ale anului curent. Actul acesta necalificabil fiind cu totul necompatibil cu caracterul bisericesc cu care sunt investite aceste persoane, cît și cu disciplina religioasă și amorul de patrie tradițional, ce totdeauna a profesat clerul din timpii străbunilor noștri, și prin care țara a scăpat din multe pericole; fiind încă și mai mult, fiind un început de uneltiri sedițioase care ar putea avea consecuențe triste pentru ordinea publică și liniștea spiritelor, și fiind provocat și uneltit chiar de aceste persoane, din care cea mai mare parte sunt funcționari publici, și prin aceasta dînd și altora exemple de uitarea celui mai sînt din principii, lealitatea, care ar fi un germine coruptor datinilor sociale, subsemnatul am onoare a supune plecat, la aprobarea Măriei Voastre, ca persoanele mai jos însemnate care se află funcționînd să fie destituite, iar pînă la înlocuirea curatorilor prin alte persoane, secretarii ce se află astăzi funcționînd la aceste locașe, să fie însărcinați cu privigherea șerviciului administrativ, ajutîndu-se în acest serviciu de cel mai bătrîn din preoții ce se

află la fiecare din aceste monastiri. Aceste persoane sunt următoarele: P.S.L. arhiereul Calist Stratonichias, vicar la st. mitropolie și curator la Snagov; arhiereul Ionichie Evantias, curator la Cîmpu-Lung; Theodorit Sinadon, curator la Sf. Ecaterina; Athanasie Troados, curator la Sadova și Zlătari; arhimandriții Ieronim de la Bistrița, Inochentie Chițulescu, curator la Dealu și rector al seminariului din București; Axentie, curator la Radu-Vodă; Nichifor, curator la Văcărești și îngrijitor la biserica Comana; Chesarie, curator la Motru; Chesarie, curator la Comana, Iosif Năniescu, curator la Găiseni și Sărindar; Hipolit, curator la Plumbuita; Eugenie, la Nucetu; protosinghelul Justin, curator la Pătoaria; Ciprian, curator la Măxineni, și ieromonahul Martinian Nisipeanu la Banu. Iar părintele Ambrozie Stavropoleanu, deși se afla subscris pre prezisul act, fiind însă că acum prin petiția ce a dat subsemnatului arată că a fost surprins văzînd cuprinderea hîrtiei tipărite, cînd dînsul credea a fi subscris o hîrtie rugătoare către guvern, va rămînea în postul său.

Cuvioșii superiori, Onufrie de la Sinaia, Ghervasie de la Recea, și Ierotei de la Izvoară, vor fi deocamdată suspendați din funcția lor pînă la alte măsuri.

Osebit de aceasta, toți monahii implicați în aceste uneltiri, afară de arhiereii cari vor trebui a sta în capitală, se vor trimite toți de P.S.S. părintele mitropolit, fiecare pe la metaniile lor.[1]

Sunt cu cel mai profund respect,
Prea Înălțate Doamne,
al Măriei Voastre
prea plecat și prea supus servitor,
ministru secretar de stat
la Departamentul Cultelor și
Instrucțiunei Publice,
D. Bolintineanu

27

No. 2651, 30 ianuarie 1864

Prea Înălțate Doamne,

Subscrisul, voind a se încredința dacă la monastirea Snagov al cărui superior este prea sf. sa arhiereul Calist Stratonichias, se află tot personalul cuprins prin budgetul acei monastiri, și

dacă salarele se răspund conform acelui budget, am însărcinat un amploiat al ministeriului ca să meargă la fața locului și să se încredințeze despre aceasta.

Din parte-i am priimit raportul cu data de 27 ale curentei, prin care arată că, dupe cercetările locale ce a făcut, a constatat următoarele:

I. Din trei preoți prevăzuți în budget, numai doi dintr-înșii, și anume preotul Ioan și Constantin, sunt preoți de mir, cari locuiesc afară din monastire și cari foarte rar sau numai cînd sunt de rînd, mănîncă la masa comună.

II. Numiții preoți au declarat că nu și-au priimit salarele pe trimestrul al patrulea a anului 1863, adăogînd a arăta că și cînd li se dă priimesc numai pe socoteala de 400 lei pe an, adică cu 50 lei mai puțin decît leafa prevăzută în budget.

III. Cîntărețul din dreapta, anume monahul Silvestru, a declarat că nu și-a priimit leafa pe șase luni din anul expirat și că în total priimește numai 400 lei pe an, adică cu 200 lei mai puțin decît leafa prevăzută prin budget.

IV. Alți monahi, afară de cei în funcțiune, numitul impiegat n-a găsit în monastire, afară de unul care s-a declarat de econom; prin urmare, numărul de patru monahi a cărora îmbrăcăminte și nutriment se află asignat în budget, nu există, și în fine numitul arată că în urma acestor constatări, făcînd comparație între budgetul lucrătoriu și statul de prezență înaintate de prea sf. superior al zisei monastiri pentru întregul an expirat nu s-au văzut nici o economie, ci din contra, au priimit toate sumele asigurate în budget pînă la finele anului încetat.

Descrisele împrejurări, subscrisul supuindu-le la cunoștința Înălțimei Voastre, cu respect propun ca, așa precum numitul arhiereu este destituat din funcția de egumen, dupe raportul no. 2530, pentru alte abătute urmări, apoi să binevoiți a încuviința împlinirea de la el a tutulor sumelor ce se vor constata că le-a primit de la minister și nu le-a întrebuințat conform menirei lor.[1]

Sunt cu cel mai profund respect,
Prea Înălțate Doamne,
al Măriei Voastre
prea plecat și prea supus servitor,
ministru secretar de stat la Departamentul
Cultelor și Instrucțiunei Publice,
D. Bolintineanu

28

No. 4192, 12 fevruarie 1864

Prea Înălțate Doamne,

Comitetul de inspecțiune al școalelor din județul Argeș, pe lîngă raportul no. 19, a înaintat ministeriului un proces-verbal prin care se constată că părintele Anania Melega, rectorele seminariului episcopiei de Argeș, a comis la 22 ianuarie expirat un fapt de natură ce a ocazionat un mare scandal în societate.

Observîndu-se acest proces-verbai, s-a văzut că numitul părinte, în ziua de 22 ianuarie spre seară, a venit în orașul Curtea de Argeș, sub pretext de a-și tîrgui cele necesare, însoțit fiind de un Dinu Vlădescu, cunoscut de toți ca omul cel mai corupt și vițios, s-au dus la un han și au mîncat și au băut în cea mai mare dezordine.

În urmă, pe la orele 11 din noapte, poliția orașului, atrasă de zgomotul și tapagiul ce se făcea la acel han, a găsit pe părintele Anania în pozițiunea cea mai scandaloasă, dupe cum mai pe larg se constată în alăturatul proces-verbal.

Asemenea imorală conduită din partea unei persoane bisericești, chemată a priveghea creșterea și educațiunea junimei, subsemnatul crede a-și împlini a sa datorie, rugînd pe Înălțimea Voastră să binevoiți a aproba destituirea acestui călugăr din postul de rector și înlocuirea provizorie prin d. N. Nenciulescu, vechi impiegat în cancelaria acestui minister și actual îngrijitor al Academiei din București, pentru care supun la semnătura Măriei Voastre alăturatul proiect de decret.[1]

Sunt cu cel mai profund respect,
Prea Înălțate Doamne,
al Măriei Voastre
prea plecat și prea supus servitor,
ministru secretar de stat la
Departamentul Cultelor și Instrucțiunei Publice,
D. Bolintineanu

29

No. 5219, 21 februarie [186 4

Prea Înălțate Doamne,

Postul de inspector general al serviciului silvic fiind desființat, prin proiectul de budget pentru exersiciului anului 1864, și încetat

în fapt deodată cu încetarea creditelor suplimentare, subsemnatul, cu cel mai profund respect, vă roagă să binevoiţi a încuviinţa ca d-lui M. Rîmniceanu să rămîie simplu cap de secţiune, potrivit cu remunerariul ce i-a rămas.[1]

Sunt cu cel mai profund respect,
Prea Înălţate Doamne,
al Măriei Voastre
prea plecat şi prea supus servitor,
ministru secretar de stat la
Departamentul Cultelor şi Instrucţiunei
Publice,
D. Bolintineanu

30

No. 7261, 10 martie [1864]

Prea Înălţate Doamne,

Prin adresa cu no. 9052, din 9 martie curent, domnul ministru de Interne comunică subsemnatului că a luat informări pozitive că în judeţul Buzău e urzită o propagandă, că se subscriu petiţiuni prin îmdemnul făţiş al protopopilor, că asemenea propagandă ce neodihenşte spiritele locuitorilor ar fi pornită şi patronată de însuşi p. s.s. locotenintele de episcop al Buzăului Dionisie, şi cere a se lua pe dată cuvenitele măsuri de a se pune înfrînare unor aşa urmări şi tendinţe condamnabile ale clerului din acel udeţ.

În vederea unor asemenea acte, provocate şi patronate de un înalt impiegat clerical, subsemnatul este de părere, Prea Înălţate Doamne, a se destitui pe dată pr. s.s. părintele locoteninte de episcop al Buzăului şi a se numi în locu-i preacuvioşia sa părintele arhimandrit Ghenadie, actualul curator la biserica Sf. Gheorghe Nou, persoană demnă de a împlini cu cuvenita demnitate această înaltă funcţiune, pentru care rog prea plecat pe Înălţimea Voastră,

ca, de încuviinţaţi, să binevoiţi a subscrie alăturatul proiect de decret ce vi se supune pe lîngă aceasta.[1]

Sunt cu cel mai profund respect,
Prea Înălţate Doamne,
al Măriei Voastre
prea plecat şi prea supus servitor,
ministru secretar de stat la
Departamentul Cultelor şi Instrucţiunei Publice,
D. Bolintineanu

31

No. 7665, 2/14 aprilie 1864

Prea Înălţate Doamne,

Luîndu-se în privire că toţi funcţionarii statului, ce au manipulaţii băneşti şi sunt depozitari a mai multor obiecte, precum documente şi altele, au depuse garanţii În această categorie sunt şi curatorii civili rînduiţi la bisericile statului, cari, pe lîngă sumele ce li se eliberează din minister pentru întreţinerea bisericilor, le sunt încredinţate şi zestrele unor asemine, compuse din odoare pentru serviciul divin şi alte obiecte bisericeşti.

Pentru buna întrebuinţare dar a sumelor ce li se încredinţează acestor curatori conform budgetului, şi pentru că nu vor înstrăina nici un obiect din cele ce le sunt încredinţate cu inventarii,

Subscrisul cu tot respectul propune Înălţimei Voastre, rugîndu-vă să binevoiţi a încuviinţa, ca toţi aceşti curatori să dea o garanţie în valoare de două sute galbeni, care să stea la minister în tot timpul cît vor funcţiona.[1]

Sunt cu cel mai profund respect,
Prea Înălţate Doamne,
al Măriei Voastre
prea plecat şi prea supus servitor,
ministru secretar de stat la
Departamentul Cultelor şi Instrucţiunei
Publice,
D. Bolintineanu

32

Nr. 13080, 29 aprilie/11 mai 1864

Prea Înălţate Doamne!

Subsemnatul are onoare a supune la aprobarea Măriei Voastre, următoarele schimbări de civili la bisericile secularizate, adică: preotul Radu Şapcă să se numească curator civil la monastirea Cozia, al căria curator nu are încrederea guvernului, iar în locul preotului Şapcă, curator la monastirea Hotăranii să se numească părintele Irineu Grădeanu, actualul curator la Snagov, şi în locul acestui din urmă civil la Snagov să se numească preotul Nicolae Caimacamu, şi roagă pe Măria Voastră ca, de veţi binevoi a încuviinţa, să subscrieţi alăturatul proiect de decret.[1]

Sunt cu cel mai profund respect,
Prea Înălţate Doamne,
al Măriei Voastre
prea plecat şi prea supus servitor,
ministru secretar de stat la
Departamentul Cultelor şi Instrucţ. Publice,
D. Bolintineanu

33

No. 18604, 11 iunie [1864]

Prea Înălţate Doamne,

Informîndu-mă că veniturile monastirei Mărcuţa de lîngă Bucureşti nu se varsă în tezaurul public şi că ea se administră de o epitropie în numele Ipsilanti, am cătat a mă încredinţa, 1-i pe ce baze s-a instituit acea epitropie asupra unei monastiri pe pămîntul României, şi al 2-lea daca în urma legei prin care s-a secularizat toate monastirile din ţară mai poate fi tolerată.

Examinînd dar documentele ce am găsit în Arhiva Statului şi din dosarele cancelariei ministeriului relative la zisa monastire, am văzut că acea monastire a fost fondată de români pămînteni şi că servea din vechime de sucursală a mitropoliei; iar din hrisovul răposatului domn Alexandru Ipsilanti cu anul 1780 se vede că acea monastire, prin consimţimîntul mitropolitului de atunci, se trece în administraţia acestui domnitor, de către care se şi înzestrează cu cîteva moşii. Prin acest hrisov se dedică prezisa monastire la o monastire din Constantinopole sub nume de Halchi, însă atîta timp cît şi acea monastire se va afla sub stăpînirea sa; iar întîmplîndu-se a i se lua acea monastire, monastirea Mărcuţa să rămîie de sine independinte, administrîndu-se de către neamul său dupe timp în scopul voinţei sale, adică de a întreţine monastirea dupe toată cuviinţa, de a înfiinţa o şcoală şi alte ajutoare de binefaceri.

Din dosar se constată că monastirea Halchi din Constantinopole s-a fost luată din stăpînirea Ipsilanti şi că monastirea Mărcuţa, mai-nainte de anul 1834, se administra de mitropolie, iar de pe la anul 1836, dupe cererea făcută de dumneaei Elisaveta Ipsilanti, se dă prezisa monastire sub administraţia domniei sale, în temeiul zisului hrisov, de guvernul de atunci, cu încuviinţarea Adunării legislative din acea epocă, desfiinţîndu-se totodată şi din rîndul monastirilor pămîntene.

Este locul aci a se observa că hrisovul nu da familiei Ipsilanti nici un drept de împărtăşire în venitul prezisei monastiri, ci îl obligă a cheltui tot venitul pentru diferite creaţiuni şi îmbunătăţiri.

Asupra acestor împrejurări, consultînd şi pe domnii efori advocaţi asupra chestiunei de drept, dacă funcţionarea acei epitropii mai poate fi valabilă în urma legei posterioară din anul 1863, care ordonă secularizarea tuturor monastirilor din ţară de orice categorie, consiliul, prin jurnalul său îşi exprimă a sa părere că oricare ar fi legalitatea actelor petrecute în anul 1836 prin care s-a recunoscut familiei Ipsilanti dreptul de administraţie a prezisei monastiri, prin legea posterioară din anul 1863 se cunoaşte desfiinţată, şi că dupe art. I din zisa lege, monastirea Mărcuţa se priveşte şi ea secularizată ca toate celealte monastiri. Această opinie împărtăşind-o şi subsemnatul, prin referatul no. 17140 am supus-o în deliberaţia onorabilului Consiliu de Miniştri, care, prin jurnalul no. 2, o şi încuviinţează, hotărînd ca prezisa monastire cu toate proprietăţile ei să intre în administraţia statului, să se ia dispoziţii prin administraţie de a se vărsa în tezaurul public veniturile acei monastiri, luîndu-se şi documentele de la acea epitropie.

Acestea, cu tot respectul le supun la cunoştinţa Înălţimei Voastre dimpreună cu acel jurnal în original, pe care, de veţi binevoi a-l încuviinţa, vă rog a da Înalta Măriei Voastre aprobaţie.[1]

Sunt cu cel mai profund respect,
Prea Înălţate Doamne,
al Măriei Voastre
prea plecat şi prea supus servitor,
ministru secretar de stat la
Departamentul Învăţămîntului
Public şi al Cultelor,
D. Bolintineanu

34

No. 19999, 20 iunie [1864]

Prea Înălţate Doamne,

Avuţia principală a ţărei constă în producţiunea materielor brute. O puternică sorginte a unei însemnate producţiuni de asemenea natură sunt şi pădurile statului, importante şi pentru salutaria lor influenţă asupra climei.

Cu astă credinţă, subsemnatul şi-a îndreptat toată serioasa atenţiune asupra conservărei pădurilor pînă la punerea lor într-o exploataţiune în adevăr sistematică şi pînă la reducerea acestui fond într-un capitol productiv pentru stat, dupe un bun plan economic.

Dar, încă de mult nenumărate delicte bîntuie necontenit acele păduri. Drept orice penalitate, delicvenţilor nu se aplică decît art. 7 de la capitolul X, *Adaos pentru stricăciuni*, partea V, din Condica lui Caragea.

Acest articol însă nu face decît a supune pe delicvent la răspunderea îndoitei valori a lemnului tăiat, şi prin urmare nu prevede decît despăgubirea civilă cuvenită proprietarului lezat printr-un asemenea delict, fără a pedepsi şi delictul.

Toate privigherile administrative se sfărîm în deşert în faţa unui asemenea sistem, care, în loc de a stîrpi delictele, este menit a le înmulţi, căci cu cît ele sunt mai puţin pedepsite cu atît cresc în proporţiuni mai mari, încît pînă azi au ajuns a dezmembra masa pădurilor statului.

S-au făcut mai multe protestări din partea diferitelor autorităţi, chemate a lua parte la conservarea pădurilor, contra acestui sistem puţin propriu de a înfrîna pe delicvenţi, fără ca fosta administraţiune silvică să fi luat vreo altă dispoziţiune întru aceasta şi fără chiar a căuta să aplice pe cele existinte. Apoi chiar acum am întîmpinat din partea d-lui prefect de Mehedinţi raportul cu no. 3925, şi a d-lui prefect de Argeş cu no. 1746, prin care declară sistemul de imperfect şi impropriu pentru împuţinarea şi stîrpirea delictelor, arătînd încă că cu mulţumire plăteşte delicventul în îndoit materialul tăiat dintr-o pădure a statului, care poate să fie în apropiere şi-l scuteşte de a-l cumpăra şi transporta din păduri depărtate.

Totdeodată îmi cer şi mezie mai eficace pentru înfrînarea unor asemenea abateri.

Avînd dar în vedere deplorabila stare în care au ajuns aceste păduri, stare în care ele n-ar mai putea suferi asemenea tăieri neregulate, fără a ajunge la o ruină completă, şi considerînd că, ca delicte, tăierile de lemne în pădurile poprite sunt prevăzute de Condica penală în alineat II, art. 380, care, fără a exclude sus-zisul art. 7, prescrie amendă către stat sau închisoare, subsemnatul a pus în deliberarea consiliului de advocaţi, de pe lîngă ministeriul ce dirige, cestiunea dacă, conform spiritului legei existente, se pot combina în aplicaţiune art. 7 din Codul lui Caragea cu art. 380, alineat II din Codul penal. Asupra acestora, consiliul, prin jurnalul său de la 16 curent, a opinat a se aplica amîndouă articolele sus-menţionate contra acelora ce comit delicte pădureşti.

Supuind Măriei Voastre acestea, vă rog, Prea Înălţate Doamne, ca, în considerarea interesului şi utilităţei generale a conservărei pădurilor statului, şi pînă la formarea unei noi şi complete legiuiri pădurare, să binevoiţi a aproba şi Măria Voastră măsura de a se combina cele două articole sus-menţionate în aplicarea lor contra delicventului, şi a mă autoriza ca, conform cu art. 52 şi 53 din procedura Condicei penale, să dau d-lor prefecţi cuvenitele instrucţiuni întru aceasta.[1]

Sunt cu cel mai profund respect,
Prea Înălţate Doamne,
al Măriei Voastre
prea plecat şi prea supus servitor,
ministru secretar de stat la
Departamentul Cultelor şi Instrucţiunei Publice,
D. Bolintineanu

35

No. 21133, 3 iulie [1864]

Prea Înălţate Doamne,

Instrucţiunea publică, sub înalta protecţiune a Măriei Tale, a dobîndit în anul din urmă dezvoltarea imperios reclamată de epoca actuală. Rămîne acum, Prea Înălţate Doamne, ca, dupe modelul celoralte state civilizate, precum învăţămîntul enciclopedic, cel preparatoriu pentru facultăţi, formează o unitate sub numele de gimnaziu, asemenea şi învăţămîntul superior, acela din facultăţi, să formeze un tot, o unitate, un corp universitar, sub numele colectiv de *Universitatea din Bucureşti.*

Spre acest sfîrşit, avînd în vedere şi opiniunea Consiliului superior de instrucţiune, exprimată prin procesul-verbal de la 25 iunie expirat, vin cu respect a Vă ruga, Prea Înălţate Doamne, să binevoiţi a da Înalta Măriei Voastre aprobare ca facultăţile din Bucureşti, unite împreună, să poarte numirea de: *Universitatea din Bucureşti.*[1] Profesorii diferitelor facultăţi adunîndu-se împreună să aleagă pe rectorele Universităţii, iar profesorii fiecărei facultăţi în parte, pe decanul facultăţii respective.

Dacă, Prea Înălţate Doamne, binevoiţi a da acestui raport Înalta Măriei Voastre sancţiune, vă rog prea respectuos a semna alăturatul proiect de decret.

Sunt cu cel mai profund respect,
Prea Înălţate Doamne,
al Măriei Voastre
prea plecat şi prea supus servitor,
ministru secretar de stat la
Departamentul Învăţămîntului Public şi al Cultelor,
D. Bolintineanu

36

14 noiem. 1864

Prea Înălţate Doamne!

Dorind a pune sub tipar toate scrierile mele poetice vechi care s-au epuizat de mult timp, şi scrierile poetice noi, inedite, au o traducţiune în limba franceză, şi neavînd toate mijloacele ce ce cer pentru această tipărire, vin cu adîncă plecăciune a ruga pe Măria Voastră, daca veţi binevoi, să mi se avanseze o sumă de cinci sute galbeni din § din budgetul Instrucţiunii pentru premii de cărţi.

Subsemnatul se îndatorează a întoarce aceşti bani cît şi dobînda lor, în exemplare tipărite din această operă, luîndu-se în vedere preţul unui exemplar şi determinîndu-se numărul exemplarelor ce vor fi a se da, dupe acest preţ, cu suma datorită cu dobînda lor. Acele exemplare vor servi ministerului la împărţirea premiilor ce se dau în toţi anii la examene.[1]

Al Măriei Voastre
prea plecat şi prea supus serv,
D. Bolintineanu

Către C. ESARCU

[12 februarie 1871][1]

Domnule Ministru,

Am onoare a vă înainta pe lîngă aceasta una sută cincizeci şi cinci (155) exemplare din *Viaţa lui Traian August*[2] a un leu şi şaizeci şi opt exemplaru, douăzeci exemplare din *Traianida* a doi lei şi cincizeci bani exemplaru, cinci exemplare din *Conrad* a doi lei şi cincizeci bani exemplaru, un exemplar *Alexandru Lăpuşneanu* a doi lei şi cincizeci bani exemplaru, două exemplare *Viaţa şi faptele lui Ştefan-Vodă*[3] a un leu şi şaizeci şi opt bani exemplaru, nouă exemplare *Ştefan George-Vodă*[4] a doi lei şi cincizeci bani exemplaru, cincisprezece exemplare din *Cîmpul şi salonul*, poezii, a trei lei şi treizeci şi şase bani exemplaru şi trei exemplare din *Plîngerile României* a doi lei şi cincizeci bani exemplaru, care toate aceste cărţi fac suma de patru sute nouă lei şi paisprezece bani, şi vă rog, domnule ministru, ca daca găsiţi de cuviinţă a se cumpăra pentru distribuirea premiilor, să binevoiţi a le primi şi a da cuvenitele ordine pentru a mi se emite mandatul de costul lor.[5]

Primiţi, vă rog, domnule ministru, încredinţarea prea osebitei mele consideraţiuni.

Dimitrie Bolintineanu

D. Sale
D-lui ministru Cultelor şi Instrucţiunei Publice

Către GABRIELY

15/27 octombrie 1852, Brusa

Frate Gabriely,

Îmi răspunseşi la scrisoarea mea şi îmi păru foarte bine; dar nevenirea ta aici îmi displăcu. Burta se vede că nu te lasă a veni, iar nu ciflikul[1], căci o săptămînă în Brusa unde să vezi un frate, nu putea să-ţi pricinuiască perderi în comerţul ciflikului.

Nu-mi scrii îndestul despre Filomela. O să te însărcinez să mi-o ceri de nevastă tată-său.

Aici auzirăm că aţi ars cu totul pe acolo.

Fratele Simon îţi trimite multe complimente şi pe aducătorul acestui bilet cu două borcane cu dulceaţă şi o cutie de pastă de gutui ca să le dai d-ei Ghika, buna noastră română. Această dulceaţă şi pasta este făcută de Ghiţă prin influenţa lui Zanne inginerul. Simon îi va trimite mai multă pastă, daca aceasta îi va place.

Dă-i totdeodată şi această scrisoare de la mine.

Ce fac fraţii de acolo Creţulescu, prinţipolul etc.? Complimente la toţi.

Lui D. Ghika nu-i scrisei astă dată, neavînd timp, nici destule noutăţi a-i zice.

Complimentele mele lui Duranu fiul — şi fetelor — iar mai ales dulcineii imaginaţiei mele Filomela.[2]

Scrie-mi ce a rămas cu nunta ta, căci bela a trecut pe acolo; se vede că nu-i placi. Nu te întrista, frate, îţi rămîne timp, căci eşti tînăr încă.

Ninka este mai bine?
La revedere, spune golanilor că-i îmbrăţişez.

Bolintineanu

P.S. Creţulescu nu s-a catadicsit să-mi răspunză. Iubite Gabriely, dă şi această scrisoare lui Alexandru Golescu ca să îi puie el adresa către fratele său Ştefan la Paris, şi să o iei să o arunci la poşta franceză, fiind foarte interesantă.

Către ION GHICA

1

22 mai 1847, Paris[1]

Scumpul meu domn,

Trianon îmi comunică ideea întreprinderii sale despre care vei lua mai lămurită înţelegere din chiar scrisoarea sa ce o alătur pe lîngă aceasta. Ca să facă un lucru bun însă, nu rămîne îndoială că avea trebuinţă de concursul bărbaţilor cu capacitate ce posedăm. Asfel se îndreaptă către d-ta care te cunoaşte şi speră că-i vei primi propoziţia.

Eu mă grăbesc a-ţi trimite această scrisoare, şi chibzuind dacă se poate pune în lucrare ceva ce cere el, ai bunătatea a-i răspunde. Cu această ocazie mă recomand amiciţiii ce ai avut totdauna pentru mine şi-ţi mulţumesc de cîte faci pentru primirea şi tipărirea poeziilor mele de către comitet.[2]

Aflã totdeodată ceva noutăţi după aici. Este o săptămînă de cînd gardienii din Bois de Boulogne au condus la cor de gardă o damă română ce a avut bizara plăcere să doarmă în braţele amantului său pe iarbă verde. Bărbatul acestii dame s-a dus a doua zi la poliţie şi după ce a aflat cauza, ş-a tras nevasta de la închisoare, cum şi pe amantul ei, — un român, ca să nu se bată în duel a fugit nu se ştie unde. Popescu o să dea un concert. Soru-sa ia aer seara pe trotoarul bulevardului foarte regulat pînă la 11 ceasuri, după cum am auzit însă. Zinidi au pus decoraţia la mont. de pietate. Isvoranu a fost chemat la duel de un francez cu care jucase cărţi, şi s-a dus la poliţie să-ntrebe dacă legile Franciii opresc duelul. Dar ca să-ţi spui toate cîte s-a făcut de la Paşte pînă acum, ar trebui zece coli.

Complimente lui Alexandrescu, S. Golescu, d-lor Voinescu, Predescu şi celoralţi.

N. Bălcescu s-a întors din Roma unde a aflat un nou izvor de fapte istorice ale lui Mihai [3]. Se ocupă acum cu istoria lui în parte, şi te salută amicalmente.

Închei pentru astă dată şi aştept cu plăcere o altă ocazie ca să-ţi scriu.

Al d-tale
slugă, mai mic, sincer amic,
Bolintineanu

Bălăceanului şi Kogălniceanului complimente, de vor fi pe acolo.

Monsieur le spatar Jean Démétre Ghika
à Bucarest, en Valachie.

2

Le 5 Novem. 1849, Paris

Je ne suis arrivé à Paris que le 30 du mois passé.[1] J'ai trouvé ici Balcesco et Balaciano. Balaciano partira bientôt pour Montpellier, lieu d'exil que son père lui désigna.

Splény[2] a été indigné contre Eliade pour avoir fait un bruit d'une chose qu'il lui avait confiée pour son mieux et tout autrement que ce dernier pretend lui avoir été dite. Ils vont avoir, à ce qu'on m'a fait croire, une explication ensemble.[3]

Aucun Valaque ou Moldave ne va plus chez Eliade; on le blâme, on le déteste. Du reste, sa conduite, je veux dire la vie qu'il mène à Paris a beaucoup contribué à éloigner de lui tous les gens qui se respectent [4]. Mais il m'a fait de la peine de voir les Golesco non moins haïs et non moins abandonnés qu'Eliade et Tell par leurs compatriotes et cela à cause de l'amitié que les Golesco n'ont pas encore cessé de leur porter. Aussi ils sont réduits à vivre dans un cercle étroit qui ne se compose que de la lieutenance, plus Aristia [5], Grădişteano [6] et Pleşoiano.[7]

Quant à Alexandre Golesco [8], il a rompu avec ces ms. depuis quelques semaines. Aujourd'hui il les déteste et il m'est arrivé de le voir par hasard en presence d'Eliade et de Tell sans leur dire un seul mot et leur tourner le dos. [...].

N. Golesco et Tell avouent qu'ils ont signé la circulaire par laquelle ils défendent Eliade. Ils ne disent autre chose que jusqu'à présent il n'est pas encore prouvé qu'Eliade vous ait dénoncé. Si vous pouvez, envoyez-nous une copie de cette circulaire. M. Tell prétend en outre que vous aviez promis d'envoyer à Paris une copie du papier d'Eliade déposé contre vous, mais que vous ne l'avez pas encore envoyée, preuve que ce papier n'existe pas.[9]

N. Balcesco, lors de son départ de la Transylvanie, l'année passée, ayant eu une querelle avec le maréchal Tell, vient de provoquer ce dernier, mais le fameux général refuse de lui donner une pareille satisfaction, sous pretexte que Balcesco est malhonnête; vu qu'il possède de l'argent de l'Etat et qu'avisant que cet argent ne doit être déposé entre les mains de la lieutenance, il ne pourrait convenir de se lutter.[10] Nous allons avoir une nouvelle réunion des Valaques où nous espérons connaître les deux masques qui se croient encore en carnaval et qui, non contents d'avoir escamoté l'argent deposé par Constantin Balcesco [11] à Cronstadt [12], veulent s'approprier la seule somme qui reste encore et qui a une autre destination que de servir à payer les filles publiques de M. Eliade. Il faut finir une fois avec des gens qui, après avoir compromis l'avenir du pays par leur incapacité et leur poltronnerie, cherchent à calomnier ceux qui sont les meilleurs parmi nous.

M. Eliade vit maritalement avec une femme de rue nommée Delcaretto, venue de la Moldavie d'où elle a été, à ce qu'on dit, chassée par la police.[13]

J'espère que les Golesco ne tarderont pas à s'apercevoir qu'ils ont été la dupe de ces ms. Je vois tous les jours Balcesco, Voïnesco, Alecsandri, Balaciano, — Rosetti et Bratiano rarement.

J'ai parlé avec Balcesco pour l'affaire du journal, il a eu la même idée, et nous ne tarderons pas de nous mettre en train de travailler sous la rédaction de nous trois. Il vous a écrit à cet effet du reste. [14]

Mon cher ami, envoyez-moi la lettre de recommandation pour Calimaky [15]. Je tiens plus que jamais à devenir attaché d'ambassade, car il y a une émulation déjà parmi les frères căuzaşi, et puis cela me donnera en quelque sorte une espèce de reliefance.

Alecsandri est nommé chef des archives à Jassy, où il va se rendre dans un mois d'ici.

Votre frère[16] se porte bien ainsi que tous les Valaques qui m'ont chargé de les rappeler à votre souvenir.

La semaine prochaine je vous donnerai plus de nouvelles et je tâcherai de manière que dorénavant je vous envoie mes lettres par l'ambassade.

Mes amitiés à Cathargi, Marine et les autres căuzaşi. A Cathargi je vais lui écrire avec l'autre paquebot.

Votre ami dévoué,
Bolintineanu

5 noiem. 1849, Paris

N-am sosit la Paris decît la 30 ale lunii trecute.[1] Am găsit aici pe Bălcescu şi Bălăceanu. Bălăceanu va pleca în curînd la Montpellier, locul de exil pe care tatăl său i l-a desemnat.

Splény[2] a fost indignat împotriva lui Eliade care a făcut zgomot în jurul unei chestiuni ce i-o încredinţase spre binele său şi încă cu totul altfel decît acesta din urmă pretinde că i-a fost spusă. Ei vor avea, după cum m-au făcut să cred, o explicaţie împreună.[3]

Nici un muntean sau moldovean nu mai merge la Eliade; toţi îl blamează, toţi îl detestă. În rest, purtarea sa, vreau să spun viaţa pe care o duce la Paris a contribuit mult să îndepărteze de la el pe toţi oamenii tineri care se respectă.[4] Dar m-a îndurerat să văd pe Goleşti nu mai puţin urîţi şi nu mai puţin părăsiţi decît Eliade şi Tell de către compatrioţii lor şi aceasta din cauza prieteniei pe care Goleştii nu au încetat încă să le-o poarte. De aceea ei sînt constrînşi să trăiască într-un cerc strîmt care nu se compune decît de locotenenţă, plus Aristia,[5] Grădişteanu[6] şi Pleşoianu.[7]

Cît priveşte pe Alexandru Golescu,[8] el a rupt-o cu aceşti domni de cîteva săptămîni. Astăzi îi detestă şi am avut prilejul să-l văd din întîmplare în prezenţa lui Eliade şi Tell fără să le spună un singur cuvînt şi întorcîndu-le spatele. [...].

N. Golescu şi Tell mărturisesc că ei au semnat circulara prin care apără pe Eliade. Ei nu spun altceva decît că pînă în prezent încă nu s-a dovedit că Eliade te-ar fi denunţat. Dacă poţi, trimite-ne o copie după această circulară. Dl. Tell pretinde mai mult, că promiseseşi şi să trimiţi la Paris copia hîrtiei lui Eliade depusă contra dumitale, dar că nu ai trimis-o încă, dovadă că această hîrtie nu există.[9]

N. Bălcescu, cu ocazia plecării sale din Transilvania, anul trecut, avînd o ceartă cu mareşalul Tell, l-a provocat pe acesta din urmă, dar faimosul general refuză să-i dea o asemenea satisfacţie, sub pretextul că Bălcescu este necinstit; avînd în vedere că posedă banii statului şi găsind de cuviinţă că aceşti bani nu trebuie să fie depuşi în mîinile locotenenţei, nu putea conveni să se bată.[10] Noi vom avea o nouă întrunire a muntenilor unde sperăm să cunoaştem cele două măşti care se cred încă în carnaval şi care, nemulţumite de a fi şterpelit banii depuşi de Constantin Bălcescu[11] la Cronstadt,[12] vor să-şi însuşească singura sumă care există încă şi care are o altă destinaţie decît de a servi la plata femeilor publice ale d-lui Eliade. Trebuie să se sfîrşească odată cu oamenii care, după ce au compromis viitorul ţării prin incapacitatea şi laşitatea lor, caută să calomnieze pe cei care sînt cei mai buni printre noi.

Dl. Eliade trăieşte în concubinaj cu o femeie de stradă numită Delcaretto, venită din Moldova, de unde a fost, după cum se spune, alungată de poliţie.[13]

Sper că Goleştii nu vor întîrzia să bage de seamă că au fost înşelaţi de aceşti domni. Văd în fiecare zi pe Bălcescu, Voinescu, Alecsandri, Bălăceanu, — pe Rosetti şi Brătianu mai rar.

Am vorbit cu Bălcescu în problema ziarului, el a avut aceeaşi idee şi nu vom întîrzia să ne punem pe treabă sub redacţia a noi trei. De altfel, el ţi-a scris în această privinţă.[14]

Dragul meu prieten, trimite-mi scrisoarea de recomandare pentru Calimachi.[15] Ţin mai mult ca oricînd să devin ataşat de ambasadă, căci există deja o întrecere printre fraţii căuzaşi şi apoi aceasta mă va pune oarecum în relief.

Alecsandri a fost numit şef al arhivelor la Iaşi unde se va duce peste o lună.

Fratele dumitale[16] e sănătos ca şi toţi muntenii care m-au însărcinat să-ţi amintesc de ei.

Săptămîna viitoare îţi voi da mai multe noutăţi şi mă voi strădui astfel încît de acum înainte să-ţi trimit scrisorile mele prin ambasadă.

Salutări lui Cathargi, Marin şi ceilalţi căuzaşi. Lui Cathargi îi voi scrie cu celălalt pachebot.

Prietenul dumitale devotat,
Bolintineanu

3

Le 26 Novembre 1849, Paris

Cher ami,

J'ai reçu la lettre que vous m'avez adressée le 5 du mois. Elle m'a causé un inexprimable plaisir. Je vais aussi vous donner

quelques nouvelles sur l'émigration valaque d'ici. Depuis mon arrivée à Paris, il s'est passé bien de choses, et d'abord c'est la brochure de M. Eliade.[1] Dans cette brochure, à force de 15 ou 16 pages, l'auteur parle de son voyage à Paris, à Londres et à Marseille. Si vous n'avez pas encore reçu la brochure, je vais vous en donner une idée à peu près, en vous citant quelques passages. L'auteur commence par son voyage et on le voit faire avec l'adresse que nous lui connaissons tous. Je fuyais, dit-il, et la terre disparaissait sous mes pas. Enfin il arrive aux pieds des Carpathes. Là il s'arrête, penchant son front sur la pierre, il pleure et chante en même temps. Mais voyons ce dont il chante. Il s'adresse par des strophes plaintives, je ne sais pas à qui. Ce que je sais c'est qu'il finit par un refrain: *Vive la république moscovite!* et la tour Sévère, ajoute le poète, de répéter: Vite! et le Danube: Vite! On s'est moqué beaucoup de ces expressions, mais je comprends très bien de dire cela, parce qu'il était si pressé d'arriver plus tôt à Hermanstadt.[2] Mais le calembour? Heureusement que cette fois-ci il n'ait pas recouru à des mots turcs selon son habitude, car il aurait choisi le mot *Elbet!* et l'écho de répéter: bête! bête!

L'auteur arrive à la douane avec une giberne sur le dos. Il s'enquerelle avec les douaniers. Les douaniers, dit-il, sont pires que les brigands. Christ avec tout son amour, les détestait aussi.

Et puis il fait des réflexions d'économie politique, c'est ce qui a beaucoup fâché Constantin Balcesco.

L'homme d'Etat est présenté à Londres chez lord Palmerston.[3] Là, il parle pour l'intégrité de l'empire ottoman. La réception à Londres avait précédé son arrivée à Paris (c'est son expression). Il arrive à Paris, on le fait présenter chez le ministre. On le reçoit en bonnet de nuit, c'était bien, dit l'auteur, car c'est républicain. Mais l'antichambre! Là, il fut reçu comme un chien dans une cuisine, ou pour mieux dire, comme M. Eliade dans la diplomatie. Ici viennent les réflexions profondes sur la politico-philosophie, comme s'exprime Beanitz le fameux.

L'Anglais — dit le philosophe valaque — calcule, or l'Anglais est Dieu! Calculer, ajoute-t-il, c'est prouver, prouver c'est arriver à une vérité par la démonstration. Démontrer c'est raisonner, raisonner c'est rendre justice, rendre justice, c'est Dieu, or l'Anglais c'est Dieu.

Le poète va voir les Champs Elysées; il croit trouver des tombeaux ou voir les ombres des grands hommes de la France. Quelle déconfiture pour lui de n'y trouver qu'un lieu de promenade! Il faut l'entendre comme il est furieux!

Il s'embarque à Marseille pour Constantinople, l'orage gronde sur sa tête, mais — dit-il — je ne crains point les vagues, je les attends pour venir laver mes pieds de la poussière que j'avais ramassée en France. Il dit et se tait, et puisqu'il se tait, je m'arrête aussi.[4]

A présent, passons au seond acte. Je vous ai déjà écrit où nous en étions avec l'histoire de notre ami Balcesco. Vous savez que j'étais son témoin. Enfin le général Tell, tout en protestant pour son échange, a refusé de se battre, en prenant pour prétexte que l'honneur lui défendait d'aller se mesurer avec un homme malhonnête.

La réunion dont je vous avais parlé a eu lieu hier au soir. Là, après avoir entendu l'accusation envoyée par écrit de la part de Tell contre Balcesco, on a écouté aussi la défense de ce dernier, après quoi l'assemblée a voté l'unanimité que Balcesco est l'homme le plus honnête du monde. En même temps on a décidé de nommer dans une autre séance une commission pour examiner l'accusation portée contre la lieutenance par Balcesco et autres.[5] Voici de quoi nous accusons à notre tour: I. Pour 1 000 ducats donnés à Tell avant la révolution; II. 200 ducats donnés toujours à Tell pour la garde nationale; III. 90 000 piastres que celui-ci a reçu dans le district de Romanatzi; IV. Mille ducats deposés par C. Balcesco entre les mains de la lieutenance à Hermanstadt; V. Mille cinq cents ducats qu'on avait laissés à Grant [6] pour [les] envoyer à Paris etc. Cette commission sera chargée d'éclairer les points susmentionnés et de faire son compte-rendu à l'émigration.

Voici, mon cher ami, où nous en sommes. Avec l'expédition prochaine je vous dirai le résultat.

Mes hommages respectueux à Mme Ghika.

Votre ami dévoué,
Bolintineanu

J'avais un papier contre la lieutenance portant quelques signatures; il n'est bon à rien, car Andreesco et autres qui l'avaient

signé, ont écrit à Golesco qu'on les avait trompés et qu'ils retirent leurs parts.

Monsieur Ion Ghika
Constantinople
Hôtel d'Angleterre

26 noiembrie 1849, Paris

Dragă prietene,

Am primit scrisoarea pe care mi-ai trimis-o la 5 ale lunii. Ea mi-a produs o nespusă plăcere. La fel, am să-ți dau cîteva noutăți despre emigrația munteană de aici. De la sosirea mea la Paris s-au petrecut multe lucruri și mai întîi este broșura d-lui Eliade.[1] În această broșură, sforțîndu-se pe 15 sau 16 pagini, autorul vorbește de călătoria sa la Paris, la Londra și la Marsilia. Dacă nu ai primit încă broșura, am să-ți dau o idee aproximativă despre ea, citîndu-ți cîteva pasaje. Autorul începe cu călătoria sa și se vede că o face cu dibăcia pe care noi toți i-o cunoaștem. Eu fugeam, zice el, și pămîntul dispărea sub pașii mei. În sfîrșit, ajunge la poalele Carpaților. Acolo se oprește și aplecînd fruntea sa pe piatră, plînge și cîntă în același timp. Dar să vedem despre ce cîntă. El se adresează prin strofe plîngărețe, dar nu știu cui. Ceea ce știu este că el sfîrșește printr-un refren: *Trăiască republica moscovită!* și turnul lui Sever, adaugă poetul, repetă: repede! și Dunărea: repede! S-a rîs mult de aceste expresii, dar înțeleg foarte bine că spune așa pentru că era foarte grăbit să ajungă mai curînd la Hermanstadt.[2] Dar calamburul! Noroc că de data aceasta n-a recurs la cuvinte turcești după obiceiul său, căci ar fi ales cuvîntul *Elbet!* și ecoul l-ar repeta: prost! prost!

Autorul sosește la urmă cu un patrontaș în spate. Se ceartă cu vameșii. Vameșii, spune el, sînt mai răi decît tîlharii. Cristos, cu toată dragostea sa, îi detesta de asemenea.

Și apoi face reflecții de economie politică, ceea ce a supărat mult pe Constantin Bălcescu.

Omul de stat s-a prezentat la Londra, la lordul Palmerston.[3] Acolo el pledează pentru integritatea Imperiului Otoman. Primirea la Londra precedase sosirea sa la Paris (este expresia sa). Sosește la Paris, este prezentat ministrului. Îl primește în scufia de noapte, ceea ce era bine, zice autorul, căci acesta este republican. Dar anticamera! Acolo a fost primit ca un cîine într-o bucătărie, sau mai bine zis ca dl. Eliade în diplomație. Aici vin reflecțiile profunde asupra politico-filozofiei, cum se exprimă faimosul Beanitz.

Englezul — zice filozoful muntean — calculează, deci englezul este Dumnezeu! A calcula, adaugă el, înseamnă a dovedi, a dovedi înseamnă a ajunge la un adevăr prin demonstrație. A demonstra înseamnă a judeca, a judeca înseamnă a face dreptate, a face dreptate înseamnă Dumnezeu, deci englezul este Dumnezeu.

Poetul merge să vadă Champs Elysées; crede să găsească morminte sau să vadă umbrele marilor oameni ai Franței. Ce decepție pentru el de a nu găsi acolo decît un loc de plimbare! Trebuie să-l auzi cît e de furios!

Se îmbarcă la Marsilia pentru Constantinopol, furtuna mugește deasupra capului său, dar — spune el — nu mă tem deloc de valuri, le aștept să vină să-mi spele picioarele de praful pe care-l strînsesem în Franța. Spune și tace, și deoarece el tace, mă opresc și eu.[4]

Acum să trecem la al doilea act. Ți-am scris deja cum stăteam cu povestea prietenului nostru Bălcescu. Știi că eram martorul său. În sfîrșit, generalul Tell, protestînd la rîndul său, a refuzat să se bată, pretextînd că onoarea îl oprea să se măsoare cu un om necinstit.

Întrunirea de care ți-am vorbit a avut loc ieri seară. Acolo, după ce am auzit acuzația trimisă în scris din partea lui Tell împotriva lui Bălcescu, am ascultat de asemenea apărarea acestuia din urmă, după care adunarea a votat în unanimitate că Bălcescu este omul cel mai cinstit din lume. În același timp s-a decis să se numească, într-o altă ședință, o comisie pentru a examina acuzația adusă împotriva locotenenței de către Bălcescu și alții.[5] Iată de ce o acuzăm la rîndul nostru: I. Pentru 1000 ducați dați lui Tell înainte de revoluție; II. 200 ducați dați tot lui Tell pentru garda națională; III. 90 000 piaștri pe care acesta i-a primit în districtul Romanați; IV. O mie ducați depuși de către C. Bălcescu în mîinile locotenenței la Hermanstadt; V. O mie cinci sute ducați pe care-i lăsasem la Grant[6] pentru a fi trimiși la Paris etc. Această comisie va fi însărcinată să lumineze punctele mai sus menționate și să-și facă darea de seamă în fața emigrației.

Iată, dragul meu, care e situația. Cu poșta următoare îți voi spune rezultatul.

Respectuoasele mele omagii d-nei Ghica.

Prietenul dumitale devotat,
Bolintineanu

Aveam o hîrtie contra locotenenței purtînd cîteva semnături; nu e bună de nimic, căci Andreescu și alții care o semnaseră au scris lui Golescu că îi înșelaseră și că își retrag părțile lor.

Domnului Ion Ghica
Constantinopol
Hotelul Angliei

4

26 dekem. 1849, Paris
Quai Voltaire, hotel Voltaire

Iubite amice,

Comisia însărcinată cu luarea socotelilor nu ş-a săvîrşit încă lucrările sale. Comitetul nu face încă nimic, din pricină că nu ştie încă daca o să primeşti a face parte din el. De nu vei primi, nici Bălcescu nu primeşte. Magheru scrise ieri lui N. Golescu, nu ştiu în ce chip, dar gîndesc că nici el nu o să primească, fiind îndoctrinat de scrisorile lui Eliade şi Tell. Îţi voi scri rezultatul. Eu în locu-ţi nu aş primi a face parte din acest comitet pentru cuvîntul că nefiind ales cu trîmbiţă, şi fiind singur, poţi face mai mult decît daca erai în comitet, şi mai ales că ţinta adevărată a acestui comitet pentru a cărui alegere am stăruit mult era numai un mijloc ca să cază locotenenţa, şi astăzi îmi pare că s-a împlinit, căci după ştirile ce am abia să mai fi rămas zece emigraţi în partea lui Eliade. Cînd o fi să numim cu tobe şi surle un comitet cu condiţia ca să facă ceva, atunci orînduiesc unul; însă şi acel unul mai bine poate lucra la umbră decît la lumină unde totdauna s-ar afla ticăloşi să raporteze lui Ştirbei şi altora lucrările lui, apoi socotesc că foloasele ce ar izvorî de aci ar fi prea mici, şi trebuie, mai ales acei dintre noi care au merite, să se păstreze pentru ocazii unde ne-ar aduce mai mari foloase.[1]

Noi schimbarăm adunările în adunări literare ca să aducem mai mulţi români. Alecsandri citi nişte cîntece poporane tare gingaşe în adevăr, şi se duse; eu citii o apreciaţie asupra poeziii. Zisei că poeziile lui Roset au oarecare graţie şi sunt spirituale. Ionescu răspunse că nu le găseşte spirituale. Brătianu vorbi despre poezie, şi făcu un discurs politic. Apoi ne despărţirăm, şi nici oratorii nu ştia ce vorbise, nici auditorii ce ascultase. Tot ce rămase încă, era cîntecile cele frumoase ale lui Alecsandri.

Aud că ruşii ţin bine, şi unii se bucură legănaţi de speranţa că va fi resbel. Mie mi-e teamă că Divanul să nu fie slab ca totdauna şi să ne sacrifice. La resbel nu cred. Rusia vrea să spăimînte pe turci şi să facă a se recunoaşte totdodată dreptul de a ţine garnizoană în principate, de puterile streine. Cere mult, ameninţă, ca să aibă ceva. Franţa şi Englitera nu cred să împingă la resbel şi apariţia flotelor lor acolo e numai o comedie politică. Spiritul de onoare, de glorie nu mai domneşte în aste naţii; numai spiritul burgeoziii cîrmuieşte, şi aceasta va face chiar cu sacrificiul onoarei şi intereselor politice de influenţă etc.

Facă dar Rusia un tractat de comerţ în favorul Engliterii, şi o să vezi că trage flota şi dă drept ţarului să ţie garnizoană în ţară. Afară numai daca ţarul n-a fi hotărît, caute apoi caute să ia Constantinopolu, daca şi atunci nu le-a veni mai bine să-mpartă Turquia, decît să se înceapă ostilităţi între puteri.

Am văzut azi pe comte Téléki.[2] El e plin de speranţă că Const. nu mai există un an de aici înainte. Mie însă nu-mi vine să mai cred nimic despre viitor, căci tot ce am crezut nu s-a realizat, şi mi s-a urît a călca pe scînduri putrede. Nu mă descurajez către acestea. Reacţionarii erau mai rău decît noi în anii trecuţi, dar nu perduseră curagiul şi au izbutit. Asfel vom izbuti şi noi, însă trebuie să călcăm bine acu şi pe scînduri mai sigure, şi să ne aşteptăm cîtăva vreme încă a vedea reacţia tot crescînd. Asfel mai mult cred că vom rămînea cu garnizoana muscălească.

Corali, deputat francez ce i-am făcut cunoştinţa, va redija un jurnal numit *Les Nationalités*. Am fost chemaţi la dînsul cîţiva români cum şi comte Téléky şi ne-am luat legătură a-i da note despre ţările noastre, legîndu-se însuşi a da totdauna cîte un articol despre noi. Scopul acestei foi este de a propovedui resbelul şi a sprijini naţionalităţile apăsate.[3]

Scrii lui Bălcescu de am putea pune mîna pe Ciprian Robert.[4] El umblă să puie mîna pe noi. A cerut ajutor în bani de la români şi de la unguri, şi se arată foarte doritor a face cunoştinţa românilor. Acum daca vrei ceva noutăţi despre căuzaşii d-aici, Eliade a promis *(entre nous soit dit*[5], căci persoana ce mi-a spus m-a rugat să nu o numesc) să mijlocească a-i face turcii pensie 2 000 lei pe lună, cu condiţie a suscri un act prin care să recunoască pe el, Eliade, cap legitim al emigraţiii. Ce mizerie!

Teulescu, C. Bălcescu, Teologu sunt într-o poziţie foarte tristă din pricina neaverii. Sunt între Clichy şi spitalul. Voinescu încă nu e mai fericit. Ar fi bine să faceţi ceva pentru dînşii prin moldoveni.

Îmi scrii că ai de gînd să faci pe turci a trimite aci cîţiva tineri să înveţe. Ideea este sublimă. Cred însă că nu trebuie să scapi din vedere pe Teulescu care are şi silinţă şi mijloace daca nu mai multe dar tot aşa ca Magheru şi alţii, şi care aici astăzi nu poate face nimic din pricina totalii lipse a mijloacelor de viaţă. Asemenea îţi numesc pe Burely.[6] El a luat medalia de la şcoala de

beaux arts, şi acum va lua încă una; profesorii şi camarazii săi îl arată ca pe cel mai bun student al şcolii aceştia, şi zice oricărui român că Burely va face onoare patriii lui. Către acestea a isprăvit banii săi ce-i avea şi de nu va avea un ajutor, va fi silit a pleca în ţară. E de prisos a ţi-l recomanda ca un amic al nostru.

Cît pentru mine, aştept să-mi faci treaba ce mi-ai făgăduit, măcar de aş fi numit fără nici o retribuţie, numai pentru onoare. Aş putea, odată acolo, face mult pentru stîrpirea intriganţilor ce au înconjurat pe bietul Calimaky.[7]

Catargiul îţi va spune cauzele pentru care nici un român, afară de moldoveni, nu a fost invitaţi la balul amb[asadorului] otoman. C. Russet [8] a făcut un răspuns la acuzaţia ce i-a adresat astă-vară Eliade, foarte frumos, şi în care îi ridică masca cu totul.

Bengescu vine la Paris cu sora Golescului. Iată tot ce poci a-ţi scri deocamdată. *La suite* [9] cu ceialtă poştă.

Salutaţiile mele respectuoase m-mei Ghica.

Scrisoarea ce mi-a trimis, deşi plină de descurajare cînd vorbeşte de România şi de români, mi-a pricinuit o mare bucurie. Daca m-me Ghica nu-mi scria că Scarlat Filipescu e la Const[antinopol] cînd mi-a scris că un fecior de boier mare ce se află la Const[antinopol] a furat nişte lucruri de la un neguţător, şi daca n-aveam convicţia că eşti onest, te-aş fi luat pe tine de hoţul acela, căci alt fiu de boier mare nu mai ştiam în Constantinopol.

Passez-moi cette plaisanterie [10] şi primeşte de la mine sincerele încredinţări de devotament şi adevărat prieteşug,

Bolintineanu

5

10 genarie 1850, Paris
Hotel Voltaire, quai Voltaire

Iubite prietene,

Cu poştia trecută nu ştiu încă daca mi-ai scris, fiindcă plicul adresat către Bălcescu şi în care cred că ar fi o asemenea carte, s-a trimis, fără a se deschide, la Londra unde se află provizoriu. Am voit să-ţi scriu cu vaporul francez, dar am întîrziat cu o zi, şi acum profit de această ocazie ca să-ţi scriu cîteva rînduri, cu toate că n-am multe a zice. Emigraţia de aici nu e atît de fecundă

ca cea de la Brusa; iar cît despre politică nu ştim nimic mai mult decît ce vedem prin gazete.

Am primit de la Andreescu o scrisoare unde îmi zice că românii din Brusa a trecut cu arme şi bagajuri de la Eliade, şi totdeodată îţi scrie o carte de mulţumire sau atestat pe care n-am apruvat-o decît pentru că e o dovadă că românii de acolo au început să vază mai bine. Cît meritele tale politice, nu aveai trebuinţă de aprobaţia lor, ca să o ştii.

Comitetul s-a dezmădulat fiindcă nu primeşte Magheru, însă şi mai mult din pricină că s-a auzit că nu vei să primeşti, ceea ce a făcut şi pe Bălcescu să se tragă. Cu toate acestea nu-mi pare rău, pentru cuvînt că nici eu nu voiam paradă, nici calabalîc mult. Şi daca am luat parte la a lui numire a fost numai cu scop de a face să cadă locotenenţa. Acum dar locotenenţa nu mai este şi mai bine aş voi să nu mai avem vătăşei. Ci tu să şezi la Constantinopol şi pe ascuns să lucrezi şi să ne scrii şi nouă aici ce faci şi ce să facem şi noi, căci eu sprijin că daca om avea un cap, trebuie numai unul, şi acel unul să fii tu, daca nu pentru alte cuvinte, cel puţin pentru că eşti la Constantinopol şi acolo este singurul loc unde poate cineva lucra pentru ţară, şi unde nimeni altu nu poate avea nici creditul nici influenţa ta.

Eu aş fi început jurnalul, dar n-am bani. Catargiul mi-a scris că m-me Rosnovanu are de gînd să-mi trimiţă 600 fr. pentru acest jurnal. Daca se va ţine de vorbă, voi începe lucrul.

Eu mă cert mereu cu oamenii turcilor pentru politica ce au avut aceştia în principate, şi aceasta, voind să apăr pe Voinescu şi Brătianu. Ieri îmi zicea Baligot că cît a fost locotenenţa turcii erau siguri de români; pe urmă însă, căzînd locotenenţa, sigur iar că ar fi ieşit alt guvern contra Turciii, dovadă la aceasta este Voinescu şi Rusett care fac propagandă contra turcilor.

Prin urmare Turcia nu putea să dea românilor drepturi. Aceasta nu cred că fie sintimentele adevăraţilor turci, dar sunt ale celor mai mulţi ce guvernă astăzi în Turcia. Am aflat că grecul de aici (tartorul) se hrăneşte cu ideea de a se face odată domn în Valahia sau în Moldova.[1] Aceasta explică îndestul vorbele amploiaţilor lor. Asfel fiind lucrurile, vezi bine că nu poci a mai dori d-a fi *attaché*.[2] Trebuie să am bani, ca să slujesc fără leafă şi să mă bucur de poziţia mea. Şi stare n-am; dar poci fi cu leafă la ambasadă: pentru toată lumea nu voi. Pe bietul Sefels [3] îl tratează ca pe o slugă, trimiţîndu-l muierea grecului să-i facă

comisioane. Să fie ambasadorul turc, ar fi altfel, dar grecii ăştia încă sînt nesuferiţi. Cu bucurie însă aş dori un asemenea post la Londra unde ambasadorul e turc. Daca poţi fără să te coste osteneală şi daca aceasta s-ar putea face sigur fără să te refuze, atunci te rog fă-mi această treabă, însă cum zic pentru Londra.

Aştept cu nerăbdare să-mi răspunzi.

Salutaţii respectuoase m-mei Ghica.

Ce face Toto? [4]

Adio, adevărat amic,
Bolintineanu

6

26 genarie 1850, Paris

Iubite amice,

De cîteva săptămîni nu am nimic interesant a-ţi scri şi daca astă dată chiar nu aş fi avut să te rog ceva, mai că nu-ţi scriam, fiindcă nu aveam nimic a-ţi spune. Iată *de quoi il s'agit.* [1] D. Voinescu a făcut hîrtii către Reşid-paşa [2], ştii în ce pricină (Voinescu mi-a spus că ţi-ar fi scris). Această hîrtie va veni la Constantinopole recomandată şi trimisă de ambasadorul turc de aici. Însă fiindcă acest din urmă nu prea iubeşte pe d. Voinescu, poate să se întîmple ori să nu o trimiţă sau să o trimiţă, dar să o recomande astfel încît în loc să-i facă bine, să nu-i facă mai rău. Pentru aceea eu te rog, de va fi cu putinţă, să cercetezi daca asemenea hîrtie o fi venit acolo şi ce efect a făcut.

Despre fraţii căuzaşi, sunt liniştiţi deocamdată. Deconfitura locotenenţii la Brusa a opărit cu totul partida numită Eliade.

Noi, adică nu noi, ci cîţiva dintre noi, fac mereu la comisii, asfel cît a ajuns de rîs comisiile. Într-una din aceste comisii se numi ca să reguleze chestiunea proprietăţii.

Respectuoasele mele salutaţiuni m-mei Ghica.

Complimente la fraţii români.

Sincer amic,
Bolintineanu

Cu viitoarea ocazie cred că îţi voi scri mai mult, sperînd în sujetul ce o să-mi dea căuzaşii.

7

6 fevr. 1850, Paris

Iubite amice,

Am primit scrisoarea ce mi-ai trimis. De la Brusa au venit o hîrtie cu mai multe suscripturi cerînd a se orîndui trei membri şefi ai emigraţiii etc. Eu cred că toate acestea nu sunt alt decît mijloace de a nu putea face niciodată nimic şi a paraliza orice acţiune. Asfel mai bine aş voi să se facă un comitet secret. Aci ar intra chiar din moldoveni, şi atunci ar fi lucrul mai puţin provincialist cum se pare acum, ba încă şi alţi români din alte părţi ale României şi apoi puind mîna pe moldoveni, vom avea şi bani pentru comitet, căci numai ei sunt în stare a da bani. Românii emigraţi sunt săraci. Negri o să vie peste curînd la Paris. Poate a se forma acest comitet între trei persoane, şi aceste trei să numească pe cine ar voi, şi cu bani, să trimită în urmă com. pe cîţi ar cunoaşte buni, în deosebite părţi pentru deosebite lucrări, cum în Transilvania etc. Asfel vom şi pune aceasta în lucrare cu cea mai mare tăcere şi comptez asupră-ţi că o să primeşti. Scrie-mi.

Bălcescu se ceartă cu R[osetti] şi Brătianu pentru comitetele ce se cer să facă cei de la Brusa. Aceşti din urmă pretind că în poziţia noastră trebuie să *conspirăm cu jurnalele.* Nu ştiu cînd o să dobîndim tact şi şi seriozitate.

Îmi scrii despre socotelile comisiii că nu trebuie să se tipărească, şi îmi zici că o să-mi trimiţi socoteala ce o ai regulat. Nu e pentru asta din urmă nici o trebuinţă, fiindcă în lista dată de Russet de cîţi au avut bani ai statului, nu intri nici într-un chip, şi toţi ştiu că ceea ce ţi se trimise la Const[antinopol] ca leafă, s-au întors statului prin secfestru ce ţi s-a pus pe stare [1]. Aşadar n-ai nici o grijă despre un lucru care nu te mai priveşte. Iar cît despre tipărit, au rămas a nu se mai tipări.

Mes hommages respectueux à M-me Ghica [2].

Sincer amic,
Bolintineanu

8

Le 16 Mars 1850, Paris

Mon très cher ami,

Je vous écris sous l'impression des élections qui cette fois-ci ont été favorables à la cause démocratique. Vive la république!

Il parait que je me suis mal exprimé dans ma lettre lorsque je disais que vous n'êtes pas sur la liste des personnes qui ont des comptes à rendre. J'avais dit cela pour répondre à ce que vous me disiez que vos comptes sont prêts. Voilà tout. Mais laissons cela. Le projet de faire publier les comptes est tombé dans l'eau justement parce que nous en aurions fait du scandale.

Ici, les royalistes qui se donnent eux-mêmes le nom de modérés, sont au désespoir par suite du résultat des élections. L'armée, surtout, s'est montrée contre le g[ouvernement] par la presqu'unanimité du suffrage qu'elle a donné aux socialistes.

L'émigration valaque s'endort sur ses lauriers. On dirait qu'elle médite un grand coup, tant elle est silencieuse. Il n'y a que ce pauvre M. Eliade qui se trompa un temps: [il a] fait publier quelques brochures aux applaudissements de Mme. Delcaretto et Gradistiano. Il vient de publier le second volume des impressions d'un proscrit. On y reconnait l'auteur par la forme du raisonnement et la hauteur du génie. Ce précieux ouvrage se trouva deposé à la librairie des frères Golesco et c-ia. Je vous avois écrit quelques lignes il y a un mois, à propos de Bourely. Il vient de passer un autre examen, qui lui [valut] une nouvelle médaille. Il doit rester encore un an et demi à Paris, mais comme il a fini l'argent, il se verra forcé de retourner plus tôt et avant de terminer ses études. Répondez-moi, les Turcs ne voudront lui donner 100 fr. par mois pour deux ans? Il s'engagerait à tout, pourvu qu'il ne soit forcé de s'arrêter au milieu de son chemin, et [de] perdre le fruit de cinq ans de travail. Vous encouragerez le travail et le talent, surtout lorsqu'il y a si peu de Valaques qui travaillent et qui promettent quelque chose.

Salut à Toto qui connait déjà plus des langues qu'il n'a de dents.

Votre dévoué,
Bolintineanu

Mille salutations de la part du jeune Marghiloman. Il vous aime beaucoup.

16 martie 1850, Paris

Mult iubitul meu prieten,

Îți scriu sub impresia alegerilor care de data aceasta au fost favorabile cauzei democratice. Trăiască republica!

Se pare că m-am exprimat rău în scrisoarea mea atunci cînd spuneam că nu ești pe lista persoanelor care au de dat seamă. Spuneam aceasta pentru a răspunde la ceea ce îmi spuneai că socotelile dumitale sînt gata. Iată tot. Dar să lăsăm asta. Proiectul de a publica socotelile a căzut baltă, pe bună dreptate, deoarece am fi făcut scandal.

Aici, regaliștii, care ei înșiși își dau numele de moderați, sînt disperați în urma rezultatului alegerilor. Armata, mai ales, s-a arătat împotriva guvernului prin aproape unanimitatea sufragiului pe care l-a dat socialiștilor.

Emigrația munteană se culcă pe laurii săi. S-ar spune că pregătește o mare lovitură, atît este de liniștită. Nu este decît acest biet dl. Eliade care se înșelă cînd a publicat cîteva broșuri în aplauzele d-nei Delcaretto și ale lui Grădișteanu. Acum a publicat al doilea volum din impresiile unui proscris. Recunoaștem aici autorul prin forma raționamentului și înălțimea geniului. Această prețioasă lucrare se găsește depusă la librăria fraților Golescu et c-ia. Îți scrisesem cîteva rînduri acum o lună, în legătură cu Bureli. Acum a trecut un alt examen, care i-a adus o nouă medalie. Trebuie să rămînă încă un an și jumătate la Paris, dar cum a terminat banii, se va vedea forțat să se întoarcă mai devreme și înainte de a-și termina studiile. Răspunde-mi, turcii nu vor vrea să-i dea 100 fr. pe lună timp de doi ani? El se va angaja la toate, numai ca să nu fie forțat să se oprească la jumătatea drumului său și să piardă fructul a cinci ani de muncă. Dumneata încurajezi munca și talentul, mai ales atunci cînd sînt atît de puțini munteni care muncesc și care promit ceva.

Salutări lui Toto care cunoaște deja mai multe limbi decît are el dinți.

Al dumitale devotat,
Bolintineanu

Mii de salutări din partea tînărului Marghiloman. Te iubește mult.

9

16 iunie 1850, Paris

Iubite amice,

Îți scriu și cu acestă ocaziune, cu toate că n-am multe a-ți zice.

Adrian de la Brusa îmi trimise o scrisoare ca s-o împărtășesc fraților de aici pentru organizarea despre care e vorba: vor și mai multe nu să aleagă un comitet. N-aș vrea aceasta, numai din pricina că nu aș vrea să se deziluzioneze bieții băieți de acolo care cred ca misie în numirea unui comitet. Dar să lăsăm acolo.

Eu voi să mă duc la Pesta. Bălcescu ți-o fi scris, poate, pentru ce. Daca nu ți-a scris, iată-o: A.G. mi-a scris că sunt fonduri la frații transilvăneni spre tipărirea unui jurnal român și că trebuie să mă duc să iau redacțiunea [1]. Aceasta mi s-a părut mai pozitif și îndată ce voi avea bani, voi pleca. Atunci îți voi scri ce politică am de gînd să fac a lua această gazetă, și îți voi trimite și o manieră de scris cu care o să te zici, cînd oi fi acolo, de ceea ce vom face sau s-o face cu noi. Pînă atunci scrie-mi părerea ta asupra acestui lucru și mai ales ce cugeți despre opiniile acestui jurnal, căci voi, mai nainte de toate, ca el să fie cum am zice glasul nostru a cîțiva care ne înțelegem.

Respectele mele m-me Ghica.

Pe micul Toto îl sărută în locu-mi și-l întreabă daca mă ține minte.

Amic sincer,
Bolintineanu

Monsieur Ion Ghika
Constantinople

10

Le 26 J[uin] 1850, Paris

Cher ami,

Notre petite bruyante colonie Moldo-Valaque s'est réunie le 23 du courant pour portes des toasts aux dieux de la révolution, en nombre de 27 sacrificateurs, excellents buveurs et plus ou moins bons patriotes. Ils ont bu à la Roumanie et puis à la santé de Winterhalder [1]. Brătianu *le grand* a tenu un discours et Rosetti en a pris des mots. Quant à moi, je me suis abstenu d'assister au banquet, pour cause de réaction.

Mme la princesse Aurélie Ghika, autrefois Mme Grassêt, enfant de la rue St. Lazare, vient de faire paraître une brochure sous le titre de *Valachie moderne* [2], ouvrage fort amusant par le coloris serieux, les phrases bilingues, le nouveau langage psychologique et surtout son style élégant et coulant comme un coupé de remise. Je lui ai déjà fait une réponse à peu près dans le genre suivant.

L'auteur part pour la Valachie, descend à Giurgevo, d'où il prend la route de Bucarest à travers une foule de croix de bois qui bordent le chemin. Alors elle s'adresse à son mari, livre savant, comme Dante à l'ombre de Virgile, qui le conduisait par tous les coins du paradis, et lui demande la cause de ces monuments. Une noble rougeur colore le front du noble cicérone, et prenant un air grave, [il] laisse tomber les paroles suivantes:

„La Valachie et la Moldavie formaient autrefois la moitié de l'empire dace, habité par les Daces, peuple hébreux ou scandinave, que Trajan ou Romulus avait soumis à sa domination. Le bon empereur, suivant le système d'un savant russe Machiavel, avait fait peupler la Valachie de colonies roumaines. Ces colonies ont prospéré, malgré les invasions des barbares. Les croix de bois que vous voyez sont élevées en mémoire des barbares que nous avons tués, pour défendre notre sol. C'est le poème épique de notre nation". Et l'auteur décrit dans sa brochure: „Depuis Giurgevo jusqu'à Bucarest on ne voit que des croix de bois où sont enterrés les ossements des émigrations barbares, trace du passé, poème épique des nations." [3]

Mais, Madame, votre cicérone vous a trompé, trompé par amour pour son pays. Car les croix sont de deux espèces. Des croix portent l'image de quelque saint que la vénération du pays a fait élever pour rappeler à l'esprit des voyageurs l'idée de Dieu; et d'autres, élevées depuis le ravage de la peste et du choléra, ces deux fléaux qui ont semé les champs d'ossements des malheureux.

Mais suivons la gracieuse voyageuse lorsqu'elle fait son entrée dans Bucarest. Elle attend qu'on vint lui présenter les chefs de la ville, qu'on fasse sonner les cloches; mais hélas! rien de tout cela! car Bucarest est en pleine révolution, et les révolutionnaires, monstres barbares, sont trop bêtes pour apprécier la beauté.

L'auteur entre dans la ville. Il est frappé à la vue des cocardes, des drapeaux tricolores etc. La livrée de carnaval, dit-il, qu'il avait laissé à Vienne, avait passé en Valachie. Cependant il a cru dans la conviction du poète Eliade qui se trouvait être le chef des autres saltimbanques, parce que, ajoute-t-il, un poète avait joué le même rôle en France, et parce que ces joueurs de

cordes conservent leur origine même dans l'habitude saltimbanque. Honneur donc au poète que l'auteur protège. Quant aux autres révolutionnaires, poursuit-il, je ne [leur] attache pas grande importance, [ils] étaient des jeunes gens qui peuvent changer très facilement.

Il ajoute: avoir l'esprit dans la tête, c'est toucher à la folie; l'avoir dans le coeur, c'est arriver à l'héroïsme. Devinez donc quel est l'endroit où la gracieuse princesse a-t-elle arrêté son esprit?

„La liberté de la pensée étant supprimée en Valachie, les Valaques ne s'en trouvent que plus heureux."

Madame, supposons que la censure était établie en France comme en Valachie; hé bien ! nous aurions été privés du bonheur de lire votre instructif et ingénieux ouvrage. [Cela] aurait été dommage !

„Les femmes moldo-valaques sont musiciennes, mais elles ont le bon esprit de ne l'être que pour elles et chez elles." Elles font bien; pourquoi donc, Madame, n'avez-vous pas profité de cet exemple avant de faire imprimer votre brochure?

„Les vieux boyards sont, en diplomatie, supérieurs à Machiavel !" Pauvres boyards ! ou pauvre Machiavel !

L'auteur décrit le château de Colentina, majorat de son mari, et il devient poète en parlant des différents uniformes militaires qui meublaient le salon de ce soit-dit château. Il nous parle de la châtelaine, Mme Marie Ghika qu'il compare à une fée à la main blanche. Une fée? Soit; mais c'est une fée qui pèse quatre cent livres comme le boeuf gras de Paris, sans compter les dents.

Fuad-effendi [4] est beau et galant; mais ces deux qualités sont pour lui comme la reliure dorée d'un livre savant et profond. Et pour nous donner un échantillon de son esprit, l'auteur parle de lui à tort.

Fuad, devant qui l'on demandait pourquoi le choléra qui sévissait alors à Paris, ne faisait de ravages sur les représentants de la gauche, répondait: le choléra ne va pas sur la montagne ! Mais qu'est-ce que c'est que ce Fuad, Madame? D'où vient-il, qu'a-t-il fait? et que veut-il?

Il vient de Constantinople pour sauver la Valachie du communisme et il a fait danser quelques femmes que la jeunesse valaque avait abandonnées au repos. Suffit, suffit. À présent

la chose se comprend. Le temps me manque de vous entretenir jusqu'à la fin, et je cesse.

Mes respectueuses salutation à Mme Ghika. Je lui ai écrit la semaine passée.

Bolintineanu

26 i[unie] 1850, Paris

Dragă prietene,

Mica şi zgomotoasa noastră colonie moldo-munteană s-a reunit la 23 ale curentei pentru a ţine toasturi zeilor revoluţiei, sacrificatorii au fost în număr de 27, excelenţi băutori şi mai mult sau mai puţin buni patrioţi. Au băut în cinstea României şi apoi în sănătatea lui Winterhalder. [1] Brătianu *cel mare* a ţinut un discurs şi Rosetti a reluat cîteva cuvinte din el. Cît despre mine, m-am abţinut de a asista la banchet, din cauza reacţiunii.

D-na prinţesă Aurelia Ghica, fostă d-na Grassêt, copil al străzii St. Lazare, a scos acum o broşură cu titlul de *Muntenia modernă* [2], lucrare foarte amuzantă prin coloritul serios, frazele bilingve, noul limbaj psihologic şi mai ales prin stilul său elegant şi curgător ca o caleaşcă de casă mare. I-am făcut deja un răspuns cam în felul următor.

Autorul pleacă în Muntenia, coboară la Giurgiu, de unde porneşte spre Bucureşti de-a lungul unei mulţimi de cruci de lemn care mărginesc drumul. Atunci ea se adresează soţului său, carte savantă, ca Dante la umbra lui Virgiliu, care îl conducea prin toate colţurile raiului, şi îl întreabă care e rostul acestor monumente. O nobilă roşeaţă colorează fruntea nobilului cicerone şi, luînd un aer grav, el lasă să-i cadă cuvintele următoare:

„Muntenia şi Moldova formau altădată jumătatea imperiului dac, locuie de daci, popor evreu sau scandinav, pe care Traian sau Romulus îl supuseseră sub stăpînirea sa. Bunul împărat, urmînd sistemul unui savant rus Machiavel, populase Muntenia cu clonii româneşti. Aceste colonii au prosperat, în ciuda invaziilor barbarilor. Crucile de lemn pe care le vezi sînt ridicate în memoria barbarilor pe care noi i-am ucis, pentru a apăra pămîntul nostru. Acesta este poemul epic al naţiunii noastre." Şi autorul descrie în broşura sa: „De la Giurgiu pînă la Bucureşti nu se văd decît cruci de lemn unde sînt îngropate osemintele emigraţiilor barbare, urmă a trecutului, poem epic al naţiunilor." [3]

Dar, doamnă, ciceronele dumneavoastră v-a înşelat, înşelat de dragostea pentru ţara sa. Căci crucile sînt de două feluri. Cruci purtînd imaginea unor sfinţi pe care veneraţia ţării le-a ridicat pentru a reaminti în cugetul călătorilor ideea de Dumnezeu; şi altele, ridicate după ravajul ciumei şi holerei, aceste două flagele care au semănat cîmpurile cu osemintele nefericiţilor.

Dar să urmăm pe grațioasa călătoare atunci cînd își face intrarea în București. Ea așteaptă să vină să i se prezinte șefii orașului, să se tragă clopotele, dar, vai! nimic din toate acestea! căci Bucureștiul este în plină revoluție și revoluționarii, monștri barbari, sînt prea proști ca să aprecieze frumusețea.

Autorul intră în oraș. Este frapat la vederea cocardelor, drapelelor tricolore etc. Livreaua de carnaval, spune autorul, pe care o lăsase la Viena, trecuse în Muntenia. Cu toate acestea el a crezut în convingerea lui Eliade, care se întîmpla să fie șeful celorlalți saltimbanci, deoarece, adaugă el, un poet jucase același rol în Franța și acești jucători pe funii își păstrează originea lor chiar în obișnuințele de saltimbanci. Onoare deci poetului pe care autorul îl protejează. Cît despre ceilalți revoluționari, urmează el, nu le acord mare importanță, fiind oameni tineri care pot să se schimbe foarte ușor.

El adaugă: a avea capul pe umeri înseamnă să fii aproape nebun; să asculți glasul inimii înseamnă să ajungi la eroism. Ghiciți deci glasul cărei părți a trupului îl ascultă grațioasa prințesă?

„Libertatea gîndirii fiind suprimată în Muntenia, muntenii sînt cu atît mai fericiți".

Doamnă, să presupunem că cenzura ar fi instituită în Franța ca în Muntenia; ei bine! noi am fi fost lipsiți de fericirea de a citi instructiva și ingenioasa dumneavoastră lucrare. Ar fi fost păcat!

„Femeile moldo-muntene sînt muziciene, dar ele au bunul simț de a nu fi decît pentru ele și la ele." Ele fac bine; de ce, doamnă, n-ați profitat de acest exemplu înainte de a publica broșura dumneavoastră?

„Bătrînii boieri sînt, în diplomație, superiori lui Machiavel!" Bieții boieri sau bietul Machiavel!

Autorul descrie castelul din Colentina, proprietate a soțului său, și devine poet vorbind de diferitele uniforme militare care mobilează salonul acestui așa-zis castel. Ne vorbește de castelana, d-na Maria Ghica, pe care o compară cu o zînă neprihănită. O zînă? Fie, dar este o zînă care cîntărește patru sute de livre precum un vițel gras de Paris, fără a număra și dinții.

Fuad-efendi[4] este frumos și curtenitor; dar aceste două calități sînt pentru el ca legătura aurită a unei cărți savante și profunde. Și pentru a ne da o probă de spiritul lui, autorul vorbește rău de el.

În prezența lui Fuad, cineva întreba de ce holera care bîntuia atunci la Paris nu făcea ravagii printre reprezentanții stîngii. El a răspuns : holera nu se leagă de montagnarzi!

Dar ce este acest Fuad, doamnă? De unde vine, ce-a făcut? și ce vrea?

Vine de la Constantinopol ca să salveze Muntenia de comunism și a făcut să danseze cîteva femei pe care tinerimea munteană le lăsase să se odihnească. De ajuns, de ajuns. Acum lucrul se înțelege. Timpul îmi lipsește ca să vă vorbesc de aceasta pînă la capăt și încetez.

Respectuoasele mele salutări d-nei Ghica. I-am scris săptămîna trecută.

Bolintineanu

11

Le 6 Juillet 1850, Paris

Mon cher ami,

Voici une lettre que je vous avais écrite la semaine passée, une lettre qui est restée sur ma table jusqu'aujourd'hui où mon étourdissement me l'avait cachée. Je ne vous dirai rien sur notre petite colonie. Elle est devenue silencieuse depuis le fameux banquet où le fameux Bratiano a tenu un fameux discours. Il parait qu'elle pense encore aux paroles de notre orateur.

Les Moldo-Valaques arrivent à Paris pour trépasser; nous en avons déjà une exécution des deux sexes, une Moldave s'est empoisonnée pour un Français; une Française vient de faire la même chose pour un Moldave. Il y a eu des blessés, mais comme dans le duel de Florésco, personne n'a été tué. Cela nous fera connaître à Paris. Aussi, en ma qualité de patriote, je suis fier de nos concitoyens.

Si vous voulez savoir quelque chose sur moi, je ne puis vous écrire autre chose que ces deux mots: je m'ennuie!

Ecrivez-moi plus souvent; cela me console.

Tout devoué,
Bolintineanu

J'embrasse mille fois le petit Toto — mais de loin, car d'après ce que vous m'avez dit de sa main, je crandrais de l'approcher.

6 iulie 1850, Paris

Dragul meu prieten,

Iată o scrisoare pe care ți-o scrisesem săptămîna trecută, o scrisoare care a rămas pe masa mea pînă astăzi, unde zăpăceala mea o ascunsese. Nu-ți voi spune nimic despre mica noastră colonie. A devenit tăcută după faimosul

banchet unde faimosul Brătianu a ţinut un faimos discurs. Se pare că ea gîndeşte încă la cuvintele oratorului nostru.

Moldo-muntenii vin la Paris pentru a muri. Avem deja un exemplu pentru fiecare sex, — o moldoveancă s-a otrăvit pentru un francez; o franţuzoaică a făcut acelaşi lucru pentru un moldovean. Au fost şi răniţi, dar ca în duelul lui Florescu, nimeni n-a fost omorît. Asta ne va face cunoscuţi la Paris. Astfel, în calitatea mea de patriot, sînt mîndru de concetăţenii noştri.

Dacă vrei să ştii ceva despre mine, n-aş putea să-ţi scriu altceva decît aceste două cuvinte: mă plictisesc!

Scrie-mi mai des; asta mă consolează.

Devotatul tău,
Bolintineanu

Îmbrăţişez de mii de ori pe micul Toto — dar de departe, căci după ce mi-ai spus despre mîna sa, mi-ar fi frică să m-apropii de el.

12

Le 16 J[uillet] 1850, Paris

Mon cher ami,

J'ai reçu vos deux lettres. Par la première vous m'annonciez le départ d'Ionesco, Ioranu et leur cheval pour la Dobrogea, ainsi que leur projet de conquête. Je ne connais que trop le fameux duel entre B[ălcescu] et T[ell]. On a eu soin de me communiquer le procès verbal.

Je suis malade depuis quelque temps à cause de la vie sédentaire que je mène et surtout à cause de la mauvaise nourriture. Mais cela passera avec la pauvreté.

Je m'occupe sérieusement d'écrire l'histoire de la décadence de l'empire ottoman [1], secondé par M. Trianon, qui m'a prié de vous faire ses compliments. Je vais envisager la question de la manière suivante: quelles sont les causes de la décadence de l'empire? Sont-elles la religion, la corruption des moeurs, l'avilissement des grands etc. comme plusieurs l'ont prétendu? Je prouve qu'il n'y a rien de tout cela, en démontrant que la corruption des moeurs chez les Turcs commence avec leur histoire et que les Turcs avaient envahi une partie de l'Europe, que les vices

qui pèsent aujourd'hui sur eux étaient tout aussi grands du temps de leur grandeur.

J'attribue donc la cause de cette décadence à leur politique basée sur le principe des sages qui est *attendre tout du bénéfice du temps*. Cette politique qui peut être utile à certaines nations civilisées, a été funeste pour les Turcs, car une nation ne peut exister qu'à la condition d'être forte par les armes où d'être éclairée, et les Turcs, nation non éclairée, ne pouvaient exister que par les armes. Quant à la conclusion, je vais leur prouver qu'il n'y a qu'une seule politique bonne à suivre, celle de donner aux peuples qui composent cet empire plus de libertés que la Russie pourrait leur promettre, ce qui ne serait pas beaucoup, et de prendre l'initiative et se mettre à la tête des nations civilisées de l'Orient.

Léon, le colonel Moldave, et le jeune Varnav Costin sont à Paris. Negri ne vient pas. M. Odobesco [2] doit arriver aujourd'hui. Eliade se trouve presque abandonné par se meilleurs amis qui commencent à voir clair.

Quant à la nouvelle que vous me donnez de la non réussite auprès du ministère, je vous laisse maître absolu d'agir comme vous voulez; mais je pense que nous n'aboutirons à rien par ces gens là. Vous me laissez voir, en parlant de l'arrivée de Mme Mavro [3], une très grande joie; cela ne m'a pas surpris. Cependant j'approuve beaucoup ces sentiments.

Vous savez, peut-être, que votre tante Mme Campineano (autrefois Mme Otethelechanu) se trouve à Paris.

Je n'ai rien [d']autre chose à vous dire, sinon que le projet de faire paraître le journal est tombé dans l'eau.

Ecrivez-moi quelque chose sur Toto. Ce gaillard m'intéresse beaucoup. Dites-moi s'il a quelque disposition de devenir poète. Je m'en chargerai de lui enseigner l'art de faire des vers.

J'écris à Mme Ghika.

Votre ami devoué,
Bolintineanu

P.S. Kogălniceanu a donné sa démission.[4]

16 i[ulie] 1850, Paris

Dragul meu prieten,

Am primit cele două scrisori ale dumitale. Prin prima mă anunţi plecarea lui Ionescu, Ioranu şi calul lor în Dobrogea, potrivit proiectului lor

de cucerire. Eu cunosc mai mult decît aş vrea faimosul duel dintre B[ălcescu] şi T[ell]. S-a avut grijă să-mi comunice procesul-verbal.

Sînt bolnav de cîtva timp din cauza vieţii sedentare pe care o duc şi mai ales din cauza hranei proaste. Dar aceasta va trece odată cu sărăcia.

Mă ocup în mod serios să scriu istoria decăderii Imperiului Otoman,[1] ajutat de dl. Trianon, care m-a rugat să-ţi transmit complimentele sale. Voi înfăţişa problema în felul următor : care sînt cauzele decăderii imperiului? Sînt ele religia, corupţia moravurilor, înjosirea celor mari etc., aşa cum mai mulţi au pretins? Voi dovedi că nici una dintre aceste variante nu este adevărată, demonstrînd că, la turci, corupţia moravurilor începe cu istoria lor, de pe vremea cînd turcii invadaseră o parte din Europa, că viciile care apasă astăzi asupra lor erau la fel de mari şi pe vremea măreţiei lor.

Atribui deci cauza acestei decăderi politicii lor bazate pe principiul înţelepţilor care este: a aştepta totul de la binefacerile timpului. Această politică ce poate fi utilă anumitor naţiuni civilizate a fost funestă pentru turci, căci o naţiune nu poate exista decît cu condiţia de a fi puternică prin arme sau de a fi luminată, şi turcii, naţiune neluminată, nu puteau exista decît prin arme. Cît priveşte concluzia, le voi dovedi că nu există decît o singură politică bună de urmat, aceea de a da popoarelor care compun acest imperiu mai multe libertăţi decît Rusia ar putea să le promită, ceea ce nu va fi mult, şi de a lua iniţiativa de a se pune în fruntea naţiunilor civilizate ale Orientului.

Leon, colonelul moldovean, şi tînărul Vîrnav Costin sînt la Paris. Negri nu vine. Dl. Odobescu [2] trebuie să sosească astăzi. Eliade se află aproape părăsit de cei mai buni prieteni ai săi, care încep să vadă limpede.

Cît priveşte vestea pe care mi-o dai despre insuccesul de pe lîngă minister, te las stăpîn absolut de a acţiona cum vrei; dar mă gîndesc că nu vom reuşi să ajungem la nimic prin acei oameni. Mă laşi să văd, vorbind despre sosirea d-nei Mavro [3], o foarte mare bucurie; aceasta nu m-a surprins. În acelaşi timp aprob mult aceste sentimente.

Ştii, poate, că mătuşa dumitale, d-na Cîmpineanu (altădată d-na Oteteleşanu), se află la Paris.

N-am altceva să-ţi spun, afară de faptul că proiectul de a face să apară ziarul a căzut baltă.

Scrie-mi cîte ceva despre Toto. Acest voinic mă interesează mult. Spune-mi dacă are ceva înclinaţie să devină poet. Mă voi însărcina să-l învăţ arta de a face versuri.

Scriu d-nei Ghica.

Prietenul dumitale devotat,
Bolintineanu

P.S. Kogălniceanu şi-a dat demisia.[4]

13

Le 26 Août 1850, Paris

Mon cher ami,

Nous avons lu dernièrement dans le journal *La Ligue des peuples*, sous la roubrique de Bucarest, un article où vous êtes traité d'agent russe [1], dans les termes suivants:

„Le gendre du général Mavros et le neveu de Campineano qui se trouve à Constantinople comme agent secret de la Russie, avait fait des efforts auprès des détenus valaques de Brousse pour les déterminer à prendre part dans une conspiration contre les Turcs."

On ajoute que vous avez déjà envoyé vos émissaires en Transylvanie etc.

Cet article a fait une impression si forte sur les jeunes gens d'ici, que dans le premier moment nous avons voulu aller chez Eliade et lui donner une paire des soufflets; d'autres ont voulu tirer le gérant du journal par-devant les jurés, si toutefois celui-ci refuserait de faire insérer dans son journal une défense écrite et signée par plusieurs Valaques que nous avons eu l'intention de lui envoyer. Mais réflechissant mieux, j'ai trouvé que la meilleure chose serait de ne rien faire, et [de] laisser que la calomnie tombe d'elle-même, tandis qu'en faisant du bruit nous aurions fait la réputation du journal et donné une valeur à cette calomnie. Trianon a été le premier à adhérer à cette proposition. Je suis convaincu d'avance que vous-même vous aimez mieux cela. Du reste, nous ne pouvions rien faire avant de savoir quelle est votre idée là-dessus.

Pantazaky [2], à qui j'avais recommandé la prudence, emporté par une juste et honorable colère, s'est rendu chez Eliade [pour] lui demander raison des propos et calomnies qu'il ne cessa pas de tenir à votre compte. A cette apparition inattendue, le roi des Roumains fait le signe de la croix, s'arrache le sein et jure sur ses enfants et sur la reine sa femme que ce n'est pas lui qui a écrit cet article. Pantazaky quitte le roi des Roumains, va chez le gérant du journal en question, dans l'espoir que celui-ci lui nommerait l'auteur de l'article ou le fournisseur des nouvelles qu'on prétendait être arrivées de Bucarest. Il somme le gérant de lui montrer les lettres. Celui-ci, contre tout, répond qu'il

est prêt à recevoir dans son journal une réponse, mais à condition que ce soit une preuve contraire de ce qu'on vous accusait, une preuve comme quoi l'accusation n'était fondée. Quant à moi, je n'ai pas approuvé la conduite de Pantazaky, dont je prévoyais le résultat dès le commencement.

Voilà où nous en sommes, c'est-à-dire réduits à garder le silence.

Après cela, si je savais que vous aviez adhéré à la proposition de tirer le gérant du journal par-devant les jurés, je l'aurais fait. Mais je vous répéte qu'une telle conduite n'aurait servi qu'à faire un nom au journal.[3]

L'auteur de cet article n'est autre qu'Eliade. Zatriano et Magheru étant allés chez Eliade, trois jours avant que cet article ne soit imprimé, celui-ci leur a tenu un discours qui ne renfermait autre chose que le contenu de l'article en question; seulement, dans son discours il désignait vos émissaires partis pour la Transylvanie sous les noms d'Alexandre Golesco et Bratiano.

Je suis sûr que cet article, enrichi d'autres commentaires, est déjà envoyé à Rechid-pacha à Constantinople et connu à Vienne.

Le secrétaire intime d'Eliade, du reste le seul Valaque qui lui reste encore attaché ici à Paris, est Gradistiano. Le pauvre homme est mort lui-même sous les coups qu'il croyait vous envoyer. S'il continue cette honorable lutte, je suis sûr qu'il finirait tout à fait de se perdre dans l'esprit de tous les hommes honnêtes et intelligents.

Il a voulu vous faire la réputation d'un agent russe, il a fini par se faire connaître comme calomniateur. Il a voulu en même temps, croyant tirer une vengeance contre les jeunes gens de Brousse qui ont refusé de lui envoyer encore de l'argent, les montrer aux Turcs disposés de prendre part à un mouvement russe dans le pays, par suite de leurs relations avec vous.

Je crois que vous ferez bien d'écrire à Brousse à tous ces jeunes gens en leurs faisant savoir cette nouvelle calomnie et en leur demandant de déclarer Eliade comme un calomniateur, et en lui défendant en même temps d'écrire ou de faire quelque demarche au nom de l'émigration. Une pareille déclaration sera couverte même ici de nos signatures.

Vous m'écrivez que je puis compter sur vos cent ducats, si je vais en Autriche pour faire paraître le journal. J'y compte. Mais je ne puis partir avant d'avoir reçu de mon beau-frère l'argent du voyage.

Je vous avais écrit dans le temps que je travaille à faire un ouvrage sur la Turquie; il est déjà terminé.

À propos, il y a ici des jeunes gens Valaques comme Teulesco, Teologo, Voïnesco, Iscovesco et autres, que le manque les moyens pour vivre, [les] a réduits dans la position de prendre deux résolutions: la *mendicité* ou la *Seine*.

Les Turcs, si généreux ordinairement envers les révolutionnaires Valaques qui leur sont recommandés par l'ambassadeur russe, eux qui démentent dit-on de donner à Tell et Eliade 160 mille piastres pour payer leur [...] et 3 000 piastres par mois, pourquoi ne veulent-ils pas venir en aide à ceux qui, faute de la protection russe, ne savent se recommander que par leurs sympathies pour la Turquie?

Il faut faire quelque chose pour ces jeunes gens. Car au bout de compte ce n'est pas une bonne manière de s'attacher les Valaques, en les déportant et en les laissant mourir de faim.

Pourquoi ne parlez-vous pas à ces messieurs? Car outre la misère dans laquelle se trouvent ces pauvres diables, mais on commence déjà à croire ici, que ce n'est pas qu'ils soient malheureux, mais parce qu'ils sont méchants, voleurs etc., qu'il ne payent leurs [...]. Veres vient de partir subitement, laissant des créanciers, tailleurs, serviteurs d'hôtels, chemisiers, cordonniers etc. Teologo va partir ces jours-ci pour son château de Clichy. Teulesco manque d'habit et bottes pour sortir, Voïnesco ne mange que deux fois par semaine. Quant à Timoleon Paleologo je crois qu'il se nourrit de feuilles et de racines, tant il est devenu irréconnaissable. Ce n'est pas là la pauvreté, c'est la plus grande misère, ce qui est presque la mort. Quant à ceux qui ont quelque fortune, parmi les Valaques d'ici, il ne faut pas en compter; ils sont incapables de leur venir en aide. Aussi, s'il ne sont pas encore morts, [c'est] grâce à la générosité des Français.

Bratiano, Rosetti, Balcesco et Malinesco vont faire paraître un journal valaque. Ils m'ont proposé d'y prendre part, mais j'ai refusé, parce que je ne conçois par un journal sans abonnés, ça me fait le même effet qu'un théâtre sans spectateurs, et je vais mieux faire imprimer des brochures (si l'on a la manie d'écrire toujours) que de parler dans le désert.[4]

Parce que le gouvernement autrichien me permet de rester à Peste et de faire imprimer un journal, mais j'ai des grandes espé-

rances dans une telle entreprise, et j'y tiens d'autant plus que vous-même, vous paraissez y tenir beaucoup.

Mme Laura Paleologue qui vient de partir pour Bucarest, nous a dit que Mme Golesco (Zoe) a reçu du hospodar une gratification de mille ducats. Cela m'a paru impossible. Si vous en savez quelque chose, écrivez-moi; mais je n'y mets aucune foi, connaissant trop les sentiments de cette dame, et j'arrive mieux [à] croire que c'est une calomnie.

Parmi les nouveaux arrivés de Bucarest on compte Alex. Calinesco, N. Balcesco, Gherman le negociant serbe, le fameux Paleologo et autres.

À présent parlons de Toto. Que fait-il? et combien de langues parle-t-il jusqu'à présent? Tenez, je parie qu'il sait plus que Marine. À propos de Marine, demandez-lui si la traite tirée sur mon beau-frère a-t-elle été payée? et si cette liquidation l'encourage-t-elle de m'avancer encore une somme de 30 ducats? On m'a dit qu'il était parti pour le pays, mais, comme on lui a refusé l'entrée, il est retourné à Constantinople.

À Mme Ghika je viens d'écrire, ainsi qu'à Catargi.

Salut et fratérnité,
Bolintineanu

Ici les affaires commencent à choquer.

26 august 1850, Paris

Dragul meu prieten,

Am citit de curînd în ziarul *La Ligue des peuples*, la rubrica București, un articol unde ești făcut agent rus, [1] în termenii următori:

„Ginerele generalului Mavros și nepotul lui Cîmpineanu, care se află la Constantinopol ca agent secret al Rusiei, făcuse eforturi pe lîngă deținuții munteni din Brusa pentru a-i determina să ia parte la o conspirație contra urcilor."

Se adaugă că ai trimis deja emisarii dumitale în Transilvania etc.

Acest articol a făcut o impresie așa de puternică asupra celor tineri de aici, încît în primul moment noi am vrut să mergem la Eliade și să-i dăm o pereche de palme; alții au vrut să-l aducă pe girantul ziarului în fața juraților, dacă totuși acesta ar refuza să insereze în ziarul său o apărare scrisă și semnată de mai mulți munteni, pe care am avut intenția să i-o trimitem.

Dar gîndind mai bine, am găsit că cel mai bun lucru va fi de a nu întreprinde nimic și de a lăsa calomnia să cadă de la sine, în timp ce făcînd zgomot am fi făcut reputația ziarului și am fi dat importanță acestei calomnii. Trianon a fost primul care a aderat la această propunere. Eu sînt convins dinainte că dumneata însuți preferi aceasta. În rest, nu putem să facem nimic înainte de a ști care este ideea dumitale asupra celor de mai sus.

Pantazachi, [2] căruia îi recomandasem prudența, mînat de o dreaptă și onorabilă mînie, s-a dus la Eliade pentru a-i cere socoteală de vorbele și calomniile pe care nu înceta să le arunce în seama dumitale. La această apariție neașteptată, regele românilor face semnul crucii, își smulge pieptul și jură pe copiii săi și pe regina soția sa că nu el este acela care a scris acest articol. Pantazachi părăsește pe regele românilor, merge la girantul ziarului în chestiune, în speranța că acesta îi va numi pe autorul articolului sau pe furnizorul veștilor despre care se pretinde a fi sosite de la București. Îl somează pe girant să-i arate scrisorile. Acesta, dimpotrivă, răspunde că e gata să primească în ziarul său un răspuns, dar cu condiția ca acesta să fie o probă contrarie a ceea ce te-a acuzat, o dovadă cum că acuzația nu era întemeiată. În ce mă privește, n-am aprobat conduita lui Pantazachi, al cărei rezultat îl prevăzusem de la început.

Iată unde am ajuns, adică reduși la tăcere.

În fond, dacă știam că ai fi aderat la propunerea de a aduce pe girantul ziarului înaintea juraților, aș fi făcut-o. Dar îți repet că o asemenea conduită n-ar fi servit decît a face renume ziarului. [3]

Autorul acestui articol nu este altul decît Eliade. Zatrianu și Magheru mergînd la Eliade, cu trei zile înainte ca acest articol să fie tipărit, el le-a ținut un discurs care nu cuprindea altceva decît conținutul articolului în cauză; însă, în discursul său indica pe emisarii dumitale plecați în Transilvania sub numele de Alexandru Golescu și Brătianu.

Sînt sigur că acest articol, îmbogățit cu alte comentarii, a fost deja trimis lui Reșid-pașa la Constantinopol și este cunoscut la Viena.

Secretarul intim al lui Eliade, de altfel singurul muntean care îi rămîne atașat încă, aici la Paris, este Grădișteanu. Sărmanul om a murit el însuși sub loviturile pe care credea să ți le dea. Dacă el continuă această onorabilă luptă, sînt sigur că va sfîrși prin a dispărea cu totul din spiritul tuturor oamenilor cinstiți și inteligenți.

El a vrut să-ți facă reputația de agent rus, dar a sfîrșit prin a se face cunoscut drept calomniator. El a vrut în același timp, crezînd că poate să se răzbune pe tinerii din Brusa care au refuzat să-i mai trimită bani, să-i arate turcilor gata de a lua parte la o mișcare rusească în țară, ca urmare a legăturilor lor cu dumneata.

Cred că vrei face bine să scrii la Brusa tuturor acestor tineri, făcîndu-le cunoscută această nouă calomnie şi cerîndu-le să-l declare pe Eliade calomniator, şi interzicîndu-i totodată să scrie sau să facă vreun demers în numele emigraţiei. O asemenea declaraţie va fi acoperită chiar aici de semnăturile noastre.

Îmi scrii că pot conta pe o sută de ducaţi de la dumneata, dacă merg în Austria pentru a scoate ziarul. Am de gînd să fac asta. Dar nu pot pleca înainte de a fi primit de la cumnatul meu banii de drum.

Îţi scrisesem cîndva că pregătesc o lucrare despre Turcia; este deja terminată.

Apropo, sînt aici tineri munteni ca Teulescu, Teologu, Voinescu, Iscovescu şi alţii, pe care lipsa mijloacelor de trai i-a adus în situaţia de a nu mai avea decît două soluţii: *cerşetoria* sau *Sena.*

Turcii, atît de generoşi în mod obişnuit faţă de revoluţionarii munteni care le sînt recomandaţi de către ambasadorul rus, se spune, deşi ei dezmint, că dau lui Tell şi Eliade 160 mii piaştri pentru a plăti [...] şi 3000 piaştri pe lună. De ce n-ar voi ei să vină în ajutorul celor care, în lipsa protecţiei ruseşti, nu ştiu să se recomandate decît prin simpatia lor pentru Turcia?

Trebuie făcut ceva pentru aceşti tineri. Căci, la urma urmelor, acesta nu este un bun mod de a atrage simpatia muntenilor, deportîndu-i şi lăsîndu-i să moară de foame.

De ce nu vorbeşti dumneata acestor domni? Căci nu numai că aceşti bieţi nenorociţi se zbat în mizerie, dar unii încep deja să creadă pe aici că ei n-ar fi atît de nefericiţi, ci fiindcă ei sînt răi, hoţi etc., nu-şi plătesc [...]. Vereş a plecat subit, lăsînd neplătiţi creditori, croitori, servitori de hoteluri, lenjerese, cizmari etc. Teologu va pleca în aceste zile la castelul său de la Clichy. Teulescu n-are haină şi cizme ca să iasă, Voinescu nu mănîncă decît de două ori pe săptămînă. Cît priveşte pe Timoleon Paleologu cred că se hrăneşte cu frunze şi rădăcini, atît a devenit de nerecunoscut. Acolo nu e sărăcie, ci cea mai mare mizerie, ceea ce e aproape moartea. Cît priveşte pe cei care au oarecare avere, printre muntenii de aici, nu trebuie să contăm pe ei; sînt incapabili de a veni în ajutorul lor. Dacă ei nu sînt încă morţi, asta se datoreşte generozităţii francezilor.

Brătianu, Rosetti, Bălcescu şi Mălinescu vor să scoată un ziar muntean. Mi-au propus să iau şi eu parte, dar am refuzat, deoarece nu concep un ziar fără abonaţi, ceea ce îmi face aceeaşi impresie ca un teatru fără spectatori, şi mai bine voi tipări broşuri (dacă avem mania de a scrie mereu) decît să vorbesc în deşert.[4]

Deoarece guvernul austriac îmi permite să rămîn la Pesta şi să scot un ziar, am mari speranţe într-o astfel de antrepriză şi ţin la aceasta cu atît mai mult cu cît şi dumneata însuţi pari a ţine.

D-na Laura Paleologu care tocmai a plecat spre Bucureşti, ne-a spus că d-na Golescu (Zoe) a primit de la domnitor o gratificaţie de o mie de ducaţi. Dacă ştii ceva, scrie-mi; dar n-am nici o încredere, cunoscînd prea mult sentimentele acestei doamne şi cred mai curînd că este o calomnie.

Printre noii sosiţi din Bucureşti se numără Alex. Călinescu, N. Bălcescu, Gherman negustorul sîrb, faimosul Paleologu şi alţii.

Şi acum să vorbim de Toto. Ce face? şi cîte limbi vorbeşte pînă acum? Iată, pariez că ştie mai multe decît Marin. Apropo de Marin, întreabă-l dacă poliţa emisă pe numele cumnatului meu a fost plătită? şi dacă această lichidare îl încurajează să-mi avanseze încă o sumă de 30 ducaţi? Mi s-a spus că era plecat în ţară, dar, cum i s-a refuzat intrarea, s-a întors la Constantinopol.

D-nei Ghica tocmai i-am scris, ca şi lui Catargi.

Salutare şi frăţie,

Bolintineanu

Aici, treburile încep să se complice.

14

Le 16 Octobre 1850, Paris

Mon cher ami,

Je viens d'expédier à Constantinople, à l'adresse de Catargi, deux manifestes au peuple roumain. L'un est du comité révolutionnaire et l'autre de la lieutenance première, signé Eliade. Le dernier est très amusant, à force d'être insolent, très comique, à force d'être sérieux, et d'un français si correct que ce pauvre Pascal en est enfoncé. Tuer la tête du dragon — a tăia capul balaurului — traduction littérale, il voulait dire abattre la tête de l'hydre. Mais je ne veux m'arrêter plus longtemps là-dessus. Je vous [l']envoye toutefois [pour] le lire lorsque vous chercherez une occasion de vous distraire, car j'appuie beaucoup sur ces mots: il est très amusant!

Quant à l'autre appel, adresse ou manifeste, quoique beaucoup plus modeste, [il] ne manque pas de poser, et me rappele le grand Napoléon, dans son testament.

Je me suis abstenu de le signer par la raison toute simple que je ne suis qu'un petit individu, sans crédit dans le monde, absolument inconnu par ceux à qui j'aurais parlé; de manière que si j'avais signé, je me serais trouvé dans la même catégorie et sur la même ligne que le Floresco.

Cependant ces ms. m'en veulent beaucoup pour n'avoir pas voulu me rendre ridicule, je ne m'en plains pas.

À présent revenons à notre projet. Je tiens plusque jamais de quitter Paris et d'aller en Autriche, soit à Peste, soit à Bukovine pour y mettre à exécution le projet du journal [1]. Cependant l'argent que mon beau-frère va envoyer ne suffira qu'à payer mes dettes. Vous m'avez promis pour cette affaire 100 ducats, et j'y tiens, si vous pouvez m'avancer l'argent du voyage, je partirai tout de suite.

Si une fois là-bas, le gouvernement autrichien refuse de m'accorder la permission de faire imprimer cette feuille, alors j'aurai deux choses à faire, passer en Turquie, à Belgrade, comme vous l'avez dit, ou renoncer à ce projet, et aller en Transylvanie pour faire imprimer l'histoire de la révolution roumaine de 1848. C'est un ouvrage assez long que j'ai déjà terminé. J'y commence par faire un tableau de l'état des principautés avant la révolution; j'y donne les portraits de plusieurs boyards, du hospodar Bibesco, [de] sa femme et [de] ceux de nos hommes de la révolution depuis Eliade jusqu'à Christophi. Vous-même, vous y tenez votre page. Ne m'en voulez pas ! [2]

Répondez-moi si vous pouvez m'avancer cet argent pour que je fasse mes préparatifs de voyage et me munisse de lettres de récommandation pour le ministère de Vienne.

L'Autriche depuis quelque temps voit avec inquiétude la marche de l'influence russe en Transylvanie et chez les Slaves, aussi, tout en faisant semblant de ne rien faire pour détruire cette influence. Elle verrait avec joie une feuille qui conseillerait aux Valaques à briser leur idôle moscovite.

Mes salutations à Mme votre épouse et vous lui direz que la paresse est la mère des âmes délicates et nobles.

Salut et fratérnité,
votre ami dévoué,
Bolintineanu

16 octombrie 1850, Paris

Dragul meu prieten,

Acum am expediat la Constantinopol, pe adresa lui Catargi, două manifeste către poporul român. Unul este al comitetului revoluţionar şi altul al locotenenţei supreme, semnat de Eliade. Ultimul este foarte amuzant prin insolenţa sa, foarte comic de serios ce e, şi de o franceză atît de corectă încît îl înfruntă şi pe bietul Pascal aici. *Tuer la tête du dragon* — a tăia capul balaurului — traducere literală — *il voulait dire abattre la tête de l'hydre.* Dar nu vreau să mă opresc mai mult timp asupra celor de mai sus. Ţi-l trimit totuşi, pentru a-l citi atunci cînd vei căuta un prilej de a te distra, căci insist mult pe aceste cuvinte: este foarte amuzant!

Cît priveşte celălalt apel, adresă sau manifest, cu toate că e mult mai modest, este emfatic, şi-mi aminteşte de marele Napoleon, în testamentul său.

Eu m-am abţinut de a-l semna din motivul foarte simplu că nu sînt decît un individ mic, fără credit în lume, absolut necunoscut de cei cărora le-aş fi vorbit, încît dacă l-aş fi semnat, m-aş fi aflat în aceeaşi categorie şi pe aceeaşi linie cu Florescu.

Totuşi aceşti domni îmi reproşează că nu am vrut să mă fac ridicul; nu mă plîng de asta.

Şi acum să revenim la proiectul nostru. Ţin mai mult ca oricînd să părăsesc Parisul şi să merg în Austria, fie la Pesta, fie în Bucovina, pentru a pune în execuţie proiectul ziarului. [1] Totuşi banii pe care cumnatul meu mi-i va trimite nu vor ajunge decît ca să-mi plătesc datoriile. Mi-ai promis pentru această treabă 100 de ducaţi, la care ţin, şi dacă poţi să-mi avansezi banii de drum, voi pleca îndată.

Dacă odată ajuns acolo, guvernul austriac refuză să-mi acorde permisiunea de a tipări această foaie, atunci voi avea două lucruri de făcut, să trec în Turcia, la Belgrad, cum mi-ai spus, sau să renunţ la acest proiect şi să merg în Transilvania pentru a tipări istoria revoluţiei româneşti de la 1848. Este o lucrare destul de lungă pe care am terminat-o deja. Încep prin a face un tablou despre starea principatelor înainte de revoluţie; aici dau portretele mai multor boieri, al domnitorului Bibescu, al soţiei sale şi ale acelor oameni ai revoluţiei de la Eliade pînă la Christofi. Este o pagină chiar despre dumneata. Nu te supăra! [2]

Răspunde-mi dacă poţi să-mi avansezi aceşti bani, ca să fac pregătirile de drum şi să mă înarmez cu scrisori de recomandare pentru ministerul din Viena.

De cîtva timp Austria priveşte cu nelinişte evoluţia influenţei ruseşti în Transilvania şi la slavi, de asemenea, prefăcîndu-se a nu face nimic pentru

truge această influență. Ea ar vedea cu bucurie o foaie care ar sfătui munteni să spargă idolul lor moscovit.

Salutările mele soției dumitale și-i vei spune că lenea este mama sufletelor delicate și nobile.

Salutare și frăție,
al dumitale prieten devotat,
Bolintineanu

15

16 iulie 1851, Paris

Cu vie mulțumire am primit scrisoarea ce mi-ai adresat. Eu nu ți-am mai scris din mai multe cauze, și cea mai întîi este necazurile ce am cercat cu creditorii mei, acei fii obraznici ai aurului.

Acum mai răsuflu, nu că poziția s-ar fi îmbunătățit, dar pentru că m-am dedat cu acești *englezi*, cum și cu ideea de a fi sărac.

Îmi scrii că te-ai lăsat de gîndul de domnie. Cu toate că este o glumă, dar sunt sigur că or să se afle mulți din *burgravi* sau *ulemale*, cărora acest cuvînt le-ar face alt efect ca mie. Ce vrei? asfel este lumea, cu vicisitudinele ei!

Pe aici certele a mai contenit între burgravi. Numai Eliade a scris o carte a revol. prin care toți au o parte, și nu ești cruțat.[1]

Dar crede-mă, aceste lucruri s-au trezit și nu se mai citesc decît de cei ce nu știu să-și petreacă timpul mai bine.

Negri, Alecsandri, m-me Cathérine Negri se află aici în Paris. N. Bălcescu e bolnav de pept.

O numeroasă colecție a venit din principate. Cantacozin, caimacamul, Gigiță, la baronne Rucman, m-me Vacaresco, Bibesco, femeia lui Știrbei, cu o numeroasă suită.

Coroana a ajuns la Paris o zi înainte, cu *train* special.

N. Crețulescu ține cheltuiala. O cucoană din suita domnească a furat o bonetă, pentru care a vrut să o trimiță la St. Lazare. O adevărată invazie de barbari, în număr de 200. Unii merg pe la cafenele și se desculță, alții se bat pe pod, sparg sticle și pahare, se judecă la tribunale etc., etc.

Este descurajetor a-i vedea; însă, spre răsplătire, avem pe amicii noștri spre exemplu Alecsandri, Negri și m-me C. Negri care este o femeie plină de cualități, modestă și bine crescută.

Acum, să revin la mine. Aveam de gînd, cum știi, să merg în Austria; dar nu mai lasă nici un român pe acolo, și aceasta după o poruncă a lui Știrbei sau Ioanid către împăratul nemțesc![2]

Ieri se adunară românii și aleseră alt comitet pentru aducerea junilor să învețe. Deschide-ți punga, că te va călca focul!

Arată m-mei Ghica respectuoase sărutări de mîni. I-am scris de vreo două ori și nu mi-a răspuns; i-am trimis și un album de poezii; nu știu de l-a primit. Recheamă-mă la suvenirea rotundului Toto despre care am auzit că știe limbi peste limbi.

Cu altă ocazie îți voi scrie mai multe.

Adevărat prieten,
Bolintineanu

Constantinople
Turquie
Monsieur Jean Ghika
Péra, hotel d'Angleterre

16

23 septem./5 octom. 1852

Iubite prietene,

Sîmbătă venii în munți unde se află Pădeanu, venii însoțit de un batalion de dame, cavaleri, cai și măgari. Aici se dete o masă mare și trecurăm seara înaintea unui foc homeric. De atunci mă aflu aici, prin văi și prin munți, trăind supt corturi ca părintele Abraham și Aaron din *Biblie*.

Persicele s-au trecut și nu mai este mijloc de a face colecția despre care era vorbă; dar în locul acestia am pus eu și Zanne inginerul pe Ghiță gîngavul, ce se află conductor la drum, să facă pentru m-me Ghica dulceața ce mi-a recomandat. Această dulceață, de se va face pînă mîne, o vom trimite împreună cu această scrisoare; iar de nu, cu vaporul celalt.

Pleșoianu scrise părintelui popa Radu Șapcă, care se află și el supt cortul lui Aaron cu mine, că turcii a zis sus-numitului domn că nu pot să facă leafă popii Șapcă, dar nu pot nici să-l lase să plece din Brusa, unde îl socotește ca prins. Se vede că

aceasta este o măsură energică, inventată de ministrul actual, o nouă invenţie ca să facă să moară de foame condamnaţii. Trebuie să fie ideea prinţului Grigore Ştirbei. Fraţii căuzaşi nu vor să ajute pe popa decît cu condiţii ca să-l aibă în partida fiecăruia.

Dacă te întîlneşti cu cineva din guvernia otomanicească, te rog vorbeşte de popa Şapcă, căci este nedrept şi absurd să refuzeze omului aceea ce unui prizonier de război chiar nu i se refuză; iar dacă turcii n-au parale să ţie un prizonier, atunci să-l lase să plece de aici undeva unde să poată cîştiga hrana vieţii; sau dacă nici asta nu se poate, apoi să-i ia capul, şi pace. Nu văz nici o pricină pentru care să nu vrea să dea de mîncare unui arestat, afară numai dacă Aristarhi nu voieşte să poruncească încă ministerului turcesc întru aceasta.

Apropo de greci, — am citit aici o broşură grecească făcută de Sutzu prin care zice să facă o Grecie din malurile Rusiei pînă la Nil şi să aibă trei centruri: Atena pentru ştiinţe, Constantinopolul pentru guvernement şi Ierusalimul pentru religie. Ce zice M. de La vaiete? Se vede că bietul autor şi-a perdut minţile, mai ales că pe noi ne ţine de greci şi că vrem să facem parte din acest imperiu imaginar.

Eu sunt dezesperat din pricina poziţiei mele, căci am primit o scrisoare din Paris de la creditori ce nu i-am plătit încă. Aceasta mă face să mă gîndesc mai departe. O să îmbătrînesc pe la uşile unora şi altora, fără poziţie nici socială, nici demnitate de om independent. Toate acestea pentru patria care nici nu mă ştie, nici vreun bine nu aştept de la ea. Te încredinţez că sunt minute în care aş fi vrut să fi fost altfel crescut, ca să poci face, fără să roşesc de mine, ceea ce fac toţi oamenii ceialţi, aceia care mă numesc pe unul ca mine vagabond etc.[1] Într-o zi însă am de gînd să tai nodul gordian.

Bolintineanu

P.S. Scrie-mi şi mie cîte ceva şi mai ales în pricina lui popa Şapcă.

Arată m-mei Ghica respectele mele.

Monsieur Jean Ghika
Bébék

17

[1856][1]

Îmi pare foarte rău că nu am putut să vin să te văz la pornire. Cu toate acestea am rugat pe zeul călătoriilor şi mai ales pe Neptun să te ducă sănătos către un ţel care va fi de onoarea tutulor românilor, ce trebuie să fie mîndri că au dat dintre ei un om demn d-a ocupa un loc şi o poziţie onorabilă în Turcia. Raletti ţi-o fi scris despre cele ce s-a mai întîmplat pe aici, de cînd ai plecat. Pentru aceea nu-ţi zic nimica. Vei fi aflat că Napoleon a născut un fiu, rege al Algerului, ceea ce, dupe logica naturală, ar trebui să fie născut cu barbă şi cu mustăţi. Dar lăsînd la o parte glumea, acest copil se născu în minute de glorie pentru Francia. Aşteptă să treacă guvernul lui Louis-Filippe care degradase Francia la străini, guvernul republican care nu făcu nimică, şi se născu cînd francezii se încărcă de glorie!

Cezar Bolliac scrie o lungă istorie despre România. Broşura întîi mi se pare foarte bună, citind numai scara în care promite lucruri bune[2]. I-am scris să fie nepărtinitor, dacă voieşte să facă ceva bun şi să nu cază în categoria lui Eliade.

Cartea mea înaintează, dar a-ţi spune adevărul, mai mai îmi vine s-o rump, căci mi-e teamă să nu fie prea crudă pentru unii oameni politici din ţară. Este un război declarat celor bătrîni şi arăt că numai prin cei tineri se găsesc oameni de a cîrmui.[3]

Profit de aceasta şi te rog să arăţi d-nei Ghica cele mai respectuoase salutaţii.

Am scris şi lui Zane, trimiţîndu-i o scrisoare de la soacră-sa.

Al d-le şerb,
Bolintineanu

18

Le 31 Mars 1857, Vathi

Mon prince,

Je voulais vous écrire depuis longtemps déjà; mais à vous dire la vérité, je n'avais rien à dire. Cette fois-ci l'occasion se présente d'une manière plus favorable. Nous venons de faire

une tournée de plusieurs jours dans l'île (je dis nous, car Zanné était aussi de la partie). En vérité, cette île renfermait des trésors de beauté, mais ce qui m'a frappé le plus, c'est l'endroit qui se présente sur la route de Pagonda à Pérgo. Nous y avons remarqué surtout une cascade qui peut prendre sa place à côté des cascades les plus renommées.

Partout les villageois semblent bien disposés. [...]. Je viens de fortifier dans mon opinion que c'est à tort que ceux qui gouvernent se plaignent de l'ingratitude de leurs peuples. Le peuple est mécontent lorsqu'un prince lui donne raison de l'être; il ne l'est pas quand c'est le contraire et alors les ambitieux eux-mêmes, quelque grand que soit leur nombre, sont réduits à garder le silence. Ce n'est pas donc sans un vif plaisir que j'ai entendu prononcer votre nom partout, avec affection et reconnaissance. On vous y adore. Je vous dis tout cela non pas dans l'intention de vous dire des choses aimables. [...].

Zanné a tâché pendant cette promenade d'examiner le terrain afin de préparer son [travail]. La route Iocarini atteint déjà le jardin d'Orlagos, celle d'Aléxis, réveillé de son apathie, a pris les mors aux dents. La route de Vathi avec les brigands qui y travaillent, me fait l'effet des tonneaux des Danaïdes. Toutefois le gouffre s'est beaucoup retracé. La route de Tigani a bien commencé; celle du haut Vathi sommeille encore, faute d'ouvriers.

Je viens de recevoir *l'Etoile du Danube*. J'ai eu la patience de lire tous les n-ros. Ce journal prend, malheureusement, la couleur du journal de Nogués [1], sous le rapport de la grossièreté et de l'inhabileté. J'ai lu des lettres adressées par des Valaques, l'une au ministre sarde; l'autre à Rechid-pacha, une autre de la part d'un Ion le boeuf anglais et boucher à lord Palmerston. Dans la première l'auteur cherche à persuader le ministre qu'une fois les principautés unies, les Roumains vont tomber sur l'Autriche, l'ennemi commun. Dans la troisième, le signateur Ion le boeuf parle de guerre, de commerce, d'industrie, des bouchers, des boeufs et des Roumains qu'il recommande à lord Palmerston. De tels écrits font du tort à la cause que ces messieurs défendent ainsi qu'au journal [...].

Je compte quitter Samos bientôt.

Vos enfants se portent très bien, ainsi vous pouvez être tranquille là-dessus. Je les ai vus hier encore.

Je vous prie de présenter à Madame mes salutations les plus respectueuses. Je lui souhaite bon voyage.

Votre devoué serviteur,
Bolintineanu

P.S. Mlle Missir est encore à Samos. Elle s'ennuie ici comme la statue d'Henri IV sur son piédestal.

31 martie 1857, Vathi

Prinţe,

Voiam să-ţi scriu deja de mult timp; dar, îţi spun drept, n-aveam nimic să-ţi spun. De data aceasta ocazia se prezintă într-un mod mai favorabil. Noi am făcut de curînd un turneu de mai multe zile în insulă (zic noi, căci Zanne era de asemenea părtaş). În adevăr, această insulă conţine tezauri de frumuseţe, dar ceea ce m-a izbit mai mult este locul care se înfăţişează pe drumul de la Pagonda la Pergo. Am remarcat mai ales o cascadă care poate sta alături de cascadele cele mai renumite.

Peste tot sătenii par bine dispuşi. [...] Acum mi-am întărit opinia că n-au dreptate cei ce guvernează să se plîngă de ingratitudinea popoarelor lor. Poporul este nemulţumit atunci cînd un prinţ îi dă motive de a fi nemulţumit; nu este nemulţumit în caz contrar şi atunci ambiţioşii înşişi, oricît de mare ar fi numărul lor, nu pot decît să tacă. Nu fără o vie plăcere am auzit pronunţîndu-se numele dumitale peste tot, cu afecţiune şi recunoştinţă. Te adoră aici. Îţi spun aceasta nu în intenţia de a-ţi spune lucruri amabile. [...].

Zanne s-a străduit în timpul acestei plimbări să examineze terenul cu scopul de a pregăti lucrul său. Drumul Iocarini atinge deja grădina din Orlagos, aceea a lui Alexis; trezit din apatia sa, s-a pus pe treabă. Drumul de la Vathi, cu tîlharii care lucrează aici, mi-a făcut impresia butoaielor Danaidelor. Totuşi prăpastia s-a mai umplut. Drumul de la Tigani a început bine; acela din sus de Vathi somnolează încă, din lipsă de muncitori.

Am primit de curînd *Steaua Dunării*. Am avut răbdarea să citesc toate numerele. Acest ziar ia, din nenorocire, culoarea ziarului lui Nogués,[1] sub aspectul grosolăniei şi al inabilităţii. Am citit scrisori adresate de munteni, una ministrului sard, alta lui Reşid-paşa, o alta din partea lui Ion boul englez şi măcelar la lordul Palmerston. În prima autorul caută să convingă ministrul că odată principatele unite, românii vor cădea sub Austria, inamicul comun. În a treia, semnatarul Ion boul vorbeşte de război, de comerţ, de industrie, de măcelari, de boi şi de români pe care îi recomandă lordului Palmerston. Astfel de scrieri fac rău cauzei pe care aceşti domni o apără, ca şi ziarului [...].

Am de gînd să părăsesc Samosul în curînd.

Copiii dumitale sînt foarte bine, aşa că poţi fi liniştit în privinţa aceasta. I-am văzut şi ieri.

Te rog să prezinţi doamnei salutările mele cele mai respectuoase. Îţi urez drum bun.

Al dumitale devotat servitor,
Bolintineanu

P.S. D-ra Missir este încă la Samos. Se plictiseşte aici ca statuia lui Henric IV pe piedestalul său.

19

Mardi [1857][1]

Mon cher prince,

Je suis occupé à écrire des lettres un peu partout, — je ne puis me réfuser de répondre aux instances de Baligot. Mais comme vous avez trouvé que la publication du discours entier ne peut vous convenir, je vous prie (si toutefois cela ne vous fait rien) de me donner quelques petites notes sur le contenu du discours.

Tout à vous,
Bolintineanu

Son Altesse
Le prince J. Ghika

Marţi [1857][1]

Dragul meu prinţ,

Sînt ocupat să scriu scrisori cam peste tot, — n-aş putea să-mi refuz de a răspunde la insistenţele lui Baligot. Dar cum dumneata ai găsit că publicarea întregului discurs nu poate să-ţi convină, te rog (dacă totuşi aceasta nu te încurcă) să-mi dai cîteva mici note despre conţinutul discursului.

Al dumitale,
Bolintineanu

Alteţei sale
Prinţului I. Ghica

20

Ministerul Cultelor
şi
Instrucţiunei Publice
No. 121

Bucureşti, 3 ianuarie 1864
Foarte urgent

Domnul meu,

Vă rog să priimiţi alăturatul testament al ilustrului istoric N. Bălcescu. Vi se trimite d-voastră în original pentru că sunteţi executorul voinţilor sale cele din urmă.[1] Şi sunt încredinţat, domnul meu, că în ziua cînd ţara va reclama acest act între actele scumpe ce va voi ea să conserve, domnia voastră veţi avea o mare plăcere a-l depune în Muzeul Naţiunei.

Priimiţi, vă rog, domnul meu, încredinţarea înaltei mele consideraţiuni şi stimă.

Ministru,
D. Bolintineanu

Onorabilului domn Ion D. Ghica

21

29 august [1866][1], Tîrgu Jiului

Am plecat prin districte ca să mai răsuflu. Pretutindeni pe unde am trecut, toată lumea m-a luat de trimis al d-tale cu misiune politică, lucru ce îmi atrăgeau mulţime de onori din partea locuitorilor şi pe care nu ştiam la ce să le atribuiesc. Aceasta mi-a dat în adevăr ideea a mă informa despre starea districtelor, şi am trimis o serie de articoli pe la jurnale în Bucureşti. Spiritul districtelor ar fi bun, daca nu ar exista temerea despre foamete. Ministerul actual este pretutindeni bine gustat şi ar fi şi mai mult daca le-ar lipsi bănuiala ce au toţi că aţi fi avînd înţelegeri cu roşii, care sunt cu totul morţi în toate districtele, afară de Argeş, unde se mai susţin prin nenumărate rudenii ale Brătianului. Vei şti însă că ministerul este reprezintat în persoana d-tale, pe ceialţi miniştri

nu-i prea cunosc. Roşii nu cred să fie aleşi nicăiri, afară numai daca guvernul nu-i va susţine.

Desfiinţarea şcoalelor comunale a făcut o tristă impresiune pretutindeni şi a perdut pe Strat în opiniune. În adevăr, mi se pare o idee nenorocită o desfiinţa şcoalele comunale şi a nu pune nimic în loc, şi tocmai atunci cînd instrucţiunea este obligatorie pentru toţi! Aceasta era ideea cneazului la Moldova de a reduce şcoalele comunale, sub cuvînt că nu se găsesc învăţători. Sistemul vechi de a îndatora pe preotul de la fiece biserică de sat a ţine o şcoală spre a învăţa pe copii a scri şi a citi, mi se pare singurul lucru practic la noi astăzi. Cel puţin toţi românii ar învăţa să scrie şi să citească şi statul n-ar avea cheltuială. Oricare ar fi responsabilitatea Ministerului Instrucţiunii, despre instrucţiune, să nu uiţi că domnia ta eşti în faţa ţării responsabil chiar de ceea ce fac ceialţi miniştri.

Argeşul a rămas înapoi sub administraţiunea lui Kiriţescu. Nemulţumiri mari şi destituirea lui a făcut plăcere. Rîmnicul Vîlcii cu Golescu pare mulţumit. Omul este onest, dar districtul a amorţit, nu se face nici o îmbunătăţire; prefectul nu are nici un fel de iniţiativă.

Doljul este cel mai lesne de administrat, daca va avea un prefect onest. Cu onestitatea impune craiovenilor. Către acestea este acolo o gaşcă de neguţători obicinuită a-şi face trebile în contra intereselor generale şi contra legilor, prin administraţiune. Cu acest preţ vătămător legii şi dreptăţii, ei sunt gata a ajuta guvernul. Dar atunci va ţipa tot districtul şi ajutorul ce poate avea guvernul de la dînşii, cu acest preţ, va fi mai slab decît alienarea simpatiilor poporului. Este însă o junime inteligentă, fără coloare politică, şi pe care guvernul ar putea mai bine să se susţie. Haralambie este un om foarte onest, dar impropriu la serviciu.

Gorjul este unul din judeţele cele mai roditoare, dar din cauza lipsii totale de şosele, nu transportă bucatele; cultivă numai porumb pentru trebuinţele lui. Singura ambiţiune a gorjanilor este să aibă o şosea de la Tîrgu Jiului la Turnul Severin pe o distanţă de 35 la 40 kilometri. Toţi orăşanii m-au rugat să vă scriu ca să le începeţi această şosea, adăugînd că daca în timpul d-tale nu se va face şoseaua, apoi sunt siguri că niciodată n-are să se mai facă pentru ei nimic. Aici nu este nici un roşu. Către acestea, familiile sunt certate, din cauza femeilor. Măinescu pe care l-ai numit prefect se vede om inteliginte. El a reuşit a-i împăca şi a stîrpi anarhia dintre săteni, izvorîtă din reaua administraţiune a lui Borănescu şi neinteliginţa primarilor de sate. Gorjanii pun mare speranţă în d-ta. Nu ar fi rău să trimiteţi un inginer să studie tărîmul drumului la Turnul de la Tîrgu Jiului. Monastirile sunt căzute cu totul. Ruină şi mizerie peste tot şi critică generală contra guvernului că le lasă să se prăpădească.

Ar trebui să faceţi ceva pentru primari. Ei au devenit nişte bice ale populaţiunii rurale. Nu s-ar putea face a se alege oameni mai inteliginţi în locul lor? Spre exemplu ofiţeri din armată care au rămas pe dinafară. În cele mai multe sate sunt mai bine plătiţi decît locoteninţii de armată.

Bietul episcop de Rîmnic a căzut în copilărie din cauza bătrîneţelor, a devenit un obiect de rîs. Şi episcopia se află în mîinile unor hoţi de secretari care fac ce vor cu el.

Toţi protopopii se plîng despre starea ce s-ar fi făcut preoţilor de la bisericile comunale prin legea rurală. Ei aveau fiecare, dupe regulament, pogoane de pămînt. Astăzi are numai biserica 17 pogoane. Atunci proprietarii le dau cîte ceva, astăzi nu le mai dă nimic. Pe moşiile statului li se dă cîte ceva, chiar prin contracte între arendaşi şi stat. Astăzi cînd se fac contractele, nu li se mai dă nimic, încît se zice că toţi preoţii au să se lepede, şi toate acestea constituie o plîngere generală. Aţi putea vindeca această mare rană printr-un proiect de lege la Camera viitoare prin care să li se dea vechile lor avantage. Pînă atunci nu ar fi rău, printr-o circulară, să liniştiţi această clasă desperată.

La Turnu Severinului locuitorii sunt nemulţumiţi de prefect. Ei nu au coloare politică, dar ar voi un prefect dintre dînşii, care să fie interesat a vindeca rănile judeţului, şi cei mai mulţi deseamnă pe Miculescu care, deşi foarte moale, este foarte onest.

Am văzut podul de fier de la Slatina. Este foarte bun, daca ar putea rezista la furia apelor. Singura lucrare care miroase a civilizaţiune.

Pretutindeni proprietarii cer drumuri de fier. Este o manie astăzi şi atît de mare, încît cei mai mulţi declar că pentru aceasta ar dărui chiar banii ce au să ia de la casa de lichidaţiune dupe bunurile rurale.

Partea districtelor despre munte are porumburi bune. Foametea s-ar putea preveni daca s-ar fixa un preţ porumbului de către guvern pînă de primăvară. Ar fi arbitrar, dar nevoia generală ar cere-o.

V-aş ruga pentru cumnatul lui Zanne, Philippe Luzatto, care este oficiant de telegraf aici. El mi-a zis că a fost nedespărţit de Librecht, asfel că este cel mai vechi oficiant care a rămas neînaintat, şi se roagă de d-ta a face a se repara această nedreptate, numindu-l un şef de staţiune, măcar la Găeşti. Văz că se poartă bine pe aici, unde s-a rudit prin nevastă cu toate familiile gorjane.

Crezînd că aceste ştiri pot aduce oarecare folos şi guvernului şi ţării, îmi voi permite a vă mai scri.

Al d-tale serv,
Dim. Bolintineanu

Către D. GUSTI

1

[16 octombrie 1867][1]

Domnule Ministru,

Am onoare a vă comunica că publicaţiunea numită *Traianida*, pe anul întîi va coprinde 48 de coale de tipar şi va avea o poemă *Conrad*, şi patru drame historice în versuri, începînd publicaţiunea de la mai şi terminînd la martie 1868. Preţul unui exemplar pentru anul I este de 2 galbeni, precum s-a şi afişat şi precum s-a dat deja la abonaţi. Poema *Traianida* va ieşi în anul al doilea daca abonaţii vor veni să încurageze această publicaţiune. Deocamdată au ieşit de sub tipar broşurile promise pentru şase luni, adică pentru mai-iuniu, iuliu-august poema *Conrad*, sept. şi octombriu o dramă *Mihai Viteazul*.[2] Aceasta din urmă este la legător şi se poate în trei, patru zile prezinta împreună cu cele două dintîi broşuri.[3]

Primiţi încredinţarea deosebitei mele consideraţiuni.

D. Bolintineanu

2

[Octombrie, 1867]

Domnule Ministru,

Întrebat daca la graţioasa invitaţiune a domniei voastre poci primi de a figura între membrii unei comisiuni onorifice la Teatru nostru Naţional, mă grăbesc a vă anunţa cu aceeaşi graţiozitate că o asemenea misiune ce lasă toată libertatea cugetărilor, nu poate decît să-mi facă o profundă plăcere. [2] Sunt simţitor, domnule ministru, la delicata propoziţiune ce-mi faceţi.[3]

Vă rog să primiţi expresiunea simţimentelor mele de cea mai vie consideraţiune.

D. Bolintineanu

Domnului ministru al Instrucţiunii Publice şi al Cultelor.

3

15 octombrie 1868

Domnule Ministru!

Prin adresa cu numărul 10512 îmi faceţi onoarea a-mi aminti că Comitetul teatral, neputîndu-se complecta, mă angajaţi a relua locul de membru la acel comitet.

Domnule Ministru!

Vă rog să-mi permiteţi a stărui în demisiunea mea care am dat mai nainte. Îmi este peste putinţă de a contribui cu lucrarea mea într-un corp menit a lucra pentru dezvoltarea literaturii dramatice şi artei dramatice, cînd nici literatura dramatică, nici arta dramatică nu sunt pe cale de a se dezvolta prin mijloacele luate, cînd nici cea mai mică măsură nu s-a văzut în public pentru încuragiarea literaturii dramatice şi a artei şi cînd subvenţiunea statului servă încă numai spre a face din artiştii dramatici nişte foncţionari ai statului.[1]

Un stat niciodată nu plăteşte subvenţiune pentru întreţinerea unui teatru la care ar putea să petreacă locuitorii unei cetăţi: aceasta priveşte pe municipalitate. Statul plăteşte numai pentru dezvoltarea artii şi literaturii dramatice, căci din artă şi din literatură dramatică se foloseşte toată ţara care contribuie. Nu este tot astfel cînd prin subvenţiunea dată de stat nu profită nici arta, nici literatura dramatică, ci numai publicul care petrece serile la teatru în ideile, sentimentele, destinele unor naţiuni străine, aduse aici prin piese străine, rău alese, rău traduse.

Am văzut cu fericire guvernul actual pătruns de aceleaşi sentimente despre încuragiarea artii dramatice şi literaturii dramatice, dar pentru acestea trebuie o şcoală de artă dramatică care pe tot anul să producă cîte un talent nou; trebuie premii şi încuragieri pentru piesele dramatice originale. Însă frumoasa idee a guvernului şi a d-lui ministru la întemeierea acestui comitet pare, dacă nu înlăturată, dar întîrziată. În condiţiunile care fac începutul acestei frumoase lucrări nu văd că va putea urma altceva decît a face din teatrul român o secţiune a ministerului şi din artişti nişte foncţionari publici. Orice instituţiune de arte cată a fi liberă spre a se dezvolta. Orice artă cată a fi încuragiată prin formarea unei şcoli. Orice literatură dramatică caută a găsi emulaţiune.

Primiţi, domnule ministru, încredinţările înaltei mele consideraţiuni.

Dim. Bolintineanu

Către ALEXANDRU HURMUZACHI

9 octom. 1850, Paris

Domnul meu,

După făgăduiala ce v-am dat de a vă trimite cînd și cînd cîte o poezie spre a o tipări în gazeta domniii voastre, dacă o veți afla demnă, am onoare a vă saluta trimițîndu-vă totdeodată aceste neînsemnătoare versuri ce n-au alt merit decît că vin din inima întristată a unui român.[1]

Eu am scris istoria revoluțiunii din principate Valahia și Moldova, din anul 1848, o carte de vreo sută pagine, cu critica ei, cu portretul atît al revoluționarilor, cît și al boierilor după atunci, și cu deslușirea și soluționarea mai multor chestiuni.[2]

Dacă gazeta domniii voastre poate primi în coloanele ei acest neam de scrieri, scriți-mi, domnul meu, și vă voi trimite cu plăcere cîte un capitol cîte un capitol, pe care de-l veți judeca bun, îl veți imprima.[3]

Dacă socotiți că pana mea poate fi de oarecare ajutor la gazeta domniii voastre și la dezvoltarea născîndei noastre literaturi, vă rog, domnule, să vă adresați către mine nu numai ca către un român. dar ca către al domniii voastre serv,

D. Bolintineanu

101, rue St. Lazare

Către MIHAIL KOGĂLNICEANU

1

20 oct. [1863][1]

Domnule Ministru,

D. Ion Giuan este unul din cei mai onești subadministratori, calitate ce dă drept la noi la nemulțumiri din partea omenirii, fiindu-le frică să nu strice meșteșugul. Acum i se face o cercetare căci a voit să facă o justiție.

Vă rog, fiind drept, nu-l lăsați a fi prada intriganților.

La revedere,

D. Bolintineanu

2

Ministeriul Cultelor și
Instrucțiunei Publice
Cabinetul ministrului

București, 1864, ghenarie 29

Iubite președinte,

M.S. dorește a face oarecare schimbări în redacția raportului ce i-am supus despre destituirea călugărilor. Aceste schimbări fiind a le face spre a putea a-i prezinta raportul, sunt silit să nu viu la adunare.

Vă cer voia cuviincioasă,

al d-l serv și amic,

D. Bolintineanu

3

6 fevruarie [1864]

Domnule președinte,

Vă rog să binevoiești a citi acest referat și a-l aproba, fiind foarte urgent. N-am cutezat a da voie să se dea lemne fără Consiliu, căci și altă dată tot prin Consiliu s-a făcut. D-acolo se scrie urgență și amenințare de stricăciuni și mari despăgubiri dacă nu se va da repede lemnele.

Primiți încredințarea prea osebitei mele considerațiuni.

D. Bolintineanu

4

Principatele Unite Române
Ministeriul Cultelor și
Instrucțiunei Publice
Cabinetul directorului

[1864]

Scumpe președinte,

M.S. plecînd, mi-a recomandat cu stăruință acest referat al arendașilor pentru care s-a vorbit la consiliu la palat. Fiind foarte urgent, îl supui în cunoștința dv. ca daca găsești de cuviință a-l încuviința pe baza că să se scoață din licitația moșiilor puse spre rearendare ale acelor posesori care n-au plătit decît suma dupe contract cu călugării greci. La din contra a nu se înapoia.

Al d-l serv,
D. Bolintineanu

Către GEORGE MARIAN

1

[Decembrie 1864][1]

Iubite domnule Mariane,

Te rog întreabă pe la tipografiile cele mai bune unde s-ar putea tipări poeziile mele române cu traducțiunea franceză, alături, edițiune în quarto, cu două coloane, ca aceea a lui Nisard: autori latini traduși [2]; însă pe hîrtie velină bună și cu caractere grațioase căci aici la noi toate caracterele ce se găsesc în tipografii sunt borțoase și grosolane. Adresează-te mai întîi la Simon Raçon, rue d'Erfurth no. 1, care a tipărit traducția lui Anacreon în 1856, foarte bine. Acele litere și acea hîrtie aș dori! Îți închipuiești, că fiind două coloane pe o pagină, caracterele trebuie mai mici ca să încapă. Trimite-mi te rog îndată modeluri de hîrtie, de caractere și prețurile lor. Ce ar costa coala cu hîrtia sa, cu tiparul său. Te rog însă ca îndată să-mi faci această treabă, ca daca mi-ar conveni, apoi să te rog a te delega să închei contract cu tipograful acolo. Voi să scoț un volum în quarto cu două coloane, edițiune de lux.[3]

Trimite-mi dar prețurile mai multora, dar îndată, îndată, îndată, și tare mă vei îndatora.

Al d-le frate,
D. Bolintineanu

Complimente lui Jules. Du-te pe la Léon Plée mai ales cu ocaziunea tipăririi poeziilor mele. Ți-a da bune informațiuni.

2

[Ianuarie 1865][1]

Iubite Mariane,

Îți trimit atît o parte din manuscrisul francez de poezii spre a o da tipografului ca să înceapă tipăritul, cît și 1500 de franci

spre a-i da acompt. Te vei duce dar la d. Plon, tipograful împăratului, și vei tocmi tipărirea în chipul următor.

Edițiunea română se va tipări aici în București. Edițiunea franceză se va tipări acolo, prin urmare nu mai este nevoie de o edițiune în două coloane, edițiune Nisard. Se poate face edițiune octavo cu o singură coloană. D. Plon în scrisoarea sa zice că tipărește cartea pe papier Jésus pr. qualité, foaia dublă, 100 franci și pentru hîrtie 80 franci, socotindu-se iară foaia dublă, adică în loc de o coală ordinară, două coale. Așadar, fiindcă acum nu mai avem edițiune cu două coloane, ci cu una, poate să se tipărească prea bine cu coala socotită de 8 foi sau 16 pagini ordinare cu reducțiunea prețului. Nu știu dacă sunt destul de înțeles? D. Plon zice edițiunea Nisard, două coloane, 8 coale sau 16 pagini mari, 100 franci tiparul, 80 franci hîrtia, socotindu-se două topuri, topul 40 de franci. Aceasta va să zică dar că spre exemplu o coală de care vorbește d. Plon că costă tipar și hîrtie 180 franci, este coala cea mare, coala îndoită, unde intră îndoit tipar și două coloane ordinare pentru o coală edițiune Nisard.

Prin urmare, tipărindu-se acum un format cu o singură coloană, prețul fiecăreia coale de tipar și de hîrtie se reduce în proporțiune. Fă dar învoiala cu d. Plon și dă-i să tipărească edițiunea franceză, în format cu o coloană de lux, cu caracterele edițiunii lui Anacreon de care era vorba și cu cea mai bună hîrtie Jésus.

Aș dori însă ca să nu lase loc gol sau alb și toate poeziile să se urmeze una dupe alta fără loc gol, oricare ar fi locul unde ar începe. 1000 exemplare mi se pare destul.

În ceea ce privește gustul acestii edițiuni, lasă lucrul cu totul asupra d. Plon, cum va ști mai bine! [2]

Banii 1500 franci i-am trimis d-lui Lemaître care are a-i depune ori d-le, ori d-lui Plon, îndată ce se va face tîrgul și va începe tipărirea.

Acum ți-am trimis *Les Fleurs du Bosphore.* Peste două săptămîni vei primi și celealte. Cartea nu va ieși mai mare de 12 coale duble, adică 16 foi sau 32 pagini mici, sau 8 foi și 16 pagini mari. Te rog însă a se pune caracterele din Anacreon, sau dacă nu acelea, altele, dar elegante.

Te mai rog a vorbi cu corectorul spre a îngriji corectura și îi voi face un cadou.

Titrul general al poeziilor îl voi trimite în urmă.

Iată, dragă amice, ce te rog a-mi face. A veghea cum tipărește încă și a-mi trimite prin poștă cea dintîi coală ca să am o idee.

Te mai rog însă a vorbi cu Hachette care este în rivalitate cu Levi și care tipăresc traducțiuni, dacă poate adopta în biblioteca sa această carte, spuindu-i că-i voi lăsa un beneficiu de 50 la sută la trebuință, numai și numai ca să se poată trece opera.

Prețul va fi acela potrivit cu alte cărți ce au edițiune de lux și cere d-lui Plon a-ți da ideea amicalmente și la fine, cînd se va tipări.

Du-te și spune d-lui Plée complimente din parte-mi și eu voi avea onoarea a-i scri o carte lungă.

Spune-i lui Jules sărutări dulci și că îl rog a nu-mi fi recunoscător în nimic; dar a studia bine. Cît pentru domnia ta, eu mă gîndesc și sper că va veni ziua ca să poci a-ți face un serviciu, care serviciu va fi bine meritat, căci știu că ești inteliginte și silitor.

Al d-le amic sincer,

D. Bolintineanu

3

[Februarie 1865][1]

Iubitul meu,

Cred că ai primit scrisoarea mea și cu începutul manuscrisului, adică cu *Les Fleurs du Bosphore.* În săptămîna viitoare îți voi trimite continuațiunea acestor poezii. D-ta știi că sunt lucrate în franțozește cu Marsillac care le-a tot corectat [2]. Dar nu știu pînă unde merge și gustul lui Marsillac. Cred că ar fi bine, înainte de a începe a se tipări să le dai unui francez, profesor sau poet, ca să le revizuiască și pe unde trebuie să le corige, pentru care îi voi plăti prețul cuviincios în aceasta. D. Plée poate să-ți recomande pe cineva pentru acest lucru. Poți să-i citești ceva din manuscris, ca să aibă idee, dacă trebuie a se mai pune acele versuri sub o pană pariziană. Totul depandă de la talentul individului și cunoștința sa despre limba poeziii.

Scrie-mi asemenea ce condițiuni pune tipograful. Dar ceea ce te rog mai mult este a da manuscrisul în reviziunea unui bun francez, căci Marsillac este Marsillac și mi-ar părea rău cînd ar ieși cartea cu erori de franțozește.

Complimente d-lui Plée. Spune-i că tot voi să-i scriu, dar nu i-am scris fiindcă nu am nimic bun a-i scri de aici.

Crețulescu și Steege, oameni onești, fură nevoiți a-și da demisiunea, în locul Crețulescului a intrat faimosul Bengescu.

Dar mai bine să vorbim alte lucruri mai vesele. Poeziile mele au să iasă în românește [3]. Să nu te plîngi că nu le tipăresc acolo. Îmi vine prea greu cu prescrisul și corectura în două limbi. Iată ce te rog astă dată, adică să-mi găsești un bun francez ca să le corige, cu plata cuvenită.

Complimente la toți amicii,
D. Bolintineanu

4

24 februarie 1865

Iubite domnule Mariane,

Iată că îți trimit și alte poezii. Mai întîi o urmare de trei poezii care au să se alăture cu *Les Fleurs du Bosphore*. Dupe ele vin *Legendele istorice*, apoi *Basnele;* iar dupe *Basne* îți voi trimite mai tîrzior, adică peste o săptămînă, *Les Macedoniennes* și mai încolo, celealte poezii diverse. Deși s-a cam întîrziat, însă această întîrziere este bună căci ne dă timp a se face corecțiunea lor de vreun bun francez acolo, înainte de a le tipări. Sunt încîntat de grațioasa oferire a d-lui Plée de a le corecta și îi voi scri ca să-i mulțumesc pentru această bunăvoință. Știi că nu am prea mare încredere în Marsillac de aici. Ca să nu se dea prea multă bătaie de cap d-lui Plée, înainte de tipărire aș fi dorit a se fi dat la un francez scriitor care pentru plată să le fi revizuit sau franțozit din condei, rămîind ca d. Plée să arunce cea din urmă căutare pe dînsele.

Oricum ar fi, eu te rog foarte să se dea a se corige și face franțozește elegant la vreun francez cu plată.[1]

Te-aș ruga ca cifrele ce am însemnat printre unele din *Florile Bosforului* și care trimit la note, să nu se mai puie la tipar și să se șteargă (acele cifre). Voi face notele fără cifre corispondinte, ci corespunzînd la titrurile poeziilor numai. Iată, iubite, tot ce te rog a face, și îți mulțumesc pentru cît ai făcut deja. Nu te supăra că d. Lemaître nu a voit sau a lăsat să se înțeleagă că banii trimiși acolo sunt în depozit. Astfel sunt negutătorii poznași. Nu ți-am trimis acei bani direct, ca să nu-ți fac ambarale. Te-aș mai ruga să nu uiți cele ce ți-am scris mai nainte despre tiparul poeziilor, adică să le tipărească mai descior, căci sunt mărunțele, și dacă le va tipări altfel, adică rar, ne topesc cu cheltuiala. Tare am umblat pentru o bursă, dar este cu neputință. Noul ministru a pus concursul dupe noua lege. Voi căuta altceva a face întru aceasta.

Pînă atunci, primește o strîngere de mînă.

D. Bolintineanu

5

Mart. 1, București, 1865

Iubite domnule Mariane,

Cum se poate să nu ai nici un rost de acasă? Eu credeam că ești regulat cu casa. Mi-a părut destul de rău cînd am auzit acest lucru, cu atîta mai mult că ministrul de astăzi nu a voit să se dea bursa, zicînd că legea ordonă concursul și el nu poate viola legea, deși a violat-o în alte punturi de vedere. Să vedem ce se va mai face. Pînă atunci te rog să primești trei sute de franci de la mine, din banii depuși la d. Lemaître, ca să-ți întîmpini cheltuielile. Aceasta nu trebuie să te jicnească, fiindcă și eu am trăit acolo dintr-o suscripțiune *de particulari*[1]. Prezintă această scrisoare d-lui Lemaître care-ți va număra banii.

Dumnezeu e bun. Poate să vie un ministru de Culte care să ia în considerare că mai mulți juni au plecat de disperare la Paris căci celalt ministru n-a voit să facă concurs. Și văzînd că a fost o nedreptate pentru cei plecați, care astăzi fiind concurs, ei ar fi lipsiți de dreptul concursului, aflîndu-se depărtați, să vă facă vro bursă. Am fi avut ideea unei suscripțiuni, dar știi cum sunt românii: poți compta pe suscrierile lor? Cît pentru mine, pe cît timp voi fi în foncțiune, aș putea cu o mare plăcere a vă veni în ajutor cu 50 franci pe lună; aș fi putut oferi mai mult, daca nu aș fi avut o mare datorie la Polichroniadi pe care o plătesc cu țiriita pe toată luna [2].

În zilele viitoare îți voi trimite continuațiunea poeziilor. Întreabă pe d-l Léon Plée despre vreun poet francez care să corige poeziile. Îmi sunt corectate de Marsillac, dar nu mă încred mult. Apropo, șterge din *Florile Bosforului* pe ici pe colo niște cifre

ce-am însemnat eu ca corespunzătoare cu notele, fiindcă la note nu mai pui cifre, ci le voi lăsa numai cu numele lor.
Primește frățești închinăciuni.

D. Bolintineanu

P.S. Cei trei sute franci sunt pentru șase luni d-aici înainte.

6

8 martiu 1865, București

Iubite domnule Mariane,
Epitropia Casii Sterescu, prin gura bătrînului Sterescu, oferă a-ți da de la 1 octomb. 100 (galbeni) pe an pentru ca să urmezi studiile. Eu îți voi da 60 franci. Sper că vom mai găsi ceva și că nu vei fi silit a te întoarce fără ispravă.
Iată că îți trimit încă o colecțiune de poezii: *Macedoniennes*. După aceasta și cea mai din urmă, vei primi o colecțiune de elegii și se sfîrșește. Așadar vei avea în tot patru caiete mai de aceeași cantitate: 1. *Florile Bosforului*, 2. *Legendele și basnele*, 3. *Macedonenele*, 4. *Elegiile*. Aşi dori, înainte de a le pune sub tipar, a mai trece sub ochii vreunui poet francez acolo, ca să iasă cel puțin corecte, și cînd se va face corectura la tipar, să le dai d-lui Plée precum a avut bunătatea a promite singur și pe care, dacă îl vei vedea, îi vei zice din parte-mi multe complimente și mulțumiri. Dacă francezul cărui veți încredința franțozirea poeziilor, va găsi unele bucăți slabe, puteți a le arunca afară din colecțiune.
Scrie-mi mai des. Fratele d-tale îți scrie. Bucureștii erau înecați, apa șeade, dar nenorocirile ce a produs inundațiunea sunt fără margini. Altfel, din rău în mai rău; societatea a căzut cu totul în viciu și nerușinare.

Al d-tale frate,
D. Bolintineanu

P.S. Noul ministru merge tot pe vechea cale. La Instrucțiune a numit pe Laurian[1] vicepreședinte, — membri Pavel Vioreanu, Turnescu, M. Bacaloglu, Massim și a făcut de critică și rîde toată lumea aici, căci se vede ce soartă tristă are să aibă instrucțiunea publică chiar cu legea nouă.[2]

7

16 martie [1865]

Domnule Mariane,
Vezi că îți scriu mereu și d-ta nu. Te vei fi mirind de atîtea scrisori. Dar este vorba de poezii.
Te rog fă bine de șterge din rîndul *Florilor Bosforului* următoarele poeme, și anume și le lasă afară spre a nu se tipări. Șterge dar:
1. *Halalie*
2. *Appelle moi*
3. *L'île des Princes*
4. *Barré tes pleurs*
5. *Où je vais.*[1]
Nu-mi scrii dacă ai găsit pe francezul care să corige poeziile ca franțozește. Dacă nu vei găsi, dă-le d-lui Plée să le citească mai nainte de a se tipări și vorbește cu tipograful despre condiții, cît costă coala de 16 pagini, o singură coloană, cu hîrtie Jésus, edițiune in 8°?
Să te mai rog un lucru.
La poema trimisă în urmă și numită *Siana*, s-a făcut o greșală. Lipsesc două versuri, alexandrine, și ca să se repare lucrul este nevoie a se șterge două versuri. Aceste două versuri se află pe a 2 pagină la rîndul numărînd 48. Versurile sunt astea:

Il n'est rien de plus triste, hélas! qu'un faux sourire
Sur les traits d'un mourant dans son dernier délire!

Aceste versuri trebuie șterse[2], fiindcă sunt cu rima femeiască și vin dupe alte două iară cu rima femeiască, ceea ce este oprit. Așadar te rog să se șteargă.

Îți strîng mîna cu plăcere,
D. Bolintineanu

8

20 martie s.v. [1865][1], București

Iubite Mariane,
Am primit scrisoarea ce mi-ai trimis în urmă. Am văzut tot ce-mi scrii despre cîte ai făcut și munca ce ți-ai dat cu atîtea

alergături, griji şi bătaie de cap. Eu te admir; fac mai mult decît a-ţi mulţumi. Îmi place ideea ce ai avut a da manuscrisul să-l corige un poet. Sunt mulţumit asemenea de preţ: nu e scump; dar ştii că manuscrisul nu se termină cu al doilea caiet. Sunt patru caiete. Nu-mi pasă, cu orice preţ trebuie corectat! Totul ce te rog este să îngrijeşti a-l corecta bine şi să arăţi corecţiunile făcute de poetul francez, d-lui Plée, ca să arunce o repede privire. Am scris d-lui Lemaître a-ţi pune la dispoziţiune 600 franci, din care poţi a-i da îndată bietului poet liberal. Ia dar banii şi îi dă unde trebuie!

Eram sigur că Marsillac a lucrat numai ca să treacă timpul şi să ia luna, şi pentru aceasta te rugam să dai manuscrisul la vreun poet d-acolo. Cei dintîi lucru ce mă preocupă este corectura poeziilor, căci ar fi păcat să iasă în public o operă ridiculă în privinţa limbei. Cît pentru tipar, va fi mai lesne.

Îmi scrii de Lamartine c-ai fost la el [2]. Dar el nu putea să facă nici o treabă întru aceasta, fiind obicinuit cu manuscrise de poezii ce i se trimit, şi ar fi crezut că avem nevoie de procopseală de aici înainte. Ai putea însă să-i trimiţi un exemplar, cînd se va tipări, ca din partea mea. Iată tot.

Cît pentru S.-Marc Girardin [3], aş fi fericit dacă ar zice două vorbe de prefaţă şi i-aş rămîne recunoscător, mai ales că este omul care creează astăzi o situaţiune literară.

Peste două zile îţi voi trimite cel din urmă caiet de poezii. Pe urmă numai să ai extrema şi frăţeasca amabilitate de a da zor poetului să lucreze. Cînd om trece acest hop, apoi hopul tiparului va fi lesne.

Arată d-lui Plée complimentele mele sincere şi spune-i că nu am destule expresiuni spre a-i mulţumi că se gîndeşte la mine.

Pe aici sunt toţi bine şi sănătoşi, dar a murit bietul Filimon [4] de apoplexie astă-noapte.

La revedere, dragă, ia banii de la Lemaître, şi dă poetului, luînd garanţii morale că va face treabă.

Al d-tale fr.
D. Bolintineanu

Te rog să ştergi după *Macedone* rîndurile de dedicaţie către persoana acolo însemnată. Am făcut o nerozie şi trebuie reparată. Nu are locul ei.

9

[Martie 1865]

Iubite domnule Mariane,

Iată cel din urmă caiet de poezii. Dupe acesta îţi voi trimite numai nişte note explicitare. Aşadar te rog dă-le francezului să le corige.

Al d-le,
D. Bolintineanu

10

22 april. s.v. [1865]

Iubite domnule Mariane,

Am primit şi scrisoarea şi cartea d-lui Cantel [1] ce ai avut bunătatea a-mi trimite prin poştă. Poeziile sale mi-au plăcut, forma este foarte frumoasă şi corectă şi mă mir cum o asemenea carte nu a făcut mai mult zgomot în Paris.

Pentru Dumnezeu! Nu lăsa să puie titru: *Soleil d'Orient*! Ar fi pretenţios. Nu voi aceasta. Puneţi-i titru de *Brises d'Orient* [2] Acesta este mai modest.

Sunt două poezii către C. Negri — una mai mare, ceialtă mai mică. Cea mai mică, din greşeală s-a pus numele lui Negri, puneţi-i numele lui Ştefan Golescu cum este în româneşte.

Eu aici cu poeziile române sunt pe la finele tipăririi lor. Cele franceze au să se tipărească pe la august. Tocmai atunci este timpul priincios cînd Parisul începe a citi şi a se reîntoarce de la ţară. Ştiu aceasta de la d. Plée. Apropo, fă complimentele mele d-lui Plée şi-i spune cît sunt recunoscător că se gîndeşte la mine. Pe aici politica merge ca racii. Nenorocirea acestii ţări este că ce face un ministru sau un minister strică celalt minister ce vine în urmă. La 2 mai se deschide Adunarea care are să dea domnului un credit de cîteva milioane spre a merge a face vizite tutulor regilor puterilor garante. O asemenea vizită poate să fie spre binele ţării [3]. Cel puţin aşa se crede aici. Va veni şi la Paris. Atunci îţi voi da o recomandaţiune să te duci să-l vezi şi poate că îţi va da o bursă, împotriva voinţii actualului ministru, Brutus [4] cînd este vorba

de cei ce nu sunt amicii săi. Se vorbește iar de schimbarea ministerului. Miniștrii actuali, adică Bozianu, Strat, Vernescu sunt onești, dar mai nu fac nimic, nu știu să facă nimic.

Am să-ți trimit și notele la aceste poezii care au să explice multe lucruri, în proză. Nu sunt lungi. Acelea oricine poate să le corige.

Dacă voi avea bani pe la iulie poate să mă repez și eu pentru o lună pe la Paris. Du-te la dama poetă despre care îmi scrii și fă-i curte dacă este frumoasă.

Apropo, trimite-mi volumul din *Univers pitoresque* despre *Asia minoră* [5], cum și pe Tasso, Dante, Petrarca traduși în franțozește.

Al d-le frate,
D. Bolintineanu

Dă alăturata carte d. Cantel și spune-i și din buze orice te vei pricepe ca complimente, căci știu că ești bun de gură.

11

1865, mai 5

Iubite domnule Mariane,

Am primit cu plăcere scrisoarea dumit. din urmă prin care îmi trimiți o parte din poeziile deja corectate. Părerea mea este că corecțiunea este foarte bine făcută și sunt mulțumit. Știind că mai ai acolo o copie, nu-ți mai înapoiai pe aceea ce mi-ai trimis. Cred că nu este nevoie să-mi mai trimiteți continuarea. Îmi zici că o să dai poeziile la un copist. Eu te rog chiar ca să o faci, cu un preț ceva mai ieftior. Te rog fă complimentele mele d-lui Cantel și mulțumește-i pentru că mi-a trimis portretul, lucru ce am să-i întorc în curînd cînd Sathmary îmi va face portretul meu. Complimente d-lui Plée și alți amici d-acolo.

D-nu și d-na Zanne sunt duși la țară spre Brăila, unde Zanne măsoară la moșii. Speră mai tîrziu să meargă la băi, *denaro permettendo* [1].

Dacă d. Cantel ar putea termina mai repede lucrarea, ar fi bine, căci am putea începe tipărirea pe la august.

Primește închinăciunile mele,
D. Bolintineanu

12

28 mai [1865], București

Iubite domnule Mariane,

Am primit scrisorile d-le din urmă. Mai întii îți voi spune că Jules a mîncat la mine, sunt două zile, și a dormit. Prin urmare este sănătos și foarte neodihnit că ar fi auzit că d-ta ai fi închis la Clichy. L-am mîngîiat cît am putut că aceasta nu este. Îmi dai o idee bună despre pedagog de limba română la colegiu. Dar această idee cît de bună mi se pare, să vă iasă din cap că poate fi aplicată în cît timp Vernescu va fi la minister. Advocații nu fac decît pentru ei și oamenii lor și dacă nu ești din tagma lor, nici nu se uită la tine. Pune toată speranța în domnitor și numai în el, căci numai el, din tot guvernul actual, are idei generoase — restul nu face nici două parale. Vernescu nu este capabil nici să înțeleagă instrucțiunea, nici să o guste — nefiind inițiat la acest templu.

Îmi scrii despre poezii că *Dumbrava Roșie* și *Putna* sunt prozaice. Așa este, și din colecțiunea română eu le-am scos. Fă bine și le scoate asemenea din cea franceză cu totul.[1]

În toate celealte privinți, eu încă îți arăt că cu Vernescu nu se poate face nimic, căci nu are idei despre instrucțiunea publică. Ai speranță în domnitor — el va face totul.

Despre prefața la poezii, eu nu țiu mult. Dacă aceste poezii trebuie să aibă succes, numai că vor avea o prefață, apoi eu nu țiu la asemenea lucru. Cu toate acestea eu aș ține mai mult ca d. Léon Plée să facă o mică prefață, ca o recomandațiune sau explicațiune a cărții cu viața autorului pe care ți-o voi trimite și nimic mai mult. Aceasta îmi va conveni mai bine decît forfanteriile lui St. Marc Girardin despre care sunt încredințat că nu le va face pentru cartea mea. Spune aceasta d-lui Plée.

Dacă ai mare nevoie de bani, din cei 600 franci rămași la Lemaître, mai ia trei sute și fă-ți trebuințele. Eu știu ce va să zică un june în țări streine. Am trecut pe acolo și am suferit; iar dacă trebuie pentru aceasta ca să-ți fac o scrisoare către Lemaître, scrie-mi îndată.

Al d-le,
D. Bolintineanu

P.S. Te rog să-mi cauți copia dupe Coloana lui Traian. Dar cîte o carte mare, copie complectă și de mărime însemnată și cîte alta în *abrégé* și mică. Voi una mare, ca cea de la biblioteca română din Paris. Întreabă cît costă.

D. Bolintineanu

13

1865, oct. 16 s.v., București

Iubite Mariane,

Treaba dumitale s-a terminat. Îți dă 500 lei pe lună. Mîne îți va trimite mandatul.

Acum să vorbim de treaba lui Ph. Chasles.[1] Îndată ce am venit în București am căzut bolnav de friguri, ceea ce m-a întîrziat. N-am putut să văz pe domnitor; cu toate astea i-am scris d... ieri.

Seara a adunat Consiliul de Miniștri ca să dezbată asupra mijloacelor de a da d-lui Chasles o misiune. Nu cunosc încă rezultatul dezbaterilor Consiliului; pentru aceea nici n-am răspuns d-lui Chasles, voind a-i răspunde cu succes. Trimite-i vorbă că ieri seară Consiliul de Miniștri a dezbătut chestiunea și am să-i scriu eu rezultatul acelor dezbateri pe care le cred că vor fi mulțumitoare, căci domnitorul ține mult la Chasles. În toate cazurile, el nu poate fi numit în locul lui Roger Collard, căci acel loc s-a dat altuia și leafa lui a scăzut la 2000 franci pe an, căci d-acolo îți dă d-le. Sper să fie numit ca corespondinte politic cu bună retribuțiune.[2]

Întreabă pe librari cît costă un exemplar din scrierile d-nei Romieu. Cărțile ce le-ai trimis prin poștă le-am înapoiat. Mi-a cerut pentru transport 120 franci. Ce faceți lucruri copilărești? Pînă cînd atîta copilărie și distracțiune? Dacă să franchezi acele două cărți era să plătești patru franci, le-ai dat la poștă nefrancate, îndată costul se urcă la 120 franci. Asfel este legea poștelor. Acum fă ce vei ști, dar eu nu puteam plăti 120 de franci.

Complimente lui Cantel și lui Jules. În zilele viitoare voi trimite din bani lui Laine librarul.

Al d-le amic,
D. Bolintineanu

14

2 noiemvrie 1865

Iubite Mariane,

Lucrul d-tale s-a terminat cum e mai bine. Vei avea încă o lecțiune la fata lui Catargiu dupe cum cată să-ți fi scris. Trimite-mi 15 exemplare, te rog, din operile d-nei Romieu. Lui Philarète Chasles încă nu i-am scris, căci aștept ca ministrul să termine lucrul. Te rog du-te cît mai curînd în persoană la doctorul Goslan, rue..., no..., și dîndu-i scrisoarea aici alăturată în mînă, să-i ceri îndată răspuns, dar prin scrisoare, puindu-i în mînă și 40 de franci, pe care îi vei lua de la d. Lemaître căruia am scris prin aici alăturata scrisoare ce i-o vei da numai pentru aceasta, iar scrisoarea doctorului o vei trimite îndată către mine.

Dacă vezi pe tipograful cărții mele, spune-i că în aceste zile îi voi trimite restul banilor ce îi datoresc. Scrie-mi cît îi sunt dator în tot, căci am uitat. Te rog, la notele poeziilor să se uite Cantel a fi corecte.

Al d-tale amic,
D. Bolintineanu

15

La 15 noiemvrie s.v. [1865][1], București

Iubite Mariane,

Te rog du-te la doctor și cere un răspuns în scris care i-am cerut eu și dupe cum am avut plăcere a-ți scri încă în zilele trecute. Acea scrisoare luînd-o de la doctor, trimite-mi-o pe dată.

Aici avem holeră, cu toate că numai în prostimea de jos mor și din ebrei și cu toate că se zice că scade.

Scrisoarea lui Vodă către vizirul a făcut mare și bună senzațiune în toată țara.[2]

Ceea ce ți-am scris să zici confidențial lui Philarète, grăbește a o face. Cît? Unde o să scrie dacă o să scrie desigur? Dar în mod mai delicat ca să nu se supere omul acesta. Ieri am mîncat la masă cu fratele dumitale care este foarte bine.

Te rog în ceea ce privește *notele* să fie ceva reduse, căci poeziile s-au schimbat de atunci și notele au rămas tot cum au fost. În ceea ce privește viața mea scrisă în dicționarul francez, te rog să nu puie că am fost trimis cu speze din suscripțiuni în Paris, nefiind un punt important.

Cată a te du la seratele lui Philarète Chasles unde ai să faci bune cunoștințe, și nu spune un Cantel cele ce s-ar face cu Philarète Chasles.

Vei ști că am vorbit cu Berner librarul ca să aducă mai multe exemplare ale m-me Romieu și mi-a zis că a și scris întru aceasta. Voi vorbi și cu alții.

Cată de vezi des pe Alecsandri [3], căci acum ești foncționar al statului și nu face politică cu ceialți studenți, căci facem noi aici destulă politică pentru voi d-acolo, de am pricopsit-o la ceafă.

Al d-le amic,
D. Bolintineanu

P.S. Am primit scrisoarea ce mi-ai trimis cu a doctorului. Nu face acolo rețeta, ci mi-o trimite aici să o fac eu.

16

13 decembrie 1865, București

Iubite Mariane,

Am primit cea din urmă scrisoare în care îmi vorbeai despre supărarea tatii Filaret sau Philarète, că nu i-am scris. Cum văzuși, îi scrisei în fine. Adaugă pe lîngă aceasta scuzele mele că am fost atîta timp malad.

Lemaître mi-a scris și mi-a trimis și raspica de primire a 1600 franci ce s-au dat tipografului în comptul poeziilor mele. Acum ți-l dau pe mînă, să nu-l slăbești un minut, să termine cartea, iar dacă tata Philarète va întîrzia cu prefața, d-ta stăruiește de tipograf a tipări opera și chiar fără prefața lui tata Philarète care, dacă poeziile ar fi bune, pot avea succes și fără ea, și dacă vor fi proaste, nu vor avea succes nici cu ea. Știi că nu trebuie să avem aerul de a cere milă. Eu însă voi face pentru el ce am promis. Aștept numai să-mi răspundă dacă voiește sau poate să scrie cîte ceva în *Débats* sau nu, căci țin aici mult a vedea măcar două rînduri în acea foaie și ei sunt dispuși a face sacrifice.

Trimite-mi doctoriile prin d. Lemaître. Rețeta am primit-o.

Pentru toate aceste servicii eu îți mulțumesc neîncetat și îți voi mulțumi și mai mult cînd te vei însura, la nuntă, unde voi veni să car apă cu ciurul, cum zice vorba.

Complimente lui Jules Zanne. Fratele d-le pe care îl văz cu plăcere în toate duminicile, este sănătos și te iubește.

Baligot a venit ieri la mine și m-a întrebat, nu este cu putință ca prin tata Philarète să se tipărească scrisoarea domnitorului către vizir? I-am răspuns că n-am primit încă răspunsul lui Philarète la întrebările făcute de mine la care are a răspunde categoric, și că eu, îndată ce voi primi un răspuns pozitiv, îi voi comunica. Cu toate astea tata Philarète ar putea reproduce acea scrisoare vizirială în *Débats*, cauza lui este cîștigată aici, sau dacă nu în *Débats*, cel puțin în alt jurnal sau broșură. Ia vorba cu el, dar cu sul subțire și diplomatic, întrebuințînd finețǎ ascunsă ca să nu se rănească muritorul.[1]

Zanne a sosit sănătos din călătorie.

Al d-le amic,
D. Bolintineanu

17

[Martie 1866]

Iubite amice,

Am primit cartea ce mi-ai trimis prin poștă. Înainte de toate spune d-lui Philarète Chasles că-i mulțumesc foarte mult pentru grațioasa prefață.

Am întîrziat a-i răspunde pînă poimîne din cauză că colonii români macedoneni din București, văzînd că în prefață se vorbește atît de bine de țara lor, au făcut o scrisoare de mulțumire către d. Chasles suscrisă de toți și aștept ca să o suscrie toți și să i-o trimit.[1]

Împrejurările politice nu au putut schimba ideea mea de a încredința d-lui Chasles ceea ce i s-a promis, dar a făcut a se întîrzia din cauza nehotărîrii încă a unui guvern stabil.[2]

Te rog să primești 100 franci de la Kohn Reinach et compagnie pentru cheltuielile cu publicitatea poeziilor. Este tot ce avui în buzunar deocamdată.

Te rog trimite în Turcia prin ambasadă lui Fuad-pașa, lui Ali-pașa, lui Vefic-efendi și la alți turci mari, cum și lui Burdeanu [3] și madamii Louise Gropler [4] prin Burdeanu. Trimite la Paris la toți miniștrii și ambasadorii sau femeilor lor ca din partea autorului. Trimite asemenea împărătesei cu mult omagiu scris dasupra. Trimite lui Lamartine, Victor Hugo, doi Girardini, la toți jurnaliștii și damele scriitoare, chiar și lui Jules Janin [5] și silește pe români să meargă să cumpere, căci tot ce se va vinde la librar este al dumitale și al lui Cantel pe din două, cum v-am promis.

Mie trimite-mi numai 10 volume bune și 10 ordinare și restul pînă la 250, care nu am să le dau la librar, împarte-le la persoane însemnate și mai ales la femei, căci ele le gustă mai bine.

Ambasadorului turc din Paris, lui Fuad și Ali trimite-le ca din partea autorului cu omagiu de stimă și trimite încă unul lui Lamermore în Italia, lui Vegezzi Ruscala [6] pentru fie-sa. Trimite în Londra pe la miniștri englezi.

Poimîne iar îți scriu.

Apropo, prefața s-a tipărit în gazete aici unde a făcut mare zgomot.

D. Bolintineanu

P.S. Polița ți-o trimisei cu această ocaziune. Du-te de ia banii de la bancher, d. Kohn Reinach et compagnie la Paris. Spune lui Cantel complimente. Mîine îi voi scri.

18

[Martie—aprilie 1866]

Iubite Mariane,

Mandatul s-a luat și banii ți s-a trimis de Zanne. Primește o scrisoare către d. Chasles împreună cu adresa macedonoromânilor pe care i-o vei da singur.

Te rog a-i spune în particular că este o bună idee care a făcut zgomot aici că d. Chasles va face un curs de literatură română la Sorbona. Făcînd aceasta, poate că guvernul de aici îl va numi ca pe Ruscala profesore.

Te rog dă la *Débats, Press, Siècle, Constitutionnel* cîte un prea mic anunțiu despre *Brises d'Orient* între anunțurile de boale venerice ce ei tipăresc. Dar fă-o îndată. Aceasta nu costă mult. Două, trei rînduri. Ai făcut cunoștință cu d-na Emerat, amică a d-nei Zanne? Spune-mi cum îți place și cine este ea acolo?

Al d-le amic,
D. Bolintineanu

19

20 septemvrie 1866, București

Iubite Mariane,

Dacă nu-ți scriu, nu-mi scrii. Iată un mare defect de care voi să te dezbăr. Numai negutătorii au obiceiul a nu scri decît numai cînd au vreo treabă. Te-am lăsat înadins atîta timp fără să-ți scriu, ca să văz ce o să faci.

Leneșule! Șezi ca o *tărăbuță*, ocupat cu amoruri platonice după nepoatele profesorilor și uiți amicii. Dacă vezi pe d. Chasles nu înceta a mă rechema în suvenirea sa și a-i repeta toate mulțumirile și recunoștința mea pentru cele ce a făcut în privința poeziilor mele, cum și părerea de rău ce am că mi s-a stricat planul cu cele întîmplate la 11 februariu. Acum trebuie să treacă timp ca guvernul să poată gîndi a face o catedră de literatură română în Paris, căci nu are parale, reduce budgetul pretutindeni, întinde în dreapta, în stînga, și degeaba, gaura rămîne, ba încă crește. Apropo, cine te-a pus să suscrii hîrtia către Crémieux? Națiunea noastră nu împărtășește ideea generoasă de a se vinde evreilor. Mai lăsați politica, căci facem noi aici destul și pentru voi d-acolo, politică farsă, farsă și atît de bine cît s-a dus dracului țara. Acum peste roșii ne mai veni și foametea pe țară.

De primăvară avem să cîntăm cu *De-mboro macatula vo!* [1] al grecilor și să ne mîncăm talpele de la cizme unul altuia.

Ai dat să lege cartea de poezii pentru ipochimena cea mare? Ai dat ambasadorului turc poeziile? Nu mi-ai scris ritos. Poți să trimiți ceva poezii la librarii din București, căci văz că mulți întreabă de ele. Mie era să-mi mai trimiți zece. Nu au sosit încă. Jules este bine și voios. Nu-ți scriu nimic de familia Zanne căci

știu că sunteți în corispondință. Ce face madame Emerat? Îți place? Fă-i ceva curte. Sau pe grecește *olastiseală*. Am scos un ziar, *Eumenidele*, satire politice [2]. Roșii s-au turburat foarte, căci cartea a avut un mare succes. Ei au pus de au făcut un alt jurnal numit *Bolintineadele* înadins; dar nu se vinde căci e rău scris, fără spirit, fără talent.

Fac o suscripție ca să tipăresc *Traianida*[3]. Epopee mare și șase drame istorice, nu știu dacă voi reuși.

La revedere, dragă Mariane. Scrie-mi și spune-mi novele multe.

Al d-le amic,
D. Bolintineanu

20

Octombrie 1866

Iubite Mariane,

Am primit scrisoarea d-le din urmă. Îmi vestești multe, între altele îmi zici că mi-ai trimis un no. din *Illustration*. Nu l-am primit. Îmi scrii asemenea să-ți dau voie a trimite 80 volume spre a le vinde în țară în beneficiul d-le. În aceasta am a-ți vorbi în mai multe rînduri.

Știi prea bine că, cînd am tipărit acele poezii, n-am făcut-o pentru speculațiune, ci numai pentru ca să-mi fac cunoscut numele ca poet în Francia. De aici veni că v-am abandonat cele 500 exemplare de la librari în beneficiul dv., rămînînd ca cele 250 să se împarță gratis și în Francia, iar nu în România, căci dacă ar fi fost lucrul ca să le vînz aceste poezii în România, nu mai era trebuință a le traduce în limba franceză și a le tipări la Paris cu atita cheltuială. De aici veni că te-am rugat a trimite din cele 250 la toți ambasadorii și miniștrii și oamenii de litere, gratis, în Paris, ca să se împrăștie. Așadar, mi s-a părut ciudat cererea ce-mi faci din două punturi de vedere. 1. Căci ea dovedește că acele 250 exemplare nu s-au împărțit gratis la nimeni. 2-lea. Că dintr-o chestie de propagandă voim a face o chestie de speculație.

Acum să admitem c-am trece peste toate acestea și ai trimite în țară 80 exemplare unui amic ca să le vînză. Știi ce are să se întimple? Vei pierde și cărțile și banii. Ori de au să zacă în vreun district, ori au să se vînză și amicul are să mănînce banii, ceea ce mi se întîmplă mie cu cărțile aici și cu cei mai buni amici.

Cu toate acestea, eu nu voi să te mîhnesc și în aceasta doresc a găsi un mijloc de împăciuire. Poți dar pentru încercare să trimiți 20 de exemplare amicului și 10 mie, căci îmi trebuie, iar celealte pînă la 250 să le imparți gratis în Paris dupe cum te-am rugat. Te rugasem să trimiteți la Ministerul Instrucțiunii Publice și la cel al Afacerilor Străine al Franciei, la ambasada otomană etc., etc. Acum iar repet cu adăugire a împărți la dreapta și la stînga la francezi, a da lui Bălăceanu la care vei merge singur din partea mea ca să te cunoască. Dă un volum să-l lege frumos și trimite-l *împărătesii*, cum am vorbit. Interesul meu este ca acele 250 exemplare să nu stea închise, ci să fie deschise pe mesele francezilor, date gratis, căci numai așa se va popula.

Trimite unul d-ei Alecsandri, dă 5 d-ei Emerat a împărți pe la rudele ei etc., etc. Trimite unul lui Burdeanu și altul d-ei Gropler la Constantinopol și oricui imaginațiunea d-le bogată te va îndemna. Vei avea *blagoslovenia* mea în vecii vecilor și blestemul meu dacă vei ține cărțile închise în casă.

Spune-i fratelui Cantel complimente și întreabă-l dacă nu este bine a face d-lui Henri Lavoix un bilet de mulțumire? Acest articol, tradus și tipărit în *Voix de la Roumanie*, în *Trompeta Carpaților* și în *Reforma* a produs mare senzațiune pe aici, fiind mai ales ieșit din *Monitorul* francez.[1] Aștept răspunsul la macedoneni și cursul d-lui Chasles ca să le reproduc. Planul meu este a-l face cunoscut aici că se ocupă cu literatura română, ca într-o zi presa să pretindă de la ministrul a face cu Chasles ce a făcut în Italia cu Ruscala, adică a-i plăti spre a face un curs de literatură română.

Deja în *Reforma* s-a vorbit ușor despre cursul făcut deja de Chasles și foarte lung despre viața și scrierile marelui critic literat. Românii încep să-l cunoască și să-l iubească.

Nu uita cartea împărătesii, legată spilcă. Voi da ordin a o plăti la Lemaître cu 100 franci, însă te vei consulta cu d-na Emerat cum să intre chiar în mîna împărătesii.

Iată, iubite Mariane, ce-ți răspund. Trimite 20 sau 30 exemplare amicului d-le de aici. Dar fii sigur că o să-ți mănînce paralele. Mai bine ai face a trimite cîteva exemplare la librarii din Constantinopole și Smirna și Alexandria, d-a dreptul, fără Dantu, din cele 250 — iar puține cu o scrisoare la adresa lor.

Bolintineanu

21

Bucureşti, decembr. 24 [1866]

Iubite Mariane,

Ţi-am trimis prin poştă o carte din *Călătoriile în Macedonia*[1] ce mi-ai cerut pentru d. Philarète Chasles. Românii macedoni, coloni aici, cum şi alţii din Macedonia, doresc a face o scrisoare d-lui Chasles, rugîndu-l a se însărcina în Francia cu sprijinirea drepturilor lor naţionale.

Mi-ai scris ce vei face cu cărţile mele de poezii şi nu ţi-am răspuns încă. Eu credeam că toate acele cărţi sunt împărţite. Dă una sută de volume la d-l Lemaître să le trimită în Bucureşti la adresa mea. Cît pentru celealte, trimite doi comisionari pe două părţi ale bulevardelor să le imparţă gratis. Pentru aceea s-a şi tipărit cum ştii a fi împărţite, căci a le vinde este greu lucru.

În fine, trimite-mi aici 100 sau şi 150, dacă aş putea trece la minister cîteva din ele, trimiţîndu-ţi şi d-le un mititel remunerar, cît pentru rest fă cu ele ce vei voi, imparte-le fără milă. Dă pe la amici cîte zece-cincisprezece să împartă la alţii. Iată ce cred că este de făcut. Grăbeşte a trece examenele şi a lua licenţa mai curînd. Aici omenirea zice că eşti cheltuitor şi te plimbi mult. Cată de dezminte aceste calomnii prin fapte, să rămîie mută gura păgînilor.

Spune d-lui Chasles complimentele mele, precum şi iubitei d-lui, căruia îi mulţumesc pentru toată amabilitatea şi bunătatea care a avut în privinţa scrierilor mele.

Al d-le amic,
Dim. Bolintineanu

Trimite îndată cărţile 150 exem. prin d. Lemaître.

22

15 febr. s.v. [1867],[1] Bucureşti

Domnule Mariane,

Nu-ţi fac reproşuri că nu-mi mai scrii. *Astfel este lumea, nu e vina mea*[2]. Dar astă dată o să te rog să ai bunătatea a-mi trimite 10 volume de poezii din cele ce sunt la domnia ta. Am primit numai zece printr-un craiovean. Celealte zece despre care scrii că mi-ai mai trimis, nu le-am primit, nu au ajuns în Bucureşti. Totdeodată vă rog să nu vă supăraţi cu cererile mele de serviţii. Bunătatea ce aţi avut altădată, mă face să sper că şi acum o s-o aveţi pentru mine, deşi timpurile s-au schimbat.

Dacă însă ocupaţiunile dvs. nu vă lasă mult timp, vă rog a încredinţa d-lui Cantel 10 exempl. spre a le da d-lui la d-nu Lemaître ca să mi le trimită aici la Bucureşti, fiindu-mi foarte trebuincioase.

Am auzit că nu s-au vîndut poeziile de la librar. Aceasta nu putea fi altfel, o ştiam, ideea mea era să le împarţ, de aceea v-am şi rugat a le împărţi 250 pe la diferite persoane.

Vă rog, daca vedeţi pe d. Chasles, a-i spune respectele mele, asemenea şi spiritualei d-ei Emerat.

Mă scuzaţi, domnul meu, despre supărarea ce vă fac cu fel de fel de cereri.

Sunt al d-tale serv,
D. Bolintineanu

P.S. Mi-ar face mare plăcere dacă mi-aţi trimite art. despre care mi-aţi zis că a apărut în urmă într-o revistă despre poezii. Aici nu primeşti nimic.

Către COSTACHE NEGRI

1

Brusa, 19 sept. s.n. [1855][1]

Domnule Negri,

Îţi scriu numai să-ţi arăt cîtă plăcere şi mulţumire am ca să mă rechem în aducerea-aminte a d-le[2]. Eu sînt sănătos. Dar trei părţi din lăcuitorii Brusei sînt bolnavi din pricina lungei şederi sub corturi. Joi abia venisem în Brusa şi seara s-a cutremurat pămîntul cu trei zguduituri. Am scris şi am trimis acolo lui Marin[3] nişte schiţe pentru *România literară*[4]; dar fiindcă plicul este prea gros, iau îndrăzneala să te rog pe d-ta a i-l trimite prin tătarul de la Iaşi, ca să nu plătească, căci i se duce leafa pe trei zile, şi pentru patrie.

Te rog foarte mult daca o să fie să veniţi aici, să daţi ştire înainte. Madame Zanne vă aşteaptă pentru botezul copilului cu cea mai mare plăcere şi bucurie, şi a pus de a spoit casele.

Zanne mă însărcinează să vă arăt din parte-i cuviincioasele închinăciuni, precum şi toţi românii ceialţi.

Brusa nu mai este aceea ce ai cunoscut-o altădată, ci misterioasă, care contrastă şi mai mult cu frumuseţea cîmpiilor ei.

Persicele cele vestite au trecut; peste 20 de zile se zice că are să iasă altele. Atunci vi se va trimite negreşit. Pînă atunci mă ocup să vă strîng sîmburi de persică.

Însărcinează pe Marin să-mi scrie daca o să veniţi aici.

Aşteptînd timpul să te revăz, te rog să nu mă uiţi.

Al d-le şerb,
Bolintineanu

2

13/25 7-br.,[1] Brusa, [1855]

Am primit cu mare bucurie scrisoarea d-le de la 11/23 7-br. Cu mihnire însă vă vestesc că am să fiu laconic, din pricină că sînt bolnav de friguri, dar friguri cu delir. Sper însă să scap curînd. Să va trimite marţi trăsura la Gemlek; dacă nu voi putea veni eu, va veni Pădeanu şi Zanne.[2] De aci vă puneţi în trăsură şi veniţi aici pe la 10 oare seara cel mai tîrziu.

La revedere,
Bolintineanu

3

17 oct. s.n., Brusa, 1855

Domnule Negri,

Am primit cu bucurie, ca totdeuna, scrisoarea prin care veşteşti colectiv că eşti sănătos. Eu şi Zanne de cinci zile am scăpat dar de friguri; nu ştiu însă daca am scăpat de tot. Aş fi venit astăzi într-acolo, dar lipsa mijloacelor m-a oprit şi eram încă slab. Voi mai sta pînă voi avea ceva bani să plătesc doctorii. Madame Zanne vă trimite multe complimente. M-a însărcinat să vă supăr din parte-i, întîi să-i faci onoare cu a doua vizită la Brusa; al doilea, cînd îi veni, să-i dai de veste, că zice cum că la întîia oară se teme că primirea ce v-a făcut n-o vă fi mulţumit poate. Îmi pare foarte bine că ai să vii. Ne vom întoarce împreună, dacă pînă atunci nu voi veni acolo.

D-nu Tirk vă trimite complimente şi vă roagă să nu-l uitaţi. M-e Tirk s-a bolnăvit de friguri, Pădeanu este la Brusa. Este sănătos însă.

Îmi pare bine de venirea lui Vasilică[1]. Nu o vrea să te însoţească la Brusa, o zi, mai mult nici nu este de şezut, cu toate că de cîteva zile a început a se împuţina cazurile de friguri.

Complimente milioane d-lui Ralet. Spuneţi-i că călătoria merge înainte. Mai am partea Egiptului de prescris[2]. Complimente d-lui Mariani. Aş dori mult să văz cît mai curînd pe Vasilică.

Îţi sînt recunoscător, între altele că totdauna ne scrii.

Ieri seară a venit aici şi familia consulului englez.

Al d-le şerb,
Bolintineanu

4

3 septem. 1857, Constantinopole

Iubite amice[1],

Sunt sigur că nu mai ştii ce m-am făcut pe faţa lumei unde vînturile capriţioase ale evenimentelor împinseră barca mea uşoară. Acuma s-a schimbat şi soarta noastră şi sunt sigur că avem a ne revedea în curînd. Peste cîteva zile voi pleca către căminul părintesc; dar mai înainte am de gînd să viu să vă văd prin Moldova, să văd ţara ce am cîntat-o odată, fără să o cunosc, şi mai ales locurile memorabile unde străluciră odată armele moldovenilor români.[2]

Cele ce ţi s-au întîmplat cu boala la Stambul, mi-au dat nişte emoţii care nu aş voi să le mai încerc. Aş fi vrut să viu îndată spre Bosfor, dar vapor nu era la Samos. Nevasta lui Zanne, mi-aduc aminte, a fost dat paraclise la biserică.

Vei arăta d-ei Caterinei Negri cele mai respectuoase salutaţii din parte-mi, unite cu cea mai înaltă stimă ce îi port.

Luai îndrăzneala a-ţi trimite, prin amicul Marin Naţionalul, o copie a chipului meu. Ea îţi va aduce aminte, din timp în timp, zile frumoase şi dureroase ce trecurăm de multe ori împreună prin lumea streină.

În cauza ţărilor noastre, în streinătate, este linişte. Toate căutările sunt întoarse într-acolo; cred că o să fii ales deputat.[3]

Iată tot ce-ţi scriu deocamdată, plin de bucurie, de mai nainte, că am să te văz în curînd. Pînă atunci, îţi strîng cu amicie şi plăcere mîna.

Al d-le serv şi amic,
Bolintineanu

5

Nr. 1392

Bucureşti, [24 ianuarie 1859][1]
8 h. 50' nuit
expedié 8 h. matin

M. Constantin Negri
Député de la Moldavie
Varna

A. Cuza vient d'être élu Prince de Valachie à l'hunanimité et acclamation aujourd'hui à 3 heurs.

Bolintinéano

Bucureşti, [24 ianuarie 1859][1]
8 h. 50' noaptea
expediată 8 h. dimineaţa

D-lui Constantin Negri
Deputat din Moldova
Varna

A. Cuza a fost ales domnitor al Munteniei în unanimitate şi aclamaţie astăzi la ora 3.

Bolintineanu

6

4 iuliu [1861][1]

Scumpe şi respectuosule amic,

Am primit cu bucurie toate scrisorile ce mi-ai trimis pînă acum. Nu poci decît a-ţi fi recunoscător pentru osteneala ce îţi dai cu dînsele.

Pe aici iată ce s-a mai întîmplat. Va porni o deputăţie să felicite pe sultanul, compusă de Docan şi doi bătrîni octogenari T. Balş şi C. Corneanu din Valahia. Dorinţa nestrămutată a domnitorului este ca să trimiţi aici pe Baligot cu întoarcerea deputa-

ţilor celor trei. I se va trimite pentru aceasta 200 galbeni. Odată la Bucureşti, îl va porni la Paris cu o misiune pe care M.S. o să ţi-o facă cunoscut. Domnitorul mi-a declarat că nu schimbă ministerul; dar Adunarea ce mai are numai trei seanţe va lua vacanţiile şi asfel, în loc să se întoarcă peste trei luni cu idei de biruitoare şi să facă alte noi nerozii, (dacă ar dizolva-o) va veni tocmai peste şase luni, şi pînă atunci bun este Dumnezeu, poate să se îmbunătăţească poziţia. Domnul niciodată nu a fost mai tare decît astăzi şi va fi şi de aici înainte pe cît timp va merge cu o partidă, cu partea vîncasă şi mai mare a naţiunei.

Liberalii au şi ei multe cusururi; cel puţin nu sînt trădători, şi aceasta pare mult astăzi la noi aici unde oamenii cinstiţi sînt rari.

Dorinţa tutulor aici este Unirea ţărilor, adică că daca Puterile nu o vor face într-un termin oarecare, să o facem noi. Ca ministru tremur la această idee, deşi ca român îmi place tare mult.[2]

Pentru Dumnezeu! nu-mi mai da numele de excelenţă în scrisori oficiale! căci voi fi silit a o lua pentru o ironie. Uită-te la mine şi mă întreabă dacă seamăn a *excelenţă!*

Trebuie să fi cunoscut pe Léon Plée căruia i-am dat o carte de recomandaţie. Ştii că l-am priimit aici foarte bine şi i-am dat şi bani.

Reacţia este cu totul furioasă; ar crede cineva că a turbat. Ai dreptate: joacă tot pentru tot.

Despre I. Ghica, în adevăr, nu-l mai înţeleg.[3]

Al d-le serv,
D. Bolintineanu

Complimente de la d-na şi dl. Zanne.

Către G. SION

1

6 iunie 1856, Constantinopole

Iubite Sioane,

Am primit scrisoarea ta cu bucurie. Am văzut cele ce îmi scrii şi m-am bucurat. Am văzut încă gazeta *Steaua Dunărei* şi am înţeles că presa este liberă la voi, din scrierile voastre. Cu toate astea nu-mi place cum debutaţi, căci aţi umplut gazeta cu benchete şi toaste, cu idei de cărdăşie. Era un timp cînd românii cînta pe învingători, o victorie mare asupra enimicilor, un general care îşi expunea viaţa pentru patrie cu armele în mînă şi cădea sub greutatea rănilor. Cîtă deosebire astăzi şi ce cădere! Noi cîntăm, nu pe învingători şi căpitani, nu victoriile, ci pe cei care, fiind militari, nu s-au bătut! Asfel este istoria voastră cu acel Filipescu, care poate să fie brav şi loial, dar nu a dat ocazie de a-l cînta şi a-l festa. Lasă această mulţumire să i-o facă turcii, iar nu românii. Un militar se bate, nu face politică, şi cînd face politică nu este militar. Sioane, Sioane, pînă cînd să fim copii, frate iubite! Asfel am făcut noi toţi şi eu cel dintîi, lăsîndu-ne să ne fure inimile şi să facem popularitate celor ce nu o merită. Cîntă, frate, dar cîntă pe românul care se bate, iar nu pe cel ce nu se bate. Daca francezii ar fi făcut ca noi, nu s-ar fi luat Sevastopolu, căci ar fi rezonat şi ar fi găsit că nu-i interesează acest război. Sfîrşesc însă zicîndu-ţi că daca Ştefan cel Mare ar fi putut să iasă din mormînt să vază benchetul vostru, v-ar fi tras de barbă şi pe tine şi pe Negri, căruia să-i citeşti aceste rînduri. Nu zic mai mult, fiindcă inimile voastre au făcut-o din curăţenie şi patriotism.[1]

Lui Ralet i-am scris. Mi-a zis că ţi-a cerut *Voiajul* să-l citească. Apropo — ce-ai făcut cu el? Să nu-l trimiţi la Bucureşti, căci acolo nu-l va lăsa să-l tipărească.[2]

Turcii sunt tare contra unirei, dar și speriați că [românii] vor să o ceară. Cereți unirea, dar nu o definiți cum, cu prinț strein sau pămîntean. De va fi strein, din ce familie? Gazetele nemțești zic că Austria primește, cu condiție să dea un prinț din familia austriacă, care are să vie acolo cu zece generali, 100 ofițeri și amploiați — și iată-ne nemțiți! Așadar, cerînd unirea, cereți totodată și felul ei, ca să nu vă prindă la mînă și să fie sfîrșitul mai rău decît începutul.

Ai dat lui Vogoridis[3] scrisoarea mea? Ce răspuns a dat? Scrie-mi.

Daca tomul de călătorie va place, voi tipări și al doilea tom pe Nil în sus pînă la cataracte și Teba unde sunt cele mai interesante lucruri de văzut și admirat, și încotro am de gînd să plec.[4]

Apropo, daca te înlesnești de bani, dă 15 galbeni d-nei Luzatto [5], asfel îmi scrie m-me Zanne, pentru soru-sa Paulina, cadou frățesc, și tu trage-mi aici o poliță îndată, căci banii sunt aici la Polichroniadis depuși; cinsiprezece galbeni, ai auzit?

Ți-am scris să-mi găsești o fată bogată să mă însor și să mi-o trimiți aici, și tu nici nu te gîndești. Află că sunt de treizeci și unul de ani și trei luni și jumătate.[6] Chipul, nici frumos, nici urît; nalt; cu ochii negri; cu un dinte rumpt, cu barbă neagră încă, cu păr cam lung, dar cam rar, prost, palavatic, sărac ca un beduin etc. Poți să o dai în *Steaua Dunării* daca se va găsi o fată nebună cu bani, fie cît de urîtă, nu face nimica, numai să aibă spirit și [. . .], două calități foarte rari a se găsi împreună cu bogăția la o femeie.

Lui Alecsandri nu-i scrisei, căci l-am crezut plecat la Paris. Pe Negri îl sărut dulce. Ar fi bine ca Vogoridis, daca o fi să dea demisia, să-l recomande la Poartă caimacam pe el. Este bine văzut aici de toată lumea, mici și mari. Dar Balș are galbeni și ar fi o norocire să fie Negri caimacam, el care nu este omul Moldovei, dar al tutulor românilor și, ceea ce este mai mult, al tutulor inimilor.

Aici se zice că un moldovean care se află aici ar fi promis în numele Sturzei și al lui T. Balș, lui Bosstan-bey să-i dea o fată din Moldova cu zestre de 800 mii galbeni, daca va mijloci să se facă caimacam B. și umblă pe moarte mumă-sa la turci cu toate armencile ale bătrîne spre acest pezevenglîc. Ce fată este aceea?

Ferice de ea! Spune-i să se bucure; dar nu spune nimănui că aceasta vine de la mine.

Al tău frate,
Bolintineanu

De ce ai lăsat să treacă o poștă fără să-mi scrii?

Scrie lui Alecsandri că am dat scrisoarea și muzica lui m-lle Moler, care a plîns de bucurie.

Jassy — Moldavie
Monsieur G. Sion
Chef des Archives de la Moldavie

2

28 august 1858, București

Iubite Sioane,

Ce te faci? Unde ești? Mi-ai scris de la Paris și mi-ai recomandat să nu-ți răspund din cauză că scrisoarea mea nu te-ar mai găsi la Paris. Îți scriu dar la Iași unde poate că te vei fi întors. Pe la noi lucrurile merg asfel încît socotești sau ghicești că pot să meargă adică certe cine să fie domn. Principurile, ideile nu mai sunt pentru nimic. Toată lumea aici strigă că oamenii de la 48 au dat mîna cu guvernul, alții zic că e calomnie; guvernul se ocupă cu schimbarea administratorilor etc. și așteaptă din zi în zi ca să depuie puterea. Tot ce-mi pare rău este că în loc să stăruiască ca să se aleagă la Adunare oameni cu cunoștințe și sentimente frumoase și patriotice, toți se ocupă a recomanda oameni de partidă, de clică, deși Adunarea are a fi chemată să facă legi și reforme; mi-e teamă să nu se aleagă o Adunare care prin deputații săi, să ajungă de rîsul străinilor.

Eu am tipărit o programă, un proiect de o bibliotecă clasică [1], am găsit un capital. Vezi programa, îmi pare rău că nu ești aici. Îmi trec timpul alergînd după abonați, căci deși este un capital, dar concursul abonaților tot este necesar. Cînd o să vii pe aici, scrie-mi.

Scrie-mi asemenea după ce vei cerceta, cine și cu ce ordin a tipărit pe *Manoil*, căci am să-i fac proces, de va fi tipărit fără ordinul tău sau fără ordinul lui Alecsandri.[2]

Astăzi plec la Bolintin. Adelaida nu s-a mai măritat. Banii i-a luat, dar se vede că fata a început să se dezguste de promisul cel interesat. Marița și Frosa au fost la Rîmnic și s-au înturnat. Lili a fost cerută de un bogat, feciorul lui Petrovici, dar nu a voit să-l ia nicidecum.

Sitza Genaoglo s-a îngrășat puțintel împrejurul nasului, la Penteleu.

Predescu s-a înturnat de la munte gras.

Mr. et m-e Steriadi sunt sănătoși, i-am văzut acum patru zile. Vorbim mult de voi, și cu mare interes, precum poți să-ți închipuiești. Aseară am văzut la grădină pe Guguță, cumnatul tău, pe care îl iubesc mult, și mi-a spus că toți ai voștri sunt sănătoși.

M-lle Ioranu ce asemenea a fost la munte, s-a întremat. Știi că Caliopi, fata aceea de la Rîmnic, a luat pe I. Brătianu. Este urîtă și necioplită, dar se vede că banii au facultatea de a face frumoase cele mai slute lucruri, la ochii unor oameni. Au fost aici la București și acum au plecat iar la țară.

Sora mea și toată familia te salută amicalmente, — iar eu te rog să arăți respectuoasele mele salutații d-nei Sion.

Complimente la toți amicii și cunoscuții mei de pe acolo. Am tipărit o colecție de poezii, *Melodii române* [3], nu știu dacă le vei fi primit. Cu aceasta îți trimit cîteva programe. Vezi dă lui Hurmuzachi și celorlalți amici. Și scrie-mi părerea ta asupra acestui lucru, căci vreau să te pui la muncă rău. Ion Ghica și Ion Eliade te așteaptă să vii aici.

Zi lui Alecsandri, dacă are ceva de tipărit, poezie sau proză, să le trimită să i le tipărească Societatea noastră, asemenea și altora.

Încă o dată recheamă-mă în suvenirea d-nei Sion și îmi răspunde îndată. Hotel Bossel.

Al tău frate,
Bolintineanu

Către ANIBAL STRAMBIO

8/20 Juin 1861

Monsieur l'Agent,

Je me fais un devoir de vous communiquer le vote unanime émis par l'Assemblée législative de Valachie, à l'occasion de la douloureuse nouvelle qui consterne le peuple italien.

„L'Assemblée nationale de Valachie unit sa douleur à celle de l'Italie pour la perte du Comte de Cavour[1], dont la mémoire sera toujours vivante parmi nous, à cause de la sollicitude que ce grand homme d'Etat a montrée pour la nation roumaine."

En me chargeant, Monsieur l'Agent, de vous faire connaître ce vote de l'Assemblée, M. le Président du Conseil m'invite en même temps à vous donner, au nom du gouvernement de S.A., l'assurance qu'il n'est pas moins pénétré que l'Assemblée, des sentiments de douleur exprimés dans son vote. Les sympathies efficaces que l'illustre défunt manifesta toujours pour les Principautés, et celles que nous avons réciproquement pour la noble cause qu'il soutenait avec tant d'habileté, peuvent vous être un sûr garant de la part bien vive que le gouvernement et le pays ont à la tristesse si pleinement justifiée en ces circonstances et dont je vous prie de vouloir bien transmettre l'expression au gouvernement de S.M. le Roi Victor-Emmanuell.

Veuillez, Monsieur l'Agent, en cette triste occasion, recevoir en même temps, avec l'expression bien sentie de nos sincères regrets, l'assurance de ma haute considération.

D. Bolintineanu

8/20 iunie 1861

Domnule Agent,

Îmi revine datoria de a vă comunica votul unanim al Adunării legislative a Munteniei, cu prilejul dureroasei vești care încearcă poporul italian.

„Adunarea națională a Munteniei își unește durerea sa cu aceea a Italiei pentru pierderea contelui de Cavour,[1] a cărui amintire va fi întotdeauna vie printre noi, datorită solicitudinii pe care acest mare om de stat a arătat-o față de națiunea română.“

Însărcinîndu-mă, domnule agent, să vă fac cunoscut acest vot al Adunării, d. președinte al Consiliului mă invită în același timp să vă asigur, în numele guvernului A.S., că nu este mai puțin pătruns de sentimente de durere decît Adunarea, ce și le-a exprimat prin votul său. Simpatiile eficace pe care ilustrul defunct le-a manifestat întotdeauna față de Principate, și pe care le nutrim în mod reciproc față de nobila cauză pe care a susținut-o cu atîta pricepere, pot să constituie pentru dumneavoastră o garanție sigură a viei tristeți resimțite de guvern și de țară, pe deplin justificată în aceste circumstanțe și a cărei expresie vă rog să binevoiți a o transmite guvernului M.S. regele Victor Emmanuell.

Vă rog, domnule agent, în această tristă împrejurare, să primiți în același timp, alături de expresia sincerelor noastre regrete, asigurarea înaltei mele considerațiuni.

D. Bolintineanu

Către CHRISTIAN TELL

1

3 genarie 1856, Constantinopol

Domnul meu,

Nu știu cum să încep această scrisoare ca să mă justific pentru tăcerea mea, căci sunt cel întîi a mărturisi că am făcut o impoliteță precum și o lipsă de recunoștință pentru amabila amicie ce mi-ai arătat. Îți voi spune că am avut multe necazuri și supărări și nu am fost tot în Constantinopol. Eram, precum știi, hotărît a merge în Moldova și a lua foc. Iată ce s-a întîmplat. Cu toate făgăduielile miniștrilor, nu s-a putut dobîndi voia, căci această voie am dorit s-o am, fără încuviințarea domnului Știrbei. Se vede că vodă din Moldova nu va să facă nimica fără ordinul lui Știrbei.[1] Cît pentru gazetă, Alecsandri și-a schimbat opinia, apoi ieri veni veste că d. Ghica-Vodă, pe cînd dă ordin să libereze robii, dă altul să închiză *România literară*.[2] Ionescu a scris un art. despre robi unde zicea: robii negri să slobod; să așteptăm oare să vedem liberați și robii albi? Ciocoii s-au dus de s-au plîns la vodă și aceasta a închis gazeta.

Aici nimica nou; politica este ca totdauna încurcată și întunecoasă atît pentru profani cît și pentru inițiații în cele sacre.

Russo ne-a batjocorit printr-o broșură.[3] Dar lucru de jos — cum zice Marin. Spune în[tre] alte prostii că din toți emigrații români numai Zosima și Grădiștianu au rămas independenți. Oameni stricați — și nu merită să-i mai critice cineva.

De primăvară am de gînd să viu într-acolo. Pînă atunci arată d-nei Tell respectuoasele mele închinăciuni, precum și la toată familia.

În țară pînea scumpă. Se vede că părintescul guvern al lui Știrbei nu va să lase să mănînce multă pîne pe români, ca să nu

li se vatăme sănătatea, urmînd unei opinii a unui doctor mare care a scris o carte despre regimul sănătății.

Fata lui C. Cantacuzino are să ia pe feciorul Bibescului; logodna s-a săvîrșit; tot universul înoată în bucurie.

Se vede că în Moldova s-a bătut de păr nemții cu românii.

Marți plec la Brussa. Cu toate acestea, mare mulțumire mi-ai face cînd mi-ai scri cum vă aflați. Credeți că vă stim și rămîi al d-tale

frate și șerb,
Bolintineanu

2

8 fevruarie 1856, Constantinopol

Domnule Tell,

V-am trimis o carte din poeziile mele, ce din păcate au ieșit cu o mulțime de greșale de tipar.[1] Nu știu dacă ați primit-o. Eu voi veni acolo să mă așez, căci nefiind din cei ce umblă cu miniștrii și cu posturile, nu văz cuvînt pentru ce să stau în capitală. Viața e tare scumpă. Pe urmă am scris o carte pe care voi să o tipăresc, portretele politice ale oamenilor noștri de stat.[2] În multe, voi să te consult pe d-ta ca unul ce cunoști bine pe mulți din acești eroi politici.

Tot cu această ocazie, te rog, daca se poate, să-mi îndrepți această scrisoare către tînărul Zanne care trebuie să fie la Samos, și foarte mă veți îndatora.

Complimente respectuoase d-nei și damicelelor Tell.

Ion Ghica s-a făcut *prins* de Samos, cu ferman.

Eliade nevoind să rămîie în urmă, își dă nume de prinț (bey), fără ferman.

Conferințele de aici au hotărît ca domnii să înceteze în iunie; dar să aibă dreptul a fi aleși de țară pentru domni [3]. Aleși vor fi trei candidați și din trei Poarta va numi pe unul. Domnii vor trimite în curînd deputați să facă aici un nou regulament. Toate merg sucite. Oamenii, chiar între noi ce avem oarecare greutate, se uzază. O să vie timpul oamenilor ce nu și-au schimbat ideile lor Edificiul lumei politice este putred, fără îndoială. Pentru aceea, în loc să mă întristez de ceea ce se întîmplă cu pacea, mă bucur. Este oricum un pas înainte. Românii nu au făcut nimic, dar cred că vor face odată.

Pînă să am plăcerea a-ți strînge mîna, te salut frățește și cu cea mai mare sinceritate.

Al d-tale șerb,
Bolintineanu

Smyrne
Monsieur le général Tell

3

[Iulie-august 1856][1]

Domnule Tell,

Din grația Celui-de-sus și mai ales a micului vapor al lui Witel, am ajuns sănătos la Samos împreună cu o mulțime de *ciachșirgii* [2]. Samosul este o insolă frumoasă, dar săracă. Oamenii, mai ales, mizerabili. Lenea îi face tîlhari și nerodirea locului încă contribuie la nenorocirile lor. Cu toate acestea privesc Samosul mai mult cu ochii trecutului, cînd era în splendoarea lui, decît a prezentului. Am găsit pe Zanne și pe soția lui sănătoși. Rachiul l-a trimis doctorul Parascheva, dar a costat mai mult, am dat banii ce mai trebuiau, și ne vom socoti noi mai încolo.

Pe *prințesa* Ghica am văzut-o. Pe vodă nu l-am văzut încă, fiind dus în insolă, nu știu unde. Zanne a plecat la drum astăzi miercuri.

Am tocmit o pereche de cizme la Palamari.[3] Te rog pe d-ta, dacă îl vei vedea, să-i zici să mi le trimită aici. Banii voi trimite oricum, cu cel întîi ocazion.

Am plătit la vapor 150 lei; mîncarea de două ori pe zi costă 30 lei, dar este proastă; ajunge la Hio la 5 oare; trece și la 6 oare ajunge la Ieșmé, de unde pleacă la miezul nopții și la 6 oare dimineața ajunge la Samos. Acestea vi le scriu spre știința dv.

În Hio rămîne numai cîteva minute. La Samos două oare.

Mai încolo am să viu la Smirna. Mi-e teamă mult să nu mi se urască. Norocire însă cu Zanne și familia sa care au pentru mine toată îngrijirea și amabilitatea unui frate și unei surori. Mai am o speranță, adică vînătoarea. Aici prepelițele sunt dese ca coțofenele.

Respectele mele d-ei Tell și damicelelor, iar lui Ștefănică cel glumeț îi recomand să aibă grijă de vîrful nasului, căci altfel n-o să poci să-l sărut cînd voi veni acolo.

Adio, d-l meu, la revedere,

al d-le serv,
Bolintineanu

4

15 oct. 1856, Vathi

Domnul meu,

Îți mulțumesc cu recunoștință pentru bunătatea ce ai avut a-mi face acele comisioane, pe care le-am priimit aici. Este de prisos a-ți mai zice că daca am îndrăznit să te supăr, cauza vine de acolo că sunt sigur de bunătatea și amabilitatea d-tale.

Iată îți trimit și eu o scrisoare de la amicul Baligot, venită aici cu poșta trecută și întîrziată, se vede la poșta vaporului. Am terminat o călătorie cu toate mărimile din Samos în insolă. Am văzut locul unde a fost vechiul Samos, cele trei minuni de care vorbește Herodot, adică canalul pe sub un munte; molo sau zidul din mare care forma portul și care astăzi este ruinat; templul lui Junon, sau locul unde a fost zidit; abia a mai rămas o colină în picioare, dar numai o colină, celealte sunt îngropate în pămînt. Am cerut voie de la vodă grecesc să sap. Zice că se poate. Să vedem.

Madame Zanne și Zanne mă însărcinează să vă arăt cuvenitele sincere amiciții, atît d-tale cît și madamei Tell și fetelor.

Din partea mea cele mai respectuoase închinăciuni d-nei Tell și damicelelor. Iar pe Ștefănică, daca i-a trecut vîrful nasului, îl sărut dulce. Basta ! Marin îmi scrie că o să vie pe aici să mă ia să mergem în Grecia[1]. Eu îl aștept.

Primește din parte-mi sincerile mele încredințări de amicie și stimă.

Al d-tale șerb,
Bolintineanu

S-a primit: botine, tutun, pălărie, o broșură.

5

Samos, 3 nov. 1856

Eu încă mă închin dumitale cu plecăciune[1]. De aici de la Samos nu am mare lucru să-ți vestesc, afară numai de un foca care s-a arătat în portul de la Vathi, ca să complecte lista dobitoacelor. „L'île de Samos, dit le journal de Baligot, est condamnée aux bêtes.“ [2] Eu am fost tot mereu prin insolă și mîne iar mă duc cu tînărul Zanne la ruinele de la Tigani. Din țară, proaste lucruri, nu se poate mai proaste. Aflu că Christofi și Serurius au intrat în țară [3]. Marin îmi scrie că ministerul are să se schimbe în Turcia. Eu sunt tare bine în sănătate. Se zice că mă îngraș.

Respectele mele doamnei Tell și damicelelor.

Am de gînd să mă reped într-acolo.

Al d-tale șerb,
Bolintineanu

6

11 noiem. s.n. 1856, Vathi

Domnul meu,

Ți-am scris de trei ori și numai o scrisoare am primit, ceea ce mi-a părut rău; dar nu am dreptul de a mă plînge, fiindcă știu că ocaziile lipsesc și că poate să fii ocupat. Pe aici petrecem nici rău, nici bine, mai mult pe la țară, ceea ce mă mîngîie de ale monotoniei. La Vathi mă duc cîteodată pe la ispravnicul locului. M-a invitat de două ori la masă. Marin mi-a scris că are să-ți facă o frumoasă surpriză, dar nu știu ce surpriză. De n-ar fi zis frumoasă, aș fi crezut că înțelege venirea lui acolo la Smyrna.

Zanne a plecat astăzi la drum și vine diseară. M-a însărcinat să vă fac complimente și să vă rog, mai întîi să-l iertați de îndrăzneala ce ia de vă supără cu comisioane și altele, dar are trebuință, n-are alt pe nimini acolo și știe că ești bun. Marin a scris că a trimis pe un tapițer român la Smyrna cu o poliță de 2000 lei ai lui Zanne către d-ta trasă asupra socrului lui Macarie, și din care bani să se plătească datoriile lui către d. Eugeniu. De vor fi venit acei bani și va rămînea vreun rest, eu iau îndrăzneala, în numele lui

Zanne, să te rog a trimite trei oca de tutun ca acela ce ați avut bunătatea a mai trimite, — atîta numai că acela mai mult de jumătate era pulbere; șiretul de tutunar a făcut aceasta. De puteți a-l trimite prin curierul de uscat, fie măcar o oca deocamdată, căci eu unul sufăr rău în lipsă de tutun bun și fum tutun țigănesc.

Știri de prin țară nu știu altele decît cele ce scrie Baligot prin gazetă și care trebuie să le cunoști și d-ta.

Te rog să arăți respectele mele familiei d-tale, iar pe Ștefănică cel mucalit îl sărut dulce. Daca ai trebuință de ceva articole dupe aici, scrie-mi și-ți trimit cu vaporul ce se vede că are să mai urmeze călătoriile.

Complimente de la madame Zanne pentru d-ta, doamna Tell și toată familia.

Al d-tale șerb,
D. Bolintineanu

7

10 dechem. s.n. 1856, Vathi

Domnul meu,

În fine, cum zice Eliade și comp., am avut ieri plăcerea a priimi scrisoarea de la d-ta. A-ți mai spune cît de mulțumit am fost, este de prisos. Nu poci însă să mă opresc a-ți mulțumi pentru tutunul ce ai avut bunătatea a trimite; este excelent, mai bun decît acela ce fumă Marin și care, în mărirea lui, îl plătește 100 lei oca.

Pentru I. tapițerul care în adevăr este un băiat tare onest și demn de amicie și stimă, nu poci să-i dau alt decît complimente. Scrisoarea de la vodă este peste putință și iată pentru ce: Gandon, secretarul acestui domn, dupe cererea ce-i făcuse Zanne, îmi trimisese, în numele lui, o scrisoare la Smirna pentru consolul de acolo. Cînd a înțeles vodă una ca aceasta, a sărit în grădină, s-a turburat și a mustrat pe al lui secretar căci a îndrăznit să recomande oameni ca mine la oameni ca consolii. Închipuiește-ți dar daca poci să-i cer o scrisoare de recomandație pentru altul!

Zanne este amărît rău, dar nu are ce să facă, suferă și tace pînă cînd o lumina și pentru el soarele patriei lui.

Știrile ce priimesc din țară sunt foarte proaste. Loviturile ce ne vin de la străini sunt grele; dar cele mai amare sunt acelea ce noi înșine ne dăm. Se vede că românii sunt Sodoma și Gomora. Oamenii se vînd pe posturi asfel cum nu s-a mai făcut pînă aici. Schimb credințele politice dupe chiverniseala ce li se dă. Nu găsești trei oameni care să facă altfel și tinerii cei mai buni încă au picat sub această ciumă a inimei. Toți astăzi cheamă pe Știrbei, Bibescu etc. Dumnezeu singur va mai putea face ceva și Dumnezeu este revoluția europeană.

Nu-mi scrii ce se face Pleșoianu? A intrat în țară sau nu? Se zice că Eliade speră să se facă caimacam la Valahia; dar pe Ghica ce are să-l facă?

Samosul merge bine, dar multe încă trebuiesc. Știi că binele aici este totdauna în comparație cu cel mai mare rău posibil, adică avînd în vedere acel rău, este astăzi oarecare îmbunătățire în insolă.

Ghica are dorința d-a face, dar n-are curaj, tremură înaintea celor mai mici *raisons d'état*[1]. Multă înțelepciune este slăbiciune, zice vorba. Pe urmă nu are amici, nu este sprijinit și lipsa amicilor vine iar din slăbiciuni personale. Decît cu trei familii nu se mai vede în insolă. Nu este acesta mijlocul cel mai bun de a guverna În scurt, lucrurile merg bine, însă nu asfel cum se crede prin lume.

Marin îmi scrie și mie că are să vă trimită pentru mine un pachet sau prin vaporul francez, sau prin cel austriac[2]. Te voi ruga și ca atunci ca să mi-l înaintați aici la Samos. Adevărul să-ți spui, mi s-a urît aici cu mărimile aristocratice, cu coroanele, armele și vorbele trezite de boierii ce dezgustă pe oameni. Dar Zanne mă ține cu dinții și Marin mă condamnă la exil.

Petrec zilele cu cititul și scrisul. Din timp în timp fac cîte o călătorie prin țară. Natura aici este încă verde ca primăvara.

Te voi însărcina cu plăcere să arăți complimentele mele d-lui Cugina, iar d-nei Tell cele mai respectuoase salutații. Pe toată familia d-tale o salut, pe micul Ștefan îl îmbrățișez — cum îi merge nasul?

Așteptînd a doua ocazie de a vă scri, mă subinsemn

Al d-tale serv,
Bolintineanu

8

16 dechem. s.n. [1856][1], Vathi

Domnule Tell,

Iau pana, şi nu ca să vorbesc de ale trebilor, căci nu prea am trebi mari; dar să mă inform despre sănătatea dv. a tutulor, şi să vă încunoştiinţez şi eu că sunt sănătos şi vă doresc. Numai Zanne şi madame Zanne sunt foarte trişti din cauză că Virginia se află rău bolnavă de angină, sau amigdale, asfel încît dupe mai multe operaţii făcute la gît, abia mai poate răsufla; iar ceea ce este mai prost decît toate este că aici nu sunt doctori mai meşteri în această artă decît mine. Să ferească Dumnezeu pe omenire a se bolnăvi aici! Pentru aceasta tînărul Zanne nu v-a scris cu această poştă; dar m-au însărcinat să vă scriu complimente la toţi dupe cuviinţă. Marin îmi scrie că s-au trimis acolo, prin vaporul austriac sau francez, către d-ta adres. Milo sau casa lui Travi, nişte comisioane. Rogu-te, domnule Tell, la asemenea întîmplare să mi le trimiteţi sau să-mi scriţi de nu s-au priimit ca să scriu la Pera dupe ele, să nu o fi rămas la vapor.

A ieşit o nouă broşură de un Boéresco — drepturile ţărei. Se zice că este bine scrisă. Cred că acest Boéresco este un pseudonim [2].

St.-Marc Girardin s-a pus în *Débats* să critice toate aceste broşuri orientale, scrise în limba occidentală. Criticele sunt bune pentru ţară din cauză că autorul este favorabil ţărei. Acuma a rămas iar la conferinţe a se hotărî soarta ţărei noastre. Sunt însă sigur că despre unire nu are să fie nimica. Englezii au stricat lucru. Să le fie pe gît! Scrisorile venite din ţară sunt proaste ca cei care guvernă acolo şi ca cei care se supun. Opoziţia nu vine din patriotism, în urma faptelor celor mici sau urîte ale guvernului, dar din nemulţumirile celor ce nu au posturi etc. Şi aceasta este cu atît mai trist că dovedeşte o corupţie adîncă care se întinde preste toţi. Nici o opinie publică! Cu toate acestea să sperăm în zile mai bune. Cine ştie ce are să se mai întîmple?

V-am scris că despre tapiţerul Ion, nu se poate a i se da scrisoare. Ar face mai bine să se înturne la Constantinopol unde lucrul este sigur şi abondent şi unde cînd se afla, mergea binişor.

Respectuoase salutarii d-nei Tell şi damicelelor d-le, iar pe cei mici copilaşi îi îmbrăţişez, mai ales pe amicul meu Ştefănică

Scrisorile d-le îmi fac mare plăcere; asfel, te rog să-mi scrii şi cît de mult. Eu în credinţă aş voi să-ţi scriu trei coli, dar aici nu este nimica, sălbătăcie, tăcere, întunerec; acolo ştiţi mai multe şi toate înainte de noi. Pe prinţul [3] de aici îl văd o dată pe săptămînă. Undelemnul merge bine astă dată.

Iată pentru această poştă tot. Ţi-aş fi scris meditaţii filosofice, ca să lungesc scrisoarea, dar ştiu că nu-ţi plac asfel de pehlivănii ale poeţilor.

Al d-le serv,
Bolintineanu

9

25 dechem. 1856 s.v., Samos

Domnul meu,

Iau pana ca să vă felicitez despre sărbătorile Crăciunului. Arătaţi dar respectuoasele mele felicitaţii familiei dv. Vodă de aici pleacă la Constantinopol cu familia în viitoarea săptămînă, poate pentru ca să se aşaze cu totul acolo. Zanne rămîne încă la drum; dar cum mi se pare, acest drum poate să înceteze. Pachetul ce-mi trimiţi, încă nu a sosit. Marin îmi scrie că-mi trimite 5 ludovici de aur. Vă rog să-i priimiţi de la socrul lui Macarie de acolo. Eu sunt foarte sănătos, dar foarte mi s-a urît aici; mă consol numai cu muza.

Scriţi-ne cînd aveţi timp. Scrisorile dv. ne fac mare plăcere şi nu au trebuinţă să se facă a se dori mult timp pentru aceasta, din contra. Sunt dezgustat de tot de omenire. Cum zice Marin: omenirea are păcatele ei, tolba cu păcatele etc.

Nu vă scriu mai mult căci nu am ce mai zice. Aici suntem cu totul arieraţi în cele ce se fac prin lume. Marin îmi scrie că la conferinţe s-a hotărît ca Divanul să aibă dreptul a priimi sau nu unirea ţărilor, că la Constantinopol s-a făcut un consiliu unde s-a hotărît ca Divanul din ţară să fie făcut pe baze largi. Daca s-o face vreo sermotaţie, atîta mai rău ne vom recomanda, căci avînd apă, nu ne-a umblat moara.

Adio, domnul meu, scriţi-ne,

Al d-tale serv,
Bolintineanu

10

30 dechemv. s.n. [1856],[1] Vathi

Iubitul meu domn,

Am priimit cu plăcere scrisoarea d-tale din urmă. Îmi pare bine mai nainte de toate că vă aflaţi toţi sănătoşi. Zanne şi soţia sa sunt foarte trişti din cauză că a murit Virginia, fiica lor. Pachetul ce-mi scrii că îmi trimiţi, nu a venit. Se vede că Giovanaky nu a putut să-l trimită prin curier şi aşteaptă altă ocazie. Oricum, îţi mulţumesc foarte mult despre această bunătate nouă din partea d-tale.

Aici nu avem nimica nou: monotonie şi sălbătăcie. Din ţară noutăţi trebuie să le ştiţi mai bine decît noi aici.

Te voi ruga să arăţi d-nei Tell respectele mele, precum şi damicelelor. Ce face iubitul Ştefănică? Eu mă gîndesc adesea la el; dar el sunt sigur că m-a uitat.

Ieri a plecat de aici vaporul „Prometeu" ce şezu 24 de ore numai.

Marin îmi scrie despre nişte comitete şi statute ce s-au tipărit la Paris. Ce idei!

Îmi pare bine că Christofi s-a însurat, dar rău îmi pare că Pleşoianu este bolnav, sărmanul. Sper că Italia îi va face mult bine. Viaţa Rusciucului l-a bolnăvit.

Un lucru numai o să vă rog, daca se poate. De veţi vedea pe ambasadorul de la Samos, întrebaţi-l daca a pornit pachetul, căci poate să se greşască să-l uite întru ale sale.

Madame Zanne, deşi este cu totul tristă, dar scrise d-nei Tell.

Adio, domnul meu.

Al d-tale şerb,
Bolintineanu

Scriţi-mi, nu mă uitaţi!

Smyrne
Monsieur Christian Tell

11

2 genarie 1857, Samos

Domnul meu,

Iau pana să vă urez cele dorite şi înturnare în patrie de anul nou grecesc. Totdodată să vă mulţumesc pentru trimiterea banilor veniţi din Constantinopol. Am priimit 4 lire turceşti şi bucăţi de argint, o bucată rusă, alta de doi franci, alta de 10 solde şi un pătrar de rublă, prin comisarul (de la vaporul) „Prometeu". Zanne a priimit asemenea pachetul. Vă scrie. Cît pentru casa [?] ce aşteptam, nu am priimit-o încă pînă astăzi. Se vede că trimisul Samosului a dat-o la vreo corabie care, neavînd vînt favorabil, a rămas încă în vreun port între Smirna şi Samos. Eu însă îndată ce o voi priimi, vă voi scri.

Aţi auzit poate că Bibescu a sosit la Constantinopol să ia pîne? S-a unit toţi ciocoii vechi. La alegere de domn, o să ajungă chestie de principiu, îndată ce Bibescu va fi între candidaţi, căci va veni ideile de la 48. Eu sunt de părere la asfel de întîmplare să se arunce ochii pe un om de la 48, oricare ar fi, nu-mi pasă, căci eu nu am nici un candidat în posinar. Ar fi un al zecelea triumf al revoluţiei de la 48. Altfel ne vor încăleca ciocoii.

Complimente şi respectele mele familiei dv.

Al d-tale serv,
Bolintineanu

12

8/20 genarie 1857, Samos

Domnul meu,

Am priimit scrisoarea d-le din urmă, cu multă plăcere şi mulţumire. Banii i-am priimit de la vapor. Corabia lui Barbuni ce-mi aduce hainele se află de o lună adăstind într-un port, vîntul de nord el singur poate să o scoaţă de acolo. Negreşit că vreo zeitate geloasă de hainele mele, a cerut lui Neptun ca să sufle numai vîntul de sud şi să-mi rămînă lucrurile închise pe mare. Eu îi mulţumesc că a avut bunătatea şi nu a cerut ca să le înece. Dar mă opresc aci, ca să nu întăresc expresiile ce îmi zici că

vorbesc în poezii limba zeilor. Secretele ce vă scrie Marin cu rugăciune a nu le spune la nimeni, neapărat că mi le-a scris și mie și la alții.

Aștept bani ca să poci pleca. Zanne și nevasta sa mă țin aici pînă va veni timpul de botez; dar à *part cela*[1], nu știu daca, văzînd banii de plecare, voi avea curajul a mai sta pe aici.

Steaua Dunării mi se pare bine rediguită, cu toate că se mărginește numai în cele despre principate. Sunt acolo cîteva articole bune și raportul către ambasadorul turc ar fi fost de minune; din nenorocire autorul se vede că a fost supărat, apoi a pus poezie înuntru.

Se vede că Bibescu și Sturza au să fie candidații ciocoilor la neunirea principatelor, și ai celor cu idei mai generale, Gr. Ghica la Moldova și N. Golescu la Valahia, și asfel să facă din aceasta chestie de princip. Eu nu am nici un candidat; dar daca mi s-ar cere votul, nu l-aș refuza acestor oameni din urmă, în adevăr. Nu pentru caracterul oamenilor atîta, ca pentru idei. Ce zici? Cred că formînd comitetul știut, au să-și facă popularitate.

Vodă de aici[2] a plecat la Constantinopol cu soția și un copil, cu un vapor turc, d-a dreptul și repede, foarte supărat pe Zanne și pe soția sa, că nu i se închină prea mult.

Te rog, domnule Tell, să arătați respectele mele familiei d-le, iar pe Ștefănică îl sărut dulce. Rog cerul și toate zeitățile vechi, precum și toți sfinții christianismului, să poci într-o zi pleca către țară. Pînă atunci, sunt

al d-le serv,
Bolintineanu

13

12/24 fevruariu 1857

Domnul meu,

Iluziile lui Marin, cu fermanul pentru Divan, au început să mai se topească. N-am văzut nimica mai mucalit ca scrisoarea sa din urmă! Ți-am scris cu poșta trecută, trimițîndu-ți un plan de bătălie ca să-l descurci, căci autorul a găsit, se vede, de cuviință să fie încurcat ca să aibă merit. Marin îmi scrie că îmi trimite 10 ludovici de aur. De vor sosi, am să te rog un lucru, și știind

că ești bun, îndrăznesc de confiență. Din acești bani să dați 50 franci lui Travi, din socoteala cărților venite lui Zanne; acești 50 franci sunt cărți ale mele. Pe urmă să-mi cumpărați o pălărie, dar de cele mai bune; apoi două oca tutun bun și o oca de cofeturi pentru botez, afară din cele ce voiește Zanne, căci am să botez acuma, aici copilul (fată) s-a născut, și apoi să mă reped într-acolo.

Se vede că vorbele ce mi-a zis Thouvenel[1] au să iasă adevărate. Iată ce mi-a zis sunt 6 luni.

„Monsieur l'ambassadeur (i-am zis), les idées des émigrés Valaques manifestées en 1848, font aujourd'hui la base des pensées de l'empereur en ce qui concerne la Valachie. Toute la politique européenne s'en est emparée. Pourquoi les émigrés doivent-ils rester encore hors de leur pays et, ce qui est encore pire, hors la loi?"

„Il est vrai que les idées des émigrés de 1848 font aujourd'hui la base des pensées de la France; plus que cela, la conduite de ces émigrés ne saurait qu'attirer les sympathies des cabinets européens; et s'il ne dependait que du sultan, ils seraient déjà rentrés dans leur pays. Mais voici ce qu'il en est. La Porte en donnant un férman de proscription, a violé les droits de ce pays; donner un autre férman concernant leur rentrée, ce serait violer de nouveau ce droit, et nous autres ambassadeurs, conseillant la Porte de le faire, ce serait nous rendre complices de ces violations. Donc, comme cette affaire concerne l'administration du pays, le pays seul doit décider là-dessus. Il faut donc attendre la décision du Divan ad-hoc."

„Ce que vous dites là est juste et sensé, et si les cabinets européens tenaient le même langage toutes les fois que la Turquie a violé nos droits, la chose aurait été conséquente, mais, malheureusement, lorsqu'il s'agit de violer un droit de ce pays, la Turquie le fait et personne ne lui rappele son devoir; toutes les fois qu'il s'agit de faire du bien pour ce pays, la Turquie ne doit pas le faire, car s'est une violation de ses droits, et les ambassades se mettent à protester."

Aici amb. a tăcut, apoi a zis: de aici înainte vor merge bine lucrurile.

Din acestea eu am înțeles că emigranții au să mai șază și că Marin cînd zice că o să iasă ferman pentru a lor mergere în țară

se bazează neapărat pe o schimbare în politica înaltă. Poate omul să știe secrete mai adînci.

Toate aceste baliverne le zic ca să vin acolo că avem să mai ședem un an în streinătate; că la asfel de întîmplare, la luna de aprilie, eu, supusul d-le, vin, te iau și mergem, dimpreună cu bătrînul Marin, în țara cozovlahilor, să vedem ce leghioane vor mai fi și acei români. Pînă atunci gătește-te despre cele trebuincioase, în bani, care nu vor trebui prea mulți.

La revedere. Respectele mele familiei d-le. Pe Ștefan îl sărut.

Al d-le serv,
Bolintineanu

Te rog, domnule Tell, dacă veți vedea pe Iovanaky, spuneți-i de ce îmi oprește acolo gazeta lui Baligot, care o trimite regulat la el; dar de acolo aici nu vine deloc.

„Domnule ambasador, ideile emigraților munteni, manifestate în 1848, stau astăzi la baza gîndurilor împăratului în ceea ce privește Muntenia. Toată politica europeană și le-a însușit. De ce emigrații trebuie să rămînă încă în afara țării lor și, ceea ce este și mai rău, în afara legii?"

„Este adevărat că ideile emigraților de la 1848 stau astăzi la baza gîndurilor Franței; mai mult decît aceasta, conduita emigraților nu ar putea decît să atragă simpatiile cabinetelor europene; și dacă nu ar fi depins decît de sultan, ei ar fi fost deja reîntorși în țara lor. Dar iată ce este. Poarta, dînd un ferman de exilare, a violat drepturile acestei țări; a da un alt ferman privind reîntoarcerea lor, înseamnă a viola din nou acest drept și noi ambasadorii, sfătuind Poarta să o facă, ar însemna a ne face complici la aceste violări. Deci, cum această problemă privește administrația țării, țara singură trebuie să decidă asupra celor de mai sus. Trebuie deci să așteptăm decizia Divanului ad-hoc."

„Ceea ce spuneți este drept și rațional și în cazul în care cabinetele europene ar fi folosit același limbaj de cîte ori Turcia a violat drepturile noastre, lucrul ar fi avut urmări, dar, din nenorocire, atunci cînd e vorba de a viola un drept al acestei țări, Turcia o face și nimeni nu-i reamintește datoria ei: de cîte ori e vorba de a face un bine pentru această țară, Turcia nu trebuie să o facă, pentru că este o violare a drepturilor sale și ambasadorii încep să protesteze."

14

10 martie s.n. [1857],[1] Vathi

Domnul meu,

Am priimit scrisoarea d-tale din urmă, la care nu am avut timpul a-ți răspunde, căci poșta pleacă repede. V-am rugat săptămîna trecută, daca vor veni 200 franci, în 10 ludovici de la Constantinopol, să dați lui Travi 50 franci și să-mi trimiteți două oca tutun, cofeturi și o pălărie. Marin mi-a scris ieri că a trimis acei 10 ludovici către dv. Astăzi dar vă rog foarte mult să dați lui Travi, în loc de 50 franci, 170 de franci, adică una sută șaptezeci de franci peste tot, socotiți în franci iar nu deloc în lei, ca acompt din datoria lui Zanne către Travi, pentru cărți, în care am și eu o parte, și care bani i-am priimit eu aici mai nainte, ca să nu fie silit a-i trimite acolo. Așadar din restul de 30 franci, veți avea bunătate a-mi trimite cofeturi și tutun, și pălărie cenușie republicană. Comptul lui Travi este trimis în franci, și în franci se plătește.

Mi se pare că am o mică datorie către d-ta. De vor prisosi bani, te-aș ruga să desfaci acea datorie. Lucrurile ce era să vie de acolo, adică hainele și altele, s-au priimit de mult timp.

Trimite-ne și nouă gazeta *Steaua* [*Dunării*] daca o primești d-ta precum și cartea de călătorie a mea [2], numai să-mi mulțumesc curiozitatea de autor.

Aici suntem orbi; închipuiește-ți că sunt abonat la gazeta lui Baligot pe care o trimite regulat recomandată lui Iovanaky la Smirna, dar ginere-său o priimește și o oprește și tace, încît de trei luni n-am văzut-o cu ochii. Dacă îl vedeți, spuneți-i că sunt aici și nu am murit, ca să-mi moștenească. Am scris pe d-altă parte lui Marin să zică să ți-o trimită recomandată d-tale.

Marin îmi scrie că Balș caimacamul Moldovei a murit și Negri poate să se puie în locul său.

Respectuoase salutații familiei d-tale.

În curînd sper să ne revedem sănătoși,

al d-tale serv,
Bolintineanu

15

5/17 martie 1857, Vathi

Domnul meu,

Am priimit cea din urmă scrisoare a d-le cu bucuria ce totdauna încerc la asfel de ocazii. Am scos două măsele și mi se umflase obrazul; dar astăzi sunt vindecat. Îmi scrii să vă răspund daca am priimit cutia cu haine de la Mir, venită pe acolo. Am priimit-o, de sunt două luni, lucrurile toate fiind în bună stare, și îndată v-am scris; dar se vede că nu ați priimit acea scrisoare. Raportul pașii turc în cauza bătăliei de la Cetate vorbește de toate, afară de bătaia din plan, prin urmare de prisos este a vi-l mai trimite.

Se scrie de la Constantinopol că Vogoridi (cel tînăr) s-a făcut caimacam, cu alte vorbe, pe bieții moldoveni i-au dat la greci, sau mai bine la bulgari. O dată avură și turcii ocazie să numească acolo căpetenii și au spurcat-o. Va să zică să fie liberi a face ce voiesc, ne-ar trimite domn pe Rusten-bei — á *la bonheure au moins!* [1] Ce știi și asta la ce o fi bună. Cum trebuie să rîdă moscalii de cele ce se fac pe la noi!

V-am scris cu poșta trecută, din 200 franci ce or să vă vie acolo să dați 170 lui Travi, căci i-am priimit aici; iar ceialți să se ia tutun, o pălărie și cofeturi, daca vor ajunge — mai repet și astă dată a mea rugăciune tot în acel fel. Gazeta *Steaua Dunării* o priimești d-ta? Este ceva de ea?

Arătați respectuoasele mele salutații familiei d-le. Nu mă uitați.

Sunt al d-le serv,
Bolintineanu

16

24 martie 1857, Vathi

Domnul meu,

Zanne nu ți-a scris, căci s-a dus de dimineață la drum, dupe treabă. Mi-a zis numai să vă fac complimente din parte-i. Copila nu s-a botezat încă, căci nu sunt cofeturi. Iovanaky a oprit acolo tot ce scrii d-ta că ai trimis, împreună cu gazeta mea — *le malheureux* [1]. De s-ar putea scoate din sacul cu sămînță și trimite aici, bine ar fi.

Bătrînul Marin îmi scrie că s-a trimis 10 ludovici de aur pentru mine, prin Macarie către socră-său de acolo, și a scris și d-tale de mai multe ori. Poate scrisorile să se afle la acel negutător. Iarăși repet rugăciunea mea, ca priimind acei 10 luigi, să dați lui Travi franci 170, iar cu restul să-mi luați cele ce v-am scris. De aș fi botezat, aș fi plecat astăzi, căci mi s-a urît aici, fără nici o știre de ce se mai face prin lume.

Zanne a trimis giletca, crezînd că este luată de la haine gata și că poate să se schimbe. Acuma rămîne lucru să o ia și asfel, mai ales că n-are să fie ginere, poate socru, dar va fi tîrziu.

Tot acest bătrîn roșu la față și la inimă, Marin, îmi vestește că-mi trimite și alți 10 luigi de aur — joi — care joi nu știu, căci este inimos și n-are răbdare să vorbească lămurit.

Te rog să-mi faci respectele mele familiei domniei tale. Ce face micul Ștefănică? Complimente de la m-me Zanne pentru dv. toți, cum și de la Zanne.

Apropo, îmi mai scrie bătrînul Naționalul cel roșu, că-mi trimite două perechi cizme prin *canalul cunoscut*. Nu știu care canal, căci nu-l definează. Dar rău mă muncește Iovanaki cu gazeta. Am să reclam formal la guvern că mi-a oprit-o, atît eu cît și Baligot care are să-i ceară prețul abonamentului pe trei luni.

Nu-ți mai bate capul cu planul de la cetatea, căci voi veni eu într-acolo în curînd, să mi-l explici, în conversație.

Adio, iubitul meu domn. Cu poșta trecută nu mi-ai scris.

Al d-tale serv,
Bolintineanu

17

31 martie 1857, Vathi

Domnul meu,

Vă mulțumesc foarte mult de scrisoarea ce mi-ai trimis. Am priimit asemenea și grupul cu bani în păr. Iovanaky nu a vrut să trimiță celealte lucruri; dar va veni la d-ta poștașul care s-a catehisit aici.

Steaua Dunării am priimit-o toată pînă acuma. Am citit cu părere de rău acolo o scrisoare nu știu a cui către ministru sard

prin care îi zice că trebuie să priimească Piemontul unirea, ca pe urmă cu toții să batem pe austriaci; altă scrisoare iar de român făcută ca din partea unui măcelar englez numit Ion Boul sau Bivolu către Palmerston, vorbindu-i de boi englezi și recomandindu-i pe români să-i unească. Astea sunt copilării; dar ce este mai rău, copilării proaste de tot și care pot să ne facă rău. Dar este putința să încredințezi pe unii oameni că fac prostește?

Am făcut în insolă o călătorie de mai multe zile. În adevăr, sunt lucruri foarte frumoase și cu atît mi s-au părut mai frumoase, că seamănă cu multe locuri din munții noștri. Într-un loc mi s-a părut că mă aflu pe Prahova.

Eu încă nu am botezat copilul lui Zanne, nefiind lucrurile aici, fără care întîmplare aș fi și plecat.

Mi-a părut bine că d. Pleșoianu și doamna sa sunt sănătoși și că se află acolo, că o să am norocire să-i văz. Te rog arată boierului sincere amicii, iar cocoanei sale cele mai respectuoase salutații, precum și d-ei Tell. Îmi scriți că d-nu Pleșoianu cu soția și soru-sa sunt aici. Nu știu din aceasta a cui soră din doi și care.

Ce face Ion Albu?

Marin mi-a scris că pleacă pentru o lună într-un loc unde *interesele cele mai înalte ale patriei cheamă aflarea lui de față;* dar nu-mi spune unde. Mi se pare că se duce să cumpere ceva șunci sau brînzeturi de la hotarele patriei.

Vă trimisei și măsura de pălărie.

Mi s-a urît aici, unde nu este nici o distracție. Cred că Smirna este frumoasă în acest timp.

Grecii de aici spun că făcînd Napoleon[1] mijlocire de pace între englezi și perși, a pus Engliterii condiții să priimească unirea principatelor și s-a priimit [...].

Din țară nimica nou care să nu știi și d-ta, căci și eu le știu din gazete.

Al d-le serv,
Bolintineanu

18

9/21 apr. [1857][1]

Domnul meu,

Nu v-am scris de mult, poșta fiind neregulată din cauza venirei lui vodă de aici. Sunt două zile de cînd am priimit în sfîrșit comisioanele, adică cofeturi, o oca pentru Zanne cu alte mărunțișuri, iar pentru mine numai cizmele venite de la Constantinopol; nimic alt. Ieri în sfîrșit am botezat pe fata lui Zanne, dîndu-i nume de Eugenia. Se zice că are să vie în săptămîna aceasta de la Smirna un mic vapor de comerț cu misie de a face trajetul regulat de aci înainte între aceste două orașe. Îl aștept cu plăcere. Știri politice nu am, căci curierul de ieri nu a adus nici scrisori nici gazete pentru nimeni. Am aflat numai că Negri C. a venit la Constantinopol și pe vapor s-a bolnăvit rău de șarbon (serpingea) și era pe ceasul morții; cu toate că Crețulescu scria apoi că „a sărit groapa", Dumnezeu să-i dea sănătate.

Vă întorc aceasă broșură. A lui Eliade este, o cunosc dupe stil. Are cîteva lucruri drepte, dar rău exprimate, și o mulțime de lucruri iar ce numai din capul unui nebun pot ieși. Sujetul principal al broșurei îmi pare să fie călcarea autonomiei țărei de puteri, prin ferman. Are dreptate — în princip; dar luînd cineva în băgare de seamă, că de nu s-ar trimite comisari privighetori și nu s-ar hotărî principii de o alegere pe baze întinse, cu impunere, ciocoii ar fi făcut o veche obștească adunare de boieri, — găsesc protestul nu la locul lui. Pe urmă, maniera cu care exprimă ideile lui, strică lucru.

Complimente respectuoase d-ei Tell și d-ei Pleșoianu, iar pe boieri îi îmbrățișez, așteptînd momentul cînd să am onoare a le strînge mîna.

Al d-le serv,
Bolintineanu

Către ALEXANDRU ZANNE şi SOŢIA SA

1

2 iunie 1852, Constantinopole

Iubite Zanne[1],

Mîne plec la Mehadia, cu orice preţ, voind a întîlni pe sorumea[2]. Mi-e vizat paşaportul, fără nici o observaţie. Bălcescu te doreşte foarte mult; se află mai bine; dar scăpare nu este. Sunt foarte trist la plecare-mi, fiindcă am un presimtiment că n-o să poci să mă înturn la iarnă, să fiu cu voi. Îţi las portretul lui Alecsandri poetul. Ţi-am trimis o mică broşură din giurnalul ce s-a oprit la Moldova, din pricină că a scris într-însul Bălcescu supt nume de Conrad Albrecht şi eu supt nume de Valentin.[3]

N-am putut să-ţi fac comisioanele, neavînd o lăscaie.

Oriunde voi fi, îţi voi scri cîteodată, cum şi lui Serghiad.

Lucrurile merg rău în Francia pentru noi; însă mie îmi pare rău că opresia nu este încă destul de mare, fiindcă atunci ar ieşi dracul.

Daca m-o lăsa să şed în Transilvania, am să tipăresc manuscrisele ce le tîrăsc dupe mine ca pe copiii mei.[4]

Adio, frate Zanne, iubeşte-mă,
Bolintineanu

Fraţilor Rousso, Deivos, Padeano-porumbiţa şi Magheru Niţu — complimente. Dă această scrisoare lui Magheru, pe care a primit-o Golescu, despecetluită, în plicul său.

Primeşte şi această cărticică cu cîntece româneşti de Alecsandri.[5]

2

4 decembrie 1852, Constantinopole

Iubite Zanne,

Nu ţi-am scris încă, fiindcă voiam a-ţi scrie un rezultat plăcut în pricina ta cea mai interesantă. Îndată ce am ajuns, am zis d-ei Ghica întru această pricină[1]. D-na Ghica a fost încîntată; însă, spuind lui Ghica, acest băiat a făcut oarecare observaţii că adică tu n-ai stare, ea n-are, şi, încetînd drumul[2], o să rămîneţi calici; însă, după mai multă gîndire, a consimţit şi el; mai mult pentru alte merite ale fetii. M-me Ghica a chemat pe fată la Bebeck şi i-a propus. Aceasta te văzuse odată. Pe dînsa o ceruse doi neguţători din Pera, dar i-a refuzat. Pe tine însă — alfel. A zis că despre ea primeşte, şi fiindcă nu ar voi să rămînă datoare bărbatului ei, va da şi ea lecţii de piano şi va lua 1600 lei pe lună, la orice rea întîmplare. Apoi a scris mume-sei, ce se află în Moldova, dîndu-i de ştire că un român îi cere mîna şi că ea primeşte. Acum rămîne la mă-sa şi la tine. Socot că nu te-ai schimbat, ca să mă dai de ruşine şi pe mine şi pe m-me Ghica. De atunci m-me Ghica o ia cu dînsa la teatru totdauna.

Eu am cercetat în Pera despre purtarea fetii: un înger în gura tutulor. Să vezi cît e de frumoasă! Ieri seară la teatru, toate ocheanele se îndreptau către ea.

Acum dar este trebuinţă cît de curînd să vii aici măcar o săptămînă, să vă cunoaşteţi. De aceea nu-ţi trimit gerocul. M-me Ghica te aşteaptă.[3]

Cît pentru răspunsul la art. grecesc ce mi-l trimiţi, lucrul s-a trezit şi s-a uitat. Răspunzînd, îl pui din nou pe tapet şi o să afle şi cei care nu ştiau încă. Guvernul n-are nici un habar de aceasta. În scurt, fiindcă te aştept aici, nu fac nici o urmare; însă vino îndată şi ia şi pe Pădeanu cu orice preţ. Adio Zanne,

al tău amic,
Bolintineanu

P.S. Am uitat nasturii de aur cei de la mînă şi cei de la pept la Simon. Cînd îi veni însă să mi-i aduci negreşit, fiindcă azi plec.

Brusa
Monsieur Alexandre Zanne
Ingineur du gouvernement

3

Le 5 Février 1855, Constantinople

Ma très chère Madame Zanné

Vos commissions sont faites depuis une semaine et restent chez moi. Le garçon du Polichronius, qui devait les porter au bateau, est malade. Cette fois-ci vous les aurez à Brousse; au moins, je l'espère. S'il manque quelque chose à la liste des commissions, vous m'écrirez pour vous envoyer ces restes. Envoyez toujours à la poste demander des commissions. Vous saurez que je regrette beaucoup d'être parti de Brousse, d'abord parce que je m'étais habitué avec vous autres et puis parce que la vie ici est très chère. Je dépense 40 piastres par jour rien que pour la nourriture. Dans toute la ville on a de la peine à trouver une chambre. Je loge pour le moment dans une armoire chez Sophie.

Mme Ghika se porte bien et s'ennuie beaucoup à Samos. Pour s'en distraire, elle vient d'instituer un pensionnat pour les jeunnes demoiselles samiotes; cela lui rendra de la popularité. Balaciano, qui arrive de Samos, m'a donné toutes ces nouvelles. Ce dernier partira après-demain dans le pays avec Serghiad qui part et laisse plusieurs coeurs brisés dans la ville de Pera.

Ghika va être nommé bientôt prince de Samos. Gabriely vint d'avoir une nouvelle attaque d'apoplexie, — il vit très mal, il ira *in cielo*. La jolie Ninka, fille de Dobokey, est morte et enterrée depuis trois jours. Prusnaire vint de partir pour Smyrne, d'où il compte se rendre à Samos. Je lui ai donné une lettre d'introduction pour Mme Ghika. Cette dernière m'engage d'aller à Samos. Jusqu'à ce jour je n'ai pas encore vu Mme Gropler. J'ai rencontré son mari qui était très aimable avec moi. Je lui ai donné les chemises; je ne sais pas encore l'effet qu'elles ont pu faire; je les ai données de votre part. Si elle ne vous écrit pas une lettre, elle aura tort. Je pense que je n'irai plus chez eux, parce que j'ai entendu en arrivant qu'on avait tenu des propos très désobligeants contre tous les Valaques, devant des étrangers. Toutefois je voudrais savoir d'abord si c'est la vérité ou une calomnie. Mme Gropler est tombée dernièrement avec son mari dans la mer, en allant conduire au bateau le général Wissosky.[1] Le caïque a versé et tous les deux sont allés au fond de la mer. Heureusement des matelots français se sont jetés à l'eau et les

ont retirés évanouis. Depuis cette aventure, il me semble qu'elle a perdu en quelque sorte le prestige poétique.

Ionesco est à Constantinople; il prétend être marié avec une allemande de Stutgart — une grosse servante à ce qu'il parait. Dans tous les cas depuis ce mariage il s'est un peu civilisé sous les auspices de cette cuisinière.

Polichronius, d'après l'invitation que je lui ai faite en votre nom de baptiser l'enfant futur, m'a promis très gracieusement, s'il est à cette époque là, à Constantinople, de venir à Brousse pour le baptême et de se charger de tenir dans ses bras l'enfant inconnu. Sa femme est en ce moment dans un état intéressant. Cependant nous comptons de faire ensemble l'été prochain un voyage en France, en Italie, en Angleterre et [end']autres pays.[2] Je crois que Mme votre mère ne pourra pas venir vous voir ce printemps, vu que la navigation du Danube est suspendue pour tout le temps que durera la guerre [3]. Elle sera forcée de venir par Bucarest, Rouschiuk et Varna; cela est fatiguant. On écrit de Moldavie que Mlle Pauline, votre soeur, est la plus jolie demoiselle de Moldavie. Polichronius dit qu'il faut que je l'épouse à tout prix si elle vient ici et qu'il faudrait prendre un „ciflik".[4] Je vous assure que j'y pense, mais les moyens de lui plaire?

Je suis allé trois fois au théâtre, mais la troupe est très mauvaise et la plupart des personnes qui fréquentent cet établissement sont dignes de la troupe. On fume et l'on bois dans le parterre. C'est joli. Les étrangers vont civiliser les Turcs de toutes les manières.

Sion a quitté la Moldavie, il est à Bucarest en qualité d'agent du prince Ghika [5]. Par conséquent il ne faut plus écrire pour les chemises. Si Mme votre mère arrive, vous lui écrirez de s'adresser à moi. Si je suis à Constantinople, je lui donnerai ma chambre et je l'accompagnerai jusqu'à Ghemlec, surtout si Mlle Pauline, ma douce fiancée, l'accompagne.

Les expressions me manquent pour pouvoir vous dire ici toute ma reconnaissance pour la gracieuse et franche hospitalité que j'ai reçue chez vous où je me suis bien réellement [senti] dans la famille de ma soeur et de mon beau-frère. Aussi je vous traite tout à fait comme ma soeur et telle je vous écris et j'en suis fier et heureux.

J'ai encore dans la tête quelques projets de voyages, mais comme tous les projets-là viennent et s'en vont, je n'y pense pas. Et puis, l'arrivée de Mlle Pauline ! Je resterai donc ici.

Embrassez en mon nom la petite Virginie la folle et recommandez-lui de ne pas m'oublier. Mes salutations à toutes les dames de Brousse, laides et jolies, mais particulièrement à celles qui sont laides. Elles m'inspirent plus de sympathies, c'est peut-être parce que je suis de leur espèce. Dans le prochain no. de la *Presse* vous verrez un article de moi sur les dames de Brousse.[6] Le docteur Hisbach est nommé médecin à l'hôpital de Varna avec 1800 par mois y compris ses rations militaires, après un examen. J'en suis content.

Votre tout dévoué serviteur,
Bolintineanu

Şi acum à toi, mon garçon Alexandre!

Sion vient de m'écrire qu'il va m'envoyer les chroniques [7] par M. Poujade [8] qui doit arriver dans quelques jours à Constantinople. Hier au soir Aléon m'a dit que Poujade va rester à Bucarest dans son ancienne qualité de consul, car le g.f. a changé d'avis. Une lettre arrivée hier de Bucarest annonce l'arrestation par ordre du prince Stirbey du censeur valaque et [la] suspension de ses fonctions pour avoir permis l'impression dans le journal *Timpul* d'un article reproduit des journaux autrichiens concernant la nouvelle donnée que le consul anglais avait invité le sous-dit Stirbey de renoncer au protectorat russe. Le journal a été suspendu aussi [9]. Pour chaque journal ont doit dépasser 400 ducats de cautionnement; il doit être soumis à la censure. Le journal *Timpul* appartenait à Polichronius qui avait chargé le rédacteur de la faire paraître. Les négociants sont allés chez Colquhoun [10] pour se plaindre contre cette mesure arbitraire. Ioranu m'a écrit qu'il a trouvé 400 ducats pour faire paraître un journal. Les rédacteurs seront Ioranu, Teulesco, Nenovicz, Baronzi, Maximes, Creţesco et autres [11]. Mais il parait que le projet est tombé dans l'eau.

Des nouvelles de Constantinople il n'y en a pas. Cependant les troupes françaises et anglaises ne souffrent plus. Il n'y a que 12 à 15 mille Anglais qui sont sous les armes. Le reste n'existe plus et sont malades. Il y a rien qu'à Constantinople 8 000 Français dans les hopitaux. On dit que les Russes veulent livrer une nouvelle bataille. L'Europe est indignée de la conduite de l'Autriche. L'Autriche devient insensiblement russe. Elle attend le résultat d'une bataille à Sebastopol pour se décider. Pera est encombrée de Français. La police est toujours entre les mains des Turcs. Avant-hier le soir j'ai rencontré un voleur qui m'a demandé de l'argent, mais j'étais à la porte de Polichronius, on m'a ouvert à temps. S'il te reste à faire d'autres commissions, écrivez-moi.

Bolintineanu

5 februarie 1855, Constantinopol

Scumpa mea doamnă Zanne,

Comisioanele dumneavoastră sînt făcute de o săptămînă şi rămîn la mine. Băiatul lui Polichronie, care trebuia să le ducă la vapor, e bolnav. De data aceasta le veţi avea la Brusa; cel puţin, sper. Dacă lipseşte ceva din lista comisioanelor, îmi veţi scrie, pentru a vă trimite restul. Trimiteţi în permanenţă la poştă să întrebe de comisioane. Veţi şti că regret mult că am plecat din Brusa, mai întîi pentru că mă obişnuisem cu dumneavoastră toţi şi apoi pentru că viaţa aici este foarte scumpă. Cheltuiesc 40 de piaştri pe zi numai cu hrana. În tot oraşul cu greu găseşti o cameră. Locuiesc deocamdată într-un dulap la Sofia.

D-na Ghica e bine şi se plictiseşte mult la Samos. Ca să se distreze, a instituit un pensionat pentru tinerele domnişoare samiote; aceasta îi va dobîndi popularitatea. Bălăceanu, care vine din Samos, mi-a dat toate aceste noutăţi. Acesta din urmă va pleca poimîine în ţară cu Serghiad, care pleacă şi lasă mai multe inimi zdrobite în oraşul Pera.

Ghica va fi numit în curînd prinţ de Samos. Gabriely a avut un atac de apoplexie, — se simte foarte rău, va merge în cer. Frumoasa Ninka, fiica lui Dobokey, a murit şi a fost îngropată acum trei zile. Prusnaire a plecat acum la Smirna, de unde crede că se va duce la Samos. I-am dat o scrisoare de recomandare pentru d-na Ghica. Aceasta din urmă mă îndatorează să merg la Samos. Pînă azi nu am văzut-o încă pe d-na Gropler. Am întîlnit pe soţul său, care a fost foarte amabil cu mine. I-am dat cămăşile; nu ştiu încă efectul pe care au putut să-l facă; le-am dat din partea dumneavoastră. Dacă dînsa nu vă scrie o scrisoare, va fi nedreaptă. Cred că nu mă voi mai duce pe la ei, pentru că am aflat, sosind aici, că ar fi spus cuvinte neplăcute contra tuturor valahilor, faţă de străini. Totuşi aş voi să ştiu mai întîi dacă este adevărat sau o calomnie. D-na Gropler a căzut acum în urmă cu soţul său în mare,

mergînd să conducă la vapor pe generalul Wissosky.[1] Caicul s-a răsturnat și amîndoi au căzut în fundul mării. Din fericire, mateloții francezi s-au aruncat în apă și i-au scos leșinați. În urma acestei aventuri, mi se pare că dînsa a pierdut oarecum prestigiul poetic.

Ionescu se află la Constantinopol; pretinde că s-a căsătorit cu o nemțoaică din Stutgart — o servantă grasă, după cîte se pare. În orice caz, în urma acestei căsătorii el s-a civilizat puțin sub auspiciile acestei bucătărese.

Polichronie, după invitația pe care i-am făcut-o în numele dumneavoastră de a boteza viitorul copil, mi-a promis foarte grațios, dacă se va afla în acea vreme la Constantinopol, să vină la Brusa pentru botez și să se însărcineze a ține în brațele sale copilul necunoscut. Soția sa este în acest moment într-o stare interesantă. Totuși noi credem că vom face împreună vara viitoare o călătorie în Franța, în Italia, în Anglia și alte țări. [2] Cred că mama dumneavoastră nu va putea veni să vă vadă în primăvara aceasta, avînd în vedere că navigația pe Dunăre este suspendată pe tot timpul cît va dura războiul. [3] Ea va fi nevoită să vină prin București, Rusciuc și Varna; aceasta este însă obositor. Mi se scrie din Moldova că d-ra Paulina, sora dumneavoastră, este cea mai frumoasă domnișoară din Moldova, Polichronie zice că trebuie să o cer în căsătorie cu orice preț dacă vine aici și că va trebui să iau un „ciflik". [4] Vă asigur că mă gîndesc și eu la aceasta, dar unde-s mijloacele de a-i plăcea?

Am mers de trei ori la teatru, dar trupa este foarte rea și cea mai mare parte din persoanele care frecventează acest stabiliment sînt vrednice de trupă. Se fumează și se bea la parter. E nostim. Străinii vor cu orice chip să civilizeze pe turci.

Sion a părăsit Moldova, este la București în calitate de agent al prințului Ghica. [5] În consecință, nu mai trebuie să-i scrieți despre cămăși. Dacă mama dumneavoastră vine, îi veți scrie să se adreseze mie. Dacă sînt la Constantinopol, îi voi da camera mea și o voi însoți pînă la Ghemlec, mai ales dacă d-ra Paulina, drăgălașa mea logodnică, o acompaniază.

Cuvintele îmi lipsesc pentru a vă putea spune aici toată recunoștința mea pentru grațioasa și sincera ospitalitate pe care am primit-o la dumneavoastră, unde m-am simțit cu adevărat ca în familia sorei mele și a cumnatului meu. De aceea vă tratez întocmai ca pe sora mea și tot astfel vă scriu și sînt mîndru și fericit de aceasta.

Am încă în cap cîteva proiecte de călătorie, dar cum toate aceste proiecte vin și se duc, nu mă mai gîndesc la ele. Și apoi, sosirea d-rei Paulina! Voi rămîne deci aici.

Îmbrățișați în numele meu pe mica Virginia nebunatica și sfătuiți-o să nu mă uite. Salutările mele tuturor doamnelor din Brusa, urîte și frumoase, dar mai ales acelora care sînt urîte. Ele îmi inspiră mai multă simpatie, poate pentru că fac parte din categoria lor. În viitorul nr. din *Presse* veți vedea un articol de mine asupra doamenelor din Brusa[6]. Doctorul Hisbach este numit medic la spitalul din Varna cu 1800 pe lună, în care intră și rațiile sale militare, după un examen. Sînt mulțumit de aceasta.

Al dumneavoastră cu totul devotat servitor,
Bolintineanu

Și acum ție, prietene Alexandru!

Sion mi-a scris că-mi va trimite cronicile [7] prin d. Poujade [8] care trebuie să sosească în cîteva zile la Constantinopol. Ieri seara Alecon mi-a spus că Poujade va rămîne la București în vechea sa calitate de consul, căci g[uvernul] f[rancez] și-a schimbat hotărîrea. O scrisoare sosită ieri din București anunță arestarea din ordinul prințului Știrbei a cenzorului valah și suspendarea din funcțiile sale pentru că a permis imprimarea în ziarul *Timpul* a unui articol reprodus din ziarele austriece privitor la știrea că consulul englez invitase pe sus-numitul Știrbei să renunțe la protectoratul rusesc. Ziarul a fost suspendat, de asemenea [9]. Pentru fiecare ziar trebuie să depui 400 ducați cauțiune; trebuie să fie apoi supus cenzurii. Ziarul *Timpul* aparține lui Polichronie, care însărcinase un redactor să-l scoată. Negustorii au mers la Colquhoun [10] să se plîngă împotriva acestei măsuri arbitrare. Ioranu mi-a scris că el a găsit 400 ducați ca să scoată un ziar. Redactorii vor fi Ioranu, Teulescu, Nenovici, Baronzi, Maxim, Crețescu și alții. [11] Dar se pare că proiectul a căzut în baltă.

Noutăți din Constantinopol nu sînt. Totuși trupele franceze și engleze nu mai suferă. Nu mai sînt decît 12 pînă la 15 mii de englezi sub arme. Restul nu mai există și sînt bolnavi. Numai la Constantinopol sînt 8000 francezi în spitale. Se zice că rușii vor să dea o nouă luptă. Europa este indignată de conduita Austriei. Austria devine pe nesimțite rusească. Ea așteaptă rezultatul unei lupte la Sevastopol pentru a se decide. Pera este înconjurată de francezi. Poliția e tot în mîinile turcilor. Alaltăieri seara am întîlnit un hoț care mi-a cerut bani, dar eram la ușa lui Polichronie, mi s-a deschis la vreme. Dacă îți rămîn de făcut alte comisioane, scrie-mi.

Bolintineanu

4

Le 14 Juillet 1857, Smyrne

Madame,

Je dois vraiment vous exprimer toute ma reconnaissance pour l'aimable intention que vous avez pour moi. D'abord pour la

gracieuse hospitalité que j'ai reçue chez vous, puis pour l'amabilité que vous mettez quand vous faites ces petites affaires concernant mes effets restés là. Je viens de recevoir avec une petite lettre de vous, deux pant[alons] et un gilet. Malheureusement un de ces objets fut tâché par suite de l'adresse que portait le paquet et qui s'est imprimée sur lui, ainsi que de la cire du cachet qui a brûlé un pant. Mais tout cela ne sera rien.

Le bateau de Bakaliar qui avait mes effets à bord n'est pas encore venu ici. Toutefois je partirai pour sûr [le] dimanche matin par le bateau qui va à Constantinople. Monsieur Tell n'est pas encore arrivé. Ses dames vous présentent leurs amitiés.

J'ai beaucoup souffert pendant mon voyage, et Smyrne m'ennuie d'une manière affreuse, au point de crier comme les chiens de la rue. Quoique vous ne m'ayez pas chargé d'acheter de l'arraroot — mais sachant que vous en aurez besoin, je vous envoie un petit paquet. On m'a dit que c'est du véritable. Pourvu toutefois que Iovanescu vous le fasse parvenir.

Mlle Octavie a quatre autres soeurs et non pas deux, bătrîne, urîte, coclite.

Je n'ai pas reçu [d']autre lettre de vous et de Zanné aucune. Mais je sais aussi qu'il n'écrit que lorsqu'il a besoin de quelqu'un. C'est l'opinion de tous ses commissionaires ici. Voyez-vous comme je suis méchant ! Lisez-lui cela.

Par le caïque de M. Missir je vous ai envoyé deux lits, l'un pour Jules, un autre pour Alexandre, un beau chapeau pour lui, des bonbons et biscuits pour vous et les enfants dans mon vieux sac qu'on gardera là, il n'est plus bon que pour de tels envois.

Je viens de voir Mlle Octavie, Elle m'a dit qu'elle va vous écrire. Trimiteţi comisioanele de acum înainte la Tell, căci Missirii se cam supără și vorbesc.

Tout le compte a été payé à Mlle Octavie. Vous avez à vous entendre avec M. Missir à Samos. Pour l'étoffe de pantalon d'Alexandre j'ai payé ici 20 pièces d'étoffe. Si réellement vous avez quelque com. de Const. comme corset etc., demandez-moi ce petit service, sans vous gêner, pourvu qu'il y ait une occasion et je vous enverrai le compte en règle.

Voilà tout ce qu j'ai à vous écrire pour le moment. J'ai oublié de prendre avec moi vos portraits en partant. De Constantinople je n'ai reçu aucune lettre, ni pour vous ni pour moi.

Rappelez-moi au souvenir de Jules.

Cela dit, j'ai l'honneur d'être votre très humble serviteur,

Bolintineanu

P.S. L'habitude de vivre ensemble avec du bruit, me fait, dans la solitude, rappeler avec plaisir la vie de Samos et regretter mes bons amis. Ici je n'ai personne avec qui me quereller, ni vous ni Alexandre avec ses nerfs, ce qui m'ennuie.

Je tenais beaucoup à vous envoyer un peu de fromage, mais figurez-vous qu'il est impossible de s'en procurer (dans cette saison à Smyrne).

J'ai écrit également à Mme Ghika.

14 iulie 1857, Smirna

Doamnă,

Trebuie într-adevăr să vă exprim toată recunoştinţa mea pentru amabila intenţie pe care o aveţi pentru mine. Mai întîi pentru graţioasa ospitalitate pe care am primit-o la dumneavoastră, apoi pentru amabilitatea pe care o puneţi cînd faceţi aceste mici treburi privind lucrurile mele rămase acolo. Acum am primit o mică scrisoare de la dumneavoastră, doi pantaloni şi o jiletcă. Din nenorocire, unul din aceste obiecte fu pătat din cauza adresei de pe pachet şi care s-a imprimat asupra lui, ca şi din cauza cerei de la pecete care a ars un pantalon. Dar nu face nimic.

Vaporul lui Bakaliar, care avea la bord lucrurile mele, nu a sosit încă aici. Totuşi, voi pleca sigur duminică dimineaţă cu vaporul care merge la Constantinopol. Domnul Tell nu a sosit încă. Doamnele sale vă trimit prieteniile lor.

Am suferit mult în timpul călătoriei mele şi Smirna mă plictiseşte aşa de groaznic, că-mi vine să urlu ca şi cîinii din stradă. Cu toate că nu m-aţi însărcinat să cumpăr arraroot — dar ştiind că aveţi nevoie de acesta, vă trimit un mic pachet. Mi s-a spus că este veritabil. Cu condiţia totuşi ca Iovănescu să facă să vă parvină.

D-ra Octavia are alte patru surori şi nu două, bătrîne, urîte, coclite.

Nu am primit altă scrisoare de la dumneavoastră şi de la Zanne nici una. Dar ştiu însă că el nu scrie decît atunci cînd are nevoie de cineva. Aceasta este părerea tuturor comisionarilor săi de aici. Citiţi-i aceasta.

Cu caicul d-lui Missir v-am trimis două paturi, unul pentru Jules şi altul pentru Alexandru, o pălărie frumoasă pentru el, bomboane şi biscuiţi

pentru dumneavoastră și copii, în vechea mea geantă care se păstrează acolo, nemaifiind bună decît pentru astfel de trimiteri.

Am văzut-o pe d-ra Octavia. Mi-a spus că vă va scrie. Trimiteți comisioanele de acum înainte la Tell, căci Missirii se cam supără și vorbesc.

Tot contul a fost plătit d-rei Octavia. Aveți să vă înțelegeți cu dl. Missir la Samos. Pentru stofa pantalonilor lui Alexandru am plătit aici 20 bucăți de stofă. Dacă într-adevăr aveți ceva comisioane din Constantinopol precum corset etc., cereți-mi mie acest mic serviciu, fără a vă jena, numai să fie o ocazie și vă voi trimite socoteala în regulă.

Iată tot ce am a vă scrie pentru moment. Am uitat să iau cu mine, la plecare, portretele dumneavoastră. Din Constantinopol n-am primit nici o scrisoare, nici pentru dumneavoastră, nici pentru mine.

Amintiți-i de mine lui Jules.

Aceasta fiind zis, am onoarea de a fi foarte umilul dumneavoastră servitor,

Bolintineanu

P.S. Obișnuința de a trăi împreună zgomotos mă face, în singurătate, să-mi amintesc cu plăcere viața din Samos și să regret pe bunii mei prieteni. Aici nu am pe nimeni cu care să mă cert, nici pe dumneavoastră și pe Alexandru cu nervii săi, ceea ce mă plictisește.

Țineam mult să vă trimit puțină brînză, dar închipuiți-vă că este imposibil de a o procura (în acest sezon la Smirna).

Am scris de asemenea d-nei Ghica.

5

Le samedi, 24 Juillet 1857, Smyrne

Madame,

J'ai eu l'honneur de recevoir vos deux lettres. Je n'ai pas reçu cependant mon petit sac de voyage avec les effets oubliés. L'individu a laissé la lettre à l'hôtel et [il] est parti. Par le bateau à cocons de M. Missir je vous ai envoyé deux lits en fer, un chapeau pour Zanné, [des] bonbons et biscuits pour vous et Jules. Par la poste je vous ai envoyé une lettre pour vous, une autre pour Alexandre, l'*Etoile du Danube* et un paquet d'arraroot de 10 piastres. Par la présente je vous envoie une ocque de fromage de Suisse que vous aimez — afin de le partager avec Zanné.

Vous me dites de vous écrire beaucoup de choses sur mon voyage.[1] En quoi cela peut vous intéresser? Au contraire, ce sont là des choses qui doivent assez ennuyer les personnes étrangères au sujet, que d'entendre parler longtemps des choses qui n'interressent qu'une personne étrangère. Toutefois, dans le cas que vous fassiez exception à la règle, demandez cela à Madame Ghika à qui j'ai raconté tous mes inconvénients du voyage.

Vous devez savoir que je suis très fâché, mais très fâché contre vous — au point que j'étais décidé de ne jamais vous écrire, et j'aurais tenu ma première résolution, sans la politesse qui exige de répondre aux lettres qu'on reçoit, et maintenant que nous soyons quittes, lettre pour lettre, je ne vous écrirai plus, même quand vous m'écrivez; à moins toutefois que vous ne remédiez le plus tôt possible votre tort. Peut-on promettre et ne pas tenir ses promesses? Une personne qui fait cela, pour moi est jugée et condamnée. Mais je ne veux [pas] vous dire quel en est le motif. Je vous laisse [à] le deviner, afin de vous punir par la peine que je veux vous donner à penser. Dans tous les cas, si vous ne remediez pas à la chose, soyez sûr que toutes vos lettres resteront sans réponse et que celle-ci sera la dernière, c'est pourquoi je tâche de l'étendre en contenu.

Dans vos deux lettres vous avez été si laconique, qu'on aurait dit que l'action, c'est à dire l'écriture de ces lettres, par rapport au sujet, vous inspirait du dégoût.

Ion le tapissier, ce pauvre garçon est venu m'apporter un... mais je ne vous dis pas toute la phrase, car je veux que vous deviniez vous-même le motif qui fait que je suis fâché contre vous.

Si vous voulez que je retourne à Samos, tâchez de me marier à la brune, la fille de l'ours, celle qui est fiancée. Dites-lui que je deviendrai prince de Moldavie, afin de rompre les fiançailles avec l'autre.

Comment se porte votre belle voisine d'en face? A-t-elle pleuré des pleurs de sang quand j'ai quitté Vathi?

Mes amitiés à toutes mes connaissances — M. et Mme Missir, Romano et don Nicol. Enfin le pauvre Gandon est parti. A-t-il pris en voyage son vieux pantalon afin d'avoir de quoi changer de toilette deux fois par jour? Orcum eu nu-l iubesc. Mi se pare că nu este om cinstit, căci foarte avar este. Lorsque le corps est tellement impur, comme [chez] lui, l'âme ne peut pas être plus propre. En revanche, j'aime beaucoup don Nicol.

Zanné m'a envoyé le rouleau de papier, mais j'ai oublié ce qu'il m'a dit d'en faire. Je crois qu'il a oublié lui-même de me

[le] dire. Est-ce pour Travi? Travi est en France, très fâché de n'avoir pas encore été payé. Je le laisse chez Tell, que Zanné écrive à Tell ce qu'il y a à faire là-dessus. Vous devez encore assez d'argent à Tell.

Sîmbătă, 24 iulie 1857, Smirna

Doamnă,

Am avut onoarea să primesc cele două scrisori de la dumneavoastră. Nu am primit totuşi mica mea geantă de călătorie cu efectele uitate. Individul a lăsat scrisoarea la hotel şi a plecat. Prin vaporul cu coconi al d-lui Missir v-am trimis două paturi de fier, o pălărie pentru Zanne, bomboane şi biscuiţi pentru dumneavoastră şi Jules. Prin poştă v-am trimis o scrisoare pentru dumneavoastră, o alta pentru Alexandru, *Steaua Dunării* şi un pachet de arraroot de 10 piaştri. Acum vă trimit o oca de brînză de Elveţia care vă place — cu scopul să o împărţiţi cu Zanne.

Îmi spuneţi să vă scriu multe lucruri despre călătoria mea.[1] În ce poate să vă intereseze aceasta? Dimpotrivă, acestea sînt lucruri care trebuie că plictisesc îndeajuns persoanele străine de subiect, să auzi vorbindu-se îndelung de lucruri care nu interesează decît o persoană. Totuşi, în cazul că dumneavoastră faceţi excepţie de la regulă, cereţi aceasta doamnei Ghica, căreia i-am povestit toate păţaniile călătoriei mele.

Trebuie să ştiţi că sînt foarte supărat, dar foarte supărat pe dumneavoastră — pînă într-atît că eram decis să nu vă mai scriu niciodată şi mi-aş fi ţinut prima mea hotărîre, fără politeţea care cere să răspundem la scrisorile pe care le primim, şi acum că sîntem chit, scrisoare pentru scrisoare, nu vă voi mai scrie, chiar cînd dumneavoastră îmi scrieţi, decît dacă nu vă îndreptaţi cît mai curînd posibil greşala. Se poate să promiteţi şi să nu vă ţineţi promisiunile? O persoană care face aceasta, pentru mine este judecată şi condamnată. Dar nu vreau să vă spun care este motivul. Vă las să-l ghiciţi, cu scopul de a vă pedepsi cu o pedeapsă pe care vă las să o găsiţi singură. În tot cazul, dacă nu îndreptaţi lucrul, fiţi sigură că toate scrisorile dumneavoastră vor rămîne fără răspuns şi că aceasta va fi ultima, iată de ce mă strădui s-o lungesc în conţinut.

În cele două scrisori ale dumneavoastră aţi fost atît de laconică, încît s-ar fi zis că acţiunea, adică scrierea acestei scrisori, în raport cu subiectul, vă inspira dezgust.

Ion tapiţerul, acest biet băiat a venit să-mi aducă un... dar nu vă spun toată fraza, căci vreau să ghiciţi chiar dumneavoastră motivul pentru care sînt supărat.

Dacă vreţi să mă întorc la Samos, străduiţi-vă să mă căsătoriţi cu bruneta, fiica ursului, aceea care este logodită. Spuneţi-i că voi deveni prinţ de Moldova, ca să rupă logodna cu celălalt.

Ce mai face frumoasa dumneavoastră vecină din faţă? A plîns cu lacrimi de sînge cînd am părăsit Vathi?

Complimente la toate cunoştinţele mele, dl. şi d-na Missir, Romano şi don Nicol. În sfîrşit, săracul Gandon a plecat. A luat în călătorie vechiul său pantalon cu scopul de a avea ce toaletă să schimbe de două ori pe zi ... Atunci cînd corpul este atît de impur, ca al lui, sufletul nu poate fi mai curat. În schimb, îl iubesc mult pe don Nicol.

Zanne mi-a trimis sulul de hîrtie, dar am uitat ce mi-a spus să fac cu el. Cred că el însuşi a uitat să-mi spună. Este pentru Travi? Travi este în Franţa, foarte supărat pentru că n-a fost încă plătit. L-am lăsat la Tell, ca Zanne să scrie lui Tell ceea ce are de făcut în această privinţă. Datoraţi încă destui bani lui Tell.

6

21 august 1857, Constantinopole

Iubite Zanne,

Am primit cu plăcere scrisoarea ta cu alăturata către Pădeanu şi cu articolul dacic[1]. Am mai văzut o scrisoare către Marin, dascălul din ţară. Înţeleg supărarea ta pentru netrimiterea banilor la timp de la Brusa, dar iată ce se întîmplă: însuşi Pădeanu, însuşi ceialţi emigraţi, de patru luni n-au putut lua un ban de la Sarai, sub cuvînt că nu sunt docamdată bani. O ştiu aceasta foarte bine. Am văzut cu mare durere cîte îmi scrii despre viitor, mai ales în privinţa copiilor tăi, ce vor fi siliţi să se expatrieze prin greutatea poziţiei tale, departe de biata ţară, cum şi dorinţa ta d-a te duce în ţară într-o zi. C. Polichroniadi, amicul meu şi al tău, a luat o moşie mare în arendă spre Buzău, de 6 000 galbeni pe an, şi are să o dea unui om credincios şi onest să o caute. Mi-a zis să-ţi scriu ţie daca vrei să te însărcinezi cu aceasta, cu bună plată, şi, deşi nu cunoşti încă mecanismul moşiilor, dar el tot mai bine ar dori să fii tu acolo, căci eşti onest şi nu o să-i răpeşti banii lui, decît oricare altul care i-ar mînca două-trei

mii galbeni pe an. Totdodată a scris frate-său Christake, ce te cunoaște bine din nume, pentru aceasta și așteaptă răspuns. O astfel de poziție ar fi tot ce-ți trebuie, căci pe lîngă o viață campină, frumoasă, liniștită și îndestulată, vei avea timpul a lucra și la dicționar [2] și a face, spre iarnă, excursii oriunde îți place. Vei avea leafă bună, casă, mîncare ca la țară și chiar trăsură. Moșia este luată pe cinci ani.

Acuma cît pentru Ghica cu drumul, este om destul de rezonabil și-ți este destul de binevoitor, ca în loc d-a se supăra, să-i pară bine din contra.

Se așteaptă răspunsul lui Christake. De va fi bun, ți se va comunica și atunci să nu mai balansezi un singur minut d-a pleca înaintea iernei. Cred că Costake, care îi cunosc delicatețа simtimentelor, la trebuință, ca să vrei, ar putea să-ți înlesnească călătoria în socoteală. Totul este să priimească și Christake. La întîmplare însă d-a nu priimi, alt mijloc pentru tine nu văz decît d-a rămînea acolo *eternellement*.

Trimite-mi îndată celealte articole de jurnal istorice și dă-le la toate o turnură ca să iasă cu numele tău.

Lefile emigraților, deși a ieșit un firman, nu s-au întrerupt încă; însă se vor întrerupe curînd. Pe Ghica o dată l-am văzut de cînd sunt aici, un minut. Tell, cu familia, Magheru bătrînul și cel tînăr, Perez au plecat în țară. Marin și Crețulescu vor pleca în curînd, poate odată cu mine. Ceialți frați, cum Zosima, Rusu, Eliade, Duță și Giurescu nu vor să recunoască aministia dată, zicînd că Poarta nu a avut drept. Eliade a plecat la Londra. Simon se află aici cu familia. Complimente de la Polichroniadi, Gropler, Marin. Dupe plecarea lui Costake d-aici, care va fi peste o lună, mă tot gîndesc prin ce mijloc să vă mai scriu. Va fi foarte greu.

Ceea ce-mi scrii pentru Jules și Eugenia mi-a făcut mare plăcere. Lui m-me Zanne îi scriu în dos. Tu fă căzutele mele complimente acolo, la Missir, la don Nicol și la ceialți. Elecțiile din Valahia vor fi bune, dupe cum scrie Pleșoianu; cele din Moldova au să se facă din nou. Vogoridi nu îl scoate încă [3]. Iată toate novelele politice. Acuma să vedem dacă Vogoridi va face iar secături cu elecțiile, ce o să mai facă Thouvenel.[4]

Scrie-mi încă — poate plec săptămîna viitoare.[5]

La revedere,
Bolintineanu

Zanne, vei găsi în posunarul paltonului tău portretul meu — fotografie nouă — dar vezi să-l păstrezi ca pe mine însumi, să nu lași pe Jules să-i scoată ochii.

P.S. Ce portrait est resté pour vous l'envoyer par la poste.

Ma chère Madame Zanné,

J'ai reçu aussi votre aimable lettre. La semaine prochaine je compte partir pour la Moldavie, où je verrai pour sûr Mme votre mère er Mlle Pauline, votre aimable soeur (à ce que je suppose). Je lui porterai le loucoum en question. J'ai oublié de dire à Alexandre que je lui ai déjà envoyé un paletot, un gilet et un pantalon, de chez Mir et filles, par M. Catzalidi qui m'a assuré qu'il va vous expédier tout cela par un navire samien partant dans quatre ou cinq jours. Je suis fatigué de la vie des Îles des Princes, où je me suis assez ennuyé. Il y avait à l'hôtel là-bas deux dames moldaves, Mme Rosnovano, dont le mari est mort, et Mme Beldiman, une jolie femme, mais bête à ce qu'on dit, car moi je ne lui ai jamais parlé, quoique je demeurais dans le même hôtel. Samedi soir il y avait un bal à l'île, à l'hôtel, toute la ville de Péra y était. Mlle Béréta aussi, ainsi que Mlle Mir; mais moi je suis allé sur la Bosphore pour trois jours, ne voulant pas aller au bal, vu que la maison où le bal devait avoir lieu n'était pas solide. J'avais dit d'avance cette pensée à qui voulut m'entendre et ma prophétie s'est réalisée, car dès qu'on se mit à danser, la maison dansa aussi; plus que la moitié du monde se retira et on ne permit plus aux danseurs de danser autre chose que la contredanse. Les trois jours de mon absence je les ai passés à Bebek, chez Mme Gropler qui est toujours aimable... Elle s'intéresse beaucoup à vous. Je lui ai raconté beaucoup de choses qui vous concernent. Elle me charge de vous prèsenter ses amitiés et surtout ses sympathies. Elle est un peu souffrante.

À l'heure qu'il est je reste à Péra, Hôtel du globe, où je m'ennuie comme un chien de berger enfermé dans le chalet. L'autre jour je suis allé à Thérapia. J'ai passé la nuit à l'hôtel. À table j'ai vu Stourza. Mme Balch y était aussi (la femme du caïmacam, 50 ans). Elle exprima son désir de faire ma connaissance. Après dîner, Stourza me présenta à cette dame chez elle. Elle fut très aimable et figurez-vous quel ennui de passer toute une soirée avec une vieille femme comme elle, à l'entendre parler politique,

de la haute politique. Voilà en quelques lignes ma vie à Constantinople, elle n'est pas fameuse. Au moins, dans la solitude de Samos je me trouvais avec des amis comme des frères, et nous nous querellions souvent pour égayer la vie tranquille et paisible. Qui sait ce que m'attend à Bucarest — peut-être la mort — qui sait? À propos de mort. Vu que nous sommes mortels et que nous mourrons un jour, je vous enverrai aussi mon portrait en photographie. J'en ai fait plusieurs exemplaires. J'en donnerai un aussi aux Gropler et un autre à ma soeur afin qu'après moi on puisse avoir la frimousse du poète de Bolintin, qui brilla comme une étoile dans les nuages, mais une étoile qui traînait après elle une malle de voyage en bois et un sac, ses seules propriétés. Mme Ghika m'a écrit une lettre froide, sans bonjour et sans adieu. C'est la mode anglaise. Leur maison n'est pas encore prête pour recevoir la famille, il y a beaucoup de choses à faire encore. Mme Polichroniadi aussi me charge de vous faire des compliments. J'ai reçu le petit paquet avec le gilet et le portrait.

Ecrivez-moi, cela me fait infiniment de plaisir. J'embrasse vos petites souris d'enfants. Adieu.

Votre très humblre serviteur,
Bolintineanu

P.S. Acest portret a rămas să vi-l trimit prin poştă.

Scumpa mea doamnă Zanne,

Am primit de asemenea amabila dumneavoastră scrisoare. Săptămîna viitoare cred că voi pleca în Moldova unde voi vedea cu siguranţă pe mama dumneavoastră şi pe d-ra Paulina, amabila dumneavoastră soră (pe cît presupun). Îi voi duce loucoumul despre care e vorba. Am uitat să-i spun lui Alexandru că i-am trimis deja un palton, o jiletcă şi un pantalon, de la Mir şi fiicele, prin dl. Catzalidi care m-a asigurat că va expedia totul printr-o navă samiotă care va pleca în patru sau cinci zile. Sînt obosit de viaţa din Insulele Principilor, unde m-am plictisit destul. Erau acolo la hotel două doamne moldovence, d-na Rosnovanu, al cărei soţ a murit, şi d-na Beldiman, o femeie frumoasă, dar proastă după cum se spune, căci eu nu i-am vorbit niciodată, cu toate că locuiam în acelaşi hotel. Sîmbătă seara a fost un bal în insulă, la hotel, tot oraşul Pera era acolo. D-ra Béréta de asemenea, ca şi d-ra Mir; dar eu m-am dus pe Bosfor pentru trei zile, nevoind să merg la bal, deoarece casa în care trebuia să aibă loc balul, nu era solidă. Am spus

dinainte acest gînd cui a vrut să mă asculte şi profeţia mea s-a realizat, căci îndată ce s-a început dansul, casa dansa şi ea; mai mult de jumătate lumea se retrase şi nu s-a mai permis dansatorilor să danseze altceva decît contradansul. Cele trei zile ale absenţei mele le-am petrecut la Bebek, la d-na Gropler care este întotdeauna amabilă. Ea se interesează mult de dumneavoastră. I-am povestit multe lucruri despre dumneavoastră. M-a însărcinat să vă prezint prieteniile sale şi mai ales simpatiile sale. Ea este puţin suferindă.

Acum rămîn la Pera, Hotel du globe, unde mă plictisesc ca un cîine ciobănesc închis într-o colibă. Ziua trecută am fost la Terapia. Am petrecut noaptea la hotel. La masă am văzut pe Sturza. D-na Balş era de asemenea acolo (soţia caimacamului, 50 de ani). Ea şi-a exprimat dorinţa de a mă cunoaşte. După cină, Sturza m-a prezentat acestei doamne, la dînsa. A fost foarte amabilă şi închipuiţi-vă ce plictiseală să petreci toată seara cu o femeie bătrînă ca ea, ascultînd-o vorbind politică, politică înaltă. Iată în cîteva rînduri viaţa mea la Constantinopol, nu e faimoasă. Cel puţin, în singurătatea din Samos mă găseam cu prieteni ca nişte fraţi şi ne certam adesea ca să ne mai înveselim viaţa liniştită şi paşnică. Cine ştie ce mă aşteaptă la Bucureşti — poate moartea — cine ştie? Apropo de moarte. Fiindcă sîntem muritori şi fiindcă vom muri într-o zi, vă voi trimite şi portretul meu în fotografie. Am făcut mai multe exemplare. Voi da unul familiei Gropler şi altul sorei mele, pentru ca după mine să poată avea mutra poetului din Bolintin, care a strălucit ca o stea printre nori, dar ca o stea care trăgea după ea o ladă de călătorie din lemn şi o geantă, singurele proprietăţi. D-na Ghica mi-a scris o scrisoare rece, fără bună ziua şi fără adio. Asta-i moda englezească. Casa lor nu este încă gata pentru a primi familia, sînt încă de făcut multe lucruri. D-na Polichroniadi m-a însărcinat şi dînsa să vă trimit complimente. Am primit micul pachet cu jiletca şi portretul.

Scrieţi-mi, aceasta îmi face o infinită plăcere. Îmbrăţişez micii dumneavoastră copilaşi. Adio.

Al dumneavoastră prea umil servitor,
Bolintineanu

7

Le 2 Septembre 1857, Constantinople

Madame,

Je suis réellement tout étonné d'entendre que vous n'avez reçu qu'une seule lettre depuis mon arrivée ici. Il parait que mes

lettres ne peuvent pas parvenir jusque dans cette île-là. Il y a quinze jours, en écrivant à Alexandre, je vous avais écrit une lettre monstre, où je vous parlais de toute chose et particulièrement des choses qui concernaient le séjour enchanté des Îles du Princes. Comment se fait-il que vous n'ayez pas reçu cette lettre? Le costume d'été d'Alexandre, c'est-à-dire, un paletot, un gilet et un pantalon, a été expédié depuis 15 jours pour Samos par un navire samien. Il faut s'informer sur l'arrivée d'un tel navire.

Sion se trouve en ce moment-ci à Bucarest, — par conséquent il n'a pas pu me donner de nouvelles sur votre famille de Jassy. Il m'a écrit relativement au journal et autres choses qui me regardent particulièrement. Je compte partir dans une dizaine de jours pour Jassy. Je porterai les loucoums à Mlle Pauline et vos salutations aussi, ainsi qu'à Mme votre mère. Je lui porterai en même temps votre portrait qui lui fera bien plaisir. Mais voilà ce qui arrive. Par suite des souffrances qu'il a dû subir, il vient de se casser un coin. Je suis allé, selon le désir d'Alexandre, chez un photographe, pour essayer s'il y a moyen d'avoir une copie. Il m'a promis d'une manière afirmative. J'irai voir ce soir s'il a réussi. En ce cas je donnera la daguerréotypie à Mme votre mère. Je garderai une copie photographe pour moi, et je vous enverrai une autre copie en photographie. J'ai fait mon portrait en photographie, tiré à 10 copies. Il a très bien réussi de trois formats différents. Je vous enverrai aussi une copie. J'en ai déjà donné deux copies chez des amis ici. Voilà assez pour les portraits.

Maintenant je vous dirai que le petit sac contenant un gilet et autres effets doit être perdu, car je ne l'ai pas vu.

Vous m'annoncez que Mme Ghika est de nouveau tombée malade. Cela me fait réellement de la peine. Elle est trop souvent malade et il faudrait prendre bien garde. L'air de Samos ne lui va point.

Mme Gropler, que je vois tous les huit jours, me charge de vous présenter ses amitiés avec beaucoup d'intérêt.

La maison Ghica d'Issar a une charmante position; mais la maison par elle-même ne vaut rien, à moins qu'on ne dépense 10 mille ducats pour la réparer. Les réparations ne seront terminées que l'année prochaine. M. Ghica y demeure tout seul, dans une petite chambre, la seule disponible, mangeant toujours en ville. Il m'a dit qu'il regrette beaucoup ses enfants; il a raison.

Maintenant, parlons de la société de Vathi. Que fait Melpomine, Elenko, miss Ecoq etc. etc.? Je vous prie de présenter mes salutations repsectueuses à Mme Ghika et à Mme Missir. Mlle Missir s'est-elle déjà mariée? Gandon est-il arrivé? et monsieur Popesco a-t-il toujours le mal du pays? Hélas! qui le consolera, dans le pays étranger? Il n'y aura qu'un seul moyen, d'apprendre la langue anglaise [...].

Vous devez être contente d'avoir échappée à la servitude d'un mauvais piano, n'est-ce pas?

Je crois vous avoir dit tout ce que je voulais vous dire, et dans la crainte d'avoir oublié quelque chose, j'y pense et je n'en trouve plus rien, rien qui puisse vous intéresser.

Permettez-moi de vous écrire encore. J'en prends la liberté au risque de vous ennuyer avec mes bavardages. J'ai écrit à Alexandre ce que Polichroni m'a communiqué relativement à sa terre; toutefois pas un désir, pas d'allusion avant que son frère ne répondre, car il est possible aussi qu'il ait déjà nommé un autre. Je dirai à Mme votre mère combien vous seriez heureuse si votre position vous permettait de la voir parmi vous et je tâcherai de la consoler pour l'avenir. Sion m'a écrit dernièrement. Il est encore à Bucarest où il m'attend, lui ayant donné rendez-vous, et je crois que j'irai à Jassy, en voilà une distraction. Mme Balch m'a engagé d'aller en Moldavie pour me marier avantageusement; mais bien sûr que je n'y vais pas pour cela. Figurez-vous, cependant, si vous receviez une lettre de votre soeur signée Mme Pauline Bolintineanu? N'est ce pas que cela vous ferait plaisir? Je crois que je serais un bon mari, n'est-ce pas? et que mon seul défaut n'est autre que le manque de richesses? Rappelez-moi toujours au gros Jules-Niano. Mais apprenez-lui sa langue et le français. Pourquoi ne prenez-vous plutôt la maison de la Russe au lieu de vous encombrer dans les ruines de la vieille Grégarine? Je prévois une chose, que Zanné aura des scènes avec elle au point de la rosser, car la vieille est méchante et folle.

À propos, comme je ne puis pas écrire, pour le moment, à Mme Ghica, dites-lui beaucoup de choses de ma part, en attendant, comme par exemple mes salutations respectueuses. Elle ne me trouvera plus à Constantinople. Tâchez d'être aimable avec tout le monde. Mes complements à M. Popesco, a-t-il le mal du pays réellement ou bien le mal anglais? le spleen, je veux dire.

Si vous pouvez avoir le bonheur de voir la patrie, vous y vivrez au moins avec votre bonne mère, déjà vieille. — Est-ce que ma présence là n'est pas encore nécessaire, comme parrain? Ah! pardon, c'est plutôt à Alexandre que je puis adresser cela, — j'avais oublié que vous vous fâchez. La pauvre Mme Gropler a trois chiens qu'elle aime comme ses enfants. Voilà un malheur. M. Gropler est à la veille de devenir millionnaire, dans une entreprise de marbre. La fille cadette de Polichroniadi sera une beauté et sa soeur aînée en est jalouse au point qu'elle est tombée souvent malade. Jules, cependant, a la nuque un peu dure, il ne s'inquiète pas beaucoup s'il a une soeur cadette ou non. Sa Zisso lui suffit.

Comment se portent la belle Melpomine et Elenco? Dites-leurs beaucoup de choses de ma part. Comment se fait-il que Mme Svorono demande des nouvelles de moi? Est-ce que le promis est mort? De Mlle Octavie je n'ai aucune nouvelle ici. Mme Tell m'a chargé de vous présenter ses amitiés lors de son passage et M. Tell était désespéré de vous avoir laissé de l'inquiétude pour l'affaire de mon argent, mais que cela m'a pas été avec intention etc. J'ai trouvé l'occasion de les voir à la fin.

Je ne sais pas si je ne vous ai déjà écrit que le commissaire français de Bucarest va épouser Mlle Cantacuzène ou son million de dot? Les emigrés qui sont entrés dans le pays, au lieu d'être utiles, se mettent à faire des intrigues et de la division. Cela les a fait déconsidérer, on me l'a écrit de Bucarest. À Ployesti on a reçu le commissaire français tel qu'on ne se rappelle pas avoir fait des ovations de cette [sorte] jamais à un autre. À Bucarest, le peuple, au nombre de dix mille hommes sont partis de Cismedji pour la maison du commissaire avec la musique, des flambeaux et un gros bouquet pour le jour anniv. de l'emp. Napoléon. L'Autrichien, le Turc et l'Anglais en ont protesté.

Enfin je suis au bout des nouvelles, il ne me reste plus qu'à vous dire de faire plus que jamais des économies, afin de pouvoir payer toutes vos dettes là-bas. Ne faites pas attention si je vous recommande d'y aller — je l'ai fait sans intention, par distraction. Je vous ai écrit que le duel Perez n'a pas eu lieu, car dans ces circonstances politiques, il aurait été funeste. J'ai oublié de dire à Zanné si Gandon a déjà vendu son huile. Sinon, qu'il écrive (lui, Alexandre, à Polich. après avoir demandé à Louis Marc le prix et un échantillon) sur cette affaire. Il voudrait l'acheter,

mais il faut qu'il en ait une idée. Outre cela, dites-lui de se préparer pour l'agronomie par [la] théorie et [la] pratique, afin de savoir comment faire. Il en a des livres, et vous, préparez-vous à apprendre la manière d'élever des vers à soie, tout en vous occupant du piano. J'ai voulu vous envoyer de la musique, mais ici elle coûte trop cher; il faudrait en trouver d'occasion. Si je pars la semaine prochaine, je vous écrirai encore. La semaine passé je ne vous ai pas écrit, non que la bonne volonté m'ait manquée, mais à cause de cette maudite île. Vous voyez réellement comme je suis bon et gentil? Quel dommage que tant de qualités restent inconnues, — un bien que j'aurai pu, en me mariant, rendre la vie heureuse à ma femme. Comme personne jamais ne me fait des compliments, je m'en fais moi-même, au risque de [...].

Comment va la partie de dames? Mlle Catinca? Denise et son frère et la belle Aspasie, ma passion à moi?

Lorsque le vent m'a jeté, en partant, à Cocari, je suis allé avec Costaky chez un Grec pour [me] réposer un instant. J'y ai vu une jeune fille si belle, que j'ai eu l'idée d'y rester encore un jour, mais le maudit-là d'ici voulut que nous partions malgré la tempête qui, après 12 heures nous jeta sur une île près de Conchadassi, où nous passâmes la nuit comme des malheureux.

Ainsi vous voyez que je vous écris longuement. Dans la poche du paletot d'Alexandre, dites-lui de chercher mon portrait, pourvu qu'il ne le maltraite pas comme l'autre, ou plutôt que vous ne le maltraitez pas, car c'est vous qui [...].

Quant à ma personne peu significative, je vais [à] vous dire que lundi prochain je prendrai le bateau de Galatz. Je désirerais beaucoup de vous écrire, mais je ne crois pas que vos lettres de Samos puissent parvenir jusqu'à moi, du jour où Polichroniade ne sera plus à Stamboul. Aussi ne vous donnez plus la peine de m'écrire, puisque je crains de ne pas pouvoir recevoir vos lettres. Les lettres de M. Popesco, d'après ce que j'ai appris, ne sont pas encore en train de partir pour la Valachie, Dieu sait ce qu'elles sont devenues.

Je vous envoie deux portraits. Vous garderez le plus grand et vous ferez cadeau du petit à Mme Ghika ou à M. Missir, selon le plaisir que l'une de ces deux personnes montrerait d'avoir l'ombre de mon museau pour décorer le mur d'une antichambre. Le semaine prochaine vous recevrez aussi le vôtre, il n'était pas

encore prêt. J'espère qu'il sera bon. Alexandre en sera très contant. J'aurais pu vous envoyer plusieurs copies, mais du moment que vous en avez une, cela suffit pour vous.

Je m'ennuie, mon Dieu, dans cette misérable ville de Péra, et je suis forcé d'y rester encore huit jours, malgré moi. Je m'ennuie partout, également.

J'espère que cette fois-ci je fus assez long? Dans la lettre à Alexandre je vous écrivais beaucoup plus. Pourquoi me faire des reproches que ce n'étaient que quelques lignes? Demain j'irai passer la journée à Bebek. Mme Gropler vous aime beaucoup. Elle me parle souvent de vous avec avantage. C'est réellement une personne bien charmante que cette dame!

Adieu, Madame, je tâcherai de faire en sorte que les lettres de Samos puissent arriver en Valachie. J'en ai prié M. Ion Simonidi, Krambour-han Const.-ple de se charger de cela. Il me l'a promis. D'un autre côté, Polichroni ne partira que dans 20 jours. Si Alexandre veut m'écrire, peut-être que ses lettres me trouveront encore ici.

Vous savez que le prince Gr. Ghika s'est brûlé la cervelle à Paris?

Je n'ai pas vu Mme Noguès. Son fils est toujours malade. Padeano ne m'a écrit qu'une seule fois depuis que je suis ici.

Avec tout cela, moi j'ai l'honneur de signer votre très humble serviteur,

D. Bolintineanu

À propos, mon compte fait, je partirai lundi ou mercredi de la semaine prochaine et ma lettre arrivera là dimanche, par conséquent votre réponse trouvera Polichroniade encore ici. Vous pouvez donc m'envoyer une lettre pour Mme votre mère. Cette lettre pourrait me trouver à Galatz, où je compte rester quelques jours. Ecrivez-moi donc de suite. J'embrasse votre petit Jules et Eugénie. J'espère que Jules se rappelle encore Niano?

J'avais oublié de vous prier de présenter mes amitiés à don Nicol et à Mme et M. Missir ainsi qu'à la belle Mme Svorono.

Et ma petite brune d'en face que fait-elle? J'allais vous demander: m'a-t-elle oublié? Je ferais mieux de demander: m'a-t-elle connu jamais? Zosima prétend que M. Ghica a reçu de la Porte [l'ordre] de retourner tout [de] suite à Samos. Ce pauvre Zosima est amoureux fou d'une femme que vous connaissez, — quelle

bêtise d'aimer des femmes! et surtout à cet âge-là. Mais il paraît que le pauvre homme aime avec passion, car il ne peut pas quitter la Turquie et veut rester ici pour le reste de ses jours [...].

Dites à Alexandre de ne pas essayer de colorier ces portraits, car ils ont déjà du vernis et on les gâtera.

2 septembrie 1857, Constantinopol

Doamnă,

Sînt într-adevăr foarte uimit să aud că n-ați primit decît o singură scrisoare de la sosirea mea aici. Se pare că scrisorile mele nu pot să ajungă pînă în insula aceea. Acum cincisprezece zile, scriindu-i lui Alexandru, vă scrisesem o scrisoare enormă, în care vă vorbeam de toate lucrurile și în mod special de cele care priveau șederea încîntătoare în Insula Prinților. Cum se face că nu ați primit această scrisoare? Costumul de vară al lui Alexandru, adică un palton, o vestă și un pantalon, a fost expediat de 15 zile la Samos printr-o navă samiotă. Trebuie să se informeze despre sosirea unei astfel de nave.

Sion se găsește în acest moment la București, — prin urmare n-a putut să-mi dea vești despre familia dumneavoastră din Iași. Mi-a scris în legătură cu ziarul și alte lucruri care mă privesc în mod particular. Cred că am să plec peste vreo zece zile la Iași. Voi duce rahatul d-rei Paulina și salutările dumneavoastră, de asemenea, ca și mamei dumneavoastră. Totodată îi voi duce portretul dumneavoastră, care îi va face multă plăcere. Dar iată ce se întîmplă. În urma suferințelor pe care a trebuit să le sufere, acum i s-a rupt un colț. După dorința lui Alexandru, am mers la un fotograf pentru a încerca dacă există vreun mijloc de a avea o copie. Mi-a promis în mod afirmativ. Voi merge astă seară să văd dacă a reușit. În acest caz voi da dagherotipia mamei dumneavoastră. Eu voi păstra o copie fotografică pentru mine și vă voi trimite o altă copie în fotografie. Mi-am făcut portretul în fotografie, tras în 10 copii. A reușit foarte bine, în trei formate diferite. De asemenea, vă voi trimite o copie. Am dat deja două copii la prieteni aici. Destul despre portrete.

Acum vă voi spune că mica geantă conținînd o vestă și alte efecte trebuie să se fi pierdut, căci n-am văzut-o.

Mă anunțați că d-na Ghica este din nou bolnavă. Aceasta realmente mă îndurerează. E prea des bolnavă și va trebui să fie mai prevăzătoare. Aerul din Samos nu-i priește deloc.

D-na Gropler, pe care o văd la fiecare săptămînă, mă însărcinează să vă prezint omagiile sale cu multă afecțiune.

Casa Ghica din Issar are o poziție încîntătoare; dar casa în sine nu valorează nimic dacă nu se cheltuiesc 10 mii de ducați pentru a o repara. Reparațiile nu vor fi terminate decît anul viitor. Dl. Ghica locuiește aici singur,

într-o cameră mică, singura disponibilă, luînd masa mereu în oraş. Mi-a spus că regretă mult copiii săi; are dreptate.

Acum să vorbim despre societatea din Vathi. Ce face Melpomena, Elenca, miss Ecoq etc., etc.? Vă rog să prezentaţi salutările mele respectuoase d-nei Ghica şi d-nei Missir. D-ra Missir s-a măritat deja? Gandon a sosit? şi domnul Popescu tot are dorul de ţară? Vai! cine îl va consola într-o ţară străină? Nu va fi decît un singur mijloc, de a învăţa limba engleză [...].

Trebuie să fiţi mulţumită că aţi scăpat de robia unui pian prost, nu-i aşa?

Cred că v-am spus tot ceea ce voiam să vă spun şi de teamă a nu fi uitat ceva, mă gîndesc şi nu mai găsesc nimic, nimic ceea ce ar putea să vă intereseze.

Permiteţi-mi să vă scriu încă. Îmi iau libertatea de a vă scrie cu riscul de a vă plictisi cu vorbăria mea. I-am scris lui Alexandru ceea ce Polichroni mi-a comunicat relativ la pămîntul său; totuşi nici o dorinţă, nici o aluzie pînă nu răspunde fratele său, căci e posibil de asemenea ca el să fi numit un altul. Îi voi spune mamei dumneavoastră că aţi fi fericită dacă situaţia v-ar permite să o vedeţi printre dumneavoastră şi mă voi strădui să o consolez pentru viitor. Sion mi-a scris de curînd. Este încă la Bucureşti unde mă aşteaptă, căci i-am dat întîlnire, şi cred că voi merge la Iaşi, iată ce distracţie. D-na Balş m-a invitat să merg în Moldova ca să mă însor în mod avantajos; dar desigur că nu merg acolo pentru aceasta. Ce-aţi zice, totuşi, să primiţi o scrisoare de la sora dumneavoastră semnată d-na Paulina Bolintineanu? Nu-i aşa că aceasta v-ar face plăcere? Cred că aş fi un bun soţ, nu-i aşa? şi că singurul meu defect nu este altul decît că-mi lipseşte bogăţia? Amintiţi-i mereu de mine grasului Jules-Niano. Dar învăţaţi-l limba lui şi franceza. De ce nu luaţi mai degrabă casa rusoaicei în loc de a vă încurca în ruinele bătrînei Grégarine? Prevăd un lucru, că Zanne va avea scene cu ea, va ajunge să o bată, căci bătrîna este rea şi nebună.

Apropo, deoarece nu pot să scriu, pentru moment, d-nei Ghica, spuneţi-i multe lucruri din partea mea, aşteptînd de pildă salutările mele respectuoase. Dînsa nu mă va mai găsi la Constantinopol. Străduiţi-vă să fiţi amabilă cu toată lumea. Complimentele mele d-lui Popescu, îi e dor de ţară în adevăr sau dorul englez? plictisul, vreau să spun.

Dacă puteţi avea fericirea de a vedea patria, acolo trăiţi cel puţin cu buna dumneavoastră mamă, deja bătrînă. Prezenţa mea acolo nu este încă necesară ca naş? Ah! iertare, mai degrabă lui Alexandru pot să adresez aceasta, uitasem că vă supăraţi. Biata d-nă Gropler are trei cîini pe care îi iubeşte ca pe copiii săi. Iată o nenorocire. Dl. Gropler este pe punctul de a deveni milionar, într-o întreprindere de marmoră. Fiica mezină a lui Polichroniadi va fi o frumuseţe şi sora sa mai mare este atît de geloasă că adesea se îmbolnăveşte. Jules, totuşi, cu ceafa puţin tare, nu se nelinişteşte mult dacă are o soră mai mică sau nu. Zisso a sa îi ajunge.

Ce face frumoasa Melpomena şi Elenco. Spuneţi-le toate cele bune din partea mea. Cum se face că d-na Svorono cere veşti despre mine? Oare i-a murit logodnicul? Despre d-ra Octavia n-am nici o veste aici. D-na Tell m-a însărcinat să vă prezint omagiile sale, în timpul trecerii sale, şi dl. Tell era disperat de a vă fi lăsat neliniştită în problema banilor mei, dar aceasta n-a fost cu intenţie etc. Am găsit ocazia de a-i vedea pînă la urmă.

Nu ştiu dacă nu v-am scris deja, comisarul francez din Bucureşti va lua în căsătorie pe d-ra Cantacuzen sau zestrea sa de un milion? Emigraţii care au intrat în ţară, în loc de a fi utili, se pun de fac intrigi şi divizare. Aceasta i-a făcut să fie desconsideraţi, cum mi s-a scris din Bucureşti. La Ploieşti, comisarul francez a fost primit cum nu s-a mai pomenit niciodată să se facă ovaţii altuia. La Bucureşti, poporul, în număr de zece mii de oameni, a plecat de la Cişmigiu la casa comisarului cu muzică, torţe şi un mare buchet pentru ziua aniversară a împăratului Napoleon. Austriacul, turcul şi englezul au protestat.

În sfîrşit, sînt la capătul veştilor, nu-mi mai rămîne decît să vă spun să faceţi economii mai mult ca oricînd, cu scopul ca să vă puteţi plăti toate datoriile acolo. Nu daţi atenţie dacă vă recomand să mergeţi acolo — am făcut-o fără intenţie, din distracţie. V-am scris că duelul Perez n-a avut loc, căci în aceste împrejurări politice ar fi fost funest. Am uitat să-i spun lui Zanne dacă Gandon a vîndut deja uleiul său. Dacă nu, să-i scrie (el, Alexandru, lui Polichr., după ce va fi cerut lui Louis Marc preţul şi un eşantion) în legătură cu această problemă. El ar fi vrut să-l cumpere, dar trebuie să-şi facă o idee. Afară de aceasta, spuneţi-i să se pregătească la agronomie prin teorie şi practică, cu scopul de a şti cum să procedeze. Are cărţi şi dumneavoastră preparaţi-vă să învăţaţi modul de a creşte viermi de mătase, continuînd să vă ocupaţi şi de pian. Am vrut să vă trimit partituri, dar aici costă prea scump; ar trebui să găsesc de ocazie. Dacă plec săptămîna următoare, am să vă mai scriu. Săptămîna trecută nu v-am scris, nu pentru că mi-a lipsit bunăvoinţa, dar din cauza acestei blestemate insule. Vedeţi într-adevăr cum sînt de bun şi gentil? Ce păcat că atîtea calităţi rămîn necunoscute, — un bine cu care aş fi putut, căsătorindu-mă, să fac viaţa fericită soţiei mele. Cum nimeni nu-mi face complimente, îmi fac eu însumi cu riscul de [...].

Ce face partida doamnelor? D-ra Catinca? Denisa şi fratele său şi frumoasa Aspasia, iubirea mea?

Cînd vîntul m-a aruncat, plecînd, la Cocari, am mers cu Costache la un grec ca să ne odihnim un moment. Aici am văzut o fată aşa de frumoasă încît am avut ideea de a mai rămîne o zi, dar blestematul de aici voi ca să

plecăm, în ciuda furtunii care, după 12 ore ne arunca pe o insulă lîngă Conchadassi, unde petrecurăm noaptea ca niște nefericiți.

Astfel, vedeți că vă scriu mult. În buzunarul paltonului lui Alexandru, spuneți-i să să caute portretul meu, numai să nu-l maltrateze ca pe celălalt, sau mai degrabă să nu-l maltratați dumneavoastră, căci dumneavoastră sînteți cea care [...].

Cît privește persoana mea puțin semnificativă, vă voi spune că lunea următoare voi lua vaporul de Galați. Voi dori mult să vă scriu, dar nu cred că scrisorile dumneavoastră din Samos să poată ajunge pînă la mine, din ziua în care Polichroniade nu va mai fi la Stambul. Astfel, nu vă mai străduiți să-mi scrieți, deoarece mă tem că nu voi putea să primesc scrisorile dumneavoastră. Scrisorile d-lui Popescu, după cîte am aflat, nu sînt încă pe cale de a pleca în Muntenia, Dumnezeu știe ce s-a întîmplat cu ele.

Vă trimit două portrete. Păstrați pe cel mai mare și faceți cadou pe cel mic d-nei Ghica sau d-lui Missir, după plăcerea pe care una din aceste două persoane o va arăta de a avea umbra mutrei mele pentru a decora peretele unei anticamere. Săptămîna viitoare veți primi de asemenea pe al dumneavoastră, nefiind încă gata. Sper că va fi bun. Alexandru va fi foarte mulțumit. Aș fi putut să vă trimit mai multe copii, dar din moment ce aveți una, aceasta e de ajuns pentru dumneavoastră.

Mă plictisesc, Dumnezeule, în acest mizerabil oraș Pera și sînt forțat să rămîn aici încă opt zile, împotriva voinței mele. Mă plictisesc peste tot la fel.

Sper că de data aceasta am fost destul de lung? În scrisoarea către Alexandru vă scriam mult mai mult. De ce îmi faceți reproșuri că nu erau decît cîteva rînduri? Mîine mă voi duce să petrec ziua la Bebek. D-na Gropler vă iubește mult. Îmi vorbește adesea bine de dumneavoastră. Este într-adevăr o persoană încîntătoare această doamnă.

La revedere, doamnă, mă voi strădui să fac astfel ca scrisorile din Samos să poată sosi în Muntenia. Pentru aceasta am rugat pe dl. Ion Simonidi, kambur-hanul Constantinopolului, să se însărcineze cu aceasta. Mi-a promis. Pe de altă parte, Polichroni nu va pleca decît peste 20 de zile. Dacă Alexandru vrea să-mi scrie, poate că scrisorile sale mă vor găsi încă aici.

Știți că prințul Gr. Ghica s-a împușcat la Paris?

N-am văzut-o pe d-na Noguès. Fiul său este tot bolnav. Pădeanu nu mi-a scris decît o singură dată de cînd sînt aici.

În orice caz, am onoarea de a semna

al dumnevoastră prea umil servitor,
D. Bolintineanu

Apropo, încheindu-mi socotelile, voi pleca luni sau miercuri săptămîna următoare și scrisoarea mea va sosi acolo duminică, prin urmare răspunsul dumneavoastră îl va găsi pe Polichroniade încă aici. Puteți deci să-mi trimiteți o scrisoare pentru mama dumneavoastră. Această scrisoare ar putea să mă găsească la Galați unde am de gînd să rămîn cîteva zile. Scrieți-mi deci îndată. Îmbrățișez pe micul Jules și Eugenia. Sper că Jules își amintește încă de Niano?

Uitasem să vă rog să prezentați omagiile mele lui don Nicol și d-nei și d-lui Missir, ca și frumoasei doamne Svorono. Și mica brunetă din față ce face? Vroiam să vă întreb: m-a uitat? Mai bine aș întreba: m-a cunoscut vreodată? Zosima pretinde că dl. Ghica a primit ordin de la Poartă să se întoarcă îndată la Samos. Acest biet Zosima este îndrăgostit nebun de o femeie pe care o cunoașteți, — ce prostie să iubești femei! și mai ales la această vîrstă. Dar se pare că bietul om iubește cu pasiune, căci nu poate să părăsească Turcia și vrea să rămînă aici pentru restul zilelor sale [...]

Spuneți-i lui Alexandru să nu mai încerce să coloreze aceste portrete, căci au deja lac și le va strica.

8

[Septembre, 1857]

Ma chère Madame Zanné

Vous ne m'écrivez pas, je vous écris, et c'est encore vous qui vous plaignez de ce que je ne vous écris pas. Quelle est donc cette manière de voir les choses? Il paraît que mes lettres ne vous parviennent pas! S'il est arrivé une semaine où je ne vous ai pas écrit, croyez-moi, et je vous parle sincèrement, que cela ne m'a pas emêché de penser à mes seuls et mes meilleurs amis. Je n'ai jamais fait de distinction entre vous et ma soeur. Je vous estime également et je peux même dire qu'il se passe des mois, sans que j'écrive à ma pauvre soeur, tandis qu'à vous autres je vous écris. Ne prenez donc plus ma paresse pour de l'indifférence. Demain je pars; quand vous aurez reçu cette lettre, je serai déjà parti chez Mme votre mère et votre soeur. Je porte à la jolie Pauline 3 oka de loucoum de votre part; à Mme votre mère, votre portrait en photographie. Je vous écrirai de Jassy [tout] de suite, en vous disant l'effet que Mlle Pauline m'aura fait. Qui sait si nous ne deviendrons un jour beaux-frères?

La mère de Mme Noguès, la vieille sourde, a été écrasée par une voiture et tuée sur place dernièrement. Le prince Joinville [2] est ici. Sa femme est affreusement laide. Je ferai le voyage avec la vieille Mme Balch et sa jolie nièce, Mme Coumbari,

qui doit, dit-on, divorcer de son mari. Le temps ici est excellent. Souvent si ce n'est pas toujours, j'ai regretté le tranquille séjour de Samos, surtout lorsque je me vois tout seul dans un hôtel, n'ayant autre ami que les rats. C'est là une des causes qui m'ont déterminé à quitter Constantinople. Je garderai toujours le souvenir de vous partout où je serai, de votre brave et bon Alexandre et de vos petits enfants.

Je me rappelle quand j'étais de mauvaise humeur et que j'avais besoin de me quereller, combien j'étais content d'avoir quelqu'un contre qui éclater. Alexandre était souvant l'objet de mes innocentes colères, vous, le pauvre Jules surtout à qui je faisais la vie dure et il m'aimait tant, malgré cela. J'aurai tous les agréments dans la famille de ma soeur, au moins pour quelque temps, car le printemps je partirai pour Paris. J'ai beaucoup maigri et il faut aller me soigner en France [3]. J'ai une maladie qui n'est pas dangereuse, mais qu'il faut guérir toujours. Mais je crois que j'ai parlé trop de moi-même.

Rappellez-moi au souvenir de Mme Ghika, de M. et Mme. Missir, de la famille Louis Marc et d'Aspasie, Romano, don Nicol, Hadji, Catherina, sa soeur et leurs maris, Mme et Mlle Svorano, la belle Grecque, enfin toute la boutique, M. et Mme. Stamatiade etc. Vous donnerez mon petit portrait à Missir. Ghika m'en a pris un, des miens toujours.

Je vous envoie une lettre de Nédéno à propos de votre argent que, d'après les arrangements, Alexandre ne pourrait avoir que dans 30 jours là-bas. Le petit sac que vous m'aviez envoyé à Smyrne, je ne l'ai pas encore reçu. J'embrasse vos petits anges, comme on dit. Jules doit m'avoir oublié. Je quitte Constantinople avec plaisir, mais je n'éprouve pas de plaisir à l'idée de rentrer dans mon pays où je ne connais presque personne. Je verrai là, si je dois m'y attacher ou m'expatrier pour toujours.

Votre dévoué serviteur,
Bolintineanu

La copie no. II n'a pas bien réussi. No. III que je vais donner à Mme votre mère a admirablement réussi.

[Septembrie, 1857] [1]

Scumpa mea doamnă Zanne,

Dumneavoastră nu-mi scrieţi, eu vă scriu, şi tot dumneavoastră sînteţi aceea care vă plîngeţi că nu vă scriu. Ce fel de a vedea lucrurile este acesta?

Se pare că scrisorile mele nu vă parvin! Dacă s-a întîmplat o săptămînă în care nu v-am scris, credeţi-mă, şi vă spun sincer, că aceasta nu m-a împiedicat de a mă gîndi la singurii şi cei mai buni prieteni ai mei. Niciodată nu am făcut deosebire între dumneavoastră şi sora mea. Vă stimez deopotrivă şi pot spune chiar că trec luni fără să fi scris bietei mele surori, în timp ce dumneavoastră celorlalţi vă scriu. Nu mai luaţi deci lenea mea drept indiferenţă. Mîine plec; cînd veţi fi primit această scrisoare, voi fi deja plecat la mama şi sora dumneavoastră. Duc frumoasei Paulina 3 oka de loucoum din partea dumneavoastră; mamei, portretul dumneavoastră în fotografie. Vă voi scrie din Iaşi de îndată, spunîndu-vă impresia pe care mi-o va fi făcut d-ra Paulina. Cine ştie dacă nu vom deveni într-o zi cumnaţi?

Mama d-nei Noguès, bătrîna surdă, a fost strivită de o trăsură şi omorîtă pe loc, acum în urmă. Prinţul Joinville [2] este aici. Soţia sa este groaznic de urîtă. Eu voi face călătoria cu bătrîna d-nă Balş şi cu frumoasa sa nepoată, d-na Cumbari, care se zice că va divorţa de soţul său. Vremea este aici excelentă. Adesea, dacă nu întotdeauna, am regretat liniştitul sejur din Samos, mai ales cînd mă văd singur de tot într-un hotel, neavînd alt prieten decît şoarecii. Aceasta e una din cauzele care m-au determinat să părăsesc Constantinopolul. Voi păstra întotdeauna amintirea dumneavoastră pretutindeni unde voi fi, a bravului şi bunului Alexandru şi a micilor dumneavoastră copii.

Îmi amintesc, cînd eram în proastă dispoziţie şi cînd aveam nevoie de ceartă, cît eram de mulţumit să am pe cineva împotriva căruia să izbucnesc. Alexandru era adesea obiectul nevinovatelor mele mînii, dumneavoastră, bietul Jules mai ales, căruia îi făceam viaţa grea şi care mă iubea atîta, în ciuda acestui fapt. Voi avea toate mulţumirile în familia sorei mele, cel puţin pentru cîtva timp, pentru că la primăvară voi pleca la Paris. Am slăbit mult şi trebuie să merg să mă îngrijesc în Franţa. [3] Am o boală care nu este periculoasă, dar pe care trebuie să o tratez continuu. Dar cred că am vorbit prea mult despre mine însumi.

Amintiţi-i de mine d-nei Ghica, d-lui şi d-nei Missir, familiei Louis Marc şi Aspasiei, Romano, don Nicol, Hadji, Caterinei, sora sa şi soţii lor, d-nei şi d-rei Svorono, frumoasa grecoaică, în fine întregului grup, d-lui şi d-nei Stamatiade etc. Veţi da micul meu portret lui Missir. Ghica a luat unul, tot din ale mele.

Vă trimit o scrisoare de la Nedeanu, în legătură cu banii dumneavoastră care, după cele aranjate, Alexandru n-ar putea să-i aibă acolo decît în 30 de zile. Mica geantă pe care mi-aţi trimis-o la Smirna, încă nu am primit-o. Îmbrăţişez îngeraşii dumneavoastră, cum se zice. Jules trebuie să mă fi uitat. Eu părăsesc Constantinopolul cu plăcere, dar nu mă bucur la ideea de a mă

întoarce în ţară unde nu cunosc aproape pe nimeni. Voi vedea acolo dacă trebuie să mă stabilesc sau să mă expatriez pentru totdeauna.

Al dumneavoastră devotat servitor,
Bolintineanu

Copia nr. II n-a reuşit bine. Nr. III, pe care o voi da mamei dumneavoastră, a reuşit admirabil.

9

[Septembre, 1857][1]

Madame,

Je me décide enfin de vous dire deux mots, au risque de perdre le bateau. J'aurais l'honneur de vous écrire une plus longue lettre demain. Pour le moment c'est tout ce que je peux vous dire. La lettre à Mme Luzatto est envoyée à son adresse. Je compte partir dans quelques jours pour le pays (Jassy y compris). Je ferai avec un véritable plaisir votre commission auprès Mlle Luzatto. Le séjour de l'île m'ennuie. A l'hôtel j'ai le plaisir de voir Mme Rosnovano et Mme Beldiman, la dernière est charmante. Elles y sont pour prendre des bains, accompagnées d'une demoiselle de comp. anglaise. Des cancans et autres choses pareilles arrivent tous les jours à l'île comme par le passé. Tout le monde qui vous connait m'a demandé de vos nouvelles. J'aurais donc le plaisir de voir Mlle Pauline à Jassy. Je vous écrirai ce que j'en pense. Il faut que je reste ici et c'est réellement assez [de] peine que je m'y arrête, mais le bateau m'appelle. L'île est pleine de Moldaves.

Agréez, Madame, mes sentiments respectueux.

Votre très humble serviteur.

Bolintineanu

[Septembrie, 1857][1]

Doamnă,

În sfîrşit, mă decid să vă scriu două cuvinte, cu riscul de a pierde vaporul. Voi avea onoarea să vă scriu mîine o scrisoare mai lungă. Pentru moment este tot ceea ce pot să vă spun. Scrisoarea către d-na Luzatto este trimisă la adresa ei. Am de gînd să plec peste cîteva zile în ţară (la Iaşi inclusiv). Voi face cu o reală plăcere comisioanele dumneavoastră pe lîngă d-na Luzatto. Şederea în insulă mă plictiseşte. La hotel am plăcerea să văd pe d-na Rosnovanu şi d-na Beldiman, ultima este încîntătoare. Ele sînt aici pentru a face băi, acompaniate de o domnişoară de comp. englezoaică. Cancanuri şi alte lucruri asemănătoare sosesc în toate zilele în insulă ca şi în trecut. Toată lumea care vă cunoaşte mi-a cerut veşti despre dumneavoastră. Voi avea deci plăcerea de a vedea pe d-ra Paulina la Iaşi. Vă voi scrie ce cred în această privinţă. Trebuie să încetez aici şi este realmente destul de greu ca să mă opresc, dar vaporul mă cheamă. Insula este plină de moldoveni.

Primiţi, doamnă, sentimentele mele respectuoase.

Prea umilul dumneavoastră servitor,
Bolintineanu

10

24 octombrie v.s. [1857],[1] Galaţi

Alexandre dragă,

Am primit o scrisoare de la tine astăzi ajungînd la Galaţi de la Iaşi venind, o scrisoare prin care îmi trimiţi un articol asupra drumurilor romane şi cu data de la 1/13 octomvrie. Mi s-a spus aici că sunt 2 săptămîni de cînd veniseră pentru mine încă două scrisori, nu ştiu de unde, şi pe care neguţătorul de aici le-a fost trimis la Iaşi într-un plic către Sion; dar Sion este la Bucureşti şi asfel n-am putut da cu ochii de ele.

La Iaşi aflîndu-mă şi spuind ideea mea, despre o foaie literară, Kogălniceanu, Hurmuzaki, Laurian etc. mi-au promis concursul lor intelectual. Numai cu Sion nu ştiu cum să fac, căci este cam rău văzut de toţi şi cam la o parte. A fost aici oameni care a adunat bani de la public şi de la cîteva persoane cu care am vorbit, ca să tipărească poeziile şi *Călătoria* mea. De la unul a luat 100 galbeni, de la alţii 50, 40, 30, 60 etc. şi cu toate acestea cheltuiala tiparului s-a pus la socoteală mie [2]. Îţi închipuieşti acuma cu ce oameni avem a face pe aici! Moralul este cu totul căzut în Moldova. Tot Iaşul este un bordel infam. Fraţii fac curte cumnatelor; despărţeniile sunt pe toată ziua; orice căsătorie nu ţine mai mult de trei luni; nici o femeie nu este sigură cît de onestă ar fi. Banii

joacă mare rolă spre corupţie. Oamenii sunt demni de femei. În scurt, ce-am văzut m-a înspăimîntat. Şi de va fi şi în Valahia tot asfel, apoi îţi spui cu încredinţare că mă voi înturna la Constantinopol în singurătatea mea. Viaţa este mai scumpă aici decît la Londra. La un otel 8 lei o cafea cu lapte, 30 lei camera singură pe o noapte.

Despre cele politice vei şti că eram în Iaşi cînd s-a pronunţat unirea de Divan; m-am aflat chiar la Divan cu Marin pe care l-am găsit la Iaşi. Toţi au fost de unire, afară de A. Balş şi un călugăr Hermeziu: dar amîndoi s-au făcut de batjocură în faţa lumei întregi. Negri viceprezidentul a fost salutat cu intuziasm de popor [3].

Ralet a scos o hîrtie pe care călugărul antiunist suscrisese înainte cu jurămînt pe Dumnezeu că va fi pentru unire. Hurmuzaki şi Kogălniceanu au făcut două cuvinte, cuvîntul celui din urmă a fost foarte frumos. De atunci s-a mai hotărît încă 12 punturi, adică armia, libertatea tutulor cúlturilor, neatîrnarea bisericii etc., dar în asta din urmă are să fie mari certe. Reacţionarii fac intrigi şi caută să paralize lucrările Divanului; însă nu vor izbuti.

Negri şi Ralet vă trimit complimente. Am văzut toată Moldova şi chiar pe Daciadi [4] care acum are casă, trei trăsuri cu armăsari, servi şi trăieşte ca Sardanapal, cu osebire că acuma lucră ca avocat şi cîştigă 10 sau 15 mii de galbeni pe an. Pe un milion şi jumătate de suflete în Moldova se află 500 mii ebrei. La Iaşi sunt 45 de mii. Pe urmă, în orice oraş, în orice sat sunt mulţime. Am văzut oraşe numai şi numai de jidani curaţi. N-am văzut aşa lucru de cînd trăiesc. Am vizitat mănăstirile de călugăriţe de la munţi cu Marin şi vestita mănăstire Neamţu, Cetăţuia Neamţului etc. Călugăriţele sunt frumoase şi ca mice lorete; dar nu am vrut să ne folosim de slăbiciunea lor, *par degoût* [5]. Toată lumea mă cunoaşte aici din nume şi unde mă duceam ne ieşea înainte fel de fel de oameni. Am avut, este drept, o primire care nu o aşteptam. Astăzi sau mîine plec la Giurgiu de unde voi porni îndată către Bucureşti. Voi vedea ce este şi pe acolo; dar nu mă învoiesc cu două lucruri aici, frigul şi trista demoralizaţie ce este în ţară. Nu pui piciorul într-un otel, fără să nu vie îndată un blestemat de ebreu care îţi propune o femeie publică. Cîteodată stăpînul birtului face această propoziţie. Cu toate că nu sunt o virtute,

dar viaţa lungă trăită în Orient m-a făcut de mă scîrbesc rău cînd aud şi văd asfel de blestemăţii şi roşesc ca o fată mare. Mare gust să fi avut a mă însura aici, încă l-aş fi perdut acuma, văzînd cele ce se întîmplă pe aici. La Moldova se plăteşte un inginer puţin; sînt cîteva şosele, dar în stare tare proastă.

Am văzut pe soacră-ta şi pe cumnată-ta. Paulina este foarte urîtă, ba chiar dizgraţioasă. Scurtă, groasă şi aşa de stricată de vărsat încît trece drept un monstru. Am vorbit cu dînsa şi nu credeam să fie ea soră cu nevasta ta. Acuma înţeleg pentru ce nu a voit să vă trimită portretul ei.

De la Bucureşti îţi voi scri mai multe despre politică şi despre literatură. Vei şti numai că cărţile mele tipărite s-au vîndut toate şi banii s-au mîncat de fraţii dupe aici. Alecsandri, deşi este deputat, dar nu a venit la Iaşi. Se află la Paris alergînd dupe o femeie; alţii spun că este bolnav rău; eu cred însă mai mult aceasta [6]. Pe Vogoridi l-am întîlnit la G. Sturdza. Cum m-a văzut mi s-a aruncat în braţe şi m-a sărutat. A doua zi m-a invitat la masă la el, unde era şi Negri, sora sa Zulnia şi călugăriţa şi unde toate onoarele erau pentru mosafiri. Marin se afla asemenea. Zulnia, sora lui Negri, m-a invitat să merg la ţară la dînsa, la nunta fiicei sale vitregă Ema, fata lui Vasilică Sturdza, dar nu am putut să mă duc, fiindu-mi peste mînă. Negri este trist şi i-a intrat în cap că are să moară în curînd, cu toate că s-a îngrăşat foarte mult şi se sparge de multă sănătate. Toată lumea, bărbaţi şi femei, mă încarcă de daruri pe care nu le priimesc. Nu poci însă să le refuz pe toate. Închipuieşte-ţi că unul mi-a dat un inel de briliant de 100 galbeni; mi-a fost peste putinţă a nu-l priimi, dupe ce l-am refuzat o dată. Am atîtea pungi ce mi-au dat damele, încît aş putea să le vînd la magazin [7].

Din ţară sper să-ţi trimit ceva cărţi, dacă nu se va întrerumpe comunicaţia. Acuma te-aş povăţui să nu vii în ţară, Alexandre, — mare ticăloşie, se află pe aici. Eu însumi am de gînd să mă trag la Hio, unde, din banii dupe cărţile ce voi tipări, să-mi cumpăr o grădină şi o casă şi să trăiesc în curăţenia trupului şi a sufletului, însurîndu-mă cu o fată onestă şi sărmană, greacă. Am văzut aici ce va să zică a lua femeie bogată.

Adio. Scrie-mi la Bucureşti, la Polichroniadi cantor.

Al tău amic,
Bolintineanu

Ma chère madame,

Enfin, j'ai reçu une lettre de vous dans cette misérable ville de Galatz. Je m'empresse de vous envoyer une lettre de Mme votre mère. Elle est un peu ancienne, mais cela ne fait rien à la chose, vu que c'est moi qui suis la cause du retard et que vous n'aurez pas la coeur de m'en vouloir pour une telle faute. J'ai vu Mme votre mère. Elle est vieille mais belle encore. J'ai trouvé en outre que c'est une très bonne personne, le contraire de ce que j'avais pensé avant de la voir (permettez-moi d'avoir eu une telle pensée). Quant à Mlle Pauline, vous savez que je ne vous cache jamais rien, ni à vous ni à Alexandre. Hé bien! elle est très laide, plusque laide, la pauvre enfant, mais elle a l'air d'une bonne fille ! J'ai donné à Mme Luzatto votre portrait (la copie toujours.) Elle s'est écriée: « Non, non! Ma fille est jolie, très jolie. Le portrait n'a pas réussi, certainement! Mais je le garderai tout de même.» Elle m'a répondu en outre qu'elle ne peut pas venir à Samos avant le mois de mai, mais qu'alors même elle préférait vous voir dans le pays que dans une île éloignée. Elle m'a beaucoup questionné sur votre mari: est-il bon garçon? délicat avec sa femme? l'aime-t-il beaucoup, car voyez-vous, monsieur, ma Victoire c'est un ange de fille et puis elle est encore une enfant. Enfin je vous fais savoir toutes ses expressions. Elle craint beaucoup que votre mari ne vienne pas un jour à vous détester et puis qu'un divorce ait lieu. Que voulez-vous, elle voit ici dans le pays quinze divorces par mois et elle en est effrayée. Je l'ai rassurée cependant en lui disant que sa fille n'est pas comme les dames moldaves et que son gendre est un garçon charmant, plein d'amour et d'amabilité pour sa femme, la seule personne qu'il a dans le monde. Voyez-vous comme j'ai vanté votre Alexandre? J'espère qu'il ne me démentira jamais.

Je suis cajolé par les grandes dames moldaves. J'ai reçu tant de petits cadeaux que je n'ai pas de place où les mettre. Une semaine après mon arrivée à Iassi, je suis parti avec Marin pour visiter les monastères de la montagne. Je suis allé avec une voiture et un cocher juif, d'abord à Războieni, monastère de femmes, bati sur l'endroit d'une bataille qui se donna sous Etienne le Grand entre les Turcs et les Moldaves. Dans ce monastère j'ai fait la connaissance des trois soeurs Milo, dont l'une est très jolie; de la soeur cadette de Mme Coumbari, née Negel, qui est aussi très jolie, de Agafia Botez, qui est assez laide et autres.

On dit tant de choses désobligeantes sur le compte de ces dames religieuses. Moi je les ai trouvées très aimables toutes, voilà tout. J'ai passé la nuit chez Agafia Milo avec Marin qui pendant tout mon séjour dans le monastère ne faisait que faire de la morale à ces pauvres filles, mais qui les amusait beaucoup par sa manière toute originale. Dans tout les cas nous avons dû leur laisser après nous un souvenir d'honnêtes garçons, ce qu'on voit rarement dans ces contrées-ci.

De là nous sommes allés à Tîrgu Neamţului. Vers le nord de ce misérable village il y a un rocher. Sur ce rocher un voit les ruines du château d'Etienne le Grand, que j'avais chanté en vers sans l'avoir vu. Nous le visitâmes. Le lendemain nous sommes allés à Varatec voir la soeur de Negri. Nous rencontrâmes Mme Eugénie en route allant à Iaşi. Elle voulut retourner avec nous au monastère, mais nous ne voulûmes pas qu'elle fit cette amabilité. Alors elle nous donna une vieille religieuse, son vatafiţa, qui retourna au monastère, nous reçut dans la maison de maica Eugénie et nous fit les honneurs. Nous y fûmes traités d'une manière royale. La maison de maica Eugénie se compose de six chambres, meublées avec un luxe tout à fait exquis: tableaux d'art, bibliothèque de tous les livres valaques qui aient paru. Les murs tapissés partout de beaux tapis de Turquie sont couverts de portraits des amis de Negri. J'y ai vu même I. Ghica de Samos. La chambre à coucher de la maîtresse de la maison et son lit fut mis à ma disposition. C'est une chambre à coucher meublée d'une manière tout à fait royale. Jamais je n'avait couché dans un lit aussi beau et aussi riche. Il me semble que j'étais un jeune marié, et cette illusion ne s'évanouit que lorsque je suis revenu et j'ai vu que j'étais seul avec ma bougie. Marin passa la nuit dans la chambre d'à côté.

Le lendemain matin nous partîmes pour un autre monastère, Agapia, après avoir déjeuné toujours et reçu la visite de deux religieuses jeunes dont l'une était très gentille, spirituelle et patriote. Elles vinrent nous voir comme des curiosités, — je vous dirai au risque de passer à vos yeux pour un homme vaniteux; mais je suis très connu en Moldavie; toutes ces religieuses me connaissaient comme poète déjà. Au monastère d'Agapia nous allâmes accompagnés de notre maica vatafiţa. Là, nous ne vîmes que l'église et la supérieure du couvent. Le soir nous allâmes à Neamţu, d'où nous partîmes de lendemain pour le monastère

qui porte ce nom. C'est un grand monastère de religieux. De Neamțu, nous prîmes la route de Botoșani — en voici la raison: dès que je suis allé à Iași, Ralet, qui m'a pris par force chez lui, m'a dit qu'il veut me retenir en Moldavie et pour cela il a conçu le projet de me marier à une jeune et jolie fille de Botoșani qui a 20 mille ducats de dot. Il m'avait donné une lettre pour le père de la jeune fille et deux autres pour deux familles de Botoșani qui étaient, selon lui, dans le secret. Nous voilà en route, moi, pensant à la jolie fille que je ne connaissais pas, Marin pensant aux vingt mille ducats qu'il n'avait jamais vus. Le soir nous arrivons à Fălticeni, ville chef-lieu à quatre heures de Botoșani. Là, on nous conduisit chez le chef de [la] police où nous reçûmes la plus mesquine hospitalité qu'on puisse jamais recevoir, et cela pour la raison que notre hôte était dans la misère. Le lendemain nous partîmes pour Botoșani, mais à peine étions-nous en route, qu'un cheval de la voiture tomba par terre et creva. Alors nous nous décidâmes de retourner à Baia et de quitter le projet de voir Botoșani. Je fis mes adieux à la jeune fiancée et Marin aux 20 mille ducats. Nous vîmes, ensuite, les ruines de Baia et nous retournâmes à Iași. Après une semaine nous voilà de retour à Galatz d'où je compte à l'instant aller à Giurgevo et puis à Bucarest. Je suis accompagné de M. Coumbari, dont la femme l'a quitté ces jours-ci, selon l'habitude du pays. Il s'en plaint et souffre, car il l'aime. Voici le résultat des mariages des Moldaves ou Valaques, et vous voulez encore que je me marie. Mais ce serait un mariage de trois mois. Le temps que je suis resté en Moldavie, il [y] a eu quinze divorces et cela dans le monde connu. Tout cela et la corruption sans exemple qu'il y a dans ce pays, ainsi que le froid terrible qui y règne, m'ont fait penser de faire quelqu'argent et d'aller à Chio ou à Rode, acheter un jardin et une maison et vivre là toute ma vie dans la solitude et la tranquillité. Maintenant plus que jamais, si vous voulez absolument que je me marie, allez parler où de droit et faites — moi épouser la brune petite Svorono, car j'aime épouser une femme pour tout le temps que je vivrai et non pas pour trois mois ou trois semaines, comme cela se pratique ici, et surtout l'épouser pour moi et non pas pour d'autres. Si ma femme me trompait, je la tuerais.

J'ai connu la soeur de Mălinesco, une charmante personne. Elle aussi a été abandonnée par son mari, une heure après le

mariage. J'ai connu la soeur de Sion, — les deux soeurs de Sion, également divorcées. J'ai connu aussi Mlle Dunka qui chante et joue bien du piano. On dit que celle-ci encore avait divorcé avec les amants. Vous voyez qu'ici, quand même une femme échapperait à la maladie qui y règne, elle n'échapperait pas à la calomnie. Si la Valachie me fait la même impression que la Moldavie, je retourne [tout] de suite à Constantinople.

Je crois que, bon gré, mal gré, je serai forcé de renoncer au voyage de Paris. Vous m'écrivez que vous souffrez toujours des yeux et qu'en veut vous droguer. Mon Dieu ! ne vous abandonnez pas aux drogues, cela va vous faire mal, et gardez-vous de travailler ou de lire le soir à la bougie. Promenez-vous beaucoup, allez avec Alexandre souvent, très souvent à la route et vous vous porterez bien. La première chose c'est de se donner du mouvement. Moi-même j'étais menacé d'une cruelle maladie, mais il parait que ce n'était pas cela; les médecins m'avaient effrayé.

J'ai donné le loucoum à Mlle Pauline. Faîtes-moi épouser la Svorono à laquelle vous pouvez dire que je lui suis resté fidèle, quoique éloigné depuis 6 mois de Samos. Je ne pense qu'à ses beaux yeux ardents; est-elle toujours aussi bête? J'aime les filles qui sont bêtes comme elle.

Je devais aller à une noce chez la soeur de Negri, Zulnie, à Blînzi, où je devais voir aussi la fille de Negri; mais je ne suis pas allé. J'ai connu votre amie, l'ex Mme Stourdza, Cléopatre; elle a epousé un de mes amis, Paladi. Cléopatra Rousso fait des folies, on le dit [...]. Mais je ne crois pas. C'est pour vous donner une idée de ce qui se passe ici.

Que fait le petit gros de Jules et Eugénie? Je pense souvent à ce petit drôle, il m'amusait tant, surtout quand je le surprenais la main dans le pot de confiture. Mes compliments à Mme Ghika, Missir, don Nicol, Romano et les autres. Pensez-vous quelques fois à moi dans votre société en jouant au domino?

Je vous écrirai une plus longue lettre de Bucarest.

Votre très devoué serviteur,

Bolintineanu

Scumpa mea doamnă,

În sfîrșit, am primit o scrisoare de la dumneavoastră în acest mizerabil oraș Galați. Mă grăbesc a vă trimite o scrisoare de la mama dumneavoastră.

E puțin cam veche, dar asta nu face nimic, avînd în vedere că eu sînt cauza întîrzierii și că dumneavoastră nu veți avea inima de a-mi cere socoteală pentru o astfel de greșeală. Am văzut pe mama dumneavoastră. Este bătrînă, dar încă frumoasă. Am găsit chiar că este o persoană foarte bună, contrariu de ceea ce crezusem înainte de a o vedea (permiteți-mi să fi avut o astfel de părere). Cît despre d-ra Paulina, știți că nu v-am ascuns niciodată nimic, nici dumneavoastră, nici lui Alexandru. Ei bine! este foarte urîtă, mai mult decît urîtă, biata copilă, dar pare a fi o fată bună! I-am dat d-nei Luzatto portretul dumneavoastră (tot copia). A strigat: „Nu, nu! Fiica mea este frumoasă, foarte frumoasă! Portretul n-a reușit, desigur! Dar îl voi păstra totuși.“ În afară de aceasta mi-a răspuns că nu poate să vină la Samos înainte de luna mai, dar că atunci chiar dînsa ar prefera să vă vadă în țară decît într-o insulă depărtată. M-a chestionat mult despre soțul dumneavoastră: este băiat bun? delicat cu soția sa? o iubește mult, căci vedeți, domnule, Victoria mea este un înger de fată și apoi încă este un copil. În sfîrșit, v-am făcut cunoscut toate expresiile sale. Dînsa se teme mult ca soțul dumneavoastră să nu vă deteste într-o zi și apoi să aibă loc un divorț. Ce vreți, dînsa vede aici în țară cincisprezece divorțuri pe lună și e speriată de aceasta. Am asigurat-o însă spunîndu-i că fiica sa nu este ca doamnele moldovene și că ginerele său este un băiat încîntător, plin de iubire și de amabilitate pentru soția sa, singura ființă pe care o are în lume. Vedeți cum l-am lăudat pe Alexandru al dumneavoastră? Sper că nu mă va dezminți niciodată.

Sînt răsfățat de marile doamne moldovene. Am primit atîtea mici cadouri încît nu am loc unde să le pun. La o săptămînă după sosirea mea la Iași, am plecat cu Marin să vizităm mînăstirile din munți. Am mers cu o trăsură și un vizitiu evreu, mai întîi la Războieni, mînăstire de maici, zidită pe locul unei bătălii care s-a dat sub Ștefan cel Mare între turci și moldoveni. În această mînăstire am făcut cunoștința a trei surori Milo, dintre care una este foarte frumoasă; cu sora mai mică a d-nei Cumbari, născută Negel, care este de asemenea foarte frumoasă, cu Agafia Botez, care este destul de urîtă, și altele. Se spun atîtea lucruri neplăcute pe seama acestor doamne călugărițe. Dar eu le-am găsit foarte amabile pe toate, iată tot. Am petrecut noaptea la Agafia Milo cu Marin, care în tot timpul șederii mele în mînăstirie nu făcea altceva decît să facă morală acestor biete fete, dar pe care le amuza mult prin felul său cu totul original. În orice caz, trebuie că le-am lăsat după noi o amintire de băieți cinstiți, ceea ce se vede rar prin aceste locuri.

De acolo am mers la Tîrgu Neamțului. Spre nord de acest mizerabil tîrg se află o stîncă. Pe această stîncă se văd ruinele cetății lui Ștefan cel Mare, pe care am cîntat-o în versuri fără să o fi văzut. Am vizitat-o. A doua zi am mers la Văratec să vedem pe sora lui Negri. Am întîlnit pe d-na Eugenia pe

drum, mergînd la Iași. Dînsa vru să se întoarcă cu noi la mînăstire, dar noi nu vroirăm să facă această amabilitate. Atunci dînsa ne dădu o bătrînă călugăriță, vătăfița sa, care se întoarse la mînăstire, ne primi în casa maicii Eugenia și ne făcu onorurile. Aici am fost tratați într-un chip regesc. Casa maicii Eugenia se compune din șase camere, mobilate cu un lux foarte ales: tablouri de artă, bibliotecă de toate cărțile românești care au apărut. Pereții, tapisați pretutindeni cu frumoase covoare turcești, sînt acoperiți de portretele prietenilor lui Negri. Am văzut aici chiar pe I. Ghica din Samos. Dormitorul stăpînei casei și patul său au fost puse la dispoziția mea. Este un dormitor mobilat într-un chip cu totul regesc. Niciodată nu m-am culcat într-un pat așa de frumos și așa de bogat. Mi se părea că eram un tînăr căsătorit și această iluzie nu s-a șters decît cînd m-am întors și am văzut că eram singur cu luminarea. Marin a petrecut noaptea în camera de alături.

A doua zi dimineața am plecat la o altă mînăstire, Agapia, după ce am prînzit iarăși și am primit vizita a două tinere călugărițe, dintre care una era foarte drăguță, spirituală și patriotă. Ele veniră să ne vadă din curiozitate, — vă spun cu riscul de a trece în ochii dumneavoastră drept un om vanitos; dar eu sînt foarte cunoscut în Moldova; toate aceste călugărițe mă cunosc deja ca poet. La mînăstirea Agapia am mers însoțită de maica noastră vătăfița. Acolo nu am văzut decît biserica și pe stareța mînăstirii. Seara am mers la Neamțu, de unde am plecat a doua zi la mînăstirea care poartă acest nume. Este o mare mînăstire de călugări. De la Neamțu am luat drumul spre Botoșani — iată pentru ce: de cînd am mers la Iași, Ralet, care m-a luat cu forța la el, mi-a spus că vrea să mă rețină în Moldova și că, pentru aceasta, a conceput proiectul de a mă însura cu o tînără și frumoasă fată din Botoșani care are 20 de mii de ducați ca zestre. Mi-a dat o scrisoare pentru tatăl tinerei fete și alte două familii din Botoșani care, potrivit lui, cunoșteau secretul. Iată-ne pe drum, eu gîndindu-mă la frumoasa fată pe care nu o cunoșteam, Marin gîndindu-se la cei douăzeci de mii de ducați, pe care nu i-a văzut niciodată. Seara sosim la Fălticeni, capitală veche la patru ore departe de Botoșani. Acolo ne-au condus la șeful poliției unde primirăm cea mai meschină ospitalitate din cîte se pot primi vreodată, și aceasta pentru motivul că gazda noastră se afla în mizerie. A doua zi plecarăm la Botoșani, dar abia eram pe drum cînd un cal de la trăsură căzu la pămînt și crăpă. Atunci ne-am decis să ne întoarcem la Baia și să părăsim proiectul de a vedea Botoșanii. Eu mi-am luat adio de la tînăra logodnică și Marin de la cei 20 de mii de ducați. Văzurăm, după aceea, ruinele de la Baia și ne întoarserăm la Iași. După o săptămînă iată-ne întorși la Galați, de unde socotesc să merg la Giurgiu și apoi la București. Sînt însoțit de dl. Cumbari, pe care soția l-a părăsit zilele acestea, după obiceiul locului. El se tînguie și suferă, pentru că o iubește. Iată rezultatul

căsătoriilor moldovenilor și valahilor și dumneavoastră mai vreți să mă însor. Dar aceasta va fi o căsătorie de trei luni. În timpul în care am rămas în Moldova au avut loc cincisprezece divorțuri și aceasta în lumea cunoscută. Toate acestea și corupția fără seamăn care există în această țară, ca și frigul teribil care domnește aici, m-au determinat să mă gîndesc să strîng ceva bani și să merg la Chios sau la Rodos, să-mi cumpăr o grădină și o casă și să trăiesc acolo toată viața mea în singurătate și în liniște. Acum, mai mult ca oricînd, dacă voiți cu tot dinadinsul să mă însor, mergeți și vorbiți unde trebuie și faceți să mă însor cu mica brunetă Svorono, căci doresc să mă însor cu o femeie pentru tot timpul cît voi trăi și nu pentru trei luni sau trei săptămîni, cum se obișnuiește aici, și mai ales să o iau în căsătorie pentru mine și nu pentru alții. Dacă soția mă înșeală, o voi ucide.

Am cunoscut pe sora lui Mălinescu, o ființă încîntătoare. Dînsa de asemenea a fost abandonată de soțul său, o oră după căsătorie. Am cunoscut pe sora lui Sion, — cele două surori ale lui Sion, de asemenea divorțate. Am cunoscut și pe d-na Dunka, care cîntă bine din voce și la pian. Se spune că și aceasta a divorțat, cu amanții. Vedeți că aici, chiar cînd o femeie scapă de boala care domnește, nu ar scăpa de calomnie.

Dacă Valahia mi-ar face aceeași impresie ca Moldova, mă întorc îndată la Constantinopol.

Cred că, de bine, de rău, voi fi silit să renunț la călătoria la Paris. Îmi scrieți că suferiți încă de ochi și că vă drogați. Doamne! nu vă abandonați drogurilor, aceasta vă face rău, și păziți-vă de a lucra sau de a citi seara la lumînare. Plimbați-vă mult, mergeți adesea cu Alexandru, foarte adesea la drum și o să vă simțiți bine. Primul lucru este să faceți mișcare, Eu însumi am fost amenințat de o boală crudă, dar se pare că nu a fost așa; medicii m-au înspăimîntat.

Am dat locoumul d-rei Paulina. Ajutați-mă să mă însor cu Svorono căreia îi puteți spune că i-am rămas credincios, deși depărtat de șase luni din, Samos. Nu mă gîndesc decît la frumoșii ei ochi arzători; tot așa proastă e? Îmi plac fetele care sînt proaste ca ea.

Trebuia să mă duc la o nuntă, la sora lui Negri, Zulnia, la Blînzi, unde trebuia de asemenea să văd pe fiica lui Negri; dar nu m-am dus. Am cunoscut-o pe prietena dumneavoastră, fostă d-na Sturdza Cleopatra; s-a căsătorit cu unul din prietenii mei, Paladi. Cleopatra Rousso face nebunii, se zice [...]. Dar eu nu cred. Asta pentru a vă da o idee de ce se petrece aici.

Ce face micul gras Jules și Eugenia? Mă gîndesc adesea la acest mic caraghios, mă amuza atîta, mai ales cînd îl surprindeam cu mîna în borcanul

cu dulceață. Complimentele mele d-nei Ghica, Missir, don Nicol, Romano și alții. Vă gîndiți cîteodată la mine în cercul dumneavoastră jucînd domino?

Vă voi scrie o mai lungă scrisoare din București.

Al dumneavoastră prea devotat servitor,
Bolintineanu

11

Le 12 Décembre 1857, Bucarest

Ma chère amie,

Je viens de recevoir votre charmante lettre. Elle m'a trouvé au lit. Un de mes pieds s'est engorgé à la suite de la soirée que j'ai passé au bal du comissaire français. On m'a martyrisé — appliqué des sangsues. Je garde le lit depuis deux semaines, à la fin je vais être debarassé.

Beaucoup des gens sont malades ici de la petite vérole. Le directeur du théâtre italien, un certain Dantermy, en est mort hier.

J'espère passer les fêtes de Noêl à Bolintin. Je m'ennuie à Bucarest et je ne m'amuse pas à la campagne. Je travaille comme toujours. Quand je suis bien portant, je passe mon temps chez Steriadi. Sa femme est une de mes parentes. Elle et lui me demandent toujours des nouvelles de Zanné. Ils ont deux grandes demoiselles, dont l'une est une beauté, selon le goût des hommes du pays. Je suis invité à dîner tous les jours chez eux. Quand je n'y viens pas, on se fâche au point que cela me fait de la peine d'avoir manqué. Tout le monde m'aime dans la maison.

Je demeure è Bucarest dans la maison Bossel, en face du théâtre. Ma sœur demeure à Bolintin avec son mari. Là, j'ai ma chambre et j'irai rester quelque temps. Ma soeur vous aime beaucoup. La troupe d'opéra est détestable, la comédie valaque abominable et le vaudeville français exécrable. Il y a aussi un cirque olympique et dix bals-masqués publics vont commencer. On se marie et on divorce, on s'amuse, on se [. . .], on s'étourdit et la société entière s'en va toute ivre dans le précipice qui gronde sous ses pieds et qu'elle ne voit pas.

La vie est très chère à Bucarest, plus chère qu'à Constantinople. Pour une place il y a 1000 amateurs, prêts à offrir leurs

âmes au diable. Si quelque femme échappe è la corruption générale, elle n'échappe à la calomnie. Les hommes volent, les femmes se prostituent, tout cela pour vivre dans le luxe. C'est triste!

Comment se portent nos amis là-bas?

J'ai écrit à Mme Ghika. Présentez mes amitiés à Mme Missir, Romano, M. Romano et Missir, don Nicol. J'ai reçu le Christ de don Nicol et la carte de M. Missir. Je vous prie de leur montrer mes remerciements.

Qu'avez-vous fait avec l'affaire Svorono? Rien n'est ce pas? La Grecque veut un épicier.

Je ne resterai pas longtemps en Valachie.

Jules et Eugénie sont bien? Je les embrasse.

Comment se portent les soeurs Parmeksidi? Mes amitiés à tous ces gens là.

Votre dévoué serviteur,
Bolintineanu

Aujourd'hui j'ai quitté la chambre, étant malade d'un engorgement aux pieds. Aujourd'hui le riche Isvorano, beau-père de Boliac, est tombé dans le couteau d'un Grec ou plutôt dans son pistolet. C'était l'homme le plus odieux du pays. Aussi personne ne regrette sa mort. Il avait deshonoré la femme du Grec et violé sa fille. [...].

Alexandre.

Am priimit scrisorile tale toate. Toată lumea mă întreabă de tine pe aici. Foaia literară n-a ieșit încă, căci trebuie a depune la guvern 400 galbeni și, cu politica, nu sunt amatori de citit. Vom mai sta. Ți-am găsit ceva cărți, dar nu mare lucru; dar acum nu-i mijloc a ți le trimite. Eu, frate, te-aș angaja să mai stai pe-acolo. Știi ce este aici? Toate slujbele se dau pe bani. Cu toate astea cumnată-meu a luat o moșie mare în arendă și ai putea s-o cauți tu, căci el n-are timp. Ai putea ședea la Bolintin mai mult d-un an ca la tine acasă. Iar la o trebuință ai putea veni aici ca la frații tăi. Cum vrei tu, așa vei face. Dar are să ți se urască al dracului p-aici. Fumez tutun prost; bun nu se află. Pe Iorano l-am văzut o dată prin tîrg, el este din camaraderia lui Brătianu și nu-l lasă să vie pe la mine, fiindcă războiesc pe cel dintîi. Adhocul este în ceartă cu comisarii. A prostit-o rău. Emigranții din el și-au dat coatele cu ciocoii. Divanul Moldovei a luat un drum și al Valahiei alt drum. Unul tratează chestiile din lăuntru, celalt, al Valahiei, s-a oprit la cele patru punturi și a compromis lucrurile. A ieșit un nou jurnal guvernamental, *Naționalul*, al lui Boerescu și Anghelescu — prost.[1]

Paleologu este inginer particular al casei lui Milosh. Fotescu este conductor cu 500 lei pe lună. Serghiad inginer cu 1500 și cu 3000 galbeni datorii. Ferez P. 700... Mai sînt vro 30 de ingineri, dar șosea nu se vede nicăieri, ca în timpul dacilor. Mizerie! mizerie!

Scrie-mi mereu. La revedere,
Bolintineanu

P.S. Voi pune în curînd poeziile mele sub tipar.[2] Cele vechi s-au vîndut, dar bani nu am văzut.

Zanne, pe poeziile cele rămase am luat 200 galbeni. Este speranță pentru jurnal.[3]

12 decembrie 1857, București

Scumpa mea prietenă,

Acum am primit încîntătoarea dumneavoastră scrisoare. Ea m-a găsit în pat. Unul din picioarele mele s-a scrîntit în urma seratei pe care am petrecut-o la balul comisarului francez. M-au martirizat, mi-au pus lipitori. Stau în pat de două săptămîni, — pînă la urmă voi fi scăpat de asta.

Mulți oameni sînt bolnavi aici de vărsat. Directorul teatrului italian, un oarecare Dantermy, a murit ieri din această cauză.

Sper să petrec sărbătorile Crăciunului la Bolintin. Mă plictisesc la București și nu mă distrez la țară. Lucrez mereu. Cînd mă simt bine, îmi petrec timpul la Steriadi. Soția sa este o rudă a mea. Ea și el îmi cer întotdeauna noutăți despre Zanne. Au două domnișoare mari, dintre care una este o frumusețe, după gustul oamenilor din țară. Sînt invitat la ei la cină în toate zilele. Cînd nu mă duc, se supără într-atît încît aceasta mă mîhnește că am lipsit. Toată lumea din casă mă iubește.

La București locuiesc în casa Bossel, în fața teatrului. Sora mea locuiește la Bolintin, cu soțul ei. Acolo am camera mea, și mă voi duce să stau cîtva timp. Sora mea vă iubește mult. Trupa de la operă este detestabilă, comedia valahă groaznică și vodevilul francez execrabil. Se află aici și un circ olimpic și zece baluri mascate publice vor începe. Lumea se căsătorește și se divorțează, petrece, [...], se amețește și societatea întreagă se îndreaptă beată spre prăpastia care vuiește sub picioarele ei și pe care nu o vede.

Viața este foarte scumpă la București, mai scumpă decît la Constantinopol. Pentru un loc sînt 1000 de amatori, gata să-și ofere sufletele diavolului. Dacă vreo cîteva femei scapă de corupția generală, ele nu scapă de calomnie. Bărbații fură, femeile se prostituează, toate acestea pentru a trăi în lux. E trist!

Cum o duc prietenii noștri de acolo?

I-am scris d-nei Ghica. Prezentați complimentele mele d-nei Missir, Romano, d-lui Romano, și Missir, don Nicol. Am primit Cristul lui don Nicol și cartea (poștală) de la dl. Missir. Vă rog să le arătați mulțumirile mele.

Ce-ați făcut cu afacerea Svorono? Nimic, nu-i așa? Grecoaica vrea un băcan.

Eu nu voi rămîne mult timp în Valahia.

Jules și Eugenia sînt bine? Îi îmbrățișez.

Ce fac surorile Parmexidi? Complimentele mele tuturor acestor oameni.

Al dumneavoastră devotat servitor,

Bolintineanu

Astăzi am părăsit camera, fiind bolnav de o scrîntitură la picior. Astăzi bogatul Isvorano, socrul lui Bolliac, a căzut în cuțitul sau mai degrabă în pistolul unui grec. Era omul cel mai odios din țară. Nimeni nu-i regretă moartea. A dezonorat soția grecului și a violat-o pe fiica sa. [...].

12

Le 17 Mars v.s. [1858],[1] Bucarest

Ma chère amie Madame Zanné,

Vos deux lettres me sont déjà parvenues dans ma solitude de Bucarest. Autant la première de vos lettres m'a fait plaisir, autant la dernière m'a fait de la peine, vu qu'elle m'annonce que vous êtes malade au lit. J'espère toutefois que ce ne sera qu'une légère indisposition. Mais aussi pourquoi ne vous donnez-vous pas la peine de ménager votre santé? C'est une chose si précieuse que cette bonne et chère santé! surtout quand on a des enfants et un mari. À propos de mari; on veut en faire un de moi. Deux propositions de mariage, l'une pour une jeune fille de 19 ans, de la province, sachant un peu le français, mais rien d'autre chose, beaucoup d'esprit naturel et 2500 ducats de rente en terres. L'autre, pour une fille de 21 ans, instruite et très jolie — je la connais — avec 700 ducats de rente. Toutes les deux d'ailleurs d'une réputation à toute épreuve. A quoi je réponds: mai bine aş mînca caşcaval.

Cependant, on m'en parle tant, que je pourrais bien finir par faire quelque bêtise, et de poète mélancolique devenir un jour un gros rentier et vieux papa. En même temps je fais des préparatifs de départ pour Constantinople. Marin vient de partir déjà pour la Moldavie et puis il ira de nouveau à Galata. Polihroniadi s'est établi à Brăila dans ses pénates de famille. Je m'ennuie beaucoup ici. Je vois très peu de monde, mais au moins des honnêtes gens, chose rare ici.

Sion va se marier une semaine après Pâques. Sa fiancée est très gentille. Elle a 450 ducats de rente, 18 ans et une vieille calèche. Elle s'appelle Lise Marculesco.

Ma soeur vient d'accoucher d'un gros garçon. Elle a été en danger comme cela lui arrive toujours en pareille occasion; mais à présent elle est très bien et va retourner à Bolintin où j'irai la rejoindre pour la fête de Pâques.

J'ai écrit en même temps une autre lettre à Mme Ghika.

Si vous voyez don Nicol, Madame Missir, M. Missir, M. Louis Marc et Melpomine, Hélène et Aspasie, Jean le juge et sa femme et ses filles et Constantin et sa femme, Denis, le beau Denis et toute la boutique, sans exception, rappelez-moi à leur souvenir. J'avais oublié M. Popesco et Miss Eccq, mais vous ne les oublierez pas pour moi.

Marin viendra à Samos, d'après ce qu'il dit, et moi aux Îles des Princes, peut--être marié. Oh mon Dieu! que j'aurais l'air bête! Mais je crois que je n'aurai pas l'honneur de donner le bras à ma très chère moitié.

Je n'ai aucune nouvelle de Mme Gropler depuis mon départ de Constantinople.

Ici à Bucarest nous avons enfin quelques beaux jours, mais c'est compter sans la poussière. Une troupe italienne, un vaudeville français et une comédie valaque, mais tout cela est mauvais comme le pavé de la ville, cette ville qui était sur le point de devenir la capitale de deux principautés unies.

Je suis en train de faire publier mes poésies [2]. Je vous enverrai un exemplaire.

On m'a présenté à Mademoiselle Iorano. Elle est jolie et bien sous tous les rapports. Malheureusement elle est poitrinaire, à ce que dit Sion le poète. Elle m'a chargé de vous dire ce qu'on peut vous dire de sa part et je m'acquite, comme vous voyez.

Je finirai pour vous dire que toutes les fois qui je pense à Samos (ce qui m'arrive très souvent), je pense avec un vif plaisir. Je voudrais me trouver là, ne fut-ce que pour vous gronder d'économies à faire.

Vos enfants doivent être gentils, j'en suis sûr. Que faites-vous de votre temps? Vous m'écrivez des lettres si courtes. Il faut renoncer absolument à l'idée de venir en Valachie. Vous y seriez très mal, très mal. Au fait, c'est dégoûtant que de vivre au milieu d'une société plus que dégoûtante comme celle-ci, et puis ici il manque la mer, l'air, l'indépendance de l'esprit.

Ecrivez-moi et bien vite pour me donner de vos nouvelles.

Votre tout dévoué serviteur,

Bolintineanu

17 martie s.v. [1858],[1] București

Scumpa mea prietenă doamnă Zanne,

Amîndouă scrisorile dumneavoastră mi-au sosit în singurătatea mea din București. Pe cît mi-a făcut plăcere prima dintre scrisorile dumneavoastră, pe atît m-a mîhnit ultima, întrucît mă anunță că sînteți bolnavă în pat. Sper totuși că aceasta nu va fi decît o ușoară indispoziție. Dar, iarăși, pentru ce nu vă dați osteneala să vă îngrijiți sănătatea? Este un lucru atît de prețios această bună și scumpă sănătate! mai ales cînd are cineva copii și un soț. Apropo de soț; vor să facă din mine unul. Două propuneri de căsătorie, una pentru o fată de 19 ani, din provincie, știind puțin franceza, dar nimic altceva, mult spirit natural și 2500 de ducați rentă în moșie. Cealaltă, pentru o fată de 21 de ani, instruită și foarte frumoasă — o cunosc — cu 700 de ducați rentă. Amîndouă de altfel de o reputație în afară de orice îndoială. La care răspund: mai bine aș mînca cașcaval.

Totuși, mi se vorbește atîta încît aș putea foarte bine să săvîrșesc o prostie, și din poet melancolic să ajung într-o zi un mare rentier și bătrîn papa. În același timp fac pregătiri de plecare la Constantinopol. Marin a plecat deja în Moldova și apoi va merge din nou la Galata. Polichroniadi s-a stabilit la Brăila, la penații săi de familie. Mă plictisesc mult aici. Văd foarte puțină lume, dar cel puțin oameni onești, lucru rar aici.

Sion se va căsători la o săptămînă după Paști. Logodnica sa este foarte drăguță. Ea are 450 de ducați rentă, 18 ani și o caleașcă veche. Se numește Lisa Mărculescu.

Sora mea a născut un băiat. A fost în primejdie, cum i se întîmplă mereu în asemenea împrejurare; dar acum este foarte bine și s-a întors la Bolintin, unde voi merge să o reîntîlnesc de sărbătoarea Paștelui.

Am scris în același timp o altă scrisoare d-nei Ghica.

Dacă-i vedeți pe don Nicol, doamna Missir, dl Missir, dl. Louis Marc și Melpomena, Elena și Aspazia, Ion judecătorul și soția și fiicele sale și Constantin cu soția sa, Dionisie. frumosul Dionisie și întregul grup, fără excepție, aduceți-le aminte de mine. Uitasem pe dl. Popescu și miss Ecoq, dar dumneavoastră nu-i uitați pentru mine.

Marin va veni la Samos, după cum spune, și eu în Insulele Principilor, poate căsătorit. O, Doamne! ce aer de prost aș avea! Dar cred că n-am să am onoarea să-i dau brațul scumpei mele jumătăți.

Nu am nici o noutate de la domana Gropler, de la plecarea mea din Constantinopol.

Aici la București avem în sfîrșit cîteva zile frumoase, dar fără să socotim praful. O trupă italiană, un vodevil francez și o comedie valahă, dar toată aceasta este rea ca și pavajul orașului, acest oraș care era pe punctul de a deveni capitala celor două principate unite.

Sînt pe cale de a publica poeziile mele.[2] Vă voi trimite un exemplar.

Am fost prezentat domnișoarei Ioranu. Este frumoasă și bine sub toate aspectele. Din nefericire, este bolnavă de piept, după cum spune Sion poetul. M-a însărcinat să vă spun tot ceea ce se poate spune din partea sa și mă achit, după cum vedeți.

Voi sfîrși prin a vă spune că de cîte ori mă gîndesc la Samos (ceea ce mi se întîmplă foarte des), mă gîndesc cu o vie plăcere. Aș vrea să mă găsesc acolo, numai să vă dojenesc cu privire la economii.

Copiii dumneavoastră trebuie să fie drăgălași, sînt sigur. Ce faceți cu timpul dumneavoastră? Îmi scrieți scrisori așa de scurte. Trebuie să renunțați cu totul la ideea de a veni în Valahia. Aici veți fi foarte rău, foarte rău. De fapt, e dezgustător a trăi în mijlocul unei societăți mai mult decît dezgustătoare, ca aceasta de aici, și apoi aici lipsește marea, aerul, independența spiritului.

Scrieți-mi și cît mai repede, pentru a-mi da noutăți despre dumneavoastră.

Al dumneavoastră prea devotat servitor,

Bolintineanu

13

[17 martie 1858, București][1]

Iubite Alexandre,

În sfîrșit, guvernul nu va să ne dea voie să facem gazeta proiectată[2]. Răbdare dar și consolațiune pentru venitor. Aceasta

m-a dezgustat încă o toană de Bucureşti. Am văzut pe d-nu Ioranu, mi-a zis să-ţi scriu că omul acela cu care te judecai pentru casa ta, a murit. Prin urmare, daca el ţi-este rudă şi n-are alte rude mai d-aproape, tu ca moştenitor intri în stăpînirea casei şi procesul cade. Daca însă nu ţi-e rudă şi omul are alţi moştenitori, se schimbă lucru; daca n-are moştenitori, apoi iar cade procesul, căci epitropia obştească ce i-ar moşteni trebuie, ca să moştenească, să fie moştenirea cel puţin de 4000 lei venit. Am vorbit cu Ioranu să vorbească cu Ferikidi despre aceasta. Îţi voi scri despre rezultat îndată. Locul tot face vro 1000 galbeni.

La tribunal sunt vro 70 galbeni; are să-i ia în zilele astea Polihroniadi.

D-nu şi d-na Steriadi m-au însărcinat să-ţi fac sau mai bine să vă spun complimenturi şi tot felul de amicii.

Politica a tăcut pe aici. Este o apatie spăimîntătoare în toată ţara, — nici chiar cancanuri de mahala nu se vorbesc deocamdată. Comisarii au să plece peste curînd, dupe cum se crede. Dar Dumnezeu ştie cînd vor începe conferinţele [3]. Speranţa despre unire aici s-a perdut între patrioţi. Văzînd îndoioasa politică a Franciei, comisarii s-au ciocoit de tot, afară de cel rus şi de cel englez. Cei democraţi s-au pîngărit.

Tu vei face bine a sta p-acolo. Aici sunt vro zece locuri de ingineri şi patru sute de ingineri. Serviţurile sau posturile sunt anevoie de luat, cu mare ciocoie şi închinăciuni, şi după mult timp de aşteptare. Lefile sunt mici şi toţi inginerii fură de sting pămîntul. Pe urmă, te încredinţez că viaţa e mai scumpă decît la Londra. Cea mai proastă casă, cu trei odăi, în mahala, are chirie 200 galbeni pe an. Zece sfanţihi pe zi nu ajung la bucătărie.

Mie mi-este dor foarte de mare. Ce noroi! Ce praf! este pe aici. Oamenii sunt demni de elementul în care tăiesc. Văzînd Bucureştii înotînd cu fericire în noroi, ai zice că se trag din porci.

Am două partide de însurătoare, — una foarte bogată. Dar mi-e frică să fac un asfel de pas, să nu dau peste vro cherază. Ce zici tu?

Daca oi lua bani dupe scrierile mele, mă voi duce la Paris şi voi trece prin Constantinopol.

Tot este căzut aici şi chiar literatura, căci o mulţime de autori a scîrbit pe oameni de citit şi a stricat şi gustul.

Teatru român este în stare de saltimbancie.

Scrie-mi, Alexandre, şi cît mai curînd.

Cred că madame Zanne este bine acuma?

Jules trebuie să fie negustor gras şi vorbitor şi Eugenia frumuşică.

O să aduceţi acolo pe soacră-ta? Eu crez că ar fi mai bine să le lăsaţi tot la Iaşi unde amîndouă au ocupaţiunele lor, cel puţin pînă te vei mai împicioroga şi tu. Cumnată-ta (asta între noi) este un monstru de urîciune.

Complimente d-nei Ghica şi la toţi amicii şi cunoscuţii, fără osebire.

A bientôt [4],
al tău amic,
Bolintineanu

14

Le 24 Avril 1858 v.s., Bucarest

Ma chère amie,

Il faut savoir que je reçois très rarement vos lettres. La dernière m'a fait un vif plaisir, d'autant plus qu'elle m'annonçait que votre santé est rétablie. Avant de la recevoir j'étais bien inquiet, car nous autres mortels nous avons le defaut de nous intéresser à nos amis de près et de loin également. Je continue de m'ennuyer dans la ville de Bucarest et quand l'ennui surpasse les bornes de la délicatesse, je pars tout de suite pour Bolintin. Je vois peu de monde, très peu même; je ne vais nulle part, pas même chez des honnêtes gens qui ont la bonté de venir me voir. Je travaille beaucoup; je fais parler les mahalas de moi, en leur donnant à lire des vers, et voilà tout. Je vous assure que je regrette beaucoup le temps que j'ai passé à Samos. La solitude n'est pas ce qu'il y a de plus mauvais dans ce monde; elle a cela de bon qu'elle ne trouble pas le ruisseau tranquille de notre existence.

Vos petits-enfants doivent être gentils comme des perles fines.

Je compte (si mes moyens me le permettent) de faire une excursion à Constantinople, à l'Île des Princes. Qui sait? Peut-être (toujours *tempo permettendo*) que je viendrais même à Samos; mais ce serait toujours pour peu de temps. Lorsque je dis à m soeur que je vais quitter le pays, cela lui arrache de grosses larmes.

Je ne suis pas décidé pour faire un mariage, d'autant plus que je n'aime aucune sylphide. Toutefois, comme dit le proverbe, il ne faut pas se douter de rien. Mais je vous promets une chose: que je battrai ma femme, si par hasard elle vient à me trahir, en fait de tendresse.

Mais parlons d'autres choses. Je vous ai écrit dans le temps que Sion est marié; il part pour Paris avec sa chère moitié. Elle est gentille, mais pas assez sérieuse, ni pas assez âgée pour un homme comme lui.

Je voulais écrire à Madame Ghika, mais le temps me manque matériellement parlant. Aussi je ne lui écrirai que la semaine prochaine. En attendant, je vous prie de me rappeler à son souvenir, moi et mes hommages respectueux, accompagnés d'un million de jolis compliments tous de la première amabilité et surtout vrais. Mais n'oubliez pas de dire à M. Ghika de bonnes et amicales choses de ma part.

Mes amitiés à M. et Madame Missir, don Nicol, M. Romano, la famille Louis Marc etc. etc. etc., même à la belle Aspasie et à la petite Svorono, que j'ai oubliée, pour sûr, l'ingrate!

La semaine dernière j'ai reçu dans une lettre de Samos une lettre pour Madame votre mère. Le même jour Mme votre mère m'a écrit une lettre, mais pleine de désespoir et de méfiance. Il parait qu'elle n'avait pas de vos nouvelles depuis longtemps, car elle me priait de lui répondre si vous êtes morte ou vivante, ou si ses lettres ne vous font aucun plaisir, vu que vous ne lui écrivez plus. Je me suis empressé de la tirer de son désespoir, en lui écrivant que vous étiez bien portante et en lui envoyant votre lettre. Figurez-vous donc votre pauvre mère, qui vous croyait morte!... Mais aussi pourquoi ne lui écrivez-vous pas plus souvent?

Je finis en vous priant de m'écrire toutes les semaines.

Votre tout dévoué,

Bolintineanu

24 aprilie 1858 s.v., București

Scumpa mea prietenă,

Trebuie să știți că primesc foarte rar scrisorile dumneavoastră. Ultima mi-a făcut o vie plăcere, cu atît mai mult cu cît îmi anunța că sănătatea dumneavoastră s-a restabilit. Înainte de a o primi eram foarte neliniștit, fiindcă noi cei muritori avem defectul de a ne interesa de prietenii noștri din apropiere ca și din depărtare. Continuu să mă plictisesc în orașul București și cînd plictiseala depășește limitele delicateței, plec de îndată la Bolintin. Văd puțină lume, chiar foarte puțină: nu mă duc nicăieri, nici chiar la oamenii onești care au bunătatea să vină să mă vadă. Lucrez mult; fac să vorbească mahalalele de mine, dîndu-le să citească versuri, și iată tot. Vă asigur că regret mult timpul pe care l-am petrecut la Samos. Singurătatea nu e tot ce poate fi mai rău în această lume; are acest bun că nu tulbură rîul liniștit al existenței noastre.

Micii dumneavoastră copilași trebuie să fie drăguți ca niște perle fine.

Cred (dacă mijloacele mele îmi vor permite) că am să fac o excursie la Constantinopol, la Insula Principilor. Cine știe? Poate (totdeauna dacă permite timpul) că voi veni chiar la Samos; dar va fi totuși pentru puțin timp. Cînd îi spun sorei mele că voi părăsi țara, plînge în hohote.

Nu sînt hotărît să mă însor, cu atît mai mult cu cît nu iubesc nici o silfidă. Totuși, cum spune proverbul, nu trebuie să te îndoiești de nimic. Dar vă promit un lucru: am să-mi bat nevasta, dacă din întîmplare mă va trăda, în ciuda aparențelor de tandrețe.

Dar să vorbim de alte lucruri. V-am scris între timp că Sion s-a însurat; pleacă la Paris cu scumpa sa jumătate. Ea este drăguță, dar nu destul de serioasă, nici așa de în vîrstă pentru un bărbat ca el.

Voiam să scriu d-nei Ghica, dar îmi lipsește timpul, materialmente vorbind. Astfel nu-i voi scrie decît săptămîna viitoare. În așteptare, vă rog amintiți-i de mine și-i transmiteți omagiile mele respectuoase, însoțite de un milion de frumoase complimente, toate de cea mai aleasă amabilitate și mai ales adevărate. Dar nu uitați să-i spuneți d-lui Ghica lucruri bune și prietenești din partea mea.

Sentimentele mele de prietenie d-lui și doamnei Missir, don Nicol, dl. Romano, familiei Louis Marc etc., etc., etc., chiar și frumoasei Aspazia și micuței Svorono, pe care am uitat-o, desigur, ingratul!

Săptămîna trecută am primit, într-o scrisoare din Samos, o scrisoare pentru mama dumneavoastră. În aceeași zi mama dumneavoastră mi-a scris o scrisoare, dar plină de deznădejde și de neîncredere. Se pare că nu avea noutăți de la dumneavoastră de mult timp, căci mă ruga să-i răspund dacă ați murit sau trăiți, sau dacă scrisorile sale nu fac nici o plăcere, fiindcă nu i-ați mai scris. M-am grăbit să o scot din deznădejdea sa, scriindu-i că sînteți bine și trimițîndu-i scrisoarea dumneavoastră. Închipuiți-vă deci pe

biata dumneavoastră mamă, care vă credea moartă!... Dar de ce nu îi scrieţi mai des?

Închei rugîndu-vă să-mi scrieţi în toate săptămînile.

Al dumneavoastră prea devotat,

Bolintineanu

15

Le 15 Juin, v.s. 1858, Bucarest

Ma chère amie,

En arrivant de la campagne j'ai trouvé votre lettre et celle d'Alexandre. Elles m'ont causé un vif plaisir, comme cela devrait être, d'autant plus qu'elles me font savoir que vous vous portez bien. Mais je vous l'avoue, que la nouvelle de la mort de la petite Pépine [1] m'a fait mal. La pauvre enfant! ou plutôt la pauvre mère! car elle doit être exaspérée. C'est un coup terrible et d'autant plus affreux, qu'on ne peut réparer la perte qu'il a laissé. Je voudrais écrire à Madame Ghika, mais croyez-moi, le moment serait mal choisi; je ne sais que dire; toute espèce de consolation, dans un pareil cas, est un supplice.

La ville de Bucarest est [en] ce moment-ci le théâtre de plusieurs épidémies. La rougéole cependant fait du ravage. Il n'y a pas une seule maison où elle ne règne. Je viens d'assister à l'enterrement d'une de mes cousines, une fille de quinze ans, victime de cette affreuse maladie.

Voyons maintenant: me croyez-vous marié ou non marié? Je voudrais bien faire un mariage, pour cause d'ennui, mais je ne trouve pas de compagne. J'en cherche cependant, il faut bien en trouver une jusqu'à la fin. Je m'occupe beaucoup de mes travaux littéraires. Les occupations me prennent tout le temps au point que je ne vais nulle part. Je deviens mysanthrope, mais je n'y perds rien.

Les chaleurs sont plus fortes à Bucarest qu'à Samos; ici point de brise rafraichissante. On étouffe, mais en revanche, les soirées sont froides et on risque de refroidir.

Que faites-vous maintenant à Samos? Pensez-vous quelquefois à votre vieil ami? Vos enfants sont-ils bien portants et le petit

Jules est-il toujours aussi coquin? Toutes les fois que je me le rappelle monté sur la table, après sa partie de sommeil, et la patte dans le pot de confiture, j'en ris comme un fou.

Que devient le pauvre Gandon? Est-ce qu'il serait mort? Cela me fait de la peine, le pauvre homme! M. Popesco s'est-il marié à Miss Ecoq, comme on me l'a dit dernièrement, ou ce ne fut qu'une invention de Marin?

Ecrivez-moi, je vous prie, comment se portent M. et Mme Missir? Dites-leurs beaucoup de choses de ma part, ainsi qu'à tous nos amis et connaissances, sans oublier les Svorono (femmes), Melpomène, Denise, Ioan et sa femme et ses filles, M. Romano et le prêtre don Nicol.

Par grâce! n'allez pas m'envoyer de la confiture. Ce serait dommage, elle se perdrait en route, pour sûr. Mais gardez-la moi, je la mangerai quand je viendrai à Samos. Je compte venir l'hiver prochain, pour échapper au froid de ce pays, si Dieu le veut. Je n'ai pas renoncé à l'idée de planter des amandiers avec votre Alexandre.

Vos lettres on été expediées à Madame votre mère à Jassy. J'embrasse vos petits-enfants. Dites à Jules que je lui apporterai un grand cheval en bois, s'il est sage. Sinon, c'est Eugénie qui l'aura.

Je vous prie, en outre, de dire à Madame Ghika que je suis très peiné à la suite du malheur qui vient de les frapper et que je vais bientôt lui écrire. Mes compliments à M. Ghika.

Alecsandri Basile vient de quitter Bucarest. On dit qu'il va épouser Marie Floresco, une grosse carcasse dont les chairs ont été dévorées par les occupations étrangères. Quelle bêtise! Tout cela pour entrer dans la protipendade des boyards.[2]

Ma soeur vous fait des compliments. Elle est à Bolintin, retenue là par l'arrivée de M. Izesco avec sa femme, ses six enfants et quatre domestiques, quatre bêtes de voiture, et décidés de rester en quartier toute la saison, et cela, [chez] des gens qu'on connait à peine, et que personne n'y a invités.

Mais je dois finir car l'espace me manque. Il faut bien écrire aussi à ce cher Alexandre Zanné, qui sera un beau jour propriétaire d'une maison délabrée.

Votre très humble serviteur,

Bolintineanu

15 iunie s.v. 1858, București

Scumpa mea prietenă,

Sosind de la țară, am găsit scrisoarea dumneavoastră și aceea a lui Alexandru. Mi-au făcut o vie plăcere, cum trebuia să fie, cu atît mai mult cu cît mă înștiințau că vă simțiți bine. Dar vă mărturisesc că vestea despre moartea micuței Pepina[1] m-a îndurerat. Bietul copil! sau, mai bine zis, biata mamă! căci trebuie să fie disperată. Este o lovitură teribilă și cu atît mai chinuitoare cu cît nu se poate repara pierderea pe care a lăsat-o. Aș vrea să-i scriu doamnei Ghica, dar, credeți-mă, momentul va fi rău ales; nu știu ce să spun; orice fel de mîngîiere, într-un asemenea caz, este un chin.

Orașul București este în acest moment teatrul mai multor epidemii. Vărsatul însă face ravagii. Nu e o singură casă în care să nu domnească. Am aistat, de curînd, la înmormîntarea uneia dintre verișoarele mele, o fată de cincisprezece ani, victimă a acestei groaznice boli.

Să vedem acum: mă credeți însurat sau neînsurat? Aș dori foarte mult să mă însor, din cauza plictiselii, dar nu-mi găsesc tovarășă. Caut însă, trebuie să găsesc una pînă la urmă. Mă ocup mult cu lucrările mele literare. Aceste ocupații îmi răpesc tot timpul, încît nu mai mă duc nicăieri. Am devenit mizantrop, dar nu pierd nimic.

Căldurile sînt mai puternice la București decît la Samos; aici, nici un suflu răcoritor. Ne sufocăm. Dar, în schimb, serile sînt friguroase și riști să răcești.

Ce faceți acum la Samos? Vă gîndiți vreodată la vechiul dumneavoastră prieten? Copiii dumneavoastră sînt bine și micul Jules este tot așa de ștrengar? De cîte ori mi-l aduc aminte urcat pe masă, după porția sa de somn, și cu mîna în borcanul cu dulceață, rîd ca un nebun.

Ce s-a întîmplat cu bietul Gandon? A murit? Aceasta mă îndurerează, bietul om! Dl. Popescu s-a însurat cu miss Ecoq, cum mi s-a spus acum în urmă, sau asta n-a fost decît o invenție a lui Marin?

Scrieți-mi, vă rog, ce mai fac dl. și d-na Missir. Spuneți-le toate cele bune din partea mea, ca și tutoror prietenilor și cunoștințelor, fără a uita pe Svorono (doamnele), Melpomena, Denisa, Ioan și soția și fiicele sale, dl. Romano și părintele don Nicol.

Pentru Dumnezeu! nu-mi trimeți dulceață. Ar fi păcat, se va pierde pe drum, negreșit. Dar păstrați-mi-o acolo, o voi mînca atunci cînd voi veni la Samos. Cred că voi veni iarna viitoare, pentru a scăpa de frigul din țară, dacă va vrea Dumnezeu. Nu am renunțat la ideea de a planta migdali cu Alexandru al dumneavoastră.

Scrisorile dumneavoastră au fost expediate mamei dumneavoastră la Iași. Îmbrățișez micii dumneavoastră copilași. Spuneți-i lui Jules că îi voi aduce un mare cal de lemn, dacă este cuminte. Dacă nu, îl va avea Eugenia.

Vă rog, între altele, să-i spuneți d-nei Ghica că sînt foarte mîhnit pentru nenorocirea care a lovit-o și că îi voi scrie în curînd. Complimentele mele d-lui Ghica.

Alecsandri Vasile a părăsit acum Bucureștii. Se spune că va lua în căsătorie pe Maria Florescu, o mare carcasă ale cărei cărnuri au fost devorate de ocupanții străini. Ce prostie! Toate acestea pentru a intra în protipendada boierilor.[2]

Sora mea vă trimite complimente. Ea se află la Bolintin, reținută de sosirea d-lui Izescu cu soția sa, cei șase copii și patru servitori, patru cai de trăsură, hotărîți să rămînă acolo toată vara, oameni pe care de-abia îi cunești și pe care nimeni nu i-a invitat.

Dar trebuie să închei căci îmi lipsește spațiul. Trebuie să-i scriu, de asemenea, și scumpului Alexandru Zanne, care va fi într-o zi proprietarul unei case șubrezite.

Al dumneavoastră prea umil servitor,
Bolintineanu

16

15 iunie 1858, București

Iubite Alexandre!

Nu crede că te-am uitat; am lipsit pe la țară, — iată tot. Am început să mă îngraș; dar nu mă tem, căci nu va merge departe. Am priimit scrisoarea ta pe care am dat-o îndată lui Ioranu. Nu am luat încă răspuns de ce a făcut, dar eu îi dau lui zor să facă.

Auz că drumul tău merge bine. Pe aici, cu o mulțime de mijloace, cu cincizeci de ingineri, cu 80 milioane cheltuite, nu avem încă o șosea de trei oare cale.

Politica este încă tăcută în străinătate; în țară a încetat cu totul. Daca priimiți acolo gazetele române, vedeți poate dezbaterea dintre Ruset și popii — și critica lui Brătianu despre istorie. Apropo de istorie. Cum merge lucrarea ta? Nu ar trebui să o pui la ciochină, ci din contra, să lucrezi mereu, căci este singurul lucru serios ce ar putea face astăzi un român.

Cărţile tale — *Preludele* — ce ai văzut la Roset, sînt puţine şi vechi exemplare date, nu se ştie de cine, rămase la Grand, trecute lui Roset şi care nu însumează zece sfanţihi toate, — preţul lor. Fă tu istoricul tău dicţionar şi vei cîştiga mai mult de o mie de galbeni pe sigur cu timpul.

Ce fac copiii? şi amicii? şi brînduşa mea cea neagră Svorono? A mai învăţat carte? Ori aşteaptă să înveţe mai întîi dăscăliţa sa Safo, cea cu prune în obraz?

Eu lucrez amarnic ca să-mi poci plăti datoria la Polichronie. Nu am renunţat la sădirea migdalilor, cu tine. Apropo: scrie-mi îndată cum se chema sămînţa lui Gandon? Cum se pune în pămînt etc. Ştii că aici au crescut moşiile numai din cauză că arendaşii seamănă rapiţă sau *huille* de colza ce dau un mare venit. Sămînţa aceea a lui Gandon trebuie să fie încă mai bună. M-a cerut o fată de peste Olt de bărbat şi, între altele, are o mare pădure de migdali. Se fac migdale şi pe aici, dar sînt mai mici. Numai pentru migdali ar trebui să o luăm.

Bine faci să stai acolo. Aici este care mai de care să se vîre în noroi, ca să apuce o tristă pînişoară. Mi-este dor de mare grozav!

Îmi scrii că ai luat casa lui Markidi. Bine ai făcut căci este frumoasă şi la aer curat, — şi sănătatea înainte de toate.

Tare rău mi-a părut de moartea Pipinii! Tot Paraschiva a căutat-o?

Spune-i d-nei Ghica toate părerile mele de rău.

Faceţi voi băi de mare pe acolo? Eu fac de Dîmboviţă, dar lucru prost, parcă mă scald într-un pahar cu apă.

Adio, Alexandre. Scrie-mi şi mai curînd şi mult. Banii tăi de la tribunal încă nu s-au ridicat, — este în trataţiune.

Sion, însurat, s-a dus la Paris, cu trei sute galbeni venit pe an să-i mănînce. Ce mai lucru! Mai bine nimic şi o femeie bună, ce se mulţumeşte cu puţin decît o femeie cu fumuri multe şi puţine parale. O să-l vezi dat cu totul unchiului său Ioanid şi lucrînd în partea lui.

În otelul unde şez, şade şi cinstitul Pantazake [1], cu doi feciori, o ţigancă bătrînă şi un cîne roşu.

Adio, iubite Zanne, scrie-mi.

Te sărut, al tău amic,

Bolintineanu

17

Le 30 Août v.s. 1858, Bucarest

Ma chère amie,

Je viens d'arriver et je trouve vos charmantes lettres qui m'ont fait un plaisir immense. Je trouve aussi entr'autres une lettre de vous pour Mme Louzatto et une lettre de cette dame pour vous. Je vous les renvoie toutes les deux, car dans la lettre non cachetée de Mme Louzatto il est dit qu'elle va se rendre à Samos. Elle doit être déjà dans vos bras. Par conséquent ces deux lettres deviennent nulles.

Alexandre m'a écrit au sujet du prochain baptême. Savez-vous qu'il m'est impossible de venir à Samos cet hiver? Je suis entré dans une grande entreprise littéraire qui me retient ici au moins pour quelques mois [1]. Toutefois, puisque Madame Louzatto et Mademoiselle votre soeur sont à Samos, vous n'aurez pas besoin de vous adressez pour l'affaire en question à des gens du pays.

Je n'ai aucune nouvelle de Mme Ghika; quant à Mme Gropler, elle m'a écrit vers le commencement de cette année et depuis je n'ai rien su sur sa santé.

Le petit sac, expedié de Samos, je l'ai reçu depuis longtemps; la confiture est encore à attendre. Pas de lettre. J'ai envoyé ce matin un express pour aller s'informer au comptoir de l'homme par l'entremise duquel la confiture doit parvenir à mon adresse. Ce M. n'a rien reçu encore. Tout de même, je vous en remercie un million de fois pour la confiture et l'intention aimable que vous en avez eu.

Je ne vous parle plus de mon mariage, car la jeune personne que j'avais refusé, par désespoir, vient d'épouser I. Brătiano. Je l'ai vu dernièrement à Bucarest. Elle est laide et inculte comme les pastèques de Rîmnic, mais ses trois mille ducats de rente la font belle aux yeux de Brătianu, le grand patriote démocrate.

Ma soeur vous remercie pour la confiture, c'est-à-dire pour votre intention et me charge de vous dire mille choses aimables de sa part. Elle est venue avec moi à Bucarest. Plus de dix personnes me demandent déjà pour un pot de cette confiture.

Le printemps prochain me vera peut-être à Samos, mais, pour prudence, j'aime mieux ne plus fixer de terme à mon voyage, car il m'arrive toujours de faire le contraire de ce que je désire.

Je vous prie en outre de me rappeler au souvenir de tout le monde de Samos, amis et connaissances, et surtout au souvenir de M. et Mme Missir, les Romano, don Nicol, les Louis Marc-père et fils et fille et nièce, et Aspasie, Miss Ecoq et M. Popesco. Mais particulièrement à Mme et Mlle Svorono, mes sympathies.

Vous devez avoir une charmante vue sur la mer dans votre nouveau domicile. Quand je pense à cette position et de plus à l'hiver de Samos si doux, il me prend envie de faire viser mon passeport et [...], mais l'entreprise littéraire me retient ici et j'enrage.

Faites-vous parfois [...] de campagne dans les environs? Je pense souvent au pauvre Gandon, que devient-il donc? Est-il mort? S'est-il noyé pendant sa traversée?

Et vos petis-enfants sont-ils bien portants au moins? Jules doit être maintenant un grand et gros garçon, parlant trois langues et disputant à son père le droit au ventre?

Fadeano ne m'écrit pas. Je n'ai aucune nouvelle de M. et Mme Tirc, ni de la famille Sandesson. Ces dames sont-elles de retour d'Angleterre? Sont-elles mariées à Londres? Je n'en sais rien. Pour la pauvre Marie, il n'en reste aucun doute, elle n'est pas *mariable*.

A propos de demoiselle à marier. Mlle Missir est-elle déjà femme mariée? Et la petite Melpomène a-t-elle changé sa qualité de vieille fille en dame, en Madame Liquiardopolo ou Conacaglo ou bien Cianacoglo?

Ecrivez-moi et donnez-moi de nouvelles de Mme Ghika. On dit ici que M. Ghika a donné sa demission de prince de Samos et qu'il va venir bientôt s'établir à Bucarest pour toujours. Mais on dit beaucoup de choses ici, que je ne sais ce que je dois croire.

Cela dit, je vous prie de me répondre et de penser toujours à ceux qui pensent à vous.

Et j'ai l'honneur d'être votre serviteur dévoué,

Bolintineanu

30 august s.v. 1858, București

Scumpa mea prietenă,

Am sosit acum și găsesc încîntătoarele dumneavoastră scrisori care mi-au făcut o plăcere imensă. Găsesc, între altele, o scrisoare a dumneavoastră pentru d-na Luzatto și o scrisoare de la această doamnă pentru dumneavoastră.

Vi le înapoiez pe amîndouă, deoarece în scrisoarea deschisă a d-nei Luzatto se spune că dînsa se va duce la Samos. Trebuie să fie deja în brațele dumneavoastră. Prin urmare, aceste două scrisori devin nule.

Alexandru mi-a scris în privința viitorului botez. Știți că-mi este imposibil să vin la Samos în iarna aceasta? Am intrat într-o mare întreprindere literară care mă reține aici cel puțin pentru cîteva luni.[1] Totuși, pentru că doamna Luzatto și domnișoara, sora dumneavoastră, sînt la Samos, nu veți avea nevoie să vă adresați, pentru afacerea în chestiune, la oameni din țară.

Nu am nici o noutate de la d-na Ghica; cît despre d-na Gropler, dînsa mi-a scris pe la începutul acestui an și de atunci nu mai știu nimic despre sănătatea sa.

Mica geantă, expediată din Samos, am primit-o de mult timp; dulceața e încă de așteptat. Nici o scrisoare. Am trimis, astăzi dimineață, unul într-adins ca să se informeze la contuar despre omul prin mijlocirea căruia trebuie să sosească dulceața la adresa mea. Acest domn n-a primit încă nimic. Totuși, vă mulțumesc de un milion de ori pentru dulceață și pentru amabila intenție pe care ați avut-o.

Nu vă mai vorbesc despre căsătoria mea, căci tînăra persoană pe care o refuzasem, din disperare, s-a căsătorit cu I. Brătianu. Am văzut-o în urmă la București. Este urîtă și incultă ca pepenii de Rîmnic, dar cei trei mii de ducați rentă o fac frumoasă în ochii lui Brătianu, marele patriot democrat.

Sora mea vă mulțumește pentru dulceață, adică pentru intenția dumneavoastră, și mă însărcinează să vă spun mii de lucruri amabile din partea sa. Ea a venit cu mine la București. Mai mult de zece persoane îmi cer cîte un borcan din această dulceață.

Primăvara viitoare mă va vedea poate la Samos, dar, din prudență, prefer să nu mai fixez nici un termen călătoriei mele, căci mi se întîmplă totdeauna să fac contrariul de ceea ce doresc.

Vă rog, între altele, să amintiți de mine întregii lumi din Samos, prieteni și cunoscuți, și mai ales d-lui și doamnei Missir, Romano, don Nicol, Louis Marc-tatăl, fiul, fiica și nepoata, și Aspasiei, miss Ecoq și d-lui Popescu. Dar, îndeosebi, d-nei și d-rei Svorono, simpatiile mele.

Trebuie să aveți o vedere încîntătoare spre mare din noua dumneavoastră locuință. Cînd mă gîndesc la această poziție, și mai ales la iarna din Samos atît de blîndă, mă cuprinde dorința de a-mi viza pașaportul și [...], dar întreprinderea literară mă reține aici și înnebunesc.

Faceți cîteodată [...] plimbări prin împrejurimi? Mă gîndesc adesea la bietul Gandon, ce s-a întîmplat cu el oare? A murit? S-a înecat în timpul traversării?

Copilașii dumneavoastră sînt cel puțin bine? Jules trebuie să fie acum un băiat mare, vorbind trei limbi și disputînd cu tatăl său dreptul la burtă.

Pădeanu nu-mi scrie. N-am nici o noutate de la dl. și d-na Tirc, nici de la familia Sandexon. Aceste doamne s-au întors din Anglia? S-au măritat la Londra? Nu știu nimic. Pentru biata Maria, nu rămîne nici o îndoială, ea nu este *de măritat*.

Apropo de domnișoare de măritat. D-ra Missir s-a măritat? Și micuța Melpomena și-a schimbat calitatea de fată bătrînă în doamnă, în doamna Lichiardopolo sau Conacaglo sau poate Cianacoglo?

Scrieți-mi și dați-mi noutăți despre d-na Ghica. Se spune aici că dl. Ghica și-a dat demisia din prinț de Samos și că va veni în curînd să se stabilească la București pentru totdeauna. Dar se spun multe lucruri aici, încît nu știu ce să cred.

Acestea fiind zise, vă rog să-mi răspundeți și să vă gîndiți mereu la cei care se gîndesc la dumneavoastră.

Și am onoarea de a fi al dumneavoastră servitor devotat,

Bolintineanu

18

30 sept. 1861, Buiukdéré

Alexandre dragă,

Am ajuns la Constantinopole duminecă.[1] Trei zile am șezut în Giurgiu așteptînd vaporul. Aici șed la Negri, unde se află și Costaforul care pleacă poimîne. Venise aici pentru plimbare.

Trebile Unirii. Vei ști că conferințele s-au suspendat pînă va veni dezlegare de la cabinete daca trebuie să priimească sau nu propunerea Turciei de a interveni numai ea singură în Principate la caz de revoluțiune etc. Se crede că Francia ar fi dat instrucții ambasadorului ei ca, la caz cînd Austria ar stărui în ideea ca țările unite să se dezunească iară după moartea principelui Cuza, a nu mai merge la conferințe, ceea ce va să zică cu alte vorbe că Unirea să o facă România singură. În fine, așteptăm în curînd ori una ori alta, dar crez că au să înceapă conferințele și că au să facă Unirea în curînd.

Toată diplomația aici zice și face să se zică că Europa nu cunoaște altă autoritate în Principate decît a domnitorului și îndatorează pe toți a-i da ascultare.

Ai găsit casa? Scrie-mi? Scrie-mi asemenea ce se mai face pe acolo.

La revedere,
Bolintineanu

Am făcut cunoștința ministrului italian și francez.

Madame Zanné,

Des lignes qui précèdent vous avez vu que je suis resté trois jours à Giurgevo, pour attendre le bateau à vapeur. Vendredi je suis descendu à bord. A peine j'ai mis le pied dans le bateau, devinez qui j'ai vu? Je vous le donne en douze. Gropler! Il revenait d'un voyage qu'il avait fait en Pologne où il avait conduit sa femme malade, Gropler était seul. Sa femme est restée à Cracovia. Elle est un peu mieux, m'a-t-il dit, mais on a peu d'espoir de la voir retablie. J'ai vu à bord du bateau des dames Moldaves et Russes. En arrivant à Buiukdéré, j'ai remis le coussin à M. Negri qui a été enchanté en ajoutant ceci: qu'ai-je fait pour mériter des soins aussi distingués? À Pera je ne suis pas encore allé; mais en révanche, je suis allé aux Îles des Princes. Grand changement; c'est à peine que j'ai pu connaître les îles; partout des maisons. Les personnes connues ont laissé la place à des personnes que je ne connais pas. M. Negri me charge, avant que de vous remercier lui-même pour le coussin, de vous exprimer toute sa reconnaissance et [de] vous saluer de sa part.

Le Bosphore est toujours beau, mais je ne le vois plus avec l'ardente poésie d'autrefois, *Autre temps, autres moeurs!* Quand je suis à Bucarest, je désire le Bosphore; ici je désire Bucarest. Tâchez de me rendre agréable et poli envers nos dames de Bucarest que nous connaissons, en me rappelant à leur souvenir. N'oubliez surtout [pas] Mme Steriadi et ses filles, Mme Alexandresco, M. Librecht et mes chères parentes civiles et militaires, aussi que Mme Ghika, si vous la voyez. Sa maison d'Issar est en bon état, quoiqu'il y ait quelques carreaux cassés. Si vous voyez Lili dites-lui que je vais lui apporter de très jolies petites choses d'ici, pour lui prouver que je ne l'oublie pas comme elle l'avait pensé.

Mon tartan est perdu en route; le pauvre petit objet! J'ai écrit une dépêche télégraphique à Galatz au capitaine du bateau. Je ne sais ce qu'on fera.

Vous savez que le monde politique européen est tout à fait pour le prince Couza, ce qui m'a fait un grand plaisir. Les querelles politiques des partis chez nous nous font beaucoup de tort. C'est là notre faiblesse; c'est sur ces divisions que nos ennemis comptent le plus pour nous laisser dans l'état pitoyable de peuple perdu. Si vous voyez Alexandre Golesco recommandez-lui de conseiller ses amis d'être un peu plus réservés. Nos ennemis étrangers se sentiront faibles le jour où ils nous croiront plus unis entre nous, que par conséquence il faut sacrifier, pour quelque temps au moins, certaines fantaisies de parti en faveur de notre nationalité qui doit passer toujours en avant. Ici on n'a pas plus de sympathie pour les blancs que pour les rouges. Il ne faut pas se tromper. Ce que les puissance amies veulent, c'est de nous voir plus unis, quand ce ne serait que pour quelque temps, le temps destiné à traverser l'orage qui doit précéder le jour de l'union. On pense ici qu'avec la division des partis dans le pays, il n'y aura aucune chance de réussite pour l'union en cas qu'elle soit proclamée par le pays. Cela fait que quelques puissances soient récalcitrantes, tandis que d'autres restent dans un certain doute sur la réussite de la chose. Il faut savoir une chose qu'on a perdu tout espoir dans notre mérite de pouvoir nous organiser.

On ne veut pas nous faire avancer par rapport aux luttes de partis. Pour l'Europe il n'y a ni blancs ni liberaux, il n'y a que des Roumains, — et les Roumains ne font rien, disent-ils, pour s'organiser. Ce jugement est un peu inquiétant il est vrai, mais il est malheureusement réel.

Mais j'espère que je vous ai [assez] fait de la politique. Je m'arrête là.

Je vais vous donner la nouvelle que la dernière mode de Paris quant à la coiffure des dames, c'est de porter un filet noir sur la tête, lequel filet a un petit capuchon qui tombe sur la nuque et qui enferme dans son centre les bouts des cheveux arangés, mais non tréssés. Quant à la tête, elle est couverte d'un tout petit chapeau Garibaldi.

Tâchez de trouver une bonne maison, quand même il faudrait payer quelque chose de plus. J'aurais besoin de deux chambres.

Quant à moi je suis bien portant et je désire avoir de vos bonnes nouvelles. Tâchez de me répondre à l'adresse de M. Negri, sur enveloppe, par la poste autrichienne. Je vais vous apporter des barbouni marinade.

Je suis votre tout dévoué serviteur,
D. Bolintineanu

Doamnă Zanne,

Din rîndurile care preced ați văzut că am rămas trei zile la Giurgiu, pentru a aștepta vaporul. Vineri am coborît la bord. Abia am pus piciorul în vapor, ghiciți pe cine am văzut? Precis că nu știți. Gropler! Revenea dintr-o călătorie pe care o făcuse în Polonia, unde condusese pe soția sa bolnavă. Gropler era singur. Soția sa a rămas la Cracovia. Ea e puțin mai bine, mi-a spus el, dar are puțină speranță de a o vedea restabilită. Am văzut la bordul vaporului doamne moldovene și rusoaice. Sosind la Buiukdere, am transmis perna d-lui Negri care a fost încîntat, adăugînd aceasta: ce am făcut pentru a merita îngrijiri așa de distinse? Nu am mers încă la Pera; dar, în schimb, am mers în Insula Prinților. Mare schimbare; cu greu am putut cunoaște insula; peste tot case. Persoanele cunoscute au lăsat locul la persoane pe care nu le cunosc. Dl. Negri mă însărcinează, înainte ca să vă mulțumească el însuși pentru pernă, să vă exprim toată recunoștința lui și să vă salut din partea sa.

Bosforul este frumos ca întotdeauna, dar nu-l mai văd cu poezia ardentă de altădată. *Alte timpuri, alte obiceiuri!* Cînd sînt la București doresc Bosforul; aici, doresc Bucureștiul. Străduiți-vă de a mă face plăcut și politicos față de doamnele noastre din București pe care le cunoaștem, amintindu-le de mine. Nu uitați mai ales pe d-na Steriadi și fiicele sale, d-na Alexandrescu, dl. Librecht și dragele mele rude civile și militare, ca și pe d-na Ghica, dacă o vedeți. Casa sa din Issar este în stare bună, cu toate că are cîteva ferestre sparte. Dacă o vedeți pe Lili spuneți-i că am să-i aduc foarte frumoase lucrușoare de aici, pentru a-i dovedi că nu o uit, cum își închipuise.

Pledul meu s-a pierdut pe drum; bietul lucrușor! Am scris o depeșă telegrafică la Galați, căpitanului vasului. Nu știu ce va face.

Știți că lumea politică europeană este cu totul pentru prințul Cuza, ceea ce mi-a făcut o mare plăcere. Certurile politice ale partidelor la noi ne fac mult rău. Aceasta este slăbiciunea noastră; pe aceste divizări contează cel mai mult inamicii noștri pentru a ne lăsa în starea jalnică de popor pierdut. Dacă-l vedeți pe Alexandru Golescu recomandați-i să-și sfătuiască prietenii să fie puțin mai rezervați. Inamicii noștri străini se vor simți slabi în ziua în care ne vor crede mai uniți între noi și prin urmare trebuie să sacrificăm

cel puţin pentru cîtva timp, unele fantezii, în favoarea naţionalităţii noastre care trebuie să treacă mereu înainte. Aici nu e mai multă simpatie pentru albi decît pentru roşii. Nu trebuie să ne înşelăm. Ceea ce vor puterile prietene este de a ne vedea mai uniţi, chiar dacă aceasta nu va fi decît pentru oarecare timp, timpul destinat a străbate furtuna care trebuie să preceadă ziua Unirii. Pe aici se gîndeşte că prin divizarea partidelor în ţară nu va fi nici o şansă de reuşită pentru Unire, în cazul că ea ar fi proclamată de către ţară. Aceasta face ca unele puteri să fie recalcitrante, în timp ce altele rămîn într-o anumită îndoială asupra reuşitei acestui lucru. Trebuie să ştim un lucru, că s-a pierdut toată speranţa în capacitatea noastră de a ne putea organiza.

Nu se vrea să avansăm în luptele de partide. Pentru Europa nu există nici albi nici liberali, ci există numai români, — şi românii, spun ei, nu fac nimic pentru a se organiza. Această judecată este puţin neliniştitoare, în adevăr, dar din nenorocire este reală.

Dar sper că v-am făcut destulă politică. Mă opresc aici.

Am să vă dau ştirea că ultima modă la Paris în ceea ce priveşte coafura doamnelor este de a purta un fileu negru pe cap, care fileu are o mică glugă ce cade pe ceafă şi care închide înăuntrul său vîrfurile părului, aranjate dar nu împletite. Cît priveşte capul, el este acoperit de o foarte mică pălărie Garibaldi.

Străduiţi-vă să găsiţi o casă bună, chiar dacă va trebui să plătiţi ceva în plus. Aş avea nevoie de două camere.

În ce mă priveşte sînt bine şi doresc să am veşti bune de la voi. Străduiţi-vă să-mi răspundeţi la adresa d-lui Negri, pe plic, prin poşta austriacă. Vă voi aduce barbuni marinată.

Sînt al dumneavoastră devotat servitor,
D. Bolintineanu

19

29 Oct. v.s. [1861],[1] Buiukdéré

Cher Alexandre,

Dans quinze jours d'ici je serai à Bucarest. Dans dix jours nous aurons l'union, mais dans de bonnes conditions. La France s'est surpassée en générosité envers les Roumains cette fois-ci. L'ambassadeur français qui devait arriver depuis quelques jours, va rester encore en route une douzaine de jours, terme jusqu'auquel on espère avoir l'union faite. Si jusqu'à ce terme, on ne fait rien, alors le Prince devrait proclamer l'union dans le pays. Allez dire cette nouvelle au ministre. Elle est vraie.

Dites à M. Van Sanen beaucoup de choses de ma part. Je le félicite pour la note admirable qu'il a écrite au consul d'Angleterre au sujet de la pédérastie. C'est dommage que le sujet ne soit plus propre ! À propos, dites-lui sérieusement ceci, que M. Negri [2] avec son caractère ne voudrait jamais demander l'argent que l'Etat lui doit pour les mois passés et préfère de se trouver dans la gêne que [de] répéter une telle demande. Il faut qu'on lui envoie les arriérés. Le gouvernement moldave fait la même chose; depuis six mois ces messieurs ne lui ont rien envoyé. Quant à la Valachie, depuis l'envois de 2000 ducats sous mon ministère [3], l'agent [d']ici n'a pas reçu un sou, je crois. Il y a grande gêne. Il faut se dépêcher le plus tôt possible et avant toute autre chose. Mais n'oubliez pas à dire cela à M. Van Sanen et à insister qu'il fasse les papiers.

Le jour de la St. Démètre nous l'avons bien passé. Il a eu dîner à l'agent et nous avons levé quelques toasts. Ecrivez-moi encore tout ce que se passe là-bas.

Sachez une chose: nous sommes très déconsidérés à l'étranger, on nous accuse d'être incapables de nous gouverner nous-mêmes, vu que depuis trois ans nous ne faisons que nous disputer le pouvoir. La Chambre et les journaux qui révèlent d'une manière si violente nos luttes intérieures de partis nous ont fait un grand mal et surtout le changement des ministères.

Tout à vous,
D. Bolintineanu

29 oct. s.v. [1861],[1] Buiukdere

Dragă Alexandru,

Peste cincisprezece zile voi fi la Bucureşti. În zece zile vom avea Unirea, dar în bune condiţii. De data aceasta, Franţa s-a întrecut în generozitate faţă de români. Ambasadorul francez care trebuia să sosească de cîteva zile, va rămîne încă pe drum vreo zece zile, termen pînă la care sperăm să avem Unirea înfăptuită. Dacă pînă la acest termen nu se face nimic, atunci domnitorul va trebui să proclame Unirea în ţară. Mergi şi spune această ştire ministrului. Este adevărată.

Spune-i d-lui Van Sanen multe salutări din partea mea. Îl felicit pentru admirabila notă pe care a scris-o consulului Angliei în legătură cu pederastia. Păcat că subiectul nu e mai curat! Apropo, spune-i aceasta în mod serios, căci

dl Negri,[2] cu caracterul său, n-ar vrea niciodată să ceară banii pe care statul îi datorează pentru lunile trecute și preferă să se afle în jenă decît să repete astfel de cerere. Trebuie să i se trimită restanțele. Guvernul moldovean face același lucru; de șase luni acești domni nu i-au trimis nimic. Cît privește Muntenia, de cînd i-a trimis 2000 de ducați sub ministeriatul meu,[3] agentul de aici n-a primit un ban, cred. E o mare lipsă. Trebuie să-i expedieze cît mai curînd posibil și înaintea oricărui alt lucru. Dar nu uita să-i spui aceasta d-lui Van Sanen și să insiști ca el să întocmească actele.

Ziua de Sf. Dumitru am petrecut-o bine. A fost un dineu la agent și am închinat cîteva toasturi. Mai scrie-mi tot ce se petrece acolo.

Să știi un lucru: sîntem foarte desconsiderați în străinătate, ne acuză a fi incapabili să ne guvernăm noi înșine, avînd în vedere că de trei ani noi nu facem decît să ne certăm pe putere. Camera și ziarele care dau în vileag, într-o manieră atît de violentă, luptele noastre interne de partide, ne-au făcut un mare rău și mai ales schimbarea ministerelor.

Al tău,
D. Bolintineanu

20

Octom. 16/28 [1861],[1] Buiukdere

Iubite Zanne,

Am primit cu o vie plăcere scrisoarea ce mi-ai trimis. Nu poți însă să-ți faci idee de impresia ce mi-a făcut stilul ziarelor române în privința Unirei. Este trist a citi o mie de declarații care toate sunt bazate pe minciuni. Toate puterile au fost și sunt pentru Unire, nici una contrarie. Rusia pe care o acuză că ar fi contra Unirii, sprijină Unirea mai mult decît celelalte. Iată cum merge lucru. În conferințele trecute, Poarta, sprijinită de Austria și ambasadorul anglu mai ales (în contra instrucțiilor ce avea acesta), a propus printr-un protocol ca Unirea să fie numai pe viața domnului Cuza, stipulîndu-se de acum cu hotărîre acest lucru: pe urmă să poată interveni ea numai în țară cu armele cînd va fi Convenția amenințată. Conferințele, la această cerere, s-au suspendat, raportîndu-se la cabinete. Rusia a propus ca chiar dupe moartea domnului Cuza, daca românii vor voi să rămîie uniți, să se decidă de acum ca uniți să rămîie. În fine, propunerile Porții s-au înlăturat.

Cred că propunerea Rusiii se va priimi. Cred că în ceea ce privește intervenția străină, va rămînea la vechea hotărîre luată de puteri la alegerea domnului.

Astăzi este să se mai facă o conferință, apoi peste cîteva zile încă una, care va fi definitivă și în care va intra și ambasadorul Italiii. Iată tot ce s-a urmat și nu văz poziția perdută. Sper că peste două săptămîni să se efectuieze Unirea.

Trebuie a vorbi cu ministru spre a dezminți in *Monitor* toate știrile din ziare care toate sunt mincinoase. Poimîne îți voi scri mai cu siguranță.

Ia banii din leafa mea pe septemvriu și întrebuințează-i la casă. Pînă la venirea mea acolo, lucru ce are a se face în curînd, să nu-mi duceți bagajele din casa Steriadi, căci voi să mobiliez altfel noul locaș. Așadar, voi trage tot la casa Steriadi. Mai este ceva: trebuie să fiu acolo ca să plătesc mai întîi ce sunt dator lui Steriadi, să nu zică că am plecat fără să plătesc.

Pe Pădeanu nu l-am văzut. Tot speram să merg la Brusa, dar m-a oprit timpul cel rău, căci aici plouă mereu.

Ce stai de-ți faci venin cu Steriadi și Ghica? Lasă-i în pace și nici nu te turbura. Daca Ghica era gentilman cum îi place să crează, auzind că l-am înjuriat, ar fi venit singur să se explice; nu a făcut-o, deci este rea voință din parte-i. Se află sub papucul cuiva. Nici nu mai te gîndi, nici nu mai vorbi de el[2].

Complimente lui Van Sanen din parte-mi. Spune-i că poziția noastră aici nu este rea și că tot ce s-a scris de ziare sunt minciuni. Spune asemenea și lui Al. Golescu cele ce ți-am scris. Am văzut toate protocoalele și să afle că nimeni mai mult decît Rusia nu sprijină Unirea. Recomandă-i reledarea.

Salută din parte-mi pe toți ceialți și că îndată ce se va decide Unirea aici, voi scri o depeșă telegrafică. Sper că aceasta va fi în această săptămînă.

Adio, la revedere,
D. Bolintineanu

P.S. Spune lui Marin că s-a cerut decorația pentru mitropolitul și are să se trimiță îndată. Balș a luat clasa II iar nu I.

Am citit *Independința* lui Ionescu[3].

Știri noi.

Luni la 29 a fost conferințe oficiale.[4] Iată ce s-a decis: să se adune la 4 noiemvr. s.n. Poarta s-a plîns că nu i se ia în băgare de seamă cererile. Francia și Anglia au trimis instrucții să rămîie

în cele două cereri turcești în spiritul protocolului, adică nu primesc propunerile Porții. Prusia și Rusia sunt cu Francia. Poarta are să facă un ferman care va fi dezbătut în sesia viitoare. Bulwer ține cu turcii contra instrucțiilor de la cabinetul său. Pe italian încă l-a refuzat Austria a-l admite în conferințe.[5]

21

[Octobre 1861][1]

Ma chère Madame Zanné,

Bientôt je vais être à Bucarest. Décidément, Constantinople a perdu ses charmes pour moi ! Le temps este devenu beau. Mais de tous ceux qui habitaient Buiukdéré, nous seuls y restons encore. Pas une âme de plus ! J'ai acheté une belle montre en or pour moi chez Gropler, un chronomètre, j'ai acheté deux couvertures de taleles turques, un chal de Perse (petit), deux bournous, l'un blanc, l'autre noir; des téstemeles, des bracelets, des paputzi et une foule de petites choses agréables. Mlle Campineano a aussi une part à tout cela. Êtes-vous aménagés dans la nouvelle maison? Je vous prie de me donner un logement clair, exposé au soleil. D'ici je n'ai plus rien à vous dire si ce n'est que je m'ennuie affreusement, ne voyant presque personne, excepté M. Negri, Bordeano et Calimaki, ses secrétaires. Notre maison est un couvent, — jamais femme n'y a mis le pied.

Mlle Anticham Leony va épouser un jeune Grec qui s'appelle, je crois, Coronio, un tout petit homme, mais gentil. Sa mère s'y oppose, mais la fille le veut absolument. Mlle Mir qui m'a raconté ce fait a vieilli demoiselle. Fadeano ne m'a pas écrit. Je me proposais d'aller à Brousse, mais je crois que cela me sera impossible maintenant, car la saison [est avancée] et il faut retourner à Bucarest.

Mes compliments à ma soeur et à tout le monde que je connais. Mlle Beretta n'est pas mariée, mais je ne l'ai pas vue. Mme Gecobs a vieilli affreusement, j'ai l'ai vue au théâtre.

J'ai l'intention de meubler une chambre à la turque. Trois jours après mon arrivée à Bucarest, je viendrai loger avec vous, s'il y a de place pour moi. Je tiendrai peu de place et je ferai peu de bruit.

Ecrivez-moi. Mes hommages à Mme Luzzato. Que fait Mme Ghika? Este-ce qu'elle attend qu'elle vieillisse à la campagne, afin qu'en arrivant à Bucarest, elle soit tout à fait en dehors de toute mauvaise pensée?

Votre tout dévoué,
D. Bolintineanu

[Octombrie 1861][1]

Dragă doamnă Zanne,

În curînd voi fi la București. Hotărît, Constantinopolul a pierdut formele sale pentru mine! Timpul s-a făcut frumos. Dar din toți cei ce locuiau în Buiukdere, noi singuri am rămas încă. Nu mai e nici un suflet! Am cumpărat un frumos ceas de aur pentru mine de la Gropler, un cronometru. Am cumpărat două cuverturi de talele turcești, un șal de Persia (mic), două burnuse, unul alb, altul negru; testemele, brățări, papuci și o mulțime de mărunțișuri plăcute. D-ra Cîmpineanu are de asemenea o parte la aceasta. V-ați aranjat în noua locuință? Vă rog să-mi dați o încăpere luminoasă, expusă la soare. De aici nu mai am nimic să vă spun în afară de faptul că mă plictisesc groaznic, nevăzînd aproape pe nimeni, în afară de dl. Negri, Bordeanu și Calimachi, secretarii săi. Locuința noastră este o mînăstire, — niciodată o femeie n-a pus piciorul aici.

D-ra Anticham Leony se va căsători cu un tînăr grec care se numește, cred, Coronio, un om mărunt, dar amabil. Mamă-sa se opune la aceasta, dar fiica îl vrea în mod absolut. D-ra Mir care mi-a povestit acest fapt a îmbătrînit domnișoară. Pădeanu nu mi-a scris. Îmi propusesem să merg la Brusa, dar cred că aceasta îmi va fi imposibil acum, căci e tîrziu și trebuie să mă întorc la București.

Complimente sorei mele și la toată lumea pe care o cunosc. D-ra Beretta nu s-a măritat, dar nu am văzut-o. D-na Gecobs a îmbătrînit groaznic, am văzut-o la teatru.

Am intenția să mobilez o cameră turcește. Trei zile după sosirea mea la București, voi veni să locuiesc la dumneavoastră, dacă e loc pentru mine. Voi ocupa puțin loc și voi face zgomot puțin.

Scrieți-mi. Omagiile mele d-nei Luzatto. Ce face d-na Ghica? Așteaptă să îmbătrînească la țară, cu scopul ca, sosind la București, să fie cu totul în afara oricărui gînd rău?

Al dumneavoastră devotat,
D. Bolintineanu

22

Le 30 Oct. n.s. [1861],[1] Buiukdéré

Madame Zanné,

Votre lettre comme de raison m'a fait un plaisir qu'on a de la peine à le dire. Elle est pleine de choses. L'histoire de Mme Librecht m'a beaucoup amusé; lorsque je me figurais la frayeur de Mme Alexandresco, de se voir rasée par le mari, je me suis mis à rire comme un fou. Pourquoi tant de peine à propos des paroles de Mme Steriadi? Pourquoi faire un si grand cas de cette affaire? Tant pis pour Mme Ghika si elle a [. . .] tout ce qu'on lui a dit! Mais il paraît qu'elle se grise de haine et de l'idée qu'elle ne vous verrait plus. Cela arrange sa politique actuelle. Aussi laissez-là à sa liberté sans y penser le moins du monde. En entendant que vous avez tenu contre elle ou son mari des propos désavantageux, en femme bien élevée, en amie, elle aurait dû vous demander une explication. Elle ne l'a pas fait. Cela prouve qu'elle ne veut plus de vous. Alors on dit adieu et tout est fini.

Il faut savoir que je m'ennuie à mourir ici, à cause du mauvais temps. Depuis douze jours je reste enfermé dans ma chambre, ne pouvant mettre le nez dehors à cause du mauvais temps — il [y a du] vent et [il] pleut continuellement.

A Buiukdéré la saison est terminée. La société d'ici a fait déjà *chiociri*. Il ne reste plus que Mme Hadjar, une jolie Arménienne, mais très jolie et très bête. Tout le monde [lui] court après et la belle ne manque pas de coquetterie. Il y a à côté de nous les Demoiselles Priveligio auxquelles notre ami Bourdeano fait une cour tout à faire poétique. Il n'est jamais allé les voir. Quand il les rencontre, il ne le salue pas et cependant il leur envoie tous les matins des bouquets. Il faut rester en Orient pour avoir de telles idées.

Après-demain j'irai à Pera pour la première fois. Gropler, je ne l'ai pas vu depuis. Je sais seulement qu'il a été dépouillé par des voleurs la nuit passée.

Bulwer habite à Scutari auprès de Mme Aristarky. Ils vivent presque maritalement. Sa femme sait tout et malgré cela va pourtant en compagnie de Mme Aristarky. Elle vient d'arriver de son voyage à Londres.

Si vous faites déménager mon bagage de la maison Steriadi avant mon arrivée là, les gens sont capables de crier que je leur ai soustrait le loyer. Outre cela, je vais arranger autrement mon nouveau domicile. Aussi je vous prie de ne rien changer avant mon arrivée là.

Si je ne vous écris rien sur certaines personnes connues de Constantinople ou de Brousse, c'est que réellement je n'ai vu personne. Je passe mon temps à lire des romans! Moi lire des romans! J'ai lu trois voyages autour du monde; les mystères de la Chine, quatre romans d'Alexandre Dumas etc. etc. Je mange toute la journée. Lire et manger, voici ma vie ici! Vie tellement aride de tout que je n'ai pas une seule nouvelle à vous donner. Aussi je reste là votre dévoué

serviteur,
Bolintineanu

30 oct. s.n. [1861],[1] Buiukdere

Doamnă Zanne,

Scrisoarea dumneavoastră cu atît mi-a făcut plăcere cu cît mi-e greu să o spun. E plină de lucruri. Povestea d-nei Librecht m-a amuzat mult; atunci cînd îmi imaginam spaima d-nei Alexandrescu, de a se vedea rasă de soț, m-am pus pe rîs ca un nebun. De ce atîta zîzanie în legătură cu cuvintele d-nei Steriadi? De ce se face un caz așa de mare din această chestiune? Cu atît mai rău pentru d-na Ghica dacă a crezut tot ceea ce i s-a spus! Dar se pare că ea se îmbată de ură și de ideea că nu vă va mai vedea. Aceasta convine politicii sale actuale. De aceea, lăsați-o în pace și nu vă mai gîndiți la ea cîtuși de puțin. Auzind că ați spus împotriva ei sau a soțului vorbe neplăcute, ca o femeie bine crescută, ca prietenă ar fi trebuit să vă ceară o explicație. Ea n-a făcut-o. Aceasta dovedește că nu mai vrea să aibă de-a face cu dumneavoastră. Atunci se spune adio și totul este terminat.

Trebuie să știți că mă plictisesc de moarte aici, din cauza timpului rău. De douăsprezece zile stau închis în camera mea, neputînd băga nasul afară din cauza vremii urîte, — bate vîntul și plouă necontenit.

La Buiukdere sezonul s-a terminat. Societatea de aici a făcut deja *chiociri*. Nu mai rămîne decît d-na Hadjar, o frumoasă armeancă, dar foarte frumoasă și foarte proastă. Toată lumea aleargă după dînsa și frumoasa este foarte cochetă. Se află alături de noi domnișoarele Priveligio cărora prietenul nostru Bordeanu le face o curte cu totul poetică. N-a mers niciodată să le vadă. Cînd le întîlnește, nu le salută și totuși le trimite în fiecare dimineață buchete. Trebuie să stai în Orient ca să ai astfel de idei.

Poimîine voi merge la Pera pentru prima dată. Pe Gropler nu l-am mai văzut de atunci. Ştiu numai că a fost jefuit de hoţi noaptea trecută.

Bulwer locuieşte la Scutari, lîngă d-na Aristarky. Trăiesc ca şi căsătoriţi. Soţia sa ştie tot şi în ciuda acestora merge totuşi în compania d-nei Aristarky. Acum tocmai a sosit din călătoria sa la Londra.

Dacă îmi mutaţi bagajele din casa Steriadi înainte de sosirea mea acolo, oamenii sînt capabili să strige că le-am sustras chiria. Pe lîngă aceasta, îmi voi aranja altfel noul meu domiciliu. De asemenea, vă rog să nu schimbaţi nimic înainte de sosirea mea acolo.

Dacă nu vă scriu nimic despre oarecare persoane cunoscute din Constantinopol sau din Brusa este realmente din cauză că n-am văzut pe nimeni. Îmi petrec timpul citind romane! Eu să citesc romane?! Am citit trei călătorii în jurul lumii: misterele Chinei, patru romane de Alexandre Dumas etc., etc. Mănînc toată ziua. Citesc şi mănînc, iată viaţa mea aici. Viaţă atît de aridă încît nu am nici o veste să vă dau.

La fel, rămîn al dumneavoastră devotat servitor,
Bolintineanu

23

10 mai 1865, Bucureşti

Alexandre sau doamnă Zanne — cine va fi din doi?

Iată vă trimit cu această ocaziune mai multe scrisori de la Paris şi de la Filip din România. Am fost nevoit a le desigila, căci erau plicuri mari, purtînd înuntru scrisori deosebite către m-me Luzatto şi către mine. Dar fiţi încredinţaţi că nu le-am citit.

Pe aici bine, foarte bine. Dupe plecarea dv. de aici, Victoritza a avut un fel de suită la boala ei, dar a fost voioasă mereu şi acum este cu totul bine. Ea întreabă mereu: Mama! Mama! Acum tot mai întreabă, dar rar şi aceasta n-o opreşte de a rîde şi de a gongoni. Am învăţat-o la ciocolată, deşi îi dau foarte puţin şi numai să fie vorbă. Într-o zi, luînd-o în braţe, mi-a cerut ţîţă şi mă căta în sîn.

Nicu şi Take au mîncat astăzi la noi, trimişi fiind a se mai plimba. Take nu a vrut să vie, ci numai Nicu, dar a venit în fine. Take se place între fete, pe care le apucă de rochie şi nici habar nu mai are de mama. Dar scriind această scrisoare cu el de faţă şi citindu-i-o, mi-a zis că lui îi este dor de papa şi de mama şi că le sărută mînile, cum şi Nicu care învaţă bine şi vă doreşte şi care mi-a dictat a vă scri vorbele de: *invaţă şi doreşte.*

Noutăţi dupe aici, mai nimic. Davila a fost bolnav de moarte, dar a scăpat. Fata lui Teodori de junghiuri a scăpat. Capeleanu s-a pus în locul lui Grecianu.

Zaharia mănîncă des pe aici. Simon e cam bolnav. Într-o duminică am dat un dineu unde au fost m-lle Pauline, mr. et madame Simon, Zaharia, Leon şi eu. Lisandru a fugit de la grădină. O udă Clementin. S-a mai pus flori din nou de grădinarul de la *chossé*. Cartea mea iese peste cîteva zile.[1]

Take îmi zice să scriu multă sănătate lui Emil, iar Nicu îmi zice că-l sărută pe gură.

Jul e voinic. D. Lemaître ce a avut bunătate să-mi facă o vesiţă, mi-a adus între altele şi portretul lui Jul coloriat în fotografie. Vi l-aş fi trimis, dar este gros şi cu sticlă şi prin urmare nu merge cu poşta.

Leon vine de mănîncă toate zilele aici.

Iată tot ce am a vă spune deocamdată, afară numai că prost lucru este a ţine menagiul şi a avea a face cu servitorii. Îi îndop cu carne, asfel că de nu se vor îngrăşa ca nişte porci acum, apoi nu se vor mai îngrăşa altă dată.

Vă doresc şi mi-e urît.
D. Bolintineanu

24

24 Mai 1865

Madame Zanné,

Vous vous plaignez de ce que je ne veux pas vous écrire. Vous avez dû recevoir mes lettres, c'est-à-dire celles de Paris, de Philippe et les miennes par lesquelles je vous avertissais que tout le monde se porte bien ici. Cette fois-ci je vous annonce que tout va bien comme autrefois. Victoritza seule est un peu indisposée de nouveau par suite de ses dents. Nous la soignons beaucoup. Madame Louzatto gronde déjà sur la longueur de votre absence. Aujourd'hui j'invite à dîner chez moi Mme Louzatto, Pauline, Simon, Jules, Marian, Take et Kaloyan Bolintineano, Nicolas et Taky Zanné, Mlle Eugénie Zanné et une autre demoiselle du pensionnat,

sans parler de M. Léon qui y dîne régulièrement. La semaine dernière j'ai invité à dîner plus de monde, entre autres l'évêque Ghenadius et M. Caliman, Ionesco est arrivé ici. Simon avait fait la plaisanterie de dire à Pauline que M. Ionesco est mort. Pauline l'a pris pour de bon. Elle est venue chez nous et pour s'en assurer, elle a envoyé Jouja chez la mère d'Ionesco s'informer sur le fait. Celle-ci une fois en face de Mme Yonesco mère, a demandé si elle a des nouvelles d'Ionesco, en ajoutant ces paroles: „Dar n-a murit?" Ces paroles ont produit un terrible effet. La mère d'Ionesco est tombée évanouie. Son frère aussi. Ce dernier, sachant que c'est notre servante qui est venue leur donner la triste nouvelle, est venu chez nous, en criant et en sanglottant. Cette scene a duré trois jours jusqu'à ce que Ionesco [soit] arrivé d'Ibraila. Voilà du comique — n'est-ce pas, Madame?

Depuis la dernière lettre de Paris que je vous ai déjà expédiée, je n'ai pas reçu d'autre. Probablement on vous sait partie pour la campagne. Nous avons chargé le frère de Goudjon de parler à ce dignitaire sur l'affaire dont Zanné m'a écrit déjà.

Je ne vous donne pas de nouvelles politiques. Les nouvelles-là sont mieux connues à la campagne qu'ici. Je vous dirai seulement que les Roumains sont devenus là capricieux, qu'ils ne trouvent jamais un ministère qui soit de leur goût.

Dans quelques jours d'ici je compte partir pour Sinaia, puis pour les eaux d'Alopatek. Je suis bien portant et j'ai engraissé un peu.

Mes amitiés à Zanné.
Votre tout dévoué serviteur,
D. Bolintineanu

24 mai 1865

Doamnă Zanne,

Vă plîngeţi că nu vreau să vă scriu. Trebuie să fi primit scrisorile mele, adică acelea din Paris, de la Filip şi ale mele prin care vă avertizez că toată lumea se simte bine aici. De data aceasta vă anunţ că totul merge bine ca altădată. Victoriţa singură este puţin indispusă din nou din cauza dinţilor. Noi o îngrijim mult. Doamna Luzatto bombăne deja datorită îndelungatei dumneavoastră absenţe. Astăzi invit la cină la mine pe d-na Luzatto, Paulina, Simon, Jules, Marian, Tache şi Caloian Bolintineanu, Nicolae şi Tache Zanne,

d-ra Eugenia Zanne şi o altă domnişoară din pensionat, fără a mai vorbi de dl. Leon care cinează aici în mod regulat. Săptămîna trecută am invitat la cină mai multă lume, între alţii episcopul Ghenadie şi dl. Căliman. Ionescu a sosit aici. Simon făcuse gluma să spună Paulinei că dl. Ionescu a murit. Paulina a luat-o de bună. A venit la noi şi pentru a fi sigură a trimis pe Juja la mama lui Ionescu să se informeze asupra situaţiei. Aceasta, odată în faţa d-nei Ionescu-mama a întrebat-o dacă are veşti de la Ionescu, adăugînd aceste cuvinte: „Dar n-a murit?" Aceste cuvinte au produs un efect teribil. Mama lui Ionescu a căzut leşinată. Fratele său la fel. Acesta din urmă, ştiind că este servanta noastră aceea care a venit să le dea vestea tristă, a venit la noi strigînd şi plîngînd în hohote. Această scenă a durat trei zile, pînă cînd Ionescu a venit din Brăila. Iată ce comicărie — nu-i aşa, doamnă?

După ultima scrisoare din Paris pe care v-am expediat-o deja, nu am primit alta. Probabil că lumea vă ştie plecată la ţară. Am însărcinat pe fratele lui Goudjon să vorbească acestui demnitar în legătură cu afacerea despre care Zanne mi-a scris deja.

Nu vă dau veşti politice. Veştile sînt mai bine cunoscute acolo la ţară decît aici. Vă voi spune numai că românii au devenit capricioşi, că nu găsesc niciodată un minister care să fie pe gustul lor.

Peste cîteva zile am de gînd să plec la Sinaia, apoi la băile din Alopatek. Totuşi sînt bine şi m-am îngrăşat puţin.

Salutări lui Zanne.

Al dumneavoastră devotat servitor,
D. Bolintineanu

25

27 mai [18]65

Zanne!

Iată o scrisoare de la Marian şi de la Jules venite chiar astăzi prin poştă în plicul meu. Vei lua cunoştinţă de cele zise într-însa.

Aici acasă lucrurile merg bine. Victoriţa a fost bolnavă de dinţi în aceste zile. Acum însă este bine. Dar s-a răsfăţat şi s-a făcut aşa de capricioasă încît bate pe mama-doică, şi cînd nu poate să o bată, se bate singură, îşi smulge părul, se tăvăleşte pe jos. Ea înţelege tot ca un copil mare. Madame Luzatto mi-a zis că are să meargă în vacanţă, la Filip, la ţară, cu Paulina şi cu Leon.

Grădina face progres, dar nu sunt flori multe, deși eu am pus în brazdele cele deșarte verbine. O ud eu în toate serile. Fragii, cei puși la umbră, n-au dat rod, și cei puși la soare și care au dat rod i-a mîncat Eugenia și Victorița. Simon și Zaharia vin aici în toate zilele, precum și tînărul Leon, care nu a reușit nimic la visterie și acum caută în altă parte un serviciu.

Ionescu a demisionat și a venit aici.

Melic e tare și mare.

Marin puternic.

Crețulescu în opozițiune.

Tell patriot mare, dar tot prost.

Boliac flămînd.

Costaforul ahtiat de minister.

Eu am făcut o vizită domnitorului de condoleanță. Se zice că este tare afectat pentru moartea maicii sale.

La 1 iulie plec la băi la Alopatek, să-mi curăț stomahul de tot veninul ce-am strîns în acești timpi din urmă prin înalta politică a lui Crețulescu, Tell, Boliac.

Madame Zanné,

Que vous dirai-je? Pendant les fêtes des Messes il a plu, selon l'habitude. Votre maison est en bon état. Mes poésies sont terminées, imprimées et reliées. Je vais envoyer à Ciochină les exemplaires qu'il me demande. Zisso est revenu de Craiova dégonflé. Le jeune Marian est venu dîner chez moi et y [est] resté deux jours. Il se porte bien. Jougea est malade d'un point de côté sans inflamation. Coloman vient tous les jours chez moi. Marian ne vient plus.

Votre tout dévoué serviteur,
D. Bolintineano

Doamnă Zanne,

Ce vreți să vă spun? În timpul sărbătorilor Paștilor a plouat, ca de obicei. Casa dumneavoastră este în stare bună. Poeziile mele sînt terminate, tipărite și legate. Îi voi trimite d-lui Ciochină exemplarele pe care mi le cere. Zisso s-a întors dezumflat de la Craiova. Tînărul Marian a venit să cineze la mine și a rămas două zile. Se simte bine. Jugea este bolnav, are junghi intercostal, fără inflamație. Coloman vine în fiecare zi la mine. Marian nu mai vine.

Foarte devotatul dumneavoastră servitor,
D. Bolintineanu

26

Le 25 Juillet [?][1], Constantinople

Madame Zanné,

J'ai écrit à Alexandre en le priant de demander 40 # au frère d'Ioanin sur l'argent qu'il me doit. Je ne sais si cette affaire est terminée? Je suis bien portant. A peine j'ai pu prendre un seul bain, en attendant d'aller à Buiukdéré [ce] qui sera bientôt. Figurez-vous que cet animal de Louis Marc n'a pas envoyé ma lettre à Negri! Personne ne l'a vu ici! Est-ce qu'il est encore là-bas?

Ici on parle beaucoup de la guerre — Français, Anglais, Turcs, Italiens etc. Si la guerre a lieu, il n'est pas étonnant de voir un échantillon de ces messieurs à Bucarest, — avis aux vieilles demoiselles à marier.

Que faites-vous de beau par là? Comment va Leon, les enfants, Mme S. et Mlle Louzatto? Alexandre? Rappelez-moi à leur souvenir avec une foule de compliments pour cortège. N'oubliez pas de faire la même chose en face de Mme Steriadi, de Lili et d'Euphrosine ainsi qu'en face de leurs chers époux.

Mme Gropler est aux eaux d'Allemagne où Gradovitz est allé la chercher. Son mari qui vient d'arriver ici m'a dit qu'elle est presque rétablie.

A Fadeano je vais écrire. A Pera je ne connais plus tout ce monde. Vous savez que la population de Pera est une population flottante.

Vendredi j'irai à Buiukdéré où il va avoir des courses sur l'eau en bateaux.

M. Negri vous fait ses compliments ainsi qu'à toute la famille.

Maintenant parlons d'affaires.

Faites amboîter la petite pierre de jaspe et lorsqu'elle présentera quelque chose de gentil, je vous souhaite de la porter en bonne santé à votre joli cou.

Voilà un compliment. Cela prouve que je suis gai, par suite d'un envahissement de punaises.

Le projet du chemin de fer de Bucarest à Jassy est en train d'être exécuté. Dites à Lili qui était si indécise de quelle manière

elle se rendrait à Jassy, d'attendre que le chemin de fer soit terminé.

Je voudrais vous dire encore un million de choses, mais voici que le papier manque et pour qu'il ne me quitte [pas] au beau moment, je vais le quitter moi à temps.

Un de vos adorateurs,

D. Bolintineanu

Voici pour Alexandre.

Puiule, nu lăsa să plece Bordeanu de acolo fără să-mi aducă banii de la Ioanin, ca și eu să poci a veni mai curînd acasă. Dacă se poate, dă ordin să se puie geamurile la dulapul meu.

25 iulie [?][1], Constantinopol

Doamnă Zanne,

I-am scris lui Alexandru rugîndu-l să ceară 40 de galbeni fratelui lui Ioanin din banii pe care mi-i datorează. Nu știu dacă această afacere este terminată. Mă simt bine. De-abia am putut să fac o singură baie, așteptînd să merg la Buiukdere, care va fi curînd. Închipuiește-ți că acest animal de Louis Marc nu a trimis scrisoarea lui Negri! Nimeni nu l-a văzut aici! Este încă acolo?

Aici se vorbește mult de război — francezi, englezi, turci, italieni etc. Dacă se face război, nu este de mirare de a vedea un eșantion de acești domni la București, — aviz domnișoarelor bătrîne la măritiș.

Ce faceți frumos pe acolo? Ce face Leon, copiii, d-na S. și d-ra Luzatto? Alexandru? Amintiți-le de mine cu o mie de complimente în cortegiu. Nu uitați să faceți același lucru față de d-na Steriadi, de Lili și de Eufrosina, ca și față de dragii lor soți.

D-na Gropler este la băi în Germania, unde Gradovitz a mers să o caute. Soțul său care tocmai a sosit aici mi-a spus că ea este aproape restabilită.

Îi voi scrie lui Pădeanu. La Pera nu mai cunosc toată această lume. Știți că populația din Pera este o populație flotantă.

Vineri voi merge la Buiukdere unde vor avea loc curse pe apă în corăbii.

Dl. Negri vă transmite complimentele sale, ca și întregii familii.

Acum să vorbim de afaceri.

Încastrați mica piatră de jasp și cînd va arăta drăguț, vă urez să o purtați sănătoasă la frumosul dumneavoastră gît.

Iată un compliment. Asta dovedește că sînt vesel, ca urmare a unei invazii de ploșnițe.

Proiectul drumului de fier de la București la Iași este pe cale de a fi executat. Spuneți-i lui Lili care era atît de indecisă în ce mod se va duce la Iași, să aștepte ca drumul de fier să fie terminat.

Aș vrea să vă spun încă un milion de lucruri, dar iată că îmi lipsește hîrtia, și pentru ca să nu mă părăsească atunci cînd mi-o fi mai drag, o voi părăsi eu la timp.

Unul dintre adoratorii dumneavoastră,

D. Bolintineanu

Iată pentru Alexandru.

1

București, 22 mai 1861

Principatele Unite
Ministerul Treburilor Străine și
Secretariat al Statului
Al Țărei Românești
No. 1121

Domnule Ministru[1],

Nota d-lui agent și consul general al Franciei, sub no. 415, împreună cu depeșa d-lui mareșal Randon adresată d-lui Thouvenel, priimită la acest ministeriu la 19 mai corent, relativă la nouile avantagii ce M.S. a binevoit a acorda d-lui Le Cler și d-lui Méngel, crez de a mea datorie a vi le transmite pe lîngă aceasta, în copie, și a vă ruga, domnule ministru, să binevoiți a le supune la cunoștința prea înălțatului nostru domn spre a li se da în urmă cursul ce se va găsi necesariu.

Priimiți, vă rog, domnule ministru, încredințarea prea osebitei mele considerații.

Ministru,
D. Bolintineanu

Șeful biuroului,
M. I Mitilinescu
D-lui ministru secretar de stat
la Departamentul Trebilor Străine din țara surоră.

2

8 iunie 1861

Către Consiliul de Miniștri

Dintr-o comunicațiune a onor. Ministeriu de Resbel sub no. 1815, rezultă că dl. inspector general al serviciului sanitar a fost însărcinat a face la Paris o comandă de o cătățime de cîrpe vechi, destinate a se transforma aici în șarpie pentru trebuința spitalurilor militare ale țărei; acum însă dintr-o depeșă se află că autoritățile duaniere ale Franciei a oprit exportul acelei mărfi pe temeiul chiar al legiuirii franceze care proibă această exportațiune, pentru care subsemnatul a și intervenit pe lîngă onor. agenție a Franciei spre a obține ieșirea excepțională, de va fi cu putință, a comandei în cestiune și îmbarcarea-i pentru Țara Românească.

Pentru a evita dar pe viitor guvernul asemenea dificultăți opuse din partea țărilor străine în virtutea legilor acelor țări, subsemnatul crede de a sa datorie d-a arăta această împrejurare onorabilului Consiliu, pentru ca de acum înainte orice cerere de asemenea natură să se facă prin canalul Ministeriului Trebilor Străine care este organul obligat între guvernul țărei și reprezintanții statelor străine în țară, spre a se putea lua cu chipul acesta totdauna, în prealabil, o asigurare formală asupra vericării împiedicări s-ar ivi, precum în cazul de față.

Totdeodată subsemnatul este de părere ca, pînă a nu se face comande în țări străine, ar fi just și mai avantagios încă de a se adresa comerțului local carele va avea facultatea de a concura și căruia, oferind prețuri și cualitatea egală, s-ar cuveni d-a i se da preferință; prin care mod s-ar favoriza și înlesni dezvoltarea comerțului și industriei naționale și s-ar evita orice plîngeri fondate din parte-i.

Subsemnatul are onoare de a supune cele ce preced la chibzuirea onor. Consiliu spre luarea dispozițiunilor ce va găsi de cuviință într-aceasta.

Ministru secretar de stat
la Departamentul Trebilor Externe,
D. Bolintineanu

3

10 decembrie 1861

La redactor,

Am cetit, în serioasa foaie *Țăranul român*, întrebarea ce mi se face daca eu am comunicat *Independinței* știri privitoare la *Unirea Țărilor Române*. Vă poci încredința că pe tot timpul cît m-am aflat la Constantinopole nu am comunicat nici o știre nici *Independinței*, nici vreunui alt ziar, pentru cuvîntul că chestia era încă pendinte și tot ce se propunea astăzi se schimba a doua zi.[1] Asfel văzurăm toate știrile date atunci dezmințite îndată de fapți; iar altele, precum *cei doi guvernori*, o simplă invenție, nefiind propus decît un singur guvernor pentru Moldova, care și acela a căzut de atunci.

Al d-le,
D. Bolintineanu

4

1862, decembre 17

Domnului redactor al „Românului"

Ați avut gingășia a recomanda publicului subscrierea la tipărirea poeziilor subsemnatului. Această culegere de poezii era să coprindă: o serie de poezii lirice, *elegii*, *balade*, *legende*, *ode*, *cîntece*, *melodii*, *macedone*, *libiene*, apoi poeme și opt *drame* din istoria românilor. Dar fiindcă de un an aproape, numai țara legală, prin deputații Camerei legislative au răspuns la acest apel, ceea ce nu a putut face nici jumătate din numărul trebuincios pentru tipărire, această subscripțiune se anulează cu desăvîrșire. Nu avem a face nici o plîngere. Se înțelege negreșit că, dacă țara nu a încurajat această întreprindere, vina este a autorului al cărui talent și simțiminte par să nu fie la înălțimea gustului și simțimintelor românilor în această nouă eră de progres.[1]

Domnii ce au binevoit a se însărcina cu liste de subscripțiune, sunt rugați să le rupă.

Al domniii-tale serv,
Dim. Bolintineanu

5

1863, ghenar. 3

Domnule redactor,

Vin să vă mulțumesc pentru maniera grațioasă ce ați luat în privința suspendării listelor pentru poeziile mele. Această suspendare nu merită atîta atenție din partea ziarelor, este un fapt natural. Voind a face o ediție de lux, s-a făcut apel la clasa avută, care avea dreptul a răspunde sau a nu răspunde. Pentru numele lui Dumnezeu, amice, faceți osebire în ziar de poporul român și acei ce nu răspund la întreprinderi de literatură națională, căci toate cărțile mele tipărite pînă astăzi s-au trecut în poporul român pînă la 1500 exemplare. Următoarea scrisoare a editorului d. Cr. Ioanin, ce primii acum, este atît o explicare pentru ce edițiile de lux nu izbutesc, cum și o dovadă de mare credință a unui fiu din popor în poporul român. Vă rog a tipări această scrisoare.[1]

Al d-tale confrate,
D. Bolintineanu

6

17 octombrie 1863

Ministeriul Cultelor și
Instrucțiunei Publice

ORDIN CIRCULAR CĂTRE TOȚI D-NII PREFECȚI DE DISTRICTE

Domnule prefect,

D-voastră aveți o mare parte de veghere asupra școalelor de sate[1]. Iată pentru care cuvînt vă îndreptez următoarele rînduri:

Instrucțiunile, ce regulă aceste frumoase și utile așezăminte, nu s-au putut încă pune în executare în toată plinătatea lor.

Starea actuală a școalelor sătești lasă mult de dorit, atît în raport cu regulamentul în ființă cît și cu starea lor de complectă îmbunătățire, ce este via noastră dorință de viitor.

Sunteți rugat, domnule prefect, nu numai spre a da aginților acestor școli mînă de ajutor și protecțiunea d-voastră, spre executarea ordinilor lor, în privința materială, dar încă a lua o parte de veghere în privința morală a acestor așezăminte.

Toţi ţăranii nu sunt chemaţi a deveni erudiţi; dar cată a-i scoate din ignoranţa barbară, prin noţiunile ce vor căpăta în şcoală, despre ce este bine, ce este drept, ce este adevărat. Aceste şcoale cată să fie iniţiaţiunea către cunoştinţi, dar şi către virtuţi, către drepturi şi datorii; cată a da învăţămîntul trebuincios pentru oamenii liberi, dar cu o cugetare de bun ordin, a regenera datinile şi ideile, dar a dispune pe oameni să practice virtuţile.

Astfel vor fi iniţiaţi învăţătorii viitori ai acestor şcoale.

Pe aceste baze sînte, şi mai ales cu împărtăşirea la acest învăţămînt a amîndurora sexe, înmulţirea şi dezvoltarea acestor şcoale, în toate satele României, nu numai că nu vor deveni o cauză de vătămare, precum pretind inemicii luminilor, ba încă vor fi mijlocul prin care poporul se va face demn de aspirările popoarelor celor mai civilizate şi mai fericite. Nu este nici o cugetare politică în aceste idei, ţinta noastră a fost a vă iniţia în dorinţele guvernului Măriei Sale domnitorului în această privinţă, şi a vă ruga particular spre a îndoi partea de contribuire şi veghere ce vi s-au dat de legi, asupra lucrărilor privitoare la aceste aşezăminte.

Preoţii satelor vor fi asemenea iniţiaţi prin prea sînţia sa mitropolitul.

Vi se va comunica în curînd hotărîrea guvernului pentru măsura binefăcătoare ce consistă în a face să se priimească şi fetele ţăranilor în şcoalele de sate.

Priimiţi, domnule prefect, încredinţarea osebitei mele consideraţii.

Ministru,
D. Bolintineanu

No. 29801

7

22 octomvrie 1863

Ministeriul Cultelor şi
Instrucţiunei Publice

CIRCULARĂ CĂTRE D.D. INSPECTORI AI ŞCOALELOR COMUNALE

Domnule inspector,

Scopul pentru care guvernul a instituit serviciul inspectorilor a fost de a controla cu înlesnire învăţămîntul public şi a putea să aibă pururea încredinţarea că toate legiuirile şi dispoziţiunile privitoare la învăţămîntul public se observă şi se aplică pretutindeni strict şi în spiritul dupe care au fost dictate.

Şcoalele săteşti, domnule, sunt menite a dezvolta inteligenţa ţăranului şi a-i înlesni oarecum mijloacele traiului.

Starea actuală a acestor şcoale lasă mult de dorit sub toate rapoartele; de la energia însă şi bunul d-voastră simţ depinde ca ele să atingă ţinta pentru care au fost create.

Atrag dar toată atenţiunea d-voastră şi vă invit, domnule, a îndoi priveghere în funcţiunea ce vă este încredinţată şi a face ca învăţătorii comunali să-şi îndeplinească cu religiozitate datoriele lor.

Acestea sunt deocamdată observaţiunile ce fac şi sper, domnule, că vă veţi pune tot zelul şi activitatea în îndeplinirea funcţiunei d-voastră, spre a nu-mi da neplăcuta ocaziune de a lua măsuri de destituire, pentru acei din d-voastră carii nu se vor pătrunde de delicata misiune ce le este încredinţată.

Ministru,
D. Bolintineanu

No. 30018

8

22 octomvrie 1863

Ministeriul Cultelor şi
Instrucţiunei Publice

CIRCULARĂ CĂTRE DOMNII SILVICULTORI [1]

Domnule,

Bunavoinţă a Măriei Sale domnitorului, încredinţîndu-mi portofoliul Ministeriului Cultelor şi Instrucţiunei Publice, subsemnatul nu poate trece cu vederea solicitudinea ce cată să aibă atît pentru conservarea cît şi ameliorarea pădurelor de mînămoartă.

Pădurele, domnule, dupe cum cunoaşteţi, sunt nu numai de un interes privat pentru proprietate, dar încă şi de un interes general pentru ţară, căci ele influenţează asupra climei, igienei,

asupra regimului apelor și consolidărei terenului, și asupra apărării teritoriului.

Conservarea și ameliorarea lor cată dar să fie întîia preocupațiune a d-voastră. De aceea dar vă invit, domnule, a lua cele mai energice măsuri, prin excursiuni dese ce cată să faceți în pădurile de mînă-moartă din circumscripția silvică ce vă este încredințată, de a nu se tăia o nuia măcar de nimeni, oricine va fi, fără specială autorizare, care vi se va face totdauna cunoscută, în caz de a se da prin direcția generală a administrației silvice, căci la din contra mă voi vedea silit a lua măsuri severe pentru orice abatere, și responsabilitatea va privi asupră-vă.

Îmi place a crede, domnule, că pătrunși de misia ce vă este încredințată, nu-mi veți da ocazie de a vă observa nestăruința d-voastră în îndeplinirea datoriilor funcției ce ocupați.

Priimiți, domnule, încredințarea deplinei mele considerații.

Ministru,
D. Bolintineanu

No. 1108

9

25 octomvrie 1863

Ministeriul Cultelor și
Instrucțiunei Publice

CIRCULARĂ CĂTRE D.D. INSTITUTORI SUPERIORI AI ȘCOALELOR

Domnule,

D. ministru de Interne, cu adresa no. 26336, din 16 octomvrie curent, inserată și în *Monitorul oficial* no. 207, de la 18 octomvrie, a comunicat subscrisului că la invitarea ce s-a făcut prin prefecturi institutorilor superiori de prin districte a se însărcina cu priimirea și desfacerea cărților didactice, tipărite de stat pentru trebuința și înlesnirea școalelor publice, dupe anume regule comunicate de la direcțiunea Imprimeriei Statului în exemplare imprimate, institutorii din cele mai multe districte nu au voit a priimi această însărcinare reclamată de interesul public.

Subscrisul nu a putut vedea decît cu părere de rău că institutorii publici, carii trebuie să fie cei întîi la orice lucru cerut pentru binele țării, refuză concursul cerut lor în o lucrare ce se află în cele mai de aproape legături cu însuși misiunea lor specială ca învățători, și deci, considerînd că și în trecut aprovizionarea școalelor cu cărțile didactice trebuitoare a fost pururea una din serviciile purtate de institutorele superior al fiecărui district, că nu este alt mijloc de a se garanta ca județele să fie pe viitor îndestulate cu cărțile didactice trebuincioase învățămîntului public, și că prin regulele comunicate de direcția Imprimeriei se oferește institutorilor pentru asemenea însărcinare și un premiu de 12% din vînzarea cărților, am onoare a vă pune cu aceasta d-voastră, ca institutor superior, secretar comitetului local de inspecțiune, obligatorie însărcinare de a priimi să țineți depozitul de cărți didactice trebuitoare școlarilor din acel district, prin înțelegerea cu prefectul respectiv și conform regulelor mai sus citate, comunicate d-voastră de la direcțiunea Imprimeriei Statului, îngrijind pe a d-voastră răspundere de a nu lipsi niciodată școlarilor districtului asemenea cărți.

Priimiți, domnule, încredințările considerației mele.

Ministru,
D. Bolintineanu

10

29 octomvrie 1863

Ministeriul Cultelor și
Instrucțiunei Publice

D. N. Ionescu, profesore la Universitatea din Iași, însărcinat cu aducerea rămășițelor mortale ale eminentului istoric N. Bălcescu, mort și înmormîntat în exil la Palermo, dupe dispozițiunile regulate de minister la 8 iunie, anul curent[1], și aprobate prin decretul Înălțimei Sale Domnitorului, no. 521, face cunoscut, prin relațiunea dată acum[2], că spoliele răposatului Bălcescu au fost aruncate în cimetirul săracilor din monastirea Capucinilor de lîngă Palermo, și astfel i-a fost peste putință a le găsi, dupe un timp de 11 ani trecuți.

Spre cuonstatarea acestei triste împrejurări, d. Ionescu a produs următoarele acte, autentice însă:

1. Declararea albergatorului de la stabilimentul „Trinacria", d. Salvatore Ragusa, în casa căruia a locuit răposatul, de la 17 octomvrie 1852 pînă la trecerea din viață, 29 noiemvrie acelaș an.[3]

2. Declararea capelanului sacramental.[4]

3. Certificatul municipalității din Palermo.[5]

4. Chitanțe pe numele răposatului, pentru plata taxei de cimeteriu la Capucini, în fosa comună.[6]

Aceste acte, dimpreună cu raportul d-lui Ionescu, relativ la această chestiune, precum și testamentul răposatului Bălcescu,[7] se publică în întregul lor, spre cunoștința tutulor; iar pasportul răposatului s-a depus la Muzeul Național din București [8].

Ministru,
D. Bolintineanu

No. 31046

11

5 noiemvrie 1863

Ministeriul Cultelor și
Instrucțiunei Publice

CIRCULARĂ CĂTRE TOATE MUNICIPALITĂȚILE ORAȘELOR

Domnilor,

Din cuprinsul referatului prezentat de ministeriu în mai contenit și a încheierei Consiliului Miniștrilor, aprobată de Măria Sa principele domnitor, publicate acestea și în *Monitorul oficial*, v-ați putut lămuri de obligațiunea și datoria ce privește pe municipalități de a întreține toate școalele publice primare a orașelor cu tot materialul trebuitoriu pentru a lor funcționare, precum și despre timpul lăsat municipalităților pînă la finele anului curent spre a-și crea veniturile trebuitoare pentru aceasta, dupe latitudinea acordată de Cameră și promulgată în no. 51 al *Monitorului* de la 12 martie contenit.

Văzînd dar că acum, pe de o parte, este sosit timpul pentru pregătirea budgetelor pe anul următoriu 1864, iar pe de alta, că acest ministeriu nu va mai putea continua purtarea de la sine a cheltuielilor întreținerei materiale a școalelor orășenești, subscrisul, raportîndu-se și la circulara no. 8620/52 de la 3 martie, adaogă a vă preveni și prin aceasta ca, prin înțelegere cu comitetele de inspecțiune locală și institutorii principali ai fiecărei școale, să calculați și să prevedeți în budgetul acelei municipalități toate cheltuielile de întreținere materială trebuitoare pentru buna și regulata funcționare a tuturor școalelor publice primare de băieți și fete ce se găsesc înființate în acel oraș, dupe trebuințele și împrejurările locale ale fiecărei școale.

Convins că, pătrunși cu deplinătate și de datoria d-voastră ca reprezentanți ai acelui oraș, și de simțul devotamentului datorit de oricare cetățean pentru binele public și progresul român, veți regula cu cea mai deplină bunăvoință și preferință această lucrare privitoare la importantul obiect al învățămîntului, nu-mi rămîne, domnilor, decît a vă recomanda să îngrijiți îndeajuns toate trebuințele, precum: local, încălzire, luminare, servitori, mobilare, reparațiuni etc. ca nu cumva prin spirit de o economie rău înțeleasă să sufere din cauza unei chibzuiri parcimonioasă, sau să fie reduse a se închide, știind că, în nici un caz, ministeriul nu va mai purta în anul următoriu vreo cheltuială de material pentru ele.

Primiți, domnilor, asigurarea distinsei mele considerațiuni.

Ministru,
D. Bolintineanu

No. 31700

12

9 noiemvrie 1863

Ministeriul Cultelor și
Instrucțiunei Publice

CIRCULARĂ CĂTRE D.D. PREFECȚI

Domnule prefect,

Către cele comunicate d-voastră cu circulara no. 29810, în privința învățămîntului din școalele comunale, am onoare prin aceasta de față a atrage atențiunea d-voastră special asupra unei chestiuni nu mai puțin importante, nu mai puțin așteptate de toată țara. Aceasta este educațiunea fiicelor locuitorilor de țară; căci pe cînd în orașe au început, de sunt acum patru ani trecuți, a se folosi și acest sex de imensele beneficii ale învățămîntului,

în sate numai această binefăcătoare instituţiune nu s-a realizat încă.

D-voastră, domnule prefect, cunoaşteţi că numai prin formare de bune soţii şi mume de familie se pot consolida legăturile familiei prin care apoi se regenerează şi prosperează o naţiune.

Guvernul actual al Măriei Sale Alexandru Ioan I doreşte cu energie a răspîndi o deopotrivă luminare pentru ambele sexe în toate clasele societăţii, fiindcă fără aceasta nu ar putea exista armonia cerută la desăvîrşita ei prosperare.

Subscrisul vă recomandă dar, domnule prefect, ca, pînă la o lege care va regula în mod mai special învăţămîntul fetelor pentru sate, să stăruiţi prin mijloacele morale de care puteţi dispune, şi mai cu seamă prin reprezentanţii comunelor sătene, a povăţui pe locuitori să trimiţă şi fetele la învăţătură în şcoalele existente astăzi pentru băieţi, unde veţi fi cu osebită priveghere ca frecventarea lor să se urmeze în modul cel mai cuviincios şi mai potrivit.

Convins că veţi şti a vă pătrunde de toată importanţa acestei însărcinări, subscrisul aşteaptă raportul ce-i veţi comunica pentru îndeplinirea ei, şi pune încredere în buna chibzuinţă cu care veţi priveghea ca măsura aceasta să producă rezultate bune şi folositoare.

Priimiţi, domnule prefect, asigurarea osebitei mele consideraţiuni.

Ministru,
D. Bolintineanu

No. 32114

13

15 noiemvrie 1863

Ministeriul Cultelor şi
Instrucţiunei Publice

ORDIN CIRCULAR CĂTRE PREFECTURE

Domnule prefect,

În urma mai multor informaţiuni indirecte, venite la minister, despre înstreinarea unor averi mişcătoare şi nemişcătoare din trecut ale Ministerului Cultelor, mă grăbesc, domnule prefect, a vă încunoştiinţa ca, îndată dupe priimirea acestia, să vă consultaţi cu preşedintele municipalităţii şi comisarul de recenziune, spre a forma comisiunea ce trebuie a cerceta cu scumpătate asupra tutulor averilor mişcătoare şi nemişcătoare ale monastirilor pămîntene, închinate şi neînchinate, din districtul d-voastră[1]. Domnul ministru primar, care este iniţiat în această idee, şi a cărui bunăvoinţă şi stăruire spre descoperirea abuzurilor este cunoscută, vă va trimete cu această ocaziune instrucţiunele trebuitoare. Pînă atunci, ca ministru al averilor monastireşti, vă invit, domnule prefect, a vă înţelege cu persoanele mai sus numite, spre a forma această comisiune şi a intra îndată în cercetarea averilor monastireşti înstreinate.

Priimiţi, domnule prefect, încredinţarea osebitei mele consideraţiuni.

Ministru,
D. Bolintineanu

No. 32649

14

27 noiemvrie 1863

Ministeriul Cultelor şi
Instrucţiunei Publice

Prea sînţia sa arhiereul Filaret Scriban, domnii Ştefan Grecianu şi Ioan Brezoianu, foşti membri ai comisiunei însărcinate cu regularea documentelor şi averilor monastirelor zise închinate, cum şi d. Hajdău, actual membru al acei comisiuni, făcînd ofrandă portretul lui Mihai Vv. Viteazul şi al soţiei sale doamna Stanca, ctitorii monastirei Mihai-Vodă, copiat cu a d-lor cheltuială, dupe desemnul ce se afla în zisa monastire, spre a se depune în Muzeul Naţional, ministeriul arată via sa mulţumire prin organul publicităţii pentru această binevoitoare şi patriotică faptă.

Ministru,
D. Bolintineanu

No. 33972

15

Ministerul Cultelor și
Instrucțiunei Publice

5 dechemvrie 1863

CIRCULARĂ ADRESATĂ COMITETELOR DE INSPECȚIUNE DISTRICTUALE A ȘCOALELOR DE FETE

Domnilor membri,

Serviciul instrucțiunei publice are menirea cea mai importantă, aceea adecă de a lucra pentru pregătirea viitoriului națiunei. Puteți judeca, domnilor, cîtă îngrijire și stăruință se cere de la acei chemați a priveghea și a îndeplini în totul sau în parte acest serviciu. Pentru mine, care astăzi mă găsesc chemat la direcțiunea supremă, privesc de trebuință să vă fac cunoscut că sunt bine decis a îngriji prin toate mijloacele putincioase ca învățămîntul public să intre și să fie menținut în cea mai deplină stare de activitate și progres. Pentru aceste însă am nevoie de un întreg și neobosit concurs din partea d-voastră, cari aveți mai mult și decît mine misiunea a priveghea de aproape și la fața locului progresul unei părți hotărîte de învățămîntul ce se urmează în așezămintele locale.

Am onoare deci să deștept o îndoită din partea d-voastră atențiune asupra bunei stări materiale și morale a școalelor publice sau private puse sub directa d-voastră inspecțiune și a funcționărei lor regulate de toată ziua și de toată ora; nu mă îndoiesc cîtuși de puțin că profesorii și învățătorii noștri de toate condițiunile și de toate gradele sunt pătrunși, ca și mine, de importanța și datoriile nobilei misiuni ce avem ca agenți mijlociți și nemijlociți ai culturei naționale. Guvernul cunoaște chiar și aprețuiește meritele fiecui și dovezile ce corpul profesoral a dat în multe ocaziuni despre devotamentul său pentru binele public. Însă totuși, domnilor, numai o priveghere continuă și inteligintă pot menține în stare de progres real și neîntrerupt un serviciu așa de întins și de divers ca acel al școalelor publice, și a înlătura prin mijloace bine chibzuite anomaliile, greutățile sau neajunsurile de tot felul ce prezintă încă la noi starea generală de tranzițiune din care ne silim cu toate puterile noastre a ieși.

Dacă însă îngrijirea noastră pentru toate școalele trebuie să fie în genere activă și zeloasă, este o parte din ele asupra cărora trebuie să fim mai cu osebire neadormiți. Aceste, domnilor, sunt școalele de fete menite a pregăti soțiile și mumele generațiunilor următoare, care, la rîndul lor, să crească chiar din fașă pe acele generațiuni în modul cuvenit pentru acel viitor român, la care noi vom fi deplin fericiți dacă vom putea așeza numai un început.

Pentru aceste institute, domnilor, nu ajunge numai îngrijirea și privegherea de funcționari și agenți publici; trebuie o îngrijire de inimă părintească, o astfel de îngrijire îmi propun a avea pentru ele și o astfel de îngrijire aștept și din partea d-voastră.

Dorind dar să am cît mai curînd o cunoștință de aproape și exactă pentru starea morală și materială a școalelor de fete de acolo, precum și despre modul cum institutricele și institutorii respectivi își îndeplinesc îndatoririle, de se conformă întocmai cu programul și instrucțiunile în vigoare și de opiniunea de care se bucură ei în societatea locală, vă invit odată cu aceasta ca cercetînd toate prin o inspecțiune inadins și cu de-amănuntul, să-mi dați de îndată toate aceste informațiuni.

Priimiți, domnilor membri, încredințarea pre osebitei mele considerațiuni.

Ministru,
D. Bolintineanu

No. 34678

16

20 decemvrie 1863

Ministeriul Cultelor și
Instrucțiunei Publice

Ministerul Cultelor și Instrucțiunei Publice anunță, spre știința tutulor, că este dispus a aduna și a tipări documente privitoare la istoria națiunei române, care nu sunt cunoscute încă.

Remunerariul pentru o asemenea adunare se va decide dupe ce se va cunoaște și aprețui importanța acelor documente prin oameni sperienți.

Cîți posed asemenea documente și sunt șezători în țară, pot să le trimită la ministeriu spre a le cerceta; cei ce posed asemenea

documente şi locuiesc în ţări străine, pot întîi să vestească prin scrisori ce fel de documente posed.

Ministru,
D. Bolintineanu

17

28 decemvrie 1863

Ministerul Cultelor şi
Instrucţiunei Publice

Acest ministeriu, dorind a îmbunătăţi atît galeria de tablouri din Iaşi cît şi acea din Bucureşti, care deopotrivă lasă atît de mult de dorit, a decis a da două sau trei sale din Academia Sf. Sava din Bucureşti în dispoziţiunea pictorilor şi neguţătorilor de tablouri, cari, expunîndu-le cîtva timp sub ochii publicului, guvernul să poată cumpăra pe acelea asupra cărora gustul publicului şi alegerea artei ar putea să cadă.

Spre realizarea acestui scop, ministeriul a şi depus în dispoziţia persoanelor de mai sus două din salele Academiei Sf. Sava, care vor sta deschise de la 2 pînă la 20 ianuarie inclusiv, dupe care nu se va mai putea prelungi această expoziţiune.[1]

Pînă la arătatul timp, d-nii amatori vor putea să viziteze expoziţia menţionată în fiecare zi, de la 5 pînă la 20 ianuarie inclusiv, şi de la orele 9 de dimineaţă şi pînă la 2 ore dupe amiazi.

Ministru,
D. Bolintineanu

No. 36602

18

28 decemvrie 1863

Ministerul Cultelor şi
Instrucţiunei Publice

NOTĂ ADRESATĂ D-LOR MEMBRI AI CONSILIULUI SUPERIOR DE INSTRUCŢIUNE

Domnilor,

Frumoasele scrieri istorice ale răposatului N. Bălcescu, între care este *Vieaţa lui Mihai Viteazul*, sunt cu drept cuvînt o podoabă a literaturei române. Acest ministeriu, dorind a le tipări din fondurile ce-i sunt date de Adunare pentru asemenea lucruri, crede că nu face alt decît a împlini dorinţa publicului român.

Cu toate acestea, înainte de a lua o deciziune, subsemnatul are onoare a vă invita pe d-voastre să binevoiţi a cerceta toate aceste scrieri risipite şi a decide care din ele să se tipărească de preferinţă.

Sunteţi încă rugaţi a vă înţelege întru aceasta cu d. Ion Ghica, însărcinat prin testamentul răposatului a îngrija de scrierile sale.[1]

Priimiţi, domnilor, asigurarea distinsei mele consideraţiuni.

Ministru,
D. Bolintineanu

No. 36599

19

31 decemvrie 1863

Ministerul Cultelor şi
Instrucţiunei Publice

Toţi advocaţii ai fostelor monastiri zise închinate[1], recunoscuţi sau autorizaţi de acest ministeriu a apăra interesele acelor monastiri, conform cu contractele ce aveau, vor priimi din casa fiscului remunerariul lor pe cele şase din urmă luni, adică de la 23 aprilie 1863 pînă la 23 octomvrie acelaşi an.

Advocaţii acestor monastiri, cari vor pretinde remunerariul lor şi pe trecut, nu vor putea dobîndi nimic de nu vor constata legalmente înaintea acestui ministeriu titlurile ce au şi cauza ce i-a împedecat de a-şi priimi apuntamentele lor la timp.

Nici o răspundere de bani nu se va face acestor advocaţi de nu vor depune contractele ce au la acest ministeriu, împreună şi cu toate hîrtiile, documentele, planurile ce li se vor fi încredinţat cu ocaziunea proceselor cu care au fost însărcinaţi.

Advocaţii cari au fost însărcinaţi de către superiorii ziselor monastiri a pleda un proces determinat, şi cari au şi priimit în total sau în parte remunerariul lor, vor da acestea în cunoştinţa ministeriului, depunînd şi contractul ce a încheiat, spre a putea

fi autorizați cu continuarea pledoariei procesului ce și-au luat asupră-le, se înțelege însă că guvernul își rezervă dreptul de a apreția validația sau nulitatea unor asemenea contracte.

Aceste se publică spre cunoștința tutulor, și d-lor d-nii advocați sunt rugați a se conforma cu dînsele cît mai neîntîrziat.

Ministru,
D. Bolintineanu

No. 36809

20

14 ianuarie 1864

Ministeriul Cultelor și
Instrucțiunei Publice

CIRCULARĂ CĂTRE D.D. PREFECȚI

Domnule prefect,

Sunteți invitat ca îndată dupe priimirea acestii adrese, în toate stabilimentele ce depind de acest minister, precum: școale, internate, seminarii, monastiri de tot feliul ce țin de stat, să cercetați cu cea mai mare luare-aminte numărul persoanelor de care se compun și dacă se află în ființă, dupe ștatul fiecărui stabiliment, și să ne raportați în cel mai scurt timp.

Priimiți, domnilor, încredințarea osebitei mele considerațiuni.

Ministru,
D. Bolintineanu

No. 1051

21

15 ianuarie 1864

Ministeriul Cultelor și
Instrucțiunei Publice

ORDIN CIRCULAR LA TOȚI CURATORII MONASTIRILOR FOSTE ÎNCHINATE DIN CAPITALĂ

Prea cuvioase părinte,

Credeam că preoții de mir, cari îndeplinesc serviciul divin la acea biserică, își au locuința lor în casele din năuntru ei și că chiar pe preoții aceia a cărora locuință o veți fi găsit în altă parte, în case închiriete, îi veți fi chemat a se așeza în încăperile de care dispuneți.

Dar aflînd cu mîhnire că unii din preoții cari servă la acea biserică nu-și au domiciliul lor în încăperile de acolo, îmi dete prilej a vă atrage băgarea de seamă asupra acestei stări de lucruri nemulțumitoare și totodată a vă invita ca de îndată să oferiți preoților servitori la acea biserică casă de locuit; căci prea cuvioșia voastră urmează să cunoașteți mai bine decît oricine că unde este altarul cată să fie și preotul, pentru a cărora soartă guvernul are toată solicitudinea, și de urmare, conform acestei dispoziții, veți binevoi a-mi răspunde cît mai neîntîrziat.

Priimiți, prea cuvioase părinte, încredințarea osebitei mele considerații.

Ministru,
D. Bolintineanu

22

15 ianuarie 1864

Ministeriul Cultelor și
Instrucțiunei Publice

Dupe dispozițiunile onorabilelui Consiliu de Miniștri, luate cu jurnalul din 23 decemvrie 1863, no. 14, și sancționate cu decretul domnesc no. 6, din 4 ianuarie 1864, fiind oprit profesorilor publici, retribuiți de stat, și cari se găsesc totdeodată și advocați, a pleda pe la curți și tribunale în procese civile contra statului, ministeriul publică această dispozițiune spre cunoștința celor ce se cuvine.

Ministru,
D. Bolintineanu

No. 1204

23

17/29 ianuarie 1864

Ministeriul Cultelor și
Instrucțiunei Publice

CIRCULARĂ CĂTRE STABILIMENTELE DEPENDINTE

Deși subsemnatul, de la venirea sa în acest ministeriu, prin ordin către comptabilul general, a oprit toate viramentele, crede

de datorie și astă dată a scri în parte la fiecare așezămînt ce depinde de acest ministeriu, a observa această regulă cu severitate, căci la dimpotrivă se va vedea silit a lua cele mai severe măsuri contra celor ce se vor abate de la dînsa.

Ministru,
D. Bolintineanu

24

22 ianuarie 1864

Ministeriul Cultelor și
Instrucțiunei Publice

Conform decretului domnesc no. 503, din 17 octomvrie anul trecut 1863, și în vederea opiniunei exprimată de Consiliul Superior de Instrucțiune Publică, prin procesul-verbal încheiat în ședința de la 16 ale curentei, subsemnatul publică concurs:

I. Pentru cea mai bună *Gramatică română*, pînă la 31 decemvrie 1865, premiu din fondul Evangele Zapa [1], două sute galbeni.

II. Pentru cel mai bun *Dicționar român*, în care se vor coprinde toate vorbele române cîte încep cu litera A, pînă la 31 decemvrie 1865, premiu din fondul Evangele Zapa, trei sute galbeni.[2]

PROGRAM
PENTRU COMPUNEREA „GRAMATICII LIMBEI ROMÂNE"

Autorele va avea a dezvolta cu judecată critică regulile pe cari se bazează limba română, a) dupe geniul limbei, precum se vorbește de poporul român în genere; b) dupe cărțile cele vechi românești; c) dupe autorii cei mai acreditați moderni cari s-au ținut mai strict de geniul limbei.

Gramatica va coprinde:

I. Partea analitică sau etimologică, care va dezvolta cu de-amănuntul toate formele cele proprii limbei române, atît moderne cît și vechi, în flexiune, derivațiune și compozițiune, însoțindu-le cu exemple cît se va putea mai numeroase.

II. Partea sintactică, care va dezvolta toate regulile construcțiunei, de la frazile cele mai simple pînă la cele mai complexe, și le va însoți de exemple numeroase luate din regulile limbei.

Lucrarea aceasta va coprinde minimum pînă la cinsprezece coale, tipărite în format 8 ordinariu.

PROGRAM
PENTRU COMPUNEREA „DICȚIONARULUI ROMÂN"

Autoriul va avea a culege toate vorbele române cari încep cu litera A și le va înșira dupe ordinea alfabetică, punînd:

A. Vorba română; 2. derivațiunea ei, sau afinitatea ei cu alte limbi. B. Traducțiunea ei în limba latină, sau italiană, sau franceză, sau germană, în asemănarea generală a vorbei; 2. definițiunea ei, făcută în limba română, dupe însemnarea ei generală; 3. figurarea ei în fraze, în acea însemnare. C. Însemnările speciale, fiecare cu traducțiunea în una din limbile mai sus numite; 2. definițiunea ei în limba română, tot în special; 3. figurarea ei în fraze, în fiecare însemnare specială.

Lucrarea aceasta va coprinde cel puțin pînă la 6 coale, tipărite în format de lexicon cu litere garmond.

Autorii vor depune lucrările lor la Ministeriul Instrucțiunei Publice pînă la 31 decemvrie 1865, însoțite de un *moto*, și de o epistolă sigilată pe a cărei copertă se va coprinde același moto, iar în întrul ei numele și locuința autoriului.

Lucrările se vor cerceta de către Consiliul Superior de Instrucțiune Publică, prin comisiuni compuse din oameni speciali, preșezute de cîte unul din membrii Consiliului, pînă la 1 martiu 1866. În urma raportului comisiunilor, premiul se va decerne celei mai meritate lucrări, și dupe aprobarea domnitorului se va da de către Ministeriul Instrucțiunei Publice autorelui respectiv.

Numai dupe declarațiunea expusă asupra preferinței lucrărei se va deschide epistola sigilată, pe a cărei copertă se coprinde *motul* care figurează și pe manuscriptul preferit. Manuscriptul preferit se va tipări cu spezele statului și va rămînea proprietatea statului. Manuscriptele care n-au obținut premiul se vor putea recere de către autorii lor. La întîmplare însă de a nu se recere pînă la 30 iuniu 1866, se vor depune la biblioteca statului, iar epistolele însoțitoare se vor arde.

Ministru,
D. Bolintineanu

No. 2159

25

23 ianuarie/4 februarie 1864

Ministerul Cultelor și
Instrucțiunei Publice

ADRESĂ CĂTRE D-NII G. BURCHI, BERENDEI, M. CĂPĂȚÎNEANU ȘI G. VERNESCU

Domnilor,

Ministeriul, văzînd că proiectul reedificării st. mitropolii din capitală se află în cea mai complectă uitare și abandonat de mult, astfel încît nu se poate afla un rezultat definitiv al lucrărilor celor pînă aci executate, nici chiar proiectul primitiv, vă roagă, domnilor, ca întrunindu-vă să binevoiți a vă ocupa cu constatarea lucrărilor pînă aci executate, și de nu se va putea găsi proiectul primitiv, să procedați la facerea unui nou proiect al rectificărei mitropoliei, în condițiunile cele mai satisfăcătoare pentru epoca de renaștere în care ne aflăm. Totodată vă veți ocupa și cu căutarea socotelilor lucrărilor executate pînă acum.

Ministeriul, bazat pe patriotismul d-voastră, cere în această lucrare concursul cel mai energic ce are drept a aștepta de la d-voastră.

Priimiți, domnilor, încredințarea deosebitei mele considerațiuni.

Ministru,
D. Bolintineanu

No. 1952

26

24 fevruarie 1864

Ministerul Cultelor și
Instrucțiunei Publice

ORDIN CIRCULAR ADRESAT TUTULOR INSPECTORILOR AI ȘCOALELOR COMUNALE DIN PRINCIPATELE UNITE

Domnule,

De cîte ori cugetările mele se lasă asupra stărei școalelor sătești de dincoace de Milcov, mi se prezintă ideea că aceste școli nu dau încă tot fructul ce națiunea și guvernul sunt în drept a aștepta dupe toate sacrificiile ce se face pentru ele; știu foarte bine că sistemul actual al organizațiunei lasă mult de dorit. Guvernul si Adunarea se ocupă cu reforma acestui sistem în general, și generozitatea lor nu se pleacă în fața nici unui sacrificiu; dară o priveghere activă și energică din partea d-voastră, unită cu multa bunăvoință pentru progresul acestui frumos și util așezămînt, poate să suplinească la defectele sistemului actual. Din nefericire, raporturile ce avem din diferite părți ale țărei ne încredințează că toată știința și energia acestui ministeriu s-au sfărîmat înaintea unor încăpățînări fără exemplu!

Toți cer dezvoltarea învățămîntului public, toți însă nu cer învățămîntul pentru învățămînt. Mulți nu văd în crearea școalelor decît crearea de posturi bogat retribuite. Spiritul de simțualism amenință a intra în locașul unde simplitatea și virtuțile antice singure trebuiesc să prezide.

Generațiunile viitoare vor fi cum vor fi școalele. Nu este destul a-și împlini cineva datoria prescrisă de recile regulamente școlare; mai trebuie ceva: trebuie convicțiunea adîncă că un învățător nu este un salariat, ci un apostol a cărui misiune este a comunica celorlalți cunoștințele în interesul progresului societății. Îmi place a fi franc, nu văz în misiunea care vă este încredințată a transpira această ardoare proprie unor convicțiuni adînci. Nu este aici locul a spune anume toate deșerturile ce se lasă în serviciul ce vă este încredințat, vi se zice numai că ministeriul nu este pe deplin mulțămit.

Este încă timp a îndoi energia d-voastră spre ridicarea școalelor sătești. De veți amîna a reintra cu energie în datoria d-voastră, ministeriul va fi nevoit a lua măsuri care, deși ar putea displace unor persoane, dară care ar fi impuse de datoria sa și cerute de opiniunea publică.

Veți revizui toate școalele de sate, veți vedea starea lor, veți arăta lipsele și trebuințele lor, veți face cunoscute calitățile sau defectele profesorilor, păstrînd cea mai mare nepărtinire; învățătorii să fie plătiți la timp; ne veți raporta care sunt școalele unde numărul copiilor este mic, care sunt acelea ce au trebuință de reparațiune, și în scurt tot ce instrucțiunile vă impun, precum și daca fetele sunt priimite în școli.

Priimiți, domnule, încredințarea osebitei mele considerații.

Ministru,
D. Bolintineanu

Nr. 5685

27

5 martie 1864

Ministerul Cultelor şi
Instrucţiunei Publice

CIRCULARĂ CĂTRE CURATORII CIVILI AI MONASTIRILOR SECULARIZATE

Sînte părinte!

Mai înainte de a intra în chestiunea ce face sujetul acestei circulări, mă cred dator a vă da definiţiunea vorbei „secularizare" pe care cei mai mulţi din servitorii bisericei par că nu o au înţeles încă.

Secularizare este actul prin care se mireneşte, se face a statului o proprietate, un aşezămînt, un sat care mai înainte fusese al bisericei, este confiscarea bunurilor ecleziastice în favorul statului sau al naţiunei, în fine, este tot ce este al statului civil şi politic.

Astfel, votul patriotic de la 13 decemvrie al Adunării României, sancţionat de Măria Sa Domnitorul, a fost schimbarea tutulor posesiunilor clerului în domenuri ale statului.[1]

Prin aceasta chiar, acest act al celor două mari puteri ale statului a fost faptul cel mai mare, cel mai patriotic, cel mai civilizator ce România a făcut de trei secoli.

Dupe acest mare act, Ministeriul Cultelor, ce cîrmuia averile bisericeşti, cată să înceteze de a le administra sub acest titlu; aceste averi trec în domenurile statului.

Monastirile cată asemenea a se schimba în biserici, Egumenii ce le administră, cînd bunavoinţă a guvernului şi a Adunării ar fi de a le mai păstra locurile lor, rămîn nişte simpli curatori civili. Procesele, arendările moşiilor, viilor, privegherea chiar asupra altor lucruri decît a administraţiunii serviciului bisericesc, trec la Ministeriul Domenurilor Statului.

Chinoviile încă sunt secularizate, cu această diferinţă că statul va îngriji de prosperitate cu toţi monahii ce le locuiesc şi aşezămintele lor democratice.

Atribuţiunele sînţiei voastre în viitor sunt a priimi banii trebuitori pentru serviciul bisericei şi a-i împărţi după ştat, a îngriji ca tot ce se dă pentru personalul şi materialul bisericei a se face cu punctualitate, a păstra, sub cea mai mare răspundere, zestrea bisericei, dupe inventare, cum ornamente, vase sacre, odoare, cărţi etc., a raporta ministeriului trebuinţele de reparaţiuni ale edificiului, trebuinţele de vestminte sacre şi cărţi ale bisericei.

Misiunea curatorilor civili este frumoasă. Liber de greutăţile ce fiecare minut aduce oamenilor din societate, curatorul este omul cel mai independinte. Timpul vieţei sale poate, dacă va voi, a-l întrebuinţa la studiu sau la fapte utile societăţii. Preot sau monah, el are o datorie mai mult decît a face serviciul impus de legi: umanitatea pretutindeni are nevoie de consolaţiune şi consolaţiunea confesorului este pretutindeni un balsam pentru sufletele zdrobite.

Am văzut cu durere mulţi din clerici înţelegînd îmbunătăţirea şi ridicarea Bisericei Române în sporirea beneficielor materiale ale clericilor. Astfel nu au fost cugetările bisericei creştine în cei cinci secoli dupe Christ, acest timp de mărire al bisericei! Aceste sunt simtimentele unei societăţi ce se abate, mînată de bătrîneţe, unei clase ce se duce, ucisă de materialism. Acest aşezămînt a avut o idee la început, idee morală, idee mare; această idee se află în Evanghelie: este Christ, este morala sa sublimă. Nimeni nu a combătut mai mult aurul decît Christ, şi aceasta pentru că ştia că cugetările mîntuitoare nu au trebuinţă de aur ca să convingă.

Negreşit că acest timp, în care mai toate cugetările se înturnă cu lăcomie, cerînd hrana lor de la budgetul statului, va trece şi va fi uitat între relele trecutului. Ştim că tot ministrul, care va avea o inimă pentru interesele ţărei, va fi martirul simţimentelor sale în faţă cu atîtea trebuinţi individuale de mulţumit, dar nu este mai puţin adevărat că naţiunea nu va şti a judeca şi a da dreptate.

A fost dureroasă pentru naţiunea română impresiunea ce i-a făcut cînd unii din clerici au venit să se plîngă că budgetul nu a fost prevăzut toate trebuinţele proprii unei vieţi ocolite de lux. Acest fapt pentru întîia oară s-a văzut în istoria Bisericii Române. Sperăm că va fi şi cel după urmă.

Nu am condamnat mai puţin spiritul de ură ce se întrodusese între clerul monahal şi clerul laic. De mult timp era o tendinţă din partea clerului monahal spre a depărta pe clerul laic de la toate poziţiunile mai înalte.

Astfel, preoţii de mir erau depărtaţi de la egumeniile monastirilor. Simţimentele guvernului Măriei Sale Domnitorului, asupra

acestui punct, au nepărtinirea ce se cuvine. Nu am voit a crea privilegiuri pentru unul din aceste două clase; am zdrobit ura care exista înainte între clerul monahal şi clerul laic, chemînd, la curatoriile civile, monahi şi laici deopotrivă.

Sînte părinte! Starea clerului lasă mult de dorit şi guvernul se ocupă cu îmbunătăţirea ei. Să sperăm că se va îmbunătăţi. O junime mai învăţată, mai generoasă, se ridică din şcoalele clerului; din zi în zi spiritul de materialism perde din tărîmul ce cuprinsese; legi binefăcătoare ce aşteptăm a se vota de Adunare vor da cugetărilor mărirea şi generozitatea ce lipsesc încă.

Ministru,
D. Bolintineanu

No. 6767

28

7 martie 1864

Ministeriul Cultelor şi
Instrucţiunei Publice

CIRCULARĂ CĂTRE PREA SÎNŢITUL MITROPOLIT ŞI PREA SÎNŢII EPISCOPI EPARHIOŢI DE DINCOACE DE MILCOV

Ministeriul luînd ştiinţă că la mai multe monastiri, atît de monahi cît şi de monahii, se călugăresc nişte persoane tinere, urmare cu totul contrarie canoanelor monahale, precum de exemplu s-au urmat în monastirile Căldăruşani şi Ţigăneşti, tunzîndu-se la cea întîi vreo 50 şi la cea a doua 30 persoane cu totul tinere.

Pe asemenea temei, subscrisul cu onoare vă roagă, prea sînte părinte, ca, pînă la votarea legei de călugărie, nici o persoană, atît parte bărbătească cît şi femeiască să nu se călugărească fără ştirea ministeriului.

Priimiţi, vă rog, prea sînte părinte, încredinţarea prea osebitei mele consideraţii.

Ministru,
D. Bolintineanu

No. 7044

29

21 martie 1864

Ministeriul Cultelor şi
Instrucţiunei Publice

Mai mulţi profesori de la facultăţile din Bucureşti, trecuţi cu remunerarie de două mii lei pe lună, aflîndu-se şi profesori în clasele gimnaziale cu remunerarie de una mie cinci sute lei pe lună, care peste tot fac 3500 lei pe lună, şi unii din aceştia avînd şi alte însărcinări salariate la şcoale, fapt ce constituie un cumul care, daca a fost tolerat la început, cînd oamenii speciali lipseau, astăzi devine o anomalie, cînd tineri de diferite specialităţi se întoarnă de la universităţile străine şi cînd profesorii gimnaziului din Iaşi sunt atît de rău plătiţi.

Ministeriul Instrucţiunei Publice este de părere că d-nii profesori ce ocupă şi catedre la gimnaziu, şi catedre la facultăţi, să se socotească demisionaţi de la 1 septemvrie de la gimnaziu, rămîind numai la facultăţi; iar pentru acele catedre să se hotărască de acum concurs pentru 1 septemvrie. Pînă atunci, dacă d-nii profesori trebuie a priimi remunerariul întreg sau jumătate ca profesori de gimnaziu, aceasta se lasă la discreţiunea şi patriotismul d-lor.

Ministru,
D. Bolintineanu

No. 8861

30

5/17 mai 1864

Ministeriul Cultelor şi
Instrucţiunei Publice

CĂTRE EMINENŢA SA MITROPOLITUL ŞI EPISCOPII DE EPARHII

Prea sînte părinte,

Prea sînţia voastră cunoaşteţi atît starea de dezorganizare a lucrurilor cît şi cauza ei. Un regim constituţional, dar care făcea trei mii de cetăţeni şi cinci milioane de români, este această cauză.

Cu toate stăruinţele guvernelor Măriei Sale domnitorului spre a păşi înainte, nimic n-a putut a se face; toate stăruinţele s-au sfărîmat împotriva opoziţiunei pusă în sistem şi purcedînd parte din ambiţiuni personale, parte din credinţe ce-şi făcuseră timpul.

Ca toate celealte îmbunătăţiri ce s-au văzut neîmplinite, îmbunătăţirea soartei clerului ea însăşi a rămas nefăcută. Să nu regretăm însă. Dumnezeu a voit poate ca îmbunătăţirea soartei clerului român să se facă printr-o Adunare aleasă de toată naţiunea. Această îmbunătăţire cerută de timp este un fapt prea mare, prea frumos ca să poată a se face numai de o mică facţiune a unei clase. Făcută de toată ţara, îmbunătăţirea soartei clerului va fi mai dreaptă, căci va fi voinţa întregei naţiuni, acestei naţiuni pioase şi mărinimoase.

Prea sînţia voastră cunoaşteţi proclamaţiunea Măriei Sale domnitorului către români.[1] Aţi admirat frumoasele şi generoasele simţimente ale Alesului Naţiunei. Ştiţi asemenea că ţara este chemată a se pronunţa între regimul oligarhic şi noua eră de egalitate în care intrăm. Veţi vedea din aşezămîntul legii electorale ce parte largă se face clerului mirean. Noua eră va face a se deschide poarta în lucrurile ţărei servitorilor lui Christ. Clerul, chemat deopotrivă cu ceilalţi să-şi ia locul său la lucrurile publice, va putea spune trebuinţele sale cele adevărate şi, prin aceasta, îmbunătăţirea soartei clerului va fi asigurată.

În epocele cele mari, de cîte ori inima ţărei s-a vărsat în aspiraţiuni nobile, clerul român nu numai că nu a rămas nesimţitor, dar încă, cată a mărturisi, el a fost cu inima acolo unde au fost ideile cele mărinimoase, adică acolo unde a fost partea cea mare a naţiunei suferindă.

Cu partea cea mare a naţiunei suferinde este dar Alesul Naţiunei, este guvernul său; originea sa, aspiraţiunele, credinţele sale îi fac o lege să se afle acolo unde se află ideile generoase, unde se află durerile încă nevindecate.

În aceste împrejurări grele, menite să figureze în istorie, sunt încredinţat că clerul român va avea una din paginele cele frumoase ale istoriei şi va şti a-şi crea un nou titlu la stima naţiunei.

Sunteţi dar invitat a preveni pe toţi protoireii ce depind de prea sînţia voastră împotriva intrigilor meşteşugite şi cuvintelor gingaşe ce pot să uneltească adversarii principiilor mărinimoase. Trebuie ca sufletul lor să rămîie tare în credinţele naţiunei şi îndoiala să nu le facă a se înturna nici măcar un minut de la datoriile lor, de la naţiune şi de la domnitor. Veţi stărui a se citi în toate bisericele eparhiii proclamaţiunea domnitorului către ţară, noul statut dezvoltător Convenţiunei. Vă veţi uni asemenea cu ceilalţi demnitari ai guvernului şi veţi priimi adeziunele clerului la noua stare de lucruri, pe care le veţi înainta Ministeriului Cultelor în Bucureşti şi prefecţilor în districte. Veţi binevoi a vă pune în capul marei reforme. Daţi exemplu cu cuvîntul şi cu fapta clerului dependinte de prea sînţia voastră.

Ministru,
D. Bolintineanu

31

5/17 mai 1864

CĂTRE PROFESORI

Domnule,

Camera s-a dizolvat. M. Sa domnitorul a chemat ţara să se pronunţe între regimul oligarhic, în care naţiunea era mărginită în trei mii de alegători, şi între regimul constituţional, în care toate interesele naţiunei vor fi reprezintate în Adunare.[1]

Noua lege electorală, ce se va supune la aprobarea naţiunei, vă este cunoscută. Cunoaşteţi asemenea deosebitele faze prin care ţara a avut a trece de cinci ani. Instituţiuni constituţionale, neîndestulătoare la trebuinţele naţiunei, au adus în Cameră neîncetat elementul ideilor contrarii atît principielor de libertate şi egalitate, proclamate prin art. 46 al Convenţiunei, cît şi organizărei ţărei. Un sistem de precugetată paralizare a tutulor lucrurilor nu putea să nu se aşeze şi să nu triumfe neîncetat. Ar fi lung a enumera aci toate aceste faze. Mă voi mărgini a zice numai că toate ministeriele ce au trecut au trebuit să vază toate speranţele lor de organizare sfărămate şi să se zdrobească ele înşile contra voinţei acestui spirit de paralizare. De patru ani ţara este fără budgete. Constituţiunea n-a fost înţeleasă decît pentru alegători şi aleşi; ţăranii n-au putut să vază nici o îmbunătăţire în soarta lor; instrucţiunea publică a trebuit ea însuşi să sufere în dezvoltarea ei progresivă şi binefăcătoare ca toate celealte instituţiuni. Astfel, inima voastră, chemată a se vărsa în inimile cele tinere, a trebuit să aibă momente de amare încercări, văzînd că sămînţa divină

a instrucţiunei, ce semănaţi neîncetat pe tărîmul patriei, este îndată spulberată.

Guvernul a fost neîncetat acuzat de amicii oligarhiei că nu îmbunătăţeşte soarta şcoalelor, şi aceasta pe cînd acest guvern în budgetele prezintate în toţi anii Adunării prevedea neîncetat sume pentru şcoalele poporului, pe cînd aceste budgete putrezeau nevotate de Adunare.

Instrucţiunea este un templu şi profesorii sunt preoţii lui. Acest templu nu este încă terminat şi preoţii săi sunt încă risipiţi împregiurul său. Acest templu trebuie să se înalţe în toată strălucirea sa. Noua eră în care intrăm este o garanţă pentru dezvoltarea instrucţiunei publice. Cu noua lege electorală, ce cheamă în Adunarea ţărei toate interesele, învăţămîntul nu va mai fi în societatea română un oaspe indiscret, cînd era cea nouă, celor ce posedă cunoştinţele le-a însemnat cu mîndrie scaunele lor în Adunarea naţională.

Acum, orice vorbă cată să se schimbe îndată în faptă. Viaţa ţărei se dezvoltă, se varsă cu energie. Tot ce este viaţă devine acţiune. Acţiunea este în toate inimele unde se află viaţă, credinţă, putere, şi domnia voastră, cei dintîi soldaţi ai civilizaţiunei, aveţi cea mai mare parte de acţiune la lucrarea viitorului patriei.

Grăbiţi dar a vă uni cugetările cu acelea ale naţiunei. Grăbiţi a trimite Ministeriului Instrucţiunei Publice şi în districtele prefecturei adeziunea domniei voastre la noua stare de lucruri menită a regenera patria. Grăbiţi a mulţumi domnitorului care, în amorul său pentru organizarea ţărei şi întinderea libertăţilor constituţionale la toată naţiunea, a ştiut să se ridice mai presus de toate consideraţiunile personale.

Ministru,
D. Bolintineanu

32

7 mai 1864

CĂTRE D.D. MEMBRI AI CONSILIULUI SUPERIOR DE INSTRUCŢIUNE PUBLICĂ

Domnilor,

Văzînd procesul-verbal încheiat de d-voastră în şedinţa din 28 aprilie expirat, prin care propuneţi a se pune în concurs catedrele gimnaziale, ce pînă acum se ocupau prin cumul, subscrisul pe de o parte are onoare a vă face cunoscut că aprobă în totul propunerea d-voastră, iar pe de alta se grăbeşte a vă arăta mulţumirea guvernului, şi aceasta cu atît mai mult cu cît unii din d-voastră, fiind în categoria celor cu două posturi, vin de la sine a face această oferire cu o abnegaţie exemplară ce le face onoare şi pe care subscrisul speră că va veni ocaziunea a le apreţia dupe adevăratul lor merit.

Priimiţi, domnilor, asigurarea distinsei mele consideraţiuni.

Ministru,
D. Bolintineanu

No. 14324

33

30 mai/11 iunie 1864

Ministeriul Cultelor şi
Instrucţiunei Publice

CIRCULARĂ CĂTRE D-NII PREFECŢI DE DINCOACE DE MILCOV ŞI CĂTRE D-NII SILVICULTORI DE PESTE MILCOV

Domnule,

Baza pe care s-ar putea fonda orice lucrare mai importantă, relativ la pădurile statului, e o statistică completă a tutulor acestor păduri.

Nişte notiţe cu totul imperfecte, nişte însemnări parţiale ale unora numai din pădurile statului, şi acestea în număr foarte restrîns, e tot ceea ce se poate găsi astăzi în ministeriu pentru formarea unei asemeni statistice, fără ca chiar acelea să prezinte ceva uniform, ceva pozitiv.

Considerînd însă importanţa acestor lucrări şi starea de dezmembrare în care au ajuns unele din pădurile statului, stare ce nu s-ar mai putea prelungi, şi avînd trebuinţă de o statistică mai completă, spre a se putea lua orice dispoziţiuni de reorganizare, subsemnatul apelează la zelosul d-voastră concurs. Prin urmare, în ceea ce se atinge de statistica pădurilor statului din acel judeţ, vă invit, domnule, ca, dupe modelul anexat aci, să binevoiţi a-mi

înainta de urgență un tablou statistic cu toate notițele însemnate într-însul, în modul cel mai exact posibil, și pentru toate pădurile.

Convins de importanța unei atît de însemnate lucrări, și de un mare interes public, sper, domnule, că veți pune toată silința ca ministeriul să poată avea un rezultat prompt și cît se va putea mai satisfăcător.

Primiți, domnule, încredințarea osebitei mele considerațiuni.

Ministru,
D. Bolintineanu

34

17/29 iunie 1864

Ministerul Cultelor și
Instrucțiunei Publice

În vederea propunerei făcută de Consiliul Superior de Instrucțiune, prin procesul-verbal încheiat în ședința de la 5 ale curentei, se publică spre cunoștința celor ce se cuvine, că la 5 septemvrie viitor se va ține concurs atît la Iași cît și la București pentru trimiterea de tineri pe la universitățile din străinătate cu spezele statului.[1]

Condițiunile de admitere la concurs sunt cele următoare, prevăzute de legea stipendiilor din 28 mai 1861.

Stipendiile se vor da la elevii ce vor fi terminat cursul învățăturilor din facultățile indigene și vor voi să meargă a asculta și alte cursuri prin facultățile străine.

Nu se vor acorda burse decît la acei elevi cari, dînd examen pentru învățăturile gimnaziale, vor avea necesitate să se perfecționeze în facultăți străine, pentru specialitățile ce nu vor fi existînd încă în școalele din Principatele Unite, sau cari vor voi a se prefecționa în specialități ce au urmat în facultățile indigene.

Concursul va consista: 1. din o probă în scris, 2. din o probă orală asupra obiectelor respective.

Aspiranții, pînă la epoca fixată pentru concurs, pot a se prezenta la minister spre înscriere.

Ministru,
D. Bolintineanu

35

4 iulie 1864

Ministerul Învățămîntului Public
și al Cultelor

CIRCULARĂ CĂTRE TOATE AUTORITĂȚILE DEPENDINTE DE ACEST MINISTER

În vederea art. 14 din Convențiunea din 7/19 august 1858, care otărăște ca toți impiegații publici să fie numiți cu decrete domnești, ministeriul anunță pe toate autoritățile dependinte de el, că orice funcționar ar fi să se numească din nou la un post, al căruia salariu ar trece peste suma de 300 lei pe lună, va fi mai întîi recomandat prin raportul ministeriului spre a se supune sancțiunei Înălțimei Sale domnitorului.

Publicarea de față se va observa cu cea mai mare strictitate.

Ministru,
D. Bolintineanu

No. 21345

36

6 iulie 1864

Ministerul Învățămîntului Public
și al Cultelor

ORDIN CIRCULAR CĂTRE D-NII PREFECȚI DE DISTRICTE

Domnule prefect,

Încă de la intrarea mea în Ministeriul Cultelor și Instrucțiunei Publice, prin ordinul circular de la 22 octomvrie, sub no. 1107, am avut în grije de a vă comunica intențiunile mele în privința pădurilor statului. Interesul cel mare ce cată a avea pentru conservarea lor îl cunoașteți îndestul spre a vi-l mai reaminti și sper că întotdeauna veți avea o vie privighere asupra conservărei acestui fond, care neapărat va deveni o însemnată sorginte de avuție pentru stat.

Un număr însă enorm de delicte s-au constatat comise în ultimii patru ani și mai cu seamă în 1862 și 1863, a căror valoare se urcă la suma de 1 302 639 lei, 18 parale, și din care trebuie să v-o arăt cu mîhnire numai 120532 lei, 3 parale, s-au împlinit pînă acum. În numărul acestora nu intră delictele mari pentru care s-au intentat procese, actele puse la dosar sub diferite motive și multe tăieri care poate nu s-au constatat încă, precum trebuie a mai observa că multe din estimațiuni se fac într-un chip dezavantagios pentru fisc. Aceasta a făcut pe subsemnatul să ia măsuri mai energice pentru represiunea unor asemenea abateri, al căror rezultat final era să fie completa și neapărata ruină a pădurilor.

Un alt motiv puternic ce m-a îndemnat la aceasta a fost mai multe raporturi ale unora din d-nii prefecți, prin care se plîng de insuficiența sistemului întrebuințat pînă aci contra acestor abateri, sistem care consta în a supune pe delicvent, în virtutea art. 7 de la partea V, cap. X din Condica civilă, la despăgubire numai, la plata îndoit a stricăciunei făcute.

Cu acest sistem nu se putea ajunge decît scopul contrariu; căci, dupe cum cu drept cuvînt mi s-a observat, cu mulțumire poate plătește un delicvent îndoit prețul unor lemne tăiate dintr-o pădure a statului, care se află în apropiere, în locul unui transport mult mai costisitor, ce ar trebui să plătească spre a le aduce dintr-o pădure mai depărtată. Mi s-a plîns zic contra acestui sistem și mi s-a cerut mijloace mai eficace pentru înfrînarea delicvenților.

Considerînd dar că starea lucrurilor nu se mai putea prelungi fără completa dezmembrare și ruină a pădurilor, și avînd în vedere că, ca delicte, legiuitorul pedepsește tăierile de lemne în pădurile oprite, prin art. 380, alineatul II, din Codul penal, cu amendă sau închisoare, am pus în deliberațiunea onorabilului consiliu de advocați de pe lîngă ministeriu cestiunea dacă e în spiritul legei și prin urmare se poate combina în aplicațiune contra delicventului art. 380, alineatul II, cu art. 7 de la partea V, cap. X, din Condica civilă, și consiliul a opinat, prin jurnalul său de la 16 iunie trecut, că pe viitor amîndouă aceste articole trebuiesc aplicate contra celor ce comit delicte pădurești. Această măsură, subsemnatul, prin raportul său no. 19999, a supus-o Măriei Sale domnitorului, care, prin decretul no. 735, de la 23 iunie, anul curent, publicat și în *Monitorul oficial* cu no. 144, a binevoit a-i da sancțiunea cerută.

Vă notific dar aceasta și vă invit ca mai întîi să binevoiți a preveni lucrul, dînd cea mai întinsă publicitate acestei măsuri, și avînd strictă priveghere asupră pădurarilor spre a-și împlini cu sînțenie datoriele. Iar în caz de a se mai comite asemenea delicte veți aplica riguros măsura ce s-a dispus. Prin urmare, în virtutea art. 52 și 53 din procedura Codului penal, îndată ce se va constata în toate formele cerute delictul, încheindu-se și actul de estimațiune, conform instrucțiunilor ce v-am dat mai dinainte, veți supune pe delicvent penalității prevăzute prin alineatul II a art. 380 din Condica penală, aplicînd amenda sau închisoarea dupe importanța și gravitatea delictului.

Cît pentru despăgubirea cuvenită fiscului, veți împlini în urmă sumele cerute, iar în caz de opunere, numai pînă în concurența maximului fixat de lege, spre a se împlini prin autoritățile administrative. Pe viitor însă veți binevoi a face un act în parte pentru fiecare delicvent.

Pînă la formarea unei noi și complete legiuiri pădurare, sper, domnule prefect, că cu această măsură și privegherea ce sunt sigur că veți depune, voi putea obține niște rezultate mai fericite.

Priimiți, domnule prefect, încredințarea osebitei mele considerațiuni.

Ministru,
D. Bolintineanu

No. 21460

37

București, anul 1864,
luna iulie 8

Principatele Unite Române
Ministerul Cultelor și
Instrucțiunei Publice
Secțiunea clerului
No. 21659

Prea sînte părinte!

Spre răspuns la adresa Prea sînției voastre no. 2322 și pînă a trimiterea unui budget cuprinzător de toate cheltuielile sfinte

mitropolii, vă facem cunoscut prea sînte că onorariul unui protopop este de 500 lei pe lună, a proestosului 100 și secretariului 150 lei, organizarea consistoriului veți face în mărginirea fără a numi pe procuror, care este a se rîndui de minister, iar pe revizorul bisericesc îl veți recomanda ministeriului spre a se supune la întărirea domnească.

Priimiți, vă rog, prea sînte părinte, încredințarea prea osebitei mele considerații.

Ministru,
D. Bolintineanu

Prea sînției sale
Părintelui mitropolit al Ungro-Valahiei

38

9 iulie 1864

Ministeriul Învățămîntului Public
și al Cultelor

Marți, la 7 ale curentei, deschizîndu-se un sarcofag de peatră ce s-a găsit de d. maior Papazoglu în județul Romanați, s-au aflat într-însul următoarele obiecte:

Oasele unui copil

Două inele de aur

Șasesprezece frunzulițe de aur

O pietricică verde

Una rozetă mică de aur

Niște fărîmături ce seamănă de fer și una monedă veche ce nu se poate cunoaște, fiind ruginită.

Aceste obiecte s-au depus în cabinetul de antichități la Muzeul Național din București.

Ministru,
D. Bolintineanu

No. 21753

39

18 iulie 1864

DOMNILOR MEMBRI AI CONSILIULUI SUPERIOR AL INSTRUCȚIUNEI PUBLICE, DECANILOR DE FACULTĂȚI, RECTORULUI DE UNIVERSITATE DIN IAȘI, DIRECTORILOR DE GIMNAZII ȘI RECTORILOR DE SEMINARE

Grație particularei buneivoinți a M.S. domnitorului și miniștrilor actuali, toate îmbunătățirile propuse de noi în budgetul acestui an al Instrucțiunei Publice s-au adoptat. Îmi rămîne a vă mulțumi pentru concursul luminat ce mi-ați dat la noile creațiuni ce am propus.[1]

Pe cînd România de dincoace de Milcov avea 2075 de școli comunale, România de dincolo de Milcov nu avea decît 75. S-au mai adăogat dar 1000 de școli comunale în Moldova. Au rămas puține comune încă fără școli; aceste lacune le-am fi coperit încă de astăzi dacă am fi avut institutorii necesari. Prin noua lege a instrucțiunei publice, instrucția devine obligatoare pentru amîndouă sexele. Sperăm mult că prin aceasta, școalele comunale au să prospere în toată România.

Eu pui mare preț pe instrucțiunea poporului rural. Cînd baza edificiului social va fi luminată, însuflețită de sîntele precepte ale moralei, va fi o garanție pentru prosperitatea României și demnitatea cetățenilor ei. Acește școli însă trebuie să privească pe seama comunelor. Guvernul tot ce poate face este să le vie în ajutor cu o subvențiune. Această subvențiune se urcă deja mai mult de cinci milioane; aceasta este mult, este enorm pentru stat, este cel mai mare sacrificiu ce poate face guvernul. Școalele primare de orașe lăsau asemenea mult de dorit; cele din Moldova mai ales, cu patru clase și un profesor de fiece clasă, retribuiți ca servitori, pe cînd în Valahia erau patru clase cu trei profesori bine retribuiți. Era o anomalie. Sumele totale pentru toate aceste școale din toată România s-au egalizat, numărul profesorilor s-a făcut de trei la toate aceste școale și deopotrivă retribuiți dupe clase. Școalele de fete de orașe în R. de dincolo de Milcov aveau cîte trei profesorițe; dincoace de Milcov cîte una și o directriță.

Acum s-au făcut și dincoace de Milcov trei profesorițe la aceste școli, mărindu-se și egalizîndu-se apuntamentele.

În mai multe orașe s-au mai adăogat școale primare de băieți, în București cu cinci, în Iași cu trei. În orășelele unde nu au existat școale, s-au creat din nou.

Instrucțiunea secundară, gimnaziile din București mai ales aveau trebuință de îmbunătățire. Deja prin buget starea lor era neîndestulătoare, în practică erau mai părăsite. Internatele din București, ce lăsau foarte mult de dorit, unele nu aveau nici numărul elevilor trecuți în buget. Gimnaziul „Matei Basarab", pe lîngă patru clase inferioare, primește acum trei alte clase superioare. Gimnaziul „St. Sava", cu opt clase, se reduce la șapte, ca cel din Iași, pentru că dezvoltarea învățăturilor din această clasă este la facultăți. Gimnaziul din Iași de șapte clase avea profesorii săi retribuiți foarte rău în comparare cu cei din București. De acum vor fi retribuiți deopotrivă cu cei din București. Seminarul din București părăsit, încetase de a mai da semne de viață, nu avea decît patru clase, patru profesori. Astăzi primește încă trei clase superioare, ca cel din Socola. Pe lîngă noua episcopie ce s-a creat la Ismail, se creează asemenea un seminar cu internat. La toate seminarele s-au dat cîte o sumă pentru remontă, fiind toate lucrurile lor învechite. Gimnaziul din Craiova s-a adăogat pînă la șapte clase. Un gimnaziu s-a creat la Ploiești și altul la Galați; cel din Galați va purta numele de „Alexandru Ioan". Internatele centrale de fete din București și din Craiova, ce erau pînă astăzi în condițiuni destul de modeste, s-au îmbunătățit după modelul școalei centrale de fete din Iași. În internatul central de fete din București erau 30 bursiere întregi și 30 semibursiere; astăzi s-au făcut 100 bursiere întregi; asemenea s-a făcut și pentru cel de la Craiova. Pe lîngă cel din București statul menține încă un număr de fete de familii de foncționari sărmani cu așa cheltuială în două internate particulare, și un număr de băieți bursieri începători în alte două internate private, lucru a cărui trebuință era atît de simțită.

Instrucțiunea superioară sau facultățile, iar cea de drept și cea mai bine organizată cea de știință, au început sub inteligintele ministru Odobescu, și cea de litere în timpul nostru; acum au primit mai multă dezvoltare. Pe lîngă aceste trei facultăți s-a adaos o facultate de teologie superioară și o școală de arte frumoase: pictura, arhitectura, sculptura, gravure pe lemn și aramă. Sperăm în curînd să se facă și o facultate de medicină.

Pentru aceste facultăți și pentru cele de la Iași s-au trecut în buget mai multe burse. Cea mai utilă creațiune însă va fi școala normală superioară. Această școală va avea de scop a crea profesori pentru gimnaziile superioare și pentru facultăți. Elevii, ca să fie admiși, vor trebui să dea garanție că vor servi ca profesori zece ani, să aibă atestate că au trecut cu succes cursurile gimnaziale superioare și facultățile sau numai gimnaziile superioare, după un proiect de lege ce am alăturat la legea generală a instrucțiunei publice.

Profesorii vor fi aduși dintre cei mai buni discipoli ai școalei normale superioare din Paris.

S-au prevăzut fonduri pentru crearea unei școli române la monastirea română de la Muntele Atos.

Corul vocal s-a reînființat în București. Pe lîngă mitropolia de Iași s-a înființat un nou cor vocal. S-a înființat încă o școală de surori de caritate, atît de necesare spre ușurarea durerilor omenirei suferinde, sub patronagiul M. S. doamnei Elena.

Lîngă facultăți s-a adaos încă o clasă de comptabilitate practică și facultativă.

Nu s-a uitat nici căutarea și tipărirea documentelor istorice, nici achizițiunarea de tablouri, nici pentru strîngerea obiectelor de numismatică și arheologie, nici premii pentru oamenii de litere cari ar compune cele mai bune opere originale. S-a prevăzut asemenea două ziare, unul pentru trebuințele instrucțiunei publice, ce va fi redigeat de corpul academic, și altul pentru documentele arhivelor.

Pentru a ține buna orînduială și a hrăni activitatea în toate aceste școli, s-au înființat 2 inspectori generali, unul în Rom. de dincolo de Milcov și altul în R. de dincoace, pentru instrucțiunea superioară, 16 revizori de districte și 85 revizori de plăși pentru instrucțiunea primară. Instrucțiunea superioară din București, fiind formată din mai multe facultăți, va lua numele de Universitatea Bucureștilor.

Dacă îmbunătățirile făcute în instrucțiunea publică par a fi mai multe școale superioare din Rom. de dincoace de Milcov, cauza este că instrucțiunea superioară de dincolo era deja mai bine organizată de cînd cu ministrul Kogălniceanu. Acum rămîne, domnilor, ca aceste mari reforme să se puie în practică fără întîrziere. Domnia voastră sunteți chemați a contribui la punerea lor în execuțiune și sînt sigur de mai nainte că prin a domniei

voastre activitate veţi răspunde la dorinţele M.S. domnitorului şi guvernului său. Facă cerul ca şi succesorii noştri în ministeriu să fie aprinşi de aceeaşi dragoste ce am avut noi pentru instrucţiune, spre a nu lăsa nici o lacună în punerea în practică a tutor aceste reforme.[2]

Vacanţiile, uşurîndu-vă de greutăţile studiului, au să vă dea timpul a lucra pentru execuţiunea acestor reforme introduse în noul buget al instrucţiunii publice.

Ministru,
D. Bolintineanu

40

[3 iulie 1867][1]

Domnule Ministru!

Predînd acestui ministeriu cu ocaziunea examenilor nouă exemplare din poeziile mele în două volume [2] a lei 54 exemplarul şi 20 exemplare ediţiune de lux din *Florile Bosforului* [3] a lei 9, vă rog, binevoiţi a ordona eliberarea mandatului cuvenit.

Primiţi, d-le ministru, asecurarea distinsei mele consideraţiuni.

D. Bolintineanu

41

[28 noiembrie/10 decembrie 1867][1]

Domnule redactor,

Văzînd numele meu într-o listă de candidaţi pentru alegerile viitoare ai capitalei, vă rog să binevoiţi a publica în stimabilele d-le ziar că dorinţa mea este a lăsa locul meu la alţi bărbaţi mai cunoscuţi şi cari pot fi mai apţi decît mine în misiunea ce îşi propun.[2]

Primiţi, d-le redactor, încredinţarea deosebitei mele consideraţiuni.

Dimitrie Bolintineanu

42

[30 noiembrie/12 decembrie 1867][1]

Domnule redactor,

S-a vorbit în mai multe ziare de un articol linguşitor pentru ruşi cînd erau să vină în ţară la 1848, publicat în *Popolul suveran.*[2] Erau redactori la *Popolul suveran:* D. Bolintineanu, Nicolae Bălcescu, istoricul românilor, Cezar Bolliac şi Al. Zanne. Mai toţi redactorii, în urma hotărîrii guvernului de a se retrage la munţi, părăsiră capitala şi intrară în Braşov împreună cu d. Ioan Bălăceanu, Dim. Kreţulescu, Gr. Peretz, Al. Paleologu; în Braşov, domnule redactor, unde găsiră mulţime de români preparînd un banchet monstru în onoarea intrării ruşilor în ţară. Acest banchet nu se făcu căci o nouă ştire veni să spună că ruşii nu vor mai intra, dar vor intra revoluţionarii români spre a guverna Ţara Românească.

Banchetul se stinse; unii rîdeau, alţii plîngeau, unii se întorнau în ţară, alţii rămîneau în Braşov.

În lipsa redactorilor *Popolului suveran* din Bucureşti, acea foaie era părăsită d-lui Kopainig tipograful. Atunci ieşi acel articol linguşitor pentru ruşi, sub impresiunea unei dulci ocupaţiuni militare, scris de o peană care era străină cu totul redacţiunii. Nici unul din cei patru redactori nu a scris acel articol; nici d. Al. Zanne, şi deşi numele d-lui Zanne este asupra jurnalului ca responsabil, d. Zanne nu a scris nici un articol în acel număr. Aceasta s-a constatat la întoarcerea redacţiunii în capitală, cînd am şi dezminţit acel articol. Autorele articolului l-a mărturisit singur.

Nu este trebuinţă a spune cine este; toată trebuinţa era a aşeza adevărul că autorele articolului era străin redacţiunii *Popolului suveran.*

Dim. Bolintineanu

43

[23 ianuarie/4 februarie 1868][1]

Domnii mei,

Nu am venit la serbarea memoriei eroilor poloni, la care mi-aţi făcut onoare a mă invita, căci am fost reţinut în casă de o indis-

pozițiune oarecare. Dar inima mea a fost între voi, a fost între fiii nobilei și neperitoarei Polonii, intuziasmată de fazele de glorie ale trecutului și zdrobită de ignorarea acestor timpuri de încercări. Această sărbătoare la memoria eroilor poloni a făcut să-mi treacă pre sub ochi epocele de mărire și de libertate cu figurele eroilor ca niște orizonte semănate de raze, luminînd încă pînă în nenorocire copiii marii națiuni pre calea însemnată de Dumnezeu către mărire și libertate.

Europa datorează Poloniei torente de sînge vărsate pentru apărarea libertăților sale și pentru creștinătate. Această datorie sîntă nu este încă plătită. Suferințele eroicei națiuni sunt rușinea Europei. Nedreptățile ce i s-au făcut au condamnat umanitatea la credința că nu are nici o misiune generoasă.

Dumnezeu însă răzbună Polonia, hrănind în inima fiilor și fiicelor ei amorul patriei, libertății și gloriei și acel sentiment sublim ce nici temerea de moarte, nici corumpțiunea nu au putut ucide. Polonia nu va peri; per națiunile unde oamenii uită datoria lor către patrie și care uită pre eroii lor. Glorie dar la memoria eroilor poloni și onoare acelora cari știu să aprețuiască în străbunii lor virtuțile și patriotismul.

Al domniei voastre,

Dim. Bolintineanu

44

[26 februarie 1870] [1]

Domnule Ministru!

Publicînd *Viața lui Traian fondatorul națiunei noastre* [2] cu cele două spedițiuni în Dacia, urmînd gravurele Columnei lui Traian, ca actul cel mai sigur, mi-au rămas 800 exemplare pe care le cred că s-ar putea da la elevii români și răspîndi ceva lumini despre originea națiunei române. Această istorie este cea mai detaliată ce este scrisă despre viața lui Traian. Cartea în public s-a vîndut cu doi sfanți exemplaru. Ministerului poci oferi 800 exemp.

cu o scădere de 1 leu nou, în loc de 2 sfanți, daca ministerul binevoiește a le cumpăra și crede că această operă poate a se introduce în spiritul junilor români.[3]

Primiți, domnule ministru, încredințarea înaltei considerațiuni ce vă port.[4]

Dimitrie Bolintineanu

D-lui ministru al Cultelor și Instrucțiunei Publice.

NOTE ȘI COMENTARII

Către VASILE ALECSANDRI

1

16 martie 1851, Paris

Biblioteca Centrală de Stat. Arhiva Kogălniceanu, XC, doc. 2.

Scrisori către Vasile Alecsandri, ediţie îngrijită, prefaţă, note, traduceri de Marta Anineanu, Bucureşti, Editura Minerva, 1978, p. 135.

1. Prezenţa lui Dimitrie Bolintineanu la Paris, de unde expediază lui Vasile Alecsandri această scrisoare, se datoreşte peregrinărilor la care a fost supus după înăbuşirea revoluţiei de la 1848, la care participase activ, îndeosebi ca redactor responsabil al gazetei *Poporul suveran*. Timpul de nouă ani, destinul său a urmat o traiectorie zbuciumată, adesea dramatică. Poetul va purta, cu durere şi stoicism, stigmatul proscrisului, izgonit din patria pe care nu va înceta niciodată să o iubească cu ardoare, va fi supus permanent suferinţelor morale şi fizice ale exilului, dar fără să abdice vreodată de la ţelurile sublime ale luptei pentru dreptatea şi libertatea poporului român. Multe din scrisorile sale, emise în lunga perioadă a exilului, reunite pentru prima dată în acest volum, sînt pe deplin edificatoare.

După ce izbuteşte, împreună cu alţi revoluţionari români, să evadeze din ghimia otomană care îi transporta pe Dunăre, Dimitrie Bolintineanu trece în Transilvania, alături de Nicolae Bălcescu, Cezar Bolliac şi A. C. Golescu-Albu. Aici se integrează activ în acţiunile întreprinse în comun de proscrişii munteni şi moldoveni cu scopul de a servi mai departe cauza revoluţiei şi deziderätele naţionale ale românilor. Ei aleg un comitet mixt, însărcinat cu trimiterea de delegaţi pe lîngă guvernele ţărilor europene, pentru a le solicita sprijinul în favoarea naţiunii române. În acest sens, generalul Magheru îl informa pe Ion Ghica, printr-o scrisoare din 24 ianuarie/5 februarie 1849: „Comitetul acesta va fi mixt, va fi compus adică din români şi moldoveni, căci ar fi foarte impolitic şi foarte imprudent ca noi de sine-ne să facem o despărţire între interesele omogene ale ţărilor România şi Moldavia. Acest comitet va denumi delegaţi la toate cabinetele puterilor europene, oriunde va găsi de cuviinţă. Politica comitetului va fi determinată de voturile majori-

tății membrilor lui. Se va ocupa în numele națiunii române de toate mijloacele atît materiale cît și morale pentru triumful cauzei noastre și pentru întreținerea fraților emigrați" (Ion Ghica: *Amintiri din pribegia după* 1848, București, Socec, 1889, p. 155).

Ajungînd la concluzia că sprijinul marilor puteri îl vor putea obține mult mai lesne prin intervenții directe, emigrații din Transilvania încep să se dirijeze către cele două mari centre unde puteau desfășura o activitate mai eficace, și anume la Paris și Constantinopol. Ideea de a merge la Constantinopol, unde Ion Ghica se afla încă de la 17 mai 1848, ca împuternicit al Țării Românești, trimis de fruntașii revoluției, era susținută în primul rînd de Nicolae Bălcescu. Ajungînd în capitala Imperiului Otoman, la 23 februarie 1849, Nicolae Bălcescu începe de îndată o acțiune febrilă de organizare a emigrației române. Scopul său era de a întemeia o partidă națională „cinstită și înțeleaptă." Pentru realizarea acesteia, se baza și pe Dimitrie Bolintineanu, acordîndu-i o mare încredere și prețuire, convins fiind că poetul împărtășea aceleași convingeri și sentimente. Astfel, Nicolae Bălcescu îi scria, din Constantinopol, lui A. G. Golescu-Negru, la 12/24 martie 1849: „Sîntem mai mulți care, crez, că ne asemănăm mai mult în idei și simțimente. Mai întîi eu, care ți-am făgăduit că voi lucra cu tine și ca tine dinaintea revoluției, și cugetul nu mă mustră că mi-am călcat făgăduiala. Apoi Ghica, Magheru [...]. Apoi Bolintineanu și atîți alții, în care am multă încredere, și care ne-ar seconda la trebuință ca să întocmim o partidă cinstită și înțeleaptă" (Nicolae Bălcescu: *Opere*, vol. IV, ediție critică de G. Zane, București, Editura Academiei R. S. România, 1964, p. 143).

Pentru a răspunde planurilor și acțiunilor lui Nicolae Bălcescu, Dimitrie Bolintineanu părăsește Transilvania, spre a merge la Constantinopol. La 7/19 iulie 1849, D. Carionfil îi comunica generalului Magheru că așteaptă la Triest să se îmbarce pentru Constantinopol, împreună cu Dimitrie Bolintineanu, care era „în poziție foarte critică" (Alexandru Bălintescu: *Arhiva generalului Gheorghe Magheru*, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului, 1968, p. 77). Probabil că starea critică a poetului era determinată de îngrijorarea ce o avea față de modul în care va fi tratat în capitala Imperiului Otoman, deoarece, cu puțin timp înainte, sultanul semnase *Fermanul pentru exilarea capilor revoluțiunii din Țara Românească*, publicat în *Buletinul ofițial al Prințipatului Țării Românești*, nr. 63, din 6 iulie 1849. Fermanul, redactat în termeni violenți, punea în vedere domnitorului Barbu Știrbei să interzică intrarea în țară a exilaților, printre aceștia fiind trecut și Dimitrie Bolintineanu.

În aceste împrejurări, poetul ajunge la Constantinopol. Condițiile de aici nu-i sînt însă favorabile. Așa că, în scurt timp, în toamna anului 1849,

se îndreaptă spre Paris. Într-o scrisoare adresată lui Ion Ghica, din Paris, la 5 noiembrie 1849, inclusă în acest volum, Dimitrie Bolintineanu îl informa: „Je ne suis arrivé à Paris que le 30 du mois passé", adică la 30 octombrie 1849.

2. Versurile lui Vasile Alecsandri citate de Dimitrie Bolintineanu în această scrisoare sînt din poezia *Maghiara*. Scrisă la mînăstirea Slatina, în 1843, după propria datare a lui Vasile Alecsandri, poezia a fost publicată pentru prima dată în volumul său *Doine și lăcrimioare*, apărut la Paris, în 1853. Rezultă, deci, că Dimitrie Bolintineanu a cunoscut-o în manuscris, citînd aceste versuri, probabil, din memorie, pentru că ele prezintă unele diferențe față de textul din volum:

Mîndri-s ochii ca din rai,
Dulci ca soarele din mai.

Negri-s ochii, cu văpaie,
Dar pe fața ei bălaie
Se topesc ca nori de ploaie.

3. Dimitrie Bolintineanu face aluzie la faptul că Vasile Alecsandri fusese numit, la 3 februarie 1850, director al Arhivelor Statului din Iași. În *Viața lui Vasile Alecsandri* (București, Editura pentru literatură, 1962, p. 192), G. C. Nicolescu subliniază: „Nu era o slujbă din cale-afară de ispititoare pentru tînărul și plinul de viață Alecsandri slujba aceasta printre actele învechite și fără viață ale arhivei. Ea desigur îi va fi plăcut mai puțin chiar decît mult mai modesta funcție din 1840, la masa pensiilor, care, dealtfel, îi fusese și mai folositoare, punîndu-l în contact mai îndeaproape cu împrejurări pe care el nu le cunoștea suficient, cu viața socială reală a Moldovei, cu suferințele, nedreptățile, speranțele atîtor și atîtor oameni simpli și necăjiți. E drept, prea multă pasiune nici nu se pare să fi pus în această funcțiune de arhivist al statului, care totuși îl așeza printre demnitarii Moldovei.

Numirea lui a avut și un ecou literar. Nemulțumit de tăcerea literară a lui Vasile Alecsandri din anii din urmă, îndeosebi în lirică, Bolintineanu, aflînd de noul post al amicului său, îi adresează o poezie plină de admirație, dar și de imputări."

4. Poezia nu a fost publicată în nici o gazetă din țară. Operînd numeroase modificări, Dimitrie Bolintineanu a tipărit-o el însuși, în *Albumul pelerinilor români*, Paris, foaia I, 15 aprilie 1851, p. 4. Ulterior, transformînd-o structural, a insclus-o, cu titlul *Lui V. Alecsandri*, în volumul *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*. Edate sub îngrijirea d. G. Sion, București, Tipografia bisericească din St. Mitropolie, 1855, (vezi primul volum al ediției noastre, textul la p. 564 și nota la p. 973).

2

1851, Paris, oct. 6

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, p. 118, însoţită de poemul *Andrei sau Luarea Nicopolului de români.*

1. În manuscrisul original, poemul poartă menţiunea: „Dedicată lui V. Alecsandri". În volumul *Cîntece şi plîngeri*. Edate sub îngrijirea d. G. Sion, Iaşi, Tipografia „Buciumului român", 1852, p. 117, poartă dedicaţia „Domnului V. Alecsandri", iar în volumul *Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*. Edate sub îngrijirea d. G. Sion, Bucureşti, Tipografia Ł isericească din St. Mitropolie, 1855, p. 299, se schimbă iar dedicaţia: „Lui V. Alecsandri."

2. Într-adevăr, Vasile Alecsandri a satisfăcut dorinţa lui Dimitrie Bolintineanu. publicînd poemul, însă cu titlul *Luarea Rusciucului*, în unicul număr al revistei sale *România literară*, din februarie 1852, sub semnătura D. Valentin. Timp de aproape un secol s-a crezut că acest unic număr, confiscat de cenzură, a dispărut cu desăvîrşire, toţi istoricii literari care s-au referit la această chestiune bazîndu-se exclusiv pe informaţii adiacente (N. Cartojan: *O revistă literară din 1851*, în *Drum drept*, an. II, 1913, p. 141; I. Mirea: *Lupta pentru „România literară"*, în *Convorbiri literare*, an. II, 1919, p. 382; N. Zaharia: *Vasile Alecsandri, viaţa şi opera lui*, Bucureşti, 1919, p. 42; G. Bogdan-Duică: *Vasile Alecsandri*, Bucureşti, 1926, p. 165). Abia în 1940, Nestor Camariano a descoperit, într-o bibliotecă particulară, unicul număr din 1852 al *României literare*, prezentîndu-l detaliat în *Revista Fundaţiilor regale*, nr. 10, octombrie 1940, p. 132. În aprilie 1852, Vasile Alecsandri îi comunica lui Nicolae Bălcescu: „Este adevărat că nenorocitul meu jurnal au fost suspendat până a nu se naşte măcar şi aceasta din mai multe pricini, unele mai dobitoceşti decît altele. Una din rezoanele pentru care mi-au închis gazeta au fost articolul tău: *Răzvan-Vodă*, carele fiindcă au fost scris de tine, s-au socotit de către domnul Ştirbei ca un pamflet împotriva lui. Viţa ţigănească a acelui nenorocit domn au atins ambiţia stăpînitorului Ţării Româneşti. Nime nu apucase încă a citi gazeta mea cînd au fost suspendată, căci numărul 1 nu ieşise" (Vasile Alecsandri, *Opere*, vol. VIII, ediţie îngrijită, traduceri, note şi indici de Marta Anineanu, Bucureşti, Editura Minerva 1981, p. 189). În acelaşi sens, într-o scrisoare adresată lui Alexandru Zanne, la 2 iunie 1852, inclusă în acest volum, Dimitrie Bolintineanu îl înştiinţa: „Ţi-am trimes o mică broşură din jurnalul ce s-a oprit la Moldova, din pricină că a scris într-însul Bălcescu supt numele de Conrad Albrecht şi eu supt numele de Valentin."

3. Se referă la *Ioan Barac* (1776—1848), autor al povestei versificate *Istorie despre Arghir cel frumos şi despre Elena cea frumoasă şi pustiită căriasă*, apărută la Sibiu, în 1801. Această alegorie a cuceririi Daciei de către Traian, prin simplitatea şi fluiditatea versurilor ei de factură populară, i-a creat autorului o mare popularitate în epocă.

3

30 mai [1867], Bucureşti

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{4}{CCXXXIII}$

Documente şi manuscrise literare, vol. I, alese, publicate, adnotate şi comentate de Paul Cornea şi Elena Piru. Cu un cuvînt înainte de prof. univ. Alexandru Dima. Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1967, p. 116.

1. Scrisoarea datează din 1867, deoarece, aşa cum menţionează şi Dimitrie Bolintineanu în finalul ei, la începutul acelui an Vasile Alecsandri se afla la Paris, ca să viziteze Expoziţia universală (G. C. Nicolescu: *Viaţa lui Vasile Alecsandri*, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1962, p. 402). În sprijinul acestei datări vine şi faptul că poemul *Conrad* al lui Dimitrie Bolintineanu, pe care i-l trimite lui Vasile Alecsandri, a apărut în primăvara anului 1867.

2. Studentul român George Marian s-a ocupat de tipărirea volumului de poezii în limba franceză al lui Dimitrie Bolintineanu, *Brises d'Orient*, apărut la Paris, în 1866. Relaţii complete vom da ceva mai departe, la grupajul scrisorilor lui Dimitrie Bolintineanu către George Marian, incluse în acest volum.

3. Primele fragmente din cînturile I şi II ale poemului *Conrad* au apărut în *Atheneul român*, an. I, nr. 10 şi 11, martie şi aprilie 1867, p. 363, însoţite de următoarea notă din partea redacţiei: „D. Bolintineanu n-a părăsit niciodată cîmpul literar şi poetic unde a cules atîţia lauri şi de unde a cîştigat atîtea titluri la admiraţiunea şi recunoştinţa românilor. Mai multe poeme sunt deja terminate şi unele dintr-însele sunt acum subt tipar. Cele dintîi broşuri vor cuprinde o poemă în patru cînturi. Scena se petrece în Ionia, Siria, Egip, Francia, Anglia şi Italia. Eroul poemei este un exilat român. El moare în Italia. Sceptic, descuragiat, el parcură lumea veche, meditînd asupra destinului acestor naţiuni care nu mai sunt, revine necontenit la patria sa. O femeie pură, sublimă, înaintea morţii lui, îl ridică, îl împacă cu credinţele, cu Dumnezeu. Aici poetul este pus în contact neîncetat cu umanitatea, cu natura, cu infinitul. Am avut fericirea a ne procura de la autor următoarele versuri ce fac parte din cîntul întîi şi al doilea al uneia din suscitatele poeme."

Noi fragmente din cînturile I și II se publică, peste scurt timp, în *Trompeta Carpaților*, an. V, nr. 515, 7/19 mai 1867, p. 2059, anunțîndu-se totodată apariția integrală a acestor cînturi în volum aparte, distribuit cititorilor numai pe bază de abonamente: „Anunțăm cu plăcere că în această săptămînă iesă de sub tipar marea publicațiune de poezii noi ale d-lui Bolintineanu, pentru care s-a văzut liste de abonamente, căci numai prin abonamente se va putea avea, vînzarea în parte fiind oprită. Va apărea 1 și 2 cîntece dintr-o poemă *Conrad*, în patru cînturi mari. Este un român exilat, călătorind în Asia, Siria, Palestina, Egipt, Francia, Englitera și Italia; descriind lumea veche și lumea nouă. Eroul este un fiu al societății sceptice. El se purifică, se înalță prin întoarnarea la ideele de religiune, grație unei femei extraordinare, unui amor divin, și merge să moară la Neapol."

Apariția cînturilor III și IV, în volum aparte, este precedată de publicarea unor pasaje din cîntul III în *Trompeta Carpaților*, an. V, nr. 530, 6/18 iulie 1867, p. 2119, unde se anunța: „Cîntul III și IV din *Conrad* de d. D. Bolintineanu va ieși în aceste zile de sub tipar. Autorele a binevoit a ne permite spre a trage din cîntul III următoarele pasage." Pasajele respective au fost însă greșit puse în pagină, inversîndu-se, ceea ce determină redacția să le publice încă o dată, în mod corect, în *Trompeta Carpaților*, an. V, nr. 531, 9/21 iulie 1867, p. 2124, cu scuzele de rigoare: „Reproducem din nou extractul poezielor din poema *Conrad*, cîntul III al d. D. Bolintineanu, din cauză că în no. trecut, din eroarea tipografiei s-au amestecat strofele, tipărind pe cele de jos, sus, și viceversa, încît s-a desfigurat opera".

La apariția în volum a cînturilor III și IV, în *Trompeta Carpaților*, an. V, nr. 542, 17/29 august 1867, p. 2167, se publică extrase din cîntul IV, împreună cu următoarea notiță: „Al treilea și al patrulea cînt din poema *Conrad* de d. Dim. Bolintineanu a ieșit de sub tipar și s-a împărțit pre la abonați. Autorele a binevoit a ne comunica și nouă un exemplar. Din acest exemplar, din cîntul IV-lea, care ni se pare cel mai accentat, vom extrage și vom reproduce în *Trompeta* cîteva mice pasage cari vor da idee cititorilor despre maturitatea poeziei la români. Cititorii inteligenți vor judica singuri."

Conrad a apărut în intervalul de timp dintre lunile mai și august 1867, în două volume, primul volum conținînd cînturile I și II, iar volumul al doilea cînturile III și IV.

4. Potrivit propriilor mărturii ale lui Dimitrie Bolintineanu, eroul central al poemului său, Conrad, întrupează ceva din biografia, trăsăturile morale și structura caracterologică a lui Nicolae Bălcescu. Menționăm că însuși Nicolae Bălcescu folosea numele de Conrad Albrecht ca nume conspirativ, după revoluția din 1848, sau ca pseudonim literar. De pildă, la 6 ianuarie 1849 îi comunica lui A. G. Golescu: „Scrie-mi la Constantinopol subt adresa: Conrad Albrecht" (N. Bălcescu; *Opere*, vol. IV. Corespondență, ediție critică de G. Zane, București, Editura Academiei R.S.R., 1964, p. 126). Tot astfel, la 11 februarie 1850 îi scria, din Paris, lui Vasile Alecsandri: „Quand vous m'enverrez des lettres par la poste, écrivez-moi sous l'un de ces deux noms: Conrad Albrecht ou Michel Marlehac" (*op. cit.*, p. 270). Din Paris, la 23 februarie 1850, îi comunica și lui Ion Ghica: „Eu am scris la Moldova, la Panaioti Balș, ce se află lîngă Galați, ca să fie în corespondință cu mine și să ne scrie despre ale țerii. I-am zis să-mi trimită scrisorile la tine, supt numele meu Conrad Albrecht" (*op. cit.*, p. 275). Nicolae Bălcescu a semnat cu pseudonimul Conrad Albrecht în primul număr al revistei *România literară*, scoasă de Vasile Alecsandri în 1852, dar confiscată de cenzură.

5. Primul volum din *Conrad* poartă următoarea dedicație: „Lui Constantin Negri și Vasile Alecsandri, voi prin care am cunoscut pe românii de peste Milcov cînd s-a aruncat în Paris cea dintîi sămînță a unirii românilor, permiteți a pune în capul acestii poeme numele vostru."

6. *Halcinski*, consul general al Rusiei țariste la București, ostil personalităților românești cu activitate democratică și progresistă. A cerut confiscarea averilor revoluționarilor de la 1848. La 15 martie 1850, Ion Ghica îi scria lui Nicolae Bălcescu, din capitala Imperiului Otoman: „Halcinski, fostul consilier de ambasadă la Constantinopol, s-a numit consul general rusesc la noi; este un cîne" (Ion Ghica: *Opere*, vol. IV, ediție, note și comentarii de Ion Roman, București, Editura Minerva, 1985, p. 647). Plecarea acestuia din țara noastră, în 1854, a fost consemnată de Grigore Alexandrescu prin poemul-invectivă *Adio*, al cărui manuscris, cu precizarea: „Pentru plecarea proconsolului Halcinski", a fost anexat unei scrisori adresate lui Ion Ghica, la 22 august 1854 (Grigore Alexandrescu: *Opere*, vol. I, ediție de I. Fischer, studiu introductiv de Ion Roman, București, Editura Minerva, 1972, p. 209):

> Pocit, faimos proconsol, model de tiranie,
> Cumplită fie calea pe care ai plecat,
> Cu apa consacrată prin somnul de vecie
> Vom curăți pămîntul ce tu ai întinat...
>
> Adio! lung adio! și fără revedere,
> Departe, mult departe te du din țara mea,
> Pustiul Siberiii te-așteaptă cu plăcere,
> Pămîntul să te-nghită și dracul să te ia.

7. După ce tipărește, în 1852—1853, cele două părți ale culegerii sale de *Balade (cîntice bătrînești)*, Vasile Alecsandri își propune să reunească toate poeziile populare într-o ediție impunătoare, care să ofere tot ceea ce este

reprezentativ pentru geniul creator al poporului român. Monumentala sa culegere, pentru epoca respectivă, *Poezii populare ale românilor*, apărută la începutul anului 1867, era pregătită încă din 1862. Scrisoarea adresată doamnei Elena Cuza, împreună cu manuscrisul culegerii, poartă data: „Octomvrie, 1862", precizînd: „Complectînd acum, precît mi-au fost în putinţă, colecţia începută şi dorind a face ca să contribuie însuşi geniul poporului în folosul Azilului de copii găsiţi ce poartă numele Înălţimei Voastre, iau îndrăzneala a dărui acestui aşezămînt manuscrisul meu de poezii culese din gura poporului.

Ele coprind glasurile intime ale sufletului său şi merită de a fi unite cu glasurile de recunoştinţă şi de binecuvîntare ce răsun împregiurul numelui Înălţimei Voastre. Ele sînt copii găsiţi ai geniului românesc şi dar au dreptul a se bucura de îmbrăţişarea înaltei protectoare a Azilului Elena."

Ediţia proiectată în 1862 urma să aibă un studiu introductiv semnat de Dimitrie Bolintineanu. Din diverse motive, ediţia nu a putut apare în 1862, însă Dimitrie Bolintineanu şi-a publicat studiul în *Reforma* din 18 octombrie 1862, cu titlul *Prefaţă la cîntecele poporane ale d. V. Alecsandri.*

8. Este neîndoielnic că Dimitrie Bolintineanu se referea la revista *Convorbiri literare*, apărută la 1 martie 1867, la Iaşi. Nemulţumirea poetului era provocată, evident, de amplul studiu al lui Titu Maiorescu *Despre poezia română*, cunoscut ulterior sub titlul *O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867*, publicat în *Convorbiri literare* de la nr. 1, din 1 martie 1867, pînă la nr. 8, din 15 iunie 1867. În acest studiu, Titu Maiorescu îl cita de cîteva ori în mod pozitiv pe Dimitrie Bolintineanu, dar, în general, îl deprecia. De pildă, într-o notă, criticul preciza că are în vedere pe Bolintineanu „de mai nainte, pînă la 1852, cînd se făcu publicarea primelor sale poezii; căci peste ultimele lucrări ale sale (*Eumenidele* etc.) trebuie să aruncăm un văl." În alt loc, reproducînd versuri din poezia *La Constantin Negri* a lui Dimitrie Bolintineanu, Titu Maiorescu scria sentenţios: „Toate aceste strofe cuprindt un şir de cuvinte reci, fără imagine, şi prin urmare nici nu sunt poezie; sun un articol de jurnal pus în rime — o monstruozitate literară."

Alături de Dimitrie Bolintineanu erau depreciaţi şi alţi scriitori reprezentativi ai generaţiei de la 1848, în primul rînd Ion Heliade Rădulescu şi Andrei Mureşanu. În *Junimea şi junimismul* (Bucureşti, Editura Minerva, 1975, p. 70), Z. Ornea subliniază, referitor la atitudinea criticistă a lui Titu Maiorescu: „Opiniile sale antipaşoptiste, ca şi, mai ales, blamarea violentă a postpaşoptismului (caricatură hilară a tradiţiei paşoptiste), altfel spus a liberalismului de acum, în 1866 au început să se configureze."

Către BALIGOT DE BEYNE

1

Le 19 Oct. 1857, Jassy

Biblioteca Academiei R.S.R. Coresp. inv. 80298.

Documente privind Unirea Principatelor, vol. III. Corespondenţă politică (1855—1859). Culegerea documentelor, studiul introductiv, rezumatele, notele şi indicele de Cornelia C. Bodea, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1963, p. 325.

Baligot de Beyne (?—1883), ziarist şi diplomat francez. În anii 1848—1849 a colaborat cu Vasile Alecsandri la propaganda făcută în presa franceză în favoarea Principatelor Române. A ocupat funcţia de secretar al consulatului francez din Constantinopol, bine informat asupra complicatelor probleme politice din Orient. A editat şi a condus ziarul *Presse d'Orient*. Recomandat de Vasile Alecsandri şi Costache Negri, a fost numit secretarul lui Alexandru Ioan Cuza, venind în ţara noastră în 1860, unde a rămas pînă la detronarea domnitorului. Retras la Paris, a continuat să se ocupe de interesele familiei Cuza.

1. După încheierea Tratatului de la Paris, la 30 martie 1856, în urma războiului Crimeii, Principatele Române intră într-o nouă fază de dezvoltare. Ieşind de sub protectoratul ţarist, rămîn numai sub suzeranitatea Porţii Otomane, asigurate de garanţia marilor puteri europene. În fiecare principat urma să se convoace cîte un Divan ad-hoc, cu reprezentanţi din toate clasele sociale, iar dorinţele exprimate în aceste Divanuri aveau să fie examinate de marile puteri şi consemnate într-o Convenţie, ce se va încheia tot la Paris, la 7/19 august 1858. Pînă la semnarea Convenţiei, ţările româneşti erau conduse de un caimacam (locţiitor de domn). Problema fundamentală pusă după Tratatul de la Paris era însă Unirea Principatelor Române. Lupta pentru unitatea naţională capătă în această perioadă o largă amploare, o sporită intensitate, dinamizînd toate forţele patriotice, redeşteptînd conştiinţele, stimulînd energiile creatoare, pentru a servi propăşirea ţării, pe multiple planuri. Este o perioadă de adevărată regenerare naţională, de avînt patriotic, luminată de nobilul ideal al unităţii tuturor românilor, de ridicare pe noi trepte de civilizaţie.

În această perioadă, cînd se impunea cu necesitate o acţiune unitară a tuturor forţelor patriotice, a tuturor spiritelor luminate şi inimilor devotate propăşirii naţionale, începe să fie din ce în ce mai viu şi mai categoric exprimată dorinţa de a li se acorda exilaţilor de la 1848 libertatea de a se întoarce în ţară. Toţi cei angrenaţi în entuziastul efort de regenerare naţională erau conştienţi că exilaţii de la 1848, care timp de aproape zece ani, în condiţii

grele, nu încetaseră a trudi pentru binele patriei, erau acum, în perioada respectivă, cei mai indicați să stimuleze și să fortifice, prin devotamentul, clarviziunea și abnegația lor, lupta cu perspective atît de luminoase.

Demersuri pentru întoarcerea exilaților se fac încă de la începutul anului 1856, în primul rînd pe lîngă guvernul Franței și Napoleon al III-lea, care aderaseră deschis și sprijineau efectiv lupta românilor pentru unitate și prosperitate națională. Invocînd demnitatea sa de fost membru al locotenenței domnești, N. Golescu se adresa în scris, la 2 februarie 1856, contelui Walewski, ministru secretar de stat la Departamentul Afacerilor Străine al Franței, solicitînd sprijinul în obținerea dreptului de întoarcere în patrie a exilaților: „La constante sollicitude du gouvernement de Sa Majesté l'Empereur des Français pour les Principautés Danubiennes me donne la hardiesse de venir appeler l'attention de Votre Excellence sur un objet qui intéresse au plus haut degré ces Principautés, mon pays [. . .]. Mais maintenant que Sa Majesté l'Empereur et ses augustes alliés semblent résolus d'établir dans les Principautés un nouvel ordre de choses, conforme à leurs intérêts et à la justice, les patriotes roumains sentent qu'il est de leur devoir d'apporter leur concours à l'oeuvre de reconstitution de leur pays, et j'ose dire que les Principautés aussi les desirent, éprouvent le besoin de leur présence, parcequ'elles ont confiance dans leur dévouement et parcequ'elles comptent parmi eux leurs hommes les plus éclairés.

L'insigne bonheur que j'ai eu d'être à une époque mémorable l'élu de ma nation et d'être reconnu dans la Lieutenance Princière de la Valachie par la Sublime Porte et par les Grandes Puissances ses alliées actuelles, me faut esperer que Votre Excellence ne me réfusera pas le droit de parler en cette occasion au nom de mes compatriotes. Je me flatte aussi de l'espoir que Votre Excellence voudra reconnaître la justice et la nécessité de la mesure en faveur de laquelle j'invoque sa puissante intervention; car, il est incontestable que le gouvernement de Sa Majesté l'Empereur des Français serait trompé dans ses bonnes intentions et que l'avenir des Principautés serait gravement compromis, si les patriotes roumains continuaient à rester hors de leur pays" (N. Corvian *Din activitatea emigraților români în Apus (1853—1857)*, București, Cartea Românească, 1931, p. 39).

Intervenții similare se fac și în Anglia. La 18 iulie 1856, în Camera Comunelor din Londra, deputatul Otway pledează pentru întoarcerea emigraților români în patrie, comunicîndu-i apoi, la 19 iulie 1856, lui D. Brătianu: „Quoique lord Palmerston ne m'a pas répondu hier au sujet des réfugiés roumains, ayant été empeché par un point d'ordre, je puis vous assurer que j'ai eu une conversation avec lui qui ne me laisse aucun doute qu'il s'intéresse à fair donner à tous ceux qui se sont compromis dans les événements de 48—49 la liberté

de rentre dans leur pays" (Al. Cretzianu: *Din arhiva lui Dumitru Brătianu*, București, Imprimeriile Independența, 1933, vol. II, p. 117). Pentru a obține sprijinul Angliei, în această chestiune, D. Brătianu apelează la toate persoanele influente, cu care se afla în relații mai mult sau mai puțin amicale. Unul din prietenii săi apropiați, E. Crowe, corespondentul din Paris al ziarului *Morning Chronicle*, îi comunica la 8 septembrie 1856: „J'ai dîné avec lord de Redcliffe vendredi et j'ai causé avec lui toute la soirée [. . .]. Je lui disais que les proscrits étaient des hommes mûrs et, après tout, plus sensés et plus modérés que les patriotes qui étaient maintenant à Bucharest et à Jassy, et libres d'agir. Lord Redcliffe m'a dit qu'il avait demandé leur rentrée, mais qu'il ne croyait pas que la Porte l'accordera" (*Ibid.*, p. 145). De asemenea, D. Brătianu intervine direct la Foreign Office, din partea căruia primește, la 10 februarie 1857, următorul răspuns, semnat de E. Hammond: „Referindu-mă la scrisoarea dvs. din 6 curent, am primit instrucțiuni din partea lui lord Clarendon de a vă ruga să binevoiți a da informațiuni Excelenței Sale în privința numărului emigraților a căror situațiune i-ați semnalat, precum și asupra locului unde se află acum acei emigrați, asupra motivelor pentru care au fost obligați să-și părăsească patria, cît și asupra piedicei ce se opune actualmente înapoierii lor." Bineînțeles, D. Brătianu răspunde îndată lordului Clarendon, la 11 februarie 1857, arătînd motivele exilării și locul unde se află cei exilați, pledînd cu convingere pentru revizuirea unor hotărîri arbitrare, perpetuate injust timp de aproape zece ani: „En réponse à ma supplique concernant les émigrés roumains, Votre Excellence m'a fait l'honneur hier de me faire demander le nombre de ces émigrés, leurs résidences actuelles, les motifs de leur exil et l'obstacle qui s'oppose aujourd'hui à leur rentrée dans les Principautés. Je m'empresse donc de soumettre à Votre Excellence l'exposé suivant sur la matière:

1) Le mois de septembre de l'année 1848, les Turcs en occupant Bucharest à la demande du général russe Duhamel, qui les accompagnait, ont éloigné des Principautés les Roumains en question pour avoir tenté d'introduire à cette époque dans leur pays des réformes, qui avaient cependant recu l'approbation de la Porte, aussi bien que celles des gouvernements d'Angleterre et de France. Quelques mois après, sans les avoir jugés, pas même par contumace, et au mépris de l'autonomie de la Moldo-Valachie, un firman a converti leur éloignement temporaire en un exil indéterminé.

2) L'obstacle qui s'ppose aujourd'hui au retour des émigrés dans leur pays est l'ordre donné en 1848 de ne pas leur laisser franchir les frontières des Principautés. l'ordre qui est encore en vigueur.

3) Les Roumains exilés en 1848 en vertu du firman dont je viens d'entretenir Votre Excellence étaient au nombre de 35. Cinq d'entre eux sont morts

en exil. Cinq autres sont rentrés à différentes époques dans leur pays au moyen de faveurs spéciales. Il en reste donc encore en exil 25; voinci le tableau de leurs noms et de leurs résidences respectives" (Al. Cretzianu: *Din arhiva lui Dumitru Brătianu*, vol. II, p. 197). Printre aceştia figura şi D. Bolintineanu.

În ţările româneşti, intervenţiile în sprijinul întoarcerii exilaţilor erau numeroase şi din ce în ce mai categorice. Începe chiar o acţiune deschisă în presa vremii, curajoasă, toţi semnatarii pledoariilor vorbind în numele opiniei publice, relevînd necesitatea prezenţei, în momentul istoric respectiv, a celor ce se dovediseră devotaţi patriei şi în afara hotarelor ei. Într-un articol publicat în *Concordia*, an. I, nr. 6, din 23 februarie 1857, p. 2, C. A. Cretzulescu afirma lapidar că „întoarcerea exilaţilor, precum vedem, este dorită de toată lumea". Aceştia, se spunea mai departe în articol, „au dat dovadă de un bun simţ practic, care îi onoară şi care arată că cauza naţională are numai de cîştigat cu întoarcerea lor". Într-un alt articol, publicat în *Concordia*, an. I, nr. 23, din 27 aprilie 1857, p. 89, dezideratul era şi mai accentuat: „Intrarea emigraţilor ar fi o măsură de o bună şi dreaptă politică în aceste zile de regenerare naţională. Inimile noastre sîngerează cu atît mai mult văzînd că porţile patriei stau încă închise pentru persoane cu un caracter onorabil[...]. Sperăm că guvernul, care în această privinţă s-a arătat insuflat de o părintească binevoinţă, va stărui spre a se ridica fără întîrziere orice împedicare, şi a face ca familiele să poată îmbrăţişa pe fiii şi fraţii lor despărţiţi de dulcele sîn al patriei de nouă ani de zile. Această măsură va avea cea mai vie şi mulţumitoare întipărire asupra opiniunii publice". În ziarul *Secolul*, an. I, nr. 33, din 2 mai 1857, p. 1, G. R. Bosueceanu semnează un articol cu modulaţii patetice, invocînd suferinţele fizice şi morale ale exilaţilor, clamînd pentru întoarcerea lor în patria pentru care s-au sacrificat: „Sunt opt ani de zile de cînd unii dintre cei mai aleşi fii ai României rătăcesc pe ţărmuri streine şi sufere toate asprimele unui exiliu. Opt ani, fără casă, despărţiţi, tatăl de copil, şi copilul de mumă; lipsiţi adesea de pîinea din toate zilele, şi bătînd cu sfială la uşa streinului ca să-i ceară un pahar de apă refuzat şi aceasta mai mult decît o dată, 8 ani de nesiguranţă, de lipsă, de persecuţii, de durere; goniţi din loc în loc şi rătăcind din ţară în ţară; trecînd pragurile miniştrilor şi diplomaţilor, cerînd la toată lumea o protecţiune, şi niciodată pentru dînşii, care aveau destule trebuinţe, ci pentru ţara lor, pe care o ştiau în lacrămi şi în apăsare [...]. Multe voce se stinseră pe tărîmuri streine, multe corpuri de-abia putură căpăta o groapă spre a se repauza în ţări depărtate, pe cînd patria lor nu putu avea nici chiar satisfacţiunea a priimi în sînul său, cel puţin morţi dacă nu vii, pe aceşti fii ce se sacrificaseră cu atîta nobleţe pentru binele şi fericirea ei." Un vibrant apel publică şi M. Costiescu în ziarul *România*, an. I, nr. 9, din 7 mai 1857, p. 33: „Sunt nouă ani de cînd România se văzu despuiată de o parte din fiii săi, sunt nouă ani de cînd aceşti oameni rătăcesc pe tărîmuri streine lîncezind de amorul patriei, pe care încă n-o pot vedea! ... Fără a mai zice alt, chemăm privirea părintescului guvern asupra unei chestii atît de nobilă şi atît de dreaptă; îl rugăm în numele omeniei, în numele Patriei, în numele amorului părintesc şi frăţesc ca să ia măsuri pentru ca să facă, să mijlocească ca aceşti oameni să vie în fine, ei cari sunt atît de trebuincioşi, pentru ca să conlucrăm cu toţii la marea operă la care suntem chemaţi, regenerarea naţiunii noastre!"

În acţiunea desfăşurată în presa vremii, în favoarea întoarcerii exilaţilor, s-au făcut şi intervenţii care îl priveau direct pe Dimitrie Bolintineanu. De pildă, articolul *Dorul de Patrie*, apărut în *Concordia*, an. I, nr. 16, din 30 martie 1857, p. 61, era consacrat în întregime poetului, argumentat cu propria sa operă: „Un om al cărui amor patriotic s-a tradus prin versurile cele mai elegante şi mai armonioase cu care se află înzestrată literatura română, fu aruncat de luptele partidelor afară din sînul patriei. În îndelungatul său timp de pelerinagiu pe tărîmuri streine, a publicat un uvragiu întitulat *Călătorii în Palestina şi Egipt*. Deschizînd această carte nu poate citi cineva o pagine făr-a vedea că ea a fost dictată de acea sete divină cu care se nutresc inimele cele devotate ţărei lor. Citind lamentarea ce poetul român adresează României din fundul Egiptului, pe ruinele monastirei Sîntului George, şi pe care nu ne putem opri d-a o transmite aici cititorilor noştri, ne întrebăm cu durere, oare pentru ce amorul ţărei să fie o cauză de nenorocire pentru cei înzestraţi cu dorul d-a cînta faptele patriei şi regenerarea poporului?" Şi după ce transcrie pasajul din însemnările de călătorie ale lui D. Bolintineanu („O patria mea! ţară frumoasă şi întristată! poci eu vorbi de o mare suferinţă, fără să-mi aduc aminte de tine?" ... etc.), articolul din *Concordia* încheia astfel: „A ţine pe aceşti bărbaţi într-un aşa de îndelungat chin este o osîndă care nu se poate împăca cu nici un principiu de umanitate şi echitate".

Dimitrie Bolintineanu acţionează şi el însuşi pentru a se reîntoarce în patrie. Din Constantinopol, unde aştepta acest moment fericit, trimite poeziile *Odă la România* şi *Tu erai frumoasă, o, Patria mea!*, care apar în ziarul *Concordia*, an. I, nr. 27, din 11 mai 1857, p. 107, cu următoarea notă din partea redacţiei: „Amicul nostru Bolintineanu ne trimite de la Constantinopole cîteva poezii noi din care publicăm deocamdată pe cele următoare. Cînd vedem un bărbat cu un aşa de frumos talent suspinînd în streinătate, nu putem decît a ne revolta în contra unor combinări politice care ţin departe de ţară pe unii din cei mai aleşi ai săi fii. Ce argument mai puternic în favorul intrării emigraţilor decît capacitatea şi talentele celor mai mulţi din ei?" Tot din Constantinopol, D. Bolintineanu mai trimite poeziile *Palatul domnilor*

români și *Exilatul*, precum și *Cugetări trase din „Cîntarea României"*, puse în versuri, care apar în *Concordia*, între 15 mai și 8 iulie 1857.

În vara anului 1857, demersurile pentru întoarcerea emigraților capătă forme organizate, mobilizînd întreaga opinie publică, apelîndu-se direct la ocîrmuire sau la reprezentanții puterilor garante. La 8 iunie 1857, beizadea Grigore Ghica, Grigore Filipescu, membri ai Înaltei Curți, Arion, șef de secție la Departamentul Justiției, și bancherul Polihroniade, prezintă caimacamului o petiție cu mai multe mii de semnături, prin care reclamau libertatea exilaților de a reveni în patrie, în momentul atît de important al regenerării naționale, după Tratatul de la Paris, cînd se punea cu atîta acuitate problema Unirii țărilor românești și a reorganizării statului și națiunii române pe baze moderne. „În ajunul unei ere nouă ce se deschide pentru nația noastră, — se spunea în petiție — românii simt trebuința d-a o inaugura prin concordie. Ei vin să ceară de la Înălțimea Voastră reîntoarcerea exilaților, ca o consfințire de uitarea trecutului, ca un semn că toți voiesc binele comun lăsînd orice spirit de partid. Opt ani de exil i-au apucat; familiile lor sufăr de aceasta, noi suntem pe lîngă Înălțimea Voastră interpreții durerii și dorințelor lor.

Către aceste ne zicem: că oricare ar fi mersul cu care faptele lor s-a prețuit, nimeni nu poate tăgădui că n-au fost inspirați de amorul pentru țară; că Tratatul de la Paris a realizat mai multe din lucrurile pentru cari ei au suferit; că toți sunt cuprinși de art. V al Tratatului ce acordă tuturor amnistie, mai cu seamă prin făgăduielile solemne ale Congresului, că țara va fi consultată într-o întreagă libertate, cu o dreptate nepărtinitoare.

Spre a fonda noua sa destinație, Patria are trebuință de luminele și patriotismul tuturor fiilor săi. O singură escluzie am privi-o ca un semn de nenorocire. Să reintre dară frații noștri exilați!" *(Lui C. A. Rosetti*, p. 279*)*.

Caimacamul refuză însă această petiție. Apropiindu-se alegerile, care, conform Tratatului de la Paris, urmau să desemneze Divanurile ad-hoc, cu reprezentanții tuturor claselor sociale, trebuia acționat energic și rapid, partida națională avînd mari speranțe în prestigiul, patriotismul și devotamentul fruntașilor de la 1848, aflați încă în exil. De aceea, îndată ce caimacamul refuză să dea ascultare opiniei publice, se înaintează o nouă petiție, la 10 iunie 1857, către Comisiunea Europeană din București, în care se spunea: „O petiție, acoperită de semnăturile a mai multor sute de oameni onorabili, aparținînd tuturor claselor societății, a fost remisă Excelenței sale prințului-caimacam. Obiectul acestei petițiuni este de a cere repatrierea exilaților din 1848, pentru a putea lua parte și ei la alegerile generale, cari vor hotărî de soarta patriei.

Alteța sa caimacamul n-a crezut de cuviință a primi acea petițiune. Totuși, cererea era conformă cu spiritul Tractatului de la Paris, care vrea ca toate opiniunile și toate interesele să fie admise a concura la libera expresiune a dorințelor țărei. Oamenii, a căror rechemare o cer petiționarii, nu sunt exilați propriu-ziși, deoarece expatrierea lor, considerată de la început ca o simplă măsură de poliție, trebuia să fie provizorie și să înceteze o dată cu împrejurările cari au motivat-o [. . .]. Afară de aceasta, n-a intervenit nici o judecată nici înainte, nici după expulzare, pentru a pronunța în contra lor o suspendare, chiar temporară, a drepturilor lor de cetățeni români. A le interzice astăzi exercițiul celui mai însemnat din aceste drepturi, ar fi o violare flagrantă a legilor noastre, și în același timp o măsură de rigoare inutilă, și cu totul în opunere cu spiritul de echitate, care a prezidat la conferința de la Paris" *(Lui C. A. Rosetti*, p. 280).

Noua petiție, adresată Comisiunii Europene din București, care reprezenta puterile garante, avu un ecou favorabil. Prin intermediul acestei Comisiuni, Poarta Otomană dădu în sfîrșit decretul prin care se permitea intrarea în țară a exilaților. Exprimînd satisfacția opiniei publice față de această măsură, într-un articol publicat în *Anunțătorul român*, an. IV, nr. 44, din 29 iunie 1857, p. 1, C. I. Bădulescu spunea: „Această noutate, răspîndindu-se în tot orașul nostru, fu priimită de toți cu plăcere, mulțumind din tot sufletul unor asemenea generoase măsuri. Nici unul din fiii României nu va avea dar în viitor să plîngă în țări streine neputința de a intra în patria sa, și astfel vor fi toți față de solemna zi ce se pregătește pentru regenerarea patriei lor!"

În urma decretului de amnistie dat de Poarta Otomană, revin în țară mai întîi frații Nicolae și Ștefan Golescu, D. Brătianu și C.A. Rosetti, în ziua de 26 iunie 1857 (*Secolul*, an. I, nr. 48, 26 iunie 1857, p. 3), iar la cîteva zile după aceștia sosește Cezar Bolliac (*Secolul*, an. I, nr. 51, 8 iulie 1857, p. 2), urmat de Christian Tell, Gh. Magheru, Ion Heliade Rădulescu, Ion Brătianu, Al. Paleologu, arhimandritul Iosafat Znagoveanul și C. Bălcescu.

La Constantinopol, unde aștepta momentul reîntoarcerii în patrie, D. Bolintineanu suportă cu greu trecerea timpului. Intenția sa era de a merge întîi în Moldova, unde se afla bunul său prieten Costache Negri și unde G. Sion îi editase un număr de volume. Într-o scrisoare adresată lui Costache Negri, la 3 septembrie 1857, inclusă în acest volum, îi împărtășea: „Sunt sigur că nu mai știi ce m-am făcut pe fața lumii unde vînturile caprițioase ale evenimentelor împinseră barca mea ușoară. Acuma s-a schimbat și soarta noastră și sunt sigur că avem a ne revedea în curînd. Peste cîteva zile voi pleca către căminul părintesc; dar mai înainte, am de gînd să viu să vă văd prin Moldova. Să văd țara ce am cîntat-o odată, fără să o cunosc, și mai ales locurile memorabile unde străluciră odată armele moldovenilor români".

Dimitrie Bolintineanu părăsește Constantinopolul în ziua de 20 septembrie 1857, pornind spre patrie. Cei nouă ani de exil, de zbucium și peregri-

nări, de suferință morală și fizică, luară sfîrșit. Poetul se îndrepta spre pămîntul strămoșesc cu entuziasmul patriotic ce l-a caracterizat întotdeauna, cu dorința fierbinte de a se dărui propășirii țării și poporului român.

În timpul drumului cu vaporul pe Marea Neagră și apoi pe Dunăre, D. Bolintineanu avea impresia că timpul trece enorm de încet, era muncit de gîndul reîntîlnirii cu cei dragi și apropiați odinioară. Mărturie stau în acest sens însemnările din *Călătorii în Moldova*, publicate în *Calendar istoric și literar pe anul 1859*, din care cităm: „Este peste putință a descri impresia ce încearcă cineva, după o lipsă de zece ani, înturnîndu-se în patria sa. Mi se părea că vaporul umblă prea încet și cugetele mele zburau înaintea lui, să întîlnească rude, amici, cunoscuți, mulțime dorită, ce ni se pare că așteaptă cu brațele deschise, cu lacrimi de bucurie în ochi. Astă dată îmi aduceam aminte că timpul schimbase fața și inima celor ce iubeam căci nu mă vor recunoaște încă și voi fi mai strein între ai mei, decît în streinătate, și atunci aș fi dorit să mă înturn de unde plecasem. Se uită cel ce lipsește. Locul său la banchetul amiciei se pierde, numele său se șterge; și cînd se înturnă, se află strein între ai săi, și de multe ori întoarcerea lui este privită ca o indiscreție".

Aceste gînduri negre aveau însă să-i fie spulberate de îndată ce va păși pe pămîntul patriei. Ajungînd la Galați, întrerupse călătoria și merse la Brăila, spre a-și revedea niște vechi prieteni. În port, „omul cu legile", probabil ofițerul de grăniceri, „ce nu avea mai mult de nouăsprezece ani", fu cuprins de o adîncă emoție cînd citi pe pașaport numele lui D. Bolintineanu: „Mă luă de mînă, cătă să mă sărute", notează poetul.

Întorcîndu-se la Galați, pleacă cu diligența spre Iași. În capitala Moldovei fu primit cu entuziasm, cu căldură prietenească. Îndată după sosire, este invitat în cercul deputaților din partida națională, în fruntea cărora se aflau Mihail Kogălniceanu și Costache Negri. Asistînd la discuții, e impresionat de modul în care aceștia stabileau unitatea punctului de vedere ce trebuia apărat în Divanul ad-hoc: „Ca să nu se întîmple certe sau discuții în Divan asupra unor chestii noi, se adunau să le dezbată în particular, unde se vărsa toată furia deputaților și sfîrșeau prin a se înțelege într-un fel: asfel a doua zi erau toți uniți".

Din scrisoarea adresată lui Baligot de Beyne aflăm că D. Bolintineanu împreună cu Marin Serghiescu-Naționalul, au asistat la memorabila ședință din 7/19 octombrie 1857 a Divanului ad-hoc din Moldova, în care s-a votat Unirea țărilor românești *(Documente privind Unirea Principatelor*, vol. III, p. 325). Despre această ședință vorbește și în *Călătorii în Moldova*: „Moldova își aduse aminte de vechea sa mărire. De mulți secoli nu se arătase a fi atît de frumoasă pentru această țară, căci într-acea zi sufletul lui Ștefan trecuse

în sufletele deputaților. Bucuria strălucea pe toate fețele moldave; poporul se îmbăta de speranța fericirilor ce strălucesc în viitor."

2. *Marin Serghiescu-Naționalul* (? — 1872), funcționar în Ministerul de Finanțe. Participant la acțiunile revoluționare din Țara Românească premergătoare anului 1848. În 1840 a făcut parte, împreună cu Nicolae Bălcescu, din mișcarea secretă a lui Dimitrie Filipescu, din care cauză a fost condamnat. A îndeplinit un rol activ în timpul revoluției de la 1848, fiind apoi exilat. Întors în țară împreună cu Dimitrie Bolintineanu, a militat activ pentru Unire. Sub Alexandru Ioan Cuza a îndeplinit funcția de revizor în Ministerul de Interne și de intendent al palatului domnesc din Cotroceni.

3. *Dimitrie Rallet* (sau Ralet) (1816—1858). Jurist și scriitor. Studiile de specialitate și le-a făcut în Germania și Franța, devenind judecător și președinte de tribunal în Botoșani. A participat la revoluția de la 1848. În 1849 ocupat funcția de director al Departamentului Dreptății din Moldova. În 1854 a fost numit ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice. A militat activ pentru Unirea Principatelor Române, făcînd parte din Comitetul central al Unirii. A scris nuvele, schițe de moravuri, piese de teatru și *Suvenire și impresii de călătorie în România, Bulgaria și Constantinopol*, apărute la Paris, în 1858.

4. *Alexandru Hurmuzachi* (1823—1871). A urmat cursurile Facultății de Drept din Viena, pe care a absolvit-o în 1845. Întors în țară, a făcut parte din redacția ziarului *Bucovina*, pe care l-a condus apoi singur, începînd din 1850. A militat activ pentru libertate și unitate națională, desfășurînd o bogată activitate în cadrul Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina.

5. *Constantin Rolla*. Participant la revoluția de la 1848 din Moldova. Membru al Comitetului central al Unirii din Iași și deputat în Divanul ad-hoc din Moldova în 1857. Sub Alexandru Ioan Cuza a fost ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice în 1859 și ministru de Externe în 1861, în guvernul Moldovei.

6. *Anastase Panu* (1810—1867). Participant la revoluția de la 1848 din Moldova. Deputat în Divanul ad-hoc în 1857 și membru al căimăcămiei din Moldova, în 1858—1859. Militant pentru Unire și sprijinitor al partidei naționale în alegerile pentru Adunarea electivă. A avut apoi o evoluție contradictorie, din adept al lui Alexandru Ioan Cuza devenind adversar al domnitorului și părtaș al complotiștilor de la 11 februarie 1866 care l-au detronat.

7. *Petre Mavrogheni* (1819—1887). Militant pentru Unire, candidat la domnie în Moldova, în 1859. În 1866 a devenit ministru de Finanțe. Ulterior a fost ministru plenipotențiar la Roma, Constantinopol și Viena.

8. *Vasile Mălinescu* (1817—1866). Participant la revoluţia de la 1848 din care cauză a fost exilat. După reîntoarcerea în ţară a fost ales deputat în Divanul ad-hoc din Moldova, în 1857, militînd pentru Unire.

9. *Alexandru Balş* (1801—1864). Mare moşier, adversar al Unirii.

2

Le vendredi, [Nov. 1857], Galatz

Biblioteca Academiei R.S.R. Coresp. inv. 20 299.

Documente privind Unirea Principatelor, vol. III. Corespondenţă politică (1855—1859). Culegerea documentelor, studiul introductiv, rezumatele, notele şi indicele de Cornelia C. Bodea, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1963, p. 333.

1. Am datat această scrisoare: noiembrie 1857, deoarece este foarte asemănătoare în conţinut cu scrisoarea pe care Dimitrie Bolintineanu i-a trimis-o lui Alexandru Zanne, la 24 octombrie/5 noiembrie 1857, tot din Galaţi, scrisoare inclusă în acest volum.

2. Marin Serghiescu-Naţionalul. Vezi nota 2 la scrisoarea anterioară.

3. *Presse d'Orient*, ziar condus de Baligot de Beyne. Vezi nota introductivă la scrisoarea anterioară.

4. *August Treboniu Laurian* (1810—1881). Filolog şi istoric. Şi-a făcut studiile la Cluj şi Viena. În 1842 a devenit profesor la gimnaziul „Sf. Sava" din Bucureşti. Împreună cu Nicolae Bălcescu a editat, în 1845, *Magazin istoric pentru Dacia*. A luat parte activă la revoluţia de la 1848 din Transilvania. La sfîrşitul anului 1855 vine la Iaşi şi apoi e numit, la 4 ianuarie 1857, inspector general al şcolilor din Moldova. Nemulţumiţi de măsurile severe luate de August Treboniu Laurian în vederea îmbunătăţirii învăţămîntului public, unii profesori se coalizează contra lui, trimiţînd ministerului o reclamaţie care, aşa cum arată Ilie Popescu Teiuşan şi Vasile Netea, „poate fi rezumată în următoarele fraze scoase din conţinutul ei: « Tot cursul funcţionării domnului Laurian ca inspector al şcoalelor acestei ţări este o persecutare, o maltratare şi o injurie continuă a profesorilor, atît pămînteni cît şi nepămînteni, aşa încît nu există nici un profesor în capitală care să nu fi fost injuriat, disputat şi dezonorat [...]. Datoria care şi-o făcea umblînd din şcoală în şcoală nu o făcea cu blîndeţea cuvenită unui inspector şcolar şi cerută de natura muzelor...»" (*August Treboniu Laurian*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1970, p. 160). Reclamaţia, precizează Ilie Popescu Teiuşan şi Vasile Netea „era evident exagerată. Oricît ar fi fost Laurian de exigent şi de sever, şi temperamentul său impulsiv se preta la aceasta, totuşi e greu de admis că autoritatea sa se manifesta exclusiv prin « persecutarea» şi « maltratarea» sistematică a colegilor săi, şi că, datorită comportamentului său, n-ar fi rămas « nici un profesor» în capitala Moldovei care să nu fi fost « injuriat» sau « dezonorat». Patima reclamaţiilor depăşea limitele obiectivităţii şi ale adevărului. La originea ei se afla nu dorinţa sinceră de îndreptare a unei situaţii considerate dăunătoare dezvoltării normale a învăţămîntului, ci în primul rînd dorinţa de răzbunare a unor elemente lovite de dispoziţiile severe ale lui Laurian. În fruntea lor găsim pe preotul Ionescu, pe care Laurian nu-l găsise apt pentru catedră, precum şi pe Nicolae Măcărescu, pe care inspectorul îl descoperise că, deşi preda la gimnaziu, nu cunoştea declinările limbii latine."

5. În alegerile care au avut loc între 7/19 şi 17/29 septembrie 1857, în Moldova, unioniştii au obţinut o majoritate zdrobitoare: 83 deputaţi unionişti şi numai 4 nesiguri, dintre aceştia doar doi dovedindu-se antiunionişti. În sesiunea Divanului ad-hoc ce s-a deschis la 23 septembrie/4 octombrie 1857, Vasile Alecsandri era ales deputat în judeţul Bacău, cu 47 voturi din 58 de votanţi. Dar, precizează G. C. Nicolescu în *Viaţa lui Vasile Alecsandri* (Bucureşti, Editura pentru literatură, 1962, p. 271), „la prima şedinţă ca şi la cele din 27 sept. şi 4 oct. st. v., el lipseşte, declarîndu-se că e bolnav. În cea din 7 octombrie se spune că « e încă bolnav în Franţa», iar în şedinţa din 10 octombrie st. v., în urma comunicării lui Alecsandri că demisionează, întrucît starea sănătăţii nu-i îngăduie să ia parte la lucrările Adunării, se hotărăşte alegerea unui alt deputat în locul său". Vasile Alecsandri considera totodată că era mai necesar ca propagandist al Unirii la Paris decît ca deputat într-un Divan compus aproape exclusiv din unionişti la Iaşi. În acest sens, el stabilise legături strînse cu ziarele franceze *Le Siècle*, *Le Constitutionnel*, *La Presse*, *La Patrie*, *Journal des Débats*, care deveniseră apărătorii cei mai credincioşi ai cauzei românilor.

6. Detalii numeroase ne oferă Dimitrie Bolintineanu în memorialul *Călătorii in Moldova*, publicat în *Calendar istoric şi literar pe anul 1859* (v. *Opere*, vol. VI, p. 475). Vezi şi scrisoarea către Alexandru Zanne, din 24 octombrie [*1857*] inclusă în acest volum.

7. În timp ce se afla în exil, lui Dimitrie Bolintineanu i s-au publicat romanul *Manoil*, Iaşi, Tipografia româno-franceză, 1855, volumele de poezii *Cîntece şi plîngeri*. Edate sub îngrijirea d. G. Sion, Iaşi, Tipografia „Buciumului român", 1852, *Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*. Edate sub îngrijirea d. G. Sion, Bucureşti, Tipografia bisericească din St. Mitropolie, 1855, şi memorialul *Călătorii în Palestina şi Egipt*, Iaşi, Tipografia „Buciumului român", 1856. Cel ce s-a ocupat de tipărirea volumelor lui

Dimitrie Bolintineanu a fost, așadar, G. Sion, cum lasă să se înțeleagă și din scrisoarea adresată lui Alexandru Zanne, la 24 octombrie 1857, inclusă în acest volum.

3

Boukarest, 16/28 Février [18]64

Biblioteca Academiei R.S.R. Arhiva Cuza, mapa LII, f. 49.

1. La 12 octombrie 1863, prin decretul nr. 976, semnat de Alexandru Ioan Cuza, se formează un nou guvern al Principatelor Române Unite, sub președinția lui Mihail Kogălniceanu, guvern care avea să înscrie cel mai luminos moment din timpul Unirii, îndeplinind un rol hotărîtor, de însemnătate istorică, prin legile și reformele realizate. Din acest guvern face parte și Dimitrie Bolintineanu, ca ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, alături de Ludovic Steege la Finanțe, Al. Papiu-Ilarian la Justiție, N. Rosetti Bălănescu la Externe, Petre Orbescu la Lucrări Publice și Alexandru Iacovache la Război. Încă din primele zile ale instalării sale ca ministru, poetul inaugurează un complex program de activitate, în multiple direcții, dînd dovadă de inițiativă, curaj, clarviziune, spirit de organizare. Dar, mai presus de toate, se afirmă același continuator al idealurilor de la 1848, cum vom arăta mai departe, în notele și comentariile altor scrisori.

Către **PHILARÈTE CHASLES**

Le 21 Avril [1866], Bucarest

Dim. Păcurariu-Claude Pichois: *O carte și șapte personaje*, București, Editura Cartea Românească, 1976, p. 140.

1. Scrisoarea datează din 1866, deoarece, așa cum se precizează în cuprinsul ei, Carol de Hohenzollern a fost adus în România în primăvara acelui an, în urma detronării lui Alexandru Ioan Cuza, la 11 februarie 1866.

2. Așa cum vom arăta mai pe larg la grupajul scrisorilor adresate lui George Marian, Philarète Chasles a prefațat volumul de poezii *Brises d'Orient* al lui Dimitrie Bolintineanu, apărut la Paris, în martie 1866. La mijlocul secolului al XIX-lea, Philarète Chasles (1798—1873) se număra printre reprezentanții de seamă ai culturii și literaturii franceze, profesor la Collège de

France, publicist și eseist, critic și istoric literar, unul din întemeietorii literaturii comparate. După volumul de debut *La Financée de Bénaris* (1825), o mixtură de proză și poezie, și-a început cariera de critic și istoric literar cu *Tableau de la marche et des progrès de la littérature française au XVI-e siècle* (1828). A continuat cu studii despre literaturile engleză și germană, incluse în volumul *Caractères et paysages* (1833), apoi despre literaturile spaniolă și italiană. Notorietatea sa în epocă a fost relevată de E. Margaret Phillips în teza de doctorat *Philarète Chasles, critique et historien de la littérature anglaise* (Paris, E. Droz, 1933), și de Claude Pichois în exegeza *Philarète Chasles et la vie littéraire au temps du romantisme* (Paris, José Corti, 1965). Cum vom arăta mai departe, a manifestat un viu interes și pentru istoria, cultura și literatura română, bucurîndu-se de o vie prețuire în țara noastră. La 9 septembrie 1871 a fost ales membru de onoare al Academiei Române (*Analele Societății Academiei Române*. Sesiunea anului 1871, tom. IV, București, 1872, p. 132). La scurt timp după aceea a fost ales membru de onoare și al Ateneului Român (Claudio Isopescu: *Philarète Chasles e i romeni*, în *L'Observatore romano*, 19 februarie 1950). La moartea lui Philarète Chasles, ziarul *Românul*, din 16—17 iulie 1873, scria: „Om instruit și dădat mai cu osebire studielor literaturelor străine, el fu unul din acei francezi filo-români, carii se ocupă de țara noastră, studiindu-i limba, literatura, moravurile, originea și făcîndu-le cunoscute prin esplicațiuni și critice, în tot Occidentele. Perderea lui este și trebuie să fie simțită cu durere nu numai de toată lumea literară din Francia, dar și din România, care nu poate decît să-i poarte o eternă recunoștință pentru binefacerile ce i-a adus."

3. Pentru a cunoaște istoria, limba și literatura română, Philarète Chasles a apelat la Ulysse de Marsillac. Născut în 1821, la Montpellier, Ulysse de Marsillac s-a stabilit în România în 1852, fiind mai întîi profesor de limba și literatura franceză la Colegiul Național și la Școala militară din București. Ulterior, în 1864, a devenit profesor la Facultatea de Litere din capitala țării noastre. A desfășurat o vie și bogată activitate publicistică în sprijinul deziderătelor fundamentale din acea epocă ale națiunii române, susținînd Unirea Principatelor Române și reformele întreprinse de Alexandru Ioan Cuza. A întemeiat și a condus gazetele *La Voix Roumaine* (1861), *La Voix de la Roumanie* (1861—1866), *Le Pays Roumain* (1867—1871), *Le Moniteur Roumain* (1868—1870) și *Le Journal de Bucarest* (1870—1877). Prelegerile sale de teoria literaturii și le-a reunit în volumul *Leçons de littérature*, apărut în 1859. A mai publicat și o *Histoire de l'armée roumaine*, în 1871. A murit la București, în 1877.

La solicitarea lui Philarète Chasles, Ulysse de Marsillac a început să publice, de la 4 septembrie 1862, în ziarul *La Voix de la Roumanie*, un ciclu

de articole cu titlul general *Lettres sur la littérature roumaine. A Monsieur Philarète Chasles.* Pe baza acestor articole și a cărților primite de la Ulysse de Marsillac, Philarète Chasles și-a propus să țină la Collège de France, din Paris, un curs despre literatura română.

În *Buletinul Instrucțiunii Publice*, din 1—31 martie 1866, p. 406, se publica următorul anunț: „Cu cea mai vie plăcere comunicăm că d. Philarète Chasles, celebrul profesor de la Collegiul de Francia din Paris, urmează a deschide un curs de istoria literaturii române; el mai cu seamă va vorbi despre poezia română. Iaca a treia universitate mare în care frumoasa noastră limbă va fi admirată în producerile sale literarii".

Într-adevăr, la 20 martie 1866 Philarète Chasles ține la Collège de France o prelegere despre poezia română, în care analizează pe larg versurile lui Bolintineanu din *Brises d'Orient.* Prelegerea s-a tipărit mai întîi în *Revue des cours littéraires*, troisième année, numéro 29, 16 Juin 1866, p. 473. În traducere românească integrală a apărut în *Buletinul Instrucțiunii Publice*, din 1—30 iunie 1866, p. 508, cu notele lui V. A. Urechiă. Se reproduce apoi în *Trompeta Carpaților*, an. IV, nr. 464, 20 octombrie 1866, p. 1851, cu acest comentariu: „D. Philarète Chasles, unul din cei mai mari critici ai secului XIX-lea, profesore de literatură la Collegiul de Francia, și prim-bibliotecar al Institutului Franciei din Paris, ingeniosul și spiritualele șef al unei școale care este a sa proprie, unde cugetările filosofice se mărită cu plăcutul; fiul generalului din marea revoluțiune franceză, amicul lui Chateaubriand, autorele a patrusprezece volume și a unor opere de mare însemnătate ce sunt sub tipar în acest moment; pe cînd toate națiunile în Europa pare că și-a dat vorba să arunce asupra românilor vălul mortuariu, vine, apucă și rupe acel văl cu o mînă cutezătoare, și zice Europei latine: Aici este un popul latin și populii latini nu mor! Acest popul latin, această sentinelă a Romei, uitată, abandonată, nu are spre a-și mărturisi viața sa latină, decît urmele romanilor în limba sa: limba. D. Philarète Chasles cutează să ia de mînă acest popor latin și, nu să-l ducă pe la ușele miniștrilor Franciei, nici prin antecamerele jurnaliștilor politici, mai dificili de a fi văzuți decît miniștrii, dară la Collegiul Franciei, în acest focar al ideelor de civilizațiune, care a dat Franciei atîta lumină, atîta glorie! Da, d. Philarète Chasles este singurul francez din familia zeilor celor mai sus-puși în literatură, care a introdus în școalele Franciei ideea că există o limbă română-latină. Atragem luarea-aminte a actualului ministru de la Instrucțiunea Publică și îl rugăm să se gîndească a pune pe d. Chasles în rîndul celor care au obținut naturalizațiunea mare." Iar în final, pleda pentru ideea ca Philarète Chasles să fie subvenționat de guvernul român, ca și Vegezzi Ruscalla, pentru a ține la universitatea din Paris un curs despre literatura română: „Pretindem de la d-l Strat a face cu d. Chasles în Paris, ceea ce a făcut d. Tell cu d. Ruscalla în Turin".

Prelegerea lui Philarète Chasles a fost reprodusă, după traducerea din *Buletinul Instrucțiunii Publice*, integral, și în ziarul *Ordinea*, nr. 26, din 16 octombrie 1866, p. 103.

La începutul prelegerii sale de la Collège de France, Philarète Chasles creiona o succintă caracterizare a poporului român:

« N'allez jamais demander aux oeuvres solennelles, aux poésies d'agrément et d'imitation le secret de la vie nationale; si vous voulez connaître l'Angleterre, lisez Chaucer et Shakespeare; l'Italie, lisez Dante et l'Arioste; la France, Jean la Fontaine, Marot, Montaigne et même Remy Belleau; mais surtout remontez aux sources vives; voyez l'onde jaillir limpide et murmurante du fond populaire, du fond sauvage, du creux des roches mystérieuses et obscures. Ecoutez les premiers souffles de la poésie qui, à l'aube des sociétes, native, incivilisée, intacte, fraîche, respire à peine.

Pour la Roumanie ces documents ne nous font point défaut; grâce à eux nous pourrons nous renseigner exactement sur la nationalité, le génie et les tendances de ces huit millions d'âmes, filles robustes et ingénues des vieilles colonies de Trajan".

Ideea lui Philarète Chasles era aceea că « il y a un génie special, tout à fait roumain», a cărui expresie fundamentală este latinitatea: « La note dominante est l'élément latin. C'est le latin qui constitue les assises même du langage, de la poésie et de la vie nationale». Pentru exemplificare, Philarète Chasles recurge la versurile lui D. Bolintineanu din *Brises d'Orient:* « Pour que vous vous fassiez quelque idée de la langue, de sa sonorité et de son rhythme, je détache un fragment excellent et particulièrement roumain, emprunté au recueil de Démètre Bolintiniano». Poezia larg analizată era *Mihnea și baba.* Alăturînd versurilor românești echivalentele în franceză și latină, Philarète Chasles demonstra latinitatea limbii române; « Sans nous arrêter à la forme poétique, sans nous occuper du mouvement pittoresque et de la vive peinture contenus dans ces vers, soumettons-les à la simple analyse philologique», conchizînd: « Tout y est latin».

La 16 aprilie 1866, Philarète Chasles a mai ținut la Collège de France o prelegere despre literatura română, analizînd baladele populare din culegerea lui Vasile Alecsandri, *Ballades et chants populaires de la Roumanie*, avec une introduction de A. Ubicini, Paris, Dentu, 1855. Cea de a doua prelegere a fost publicată ulterior în *Revue des cours littéraires* din 13 octombrie 1866.

4. Prefața lui Philarète Chasles la volumul *Brises d'Orient* al lui Dimitrie Bolintineanu a avut un viu ecou în țara noastră. La numai cîteva zile de la apariția volumului, ziarul *Reforma*, în nr. 18, din 13 martie 1866, p. 2, o reproduce în întregime, în traducere românească, însoțită de acest comentariu: „D. Dimitrie Bolintineanu a tradus și tipărit poeziile sale în limba

franceză. Primirăm un exemplar prin poştă de la Paris. Aceste poezii sunt precedate de o prefaţă de unul din cei dintîi critici francezi, d. Philarète Chasles, profesor la Colegiul Francii şi conservator al bibliotecii Mazarine." De asemenea, prefaţa e reprodusă şi în *La Voix de la Roumanie*, în nr. 22, din 4 aprilie 1866. Românii macedoneni, sensibili la cuvintele spuse asupra lor de Philarète Chasles în prefaţă, redactează o scrisoare de mulţumire, semnată de vreo patruzeci de persoane, pe care i-o transmite prin intermediul lui Dimitrie Bolintineanu, avînd acest conţinut:

« *Monsieur*,

La colonie des Roumains de la Macédoine, se trouvant à Bucarest, capitale des Principautés Unies, a lu une préface que vous avez bien voulu joindre à l'édition française des poésies de M. Bolintineanou et dans laquelle votre plume puissante a su faire ressortir avec la grace et le génie qui lui sont propres, la figure d'un peuple qui, jadis, joua un rôle dans la drame de l'Empire d'Orient et qui fut depuis condamné à l'oublie et voué au malheur.

Vous êtes venu, Monsieur, le premier en France relever la pierre sépulcrale qui nous cachait et sur laquelle nos ennemis avait écrit: « Morts». — Vous êtes le premier qui avez effacé de votre plume ce mot fatal et qui l'avez remplace par le mot: « Vivants ».

Au nom de nos compatriotes de la Macédoine, de l'Epire et de la Thessalie, nous venous vous remercier, Monsieur, pour les paroles bienveillantes que vous avez consacrées à notre nationalité.

Veuillez bien, Monsieur, agréer nos sentiments de la plus vraie et la plus profonde reconnaissance.

Averchie Arhimandritu
Demetrius Cosacovici

À Monsieur Philarète Chasles, Professeur au Collège de France, Conservateur à la Bibliothèque Mazarine» (Dim. Păcurariu-Claude Pichois: *op. cit.*, p. 142).

5. În vara anului 1865, Dimitrie Bolintineanu întreprinde o călătorie la Paris, din însărcinarea domnitorului Alexandru Ioan Cuza, preocupîndu-se de aflarea unei personalităţi care să accepte funcţia de corespondent politic, de sprijinitor şi apărător al intereselor României în presa franceză. Cu acest prilej solicită şi prefaţa pentru volumul său *Brises d'Orient*, de la aceeaşi personalitate franceză, care avea să fie Philarète Chasles. Problema investirii acestuia cu funcţia de corespondent politic se tergiversează însă, nemaiputînd fi realizată după detronarea lui Alexandru Ioan Cuza, la 11 februarie 1866. Asupra acestei chestiuni vom reveni pe larg la grupajul scrisorilor către George Marian.

Către SOŢIA lui N. CREŢULESCU

Le 3 Nov. 1856, Samos, Vathi

Muzeul Literaturii Române. Cota 17198.

N. Creţulescu (1812—1900). Medic, cu studii la Paris. A luat parte activă la revoluţia din 1848, fiind apoi exilat la Constantinopol. Întors în ţară în 1850, devine ministru sub căimăcămia lui Alexandru Ghica. S-a situat ferm pe poziţii unioniste, sprijinind domnia lui Alexandru Ioan Cuza, în timpul căreia e numit prim-ministru, la 6 iulie 1862, şi apoi în 1865—1866.

1. Vathi, capitala insulei Samos, unde Ion Ghica a fost numit guvernator, în primăvara anului 1854, în împrejurările descrise în scrisoarea *Căpitanul Laurent*. În februarie 1856 a primit titlul de bei (prinţ) de Samos, deţinînd această funcţie pînă la sfîrşitul anului 1858. În Samos, Dimitrie Bolintineanu a stat aproape un an, găzduit de Alexandru Zanne, pe care Ion Ghica îl adusese aici ca inginer de şosele.

2. *Soţii Gropler*, polonezi refugiaţi mai întîi la Bucureşti, apoi la Constantinopol.

3. *Jean-Pierre Claris de Florian* (1755—1794), scriitor francez, autor de fabule, pastorale, idile şi romane sentimentale. A influenţat pe mulţi scriitori români din prima jumătate a secolului al XIX-lea, îndeosebi pe Ion Heliade Rădulescu şi Grigore Alexandrescu.

Către ALEXANDRU IOAN CUZA

Perioada domniei lui Alexandru Ioan Cuza, 24 ianuarie 1859 — 11 februarie 1866, reprezintă cea mai bogată perioadă din viaţa şi activitatea lui Dimitrie Bolintineanu, apogeul rolului politic jucat în epocă. Întors în ţară după nouă ani de exil, într-o vreme în care se hotăra destinul naţiunii române, poetul află momentul prielnic să pună în practică idealurile revoluţiei de la 1848, în noile condiţii istorice, dăruindu-se cu abnegaţie, alături de alţi vechi tovarăşi de luptă, înfăptuirii unităţii naţionale şi realizării dezideratelor fundamentale ale epocii. În ceea ce priveşte activitatea social-politică, Dimitrie Bolintineanu s-a situat, în perioada domniei lui Cuza, printre cele mai de seamă figuri de patrioţi care au ctitorit România modernă. Fie ca ministru, fie ca prieten şi colaborator intim al lui Cuza, atunci cînd nu deţinea nici o funcţie oficială, Dimitrie Bolintineanu s-a numărat printre principalii pro-

motori şi realizatori ai marilor reforme din timpul Unirii, care au înscris pagini luminoase în istoria poporului român.

Potrivit propriilor sale mărturii, din memoriul istoric *Cuza-Vodă şi oamenii săi*, Dimitrie Bolintineanu l-a cunoscut prima dată pe Alexandru Ioan Cuza la scurt timp după revenirea în ţară, în timpul vizitei pe care a întreprins-o în Moldova, la Iaşi. Desigur, afinităţile sufleteşti şi spirituale, dar mai ales identitatea convingerilor şi aspiraţiilor patriotice i-au apropiat de îndată, i-au unit într-o nobilă prietenie, în care poetul a făcut dovada celor mai alese trăsături de caracter, celui mai dezinteresat devotament. Pe Alexandru Ioan Cuza, ca om şi ca domnitor, l-a privit întotdeauna cu dragoste şi respect, l-a admirat cu sinceritate şi încredere, l-a slujit cu abnegaţie şi modestie, dar niciodată nu a ezitat să-i spună demn adevărul în faţă, să-l sfătuiască şi mai ales să-l mustre cu curaj şi loialitate, să-i dezaprobe slăbiciunile şi excesele.

La rîndul său, Alexandru Ioan Cuza a manifestat de la început o deplină încredere în fostul exilat, l-a preţuit fără echivoc, dîndu-şi seama că este unul dintre cei mai oneşti, mai capabili şi mai devotaţi slujitori ai intereselor naţionale şi patriotice. Acest fapt a reieşit limpede după ce Costache Negri a fost numit, în octombrie 1859, agent al Principatelor Unite la Constantinopol şi acreditat în mod separat ca agent al Moldovei şi ad-interim al Ţării Româneşti (G. G. Florescu: *Aspecte privind dezvoltarea relaţiilor internaţionale ale Principatelor Unite* (1859–1866), în *Studii*, an. XVII, nr. 1, 1964, p. 76). Avînd sarcina dificilă de a conduce cele două cancelarii diplomatice, Costache Negri s-a gîndit că cel mai indicat colaborator şi locţiitor al său ar fi Dimitrie Bolintineanu şi de aceea îi scria lui Vasile Alecsandri, la 14/26 decembrie 1859: « Je désirerais avoir Bolintineano au printemps, pour le mettre à la tête des deux chancelleries et me remplacer en cas d'absence. C'est mon ami, je l'estime, et d'ailleurs, j'ai tout confiance en lui» (Costache Negri: *Scrieri*, vol. I, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1966, p. 167). Propunerea îl încînta pe autorul *Florilor Bosforului*, căci, la 4 ianuarie 1860, Vasile Alecsandri îi comunica, din Bucureşti, lui Costache Negri: « J'ai sondé Bolintineano au sujet du poste que tu veux lui confier, il m'a semblé assez disposé à aller te rejoindre à Constantinople dès que le beau temps sera revenu, c'est-à-dire au printemps prochain» (Vasile Alecsandri: *Documente literare inedite. Corespondenţă*, Bucureşti, E.S.P.L.A., 1960, p. 190). Domnitorul Alexandru Ioan Cuza nu a dat însă curs acestei propuneri, vroind să-l aibă pe Dimitrie Bolintineanu printre consilierii săi apropiaţi şi să-i ofere o funcţie oficială, atît pentru încrederea şi preţuirea ce i le acorda, cît şi pentru a-i asigura o poziţie materială stabilă. În acest scop, făcîndu-se purtătorul de cuvînt al lui Alexandru Ioan Cuza, Vasile Alecsandri îl ruga pe Costache Negri să cîştige asentimentul Porţii Otomane, în legătură cu numirea lui Dimitrie Bolintineanu, scriindu-i la 20 februarie 1860: « Le Prince ayant pour Bolintineano une estime toute particulière et plaçant toute la confiance en lui, desire le garder en Valachie; mais voulant en même temps lui créer une position indépendante, il lui destine le poste de membre de la Commission riverain du Danube. Ce poste bien retribué mettra notre ami dans une position convenable sous tous les rapports, et le Prince gardera ainsi un excellent conseiller. Tu es donc chargé de sonder le terrain à Constantinople, et de le préparer même de façon à ce que la nomination de Bolintineano ne subisse pas le même echec que celle de Balaciano» (Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{33(11)}{LVIII}$).

1

Depeşă telegrafică
Sosită la Iaşi în 14 nov. 1860

Biblioteca Academiei R.S.R. Arhiva Cuza, mapa XIV, f. 206.

1. Dimitrie Bolintineanu este numit mai întîi, la 21 aprilie 1860, efor la Eforia spitalelor civile, în locul lui Grigore Alexandrescu, devenit membru al Comisiei centrale, de la Focşani (*Monitorul, ziar oficial al Ţării Româneşti*, nr. 104, 4 mai 1860, p. 433). Peste o lună, la 23 mai 1860, prin decretul nr. 205, semnat de Alexandru Ioan Cuza şi de Vasile Alecsandri, ca ministru secretar de stat la Departamentul Trebilor Streine, Dimitrie Bolintineanu este numit „comisar din partea Ţărei Româneşti, la Comisia Dunăreană" (*Monitorul, ziar oficial al Ţărei Româneşti*, nr. 133, 8 iunie 1860, p. 549).

2

Depeşă telegrafică
Sosită la Iaşi în [mai 1861]

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{50}{LXXVII}$

1. Depeşa telegrafică este, în mod cert, din luna mai 1861, deoarece, la 12 mai 1861 s-a format un nou guvern, sub preşedinţia lui Ştefan Golescu din care a făcut parte şi Dimitrie Bolintineanu, ca ministru secretar de stat la Departamentul Trebilor Streine şi ad-interim la Departamentul Controlului, alături de Vasile Mălinescu la Departamentul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, C. Bălcescu la Departamentul Finanţelor, Grigore Arghiropol la Departamentul Justiţiei (*Monitorul, ziar oficial al Ţărei Româneşti*, nr. 105, 13 mai 1861, p. 417). Încă de la început, guvernul lui Ştefan Golescu s-a con-

siderat un guvern de tranziţie, în aşteptarea momentului istoric al Unirii depline, cînd urma să nu mai existe două guverne separate, unul în Moldova şi altul în Muntenia, ci unul singur pentru toată România. În declaraţia dată în faţa Adunării deputaţilor, în numele tuturor membrilor guvernului pe care îl prezida, Ştefan Golescu spunea:

„În aşteptarea realizării Unirei unanim simţită de naţiunea română şi de mai multe ori rostită de ambele Adunări surori, M. S. Domnitorul a binevoit a ne însărcina cu administraţiunea ţărei.

Programa noului ministeriu este foarte restrînsă.

Ca ministeriu de tranziţiune misiunea sa nu poate fi decît a administra ţara pe calea legală pentru ca ea să poată trece în linişte scurtul timp ce ne desparte de marea şi mult dorita zi în care se va putea proclama Unirea deplină.

Ca ministeriu constituţional el va fi şi numai el răspunzătoriu de actele guvernului M.S." (*Monitorul, ziar oficial al Ţărei Româneşti*, nr. 106, 15 mai 1861, p. 421).

Guvernul lui Ştefan Golescu nu s-a putut menţine însă nici două luni. La 24 iunie 1861 îşi înaintează demisia, care e acceptată la 11 iulie 1861. La 19 iulie e instalat alt guvern, prezidat de Dimitrie Ghica, din care Dimitrie Bolintineanu nu a mai făcut parte. Acesta este ultimul guvern separat al Munteniei. La 11 decembrie 1861 se realizează unirea administrativă a celor două ţări, iar la 22 ianuarie 1862 se formează primul guvern unit al României (Dan Berindei: *Guvernele lui Alexandru Ioan Cuza*, în *Revista arhivelor*, an. II, nr. 1, 1959, p. 147).

2. Componenţa şi atitudinea Camerei deputaţilor a constituit una dintre cele mai grave probleme din întreaga perioadă a domniei lui Alexandru Ioan Cuza. Aleşi în baza legii electorale cenzitare din acea vreme, deputaţii reprezentau, în marea lor majoritate, interesele boierimii şi ale marilor proprietari ostili reformelor democratice, unii dintre ei lipsiţi de orice sentimente pariotice. Iniţiativele, proiectele de lege elaborate de Cuza şi de colaboratorii săi apropiaţi erau sistematic boicotate. Guvernele întîmpinau o rezistenţă adesea îndîrjită, din care cauză erau supuse votului de neîncredere, demisionînd la numai cîteva luni de la instalarea lor. Schimbarea continuă a guvernelor producea mari perturbări în administrarea ţării şi în aplicarea reformelor, crea o atmosferă de instabilitate politică, submina unitatea de acţiune. În faţa acestei situaţii, Dimitrie Bolintineanu îl sfătuia pe Alexandru Ioan Cuza cum ar trebui să procedeze.

3. În depeşă, text în limba română.

4. *Ioan Em. Florescu* (1819—1893), general, ministru de Război în timpul Unirii.

5. Depeşa conţinea, în final, următorul text în limba română, semnat de Marghiloman, în sensul celor comunicate de Dimitrie Bolintineanu: „Modul în care Camera a format votul său da loc la diferite interpelaţii. Naţia aştepta interpelaţia ce-i veţi da Măria Voastră întru înalta înţelepciune spre a adopta şi a se însuşi această augustă interpelaţie. Ca credincios nestrămutat al Înălţimei Voastre am datoria a ruga din nou plecat pe Măria Voastră ca să binevoiţi a da ordinele de-a dreptul către capite de regiment, despre a căror devotament aveţi mai multe probe, căci în coştiinţa mea ministrul de Resbel nu corespunde prin purtarea sa la înalta încredere a Înălţimei Voastre."

3

Depeşă telegrafică
Sosită la Iaşi în 1/6 1861

Biblioteca Academiei R.S.R. Arhiva Cuza, mapa XLVII, doc. 63.

1. Finalul depeşei cu cifru secret.

4

Depeşă telegrafică
Sosită la Iaşi în 1/6 1861

Biblioteca Academiei R.S.R. Arhiva Cuza, mapa XLVII, doc. 64.

1. Ca ministru de Externe, Dimitrie Bolintineanu a reglementat raporturile cu Statele Ioniene, încheind o convenţie cu guvernul englez, prin care acesta renunţa de a mai interveni în numele lor pe cale diplomatică. Merită să amintim că în articolul *Tractatul cu Insulele Ioniene*, publicat în *Independinţa*, nr. 11, din 13 octombrie 1861, p. 37, Ion Ghica scria: „Dl. D. Bolintineanu, într-o şedinţă din luna iuniu trecut, a depus pe biroul Adunării hîrtiele atingătoare de o convenţiune încheiată cu guvernul englez în numele Statelor Ioniane, prin care românii pot moşteni în acel stat, şi ionianii pot moşteni în Principate. Noi credem că guvernul a făcut foarte bine de a încheiat acea convenţiune, încredinţaţi că se constată dreptul de reciprocitate şi lepădarea Engliterei de la orice intervenţiune consulară în pricinile ionianilor. Încheierea unui tractat este totdeauna un semn de viaţă, un act care întăreşte drepturile naţionale."

5

Depeşă telegrafică
Sosită la Iaşi în 2/6 1861

Biblioteca Academiei R.S.R. Arhiva Cuza, mapa XLVII, doc. 71.

6

5 iunie 1861

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{15(1)}{LXXIV}$

Teodor Vârgolici: *Corespondenţă inedită D. Bolintineanu*, în vol. *Comentarii literare*, Bucureşti, Editura Eminescu, 1971, p. 190.

În scurta perioadă în care a fost titularul Departamentului Trebilor Străine, adică ministru de Externe, Dimitrie Bolintineanu nu a avut posibilitatea să realizeze prea multe lucruri. Totuşi, din corelarea datelor sumare şi izolate, rămase în cea mai mare parte necunoscute pînă acum, putem reconstitui activitatea sa din această perioadă, observînd că a fost preocupat de multiple şi importante probleme, acţionînd febril, căutînd să răspundă unor necesităţi curente.

1. Nu sînt puternici. În scrisoare, în limba franceză.

2. Ca ministru de Externe, Dimitrie Bolintineanu era atent la toate evenimentele internaţionale, pentru a adopta faţă de ele o atitudine corespunzătoare şi mai ales favorabilă Principatelor Române. Conferinţa puterilor garante era evenimentul internaţional cel mai important pentru Principatele Române, deoarece la această Conferinţă urma să fie dezbătută problema Unirii depline. În funcţia sa oficială, poetul se preocupa în cel mai înalt grad de locul, data şi buna desfăşurare a Conferinţei, de atitudinea pe care o vor adopta ţările europene participante. Concludent, în acest sens, este răspunsul primit din partea lui Costache Negri, agentul Principatelor Române la Constantinopol, prin scrisoarea din 14/26 iunie 1861: « Vous m'avez demandé par dépêche télégraphique à quel jour se réunirait la Conférence pour l'Union, et je ne vous ai point répondu parce que j'ai calculé que ma lettre précedente arriverait le lendemain de votre dépêche et vous mettrait au fait de la situation plus en détail. Je suis toujours à croire que la Conférence de l'Union se tiendra à Paris; pour ma part, j'en suis bien plus aise que si elle avait lieu ici, car nous y aurions le stimulant de la presse, et puis la chose serait plus sollennellement consacrée dans cette capitale qu'ici, où la politique est plus individuelle et n'a point les allures larges de celle qu'on fait sous les inspirations de l'empereur Napoléon.» În finalul scrisorii, Costache Negri îl asigura că-l va ţine la curent cu mersul evenimentelor şi-l ruga să privească cu încredere rezultatele: « Sous peu je saurai vous dire où et quand se tiendra la Conférence. Ayez de la patience, comme moi, que cette question de l'Union a bien balnchi, je vous assure sans compter le reste» (Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 24).

Dimitrie Bolintineanu era, desigur, îngrijorat de amînarea Conferinţei, cerea mereu informaţii de la Costache Negri, acesta trimiţîndu-i o nouă scrisoare de răspuns, la 20 iunie/1 iulie 1861: « On ne saint point encore ici où se tiendra la Conférence. Tous sont bien occupés tant de leurs propres affaires, que de celles des autres, et quoique notre question soit une des plus urgentes, elle subit les fluctuations des événements majeurs. La reconnaissance du nouveau royaume d'Italie par la France accélèrera sans doute la Conférence, dont la réunion seule est nécessaire pour obtenir le résultat que nous désirons; si cette Conférence tarde, je vous le répète, ce retard n'a point d'autre cause que le choix du lieu et surtout les autres nombreuses et importantes question qui surgissent de tout côté» (Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 72).

Conferinţa puterilor garante se va deschide abia în toamnă, la 13/25 septembrie 1861, cînd Dimitrie Bolintineanu nu va mai fi ministru de Externe. Totuşi, după cum vom vedea, el va primi, cu acest prilej, pe cale particulară, însărcinări importante din partea lui Alexandru Ioan Cuza.

3. Caricatura a apărut în revista satirică *Nichipercea*, an. II, nr. 8, 27 mai 1861, p. 64, cu următoarea legendă: „Iată, cinstiţi boieri, alesul nostru viitor care ne va conduce la fericire pe calea regulamentară. Trăiască prinţul strein!"

4. *Saint-Marc Girardin* (1801—1873), scriitor şi om politic francez, profesor la Sorbona, membru al Academiei Franceze. A călătorit în Principatele Române, în 1836, publicîndu-şi însemnările în cele două volume de *Souvenirs de voyages et d'études*, apărute la Paris, în 1852—1853. Manifestînd interes şi simpatie faţă de ţările româneşti, a intervenit în favoarea cauzei lor prin articolul *Les Principautés du Danube*, apărut în *Revue des Deux Mondes*, tom. XVIII, din 15 noiembrie 1858, prin care susţinea Unirea şi drepturile românilor în faţa Europei.

5. *Léon Plée* (1815—1879), publicist francez, unul dintre cei mai activi filo-români din Franţa, întemeietor al publicaţiei *Revue des auteurs unis* şi secretar de redacţie al ziarului *Le Siècle*, în ale cărui pagini au fost apărate drepturile naţionale ale românilor. Unul din articolele sale, apărut în *Le Siècle* din 3 martie 1859, a fost tradus în limba română şi tipărit în broşură aparte, la Bucureşti, cu titlul *Chestia Principatelor înaintea Europei*, în care sublinia: „Poporul român voieşte Unirea. Unirea deplină, întreagă şi desăvîrşită, Unirea militară, Unirea administrativă, Unirea politică." În încheiere,

scria: „Patrioţilor români! Aveţi mai multă încredere, voi aţi făcut toate cîte aţi fost datori a face; Dumnezeul popoarelor vă va îndeplini lucrarea.“

6. *Atanasie (Tănase) Bolintineanu*, coborîtor dintr-o altă familie cu acelaşi nume, fiul paharnicului Dinu Bolintineanu (N. Petraşcu: *Dimitrie Bolintineanu*, Bucureşti, „Bucovina“, 1932, p. 11). În timpul revoluţiei din 1848, numele său figurează în caseta primelor numere din *Poporul suveran*, ca fondator al acestei gazete, alături de St. Bolintineanu, T. Piscupescu şi C. Mănciulescu. În 1857 avea rangul de pitar, posesor al unei proprietăţi denumită „Bolintin“, cum rezultă din *Lista proprietarilor din districtul Ilfov ca renu s-au prezentat spre a se înscrie în listele electorale (Documente privind Unirea Principatelor*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1961, p. 417). În 1859 locuia în Bucureşti, făcînd abonamente printre cunoştinţele sale la *Marea bibliotecă clasică universală*, pe care o iniţiase Dimitrie Bolintineanu şi care consemna acest fapt la sfîrşitul volumului său *Bătăliile românilor*, apărut în acel an, în *Lista d-lor abonaţi*. Într-adevăr, Alexandru Ioan Cuza l-a numit directorul poştei din Bucureşti. A murit la începutul anului 1862, iar peste un an şi ceva, în iunie 1863, şi-a sfîrşit viaţa şi soţia sa, Ecaterina, sora lui Dimitrie Bolintineanu (*Buciumul*, an. I, nr. 50, 20 iunie 1863, p. 199).

7. *Cezar Librecht*, figură de tristă amintire din timpul Unirii, care a influenţat în mod negativ domnia lui Alexandru Ioan Cuza şi a contribuit la detronarea sa. În lucrarea *Viaţa şi opera lui Cuza-Vodă* (Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1966, p. 355), Constantin C. Giurescu precizează: „I se reproşa apoi, lui Cuza — şi din păcate acest repros era în parte fundat — că se înconjurase de o «camarilă», adică de o clică ce izbutise să-i cîştige încrederea şi care, folosindu-se de această încredere, făcea trafic de influenţă şi se îmbogăţea. În fruntea acestei camarile se găsea Cezar Librecht, directorul general al poştelor şi telegrafului, străin de origine — era de fel din Belgia — şi care, inteligent, abil şi curtean, ştiind să se facă util, ajunsese să aibă o reală putere, sugerînd soluţii, determinînd numiri, înaintări şi destituiri, supraveghind din umbră pe miniştri şi mai ales înbogăţindu-se, în văzul şi în indignarea lumii. Librecht, prin reţeaua sa de subalterni, şi prin legăturile sale personale, informa pe domn asupra prefecţilor, şefilor de instituţii, miniştrilor şi chiar asupra primului-ministru. Dar şeful telegrafului şi poştelor nu informa numai; adeseori, el formula şi aprecieri, sugera şi soluţii [...]. Librecht ridică în 1864—1865 o casă somptuoasă: e casa de astăzi a Universităţii, de pe strada Dionisie Lupu. Construcţia acestei case a reclamat sume importante.“

8. *Petrache Nenişor*, registrator la Departamentul Dinlăuntru. A luat parte la revoluţia de la 1848 din Ţara Românească, fiind apoi exilat. În vara anului 1849 l-a însoţit pe Nicolae Bălcescu în Transilvania.

7

Depeşă telegrafică
Sosită la Iaşi în 11 iun. 1861

Biblioteca Academiei R.S.R. Arhiva Cuza, mapa XLVII, doc. 225.

1. În primăvara şi vara anului 1861, în perspectiva Conferinţei puterilor garante, doi adversari ai lui Cuza, Lascăr Catargiu, în Moldova, şi Gheorghe Ştirbei, în Muntenia, încep să facă agitaţie în problema aducerii unui prinţ străin. Acţiunile lor ostile au fost însă învinse. În lucrarea *Domnia lui Cuza-Vodă* (vol. I, Iaşi, Tipografia editoare „Dacia“, 1903, p. 198), A. D. Xenopol precizează: „Domnitorul care singur cunoştea pe deplin starea negocierilor întru dobîndirea Unirei, ştia totodată ce periculoasă era, pentru obţinerea unui rezultat favorabil, reînvierea chestiunei principelui străin. Trebuia deci căutat de înăbuşit pe cît se putea atare manifestare, şi din contra, să se arate că ţara s-ar fi lepădat acuma de această năzuinţă şi că era mulţumită cu Unirea sub principele pămîntean pe care îl dobîndise. De aceea ocîrmuirea, pe de o parte, inserează în *Monitorul oficial al Ţărei Româneşti* un comunicat prin care spune că «cele din urmă ştiri ale agentului ţărei la Paris sunt că chestia principelui străin este neadmisibilă; că nimene nu s-a gîndit la aceasta şi că va fi opoziţie la o asemenea propunere ori de unde ar veni»; iar pe de alta, nu ne vom mira dacă vom vedea manifestîndu-se în Principate o mişcare pentru susţinerea domnului băştinaş, mişcare a cărei legătură cu guvernul, ba poate chiar inspirare din partea lui nu se poate cu totul tăgădui. Dar mai este apoi de luat în băgare de seamă şi ambiţia domnitorului, care acum tocmai, cînd era în ajunul de a izbuti, după silinţi urieşe şi o frămîntare atît de îndelungă, să realizeze Unirea, nu putea fi dispus a se coborî de pe tron, pentru ca altul să se folosească de munca şi de chinurile lui. Mai dorea apoi ca prin Unire să ajungă mai departe, la realizarea cîtorva reforme mari, de care inima lui era alipită, şi pentru a căror împlinire tocmai Unirea deschidea o luminoasă perspectivă.“

La interpelarea lui Gheorghe Ştirbei, în dezbaterile Adunării deputaţilor din 18 mai 1861, Dimitrie Bolintineanu îi răspunde că „în urma demersurilor şi stăruinţelor necurmate ale Î.S. domnitorului, Poarta a încuviinţat Unirea deplină a ambelor Principate. Puterile se vor întruni în Conferinţă, pentru a hotărî această chestiune (*Monitorul oficial al Ţărei Româneşti*, 20 mai 1861).

2. Lovindu-se necontenit de opoziţia Adunărilor de deputaţi, alcătuite în marea lor majoritate din boieri şi mari proprietari adversari ai legilor şi reformelor iniţiate atunci, în primul rînd ai legii electorale, Alexandru Ioan Cuza adresează Porţii Otomane şi puterilor garante un memorandum în care analiza obiectiv această stare de lucruri şi solicita rezolvarea ei prin

elaborarea unei noi legi electorale și înfăptuirea Unirii depline. În acest memorandum, precizează A. D. Xenopol *(op. cit.*, p. 204*)*, „Domnitorul arăta întâi cum el a știut a reține puternica mișcare către Unire, ce începuse cu alegerea lui, care mișcare voia să meargă mai departe, amenințînd să complice războiul Italiei cu o serioasă conflagrație orientală. Această purtare a domnitorului, ținută de el în interesul Europei, expunea guvernul lui la izbucnirea unor nemulțumiri lăuntrice, ceea ce era cu atîta mai rău cu cît, avînd a aplica principiile civilizatoare ale Convenției și a dezrădăcina abuzurile unui trecut deplorabil, avea nevoie de tot prestigiul, pe care numai încrederea în alesul țărilor putea să i-l deie; apoi alegerea lui, lovind în ambițiile multor altora, și recunoașterea ei întîmpinînd greutăți la oarecare puteri, chiar după dobîndirea investiturei de la Poartă, tot rămăsese în țară minți nemulțămite de noua stare a lucrurilor. Pe lîngă aceste cauze de îngreuiere, se mai adăuga complicata mașină guvernamentală și faptul că Convenția, concentrînd reprezentația națională în mînile unui mic număr de vechi privilegiați, aceștia se foloseau de nerealizarea Unirei, spre a ridica adeseori glasuri, personal interesate, îmbrăcate în mantia interesului obștesc. Dovadă a fost proiectul de constituție al Comisiei centrale, pe care domnitorul a fost nevoit a-l respinge și a dizolva Adunările care, cu toate aceste îl aleseseră pe el."

În memorandum se demonstra, mai departe, că „dreptul Adunărilor de a pune în acuzare pe miniștri a devenit un izvor de abuzuri, la niște Adunări ale cărora majorități se compuneau din vechi privilegiați, regretînd trecutul și conduși cu iscusință de niște năzuitori la tron. Așa a fost atacată dispoziția luată de miniștrii lui, de a întinde legile de impozite la toate clasele societăței deocamdată prin ordonanțe, spunînd că se calcă Convenția, impunîndu-se o dare fără să fie votată de Adunări, cînd prin acele ordonanțe nu se făcea decît a se înlătura privilegiul de a nu plăti toți locuitorii dările existente, mai ales că complicata mașină guvernamentală trebuia să întîrzie foarte mult votarea noilor legi. Cînd foștii privilegiați nu puteau face altfeliu, trăgănau la nemărginire dezbaterile, apoi răsturnau minister peste minister, așa că mersul propășirei era împiedecat prin repețitele crize de guvernămînt. Se poate întreba, întrucît o așa purtare a foștilor privilegiați le este ea folositoare, sau singurul lor scop este mai mult a-și sătura patima lor urîcioasă și personală? Apoi cum se poate spera o sinceră aplicare a art. 46 din Convenție, cînd acesta depărtează de reprezentația națională pe toți cei ce aveau de așteptat ceva de la reformele sociale impuse de ea, și se încredințează dezbaterea organică a marilor principii civilizatoare chiar în mîna acelora pe care îi lipsește de la avantajele exclusive de care s-au bucurat pînă acum? Analizînd apoi legea electorală impusă de Convenție, domnitorul arăta neputința aplicărei ei din cauza prea restrînsului număr de alegători și citează mai ales cazul ridicol al colegiului din Ismail, compus de *un singur alegător*, care alegîndu-se el singur, în colegiul direct ce el concentra în persoana sa, trimitea astfeliu el singur un deputat în Adunarea generală."

În continuare, A. D. Xenopol precizează: „După această analiză a elementelor guvernamentale pe care Convenția le punea la îndemîna domnului, memorandul arăta neputința în care se afla acest din urmă de a conduce afacerile și cere, ca leac al acestei stări de lucruri, unirea ministeriilor și a Camerilor și reforma legii electorale. Dacă în puntul cel dintăi, acel al unirei, urmează memorandul, foștii privilegiați se arătau a nu găsi un motiv de nemulțumire, ei nu puteau deloc să încuviințeze reforma sistemului electoral, mai ales că domnitorul rostea îndoiala dacă această reformă ar putea fi îndeplinită de Adunările române, deoarece cu greu se putea aștepta ca reprezentanții actuali ai națiunei să împingă abnegația pînă acolo încît să se sinucidă ei înșiși politicește, și că deci nu ar fi mijloc a se aștepta reforma legii electorale de la deputații ieșiți din colegiile de astăzi. Este însă tot atît de greu puterei executive a lucra cu un sistem electoral protivnic transformărei sociale stipulate de Convenția de Paris. În scopul deci de a arăta faptele ce se petrec în Principate, domnitorul însărcinează pe agentul său să aducă la cunoștința puterilor garante cuprinderea memorandului."

8

Depeșă telegrafică
Sosită la Iași în 22/6 1861

Biblioteca Academiei R.S.R. Arhiva Cuza, mapa XLVII, doc. 227.

1. Pentru a-l susține pe Alexandru Ioan Cuza și reformele pe care le inițiase, arată A. D. Xenopol *(op. cit.*, p. 199*)*, „se subscrisese două petițiuni din partea poporului, una pe cîmpia de la Filaret în București, alta, tot în cuprinsul celei din București, pe cîmpia de la Frumoasa, la Iași, prin care petiții se cerea respingerea domnului străin și constituirea statului unitar sub alesul din 5 și 24 ianuarie, ca o reprezentare adevărat națională, prin lărgirea dreptului electoral. O alta asemene petiție circula prin districte."

9

Depeșă telegrafică
Sosită la Iași în 30 iunie 1861

Biblioteca Academiei R.S.R. Arhiva Cuza, mapa XLVII, doc. 233.

10

Depeșă telegrafică
Sosită la Iași în 1 iulie 1861

Biblioteca Academiei R.S.R. Arhiva Cuza, mapa XLVII, doc. 235.

11

Depeșă telegrafică
Sosită la Iași în 3/7 1861

Biblioteca Academiei R.S.R. Arhiva Cuza, mapa XV, f. 515.

1. După vizita sa în Principatele Române, Léon Flée îi scrie lui Alexandru Ioan Cuza, la 29 iunie 1861: « Il me reste à remercier encore une fois Votre Altesse de la mission que son gouvernement m'a confié et ses bontés que ses ministres et les autorités de Bucharest ont eues pour moi» (Biblioteca Academiei R.S.R. Arhiva Cuza, mapa XLVII, f. 130).

12

Depeșă telegrafică
Sosită la Iași în 4/7 1861

Biblioteca Academiei R.S.R. Arhiva Cuza, mapa XVI, f. 23.

1. În depeșă, text în limba română.

13

No. 755, 10 iulie 1861

Monitorul, jurnal oficial al Țărei Românești, nr. 154, 14 iulie 1861, p. 612.

1. *Alexandru Zanne* (1821–1880). În 1848 a fost redactor la *Poporul suveran* și comisar al guvernului revoluționar la Pitești. Din această cauză a fost exilat la Constantinopol și Brusa, lucrînd ca inginer al administrației turcești. Chemat de Ion Ghica în Samos, a condus aici lucrările de drumuri și șosele pînă în 1859, cînd se întoarce în țară. Primește mai întîi funcția de șef de divizie în Departamentul Lucrărilor Publice, în 1859. La propunerea

lui Dimitrie Bolintineanu este numit de Cuza șef al cancelariei publicațiunilor oficiale. Devine apoi inginer șef al orașului București (1862–1864), director în Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice (1863–1864), cînd Dimitrie Bolintineanu este titularul acestui minister. Ulterior ajunge director al Arhivelor Statului din București. În 1845 și-a publicat volumul de poezii *Din preludările lui Alexandru Zane*. Împreună cu Dimitrie Bolintineanu și M. Costiescu a tradus romanul *Mizerabilii* de Victor Hugo, în 1862.

14

29 oct. s.v. [1861]
Buiucdere

Biblioteca Academiei R.S.R. Arhiva Cuza, mapa XV, f. 516–520.

Documente și manuscrise literare, vol. I, alese, publicate, adnotate și comentate de Paul Cornea și Elena Piru. Cu un cuvînt înainte de prof. univ. Alexandru Dima, București, Editura Academiei R.S.R., 1967, p. 95.

1. Fiind vorba în această scrisoare de Conferința puterilor garante privind Unirea deplină a Principatelor Române, care a început la 13/25 septembrie 1861, la Constantinopol, e clar că scrisoarea datează din acest an.

2. Alexandru Ioan Cuza a aprobat demisia cabinetului lui Ștefan Golescu, din care făcea parte și Dimitrie Bolintineanu, la 11 iulie 1861 (*Monitorul, jurnal oficial al Țărei Românești*, nr. 152, 12 iulie 1861, p. 603). La numai cîteva zile îl reintegrează însă pe poet în postul de comisar al Țării Românești în Comisiunea Dunării, „cu retribuțiunea acestui post de la ziua priimirei de către Noi a demisiunei sale din funcțiunile de ministru al Trebilor Străine", prin decretul nr. 363, din 16 iulie 1861 (*Monitorul jurnal oficial al Țărei Românești*, nr. 157, 18 iulie 1861, p. 624).

Potrivit mărturiilor lui Dimitrie Bolintineanu din memoriul istoric *Cuza-Vodă și oamenii săi*, domnitorul a regretat demisia cabinetului Ștefan Golescu și mai ales a poetului și a lui Vasile Mălinescu, în care avea mare încredere, amîndoi fiind reprezentanții și continuatorii idealurilor de la 1848. Chemîndu-l la Iași pe Dimitrie Bolintineanu, domnitorul i s-a confesat cu amărăciune și cu ton de reproș: „Pusesem în voi, liberali, oameni de la 1848, toate speranțele mele spre mîntuirea relelor țărei. Voiesc a da libertatea celor cinci milioane de români clăcași de la o clasă de oameni cari răpind libertățile interioare ale patriei, n-au știut a-i da în schimb nici cel puțin întărirea naționalităței. Acea castă este moartă, pe ea nu mă pot sprijini; viața fuge de moarte. Pe străini nu mă pot sprijini prea mult și alături de voința nației, căci interesele Europei trec la ei asupra intereselor țărei mele. În țară nu mă rezemam decît pe partida

cea mai jună, aceea care are mai multă viață și generozitate. Astfel mă sprijinirăți voi, încît astăzi, ca să nu compromit armonia, să fiu nevoit a alerga din nou la casta care nu mai are nimic a face în viitor?" Consecvent principiului său de a nu comite nici o ilegalitate, D. Bolintineanu a răspuns domnitorului că, în urma votului de neîncredere asupra guvernului din care făcea parte, nu avea altă soluție decît demisia: „Îi spusei că noi nu puteam face altfel pe cît eram pe tărîmul legalității, pe care domnul însuși ne silise a rămînea nestrămutați; că nu era din partea noastră rea-voință, ci din contra alergasem la acel mijloc tocmai spre a înlesni poziția domnului pe cale legală."

Bucurîndu-se în continuare de încrederea și prețuirea lui Cuza, D. Bolintineanu nu numai că e repus în postul său, ce-i drept mai mult onorific, din Comisiunea Dunării, dar primește o serie de misiuni importante, considerat fiind un consilier intim, clarvăzător și devotat, al domnitorului și al politicii sale. Cînd se deschide Conferința puterilor garante, la 13/25 septembrie 1861, la Constantinopol, Cuza îl trimite pe Bolintineanu ca reprezentant personal al său, pentru a-l ține la curent cu mersul lucrărilor și totodată pentru a fi util acțiunilor întreprinse de Costache Negri. Multe detalii deosebit de interesante, în această direcție, le aflăm în lucrarea lui D. Bolintineanu *Cestiunea Unirii la Constantinopole*, apărută în 1861. Problema Unirii depline a țărilor românești era tratată diferit de marile puteri. Poarta Otomană, prin ministrul de externe Aali-pașa, invoca dreptul de a interveni pe cale militară în Principate în eventualitatea unei nerespectări a Convenției de la Paris. Pe de altă parte, Austria pretindea ca Unirea să fie admisă numai pe timpul domniei lui Cuza, urmînd ca după aceea Principatele Române să fie din nou separate. Ca reprezentant al țărilor românești, C. Negri protestă contra ambelor propuneri, „cu energia și convicțiunea ce dă amoarea patriei", cum spune D. Bolintineanu. Singura putere europeană care susținea cauza românilor, unirea deplină, era Franța, prin guvernul lui Napoleon al III-lea. Dacă Austria, mai ales, nu-și schimba punctul de vedere, Franța urma să nu mai participe la Conferință, în semn de protest, lăsînd Principatelor Române dreptul de a-și hotărî singure soarta.

Ideea că Unirea deplină trebuia proclamată de însăși națiunea română, în numele dreptului de autonomie și independență, era îmbrățișată de D. Bolintineanu încă din perioada cînd era ministru de Externe. În lucrarea sa *Cestiunea Unirii la Constantinopole* pleda pentru aceeași idee, demonstrînd compatrioților săi că numai ei sînt chemați să-și impună voința în fața puterilor străine: „Unirea este cum românii vor voi să fie. Cine poate vreodată să ne oprească de a fi uniți, cînd noi vom voi a rămîne uniți? Să ne violeze dreptul de autonomie, cînd noi vom voi să fie respectat?" D. Bolintineanu nu se mulțumea însă a formula întrebări, ci îndemna la acțiune, cu aceeași luciditate: „Dar românii ce fac? Aici este întrebarea cea mai serioasă. O națiune nu-și asigură pentru mult timp libertățile sale prin tractate; între streini tractatele devin nule cînd nu sunt sprijinite de puterile morale și materiale. Străinii se introduc în lucrările noastre din întru prin poarta ce certele și diviziunile noastre le lasă deschisă. Istoria ne spune că niciodată românii au nu fost învinși cu armele, ci cu intrigile. Dar mi se răspunde că toate aceste diviziuni se sting și toate partidele vor fi unite cînd este vorba de patrie. Se poate; dar timpul nu ne-a lipsit spre a dovedi aceasta: ce am făcut? Și ce ne rămîne a face în fața cu Unirea? Unii găsesc că fermanul prin oarecare article violează drepturile de autonomie, și trebuie a protesta. Suntem cu totul de această părere, însă iată cum. Unirea este recunoscută de puterile garanți. Românii nu au decît să o proclame."

În timp ce se afla la Constantinopol, ca trimis personal al lui Cuza la Conferința puterilor garante, D. Bolintineanu are prilejul să confrunte opiniile diplomației străine cu realitățile politice din țară, să discearnă în mod obiectiv care erau meritele și ezitările domnitorului, să mediteze asupra măsurilor ce trebuiau luate. La 29 octombrie 1861 îi trimite lui Cuza această scrisoare, cu un conținut deosebit de interesant și revelatoriu, din care putem deduce lesne atît relațiile intime dintre poet și domnitor, cît și convingerile ferme în numele cărora acționa fostul ministru de Externe. Cu sinceritate și obiectivitate, loial și deschis, D. Bolintineanu aducea în fața domnitorului probleme de hotărîtoare însemnătate pentru acea epocă, pentru bunul mers al țării. D. Bolintineanu împărtășea punctul de vedere că puterea executivă, adică guvernul, rămăsese la discreția și jocul retrograd al Adunării legislative, alcătuită din mari proprietari și boieri ostili regimului lui Cuza. Cu un ușor ton de mustrare, îl sfătuia pe domnitor să procedeze energic, să asigure stabilitatea guvernului, în care să intre oameni devotați și cu sentimente patriotice, să contracareze opoziția Adunării și, la nevoie, să o dizolve. Cu alte cuvinte, pregătea terenul pentru lovitura de stat din 2 mai 1864.

În scrisoarea lui D. Bolintineanu pulsează convingerea profundă că Alexandru Ioan Cuza, în condițiile istorice ale epocii, trebuia să întrupeze prin faptele sale idealul sublim al unității naționale. Pentru aceasta, îl îndemna pe domnitor să-și alcătuiască un partid de adevărați și devotați patrioți, pe care să se bazeze și care, la rîndul lui, să-i sprijine eforturile nobile pentru ridicarea țării pe înalte trepte de civilizație modernă. Cuvintele lui D. Bolintineanu erau grave, severe, dar depărtate de patetismul gratuit și retorismu de paradă, adresîndu-i-se domnitorului cu sufletul deschis, stăpînit de emoție.

În final, Dimitrie Bolintineanu revenea la problema fundamentală a acelei vremi, Unirea deplină. Consecvent convingerii sale, îl îndemna pe Cuza ca,

în caz că puterile garante vor tergiversa acest lucru. Unirea deplină să fie consfinţită de însăşi naţiunea română, personificată în domnitor, chiar fără a mai fi consultată Camera deputaţilor, care putea fi dizolvată. Evoluţia ulterioară a evenimentelor va confirma punctele de vedere ale lui Dimitrie Bolintineanu.

3. *Constantin Duca*, zis *popa Costa*. Supus rus, fost preot şi fost voluntar în armata ţaristă în timpul războiului Crimeii. Incidentul a avut loc în septembrie 1861, prezentat astfel de A. D. Xenopol (*op. cit.*, p. 212): „Un arnăut popa Constantin, maior în armata rusească, venise în Iaşi pentru o pricină a lui şi ceruse la ministrul Justiţiei, Rolla, să-i aducă nişte acte de la un tribunal de judeţ. Avînd rusul o purtare puţin cuviincioasă, în audienţa ce o ceruse la ministru, acesta îl dădu afară. Popa Constantin provocă pe Rolla la duel; iar Consiliul Miniştrilor dispuse darea lui afară din ţară. Cînd fu să se execute hotărîrea, popa Constantin se opuse cu putere, împuşcă un ofiţer şi un soldat şi numai după o luptă înverşunată fu rănit şi prins. Domnul, care era în Bucureşti, simţi îndată greaua poziţie în care-l pusese afacerea lui popa Costa. Pe de o parte se temea de a nu-şi înduşmăni pe Rusia, tocmai în momentul cînd avea mai mare nevoie de sprijinul ei, în chestia Unirii, pe de alta, avea de apărat onoarea ţării. El scăpă din încurcătură, ordonînd preşedintelui Divanului ca în 24 de ore popa Costa să fie judecat şi condamnat la moarte, ceea ce se şi face; iar după aceea domnul îl graţiază. Cînd primi vizita consulului, totul era sfîrşit."

4. Reconstituim, pe scurt, după temeinica monografie a lui Ovidiu Papadima, *Cezar Bolliac*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1966, obsedanta poveste a bijuteriilor, care a planat mult timp asupra poetului, creîndu-i numeroase dificultăţi în viaţa şi activitatea sa. În vara anului 1849, aflîndu-se cu Nicolae Bălcescu în Transilvania, Cezar Bolliac primeşte misiunea, din partea revoluţionarilor maghiari, de a cumpăra bunăvoinţa lui Omer-paşa, comandantul armatei otomane, oferindu-i bijuteriile contelui Zichy, executat prin spînzurătoare. La 8 august 1849 se semnează o chitanţă de primire pentru nouă butoni cu briliante şi o pereche de pinteni de aur cu briliante, de la ministrul de Finanţe al guvernului revoluţionar maghiar, Duschek, la ordinul lui Kossuth. Totodată se redactează o notă amănunţită despre natura obiectelor date lui Bolliac: numărul briliantelor, calitatea şi mărimea lor etc. Nota e semnată de Fülepp Lupoh, comisar al guvernului maghiar. Evenimentele din Transilvania s-au precipitat însă brusc şi Cezar Bolliac nu şi-a mai putut îndeplini misiunea, restituind lui Kossuth bijuteriile. În ciuda declaraţiilor lui Cezar Bolliac şi a numeroaselor intervenţii în apărarea sa datorate lui Nicolae Bălcescu şi Ion Ghica, acuzaţia calomnioasă că şi-a însuşit aceste bijuterii a continuat să amărască existenţa poetului. Ori de cîte ori aveau

ocazia, adversarii politici ai lui Cezar Bolliac nu ezitau să aducă în discuţie această problemă, zădărnicindu-i acţiunile. Astfel s-a întîmplat şi în timpul alegerilor din iunie 1860, cînd poetul a candidat la Giurgiu. A fost ales deputat cu 9 voturi din 12, iar Adunarea Naţională, în şedinţa din 5 iulie 1860, nu validează alegerea sa, aducîndu-se iarăşi în discuţie chestiunea bijuteriilor contelui Zichy, proliferînd calomnia şi punîndu-l într-o situaţie critică.

5. *Sir Henry Bulwer* (1801—1873), om politic englez, venit în Principatele Române după 1856, în vederea clarificării situaţiei politice. A devenit apoi ambasador al Angliei la Constantinopol.

6. În timpul Conferinţei puterilor garante, de la Constantinopol, precizează A. D. Xenopol (*op. cit.*, p. 222), „Domnitorul se putea aştepta la o dezlegare favorabilă în chestiunei Unirei. De aceea el şi ia oarecare măsuri, în vederea acestei îndepliniri. Ministerul muntean ia dispoziţii ca, prin înţelegere cu preşedintele Consiliului din Moldova, în prevederea Unirei definitive a Principatelor şi spre înlăturarea oarecăror piedici la punerea ei în lucrare, să se numească o comisie mixtă, compusă din 8 membri moldoveni şi 8 munteni, care să proceadă, fără întîrziere, la unificarea legiuirilor şi regulamentelor administrative."

7. *Alexandru Dim. Ghica* (1795—1862), fost domn al Ţării Româneşti (aprilie 1834 — octombrie 1842), apoi caimacam în 1856.

8. Lovitură de stat. În scrisoare, în limba franceză. Se referă la lovitura de stat din Franţa, de la 2 decembrie 1852, cînd Napoleon III s-a proclamat împărat.

9. *Lavalette*, ambasadorul Franţei la Constantinopol.

10. „Ce păcat că nu putem conta pe prinţul Cuza! S-ar fi putut face mari lucruri!" În scrisoare, în limba franceză.

15

Depeşă telegrafică
Sosită la Iaşi în 1 ianuarie 1862

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{15(2)}{LXXIV}$

Scrisoarea este edificatoare pentru raporturile intime de colaborare dintre Alexandru Ioan Cuza şi Dimitrie Bolintineanu, la acea dată poetul nemaideţinînd nici o funcţie oficială.

1. *Gh. Costaforu* (1821—1876), jurist, profesor universitar de Drept, om politic conservator.

2. *C. Bozianu* (1815–1882), jurist profesor universitar de Drept, om politic conservator. În 1865 a devenit secretar de stat la Interne, Agricultură și Lucrări Publice.

16

Depeșă telegrafică
Sosită la Iași în 19 ianuarie 1862

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{15(3)}{LXXIB}$

1. *Nicolae Pisoțchi*, locotenent-colonel, rudă cu Alexandru Ioan Cuza, membru influent al camarilei.

17

Le 2 Février 1862, Bucarest

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{15(4)}{LXXIV}$

1. *Grigore Bibescu-Brîncoveanu*, fiul fostului domnitor Gheorghe Bibescu. Își spunea Brîncoveanu după mama sa, Zoe, născută Mavrocordat, dar înfiată de banul Brîncoveanu.

18

Bukarest, 9-bre 1862

Biblioteca Academiei R.S.R. Arhiva Cuza, mapa XLVII, doc. 189.
Documente și manuscrise literare, vol. I, p. 99.

1. După înfăptuirea Unirii depline, la 26 ianuarie/7 februarie 1862 se desființează ministerele din Moldova, instituindu-se, în locul lor, ca o măsură de tranziție, directorate. Școala militară din Iași se mută în București, contopindu-se cu cea de aici. Se mută, de asemenea, administrația poștelor. Iașii nu mai au calificativul de capitală. În lucrarea *Viața și opera lui Cuza Vodă* (p. 129), Constantin C. Giurescu precizează: „Evident, toate aceste schimbări, consecințe inevitabile ale Unirii depline, creează o stare de agitație și nemulțumire între unii ieșeni; nu era vorba numai de o scădere de rang, de prestigiu, ci și de una cu caracter economic, comerțul și meșteșugurile fiind atinse prin desființarea, strămutarea sau reducerea a o sumă de instituții, cu personalul

aferent. Spre a se acorda o compensație fostei capitale, se propune în Cameră – mai întîi în ședința din 18 februarie, de către deputatul P. Cazimir, apoi în ședința din 9 martie, de către deputatul Văsescu — instalarea la Iași a Înaltei Curți de Casație și Justiție ce urma tocmai să-și înceapă funcționarea. Această propunere este combătută însă, pentru rațiuni de stat, nu numai de către deputații munteni, dar chiar de către exponenții deputaților moldoveni, de ieșenii Kogălniceanu și Anastase Panu. Propunerea, pusă la vot, cade neîntrunind decît 36 voturi pentru față de 52 contra. Reacția la Iași este vie; se ard în piață portretele celor doi fruntași care combătuseră propunerea; mișcarea cuprinde chiar și pe C. Rolla, fost ministru și unul din cei mai activi unioniști de odinioară. El întocmește o petiție de protest, care urmează a fi iscălită, nu numai în Iași, dar și în ținuturi."

2. Un articol referitor la petiția antiunioniștilor din Moldova a apărut în *Reforma*, nr. 35, din 30 august 1862, dar nesemnat. Foarte drastic în ton, articolul reclama numirea unei comisii de medici care să cerceteze starea mintală a semnatarilor petiției, adăogînd: „Orice act de această natură este o trădare națională. Orice român ar subscri un asemenea act este un trădător de patrie."

19

1 ghenariu 1863

Biblioteca Academiei R.S.R. Arhiva Cuza, mapa L, f. 230.

20

No. 1080, 18 octomvrie [1863]

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 210, 22 octombrie 1863, p. 873.

1. Scrisoarea datează, evident, din 1863.

2. La 12 octombrie 1863, prin decretul nr. 976, semnat de Alexandru Ioan Cuza, se formează un nou guvern, sub președinția lui Mihail Kogălniceanu (*Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române*, nr. 202, 12 octombrie 1863, p. 841). Noul guvern avea să înscrie cel mai luminos moment din timpul Unirii, îndeplinînd un rol hotărîtor, de însemnătate istorică, prin legile și reformele realizate. Din acest guvern a făcut parte și Dimitrie Bolin-

tineanu, ocupînd importanta funcție de ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, alături de Ludovic Steege la Finanțe, Al. Papiu-Ilarian la Justiție, N. Rosetti Bălănescu la Externe, Petre Orbescu la Lucrări publice și Alexandru Iacovache la Război.

Primind această funcție de mare încredere și răspundere, Dimitrie Bolintineanu devine principalul colaborator și sprijin al ilustrului om de stat Mihail Kogălniceanu, amîndoi fiind cei mai de nădejde sfetnici ai domnitorului. Încă de la primele zile ale instalării sale ca ministru, poetul inaugurează un complex program de activitate, în multiple direcții, inclusiv în domeniul silvic, care îi revenea tot lui, dînd dovadă de inițiativă, curaj, clarviziune, spirit de organizare. Dar, mai presus de toate, se afirmă același continuatoi al idealurilor de la 1848.

Ca ministru al Instrucțiunii Publice s-a ilustrat printr-o serie de reforme și realizări care i-au înscris definitiv numele printre cei mai de seamă promotori ai învățămîntului din țara noastră. Inițiativele și acțiunile sale au cuprins întreaga sferă a învățămîntului public, de la cel sătesc și pînă la cel universitar, fiind dominate toate de ideea culturalizării poporului, de a asigura condiții favorabile tuturor celor destoinici, de a crea instituții la nivelul civilizației moderne.

Modestia, probitatea morală, spiritul de echitate și de dăruire au fost atributele fundamentale care l-au caracterizat pe Dimitrie Bolintineanu în timpul activității sale ministeriale, ca de altfel în tot restul vieții. Pentru a cunoaște, măcar în parte, exemplara sa comportare, reproducem o succintă evocare publicată de Duiliu Zamfirescu, sub pseudonimul Don Padil, în *România liberă*, nr. 1938, din 18 decembrie 1883: „Se povestește, între altele, că fiind indus în eroare de unul din subalternii săi, trimise lui vodă să iscălească un decret prin care se făcea o mare nedreptate. Cîteva minute mai tîrziu veni un prieten, și, dintr-o vorbă într-alta, îi spuse despre mișelia care era gata să se sancționeze de domn. Bolintineanu tocmai se îmbrăca. Fărăsă mai asculte nici un cuvînt, sări în trăsură cum se afla și țintă la palat! Vodă era gata să iscălească.

— Stăi, Măria ta!

Vodă, mirat, se opri. Cînd își aruncă ochii la el, ministrul era numai în ciorapi. Cuza rîse cu plăcere și nu iscăli."

La 19 iulie 1864, fără nici un motiv explicit, Dimitrie Bolintineanu își dădu demisia din guvernul prezidat de Mihail Kogălniceanu. În memoriul istoric *Cuza-Vodă și oamenii săi*, poetul nu insistă asupra acestei împrejurări. Principala cauză care l-a determinat la acest gest se pare a fi refuzul domnitorului de a sancționa legea Instrucțiunii Publice, elaborată în timpul ministeriatului său. În lucrarea *Viața și opera lui Cuza-Vodă* (București, Editura

Științifică, 1966, p. 268), Constantin C. Giurescu susține că, pe lîngă aceasta, ar mai fi fost și „dezacordul cu atitudinea dură adoptată de primul-ministru și ministrul de Interne Kogălniceanu față de presă." Într-adevăr, la scurt timp după lovitura de stat din 2 mai 1864, începuse suprimarea unor periodice. La 22 mai/3 iunie a fost interzisă revista satirică *Nichipercea* a lui N. T. Orășanu, iar la 29 mai/10 iunie *Aghiuță* al lui B. P. Hasdeu. Organul liberalilor radicali, *Românul*, de sub conducerea lui C. A. Rosetti, e suprimat la 9/21 iulie. *Libertatea*, care înlocuise *Românul*, încetează la 23 iulie/4 august.

În urma demisiei lui Dimitrie Bolintineanu, Cuza numește pe Nicolae, Crețulescu în funcția de ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice. În aceeași zi, 19 iulie 1864, prin decretul nr. 859, domnitorul îl numește pe Dimitrie Bolintineanu membru al Consiliului de Stat (*Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române*, nr. 160, 20 iulie/1 august 1864, p. 719). Era, desigur, o nouă dovadă a prețuirii deosebite de care se bucura poetul din partea lui Alexandru Ioan Cuza.

Una dintre cele mai frumoase și mai emoționante recompense morale primite pentru activitatea sa ca ministru al Instrucțiunii Publice a fost scrisoarea deschisă a studenților din București, adresată în semn de omagiu și de simpatie, publicată în *Dîmbovița*, an. VI, nr. 34, 29 iulie 1864, p. 134:

„Junimea studioasă te-a iubit ca poet, te-a adorat ca ministru al Instrucțiunii Publice. Ca poet i-ai înflăcărat sentimentele nobile. Ca ministru ai făcut-o să crează că junimea studioasă nu mai e disprețuită.

Cari din junii studenți nu a tresărit de bucurie văzîndu-te numit la Ministerul Instrucțiunii Publice? Cari din junii studenți nu avură speranța că dv. veți ridica Instrucțiunea la înălțimea meritată? Ei nu se amăgeau în speranțele lor. Ministru al Instrucțiunei, fuseși părintele ei! Organizarea făcută de dv. Instrucțiunei, adăogirea gimnaziclor, înființarea Școalei Normale, atît de necesare, vorbesc cu destulă elocință despre amoarea ce aveți de Instrucțiune. Subscrișii studenți își îndeplinesc o datorie aducîndu-vă, prin publicitate, mulțumirile lor cele mai respectuoase pentru dorința ce ați avut, pe cînd vă aflați ministru, de a înălța Instrucțiunea.

Dar toate aceste nu sunt puse încă în fapt, să sperăm că actualul d. ministru va termina cele proiectate de dv.

Dar de ce vă retraserăți mai-nainte de a vă termina opera? Cel puțin de ce nu vă vedem membru al Consiliului superior, ca să știm că n-am perdut pe părintele studenților?

Dar de ce retragerea dv. de la Ministerul Instrucțiunii Publice produse întristare în junii studenți? Fiindcă junimea studioasă de astăzi și cea viitoare consideră pe Dimitrie Bolintineanu de amicul școalelor."

21

No. 30222, 22 octombre [1863]

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 219, 2 noiembrie 1863, p. 911.

1. Publicarea scrisorii atestă datarea ei în 1863.

2. Deşi poet, Dimitrie Bolintineanu nu şi-a limitat raza activităţii sale ministeriale numai la domeniul ştiinţelor umaniste. O egală atenţie a acordat învăţămîntului în domeniul ştiinţific. Dintr-un comentariu publicat în *Buciumul*, nr. 193, din 13/25 februarie 1864, aflăm că „ministrul amic al poporului, amic al luminii şi al şcoalelor" a reorganizat cabinetul de fizică, „a luat toate măsurile pentru repararea aparatelor şi pentru înălţarea lor din starea de ruine în care le-a lăsat indiferenţa timpilor ce au trecut."

3. Dimitrie Bolintineanu a acordat o mare atenţie dezvoltării învăţămîntului superior, din dorinţa de a da un nou impuls propăşirii culturale şi ştiinţifice a ţării noastre, de a crea instituţii similare celor din alte ţări cu veche tradiţie în această direcţie. Ca ministru al Instrucţiunii Publice a avut marele merit, printre altele, de a întemeia cea dintîi Facultate de Litere, la Bucureşti. La numai zece zile de la numirea sa în guvern înaintează lui Alexandru Ioan Cuza această scrisoare. Domnitorul a aprobat propunerea prin decretul nr. 1047, din 30 octombrie 1863, precum şi regulamentul de funcţionare, ambele publicîndu-se în acelaşi număr din *Monitor*: „Se instituie la Academia din Bucureşti o Şcoală superioară de litere, în scop de a forma profesori gimnaziali în ramurile limbilor clasice şi moderne, ale literaturei şi filosofiei, istoriei şi geografiei." Pentru început, se prevedea ca Şcoala superioară de litere să-şi organizeze cursurile pentru anii I şi II. În primul an, studenţii urmau să frecventeze „a) Istoria filosofiei, b) Istoria literaturei clasice, c) Istoria critică universală antică, d) Istoria critică a ţărilor române". În cel de al doilea an, cursurile aveau ca obiect „a) Filosofia (psihologia, logica, metafizica şi etica), b) Istoria literaturei moderne, c) Istoria critică universală medie şi modernă, d) Istoria critică a ţărilor române şi a literaturei române, e) Gramatica comparativă a limbilor elene, latine, române, italiene, ispanice şi portugalice, f) Arheologia clasică, g) Pedagogia şi metodica."

În regulament ne preciza că „fiecare materie din programa prescrisă se va prepune de trei ori pe săptămînă, adică: profesorii vor ţine fiecare cîte două lecţiuni şi cîte o conferinţă cu studenţii lor", iar „studenţii vor fi datori a urma regulat cursurile şi a face toate lucrările prescrise". Pentru a promova, studenţii urmau să fie „supuşi la două examene pe an, atît în scris cît şi orale, iar profesorii vor califica după meritele lor." De asemenea, pentru a facilita

accesul la această nouă şi de viitor instituţiune de învăţămînt superior, se acordau cincisprezece burse, „de cîte 150 lei pe lună", pentru studenţii lipsiţi de mijloace materiale, iar „obţinerea burselor va urma prin concurs." După absolvire, beneficiarii acestor burse aveau obligaţia ca, timp de zece ani, „să fie în serviciul statului."

22

[1863]

Biblioteca Academiei R.S.R. Arhiva Cuza, mapa XVI, f. 114.

Teodor Vârgolici: *Corespondenţă inedită D. Bolintineanu*, în vol. *Comentarii literare*, p. 192.

1. Scrisoarea datează, evident, din 1863, cînd se pregăteau marile reforme sociale din timpul Unirii, împroprietărirea ţăranilor şi secularizarea averilor mînăstireşti, reforme care au marcat momentele culminante ale domniei lui Alexandru Ioan Cuza, ale epocii de la începutul celei de a doua jumătăţi a secolului al XIX-lea, cu consecinţe profunde în întreaga evoluţie social-economică şi politică a ţării noastre. Dimitrie Bolintineanu era de părere că întîi de toate trebuia înfăptuită legea rurală, a împroprietăririi ţăranilor.

23

28 decem. [1863], Bucureşti

Biblioteca Academiei R.S.R. Arhiva Cuza, mapa XI, f. 531.

1. Cu certitudine, scrisoarea e din 1863, deoarece la data de 28 decembrie din acel an era ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice.

2. Azilul Elena Doamna a fost înfiinţat în toamna anului 1862 (A. D Xenopol: *op. cit.*, vol. II, p. 221).

24

Ian. 14, 1864

Arhivele Statului Bucureşti, Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, dosar 418, *1864*, vol. I, f. 63.

1. *Constanța Dunca-Schiau* (15 februarie 1843 — ?) A studiat la Viena și Paris. În 1863 a ocupat prin concurs catedra de morală și pedagogie la Școala centrală de fete din București. Tot în 1863 a prezentat domnitorului și Camerei legislative un proiect de organizare a învățămîntului pentru fete. Alexandru Ioan Cuza a fost receptiv la propunerea lui Dimitrie Bolintineanu și i-a acordat Constanței Dunca un premiu de 100 de galbeni pentru această lucrare, publicată cu titlul *Femeia femeiei*, în 1863. A editat și a condus publicația *Amicul familiei*, între anii 1863—1865 și în 1868, în care a publicat scrieri originale și numeroase traduceri din literatura universală. A mai publicat comediile *Martira inimei* (1870) și *Motiv de despărțenie sau Ce deputat !* (1871), povestirile pentru copii *La Alma* (1881), *Feminismul în România* (1904).

25

No. 1174, 15 ianuarie [1864]

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 13, 18/30 ianuarie 1864, p. 56.

1. Data publicării atestă anul 1864.

2. Prin decretul nr. 60, din 15 ianuarie 1864, publicat în același număr din *Monitor*, Alexandru Ioan Cuza aprobă propunerea lui Dimitrie Bolintineanu.

26

No. 2530, 29 ianuarie 1864

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 25, 1/13 februarie 1864, p. 107.

1. Prin decretul nr. 136, din 30 ianuarie 1864, publicat în același număr din *Monitor*, Alexandru Ioan Cuza aprobă propunerile lui Dimitrie Bolintineanu.

27

No. 2651, 30 ianuarie 1864

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 30, 7/19 februarie 1864, p. 127.

1. Rezoluția lui Cuza: „Se aprobă".

28

No. 4192, 12 fevruarie 1864

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 73, 30 martie/11 aprilie 1864, p. 333.

1. Prin decretul nr. 385, publicat în același număr din *Monitor*, Alexandru Ioan Cuza aprobă propunerea lui Dimitrie Bolintineanu.

29

No. 5219, 21 februarie [1864]

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 47, 27 februarie/10 martie 1864, p. 197.

1. Rezoluția lui Cuza: „Se aprobă".

30

No. 7261, 10 martie [1864]

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 60, 13/25 martie 1864, p. 257.

1. Rezoluția lui Cuza: „Se aprobă."

31

No. 7665, 2/14 aprilie 1864

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 76, 2/14 aprilie 1864, p. 355.

1. Rezoluția lui Cuza: „Se aprobă."

32

No. 13080, 29 aprilie/11 mai 1864

Arhivele Statului București, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, Țara Românească, dosar 1503, 1864, f. 3.

1. Rezoluţia lui Cuza: „Se aprobă". Dimitrie Bolintineanu adaugă: „Deocamdată se va publica numai pentru numirea p. Radu Şapcă."

33

No. 18604, 11 iunie [1864]

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 152, 10/22 iulie 1864, p. 679.

1. Rezoluţia lui Cuza: „Se aprobă".

34

No. 19999, 20 iunie [1864]

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 144, 1/13 iulie 1864, p. 652.

1. Prin decretul nr. 735, publicat în acelaşi număr din *Monitor*, Alexandru Ioan Cuza aprobă propunerile lui Dimitrie Bolintineanu.

35

No. 21133, 3 iulie [1864]

Monitorul. jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 149, /19 iulie 1864, p. 663.

1. Cea mai de seamă realizare a lui Dimitrie Bolintineanu, ca ministru al Instrucţiunii Publice, a fost întemeierea Universităţii din Bucureşti, act de însemnătate istorică şi de valoare naţională. Prin decretul nr. 765, din 4 iulie 1864, Alexandru Ioan Cuza aprobă acest act. La 7 iulie 1864, Dimitrie Bolintineanu prezidează solemnitatea oficială a deschiderii Universităţii din Bucureşti.

36

14 noiem. 1864

Arhivele Statului Bucureşti, Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, dosar 418, 1864, vol. II, f. 173.

1. Rezoluţia lui Alexandru Ioan Cuza: „Se recomandă ministrului nostru secretar de stat la Departamentul de Culte şi Instrucţie." O altă rezoluţie, semnată indescifrabil: „Avînd în vedere că zisul uvragiu ar putea fi cu mulţumire distribuit ca premiu la elevi, avînd în vedere că autoru merită încuragiare pentru lucrările sale, din paragrafu premiilor literale se va da autorului lei *cinci mii*, iar din paragrafu premiilor anului corent i se va da lei *nouă mii*, conform angajamentului aci exprimat."

Împrumutul obţinut a fost de bun augur. În primăvara anului următor vede lumina tiparului ediţia în două volume *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*, Bucureşti, Tipografia lucrătorilor asociaţi, 1865, iar peste încă un an apare volumul *Brises d'Orient*, Poésies roumaines, traduites par l'auteur lui-même, précédées d'une préface de M. Philaréte Chasles, Paris, E. Dentu, 1866.

Către C. ESARCU

[12 februarie 1871]

Arhivele Statului Bucureşti, Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, dosar 782, 1871, f. 2.

Constantin Esarcu (1836—1898), a fost profesor de zoologie şi Botanică la Universitatea din Bucureşti. În 1871 era ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice. În 1865 a întemeiat, împreună cu V. A. Urechiă, societatea „Ateneul Român", iniţiind o subscripţie publică de amploare pentru construirea clădirii Ateneului Român. A editat şi revista *Ateneul Român* în 1866—1869 şi 1894—1895.

1. Scrisoarea lui Dimitrie Bolintineanu este înregistrată la această dată.

2. Titlul corect: *Viaţa lui Traian August, fondatorul neamului românesc.*

3. Titlul corect al ediţiei a doua, din 1870: *Viaţa şi faptele lui Ştefan-Vodă cel Mare.*

4. Titlul corect: *Ştefan Gheorghe-Vodă sau Voi face doamnei tale ce ai făcut tu jupînesei mele.*

5. Rezoluţia lui C. Esarcu:

„Avînd în vedere serviciile aduse literaturii şi limbii române de către d-nu D. Bolintineanu;

Avînd în vedere mijloacele restrînse ale numitului şi nemulţumitoarea poziţiune în care se află actualmente dupe mai mulţi ani de muncă literară şi servicii publice;

Avînd în vedere utilitatea cărţilor ce propune ministerului a se cumpăra pentru distribuţiune de premii;

Pentru aceste motive decidem a se cumpăra cărţile indicate în aceasta, pentru care i se va emite mandatul cuvenit de patru sute şi nouă lei, bani patrusprezece (409, 14), şi aceasta din cumpărări de cărţi şi premii."

Către GABRIELY

15/27 octombrie 1852, Brusa

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{46}{DCVIII}$

Nu ştim precis cine era acest Gabriely. Numele său îl mai întîlnim într-o scrisoare a lui Ion Ghica trimisă lui Dimitrie A. Creţulescu, la 27 februarie 1855, din Samos: „Ma femme, Gabriely et moi nous vous souhaitons de la gloire, des grades et des décorations" (Ion Ghica: *Opere*, vol. V, ediţie îngrijită note şi comentarii de Ion Roman, Bucureşti, Editura Minerva, 1988, p. 131)

1. Cuvînt turcesc, însemnînd moşie mare, lucrată printr-o învoială cu ţăranii.

2. În timpul exilului în Turcia, la Brusa, Dimitrie Bolintineanu se simte puternic încercat de văpăile erosului. În 1852 ne apare îndrăgostit de fiica lui Costache Negri, Iosefina, stăpînit chiar de dorinţa de a o cere în căsătorie. Născută prin 1835—1836, din legătura nelegitimă a lui Costache Negri cu cîntăreaţa Sabina Heinefitter, dar recunoscută apoi legal, Iosefina nu dispunea de nici o avere materială, situaţie care-l determina pe tatăl ei să fie foarte reţinut faţă de insistenţele poetului, peregrin sărac şi chinuit pe drumurile nesigure ale exilului. La 22 septembrie 1852, Costache Negri îi scria lui Ion Ghica: „Iată că-ţi trimet teatrul lui Alecsandri şi poeziile lui Bolintineanu. Cît pentru acest din urmă, ştii că au îndrăgit să vede pe fata mè. Eu am agiuns de sînt sărac, el asăminea, şi pentru că viitorul să nu mă apuce blăstămat de către ei, a mè datorie este a gîndi la dînsul cu acel sînge răce şi înţălepciune ce nu are poezia care priveşte toate în floare trandafirie. Mai cu vreme, cînd să vor mai preface încungiurările proaste în care astăzi mă aflu, şi înainte de toate cu învoirea fetii, nu mă voi împotrivi, iar păr-atunce voi lucra după cum cer adevăratele îndatoriri părinteşti — adică mai întîi de toate a sigurepsi o pîine permanentă bietii fetii mele. Aceste ţi le scriu ţie, iubite Ion Ghica, ca unul ce eşti cu minte bărbat, nevroind asăminea a le scrie Bolintineanului, cu care în asăminea pricină eu nu pot să am dreptate din orbirea cu care îl bagă înşălătoarele iluzii ale poeziei" (Costache Negri: *Scrieri*, vol. II, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1966, p. 51). Ulterior, cînd şi iluziile lui Dimitrie Bolintineanu se spulberaseră, Iosefina s-a căsătorit cu Vasile Romalo,

fiul prietenului lui Vasile Alecsandri, la moartea căruia, întîmplată la Constantinopol, în 1849, poetul scrisese poezia *La mormîntul lui Gr. Romalo*. Sentimental şi nestatornic, permanent îndrăgostit, cum va rămîne tot restul vieţii, dar necăsătorindu-se niciodată, Dimitrie Bolintineanu a înlocuit-o în scurt timp pe Josefina cu Filomela, cum reiese din această scrisoare către Gabriely.

Către ION GHICA

1

22 mai 1847, Paris

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{47(1)}{DCVIII}$

Teodor Vârgolici: *Corespondenţă inedită D. Bolintineanu*, în vol. *Comentarii literare*, p. 184.

1. Printre elementele importante din biografia lui Dimitrie Bolintineanu, mult timp controversate, se numără şi data plecării poetului la studii, în capitala Franţei. Dincolo de rigoarea reclamată de exactitatea istorico-literară, precizarea acestei date oferă posibilitatea de a cunoaşte atmosfera în care s-a aflat tînărul poet român la Collège de France, ce cursuri a audiat, ce influenţă au exercitat asupra sa agitaţiile revoluţionare din jurul iluştrilor profesori Jules Michelet, Edgar Quinet şi Adam Mickiewicz, din anii 1845—1847, activitatea depusă în cadrul Societăţii Studenţilor Români din Paris etc., toate acestea constituind cea mai importantă perioadă din existenţa poetului înainte de 1848, perioada adevăratei sale formări spirituale şi morale.

Această dată a fost vehiculată confuz încă din timpul vieţii lui Dimitrie Bolintineanu, chiar de către unii din contemporanii săi apropiaţi, comentatorii şi biografii ulteriori preluînd-o cu aceeaşi incertitudine. În *Biografia oamenilor mari scrisă de un om mic* (Paris, 1859, p. 37), I. G. Valentineanu afirmă, pentru prima dată, că autorul *Legendelor istorice* a plecat în Franţa, pentru completarea studiilor, în anul 1847. Aceeaşi dată este susţinută apoi de Aron Pumnul în *Lepturariu românesc* (tom. IV, partea 1, Viena, 1864, p. 406), de Iosif Vulcan în *Panteorul român, portretele şi biografiele celebrităţilor române* (Pesta, 1869, p. 97), iar după moartea poetului de către Vasile Gr. Popu în *Conspect asupra literaturii române şi literaţilor ei de la început şi pînă astăzi în ordine cronologică* (Bucureşti, Tipografia Alessandru A. Grecescu, 1875, vol. I, p. 124), de George Popescu în cea dintîi prezentare monografică *Dimitrie Bolintineanu, viaţa şi operile sale*) Bucureşti, Noua tipografie a laboratorilor români, 1876, p. 6), de G. Sion în prefaţa la *Poezii* de D. Bolinti-

neanu (Bucureşti, Socec, 1877, p. VII), precum şi de Ioan Lăzăriciu, în *Istoria literaturii române* (Sibiu, W. Krafft, 1892, p. 133).

O opinie cu totul izolată a făcut N. Petraşcu, în monografia închinată, în 1932, lui D. Bolintineanu, afirmînd, iarăşi fără nici o probă, că poetul a plecat la Paris în 1844.

Cei mai mulţi biografi şi exegeţi ai lui Dimitrie Bolintineanu au indicat însă anul 1845. Această dată a fost pusă în circulaţie de Anghel Demetriescu. în studiul său publicat în *Analele literare* din 15 ianuarie 1886. Exegezele recente, datorate lui G. Călinescu (*Studii şi comunicări*, culegere, cuvînt înainte şi note de Al. Piru, Bucureşti, Editura Tineretului, 1966, p. 15), Ion Roman (*Bolintineanu*, Editura Tineretului, 1962, p. 30), D. Păcurariu (*D. Bolintineanu*, Editura Tineretului, 1969, p. 13), consimt că anul plecării lui D. Bolintineanu în capitala Franţei ar fi tot 1845.

Anghel Demetriescu susţinea că anul 1845 „rezultă în modul cel mai neîndoios" din poeziile lui D. Bolintineanu *Un june român murind la Paris* şi *La ziua mea aniversală*, ambele purtînd ca dată acest an. Argumentele au fost preluate apoi de cei care au încercat, într-un fel sau altul, să-şi spună cuvîntul asupra poetului.

Confruntările de date pe care le-am întreprins m-au dus însă la concluzia că D. Bolintineanu a plecat la Paris nu în 1847, nici în 1844, şi nici în 1845, ci în anul 1846. Mai întîi e de precizat că datarea celor două poezii cu anul 1845 este făcută prima dată în ediţia *Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*. Edate sub îngrijirea d. G. Sion (Bucureşti, Tipografia bisericească din St. Mitropolie, 1855). La apariţia ediţiei, D. Bolintineanu nu era însă în ţară, ci în exil. Peste zece ani, cînd îşi editează singur volumul *Poezii atît cunoscute cît şi inedite* (Bucureşti, Tipografia lucrătorilor asociaţi, 1865), în notele finale redactate de el însuşi precizează: „Autorul acestor poezii, espuls din ţara sa, în anul 1848, compromis în mişcarea politică de atunci, se duse în Transilvania, apoi la Constantinopol, de unde înaintă la Paris, spre a-şi urma studiile începute acolo în 1846 şi întrerupte de revoluţiunea din februariu". Cînd George Marian îi furnizează lui Philarète Chasles datele necesare pentru prefaţa la volumul *Brises d'Orient*, apărut la Paris, în 1866, traduce exact în limba franceză pasajul respectiv din notele lui D. Bolintineanu. Faptul că doar cu cîteva rînduri mai sus Philarète Chasles menţionează anul 1847, pare a fi o scăpare din vedere sau o eroare tipografică.

Convingerea mea că D. Bolintineanu a plecat la Paris în 1846 se bazează pe următoarele argumente:

1) În *Almanah al statului pe anul 1846* (p. 97), „pitarul" D. Bolintineanu figurează ca funcţionar la Secretariatul Statului, secţia II-a, a „pricinilor sudiţeşti", adică a supuşilor străini, „masa II-a", a „translaţiei româneşti".

2) Poezia *Un june român murind la Paris* a apărut prima dată, cu titlul *Un june murind în streinătate*, în *Curierul românesc*, an. XVIII, nr. 86, 9 noiembrie 1846, p. 344, însoţită de o notă a lui P. Teulescu în care se arăta că tînărul român decedat la Paris era „Mihail Goga, elev trimis în anul 1840 cu cheltuiala şcoalelor ca să studieze la Berlin ştiinţele naturale [...]. În anul trecut merse la facultăţile Parisului şi la aprilie 1846 a murit". Data morţii şi înmormîntării lui Mihail Goga, la Paris, este atestată şi de C. A. Rosetti, în *Note intime*, în ziua de 18/30 aprilie 1846 (vol. I, 1902, p. 115). Deci, D. Bolintineanu nu putuse să scrie poezia în 1845, cum o datase G. Sion, pentru motivul foarte clar că Mihail Goga murise la Paris în aprilie 1846.

3) Poezia lui D. Bolintineanu *O noapte pe malul Dunării* apărută în *Foaie pentru minte, inimă şi literatură*, nr. 47, 18 noiembrie 1846, p. 376, era însoţită de o altă notă lămuritoare a lui P. Teulescu, în care se spunea: „Sunt cîteva luni de cînd junele poet Bolintineanu, abandonat la amorul studiului, s-a dus ca să-şi orneze geniul cu roze din facultăţile de instrucţie ale Parisului..." Deci, în noiembrie 1846, P. Teulescu informa că de la plecarea lui D. Bolintineanu la Paris trecuseră doar „cîteva luni".

4) Asociaţia pentru înaintarea literaturii româneşti ţine în Bucureşti, la 19 februarie 1846, o şedinţă în care alege încă opt membri noi, şi anume pe Ioan Văcărescu, C. G. Filipescu, Grigore Alexandrescu, Predescu, Radu Rosetti, C. Brăiloiu, Ioan Voinescu II, C. N. Filipescu, Procesul-verbal al acestei şedinţe, aflat în manuscris la Biblioteca Academiei R.S.R. (Ms. rom. 4633, f. 4), poartă şi semnătura autografă a lui D. Bolintineanu, ceea ce demonstrează fără nici un dubiu că la 19 februarie 1846 el încă se afla la Bucureşti.

5) În *Subscripţia Asociaţiei literare pe anul al 2-lea, de la 1 martie 1846 şi pînă la 1 martie 1847*, reprodusă în colecţia de documente *Anul 1848 în Principatele Române* (Bucureşti, Carol Göbl. 1902, tom. I, p. 58), D. Bolintineanu nu mai figurează printre cotizanţi.

6) În *Lista de subscriptorii Societăţii Studenţilor Români din Paris*, reprodusă de asemenea în colecţia de documente *Anul 1848 în Principatele Române*, (tom. I, p. 82), în care se menţionează cît a cotizat lunar fiecare membru al Societăţii, începînd din decembrie 1845 şi pînă în februarie 1848, D. Bolintineanu apare pentru prima dată în luna august 1846.

Aşadar, în baza argumentelor de mai sus, putem conchide că D. Bolintineanu a plecat la Paris în anul 1846, în intervalul de timp dintre 19 februarie, cînd încă se afla în Bucureşti şi semna procesul-verbal amintit, şi aprilie 1846, cînd scrie, la moartea lui Mihail Goga, poezia *Un june român murind la Paris*. Dacă ţinem seama şi de faptul că, de la 1 martie 1846, nu mai figurează în *Subscripţia Asociaţiei literare pe anul al 2-lea*, putem preciza că

D. Bolintineanu a plecat la Paris la sfîrşitul lunii februarie sau începutul lui martie 1846.

Versiunea de circumstanţă lansată la plecarea lui D. Bolintineanu la Paris era aceea a unei burse de studii oferită de Asociaţia literară. În realitate, trimiterea tînărului poet în capitala Franţei se datora iniţiativei lăudabile a lui A. C. Golescu-Albu şi Ştefan Golescu, care s-au străduit să realizeze o subscripţie colectivă, cu condiţia ca beneficiarul să nu afle cine au fost generoşii săi protectori. Abia mai tîrziu a devenit cunoscut acest lucru, însuşi D. Bolintineanu menţionînd, în notele finale de la volumul *Poezii atît cunoscute cît şi inedite*, apărut în 1865 (p. 293), că a plecat la studii prin contribuţia lui A. C. Golescu-Albu şi Ştefan Golescu „cu condiţiune ca autorul să nu ştie niciodată cine au fost suscriptorii". Aceeaşi precizare este făcută, aproape identic, şi într-un articol publicat în *Albina Pindului*, an. I, nr. 4, 1 augus 1868, p. 85.

Demersurile făcute pentru obţinerea unei sume satisfăcătoare, care să asigure existenţa tînărului poet la Paris, ne-au devenit cunoscute, în bună măsură, dintr-o scrisoare a lui A. C. Golescu-Albu către Ştefan Golescu. Din ea rezultă că cei doi Goleşti se preocupau în egală măsură şi de un alt tînăr de talent, viitorul pictor I. D. Negulici (participant la revoluţia din 1848 şi mort în exil, la Constantinopol, în 1851), în strădania acestuia de a edita un *Magazin pitoresc*, după modelul periodicului ilustrat *Le Magasin pittoresque*, scos de Edouard Charton în 1833. Reproducem un pasaj edificator din scrisoarea lui A. C. Golescu-Albu către Ştefan Golescu: « Le prince Ghyka (et cela s'adresse à Nicolas) c'est engagé en ce qui touche Bolintineano pour la somme de 50 ducats par an et cela pendant trois années. Voici, Nicolas, ses propres paroles: « Venez voir par vous-mêmes, tenez, je viens de noter dans mon porte-feuille 50 ducats par an pour le compte de Bolintineano, afin qu'il puisse faire ses études à Paris, et 50 autres ducats pour Negoulitch pour l'aider dans son entreprise du *Magasin pittoresque*; je lui en parlerai dans ma première lettre que je lui écrirai. Faites en autant. . . » Voila donc 50 ducats de bien sûr. Philippesco (Vulpoï) c'est aussi engagé de l'aider; de combien, ne nous en a rien dit, mais il nous a promis de signer une somme respectable. Je me rappele encore qu'avant de nous séparer, les dernières paroles que nous lui adressâmes furent les suivantes: « Jean, rappele-toi bien, lorsque tu souscriras, que tu fais un bienfait à tes deux amis; qu'en conséquence, plus la somme que tu signeras sera grande, plus le bienfait sera grand et plus nous te serons reconnaissants». Insiste donc auprès de lui pour qu'il contribue d'une somme d'au moins de 50 ducats. Barkanesco m'a promis à Saïzon de souscrire pour la somme de 12 ducats par an; je crois qu'en éveillant et flattant un petit peu son amour-propre tu parviendras facilement à lui arracher le nombre rond de 20 ducats; essaié toutefois. Enfin, je me suis adressé encore à Ottetelechano. Après quelques rèsistances et la forte, la terrible objection: qu'il soutenait déjà un jeune homme à Paris, je réussis à la faire souscrire. En ce moment entre aussi Jean Bibesco; de suite on lui fait la proposition et sans trop faire des difficultés il s'engage à son tour pour la somme de 20 ducats et, pour plus de facilité, ils arrêtent et conviennent ensemble que c'est au premier, c.à.d. à Ottetelechano, à débourser annuellement les 20 ducats. Enfin Ottetelechano s'engage, de plus, de faire la proposition à son ami Michalesco et m'assure d'avance du succes. En leur disant donc que Bolintineano n'a rien à espérer de ce côté-là, qu'il a tenté voie sans le moindre succès et que maintenant toute la réussite de cette bonne oeuvre dépendait d'eux suivant qu'ils débourseraient ou non cette somme, je crois que tu parviendras facilement à les determiner au sacrifice annuel de 80 ducats. De la sorte, Bolintineano aura 220 ducats par an; c'est tout ce qu'il lui faut, avec de l'économie et de l'ordre.

Allons, mon cher Etienne, du courage et à l'oeuvre. Sois éloquent, sois tenace et obtiens-nous cet argent. Ne te laissé rebuter par aucun obstacle, aucun ennui. . . Qui sait le bien, tout le bien qu'il pourra en résulter pour le pays par le seul envoi de ce jeune homme à Paris?. . . Non! Etienne! ne négligeons pas ce jeune homme et un si bonne occasion de faire le bien" (George Fotino: *Din vremea renaşterii naţionale a Ţării Româneşti. Boierii Goleşti* Bucureşti, Imprimeria Naţională, 1939, vol. II, p. 123—125).

Trimiţîndu-l pe D. Bolintineanu la Paris, pentru desăvîrşirea studiilor, A. C. Golescu-Albu şi Ştefan Golescu făceau nu numai un bine uman, ci şi un real serviciu patriei, literaturii române. Încrederea cu care l-au onorat pe tînărul poet nu avea să fie dezminţită, ci va rodi în întreaga sa activitate literară, civică şi politică. Nu peste mult timp, A. C. Golescu-Albu şi Ştefan Golescu îl vor simţi pe D. Bolintineanu alături de ei, în timpul revoluţiei de la 1848, vor împărţi împreună pîinea amară a exilului, iar apoi, după înfăptuirea Unirii, în guvernul prezidat de Ştefan Golescu va intra şi cel ce se bucurase de generoasa lui solicitudine.

2. În timpul studiilor la Paris, Dimitrie Bolintineanu continuă cu pasiune activitatea creatoare şi publicistică, menţinînd un contact permanent cu gazetele din ţară şi cu prietenii apropiaţi de aici, care îi puteau facilita tipărirea versurilor. După cum am văzut, poeziile *Un june murind în streinătate* şi *O noapte pe malul Dunării* au apărut prin intermediul lui P. Teulescu. Aşa cum însuşi Dimitrie Bolintineanu precizează, în notele finale din volumul *Poezii atît cunoscute cît şi inedite*, din 1865, poezia *Cea din urmă noapte a lui Mihai* a fost „scrisă în 1846, la Paris." În această perioadă, tînărul poet renunţă în bună măsură la tonul elegiac-sentimental, orientîndu-şi inspiraţia

din ce în ce mai mult spre istoria națională, introducînd în lirica sa tot mai numeroase accente patriotice, corespunzătoare stării de spirit prerevoluționare, luptei pentru libertate și unitate națională.

În *Curierul românesc* și *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, publică, în 1846, poeziile *Doamna lui Negru și bardul*, *Trei cîntece*, *O noapte pe malul Dunării*, *Ferentarul*, *Radu-Vodă și fata din casă*, iar în 1847 *Lăcustele și graurii*, *Ana și arapul*, *Carpați* și altele.

În timp ce se afla la Paris, Dimitrie Bolintineanu alcătuiește și primul său volum de versuri, care apare la București, în 1847, în tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, cu titlul *Colecție din poeziile domnului D.Bolintineanu.* Așa cum se specifica chiar pe copertă, volumul s-a tipărit „cu fondurile Asociației literare." Cel ce s-a ocupat îndeaproape de apariția volumului a fost Ion Ghica, cum rezultă din această scrisoare.

3. Nicolae Bălcescu se documenta pentru fundamentala sa operă *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul.*

2

Le 5 Novem. 1849, Paris

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{47(2)}{DCVIII}$

1. Asupra împrejurărilor în care Dimitrie Bolintineanu a ajuns la Paris, după revoluția din 1848, vezi nota 1 la scrisoarea 1 către Vasile Alecsandri.

2. *Lajos Splény* (1817—1860), publicist maghiar, participant la revoluția de la 1848 din Ungaria, trimis ca reprezentant diplomatic la Constantinopol și Paris. În conflictul care s-a iscat, în timpul exilului, între Ion Ghica și Ion Heliade Rădulescu, acesta din urmă îl acuza pe cel dintîi că a intenționat să „vîndă țara ungurilor" prin intermediul baronului Splény. Acuzația a făcut mare vîlvă printre românii exilați. Ion Heliade Rădulescu a pretins, prin declarații publice și scrisori, că știe acest lucru de la Splény. De pildă, la 15/27 decembrie 1849 îi scria, din Paris, lui I. D. Negulici: „D. Ghica se abucă cu d. Spleni cînd era acesta în Constantinopole. Eu îl întîlnii îndată după venirea lui în Paris, și aflai demarșa d-lui Ghica pe la începutul lui iulie. După datorie o comunicai colegilor mei, pentru că Locotenența sau Comitetul e una, și n-avem ascunse între noi alte lucruri de mai mică importanță, necum aceasta" (Ion Heliade Rădulescu: *Scrisori și acte*, ediție îngrijită de George Potra, Nicolae Simache și George E. Potra, București, Editura Minerva, 1972, p. 84). Afectat de această acuzație nedreaptă, Ion Ghica s-a explicat stăruitor față de exilații cu care era în raporturi cordiale. Astfel, la

3 decembrie 1849 îi scria lui Iancu I. Filipescu: „Je ne saurais vous donner une idée exacte des infames menées de M. Eliad contre moi, qu'en vous envoyant une copie d'après ses circulaires et d'après les lettres d'Alexandre Golesco, Balcesco et Bolintineano. Je vous estime trop pour supposer que j'aurai besoin de me réhabiliter auprès de vous de calomnies aussi indignes. [...]. Une lettre qu'Alex. Golesco vient de m'écrire de Paris, par laquelle il me dit qu'il n'a aucun tort à mon égard, que lui avait rompu complètement avec Eliad depuis que celui-ci avait tenu sur mon compte des propos qui ont été démentis par le baron Splény, qui avait nié en sa présence et celle de Etienne et Nicolas Golesco d'avoir jamais reçu de moi un papier de la nature de ceux dont avait parlé M. Eliad" (Ion Ghica: *Opere*, vol. V, ediție îngrijită, note și comentarii de Ion Roman, București, Editura Minerva, 1988, p. 163). De asemenea, la 5 noiembrie 1849 îi scria lui Nicolae Bălcescu: „Je t'attendais ici pour nous concerter sur ce qu'il y avait à faire; j'attends maintenant de l'argent pour quitter, car tu sais que j'ai été déclaré traitre à la patrie par l'honorable lieutenance. Il a été prouvé que j'ai vendu la patrie au baron Splény; heureusement pour la patrie, le baron n'a pas voulu l'acheter" (Ion Ghica: *Opere*, vol. IV, ediție îngrijită, note și comentarii de Ion Roman, București, Editura Minerva, 1985, p. 595).

3. Baronul Splény avea să nege acuzațiile aduse lui Ion Ghica, supărîndu-se pe Ion Heliade Rădulescu, căruia, se pare, i-a cerut satisfacție. Ca și Dimitrie Bolintineanu, Nicolae Bălcescu îi scria lui Ion Ghica, din Paris, la 6 noiembrie 1849: „Am văzut pe baron Splény, la Brown, și mi-a zis că are să ceară satisfacție lui Eliad pentru pricina ce știi" (N. Bălcescu, *Opere*, vol. IV, București, Editura Academiei R.S.R., 1964, p. 232).

4. Îndată după sosirea sa la Paris, Dimitrie Bolintineanu ia contact nemijlocit cu emigrația română, discerne cu luciditate diferitele tendințe contrarii manifestate în cadrul ei, stabilindu-și clar și categoric poziția sa. Intrînd imediat în acțiune, se preocupă atît de activitatea emigraților cît și de repercusiunile acestei activități asupra destinului țărilor românești. Sesizînd manifestările pernicioase ale lui Ion Healide Rădulescu, ce se erija în conducător al emigrației, ca fost membru al locotenenței domnești din timpul revoluției de la 1848, împreună cu Christian Tell și Nicolae Golescu, și care întreținea o atmosferă de suspiciuni, de intrigi și disensiuni printre emigrați, Dimitrie Bolintineanu se desolidarizează de acesta. În *Amintiri din pribegia după 1848*, Ion Ghica releva rolul nefast al lui Ion Heliade Rădulescu, „ale cărui invective și bănuieli ne făceau să ne îndoim unii de alții", ocupîndu-se cu „acuzări copilărești în contra lui N. Bălcescu, lui Rosetti, a Brătienilor și în general în contra tuturor acelora cari nu se plecau talentului său politic; toți cîți îndrăzneam a vorbi sau a scrie fără știrea și încuviințarea lui, eram

în ochii lui trădători și spioni muscălești. Această purtare a lui Eliad ne-a făcut pe mai mulți a lua hotărîrea a ne ținea cu totul afară de acțiunea celor trei membri ai fostei locotenențe, cari își adjudecase lor lucrările și conducerea emigrațiunii" (Ion Ghica: *Opere*, vol. III, ediție îngrijită, note și comentarii de Ion Roman, București, Editura Minerva, 1973, p. 158). Analizînd cu obiectivitate comportamentul lui Ion Heliade Rădulescu și atitudinea celorlalți față de el, Mircea Anghelescu precizează: „Bineînțeles, Heliade nu este cu totul nevinovat de tratamentul la care este supus. Încă de la București, din timpul revoluției, poza lui celebră, în mantie albă, a stîrnit destule animozități și nu e imposibil ca el să se fi gîndit într-adevăr la domnie; în exil, lipsa de flexibilitate, tendința autoritară, ușurința cu care folosea verbul mușcător, i-au închis pe rînd căile de comunicație și i-au îndepărtat pe oamenii de valoare, pe care — date fiind pozițiile principiale — i-ar fi putut apropia, măcar atît cît să fie posibilă o colaborare" (*Ion Heliade Rădulescu*, București. Editura Minerva, 1986, p. 267).

5. *Contantin Aristia* (1800—1880), poet, profesor la colegiul „Sf. Sava" din București. În 1837 a publicat prima traducere în românește a *Iliadei* lui Homer. A luat parte la revoluția de la 1848 din Țara Românească, fiind comandantul Gărzii Naționale. În timpul exilului a fost apropiat de Ion Heliade Rădulescu. În 1851 s-a reîntors în țară.

6. *Grigore Grădișteanu* (1816—1893). Participant la revoluția de la 1848 La Paris, în exil, s-a situat de partea lui Ion Heliade Rădulescu. În 1858 s-a reîntors în țară.

7. *Nicolae Pleșoianu*, ofițer, participant la revoluția de la 1848. S-a reîntors în țară în 1857, sfîrșindu-și viața în 1859.

8. *Alexandru Golescu-Negru sau Arăpilă* (1819—1881). Unul din conducătorii revoluției de la 1848 din Țara Românească, secretar al guvernului provizoriu, prieten și colaborator apropiat al lui Nicolae Bălcescu, de partea căruia s-a situat și în timpul exilului. S-a reîntors în țară în 1857, militînd pentru Unire. În 1860, sub Alexandru Ioan Cuza, a fost ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, în guvernul de la București.

9. În aceeași scrisoare către Iancu I. Filipescu (vezi mai sus nota 2), Ion Ghica îl anunța că îi trimite „Une circulaire autographe de M. Eliad aux émigrés, dans laquelle il fait savoir que j'ai rémis un papier, portant plusieurs signatures, à des Hongrois, par lequel je demandais l'incorporation des Principautés à la Hongrie. Le papier est écrit de manière à être vu par les Turcs. J'en posède l'original autographe."

10. La Paris, D. Bolintineanu se bucură de stima și încrederea compatrioților săi, fiind considerat un om integru, sincer și modest. A reieșit limpede acest lucru cu prilejul discuțiilor referitoare la fondurile bănești avute

asupra lor de emigrați, în timpul revoluției. Sub presiunea boierilor din București, caimacamul C. Cantacuzino numise, în octombrie 1848, o comisie pentru cercetarea cheltuielilor zise nelegale, făcute de comitetul și guvernul revoluționar. Comisia, alcătuită din I. C. Borănescu și N. Pîclenu, depune lucrarea la 2 noiembrie 1848, acuzîndu-i pe revoluționari de a fi cheltuit ilegal și fără acte justificative suma de 1.390.006 lei și 30 parale (C. D. Aricescu: *Corespondința secretă și acte inedite ale capilor revoluțiunii române de la 1848*, București, Tipografia Antoniu Mănescu, 1873, partea I, p. 52). Consiliul de Miniștri decisese ca acea sumă să fie recuperată prin confiscarea averii revoluționarilor. Caimacamul își dădu aprobarea, la 23 februarie 1849, printr-o *Delă pentru împlinirea sumelor cheltuite pe vremea nepravilnicului căzut guvern și hotărîte a se întoarce în casa visteriei.* Domnitorul Știrbei-Vodă a revocat însă, tacit, această „delă". Cu toate acestea, acuzația plana asupra revoluționarilor, aflați în emigrație. La agravarea ei contribuiau și intrigile întreținute de Ion Heliade Rădulescu. În plus, C. A. Rosetti, ca fost casier al comitetului revoluționar din 1848, ceru socoteala banilor printr-un *Apel la oamenii cei liberi*, care a circulat ca foaie volantă în toamna anului 1849, la Paris, printre emigrați. Neliniștiți de disensiunile care periclitau unitatea de acțiune a compatrioților lor din Paris, emigrații români din Brusa trimit acestora propunerea de a se institui o comisie, alcătuită din oameni de încredere și de onoare, care să cerceteze problema fondurilor bănești și să aplaneze fricțiunile. „Fraților emigrați, — scriau cei din Brusa — cu mare durere vedem că este o fatalitate ce ne persecută neîncetat pentru a menține discordia între noi, în emigrațiunea noastră. Din ce în ce, cu creșterea certurilor particulare, pe cari unii vor a le mesteca, a le înveli cu cauzele publice, disperarea noastră crește și mai mult de a vedea odată realizată între noi și concordia, numai prin care am putea abia corespunde la nemărginitele datorii ce ne-am impus asupră-ne pentru salvarea patriei și națiunii noastre [...]. Așadar, fraților emigrați, fiindcă după cum vedeți, din cearta d.d. Tell și N. Bălcescu, a ieșit pe tapet cauza sumelor publice ieșite din țara noastră; adică a se da emigrațiunei un cont despre cheltuirea lor, vă rugăm ca, împreună cu noi, să concurgeți spre a numi o comisiune provizorie care să fie încărcată de a lua cont de la toate persoanele din emigrațiune, cîte vor fi cunoscute că au avut bani publici asupră-le. Această comisiune trebuie să fie compusă de oameni de încredere publică, și care să nu fi avut asemenea sume asupra lor" (Al. Cretzianu: *Din arhiva lui Dumitru Brătianu*, București, Imprimeriile Independența, 1933, vol. I, p. 219). Scrisoarea era semnată de G. Adrianu, Alexandru Golescu, Dumitru Florescu, C. Racoviță, P. Cernetescu, Radu Golescu, I. Deivos, Al. Zanne, C. G. Florescu, C. Pădeanu,

C. Serghiade, Joranu, G. Magheru, I. Ionescu, I. Simion, Al. Manno, Cezar Bolliac, P. P. Ferez.

11. *Constantin Bălcescu* (1813—1902), fratele mai mare al lui Nicolae Bălcescu, om politic și specialist în probleme financiare. În timpul revoluției de la 1848 a fost director la Departamentul de Finanțe. Exilat la Paris. Reîntors în țară, a militat pentru Unire, fiind apoi ministru de Finanțe în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza.

12. Denumirea germană a orașului Brașov.

13. Despre relațiile extraconjugale ale lui Ion Heliade Rădulescu îi scria și Vasile Alecsandri lui Ion Ghica, la 1 decembrie 1849, din Paris: „Je suis vexé pour une foule de raisons: [. . .] de laisser au beau milieu le spectacle comique que l'illustre Eliade nous donne depuis quelque temps, en association de la comtesse de Turnberg, née contesse Delcaretto, ex-maîtresse de Corradini. Cette intéressante aventurière, que tu connais sans doute de réputation, a déjà improvisé plusieurs odes à Eliade, lequel lui a répondu en valaque-italien par des strophes brûlantes. On les voit ensemble toujours et partout, comme deux âmes en peine, dévorées de besoines pressants. . . “ (Vasile Alecsandri: *Opere*, vol. VIII, ediție îngrijită, traduceri și note de Marta Anineanu, București, Editura Minerva, 1981, p. 149).

14. La 26 octombrie 1849, Nicolae Bălcescu îi scrie lui Ion Ghica: „De se va declara resboi, cum nu cred, apoi eu viu la Constantinopol, de nu, apoi cred că tu vei veni aci. Aș vrea în această din urmă întîmplare, să ne apucăm aci a scrie o revistă românească serioasă, care să ne dezmeticească pe toț românii din amețeala în care sîntem și să ne îndrepteze pe o cale bună. Pentru aceasta ne trebuie fonduri. Eu voi scri lui Negri în Moldova. Asemenea socot că, de n-ai întrebuințat toți banii, ce cred poate că i-ai priimit acum de la mumă-mea, apoi îi putem întrebuința în treaba aceasta“ (N. Bălcescu: *Opere*, vol. IV, p. 229).

15. *Alexandru Callimachi*, ambasadorul Turciei la Paris.

16. *Pantazi Ghica* (1831—1882), publicist și scriitor. Secretar particular al lui Nicolae Bălcescu, apoi secretar de redacție al *Magazinului istoric pentru Dacia*, în 1847. În timpul revoluției de la 1848 a fost comisar de propagandă în județele Prahova și Buzău. Exilat la Paris. A revenit în țară în 1853, desfășurînd o bogată activitate publicistică. Ca scriitor, s-a făcut cunoscut îndeosebi prin romanul *Un boem român*, apărut în 1860.

3

Le 26 Novembre 1849, Paris

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{47(3)}{\text{DCVIII}}$

1. Se referă la scrierea lui Ion Heliade Rădulescu *Souvenirs et impressions d'un proscrit*, apărută la Paris, în noiembrie 1849, dar purtînd pe copertă data de 1850.

2. Denumirea germană a orașului Sibiu.

3. *Henry John Temple Palmerston* (1784—1865), om politic englez, ministru de Externe (1830—1834, 1835—1841, 1846—1851), ministru de Interne (1852—1855), prim-ministru (1855—1858, 1859—1865).

4. Scrierea lui Ion Heliade Rădulescu *Souvenirs et impressions d'un proscrit* a fost dezaprobată de mulți revoluționari români. Astfel, la 16 februarie 1850, din Paris, Nicolae Bălcescu îi scria lui Ion Ghica: „Eliad asemenea a publicat în franțozește o urmare a scrierii lui ce a anunciat. Este foarte ticăloasă și plină de minciuni și contraziceri [...] Sistema lui Eliad este ca să arate intrigi mari ale Rusiei în toate părțile, ca să conclue că numai el le-a putut pricepe, ca să-și dea laude nemăsurate“ (N. Bălcescu: *Opere*, vol. IV, p. 271). În același spirit, într-o scrisoare adresată lui Ion Ghica, la 1 decembrie 1849, din Paris, Vasile Alecsandri numea această scriere o „ridicule agglomération de bêtises“ (Vasile Alecsandri: *Opere*, vol. VIII, p. 150).

5. Convocați într-o adunare generală, la 28 noiembrie 1849, emigrații din Paris aleg o comisie pentru cercetarea fondurilor bănești avute asupra lor de participanții la revoluția din 1848. În această comisie este ales și D. Bolintineanu, împreună cu I. Voinescu II și Gr. Marghiloman (C. D. Aricescu: *Corespondința secretă și acte inedite ale capilor revoluțiunii române de la 1848*, parte I, p. 60). Pe lîngă calitățile lui morale, poetul era considerat demn de a face parte din comisia de anchetă deoarece nu primise nici o sumă la 1848, cum se constată din *Lista de cei ce au primit bani, pentru ce trebuință și după care temei, în vremea revoluției de la 1848*, reprodusă de C. D. Aricescu în volumul I din *Corespondința secretă și acte inedite ale capilor revoluțiunii române de la 1848* (p. 93 și urm.). În raportul întocmit după îndeplinirea delicatei lor misiuni, D. Bolintineanu, I. Voinescu II și Gr. Marghiloman spuneau, cu amărăciune: „Abia frumoasa și sacra noastră revoluție fu la 13 septembrie 1848 înecată în sînge, abia oamenii revoluției apucasă să puie piciorul pe pămînt strein, și îndată detractorii mișcării patriotice din iunie aruncară cu mîini pline în fața căpeteniilor ei defaima și calomnia; îi acuzară, zicem, că ar fi jefuit, ridicînd din visterie milioane pentru ca să le împarță între dînșii

în streinătate. Asemenea calomnii nu pot pune în mirare pe nimeni. Oamenii care le făceau sunt oameni deprinşi în acest fel de fapte şi au dat dovezi despre aceasta: căci orişicînd s-a aflat la cîrma trebilor publice, ei nu au făcut decît trebile lor înşuşi." În finalul raportului, cei trei membri ai comisiei precizau însă, cu satisfacţie: „Pentru milioanele ce detractorii revoluţiei pretind că s-ar fi luat din visteria ţărei, aţi văzut că ele se reduc la suma neînsemnată de vreo şase mii galbeni, daţi pe la cei trimişi cu deosebite misii în streinătate."

6. *Effingham Grant* (1820—1892), secretar al consulatului englez din Bucureşti, căsătorit în 1850 cu o româncă. Sora sa, Maria Grant, s-a căsătorit cu C.A. Rosetti. Effingham Grant se ocupa de administrarea averii din ţară a lui Ion Ghica.

4

26 dekem. 1849, Paris

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{47\ (4)}{\text{DCVIII}}$

Teodor Vârgolici: *Corespondenţă inedită D. Bolintineanu*, în vol. *Comentarii literare*, p. 186.

1. Eforturi pentru organizarea emigraţiei române şi stabilirea unităţii ei de acţiune se depuneau, concomitent, şi din partea celor aflaţi la Brusa şi din partea celor din Paris, în aceste eforturi fiind angajat şi D. Bolintineanu, bucurîndu-se de aceeaşi încredere din partea compatrioţilor săi. Astfel, la 5/17 decembrie 1849, emigraţii din Brusa trimit un apel celor din Paris, propunîndu-le înfiinţarea unei organizaţii, condusă de un comitet format din cinci persoane. Iar acestea „prin majoritatea voturilor să aleagă pe unul dintr-înşii de cap al emigraţiei, şi capul îşi va asocia doi din cei cinci ca să conlucre ca comitet responsabil, şi numai capul să aibă executarea proiectelor, a lucrărilor politice şi a tot ce se atinge de binele cauzei noastre." Apelul invita pe emigraţii din Paris şi Constantinopol să-şi trimită voturile la Paris, comisiei însărcinate cu tragerea scrutinului. Pentru această comisie, emigraţii din Brusa propuneau pe St. Golescu şi D. Brătianu, iar în lipsa acestuia din urmă, pe D. Bolintineanu (Ion Ghica: *Amintiri din pribegia după 1848*, p. 783).

La 2 decembrie 1849 se constituie, la Paris, „Asociaţia română", cu scopul de a organiza emigraţia, de a imprima activităţii ei o înaltă finalitate revoluţionară şi patriotică. În numele adunării generale a românilor din Paris, I. Voinescu II scria astfel celor din Brusa, la 6 decembrie 1849: „Cinsprezece luni au trecut de cînd fatala lovire ce vrăjmaşii au dat patriei noastre, şi emigraţia română, răspîndită în toate părţile Europei pînă şi în Asia-mică, a încetat de a da vreun semn de viaţă, astfel încît înaintea patriei cît şi în afară ar zice cineva că românul s-a lepădat de principiele în numele cărora a făcut una din cele mai frumoase revoluţii, prin care s-a însemnat anul 1848 [...]. Pentru aceste consideraţii emigraţii şezători în Paris, chibzuind că e vremea a lepăda din cestiile de princip orice cestie de personalitate, ca c-o neapărată trebuinţă a face să reînvieze spiritul de unire şi dorinţa de lucrare, — după mai multe dezbateri în seanţa de la 2 decembrie, a găsit de cuviinţă a se constitua într-o societate sub titlul de „Asociaţia română" şi a alege un comitet executif al voinţei ei, alcătuind nişte statute prin care totdeodată lasă în parte fiecăruia o largă parte de lucrare prin iniţiativa ce i se acordează." Membrii comitetului erau Ion Ghica, generalul Magheru, Nicolae Bălcescu, C.A. Rosetti şi D. Brătianu. Statutele „Asociaţiei române" au fost semnate şi de Dimitrie Bolintineanu, alături de I. Voinescu II, C. Bălcescu, A. Paleologu, I. Brătianu, Gr. Marghiloman, A. G. Golescu, D. Brătianu, C. A. Rosetti, D. Berindei, N. Bălcescu, G. Creţeanu, G. Magheru, Ion Ghica (din Constantinopol), I. Bălăceanu şi D. Cretzulescu (din Geneva) şi alţii.

Unii emigraţi din Paris, şi în primul rînd N. Bălcescu, deşi pledau şi trudeau cu înflăcărare pentru organizarea emigraţiei, nu erau însă de părere să se constituie o „Asociaţie română" legală, ci una secretă, pentru a nu i se îngrădi cîmpul de acţiune. La 7 decembrie 1849, din Paris, N. Bălcescu îi scria lui Ion Ghica: „Simţeam şi simt trebuinţa unei organizaţii care să ne dea o poziţie nu atît către streini, cît către români, ca să putem avea oarecare înacţie în părţile române. Dar eram de opinie d-a forma o soţietate secretă" (N. Bălcescu: *Opere*, vol. IV, p. 235). Opinia lui N. Bălcescu şi-a însuşit-o şi D. Bolintineanu. Poetul era de acord că alegerea comitetului executiv din cinci personae a servit în primul rînd la anihilarea celor trei foşti locotenenţi domneşti care îşi arogau dreptul de capi ai emigraţiei. Totodată, sprijinea hotărîrea lui N. Bălcescu de a nu primi să facă parte din acest comitet, atît timp cît „Asociaţia română" nu era o organizaţie secretă. Sfatul dat de Dimitrie Bolintineanu lui Ion Ghica a avut efectul cuvenit. La 6 februarie 1850, N. Bălcescu îi comunica prietenului său din Constantinopol: „Eu mi-am dat demisia din comitet [...] pentru că tu şi Magheru n-aţi primit. Nu văd mari foloase de la întocmirea unui comitet public, şi cred că e mai bine a face un comitet secret" (N. Bălcescu: *Opere*, vol. IV, p. 267).

2. *Téléki László* (1811—1861), conte, participant la revoluţia de la 1848 din Ungaria, reprezentant al guvernului revoluţionar maghiar la Paris şi apoi exilat aici.

3. În urma cercetărilor pe care le-am întreprins în bibliotecile din Paris, consultînd și *Le Catalogue collectif des périodiques du début du XVII-e siècle à 1939 conservés dans les Bibliothèques de Paris et dans les Bibliothèques universitaires des départements*, am constatat că proiectata publicației *Les Nationalités* nu a mai văzut lumina tiparului. În Bibliothèque Nationale din Paris se află doar cîteva numere dintr-o publicație cu titlul *Les Nationalités*, care a apărut însă cu un an mai devreme, adică la sfîrșitul anului 1848 și începutul lui 1849. În paginile acesteia, subintitulată *Feuille hebdomadaire, scénique artistique, industrielle*, nu întîlnim niciodată numele deputatului francez Corali. Ca redactor-șef este înscris Brun, iar singura semnătură care revine în fiecare număr este a lui Théophile Gautier, deținătorul cronicii teatrale.

4. *Cyprien Robert* (1807—?), profesor la Collège de France, redactor-șef al ziarului *La Pologne*. La 16 decembrie 1849, din Paris, Nicolae Bălcescu îi scria lui Ion Ghica: „Despre jurnaluri, aci putem tipări în oricare, numai scrisul e cam anevoie. Ba încă mai mult, se bat dupe noi, care mai de care, mai cu seamă dupe mine, parce que je blague sur la Hongrie. Deunăzi am avut niște scene ciudate. Unii din vechii redactori ai *Tribunei popolilor* vor să reînceapă acest jurnal. Vreo cîțiva deputați de opoziție și Colson vrea să facă un jurnal tot de asemenea fel și tendință. Apoi luptă, certe, hule între ambele redacții, care să puie mîna pe concursul nostru și al ungurilor. În sfîrșit eu m-am declarat pentru cea din urmă redacție. Asemenea am luat oarecare îndatoriri reciproce cu foia *La Pologne* a lui Cyprien Robert, care se va modifica oarecum într-un sens mai general, pentru toate naționalitățile, iar nu numai pentru slavi" (N. Bălcescu: *Opere*, vol. IV, p. 251).

5. Între noi fie vorba. În scrisoare, în limba franceză.

6. Tînărul student la școala de „beaux arts" este Gaetano Burelly, viitorul socru al lui I. L. Caragiale. Devenise unul din cei mai apreciați arhitecți din București (Șerban Cioculescu: *Viața lui I. L. Caragiale*, București, Editura pentru literatură, 1969, p. 146).

7. Pentru a apăra cauza revoluției de la 1848 și a înlătura din rîndurile emigrației române tendințele pernicioase, Dimitrie Bolintineanu apelează la cele mai variate mijloace. O cale eficace i se părea a fi obținerea unei misiuni, chiar onorifice, pe lîngă ambasadorul Turciei la Paris, Callimachi, cu scopul de a exercita o influență pozitivă asupra acestuia, în apărarea intereselor românilor.

8. C. A. Rosetti.

9. Urmarea. În scrisoare, în limba franceză.

10. Scuză-mi această glumă. În scrisoare, în limba franceză.

5

10 genarie 1850, Paris

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{47\ (5)}{\text{DCVIII}}$

1. Se referă la Callimachi, care era de origine greacă.

2. Atașat. În scrisoare, în limba franceză.

3. *Soltenhof de Sefels*, secretar al ambasadei Turciei din Paris, în bune relații cu emigrații români.

4. *Toto*, primul copil al lui Ion Ghica, Dimitrie (1848—1914). Și-a făcut studiile în Anglia. A tradus *Istoriile* lui Herodot, *Romeo și Julieta* și *Hamlet* de Shakespeare.

6

26 genarie 1850, Paris

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{47\ (6)}{\text{DCVIII}}$

1. Despre ce este vorba. În scrisoare, în limba franceză.

2. *Reșid-pașa* (1802—1858), ambasador al Turciei la Londra, mare vizir (1846—1852) și ministru de Externe (1853—1856).

7

6 fevr. 1850, Paris

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{46\ (7)}{\text{DCVIII}}$

Teodor Vârgolici: *Corespondență inedită D. Bolintineanu*, în vol. *Comentarii literare*, p. 188.

1. În acest sens, Ion Ghica îi scria lui Nicolae Bălcescu, la 15 ianuarie 1850, din Constantinopol: „Vă sfătuiesc să nu publicați cheltuielile și socotelile ce dau unii, alții, după cum văz că scrie Bolintineanu lui Marin. Să face mare scandal. Eu o să-ți trimit cu poștia viitoare socotelile mele, dar ție, și

cu condiţie să nu le dai decît cu condiţie d-a rămînea secrete“ (Ion Ghica: *Opere*, vol. IV, p. 630).

2. Respectuoasele mele omagii d-nei Ghica. În scrisoare, în limba franceză.

8

Le 16 Mars 1850, Paris

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{47\ (8)}{DCVIII}$

9

16 iunie 1850, Paris

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{47\ (10)}{DCVIII}$

1. Neavînd posibilitatea să desfăşoare o activitate publicistică în Franţa, Dimitrie Bolintineanu e entuziasmat de perspectiva ce i se oferea de a scoate un ziar în Transilvania, unde putea interveni mai eficient în propagarea dezideratelor revoluţionare şi patriotice pe care le slujea cu devotament. Intenţia sa de a pleca în Transilvania e confirmată şi de Ion Heliade Rădulescu, într-o scrisoare către Grigore Zossima, din 6 august 1850: „Să prepară să plece în Transilvania mai mulţi: Rusetache, Bolintineanu şi alţii“ (Ion Heliade Rădulescu: *Scrisori din exil*, cu note de N. B. Locusteanu, Bucureşti, Tipografia modernă, 1891, p. 40).

10

Le 26 J[uin] 1850, Paris

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{47\ (11)}{DCVIII}$

1. *Enric Winterhalder* (1808—1889), tipograf, librar, publicist, de origine austriacă. A participat la revoluţia de la 1848 din Ţara Românească, fiind apoi exilat. Bun prieten şi colaborator al lui C. A. Rosetti.

2. La princesse Aurélie Ghika: *La Valachie moderne*, Paris, Au comptoir des imprimeurs, Comon éditeur, 1850.

3. Dimitrie Bolintineanu parodiază inepţiile din carte: „Toutes les migrations barbares qui depuis le commencement du monde ont passé par là y ont laissé, comme des jalons, les ossemens de leurs pères. Ces sont des tumulus surmontés des grossières croix de bois couvertes d'une espèce d'auvent qui les préserve de la pluie et de la dissolution. Ces sépultures primitives que la superstition a respectées sont, avec quelques ruines sans indication direct, les seules traces d'un passé qui est comme le poème épique des nations“ (p. 41).

4. *Fuad-efendi* (1814—1869), general, om politic otoman, comisar imperial în Principatele Române în 1848, unul din organizatorii înăbuşirii armate a revoluţiei din Ţara Românească.

11

Le 6 Juillet 1850, Paris

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{47\ (12)}{DCVIII}$

12

Le 16 J[uillet] 1850, Paris

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{47\ (9)}{DCVIII}$

1. Lucrarea proiectată nu a mai fost realizată.

2. În vara anului 1850, Alexandru Odobescu soseşte la Paris, pentru studii, alăturîndu-se patrioţilor români aflaţi aici.

3. *Doamna Mavros*, soacra lui Ion Ghica, soţia lui *Nicolae Mavros* (1782—1868), secretar al lui Alexandru Suţu, fost domn al Ţării Româneşti între anii 1818—1821. După căderea acestuia, a plecat în Rusia, unde a devenit general. A revenit în ţară în timpul războiului ruso-turc din 1828—1829.

4. Mihail Kogălniceanu s-a întors din exil în 1849, devenind director al Departamentului Lucrărilor Publice pînă în 1850, cînd demisionează. În 1851 a fost numit director al Departamentului Treburilor din Lăuntru, din Moldova.

13

Le 26 Août 1850, Paris

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{47\ (13)}{\text{DCVIII}}$

1. În studiul *L'activité de journaliste d'Eliade Rădulescu pendants son exil à Paris*, publicat în *Dacoromania*, vol. IV, 1924—1926, p. 72, George Oprescu precizează că revista *La Ligue des peuples* a apărut în mai 1850, la Paris, avînd ca director pe Eugène Carpentier, vechi prieten al scriitorului nostru. Articolul la care se referă Dimitrie Bolintineanu se intitulează *Galerie des agents russes* şi a fost publicat în numerele 2, 3 şi 4 ale acestei reviste.

2. Pantazi Ghica, fratele lui Ion Ghica.

3. În legătură cu această chestiune, Ion Ghica îi scria lui Nicolae Bălcescu, la 15 septembrie 1850: „Nu am timp să răspund Bolintineanului la scrisoarea ce mi-a scris, pentru că am de scris mult pentru curierul de Bucureşti. Spune-i, din parte-mi, că, pentru ceea ce priveşte articolele lui Eliad din jurnalul *La Ligue des peuples*, sunt cu totul de părerea lui; nu trebuie făcut nimic. Împotriva părerii mele, acei de la Brusa au scris redacţiii o scrisoare, pe care nu am văzut-o, dar aş dori mult, de se va putea, să nu se tipărească. Frati-meo a făcut o copilărie şi o să-i scriu de ce să nu te consulte, cînd a vrut să facă un asemenea pas“ (Ion Ghica: *Opere*, vol. IV, p. 670).

4. În această perioadă are loc pregătirea revistei *România viitoare*, al cărei prim număr apare, la Paris, în noiembrie 1850, sub conducerea şi îndrumarea directă a lui N. Bălcescu. Pe de altă parte, încă de la începutul anului, D. Bolintineanu intenţiona să scoată şi el o publicaţie. Cunoscînd şi preocuparea lui Bălcescu de a edita un organ al emigraţiei, Ion Ghica nu era de părere de a se diviza forţele în două publicaţii diferite. De aceea, la 24 septembrie 1850, îi scria lui N. Bălcescu: „De ce nu te înţelegi cu Bolintineanu, ca să nu se facă decît un jurnal, iar nu două?“ (N. Cartojan: *Scrisori inedite de la N. Bălcescu şi I. Ghica*, Bucureşti, 1913, p. 45). Poetul rămîne însă constant în intenţia sa. Aşa se explică de ce proclamaţia *Poporului român*, din fruntea primului număr al *României viitoare*, scrisă, aşa cum s-a demonstrat, de N. Bălcescu, nu e semnată şi de Dimitrie Bolintineanu, ci numai de C. Bălcescu, N. Bălcescu, D. Brătianu, C. G. Florescu, St. Golescu, N. Golescu, G. Magheru, V. Mălinescu, A. Paleologu, C. A. Rosetti şi I. Voinescu. Cu toate acestea, D. Bolintineanu nu putea rămîne străin de spiritul acestei proclamaţii, în care se spunea: „Doi ani trecură de cînd, printr-o trădare mişelească, smulşi din sînul popolului, lipsiţi de dulcea căldură a soarelui patriei, zacem, suferind pe pămîntul strein, pe pămîntul exilului. Dar niciodată inima noastră nu se simte mai dureros frămîntată decît în minutele acelea, cînd imaginaţia pe aripile sale ne strămută în mijlocul acelui popor mare şi bun, pe care l-am iubit, căruia am slujit cu credinţă şi de la care, o mărturisim cu mîndrie, c-am priimit dovezi netăgăduite de dragoste, căci sprijinul şi ajutorul lui nu ne-au lipsit, oricînd în lucrările, în întreprinderile noastre a socotit că vede un semn de rîvna noastră pentru binele obştesc; niciodată, zicem, inima noastră nu sîngerează mai mult decît cînd în fiecare suflare a vîntului ce trece peste Carpaţii noştri şi ajunge pînă la noi, auzim un suspin, un răcnet al suferinţelor ţării...

Fraţilor români! Niciodată încrederea în viitorul României, una, mare şi nedespărţită, nu a ieşit din inima noastră. Niciodată dezunirea nu va fi păcatul la care vom cădea. Datoriile cari le avem către patrie nu sînt încă împlinite, sîngele nostru este al vostru, virtutea noastră e a voastră, noi le cruţăm pentru voi, pentru mîntuirea ţării, cînd ceasul sculării popoarelor şi al biruinţei lor va suna; şi acest ceas nu este departe...“

Că Dimitrie Bolintineanu nu a rămas străin de spiritul proclamaţiei şi nu s-a detaşat de eforturile compatrioţilor săi o demonstrează faptul că, în *România viitoare*, el e prezent cu poezia *La o paseră trecătoare* (intitulată mai tîrziu *La o rîndunelă*), în care exprima tristeţea exilatului în faţa suferinţelor patriei şi dorul de pămîntul ţării.

14

Le 16 Octobre 1850, Paris

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{47\ (14)}{\text{DCVIII}}$

1. Amînarea plecării lui D. Bolintineanu în Transilvania s-a datorat, poate, şi următorului fapt. Ahmet-efendi, comisarul turc în Principatele Române, îi comunică lui Sefels, secretar al ambasadei otomane din Paris, că Ştirbei-Vodă, domnitorul Munteniei, ar acorda amnistie românilor emigraţi: „Les Valaques qui désirent rentres dans le pays, n'ont qu'à adresser une lettre à Stirbey, sans aucune protestation, mais seulement pour prendre l'engagement de ne rien entreprendre contre l'orde des choses établi. Le pays leur sera ouvert.“ Dar N. Bălcescu, în numele emigraţilor politici, îl roagă pe Sefels să ceară la rîndu-i desluşiri: „1. Dacă aceasta coprinde şi pe-i expatriaţi cu firman; 2. Dacă vreunul din noi, mergînd în Moldova, poate fi îndatorat a face cererea cerută către Ştirbey sau Ghica, de vreme ce, cînd merge în Constantinopol sau într-altă parte a Turchiei nu ni se cere nici o declaraţie“

(N. Bălcescu: *Opere*, vol. IV, p. 327). Se pare că răspunsul a fost negativ, deoarece exilaţii nu se pot întoarce în Muntenia. Neavînd posibilitatea de a reveni în ţară, D. Bolintineanu stăruie şi mai mult în ideea de a scoate o gazetă fie în Transilvania, fie în Bucovina. Solicită chiar sprijinul material al lui Vasile Alecsandri. Acesta îi scria lui Ion Ghica, din Iaşi, la 3 octombrie 1850: „J'ai reçu une lettre de Bolintineano, dans laquelle il me demande de l'argent. Je lui en enverrai par le prochain courrier, et en attendant qu'il arrive à l'est pour ce que tu sais, je travaillerai de mon côté autant qu'il sera en mon faible pouvoir" (V. Alecsandri: *Documente literare inedite. Corespondenţă*. Ediţie îngrijită şi note de Marta Anineanu, cu o prefaţă de G. C. Nicolescu, Bucureşti, E.S.P.L.A., 1960, p. 61). Perseverînd în intenţia sa, D. Bolintineanu apelează la ajutorul bănesc al lui Ion Ghica, scriindu-i acestuia, la 16 octombrie 1850. Ideea că revoluţionarii exilaţi să sprijine lupta românilor din Transilvania era susţinută şi de N. Bălcescu, care îi scria lui Ion Ghica, în acest sens, la 6 decembrie 1850: „Eu cred că mijloacele noastre de lucrare, punctul de reazăm este în Transilvania; numai cu românii de acolo vom putea odată pune ţările în picioare, printr-înşii chestia noastră se leagă cu a Europei, fără dînşii sîntem izolaţi" (N. Bălcescu: *Opere*, vol. IV, p. 348).

Dorinţa lui Bolintineanu de a părăsi Parisul se datora însă şi intrării sale în conflict cu unii exilaţi, accentuării disensiunilor din cadrul emigraţiei, unele din acţiunile sale nefiind aprobate nici de Bălcescu. La 6 decembrie 1850, N. Bălcescu îi comunica lui Ion Ghica: „Aicea s-au adunat duminecă căuzaşii, s-au înjurat şi s-au despărţit mai învierşunaţi cum n-au fost nicicodată. Bolintineanu însuşi s-au purtat foarte mişeleşte. Intriga dezunirii acestiea a venit de la Boliak, Rosset, Voinesco, Teulescu şi Ionescu" (*Ibid.*, p. 349). Lucrurile se agravează în aşa măsură, încît are loc şi un duel între Bolintineanu şi Mălinescu. La 17 decembrie 1850, N. Bălcescu îl informa pe Ion Ghica: „Ieri a fost aci un duel între Mălinescu şi Bolintineanu. Acest din urmă dedese de faţă un angajament secret, luat între vro cîţiva de aci, de sînt acum mai multe luni. Era o faptă necinstită, şi Mălinescu a calificat-o asfel. D-aci duel. Bolintineanu n-a nemerit şi Mălinescu a slobozit în vînt, zicîndu-i Bol. că numai cu o purtare cinstită va şterge acea pată ce şi-a făcut. Asfel nu s-a vărsat sînge" (N. Bălcescu: *Opere*, vol. IV, p. 350).

2. Această scriere a lui Dimitrie Bolintineanu avea să fie publicată mai tîrziu, în 1856, tot la Paris, cu titlul *L'Autriche, la Turquie et les Moldo-Valaques.*

15

16 iulie 1851, Paris

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{47\ (15)}{\text{DCVIII}}$

1. Se referă la *Mémoires sur l'histoire de la regénération roumaine ou sur les événements de 1848 accomplis en Valachie par J. Heliade Radulesco*, apărută la Paris, în 1851.

2. Neputînd să meargă în Transilvania, pentru a tipări ziarul proiectat, Dimitrie Bolintineanu izbuteşte, în cele din urmă, să scoată singur, la Paris, în 1851, o publicaţie proprie, cu tilul *Albumul pelerinilor români*, care aminteşte de *Cartea pelerinilor polonezi* a lui Mickiewicz. *Albumul...* a apărut în trei numere, la 15 aprilie, 30 mai şi 30 iunie 1851, fiind scris în întregime de Dimitrie Bolintineanu, cuprinzînd numai versuri. În primul număr publica poemul *Sorin sau Tăierea boierilor la Tîrgovişte* şi poeziile *În exil*, *Fluierul şi buciumul*, *La B. Alecsandri-poetul Moldovii*. *La o damă mare română* şi *Pandurul. La G. Magheru*. În cel de al doilea număr continuă poemul *Sorin sau Tăierea boierilor la Tîrgovişte* şi introduce poeziile *La C... N...*, *Călătorul*, *Marş de război* şi *O scrisoare de la Bucureşti*. Al treilea număr conţine, în continuare, poemul *Sorin sau Tăierea boierilor la Tîrgovişte*, şi poeziile *Visul lui Ştefan cel Mare*, *Dochia*, *Vîrful cu dorul*, *La români* şi *Răspuns la scrisoarea din Bucureşti*. Atît la Paris cît şi în ţară, *Albumul pelerinilor români* s-a bucurat de interes şi preţuire. De pildă, la 27 septembrie 1851, Gh. Gh. Magheru îi scria, din Paris, sorei sale Alexandrina, că-i trimite portretul pe care i l-a făcut Tattarescu, învelit în mai multe exemplare din publicaţia lui Dimitrie Bolintineanu, cerîndu-i să le distribuie pe unde va crede că e mai bine (Alexandru Bălintescu: *Arhiva generalului Magheru*, Bucureşti, Direcţia Generală a Arhivelor Statului, 1968, p. 86).

16

23 septem./5 octom. 1852

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{47\ (16)}{\text{DCVIII}}$

1. Spre sfîrşitul anului 1851, Dimitrie Bolintineanu intenţionează să se întoarcă în ţară. La 15 noiembrie era la Orşova, dar intrarea pe pămîntul natal îi e oprită, rămînînd să rătăcească „încă pe pămînturi streine, aşteptînd

ca porțile patriei să se deschidă proscrișilor politici sau ca pămîntul strein să le dea cîte un mormînt", cum spune în memorialul *Călătorii pe Dunăre și în Bulgaria.* De la Orșova ajunge la Cladova, aici așteptînd patru zile, pînă să poată lua mai departe vaporul, pe Dunăre. La Rusciuc își întrerupe călătoria, cu speranța că o va putea reîntîlni pe sora sa, Ecaterina, „căci de la anul 1848 nu-i auzisem vocea decît prin scrisori stropite cu lacrimi." Timp de aproape o lună de zile, în care a redactat, într-o primă formă, romanul *Manoil*, poetul a așteptat zadarnic venirea sorei sale. Într-o mărturie publicată mai tîrziu, în *Dîmbovița*, nr. 1, din 22 martie 1870, p. 10, își amintea: „Această carte fu scrisă în exil. La Rusciuc, unde, venit din Paris, apropiei o lună așteptînd să vie sora mea Ecaterina să o văz. Dar domnul țării Știrbei nu permise aceasta." La începutul anului 1852, Dimitrie Bolintineanu sosește la Constantinopol. În Turcia, găzduit de Ion Ghica și apoi de Alexandru Zanne, își va continua exilul timp de peste cinci ani. În primăvara anului 1852 urma să întreprindă o călătorie la Atena. Din capitala Greciei, Nicolae Golescu îl înștiința pe Ștefan Golescu, la 6 aprilie 1852: „Bolintineano est à Constantinople. Il va venir bientôt à Athène" (George Fotino: *Din vremea renașterii naționale a Țării Românești. Boierii Golești*, vol. III, 1850—1852, București, Imprimeria națională, 1939, p. 321). Nu putem preciza dacă a realizat sau nu această călătorie. Ceea ce știm sigur e faptul că, în vara lui 1852 a făcut o călătorie în Transilvania, stînd cîtva timp la Mehadia, cum rezultă dintr-o scrisoare adresată lui A. Zanne, la 2 iunie 1852, inclusă în acest volum.

17

[1856]

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{47\ (17)}{\text{DCVIII}}$

1. Scrisoarea datează sigur din anul 1856, ținînd seama de relatările din cuprinsul ei. În luna februarie a acestui an, Ion Ghica a fost numit bei al insulei Samos, fapt pentru care îl felicită Dimitrie Bolintineanu. Tot în 1856 s-a născut Louis Napoleon, fiul unic al lui Napoleon III și al Eugeniei de Montijo.

2. Se referă la broșura litografiată a lui Cezar Bolliac, *Choix des Lettres et Mémoires sur la Question Roumaine*, Goyar, 1856.

3. Este vorba de cartea lui Dimitrie Bolintineanu, *L'Autriche, la Turquie et les Moldo-Valaques*, Paris, Imprimerie Bailly, Divry et C-ie, 1856. Partea

a doua a cărții cuprinde un amplu capitol intitulat *Les Hommes politiques des Principautés*. Scopul acestui capitol era, pe de o parte, de a aduce la cunoștința opiniei publice din străinătate și din țară, a reprezentanților marilor puteri, care erau oamenii politici români pe care se puteau baza cu adevărat, exprimînd interesele și aspirațiile naționale în mod just și demn; iar pe de altă parte, de a dezvălui adevărata față a falșilor patrioți, de a discredita pe cei care puneau mai presus interesele personale celor naționale. În culori negative îi prezintă pe caimacamul Constantin Cantacuzino, prințul Barbu Știrbey, Plaiano, domnitorul Gheorghe Bibescu, Emanoil Băleanu („un vieux boyard valaque, une nullité révoltante"), Ion Manu, George Știrbey, fiul domnitorului, Ion Bibescu („personnage ridicule"), Costin Catargi, P. Rosetti-Bălănescu („point d'esprit, mais ils sont habiles en fait d'intrigues") etc. În schimb, aduce un cald elogiu lui Mihail Kogălniceanu, Costache Negri, Iancu Văcărescu, Ion Ghica. În concluzie, Dimitrie Bolintineanu demonstra că oamenii politici demni de încredere, chemați să vegheze asupra soartei țării, puteau și trebuiau să fie aleși nu numai din rîndurile boierimii, ci din toate categoriile sociale: „La classe des grands boyards ne peut pas fournir seule tous les hommes nécessaires aux premières fonctions. Les hommes de talent, de probité, de coeur, ne sont pas le produit exclusif de cette classe; ils appartiennent à toutes les classes. C'est donc dans toutes les classes également qu'il faudrait les chercher, quels que soient leur grade, leur naissance, leur position sociale."

Întrucît lucrarea a apărut semnată numai cu inițiala B., paternitatea lui Dimitrie Bolintineanu este confirmată de această scrisoare. În mod public, în scris, identificarea lui Dimitrie Bolintineanu ca autor a fost făcută prima dată de C. D. Aricescu în cartea *Capii revoluțiunii române de la 1848 judecați de propriile lor acte* (București, Tipografia Ștefan Rassidescu, 1866, p. 10), unde afirmă că poetul „a adus patriei sale mare serviciu cu acea operă."

18

Le 31 Mars 1857, Vath

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{47(18)}{\text{DCVIII}}$

1. *Nogués*, ziarist francez, director al gazetei *Journal de Constantinople.*

19

Mardi [*1857*

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{47(20)}{\text{DCVIII}}$

1. Presupunem că scrisoarea datează din anul 1857. Ion Ghica era atunci prinț de Samos și Dimitrie Bolintineanu îi cerea permisiunea să-i publice un discurs în gazeta lui Baligot de Beyne, *Presse d'Orient*.

20

București, 3 ianuarie 1864

Arhivele Statului București, Ministerul Instrucțiunii Publice, dosar 601, 1863—1864, f. 83.

N. Bălcescu: *Opere*, vol. IV, ediție critică de G. Zane, București, Editura Academiei R.S.R., 1964, p. 428.

1. Așa cum vom arăta mai departe, Dimitrie Bolintineanu s-a ocupat, ca ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, de publicarea documentelor referitoare la încercarea de a aduce în țară osemintele lui Nicolae Bălcescu de la Palermo și de a publica scrierile marelui istoric sub îngrijirea unei comisii prezidată de Ion Ghica, legatarul său testamentar.

21

29 august [1866]

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{47(19)}{\text{DCVIII}}$

1. Scrisoarea datează sigur din anul 1866 deoarece conținutul ei este foarte asemănător cu al articolului lui Dimitrie Bolintineanu intitulat de noi *[Situația în țară]*, publicat în *Trompeta Carpaților*, an IV, nr. 450, 13 septembrie 1866, p. 1798 (v. *Opere*, vol. X, București, Editura Minerva, 1988, p. 231). La acea dată, Ion Ghica era prim-ministru.

Către D. GUSTI

D. Gusti (1818—1887), profesor de filosofie, în 1845, la Academia Mihăileană din Iași. Inspector, director al Departamentului Școlilor, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice (1867—1868), de mai multe ori primar al Iașului. A colaborat îndeosebi la *Albina românească* a lui Gh. Asachi, semnînd poezii, nuvele, traduceri și cronici dramatice. Este autorul poemului *Închinare lui Ștefan-Vodă*, atribuit mult timp lui Eminescu, răspîndit pe foi volante în timpul serbării de la Putna. A publicat și o lucrare utilă pentru acea vreme, *Ritorica română pentru tinerime*, în 1852.

1

[16 octombrie, 1867]

Arhivele Statului București, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 664, 1867, f. 105.

1. Înregistrată la minister la această dată.

2. *Mihai Viteazul condamnat la moarte*. Dramă în trei acte, București, Imprimeria națională, 1867.

3. Rezoluția lui D. Gusti: „Se vor lua una sută exemplare din § premiilor literare."

2

[Octombrie 1867]

Arhivele Statului București, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice. dosar 491, 1867, f. 168.

1. Datarea corespunde conținutului scrisorii.

2. În ședința Consiliului de Miniștri din 18 august 1867, D. Gusti prezintă un proiect de reorganizare, în care susținea ca „teatrele să treacă sub privegherea și conducerea Ministerului Instrucțiunii". Așa cum arată Dimitrie C. Ollănescu în lucrarea *Teatrul la români* (Partea II, Teatrul în Țara Românească, 1798—1898, al doilea memoriu, București, Inst. de arte grafice Carol Göbl, 1898, p. 90), „pe lîngă fuzionarea tuturor forțelor noastre artistice, ceea ce preocupa însă pe ministrul Gusti, în solicitudinea sa pentru teatru,

era formarea unui repertoriu « în totul conform cu scopul moral şi eminamente naţional ce trebuia să aibă teatrul.» Pentru rezolvirea acestei cestiuni el chibzui « instituirea unei *Comisiuni a teatrului*, care să aibă de misiune privigherea şi conducerea acestei instituţiuni, alegerea unui repertoriu bun, în vedere cu scopul scenei naţionale şi controlul, pentru ca execuţiunea acestui repertor să se facă cu toată corecţiunea posibilă. Într-un cuvînt, reorganizarea şi înflorirea acestei însemnate instituţiuni de educaţiune publică.» " De asemenea, „ţinta de căpetenie" a lui D. Gusti era „de a asigura şi îmbunătăţi starea materială a actorilor, cari, scăpaţi de grija zilei de mîne, să se poată devota fără rezervă artei lor, ridicînd astfel nivelul scenei naţionale."

Comisiunea teatrului, preconizată de D. Gusti, a luat fiinţă, într-adevăr, în toamna anului 1867, fiind compusă din Ion Heliade Rădulescu, Mihail Kogălniceanu, Dimitrie Bolintineanu, A. Odobescu, V. A. Urechiă, C. Stăncescu, Grigore Bengescu şi Simion Mihălescu (Ioan Massoff: *Teatrul românesc*, vol. II, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1966, p. 259).

3. Rezoluţia lui D. Gusti: „Se va trece în decretul domnesc."

3

15 octombrie 1868

Arhivele Statului Bucureşti. Ministerul Instrucţiunii Publice şi al Cultelor, Direcţia a II-a, dosar 563, 1868, f. 437.

Documente şi manuscrise literare, vol. I, p. 117.

1. Timp de un an de zile, cît a făcut parte din Comisiunea teatrului, Dimitrie Bolintineanu s-a străduit, alături de ceilalţi membri ai ei, să alcătuiască un repertoriu naţional capabil să instruiască şi să educe publicul, să asigure actorilor o independenţă materială şi spirituală. Constatînd însă, cu regret, că oficialitatea politică a vremii manifesta indiferenţă faţă de scena naţională şi producţiile dramatice originale, tratînd pe actori ca pe simpli funcţionari ai statului, scriitorul, neabdicînd niciodată de la demnitatea sa, îşi dă demisia din Comisiune. Solicitat de D. Gusti să-şi reia locul în cadrul ei, Dimitrie Bolintineanu înaintează această nouă cerere de demisie.

Dimitrie Bolintineanu aprecia iniţiativa lui D. Gusti, însă considera că nu se acordase suficientă atenţie dezvoltării literaturii şi artei dramatice naţionale, propunînd, în acest scop, înfiinţarea unei şcoli de artă dramatică, premii stimulative pentru creaţia dramatică originală.

D. Gusti îşi exprima regretul pentru demisia lui Dimitrie Bolintineanu, însă îi împărtăşea punctele de vedere, pe cererea sa punînd următoarea rezoluţie: „Cu cea mai mare părere de rău se admite stăruitorul refuz al on. d.

D. Bolintineanu. Pentru şcoala aceasta s-a prevăzut în organizarea teatrului, numindu-se un vechi artist profesor. Pentru ridicarea pieselor mari dramatice şi naţionale, direcţiunea tinde la aceasta, deşi cu greu." În locul lui Dimitrie Bolintineanu a fost numit B. P. Hasdeu *(Documente şi manuscrise literare*, p. 117).

Motivele expuse în cererea de demisie au fost reluate de Dimitrie Bolintineanu în lucrarea *Cuza-Vodă şi oamenii săi*. Rămînînd devotat lui Alexandru Ioan Cuza, scriitorul se declara nemulţumit de situaţia teatrului românesc de după detronarea acestuia, scriind: „Teatrul român, instituţie liberă, cu mare subvenţie, se pune sub guvern. Actorii sunt salariaţi de guvern şi declaraţi ca funcţionari dintr-o secţie a ministerului, un comitet revede piesele dramatice şi ia rola de cenzor al poliţiei, în ceea ce priveşte piesele de reprezintat. Nici o şcoală spre a forma artişti, spre a forma gustul şi artele. Subvenţiile date de stat la teatru au un scop, a forma arta, iar nu a face să petreacă publicul unui oraş, căci atunci ar trebui să plătească şi pe Raşca ce face deliciul băutorilor de bere."

Către ALEXANDRU HURMUZACHI

9 octom. 1850, Paris

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 3349, f. 85.

1. În gazeta *Bucovina* a lui Alexandru Hurmuzachi i se reproduse poeziile *Invocaţie* (nr. 15, 18 mai 1849), *Mircea cel Mare şi solii* (nr. 16, 27 mai 1849) şi *Ştefan cel Mare şi maica sa* (nr. 23, 29 iulie 1849), din volumul *Colecţie din poeziile domnului D. Bolintineanu*. În tipografia lui C. A. Rosetti & Vinterhalder, 1847.

2. Se referă la lucrarea *L'Autriche, la Turquie et les Moldo-Valaques*, apărută ulterior la Paris, în 1856.

3. În gazeta *Bucovina*, apărută la 4 octombrie 1848, Dimitrie Bolintineanu nu a putut să mai publice nimic, deoarece şi-a încetat apariţia, la 20 septembrie 1850. La Paris, poetul încă nu aflase acest lucru.

Către MIHAIL KOGĂLNICEANU

1

20 oct. [1863]

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{22(4)}{\text{DCC VII}}$

1. După cum am mai arătat, la 12 octombrie 1863 Dimitrie Bolintineanu a fost numit ministrul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, în guvernul prezidat de Mihail Kogălniceanu.

2

București, 1864, ghenarie 29

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{22\ (1)}{DDCVII}$

3

6 fevruarie [1864]

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{22\ (3)}{DCCVII}$

4

[1864]

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{22\ (2)}{DCCVII}$

Către GEORGE MARIAN

După ce demisionează, la 19 iulie 1864, din funcția de ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, pe care o deținuse în guvernul prezidat de Mihail Kogălniceanu, Dimitrie Bolintineanu revine la masa de scris, preocupat, printre altele, și de traducerea operei sale poetice în limba franceză. Nu era determinat de nici un scop mercantil, ci numai de dorința de a se face cunoscut în Franța și, implicit, de a contribui la răspîndirea literaturii române peste hotare.

Ideea de a-și traduce poeziile în limba franceză a început să-l stăpînească în toamna anului 1864. Printr-o petiție adresată domnitorului Cuza, la 14 noiembrie 1864, (inclusă în acest volum), poetul solicita un împrumut de 500 de galbeni, ca să poată tipări o culegere de versuri originale, vechi și noi, precum și o ediție a versurilor sale în traducere franceză. Împrumutul se obliga să-l restituie sub formă de exemplare tipărite, pentru a fi distribuite ca premii școlare, ceea ce Cuza-Vodă aprobă.

În această frumoasă, dar dificilă întreprindere, Dimitrie Bolintineanu apelează la serviciile unui tînăr student român din Paris, George Marian, care se dedică împlinirii dorinței poetului cu un pilduitor entuziasm, cu o generoasă și respectuoasă afecțiune. George Marian (1843–1900) a devenit ulterior judecător la București, îndeletnicindu-se și cu literatura. A colaborat la *Revista contimporană*, *Traian*, *Presa*. În 1884 a tipărit piesa de teatru *După despărțenie* iar postum, în 1933, i-a apărut volumul de poezii *Lumină nouă*.

1

[Decembrie 1864]

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{3\ (17)}{CCXXXIII}$

Documente și manuscrise literare, vol. I, alese, publicate, adnotate și comentate de Paul Cornea și Elena Piru. Cu un cuvînt înainte de prof. univ. Alexandru Dima, București, Editura Academiei R.S.R., 1967, p. 100.

1. Conținutul scrisorii îndreptățește această datare.

2. Dimitrie Bolintineanu se referea la *Collection des auteurs latins avec la traduction en français*, dirijată de Nisard, cu colaborarea lui Littré, Fouquier, Elias Regnault și alții, din care apăruseră 27 de volume, între 1838–1850. Poetul nostru poseda, în biblioteca sa, 19 volume din această serie, cum rezultă din inventarul făcut la moartea sa (Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 117. Vezi și Augustin Z. N. Pop: *Soarta bibliotecii lui Dimitrie Bolintineanu*, în *Prima sesiune științifică de bibliologie și documentare*, București, Editura Academiei R.S.R., 1957, p. 343).

3. În scrisoarea de răspuns, trimisă din Paris, la 22 decembrie 1864, George Marian îl informa pe Dimitrie Bolintineanu despre demersurile sale pe la tipografii parizieni: „La fiecare dintr-înșii le-am exprimat tot ceca ce-mi ziceți prin scrisoare. D. Plon, către care am avut o recomandațiune din partea d-lui Léon Plée, ca imprimarul împăratului, mai dificil se vede, nu mi-a dat decît prețul pe care vi-l și alătur; cît pentru model de hîrtie și de caractere de litere, s-a scuzat că nu are la dispoziție, dar m-a asigurat că cu prețul arătat de 180 franci coala a 1000 exemplare, veți avea hîrtia calitatea cea mai bună, numită Jésus, mărimea traducțiunii lui Nisard și caracterile literilor lui Anacreon tipărit în 1856, fiindu-i cunoscute amîndouă aceste opere.

Adresîndu-mă apoi și la d-nu Simon Raçon (rue d'Erfurth, 1) pe care mi-l recomandați prin epistola dv., mi-a trimis acasă alăturatul deviz și model de litere și hîrtia, care dacă vi se pare oarecum ordinară, poate prea bine să puie

alta mai bună. În fine, vă mai trimit și alăturatul deviz al d-lui J. Claye însoțit de un model de caractere de litere, pe care mi l-a rupt dintr-o carte, neavînd pe nici o foaie tipărite literele ce ar fi voit să mi le arate, precum și de un model de hîrtie care iar se poate schimba în mai bună. Trebuie însă a vă spune că atît d-nu Plon, cît și ceilalți tipografi mi-au zis că, spre a fi operă de lux, nu se cuvine a se tipări în două coloane, ci textul p-o față și traducțiunea pe cealaltă. Rămîne la dv. s-alegeți, deși atunci vă va costa mai mult, opera fiind mai voluminoasă; precum rămîne a vă alege pentru tipograf acela care vă va conveni" (Dim. Păcurariu-Claude Pichois: *O carte și șapte personaje*, București Cartea Românească, 1976, p. 105).

În aceeași scrisoare de răspuns, George Marian îl informa pe Dimitrie Bolintineanu și despre alte probleme discutate cu tipografii parizieni: „Toți tipografii-mi răspundeau că ar trebui să-i prezint manuscrisul, spre a vedea de trebuie a pune litere mai mari sau mai mici cînd versurile ar fi alexandrine, că ar trebui să vază dacă textul e scris deslușit, spre a nu avea lucrătorii dificultate mai cu seamă pentru o limbă pe care n-o cunosc, că nu știu dacă traducțiunea va fi sus și versurile române jos, cum sunt la traducțiunea clasicilor latini de Nisard, și altele asemenea."

4. Despre Léon Plée vezi nota 5 la scrisoarea 6 către Alexandru Ioan Cuza. În scrisoarea de răspuns, George Marian îi transmitea lui Dimitrie Bolintineanu: „Mai înainte d-a termina, dați-mi voie, d. B., a vă mulțumi pentru bunăvoința ce ați avut de a mă recomanda d-lui Léon Plée care m-a primit destul de bine și care a fost așa de bun de a-mi zice că oricînd voi avea vro necesitate în privința studiului să m-adresez către d-lui, precum și cînd voi voi a avea vro recomandațiune către cineva."

2

[Ianuarie 1865]

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{3\ (13)}{\text{CCXXXIII}}$

Documente și manuscrise literare, vol. I, p. 101.

1. Dat fiind faptul că George Marian îi răspunde lui Dimitrie Bolintineanu pe data de 4 februarie 1865, această scrisoare nu putea fi trimisă decît în ianuarie 1865.

2. În scrisoarea de răspuns, George Marian îi comunică: „D. Plée a avut marea bunăvoință de a-mi propune să meargă împreună cu mine spre a ne înțelege cu d. Plon și spre a alege caracterile literelor astfel după cum dv.

doriți; rămînind ca eu să mă duc la d. Plon de a-l ruga să-mi spuie ora la care-l putem găsi spre a trata această afacere și în urmă a anunța printr-o epistolă pe d. Plée de a ne întîlni cu toți. Din nenorocire însă împăratul d-aici s-a apucat de autorlîc, a dat d-lui Plon să-i imprime *Historia* lui Cezar pe care a lucrat-o, după unii, cu fostul secretar al său, iar după alții, cu d. Duruy, pe care se zice că l-a chemat la Minist. Instr. Publice, spre a-l avea mai aproape de sine și a-l putea consulta ca historic, în privința operei sale; astfel, d. Plon, ocupat cu imprimarea acestei opere, îmi zice că nu poate intra cu mine în asemenea afacere decît numai la finitul lunei aceștia sau poate pe la 20, cînd atunci m-a asigurat că se va ocupa cu dinadinsul cu imprimarea poeziilor dv." În legătură cu celelalte probleme, George Marian scria: „D. Plée mi-a propus ca, de vreți voi și dv., să se ocupe d-lui cu corectarea tiparului, a frazelor franceze de va fi necesariu; toate acestea, zice d-lui, pentru onoarea unui vechi ministru și amic al meu. Văzînd atîta amabilitate din partea d-lui Plée, mi-am permis de a-l ruga ca, după imprimarea poeziilor, să propuie și d-lui, d-lui Hachette de a adopta această operă în biblioteca-i. D. Plée a acceptat cu cea mai mare bunăvoință, zicîndu-mi că cînd va veni timpul vom merge împreună să-i propună și sper că d. Hachette va priimi, avînd adesea necesitate de jurnaliști" (Dim. Păcurariu-Claude Pichois: *op. cit.*, p. 108).

3

[Februarie 1865]

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{3\ (19)}{\text{CCXXXIII}}$

Documente și manuscrise literare, vol. I, p. 103.

1. Această scrisoare a lui Dimitrie Bolintineanu către George Marian este anterioară celei imediat următoare, emisă la 24 februarie 1865. Deci, prin conținutul ei, poate fi datată în februarie 1865.

2. După ce își traduce singur poeziile în limba franceză, Dimitrie Bolintineanu vrea să aibă certitudinea că a respectat întocmai limba lui Victor Hugo și atunci le încredințează, spre a fi corectate, lui Ulysse de Marsillac (vezi nota 3 la scrisoarea către Philarète Chasles).

3. Poeziile sale apar în ediția în două volume *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite*, București, Tipografia lucrătorilor asociați, 1865.

4

24 februarie 1865

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{3\ (1)}{CCXXXIII}$

Documente și manuscrise literare, vol. I, p. 103.

1. Este evident că Dimitrie Bolintineanu nu a fost mulțumit de modul în care Ulysse de Marsillac i-a revăzut poeziile traduse în limba franceză și de aceea îl roagă din nou pe George Marian să caute pe altcineva, la Paris, care să-i corijeze versurile cu mai multă grijă și pricepere pentru acuratețea expresivității franceze, operațiune ce urma să fie remunerată.

5

Mart. 1, București, 1865

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{3\ (2)}{CCXXXIII}$

Documente și manuscrise literare, vol. I, p. 104.

1. Vezi nota 1 la scrisoarea 1 către Ion Ghica.

2. În memorialul *Călătorii la românii din Macedonia și Muntele Athos sau Santa Agora*, publicat în 1863, Dimitrie Bolintineanu scria: „A nu avea nici un venit din țara sa, a trăi exilat în streinătate, și cu toate acestea a călători în țări depărtate, Asia, Siria, Egipt, țările locuite de români, a scri broșuri în limba franceză despre drepturile patriii care te gonește, cu jumătate prețul din modesta hrană a vieții sale de exilat, ca să te înturni odată în sînul patriii, unde poate că te așteaptă persecuțiile consîngenilor tăi, hula și calomniile confraților tăi, sînt lucruri ce trebuie a fi cineva exilat, ca să i se întîmple. Dar să uităm lucrurile ce sfîșie inima. Era în Constantinopoli un român cu nume Constantin Polihroniade. Patriotismul acestui om a fost cauza tutulor acestor fapți, neînțeleși împreună. Acest om a împrumutat toată emigrația română. Toate aceste lucruri se făceau cu o sumă mare ce mi-a împrumutat și care pînă astăzi nu i-am plătit încă cu desăvîrșire.“

6

8 martie 1865, București

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{3\ (3)}{CCXXXIII}$

Teodor Vârgolici: *Corespondență inedită D. Bolintineanu*, în vol. *Comentarii literare*, p. 194.

1. August Treboniu Laurian. Vezi nota 4 la scrisoarea 2 către Baligot de Beyne.

2. O contribuție substanțială a avut D. Bolintineanu la elaborarea legii Instrucțiunii Publice, una dintre cele mai însemnate realizări din timpul domniei lui Cuza. Legea a fost proiectată după venirea poetului ca titular al ministerului. Proiectul inițial a fost elaborat de Vasile Boerescu, membru al Consiliului superior al instrucțiunii, din însărcinarea acestuia (Ilie Popescu-Teiușan: *Contribuții la studiul legislației școlare românești. Legea Instrucției Publice din 1864*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1963, p. 41). La 17 decembrie 1863, D. Bolintineanu face cunoscut proiectul de lege Consiliului de Miniștri, care îl aprobă, hotărînd să fie trimis spre deliberare Camerei legiuitoare. Proiectul este adoptat de Consiliul de Miniștri la 31 ianuarie 1864, sub președința lui Cuza. Camera, după ce introduce mai multe amendamente, îl votează la 16/28 martie 1864. Pentru a fi sancționat, D. Bolintineanu redactează un raport, pe care îl înaintează domnitorului. Dar Cuza nu iscălește decretul. În lucrarea sa *Viața și opera lui Cuza-Vodă* (p. 225), Constantin C. Giurescu dă două explicații ale acestui refuz: „Prima, că nu era de acord cu modificările introduse prin amendamentele Camerei. Cea de a doua, că nu voia să lase acestei Camere — care-i făcuse o opoziție îndîrjită atît în privința legii rurale, cît și a celei electorale, și pe care urma s-o dizolve peste cîteva zile — putința de a-și atrage vreun merit în privința legii instrucțiunii, putința de a arăta opiniei publice că era în stare și de o atitudine constructivă, nu numai de o opoziție sistematică.“ La 20 iunie 1864, D. Bolintineanu face un nou raport către domnitor, rugîndu-l să dea proiectul în cercetarea Consiliului de Stat, ceea ce Cuza aprobă. Consiliul de Stat începe examinarea proiectului de lege abia la mijlocul lunii iulie 1864, aducîndu-i numeroase modificări. Din păcate, D. Bolintineanu nu a mai avut satisfacția personală de a vedea proiectul de lege aprobat, deoarece își dăduse demisia din guvernul lui Mihail Kogălniceanu. Legea a fost aprobată în ședința Consiliului de Miniștri din 24 noiembrie 1864, prezidat de Cuza, care a sancționat-o în aceeași zi, succesorul lui D. Bolintineanu la Instrucțiunea Publică fiind N. Crețulescu. Cu toate că ulterior i s-a atribuit numai acestuia meritul realizării legii, totuși un rol important i-a revenit și poetului. Sintetizînd concepția lui Cuza și a princi-

palilor săi colaboratori, legea a avut cea mai lungă durată din istoria noastră modernă, regenerînd învățămîntul public și guvernîndu-l timp de aproape patru decenii.

7

16 martie [1865]

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{3\ (4)}{CCXXXIII}$

Teodor Vârgolici: *Corespondență inedită D. Bolintineanu*, în vol. *Comentarii literare*, p. 195.

1. George Marian nu a respectat întocmai dorința lui Dimitrie Bolintineanu. În volumul *Brises d'Orient* nu a inclus poeziile *Halalie*, *L'Île des Princes* și *Barré tes pleurs*, dar a păstrat *Appelle-moi* și pe ultima, cu titlul schimbat, *Où aller?*

2. Versurile au fost eliminate din volum.

8

20 martie s.v. [1865], București

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{3\ (5)}{CCXXXIII}$

Documente și manuscrise literare, vol. I, p. 105.

1. Evident, scrisorile sînt din 1865.

2. La 23 martie 1865, George Marian îi scria lui Dimitrie Bolintineanu: „Într-una din zile decisesem a le arăta d-lui Lamartine, a-i vorbi de poet, a-l ruga să le corige, dar chiar în ziua cînd plecasem spre dînsul, aflai că nu primește streini decît pre aceia cari sunt curioși de a-i vedea fața, mi-adusei aminte că mi-ar trebui o recomandație, nu o aveam și necurios de a-i vedea fața, nu mă mai dusei" (Dim. Păcurariu-Claude Pichois: *op. cit.*, p. 112).

3. Vezi nota 4 la scrisoarea 6 către Alexandru Ioan Cuza.

4. La 19 martie 1865 s-a stins din viață Nicolae Filimon (G. Călinescu: *N. Filimon*, în *Opere*, vol. 17, București, Editura Minerva, 1983, p. 216).

9

[Martie 1865]

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{3\ (18)}{CCXXXIII}$

10

22 april s.v. [1865

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{3\ (16)}{CCXXXIII}$

Documente și manuscrise literare, vol. I. p. 106.

1. La sugestia lui Delacourt, membru al Academiei Franceze, George Marian apelează la Henri Cantel, poet cu mult mai modest, desigur, decît Lamartine, dar bun meșteșugar al versului francez. Astăzi, la noi, ca de altfel și în Franța, nu se mai știe aproape deloc cine a fost Henri Cantel. A trăit între anii 1825–1878. A colaborat la *Revue française*, *Revue contemporaine*, *Revue des deux mondes*, *Le Correspondant*, *Revue de France*, *Revue gauloise* și *Le Moniteur universel*. Primul său volum de versuri, *Impressions et visions*, vede lumina tiparului în 1859, după care tipărește volumul de sonete *Amours et Priapées* în 1860, un „poème galant" cu titlul *Son mouchoir* în 1868 și *Les Poèmes du souvenir* în 1876. Postum, în 1879, îi apare romanul *Le Roi Polycarpe*, subintitulat „moeurs du temps". Posteritatea l-a acoperit complet de uitare, și pe bună dreptate, fiind un poet modest, cu predilecții pentru galanterii sentimentale și senzualiste, însă în epoca lui s-a bucurat de unele aprecieri pozitive, chiar elogioase. În articolul *Les Poètes nouveaux*, publicat în *Revue du XIX-e siècle*, tom. III, octombrie 1866, p. 188, Théodore de Banville îl definea drept „un de nos poètes plus brillants". Mai echilibrat în aprecieri era Barbey d'Aurevilly, care scria astfel despre volumul de debut al lui Henri Cantel: „Dans ce recueil, la langue est prête. Comme une cire vermeille et parfumé, qui bout ici et flambe là, elle est prête à recevoir la cachet qui lui donnera son empreinte. Elle a partout de la souplesse et des grosses et opulentes plénitudes. Le rhythme y joue en mille plis charmants ou profonds. Il y a le nombre et l'harmonie. Beau milieu d'accords, mais milieu, et milieu en tout. Le poète plane, mais pas assez haut. Il n'a pas cette force aquiline qui perce le bleu de l'éther. Sa fantasie est comme sa richesse, sa passion, sa

mélancolie. Cela n'éclate point, cela ne poigne ni les yeux, ni les oreilles, ni le coeur. Cela ne fait pas morsure" (J. Barbey d'Aurevilly: *Poésie et poètes*. Paris, Alphonse Lemerre, 1906, p. 139).

Primind unul din volumele lui Henri Cantel, spre edificare, D. Bolintineanu rămîne încîntat. G. Marian îi încredinţează lui Henri Cantel versurile poetului nostru, mai întîi cu titlu informativ, spre a vedea dacă acceptă sau nu misiunea de a le îndrepta din punct de vedere al limbii franceze. Henri Cantel este de acord cu această întreprindere, comunicîndu-i lui G. Marian, la 18 martie 1865: „J'ai parcouru attentivement les poésies que vous m'avez confiées. Il me semble avoir retrouvé la pensée originale du poète, arrêté par les difficultés d'une langue qu'il connaît mais qui ne lui est pas familière comme la langue natale. Je serai heureux de prêter à une pensée brillante, à une inspiration vaillante les efforts de mes habitudes de versificateur assez habile pour admirer les prêtres de l'art. Il y a des beautés rayonnantes dans les poésies que j'ai lues; il y a des splendeurs à mettre en lumière par une réparation de métrique et de rimes. Le travail me plaît et je l'entreprendrai avec plaisir" (Biblioteca Academiei R.S.R. Coresp. inv. 19979). Totodată, stabileşte şi condiţiile de remunerare a muncii sale: „Je ne crois pas exagérer mes prétentions en demandant six cents francs: 200 fr. en commençant le travail, 200 fr. en remettant la première moitié, 200 fr. à la fin de marché", adăugînd: „En France les poètes n'ont guère de richesse que dans la rime; c'est parceque je suis dans ces conditions et que j'interromp pour un confrère différents travaux retribués que je suis obligé d'assurer, dès aujourd'hui, la tranquillité de ma vie materielle". Avînd procură din partea lui D. Bolintineanu, G. Marian acceptă condiţiile lui Henri Cantel, îndemnîndu-l printr-o altă scrisoare: „Ainsi donc, cher Monsieur Cantel, à l'oeuvre, travaillez, je vous prie, continuellement et espérons que nous serons tous les deux contents; moi, de votre travail, et vous, de la recompense bien meritée" (Biblioteca Academiei R. S.R. Coresp. inv. 20040).

Henri Cantel avea multe afinităţi cu poeziile lui D. Bolintineanu din volumul *Brises d'Orient*, deoarece călătorise şi el în Orient şi-l cîntase în versurile sale. În volumul *Les Poèmes du souvenir* are un ciclu intitulat *Nuits d'Orient*, din datarea poeziilor rezultînd că întreprinsese voiajul în Orient înainte de a lua contact cu lirica poetului român.

2. Poate că, la sugestia lui Henri Cantel, volumul lui D. Bolintineanu urma să fie intitulat *Soleil d'Orient*. Acest titlu displăcu însă poetului nostru. Titlul *Brises d'Orient* pare să-l fi împrumutat de la culegerea de melodii orientale a muzicianului Félicien David, intitulată exact *Brises d'Orient*, apărută la Paris în 1835. Melodiile orientale pentru pian poartă denumiri ca *Dans orientale*, *Smyrne*, *Vieux Caire*, *Fantasie Harabi*, *La Sultane*, *Le Harem*, *L'Almée*, *Rêverie* etc., care pot fi asociate cu titlurile, numele proprii şi atmosfera versurilor lui D. Bolintineanu din *Brises d'Orient*.

3. În lucrarea *Viaţa şi opera lui Cuza-Vodă* (p. 337), Constantin C. Giurescu precizează că Alexandru Ioan Cuza a renunţat la acest proiect, „din cauza repercusiunilor pe care le-ar fi avut asupra relaţiilor sale cu Franţa o vizită la St. Petersburg, unde ştia că va fi foarte bine primit."

4. Prin „Brutus" e înţeles aici Gheorghe Vernescu (1830—1900), avocat şi om politic, ministru la Culte şi Justiţie în guvernul prezidat de C. Bozianu, care s-a menţinut de la 26 ianuarie/7 februarie la 14/26 iunie 1865.

5. În timpul exilului, Dimitrie Bolintineanu şi Ion Ghica, pe atunci bei al insulei Samos, au întreprins o călătorie pe coastele Asiei Mici. În 1865 poetul a început să descrie acest periplu în memorialul *Călătorii în Asia Mică*, publicat mai întîi în *Trompeta Carpaţilor*, de la nr. 458, din 11 octombrie 1866, p. 1825, pînă la nr. 471, din 24 noiembrie/6 decembrie 1866, p.1877, şi apoi în volum aparte, la începutul anului 1867. Cunoscînd lista celor 101 volume din biblioteca lui Dimitrie Bolintineanu, scoasă la licitaţie, împreună cu puţinul său mobilier, în împrejurările dramatice ale îmbolnăvirii şi internării sale în spitalul Pantelimon, unde şi-a sfîrşit viaţa, putem preciza că volumul solicitat lui George Marian, care i l-a trimis, este *Asie Mineure* de Charles Texier, apărut în 1862, cum atestă lista amintită (Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, p. 117. Vezi şi Augustin Z. N. Pop: *loc. cit.*, p. 343).

11

1865, mai 5

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{3\ (6)}{\text{CCXXXIII}}$

Teodor Vârgolici: *Corespondenţă inedită D. Bolintineanu*, în vol. *Comentarii literare*, p. 196.

1. În sensul: dacă voi avea bani.

12

28 mai [1865], Bucureşti

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{3\ (12)}{\text{CCXXXIII}}$

Documente şi manuscrise literare, vol. I, p. 107.

1. Poeziile *Dumbrava Roşie* şi *Monastirea Putna* au fost eliminate, într-adevăr, din *Brises d'Orient*, dar, contrar celor afirmate de poet, au fost menţinute în ediţia *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*, din 1865.

13

1865, oct. 16 s.v., București

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{3\ (7)}{\text{CCXXXIII}}$

Documente și manuscrise literare, vol. I, p. 108.

1. Vezi și notele 2, 3, 4 și 5 la scrisoarea către Philarète Chasles.

2. După ce se întoarce de la Paris, unde tratase cu Philarète Chasles problema prefeței și a corespondențelor politice în favoarea României, D. Bolintineanu așteaptă răspunsul definitiv al acestuia, prin intermediul lui G. Marian. Tînărul său prieten îi scria, din Paris, la 7 octombrie 1865: „Peste o oră d. Chasles mă cheamă d-o parte, îmi luă brațul și plecă cu mine prin grădină, întrebîndu-mă dacă mai am să-i spun ceva și la răspunsul meu că nu doresc altceva decît a vedea odată prefața făcută, îmi adaogă că să vă spui că dînsul n-a luat propunerea dv, *de legère* — ca să mă exprim pe limba sa — și că s-ar simți foarte onorat să poată aduce un serviciu țărei noastre" (Biblioteca Academiei R.S.R. Coresp. inv. 20029). Îmbolnăvindu-se, D. Bolintineanu nu-l poate înștiința îndată pe Cuza despre demersurile sale pe lîngă Philarète Chasles, în chestiunea corespondențelor politice, mai ales că poetul nu mai deținea nici o funcție oficială. Abia la 16 octombrie 1865 îi scria lui G. Marian, la Paris, că a intervenit pe lîngă Cuza pentru a-i oferi lui Philarète Chasles misiunea de corespondent politic, mai avantajoasă decît aceea de supraveghetor al bursierilor din capitala Franței, deținută pînă atunci de Roger Collard. La 8 noiembrie 1865, G. Marian îl informează pe D. Bolintineanu că Philarète Chasles acceptă misiunea pe care intenționa să i-o încredințeze Cuza, însă fără titulatura prea frapantă de „corespondent politic" (Biblioteca Academiei R.S.R., Coresp. inv. 20030). Văzînd însă că guvernul de la București întîrzie să ia o hotărîre definitivă, D. Bolintineanu încearcă să mențină încrederea și simpatia lui Philarète Chasles prin organizarea vînzării, în librăriile de la noi, a cărților acestuia și ale soției sale, M-me Romieu, autoarea volumului *Des paysans et de l'agriculture en France au XIX-e siècle* (Paris, 1865). În acest sens, G. Marian îi scria lui Philarète Chasles, în numele poetului nostru: „Avant de finir ma lettre, j'ajoute que M. Bol. sera très honoré d'en avoir une de votre part qui pourra lui permettre de vous rendre un service en s'adressant à une librairie de Bucarest pour faire repandre quelques volumes traitant l'agriculture, l'oeuvre si interessant fait par l'auteur si aimable que j'ai eu l'honneur de connaître " (Biblioteca Academiei R.S.R. Coresp. inv. 20059).

În cele din urmă, la insistențele lui D. Bolintineanu pe lîngă domnitor, guvernul e de acord de a-l subvenționa pe Philarète Chasles, pentru a întreține în presa franceză interesul și simpatia față de cauza românilor și domnia lui Cuza. Evitînd să-i comunice oficial lui Philarète Chasles această hotărîre, poetul îi încredințează tot lui G. Marian delicata misiune, cum rezultă din scrisoarea celui din urmă adresată profesorului de la Collège de France:

„La distance et le rapport qui existe entre Mr. B. et moi me defendent de juger pourquoi il ne vous écrit pas, mais m'obligent en même temps de vous informer que dans quelque endroit que vous soyez de tout ce qu'il me dit dans sa confidente lettre. Je ne ferai, M. tr. M., que copier ce que M. B. me charge de vous dire sans employer avec votre permission la langue diplomatique qui me fait défaut. M. le ministre des Affaires Etrangères est venu chez M. B. pour lui dire qu'il a l'ordre du Prince à vous donner six ou huit mille francs par année, non pour louer le gouvernement, mais en exilant, selon votre désir, le titre de correspondent politique, pour soutenir en principe les droits du pays en écrivant de temps en temps dans les *Débats* et autre revistes [sic !] et même dans les brochures, dont leur impression sera payée à part; seulement M. le Ministre ne sait pas si vous y consentez. Aussi, Mr. B. a l'honneur de vous prier par moi de vouloir bien lui écrire si vous êtes content d'une remuneration de six ou huit mille fr. par année et si vous acceptez cette condition. De mon coté, dans le désir de vous prouver que les paroles du jeune intermediaire assez discret et assez muet, qui voudrait meriter, une fois votre confiance, n'étaient pas volants, je vous en supplie d'écrir immédiatement à M. B. une lettre à ce sujet qu'il puisse assurer M. le Ministre que vous acceptez et puis M. le M. angajera de suite notre Agent de Paris s'entendre confidentielement avec vous sur ce point et finir plus vite cette affaire promise.

Les paroles roumaines ne s'enfuient jamais. Daignez M. très honoré M. m'informer si vous voulez bien écrire à M.B. qui me demande une reponse subite afin que sache ce qu'il faut lui dire et agrées toujours mes hommages les plus respectueux avec lesquels je suis votre très humble et très obeissant serviteur" (Biblioteca Academiei R.S.R. Coresp. inv. 20055).

14

2 noiemvrie 1865

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{3\ (8)}{\text{CCXXXIII}}$

15

La 15 noiemvrie s.v. [1865], București

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{3\ (9)}{CCXXXIII}$

Documente și manuscrise literare, vol. I, p. 109.

1. Este în legătură directă cu scrisoarea anterioară, din 2 noiembrie 1865.

2. La 29 octombrie/10 noiembrie 1865 Alexandru Ioan Cuza a răspuns unei scrisori impertinente a vizirului Fuad-pașa, redactată sub presiunea și amestecul reprezentanților Angliei și Rusiei la Constantinopol, care-i aducea critici grave în legătură cu tulburările ce avuseseră loc la București în 3/15 august 1865. Acestea au fost puse la cale de opoziție, de adversarii lui Cuza, care unelteau să-l detroneze. Profitînd de faptul că domnitorul se afla la Ems, pentru tratament medical, opoziția organizează „o încercare de răsturnare", cum demonstrează Constantin C. Giurescu în *Viața și opera lui Cuza-Vodă* (p. 338). Această tentativă eșuată era taxată în scrisoarea vizirului drept „expresiunea brutală a unei nemulțumiri generale", recomandîndu-i-se domnitorului „să nu mai întîrzie" cu adoptarea măsurilor destinate a curma nemulțumirile. Răspunsul lui Alexandru Ioan Cuza, publicat în *Monitorul* din 9 noiembrie 1865, apăra cu multă demnitate autonomia țării noastre, respingînd atît în fond, cît și în formă, pretențiile otomane, calificate drept amestec în afacerile interne. „De cîte ori liniștea României va fi compromisă, — arăta domnitorul — ori de unde ar veni primejdia, eu nu voi consulta decît datoria mea, drepturile mele și interesele noastre comune" (*Scrisoarea marelui vizir și răspunsul Măriei Sale domnitorului românilor Alexandru Ioan atingătoare de evenimentele din 3/15 august*, București, 1865, p. 41).

3. *Iancu Alecsandri* (1826—1884), fratele lui Vasile Alecsandri. Se afla la Paris în calitate de agent diplomatic. Deținea această funcție încă din 1859, cînd fusese numit reprezentant al guvernului Moldovei la Paris și Londra, dar de la 1 iulie 1860 fusese oficializat ca agent diplomatic al Principatelor Române Unite în capitala Franței. A îndeplinit această misiune pînă în 1866 (R. V. Bossy: *Agenția diplomatică a României în Paris și legăturile politice franco-române sub Cuza-Vodă*, București, 1931, p. 10).

16

13 decembrie 1865, București

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{3\ (10)}{CCXXXIII}$

Documente și manuscrise literare, vol. I, p. 110.

1. Cu toate demersurile lui D. Bolintineanu, Philarète Chasles întîrzie și prefața la *Brises d'Orient* și răspunsul privitor la misiunea pe care voia să i-o încredințeze Alexandru Ioan Cuza. Pentru a avea certitudinea că Philarète Chasles acceptă propunerea lui Cuza, D. Bolintineanu îi solicită o intervenție concretă în presa franceză, de acută însemnătate pentru domnitorul român și prestigiul țării noastre. Spre a face cunoscut pe plan european atitudinea și scrisoarea lui Cuza către Fuad-pașa, D. Bolintineanu, la sugestia lui Baligot de Beyne, secretarul domnitorului, îl roagă pe Philarète Chasles să o publice în *Journal des débats*, această acțiune urmînd să constituie răspunsul tacit al profesorului de la Collège de France față de propunerea venită din partea românilor. La rîndul său, G. Marian îi comunica, de îndată, lui Philarète Chasles, la 26 decembrie 1865: „Tout est pour le mieux ! Voilà ce que Mr. B. me charge de vous dire dans la lettre que je viens de recevoir à l'instant-même. On tient beaucoup à votre personne, si savante, si distinguée et si désintéressée. Le secretaire du Prince s'est rendu chez M.B. pour lui demander si c'est possible d'inserer, par votre influence, dans le journal dont nous avons parlé, la lettre du Prince adressée au vizir, cette lettre pleine de dignité et qui prétand de la Turquie à respecter notre autonomie. M.B. a repondu qu'il n'a pas encore reçu votre lettre d'acceptation. Cependant en attendant M.B. a cru necessaire de m'écrire que si vous pouviez reproduire cette lettre dans le journal en question ou même dans un autre on verrait que vous avez bien voulu accepter, la cause serait gagnée surtout lorsqu'on est disposé à faire même des sacrifices pour votre noble mission" (Biblioteca Academiei R.S.R. Coresp. inv. 20051).

Se pare însă că Philarète Chasles nu a putut îndeplini dorința lui Cuza de a-i publica scrisoarea către vizirul Fuad-pașa, în *Journal des débats*. În scrisorile schimbate ulterior între D. Bolintineanu — G. Marian — Philarète Chasles nu se mai amintește de această chestiune, totul limitîndu-se la obținerea prefeței pentru *Brises d'Orient*. Văzînd că Philarète Chasles întîrzie prefața, D. Bolintineanu îi scrie lui G. Marian să publice volumul fără prefață. G. Marian îi comunică întocmai dispoziția poetului nostru, dar, cu diplomație, încearcă să-l măgulească pe Philarète Chasles. În scrisoarea pe care i-o adresează, la 17 ianuarie 1866, reproduce mai întîi dispoziția lui D. Bolintineanu: „Si à la fin de l'impression vous ne recevez pas la préface, etant peut-être une promesse arrachée, publiez l'ouvrage tout de même", după care adaugă: „Mais moi, convencu, mon respectable Monsieur, de votre généreuse âme, de la noblesse de caractère qui vous personifie et rassuré par plusieurs de vos aimables lettres que j'aurai cette préface, j'ai eu la hardiesse, hasardée peut-être, de lui annoncer que cette fois-ci, pour la première fois, je ne suivrai pas son conseil.

Aujourd'hui, mon très respectable Monsier, pardonnez-moi si j'ose vous demander votre dernier mot à ce sujet. Que me conseillez-vous à faire? Avant de passer outre j'ai cru nécessaire et prudent de vous demander votre avis car le rôle que j'ai l'honneur d'avoir envers Mr. Bolintineanu, que je respecte, et envers vous, que je venère, m'oblige à le remplir consciencieusement et je ne vous demande que votre indulgence pour me pardonner de mon importunité" (Biblioteca Academiei R.S.R. Coresp. inv. 20045).

În sfîrşit, la 24 februarie 1866 G. Marian îi comunică lui D. Bolintineanu că a obţinut prefaţa lui Philarète Chasles, iar la 10 martie 1866 îl înştiinţează că volumul *Brises d'Orient* a apărut (Biblioteca Academiei R.S.R. Coresp. inv. 20034).

17

[Martie 1866]

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{3\ (14)}{\text{CCXXXIII}}$

Documente şi manuscrise literare, vol. I, p. 111.

1. Vezi nota 4 la scrisoarea către Philarète Chasles.

2. După detronarea lui Alexandru Ioan Cuza, la 11 februarie 1866, Dimitrie Bolintineanu nu renunţă la ideea de a-i încredinţa lui Philarète Chasles o misiune semioficială, în favoarea românilor, remunerată de guvern. Poetul considera că momentul potrivit pentru a obţine din partea guvernului român asentimentul faţă de misiunea proiectată a fi încredinţată lui Philarète Chasles, îl constituia intenţia acestuia de a ţine la Collège de France un curs despre literatura română (vezi şi nota 3 la scrisoarea către Philarète Chasles).

3. *Nicolae Burdeanu*, locţiitorul lui Costache Negri la agenţia diplomatică a României la Constantinopol.

4. *Louise Gropler*, soţia exilatului polonez Gropler (vezi nota 2 la scrisoarea către soţia lui N. Creţulescu). În *Brises d'Orient* inclusese poezia *À Madame Louise Gropler*.

5. *Jules Janin* (1804—1874), scriitor, membru al Academiei Franceze. Între 1851—1855 a publicat şase volume din *Histoire de la littérature dramatique*, iar în 1859, două volume de *Variétés littéraires*.

6. *Giovenale Vegezzi Ruscala* (1798—1886), om politic şi scriitor italian. A intervenit eficient pentru realizarea năzuinţelor patrioţilor români în cursul evenimentelor premergătoare Unirii. În 1866 i s-a acordat titlul de cetăţean de onoare al ţării noastre.

18

[Martie-aprilie 1866]

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{3(21)}{\text{CCXXXIII}}$

Documente şi manuscrise literare, vol. I, p. 112.

19

20 septemvrie 1866, Bucureşti

Biblioteca Academiei R.S.R. Coresp. inv. 106681.

Documente şi manuscrise literare, vol. I, p. 113.

1. Nu pot să fac aşa ceva. În text, în limba greacă.

2. S-au publicat iniţial cu titlul *Eumenidele sau Satire politice*. Jurnal în versuri. Redactor D.B., Bucureşti, Tipografia Naţională, 1866. Au apărut zece broşuri, numerotate. Publicarea *Eumenidelor* a început în a doua jumătate a lunii iulie 1866, cum ne informează următorul anunţ apărut în *Trompeta Carpaţilor*, an. IV, nr. 438, 22 iulie 1866, p. 1752; „*Eumenidele*. Satire politice. Jurnal în versuri de D. B. Iese de două ori pe lună. Preţul este de 24 sfanţihi pe an. Broşura un sfanţih. S-a depus chiar astăzi broşura I la d. George Ioanide, librar, unde se fac şi abonamentele." Din anunţurile succesive inserate în *Trompeta Carpaţilor* rezultă că broşurile nu apăreau cu o periodicitate prea bine precizată. Astfel, în *Trompeta Carpaţilor*, an. IV, nr. 443, 19 august 1866, p. 1772, repetîndu-se prima parte a anunţului, se menţiona: „S-a depus chiar astăzi broşura II la d. George Ioanide, librar, unde se fac şi abonamentele". Broşura nr. 3 era anunţată, cu aceeaşi formulă, în *Trompeta Carpaţilor*, an. IV, nr. 445, 26 august 1866, p. 1780, iar broşura nr. 4, în *Trompeta Carpaţilor*, an. IV, nr. 459, 14 octombrie 1866, p. 1832. Despre broşura nr. 5 nu întîlnim însă nici un anunţ. Ultima broşură anunţată, din cele zece apărute, este broşura nr. 6, în *Trompeta Carpaţilor*, an. IV, nr. 463, 16/28 octombrie 1866, p. 1848.

Primele cinci broşuri au apărut cu titlul *Eumenidele sau Satire politice*. Jurnal în versuri. Redactor D.B. Broşura nr. 6 are titlul uşor modificat: *Eumenidele. Satire politice*. Broşurile nr. 7, 8 şi 9 poartă numai titlul *Eumenidele*, dispărînd precizările „Satire politice" şi „Jurnal în versuri", iar în loc de redactor se menţionează: „Proprietar D.B." Broşura nr. 10 se intitulează concis *Eumenidele*, toate celelalte elemente fiind eliminate complet.

Intenţionînd să contracareze *Eumenidele*, adversarii politici vizaţi în aceste satire au apelat la publicistul umorist N. T. Orăşanu, care tipăreşte, ca replică, un alt „jurnal în versuri" intitulat *Bolintineadele* (Bucureşti, Tipografia Naţională, 1866), în două broşuri. Induşi în eroare de titlu şi de unele elemente formale asemănătoare cu *Eumenidele*, mulţi istorici literari au crezut că *Bolintineadele* aparţin tot lui Dimitrie Bolintineanu. Chiar şi G. Călinescu, în *Istoria literaturii române*, ca şi în studiul dedicat poetului, publicat în *Steaua*, nr. 11 şi 12, noiembrie şi decembrie 1959, şi nr. 3, martie 1960, reprodus apoi de Al. Piru în volumul *Studii şi comunicări* (Bucureşti, Editura Tineretului, 1966), menţionează *Bolintineadele* alături de celelalte scrieri satirice ale autorului *Eumenidelor*. Că acest jurnal satiric nu aparţine lui Dimitrie Bolintineanu, ci adversarilor săi politici, o declară însuşi poetul. De asemenea, într-o notiţă publicată în *Sentinela română*, an. V, nr. 10, 5 septembrie 1866, nr. 39, se preciza: „A apărut o nouă publicaţiune în versuri, sub titlul *Bolintineadele*, care va ieşi o dată pe lună. Această publicaţiune, după cît vedem, este un răspuns la *Eumenidele* domnului D.B. Nu putem recomanda mai bine publicului această întîia broşură, decît reproducînd următoarea plină de spirit şi originală descriere a lui 3 august, coprinsă într-însa."

Prima broşură din *Bolintineadele* conţine *Epistola întîia. D. Dimitrie Bolintineanu*, în care, prin insinuări şi ironii mai puţin controlate, îl acuză pe poet că ar fi profitat de funcţiile avute în timpul domniei lui Cuza, spre a se îmbogăţi, şi de aceea lua apărarea domnitorului detronat. Evident, asemenea acuze nu corespundeau cîtuşi de puţin adevărului, Dimitrie Bolintineanu fiind, ca ministru în timpul lui Cuza, de o ireproşabilă conduită etică şi civică.

La fel de nedrepte erau şi acuzaţiile din *Epistola a doua. D. Dimitrie Bolintineanu*, apărută în broşura nr. 2 din *Bolintineadele*, potrivit cărora poetul ar fi urmărit să fie ales deputat. Adevărul este că Dimitrie Bolintineanu a respins întotdeauna, în mod categoric, orice încălcare a legalităţii, orice tentativă de a trage profituri personale prin escamotarea adevărului. În primăvara anului 1861, de pildă, cînd se punea problema alegerii unor noi deputaţi în Adunarea legislativă, Comitetul oficios central îl propune candidat şi pe Dimitrie Bolintineanu, printre alţi reprezentanţi ai partidei naţionale independente. În manifestul *Către alegători*, publicat în *Românul*, an. V, nr. 74, 15 martie 1861, p. 237, se spunea: „Credem de a noastră datorie a alătura aci lista persoanelor, prezinţi astăzi la memoria noastră, care pot avea sorţi d-a fi aleşii partidei naţionale independinţi pentru viitoarea Adunare legislativă". Dimitrie Bolintineanu nu era însă omul care să fie sedus uşor şi să renunţe la principiile sale încîntat de astfel de propuneri. Printr-o scrisoare deschisă, adresată „Onor membri ai Comitetului electoral central", publicată în *Uniunea română*, an. I, nr. 4, 22 martie 1861, p. 14, refuză categoric candidatura sa pentru locul de deputat în Adunarea legislativă. Refuzul său constituia un protest declarat împotriva legii electorale din acea vreme, care, bazată pe sistemul cenzitar, avea un caracter retrograd, antipopular, acordînd dreptul de vot şi de a fi ales numai celor care dispuneau de avere materială. Cum poetul era într-o stare de pauperitate cronică, se solidariza cu masa imensă a celor lipsiţi de drepturi electorale. Ba mai mult, declara că şi în cazul în care ar fi îndeplinit condiţiile impuse de legea electorală, tot nu ar fi acceptat propunerea de candidat atît timp cît nu era abolită legea respectivă, ce îngrădea libertăţile cetăţeneşti. Scrisoarea de refuz reprezintă o adevărată profesiune de credinţă: „Domnii mei, nu mi-a plăcut niciodată a îmbrăţişa o lege care n-a avut simpatiele mele. Chiar atunci cînd aş avea calităţile cerute de legea electorală în fiinţă, încă n-aş primi a fi deputat, căci această lege este diametral opusă cu principiele mele. Doresc o lege electorală care să dea drepturi de alegători şi aleşi tuturor românilor cărora legile cer datorii, şi, permiteţi-mi a observa aici, că oricare va fi votul ieşit din urna proprietarilor, nu va avea nici meritul de a ne face să sperăm la cea mai mică îmbunătăţire în această lege."

În epoca apariţiei lor, *Eumenidele* au avut un viu ecou printre contemporanii lui Dimitrie Bolintineanu, fiind apreciate îndeosebi de cei ce păstrau o imagine luminoasă despre domnia lui Alexandru Ioan Cuza. O mărturie elocventă ni s-a transmis de la Al. Macedonski, într-o *Analiză critică*, publicată în *Literatorul*, an. III, nr. 8, august 1882, p. 454: „Tatăl meu dar citise pe Bolintineanu şi îmi aduc aminte că era abonat pînă şi la faimoasele sale *Eumenide*, publicaţiune lunară, uitată, dar ce va reînvia într-o zi, spre a rămîne pentru noi aceea ce pentru latini rămăseseră versurile lui Juvenal".

3. Potrivit propriei mărturii a lui Dimitrie Bolintineanu, prima versiune a epopeii *Traianida* a fost concepută şi, probabil, scrisă, încă din 1866. Ca şi în cazul altor scrieri ale sale, intenţiona să-şi asigure publicarea şi difuzarea ei pe baza unor liste de abonaţi, procedeu frecvent în epocă.

Primul cînt din *Traianida* s-a publicat în vara anului 1867, sub formă de broşură, distribuindu-se celor înscrişi pe listele de abonaţi. Se pare însă că mulţi dintre aceştia nu şi-au respectat angajamentul de a achita suma cuvenită, poetul fiind nevoit să dea următorul anunţ, în *Trompeta Carpaţilor*, an. V, nr. 542, 17/29 august 1867, p. 2168: „Domnii cari au subscris la publicaţiunea numită *Traianida*, care au primit întîia broşură şi nu au trimis preţul abonamentului după angajament, sunt rugaţi a face onoarea iscăliturii d-lor trimiţînd banii". Apelul lui Dimitrie Bolintineanu a rămas, din păcate, fără ecou, nemaiputînd continua tipărirea celorlalte cînturi. Pentru a-i stimula pe cei abonaţi şi a trezi interesul altor cititori, selectează din primul cînt cîteva fragmente şi le retipăreşte în *Albina Pindului*, an. I, nr. 2, 1 iulie 1868, p. 30,

însoţite de această notă din partea redacţiei: „Extragem următoarele fragmente din *Cîntul I* ce autorul a binevoit să ne comunice. În numărul viitor, vorbind în genere despre poezia epică ne vom întinde cu observaţiile noastre şi asupra epopeii domnului Bolintineanu, unicul monument complet de asemenea gen ce domnia-sa ridică în literatura română."

Redacţia gazetei *Albina Pindului* n-a mai revenit în numerele următoare, aşa cum promisese, asupra epopeii lui Dimitrie Bolintineanu. Ceva mai tîrziu, din cauză că poetul nu putea să-şi mai tipărească *Traianida* în broşuri aparte, din lipsă de abonaţi, *Albina Pindului* îi oferă coloanele sale şi astfel epopeea apare mai întîi în această gazetă, începînd de la nr. 11, 15 noiembrie 1868, p. 257, pînă la nr. 2, 16–30 iunie 1869, p. 40.

Prima parte a epopeii, publicată în *Albina Pindului*, pînă în februarie 1869, apare, în luna martie, în volum: *Traianida*, poemă epică, broşura I, Bucureşti, Tipografia lucrătorilor asociaţi, 1869. Apariţia e anunţată, la rubrica de „Bibliografie", în *Românul*, an. XIII, 2 martie 1869, 195: „A ieşit de supt tiparul Lucrătorilor asociaţi întîia parte din *Traianida*, poemă epică de Dimitrie Bolintineanu. Se află de vînzare numai la biuroul gazetei *Albina Pindului*, în Pasagiul Român. Preţul este trei sfanţi."

Apariţia *Traianidei* în *Albina Pindului* şi în volum aparte nu a avut ecoul scontat printre abonaţi. Cu amărăciunea speranţelor înşelate, Dimitrie Bolintineanu publică, sub propria sa semnătură, următorul anunţ, în *Albina Pindului* an. II, nr. 2, 16–30 iunie 1869, p. 39:

„Pentru a vedea starea de decadinţă în care am ajuns, unde naţia şi guvernul nu mai au simţimîntul literilor României, vom zice că am avut patruzeci de abonaţi la această poemă, dintre cari numai douăzeci au făcut onoare subscrierii lor.

Acestor abonaţi se va da restul *Traianidei* prin caiete din *Albina Pindului* unde se va publica regulat. Dacă însă din acest mic număr de abonaţi, vor fi unii nemulţumiţi cu această decizie, sunt rugaţi să ne înştiinţeze spre a li se înapoia partea din bani ce au plătit şi care priveşte *Traianida*."

În acelaşi număr din *Albina Pindului*, Grigore H. Grandea, conducătorul gazetei, intervenea prin articolul *Publicaţia operilor domnului Dimitrie Bolintineanu*, acuzînd în primul rînd oficialitatea vremii de vinovată atitudine nepăsătoare faţă de un poet care adusese mari servicii patriei şi literaturii române:

„Iacă un poet ca Bolintineanu care în lunga lui viaţă de dureri şi privaţii n-a avut alt scop decît deşteptarea simţimîntelor nobile şi patriotice la români. Pentru tot ce a făcut, n-a fost răsplătit decît cu sudori de sînge. Şi toţi acei cari, mai mult sau mai puţin, au simţit în inima lor nobilă setea d-a păşi pe această cale spinoasă, nu credeţi că au izbutit mai bine.

Dar ce să mai zicem noi? Lăsăm pe poet singur să vorbească cu acea răceală a unui suflet mîndru. Să vă spună el în cîţi români avu răsunet chemarea lui pentru publicarea operilor sale cari sunt o avuţie sîntă a naţiei."

20

Octombrie 1866

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{3(22)}{\text{CCXXXIII}}$

Documente şi manuscrise literare, vol. I, p. 114.

1. La apariţie, în 1866, volumul *Brises d'Orient* s-a bucurat de o primire favorabilă şi de aprecieri pozitive din partea scriitorilor şi criticilor francezi. Comentariile din presa franceză au fost parţial traduse şi reproduse în presa românească a epocii, rămînînd greu accesibile. Ele au fost prezentate prima dată de Aurel Martin în articolul *Bolintineanu văzut de scriitorii francezi*, publicat în *Gazeta literară*, nr. 40, din 1 octombrie 1964, şi nr. 41, din 8 octombrie 1964, inclus apoi în volumul *Metonimii*, Bucureşti, Editura Eminescu, 1974, p. 147.

Cercetările pe care le-am întreprins personal în Bibliothèque Nationale din Paris m-au condus însă la cunoaşterea integrală a comentariilor franceze despre volumul lui Dimitrie Bolintineanu, precum şi la descoperirea unora necunoscute şi nemenţionate de nici un cercetător al vieţii şi operei poetului nostru. Toate aceste comentarii franceze le-am reprodus integral în capitolul de *Note şi comentarii* din volumul IV al ediţiei noastre, în care am inclus *Brises d'Orient*. Aici, le menţionez numai, cu titlu informativ. În ordine cronologică, primul comentariu francez este publicat de Henri Lavoix în *Le Moniteur Universel*, nr. 128, 8 mai 1866, p. 551. În versiune românească a apărut în *Trompeta Carpaţilor*, an. IV, nr. 424, 31 mai 1866, p. 1695. Al doilea comentariu francez, semnat cu iniţialele A.G., s-a publicat în *Athenaeum Français. Bulletin Bibliographique de la Revue Contemporaine*, 2-e série, no. 2, 15 mai 1866, p. 16. Al treilea comentariu francez e datorat lui André Lefèvre, în *L'Illustration*, 24-e année, vol. XLVII, no. 1212, 19 mai 1866, p. 314. Versiunea românească s-a tipărit în *Trompeta Carpaţilor*, an. IV, nr. 427, 14 iunie 1866, p. 1708. Cel de al patrulea comentariu aparţine lui Théodore de Banville, apărut în *Revue du XIX-e siècle*, tom. III, octobre 1866, p. 138. Traducerea românească s-a publicat în *Trompeta Carpaţilor*, an. IV, nr. 464, 13/25 octombrie 1866, p. 1893. Dintre comentariile franceze despre Dimitrie Bolintineanu, rămase necunoscute, pe care le-am descoperit personal în Bibliothèque Nationale din Paris, menţionez pe cel din ampla lucrare a lui Virgile Rossel, *Histoire de la littérature française hors de France*, apărută la Paris,

în 1895, la editura Alfred Schlachter. De asemenea, Virgile Rossel a consacrat lui Dimitrie Bolintineanu o amplă analiză în studiul *La Poésie française en Roumanie*, în *Revue d'histoire littéraire de la France*, an. V, nr. 1, 15 ianuarie 1898, p. 125.

21

București, decembr. 24 [1866]

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{3(11)}{CCXXXIII}$

Documente și manuscrise literare, vol. I, p. 115.

1. Titlul corect al cărții: *Călătorii la românii din Macedonia și Muntele Athos sau Santa Agora*, apărută în 1863.

22

15 febr. s.v. [1867], București

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{3(15)}{CCXXXIII}$

Teodor Vârgolici: *Corespondență inedită D. Bolintineanu*, în vol. *Comentarii literare*, p. 197.

1. În raport cu conținutul scrisorilor anterioare, aceasta datează, evident, din 1867.

2. Dimitrie Bolintineanu parafrazează cunoscutele versuri ale lui C. A. Rosetti din romanța *A cui e vina*, de largă circulație în epocă: „Astfel merge lumea, nu e vina ta"; „Astfel ți-este sexul, nu e vina ta"; „Astfel e amorul, nu e vina mea", fiecare din aceste versuri încheind cîte o strofă

Către COSTACHE NEGRI

1

Brusa, 19 sept. s.n. [1855]

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{4(5)}{LXV}$

1. Scrisoarea datează din 1855, în cuprinsul ei fiind vorba de revista *România literară* a lui Vasile Alecsandri, care apărea în acest an. De asemenea, se referă la botezul copilului lui A. Zanne, care nu putea fi decît Jules (Iuliu A. Zanne), născut în acest an.

2. În 1855 Costache Negri se afla la Constantinopol, trimis de domnitorul Moldovei, Grigore Ghica, spre a-l informa asupra atmosferei din capitala Imperiului Otoman privitoare la situația Principatelor Române. Aici, Costache Negri stă aproape un an.

3. Marin Serghiescu-Naționalul. Vezi nota 2 la scrisoarea 1 către Baligot de Beyne.

4. În afară de poezii, Dimitrie Bolintineanu a publicat în *România literară* din 1855 numai romanul *Manoil*, începînd de la nr. 27, din 16 iulie 1855, pînă la nr. 40, din 15 octombrie 1855.

2

13/25 7-br., Brusa, [1855]

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{4(6)}{LXV}$

1. Ca și alți scriitori din aceeași epocă, Dimitrie Bolintineanu notează unele luni ale anului printr-o cifră corespunzătoare pronunției franceze, deci 7-br. semnifică luna septembrie. Scrisoarea datează din 1855, deoarece în cea imediat următoare, din 17 octombrie 1855, îi comunică lui Costache Negri că a scăpat de friguri.

2. C. Pădeanu și A. Zanne conduceau lucrările de construire a șoselei dintre Brusa și Ghemlek.

3

17 oct. s.n., Brusa, 1855

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{4(2)}{LXV}$

1. Este vorba de Vasile Alecsandri. În octombrie 1855, aflîndu-se în Franța, Vasile Alecsandri pornește spre țară prin Marsilia, ajungînd la Constantinopol. De aici întreprinde o călătorie în Crimeea, unde vizitează cîmpul de luptă de la Sevastopol, scriind apoi poezia *La Sevastopol*. Întorcîndu-se

la Constantinopol, petrece aici revelionul împrenă cu Ion Ghica, Costache Negri, D. Ralet și Baligot de Beyne.

2. În urma unei călătorii întreprinse în primăvara anului 1854, Dimitrie Bolintineanu redacta atunci memorialul *Călătorii în Palestina și Egipt*, va apărea în 1856.

4

3 septem. 1857, Constantinopole

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{4(7)}{LXV}$

1. În martie 1856 Costache Negri s-a înapoiat în Moldova, unde îi scrie Dimitrie Bolintineanu.

2. În legătură cu apropiata întoarcere în țară a lui Dimitrie Bolintineanu, în toamna anului 1857, după nouă ani de exil, vezi nota 1 la scrisoarea 1 către Baligot de Beyne.

3. La 25 mai/6 iunie 1856, Costache Negri și alți militanți unioniști, ca Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, N. Docan, D. Ralet, C. Rolla, pun bazele societății „Unirea". Bucurîndu-se de un deosebit prestigiu, e ales deputat.

5

București, [24 ianuarie 1859]

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. 4643, f. 160. Telegramă.

Documente privind Unirea Principatelor, vol. III. Corespondență politică (1855–1859). Culegerea documentelor, studiul introductiv, rezumatele, notele și indicele de Cornelia C. Bodea, București, Editura Academiei R.S.R., 1963, p. 425.

1. Conținutul telegramei justifică această datare.

6

4 iuliu [1861]

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{4(4)}{LXV}$

1. Scrisoarea datează din 1861, din perioada cînd Dimitrie Bolintineanu era ministru de Externe și Costache Negri se afla la Constantinopol ca agent diplomatic al Principatelor Române Unite.

2. În legătură cu conferința puterilor garante privind Unirea deplină, vezi nota 2 la scrisoarea 6 către Alexandru Ioan Cuza.

3. După întoarcerea sa în țară, în perioada frămîntată a Unirii, Ion Ghica adoptă, într-adevăr o atitudine echivocă, ce-l va determina, în cele din urmă, să se plaseze pe o poziție ostilă lui Alexandru Ioan Cuza. Analizînd cu obiectivitate manifestările lui Ion Ghica din această perioadă, în studiul introductiv la ediția critică de *Opere* (vol. I, București, Editura pentru literatură, 1967, p. 37), Ion Roman precizează: „În tot acest timp, deși a făcut politică liberală, s-a găsit în conflict adesea cu propriul partid, deoarece a fost unul dintre fruntașii aripii de dreapta, înclinată să împartă puterea politică cu boierimea și neinteresată în rezolvarea celor două probleme fundamentale puse după Unire: lărgirea bazei electorale și împroprietărirea clăcașilor." În scurtul interval de la începutul lunii martie pînă la 29 aprilie 1859, cînd a fost prim-ministru în Moldova, Ion Ghica a cerut Unirea cu principe străin, fapt jignitor pentru Alexandru Ioan Cuza. „Ion Ghica dovedi așadar de la bun început că nu înțelege să fie devotat domnului", arată Ion Roman, adăugînd: „După ce, către sfîrșitul anului 1861, Poarta recunoscu Unirea deplină a Moldovei cu Țara Românească și se putu forma cel dintîi guvern unic al Principatelor Unite, Cuza nu mai face apel niciodată la serviciile lui Ion Ghica, ar acesta trece fățiș de partea adversarilor săi."

Către G. SION

1

6 iunie 1856, Constantinopole

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235; f. 21–22.

N. Cartojan: *D. Bolintineanu. Scrisori din exil*, în *Neamul românesc literar*, an. I, nr. 6, 1 iunie 1909, p. 469.

1. În legătură cu această împrejurare, N. Cartojan precizează: „*Steaua Dunării* din 26 mai 1856 cuprinde dări de seamă asupra banchetului dat la 22 mai la via lui Kogălniceanu în onoarea maiorului Filipescu. Căpitanul Filipescu refuzase, fiind comandant al bateriei moldovene, să se supună ordinului, dat de guvernul provizoriu, în septembrie 1854, de a se retrage cu armata rusească și trupele moldovenești peste Prut. Luat atunci de ruși ca prins de război, izbutește să se întoarcă în țară, după o petrecere de aproape doi

ani în cetățile Bobruisc și Costroma. În frămîntarea care cuprinsese sufletele atunci, în preajma Unirii, întoarcerea căpitanului Filipescu a fost sărbătorită cu căldură în toată Moldova. Domnul îl înălță la rangul de maior și-i acordă o remunerație de 800 de galbeni. Prietenii îi dau un banchet în via lui Kogălniceanu, unde țin toasturi, între alții, Kogălniceanu, A. Panu, Ralet și C. Negri." În *Steaua Dunării*, nr. 26, din 29 mai 1856, p. 104, G. Sion publică poezia *La maiorul G. Filipescu*, în care accentua că locul de onoare al ostașului trebuia să fie în lupta pentru Unire:

Frații tăi toaste-nchină
Ție și-n unirea lor,
Căci la toți inima plină
Este-acum de acest dor.
Și oșteanul prin Unire
Poate-n lupte-a străluci,
Căci n-ar căpăta mărire
Neputîndu-se uni.

În același număr din *Steaua Dunării*, maiorul G. Filipescu îi răspunde lui G. Sion: „Inima cătră inimă se lipește cînd o sîntă datorie cheamă pe toți a face jertfe pentru patrie, care jertfe atunci sînt și mai ușoare. Poete amice! tu, ca și oșteanul arăți astăzi simțirea ta: unul își face datoria, altul o cîntă; cu toții servim aceieși cauze." Din depărtarea exilului, fiind și prea exigent, Dimitrie Bolintineanu nu agrea astfel de manifestări.

2. Într-adevăr, memorialul *Călătorii în Palestina și Egipt* nu a apărut la București, ci la Iași, în Tipografia „Buciumului român", în 1856.

3. *Nicolae Vogoride* (1820—1863), caimacam al Moldovei între anii 1856—1858.

4. Dimitrie Bolintineanu nu a mai întreprins această călătorie. A doua ediție a memorialului a apărut cu titlul *Călătorii la Ierusalim în sărbătorile Paștelui și în Egipt*, București, Tipografia lucrătorilor asociați, 1867.

5. *Doamna Luzatto*, mama soției lui A. Zanne.

6. Data nașterii lui Dimitrie Bolintineanu a fost mult timp controversată. Pentru a simplifica problema, Ovid Densusianu declara categoric: „Nu putem preciza anul nașterii lui Bolintineanu" (*Literatura română*, curs litografiat, vol. II, 1900—1901, p. 925). Încă din timpul vieții poetului s-a propus ca dată a nașterii sale anul 1826. Cea dintîi mențiune a acestui an o întîlnim în lucrarea lui I. G. Valentineanu, *Biografiea oamenilor mari scrisă de un om mic* (Paris, 1859, p. 37). O singură dată a fost propus anul 1823, de către P. Chițiu în *Dimitrie Bolintineanu*, conferință publică ținută la 5 aprilie 1886 (Craiova, Tipo-litografia națională Ralian și Ignat Samitca, 1886, p. 12), cu precizarea că această dată i-a fost comunicată de vărul poetului, I. Bolintineanu.

În monografia *Dimitrie Bolintineanu* (București, Editura Tineretului, 1962, p. 14), Ion Roman a pledat pentru anul 1824.

Data care a fost oarecum oficializată în istoria literaturii române este anul 1819. Această dată a fost pusă în circulație de Anghel Demetriescu, în articolul publicat în *Analele literare*, an. I, nr. 2, din 15 ianuarie 1886, p. 69. De atunci încoace, aproape toți cei ce au scris despre Dimitrie Bolintineanu, inclusiv principalii săi exegeți, consimt că anul nașterii poetului este 1819. În studiul *Scriitori progresiști între anii 1848—1859: D. Bolintineanu*, apărut în *Steaua*, nr. 11—12 din 1858 și nr. 3 din 1959, care reprezintă forma revizuită și completată a capitolului respectiv din *Istoria literaturii române*, G. Călinescu admite tot anul 1819. De asemenea, D. Păcurariu, în monografia *Dimitrie Bolintineanu* (București, Editura Tineretului, 1969, p. 9), subscrie la aceeași dată.

După părerea mea, nici una din datele enumerate mai sus nu este cea reală. Convingerea mea e că Dimitrie Bolintineanu s-a născut în 1825. Voi încerca, în cele ce urmează, să demonstrez acest lucru.

În lipsa unui act oficial, trebuie în primul rînd să luăm în considerare propriile mărturii ale scriitorului. Astfel, în această scrisoare adresată lui G. Sion, D. Bolintineanu preciza: „Află că sînt de treizeci și unu de ani și trei luni și jumătate". Printr-un calcul aritmetic se poate deduce așadar că autorul legendelor istorice s-a născut în anul 1825, prin luna februarie. Această dată este însă contrazisă de poet în ziarul său *Dîmbovița*, an. II, nr. 2, 21 octombrie 1859, p. 6, în care întîlnim notița următoare: „Redactorul nu s-a schimbat, este tot cel vechi, D. Bolintineanu, din satul Bolintinul din Vale, de ani 35, de lege creștină ortodoxă..." Din această notiță ar rezulta că poetul s-a născut în 1824. Dacă ne bazăm însă pe declarația din scrisoarea către G. Sion, din care reiese că s-a născut în 1825, prin februarie, înseamnă că în octombrie 1859, cînd publica notița din *Dîmbovița*, D. Bolintineanu era în vîrstă de 34 ani și 8 luni, ceea ce l-a determinat probabil să nu mai acorde atenție unei diferențe de 4 luni și să declare cifra rotundă de 35 de ani.

Propunînd ca dată a nașterii anul 1819, Anghel Demetriescu se baza pe următorul argument. În volumul *Poeziile vechi și noi ale d-lui Bolintineanu*, apărut sub îngrijirea lui G. Sion, în 1855, în timp ce poetul era în emigrație, se află poezia *La ziua aniversală*, datată 1845, care începe cu aceste două versuri:

Douăzeci și șase astăzi au bătut
Ani ai vieții mele ce-n dar au trecut.

Anghel Demetriescu scădea 26 din 1845 și conchidea că D. Bolintineanu s-a născut în 1819. După opinia mea și potrivit unor noi fapte de istorie literară pe care le vom expune mai jos, G. Sion a datat poezia *La ziua aniversală* cu anul 1845, în mod eronat. De altfel nu e singura eroare de datare pe care o săvîrșește în această ediție.

Convingerea mea este că poezia *La ziua aniversală*, în care D. Bolintineanu își preciza vîrsta de 26 de ani, a fost scrisă la Paris, în timpul exilului, în anul 1851. De aici rezultă, iarăși printr-un calcul aritmetic, că poetul s-a născut în 1825, dată ce corespunde și declarației din scrisoarea ce i-o va adresa, cîțiva ani mai tîrziu, la 6 iunie 1856, lui G. Sion. Din manuscrisul 3349, f. 85, aflat astăzi în Biblioteca Academiei R.S.R., constatăm că, la 9 octombrie 1850, din Paris, D. Bolintineanu îi trimite lui A. Hurmuzachi, pentru gazeta *Bucovina*, poeziile *La o paseră de pasagiu*, *Sărbătoarea exilatului*, *De ce sînt tăcut* și *Răsura*. Ceea ce ne reține atenția cu deosebire este poezia *Sărbătoarea exilatului*, din care citām:

Zi aniversală, te salut în chin,
Te salut în lacrimi p-ăst pămînt strein!
Astăzi l-a mea masă nimeni nu s-adună,
Harpa este moartă, cupa nu mai sună.
Oaspeții cei veseli poate nu mai sînt,
Pe a lor țărînă sufl-al iernii vînt,
Casa mea se surpă, cade în tăcere,
Poarta-i pe țîțîne geme cu durere.
Paserile nopții pe-nvelișu-i cînt,
Iarba crește verde pe coperămînt.
Cînele ce latră acolo cu teamă
În tăcerea nopții în deșert mă cheamă!
Cînd se va întoarce tînăru-i stăpîn,
Nu-l va recunoaște, căci va fi bătrîn,
Căci exilul stinge mîndra tinerețe...
Zi aniversală — tu mă afli-n chin,
În exil și-n lacrimi, pe pămînt strein.

Poezia *Sărbătoarea exilatului* este însă reluată, sub o formă mult modificată, dar și cu unele versuri transpuse identic, peste un an de zile, în 1851, în poezia cu titlul *La ziua aniversală*, în care poetul își precizează etatea de 26 de ani:

Douăzeci și șase astăzi au bătut
Ani ai vieții mele ce-n dar au trecut!
Zi aniversală! Zi de bucurie
Ce-așteptam atîta într-a mea junie!
Ce-mi vestești tu oare pe acest pămînt,
Dulce fericire sau al meu mormînt?
Cînd veneai odată, zi de bucurie,
Cîte dulci dorințe n-aduceai tu mie!
Cîte mîni iubite mîna-mi nu strîngea!
Cupa unui frate cupa mea lovea;
Ochii unei mume, plini de lăcrimioare
Mă cătau pe mine ca pe-o dulce floare!
Astăzi eu sînt singur, pe străin pămînt;
Maica mea iubită doarme în mormînt;
Oaspeții, în preajmă-mi nu se mai adun;
Cupele, la masa-mi, vai! nu mai răsun!
Casa părintească cade la pămînt;
Iarba verde crește pe coperămînt;
Paserea de noapte geme fără seamă;
Cînele, în lanțuri, cînd și cînd mă cheamă;
Cînd se va întoarce tînăru-i stăpîn,
Nu-l va mai cunoaște, căci va fi bătrîn.
Cînd se va întoarce-n casa părintească,
Ochii săi în lacrimi or să se topească!
Zi aniversală, ce-mi aduci tu mie,
Lacrimi și mormîntul? dulce bucurie?
Dulce bucurie? o, deșert cuvînt!...

Poezia *La ziua aniversală* a fost scrisă în 1851. La 6 octombrie 1851 D. Bolintineanu o expedia, din Paris, lui Vasile Alecsandri, împreună cu alte poezii. Manuscrisul autograf al poeziei *La ziua aniversală* se află astăzi în Biblioteca Academiei R.S.R., la cota Ms. rom. 235, f. 118, f. 133.

Să recapitulăm. La 9 octombrie 1850 D. Bolintineanu îi trimite lui A. Hurmuzachi poezia *Sărbătoarea exilatului*. Peste un an, la 6 octombrie 1851, îi expediază lui V. Alecsandri poezia *La ziua aniversală*, în care reia motivul și unele versuri din *Sărbătoarea exilatului*. Așadar, poezia *La ziua aniversală* nu a fost scrisă în 1845, cum credeau G. Sion și Anghel Demetriescu, ci în 1851. Dacă ar fi fost scrisă în 1845, poetul ar fi introdus-o, neapărat, în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu*, volum apărut în 1847 și cuprinzînd întreaga sa producție poetică de pînă atunci. Poezia *La ziua aniversală* a fost inclusă prima dată în volumul *Cîntece și plîngeri*, apărut în 1852.

Din precizarea, în primele două versuri ale acestei poezii, scrisă în 1851, că aniversează vîrsta de 26 de ani, rezultă că Dimitrie Bolintineanu s-a născut în anul 1825.

2

28 august 1858, București

Ștefan Meteș: *Din relațiile și corespondența poetului Gheorghe Sion cu contemporanii săi*, Cluj, Tipografia „Pallas", 1939, p. 19.

1. În vara anului 1858, dăruindu-se unei activități febrile, D. Bolintineanu își propune să inițieze o bibliotecă clasică, o suită de ediții din operele reprezentative ale literaturii universale și române, distribuite cititorilor prin abonament. În această direcție, D. Bolintineanu continua o preocupare mai veche a cărturarilor noștri. În 1821, Zaharia Carcalechi scosese, la Buda, *Biblioteca românească*. În 1830, Stanciu Căpățîneanu inaugură *Biblioteca desfătătoare și plină de învățătură*, declarînd că vroia să tipărească, printre altele, *Mărimea romanilor* de Montesquieu, *Zadig sau Ursitoarele* de Voltaire, *Contractul social* de Jean-Jacques Rousseau, *Ruinele* lui Volney etc. Tot în 1830, Ion Heliade Rădulescu dădu la lumină *Adaosul literar* la *Curierul românesc*, în mai multe volume, în care publică traduceri din Marmontel, Levizac, Lamartine, precum și *Nopțile* lui Young în tălmăcirea lui Simion Marcovici. La scurt timp, Ion Heliade Rădulescu a inițiat o nouă *Colecție de autori clasici*, în care a introdus traduceri din Homer, Alfieri, Byron, Hugo, Rousseau. În 1843, continuînd preocupările în acest domeniu, autorul *Zburătorului* lansează o *Chemare către folos, facere de bine și glorie*, tot pentru alcătuirea unei biblioteci de literatură universală, dar rămîne fără ecou. În 1846, revine cu o altă *Chemare*, publicată în *Curierul românesc*, nr. 26, din 25 martie, în care spunea: „A înțelege o nație mai multe limbi este mai anevoie; a se traduce mai mulți și varii autori într-o limbă este mai cu putință; și aceasta din urmă și-a propus jos-însemnatul, cugetînd a da națiunii un început de *Bibliotecă universală*. Într-însa se vor coprinde cei mai remarcabili autori antici și moderni, ale căror scrieri au contribuit spre împlinirea faptei mari a civilizațiunii, spre formarea minții și inimii umane, spre perfecția omului". În același an, pictorul I. D. Negulici publică în *Curierul românesc* (nr. 98, din 27 decembrie 1846), un *Plan de o mică bibliotecă universală, religioasă, morală, literară, petrecătoare, științifică etc., etc. pentru educația omului de toate clasele mirene si ecleziastice și pentru ambele sexe, începînd de la vîrsta copilăriei și pînă la vîrsta coaptă*. Pictorul I. D. Negulici avea drept model pe Aimé Martin, profesor de literatură la Athénée și la Ecole Polytechnique din Paris, director al bibliotecii Sainte-Geneviève, care inițiase, în 1836, *Le Panthéon littéraire*, o vastă bibliotecă de literatură universală. Același model îi servise și lui Ion Heliade Rădulescu.

Abia în 1858, un nou proiect de bibliotecă clasică universală este lansat de Dimitrie Bolintineanu și editorul Hristu Ioanin. Din „grecii vechi" își propuneau să traducă *Iliada* și *Odissea* de Homer, „Descrierea asupra dacilor sau geților după timpul cînd Dariu trecu cu oștiri Dunărea la noi" de Herodot, *Republica* lui Platon, precum și opere ale lui Tucidide, Anacreon și Safo. Din scriitorii latini erau prevăzuți Virgiliu, Cicero, Juvenal, Ovidiu. Literaturile europene erau reprezentate prin Shakespeare, Byron, Jean-Jacques, La Bruyère, Victor Hugo, Lamartine, Musset, Goethe, Schiller, Bürger, Klopstock, Dante, Tasso, Manzoni, Machiavelli etc. De asemenea, își mai propuneau să tipărească „Cîntice poporane, colecții de poezii lirice de mai mulți autori români, călătorii în Principate și în țări străine", teatru original, scrieri și documente istorice, precum și „scrierile din toate limbile, vechi și noi, ce au raport cu țările românilor", apoi un „mare dicționar istoric și geografic despre lucrurile românilor, încă din timpii antici și pînă astăzi", elaborat de A. Zanne (*Dîmbovița*, an. I, nr. 7, 1 noiembrie 1858, p. 28).

Din acest vast proiect al Bibliotecii clasice universale, D. Bolintineanu nu a putut realiza decît două cărți, și anume *Istoriile* lui Herodot și volumul său de versuri *Bătăliile românilor*, ambele apărute în primăvara anului 1859.

Poate că nerealizarea acestui proiect s-a datorat și faptului că, îndată după Unire, D. Bolintineanu e absorbit din ce în ce mai mult de activitatea politică, numărîndu-se printre cei mai apropiați și mai devotați sfetnici ai domnitorului Alexandru Ioan Cuza.

2. *Manoil*, roman național, Iași, Tipografia româno-franceză, 1855. Este cert că romanul a fost tipărit de G. Sion, care s-a ocupat și de publicarea altor volume ale poetului, în timpul exilului său. Astfel, în articolul *Manoel sau Căderea și înălțarea omului prin femeie*, apărut în *Gazeta de Moldavia*, an. XXV, nr. 11, 5 februarie 1853, p. 41, G. Sion informa cititorii că romanul urma să apară într-o elegantă ediție, chemîndu-i să se înscrie pe listele de „prenumeranți", după un procedeu al epocii, adică de abonați:

„Cartea se va tipări într-un frumos format, pe hîrtie velină, în Tipografia româno-franceză.

Pentru a întîmpina cheltuielile tiparului și beneficiul autorului, s-au deschis de către subscrisul prenumerație; în Iași la librăria d. Henig și la aceea a d. Hristofor, iar în ținuturi la domnii profesori, și îndeosebi la persoanele ce se vor însărcina cu asemenea bine."

3. *Melodii române*, București, Imprimeria C. A. Rosetti, 1858.

Către ANIBAL STRAMBIO

8/20 Juin 1861

La Voix de la Roumanie, I année, no. 20, 8/20 Juin 1861, p. 78, cu următoarea notă din partea redacției: „M. Bolintineano, ministre des Affaires Etrangères, a adressé à M. Strambio, consul général d'Italie, la lettre suivante."

1. *Camillo Benso di Cavour*, născut în 1810, a murit la 6 iunie 1861. Patriot italian, militant de frunte pentru unitatea națională a țării sale. În 1847 a editat ziarul *Il Risorgimento*, pus în slujba acestei cauze. Lupta sa s-a desfășurat îndeosebi în Sardinia, făcînd-o principala forță unificatoare a Italiei. A privit cu simpatie și a sprijinit activ lupta poporului român pentru libertate și unitate națională.

Către CHRISTIAN TELL

1

3 genarie 1856, Constantinopol

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{45\ (1)}{C}$

1. La acea dată, domnitor în Moldova era Grigore Ghica, iar în Țara Românească Barbu Știrbei. Bucurîndu-se de un binemeritat prestigiu, Dimitrie Bolintineanu primise, în 1855, din partea lui Grigore Ghica, propunerea de a ocupa catedra de literatură română la Academia Mihăileană din Iași. Desigur, era entuziasmat de această ofertă, așteptînd cu nerăbdare să se întoarcă în patrie, dar, și de astă dată, speranțele i-au fost spulberate. Poarta Otomană i-a refuzat intrarea în Moldova (I. G. Valentineanu: *Biografiea oamenilor mari scrisă de un om mic*, p. 38).

2. La 6 decembrie 1855, *România literară* a fost suspendată, deoarece Nicolae Ionescu, cronicarul politic al revistei, reproducînd ofisul domnesc prin care se hotăra eliberarea țiganilor robi, își încheia comentariul său astfel: „Astăzi cade și se deființează sclavia cea neagră; mîne caută să cadă și să se desființeze șerbia cea albă... căci almintrele cum vom începe a fi o societate?" Evident, pleda pentru eliberarea și împroprietărirea țăranilor.

3. Broșura nu a fost scrisă de Alecu Russo și nici de Ion Heliade Rădulescu, cum se credea în acel timp, ci de un alt emigrant român, N. Lăcusteanu. La 5 decembrie 1855, din Terapia, Ion Ghica îi scria soției sale, Alexandrina Ghica: „J'ai fait la conquête de Monsieur Thouvenel, malgré la nouvelle brochure d'Héliad, signée Rousso, ou peut-être à cause de la brochure qui fait de moi l'homme le plus infame de la terre, mais en même temps l'homme le plus capable et le plus habile que la terre ait porté" (Ion Ghica: *Opere*, vol. IV, ediție îngrijită, note și comentarii de Ion Roman, București, Editura Minerva,

1985, p. 229). Broșura, care avea de fapt 215 pagini, a apărut la Bruxelles, în 1855, cu titlul *Suite ou supplément a l'histoire politique et sociale des Principautés Danubiennes de M. Elias Regnault*. Lucrarea lui Elias Regnault apăruse tot în 1855, la Paris. În cartea sa, Russo-Lăcusteanu elogia excesiv pe Ion Heliade Rădulescu și acoperea de injurii pe oponenții acestuia, ceea ce a produs o vie indignare. În *Steaua Dunării*, nr. 13, din 7 februarie 1856, p. 52, se scria: „Dacă Eliade a fost instigatorul acestei scrieri — cum zic unii — atunci a avut o rea inspirație, căci s-a omorît pe sine însuși."

2

8 fevruarie 1856, Constantinopol

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{45\ (2)}{C}$

1. Este vorba, desigur, de *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*. Edate sub îngrijirea d. G. Sion, București, Tipografia bisericească din St. Mitropolie, 1855.

2. *L'Autriche, la Turquie, et les Moldo-Valaques*, Paris, Imprimerie Bailly, Divry et C-ie, 1856.

3. La începutul lunii iulie 1856, domnitorul Grigore Ghica din Moldova a fost înlocuit cu caimacamul Toderiță Balș, iar în locul lui Barbu Știrbei din Țara Românească a fost numit caimacam fostul domnitor Alexandru Ghica.

3

[Iulie—august 1856]

Muzeul Literaturii Române. Cota 2219.

1. Scrisoarea următoare justifică această datare.

2. Denumirea turcească a pantalonilor largi, de culoare roșie.

3. În *Biografia domnului Alex. Christofi*, scrisă de el însuși (Craiova, Tipografia N. I. Macavei, 1897, p. 41), menționa: „La Smirna aveam un prieten cizmar grec numit Palamari, om cinstit și de omenie; prin el se corespondau toți românii de la Constantinopol și Paris."

4

15 oct. 1856, Vathi

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{45\ (3)}{C}$

1. Impresiile din acest periplu le va relata în *Fragment din călătoria d-lui D. Bolintineanu în Arhipel*, publicat în *Calendar istoric și literar pe anul 1860*.

5

Samos, 3 nov. 1856

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{45\ (4)}{C}$

1. Rînduri scrise de Dimitrie Bolintineanu pe pagina a patra a unei scrisori a lui A. Zanne către Christian Tell.

2. „Insula Samos, spune jurnalul lui Baligot, este condamnată animalelor". În text, în limba franceză.

3. Potrivit datelor din *Biografia domnului Alex. Christofi* (p. 49), au intrat în țară la 14 octombrie 1856.

6

11 noiem. s.n. 1856, Vathi

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{45\ (5)}{C}$

7

10 dechem. s.n. 1856, Vathi

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{45\ (6)}{C}$

1. Rațiuni de stat. În text, în limba franceză.

2. Pe marginea scrisorii, Christian Tell notează: „I-am trimis pachet, la 20, prin Giovanake."

8

16 dechem. s.n. [1856], Vathi

Muzeul Literaturii Române. Cota 2220.

1. În succesiunea celorlalte scrisori, aceasta datează, evident, tot din 1856.

2. E vorba de lucrarea lui B. Boéresco: *La Roumanie après le traité de Paris du 30 mars 1856*, précedée d'une introduction par M. Royer-Collard, professeur du droit des gens à la Faculté de Droit de Paris, Paris, E. Dentu, libraire-éditeur, 1856. Semnătura B. Boéresco nu era un pseudonim, ci reprezenta ortografierea franceză a numelui lui Vasile Boerescu (1830—1883), ziarist și jurist. Și-a luat licența în Drept la Paris, în 1855, și apoi doctoratul, în 1857. În timpul Unirii a fost ministrul Justiției și unul dintre cei mai devotați colaboratori ai lui Alexandru Ioan Cuza. Lucrarea citată a apărut în anul următor, 1857, și în versiune românească. Publicată în perioada în care marile puteri europene discutau soarta Principatelor Române, lucrarea lui Vasile Boerescu pleda cu însuflețire pentru drepturile legitime ale națiunii noastre. În prefață, Royer-Collard își exprima speranța că puterile garante „vor lăsa românilor întreaga suveranitate ce le e rezervată și le vor permite, prin mijlocul developării civilizației și prin creațiunea bunelor instituții interioare, de a merita un loc onorabil și respectat în marea familie europeană." Susținînd punctele de vedere ale lui Vasile Boerescu, Royer-Collard sublinia: „Punctul cel mai important este, fără îndoială, ameliorația soartei țăranilor, complecta lor dezrobire și priimirea lor la participația drepturilor civile și politice care se cuvine tutulor."

3. Prințul este Ion Ghica.

9

25 dechemv. 1856 s.v., Samos

Biblioteca Academici R.S.R. S $\frac{45\ (7)}{C}$

10

30 dechemv. s.n. [1856], Vathi

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{45\ (8)}{C}$

1. Evident, scrisoarea datează tot din 1856.

11

2 genarie 1857, Samos

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{45\ (9)}{C}$

12

8/20 genarie 1857, Samos

Muzeul Literaturii Române. Cota 2217.
1. Pe lîngă aceasta. În text, în limba franceză.
2. Ion Ghica.

13

12/24 fevruariu 1857

Biblioteca Centrală de Stat. Ms. 3955.
1. *Eduard Antoine Thouvenel* (1818–1866), diplomat francez. Din 1855 a fost ambasador la Constantinopol, pînă în 1860, cînd a devenit ministrul de Externe al Franței.

14

10 martie s.n. [1857], Vathi

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{45\ (10)}{C}$

1. Continuînd scrisoarea anterioară, aceasta datează tot din 1857.
2. Memorialul *Călătorii în Palestina și Egipt*, apărut în 1856.

15

5/17 martie 1857, Vathi

Biblioteca Centrală de Stat. Ms. 3956.
1. Ce mai fericire! În text, în limba franceză.

16

24 martie 1857, Vathi

Biblioteca Academiei R.S.R. S $\frac{45\ (11)}{C}$

1. Nefericitul. În text, în limba franceză.

17

31 martie 1857, Vathi

Biblioteca Centrală de Stat. Ms. 3957.
1. Napoleon III.

18

9/21 apr. [1857]

Muzeul Literaturii Române. Cota 2218.
1. Fiind în continuarea scrisorilor anterioare, aceasta datează tot din 1857.

Către ALEXANDRU ZANNE și SOȚIA SA

1

2 iunie 1852, Constantinopole

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 12.

N. Cartojan: *D. Bolintineanu. Scrisori din exil*, în *Neamul românesc literar*, an. I, nr. 6, 1 iunie 1909, p. 464. Într-o scurtă introducere la aceste scrisori, N. Cartojan preciza: „În manuscriptul cu numărul 235 din Biblioteca Academiei Române se păstrează un număr însemnat de scrisori de la D. Bolintineanu. Scrisorile încep din anul 1852, pe cînd Bolintineanu, exilat din patrie, după o petrecere de trei ani în Paris, călătorea prin Orient, și se sfîrșesc în 1872, cînd poetul, atins de o boală crudă, e internat în ospiciul Pantelimon, unde-și sfîrșește zilele. Din aceste numeroase scrisori, adresate mai toate fami-

liei Zanne, extragem deocamdată scrisorile datate din vremea exilului. Între multe nimicuri ale vieţii de toate zilele, se găsesc în aceste scrisori şi, împrăştiate ici şi colo, ştiri interesante privitoare la colonia de emigraţi români din Orient, la mişcarea politică şi culturală din ţară."

1. Despre Alexandru Zanne, vezi şi nota 1 la scrisoarea 13 către Alexandru Ioan Cuza. În timp ce se afla în exil în Turcia, îndeplinind funcţia de inginer al administraţiei otomane, Alexandru Zanne s-a căsătorit cu Victoria Luzatto, originară din Moldova, căsătorie la realizarea căreia a contribuit şi Dimitrie Bolintineanu. Tînăra familie Zanne a manifestat apoi faţă de poet o dragoste cu adevărat frăţească, găzduindu-l pînă pe la începutul anului 1855. După întoarcerea în ţară, Dimitrie Bolintineanu s-a bucurat de aceeaşi solicitudine din partea familiei Zanne, mai ales în ultimii ani ai vieţii sale, cînd o boală necruţătoare l-a ţintuit pe patul de suferinţă, în casa bunilor săi prieteni. Singur pe lume, fără nici un sprijin, nevoind să facă nici un compromis politic cu cei ce-l detronaseră pe Alexandru Ioan Cuza, Dimitrie Bolintineanu fusese lăsat în părăsire de oficialitatea vremii. La 25 februarie 1871, Costache Negri îi scrie lui Alexandru Zanne: „Am cetit cu adîncă mîhniciune ceea ce-mi scrii despre dumneata şi Bolintineanu, şi mai mult decît totdeauna rămîn înţăpenit în trista mea convingere, cum că oamenii de treabă, în biata noastră ţară, nu numai că sînt înlăturaţi şi nesocotiţi, dar apoi persecutaţi şi apăsaţi cu o scîrboasă perseverenţă" (*Scrieri*, vol. II, p. 351).

Pentru a-l putea îngriji cum se cuvine, Alexandru Zanne apelează la bunii prieteni ai poetului. Lui Vasile Alecsandri îi trimite o scrisoare zguduitoare, solicitîndu-i sprijinul în a obţine o pensie mai bună pentru nefericitul autor al *Legendelor istorice*: „Sărmanul nostru amic merge tot degenerînd în toate. Nu mai are nimic din omul ce cunoaşteţi, decît o carcasă zdrobită şi schimonosită. Oasele picioarelor s-au strîmbat, încît picioarele lui reprezintă un O. Capul îl ţine necontenit plecat, ca cînd i-ar fi junghetura frîntă. De multe ori îşi ţine capul în mîini, ca cînd i-ar fi frică să nu-l piarză... Moralul lui este scăzut aşa de jos! Nu i-a mai rămas decît memoria unor lucruri trecute dar inconteninte... Alterarea cea mare a sistemului său nervos nu poate suferi prea mult timp nici o emoţiune. Negaţia a orice simţire este singura stare în care are quietudine. Poate că bietul om a simţit prea mult, a întins poate prea mult coarda simţirii prin imaginaţiune şi suferinţe morale, încît aci coarda s-a zdrobit. Am pierdut orice speranţe de îndreptare... Tot ce vă rog pe d-voastră este de aveţi vreun bun amic în astă Cameră să-l îndemnaţi a-i face o pensiune mai potrivită cu trebuinţele ordinare şi extraordinare ce reclamă starea fizică şi morală a acestui om" (Petre Costinescu: *O mărturie despre D. Bolintineanu*, în *Tomis*, an. II, nr. 8, august 1867, p. 13).

Cel ce a pledat în Camera deputaţilor pentru acordarea unei recompense naţionale lui D. Bolintineanu a fost Cezar Bolliac. În şedinţa din 25 iunie 1871, susţinînd propunerea unor deputaţi, Cezar Bolliac arăta răspicat că pentru Bolintineanu „patria nu a făcut încă nimic, deşi toată viaţa lui a lucrat pentru patrie şi a scris cît puţini literaţi au scris. Ei bine, în munca silnică care-şi impunea el pentru a-şi scoate pînea cu sudoarea frunţei, s-a smintit, şi astăzi este într-o mizerie de care nu vă puteţi face idee, nu-l ţin picioarele, îi tremură muşchii, este ca un copil, şi lipsit chiar de pînea de toate zilele" (*Monitorul oficial*, nr. 144, 3/15 iulie 1871, p. 779).

În faţa acestei intervenţii de natură să zguduie inima oricărui om onest, s-a găsit totuşi un deputat, un Brătianu, cu inima de piatră, care să riposteze cinic: „Ce să facem?"

Cezar Bolliac a replicat atunci sever: „D-voastră întrebaţi ce să facem unor ilustraţiuni literare cari mor în mizerie? Ce mai aşteptăm de la un june ca d-ta ca să ne mişte inima, cînd d-ta acum vii şi ne întrebi ce să facem? Ei, d-le Brătiene, ce să facem? Să vă spun eu ce trebuie să facem. Dacă nu este nici un ban în visteria ţării, pentru ca să arătăm recunoştinţa naţiunii către un bărbat ca Bolintineanu, care a scris aşa de mult, şi care astăzi este smintit şi se află în starea unui copil, fără conştiinţă de ce mai zice şi ceea ce mai face, atunci noi cu toţii să punem pungile noastre jos pe masă, şi să îndulcim puţin momentele cele lucide ale acestui nenorocit".

Preşedintele Camerei trimite însă propunerea să fie analizată în secţiuni, în ciuda protestului vehement al deputatului A. Florescu. Cum era de aşteptat din partea unor deputaţi care reprezentau interesele monstruoasei coaliţii, propunerea de a i se acorda lui D. Bolintineanu o recompensă naţională, în starea tragică în care se afla, a rămas înmormîntată în dosarele secţiunilor, fără nici o rezolvare.

Din nenorocire, nici A. Zanne, care-l găzduia pe poet, nu dispunea de prea multe mijloace materiale, pentru a-i da îngrijirea necesară. Şi atunci, împreună cu alţi devotaţi prieteni, recurge la un gest disperat, de ultimă soluţie, organizînd o loterie publică pentru a vinde biblioteca şi mobilierul ce mai rămăsese de la cel care se afla pe patul morţii. În articolul *Poetul Bolintineanu*, apărut în *Trompeta Carpaţilor*, nr. 902, din 4/16 aprilie 1871, se scria:

„Poetul Bolintineanu zace de mai mult timp în casa amicului său Zanne, care şi el nu se bucură de verio favoare a sorţii, cu numeroasa sa familie ce dă îngrijirea de tot momentul acestei ilustraţiuni a naţiunii române care se cheamă Dimitrie Bolintineanu, de la care în puţine case române se va întîmpla să nu fie o carte.

Noi facem apel la toţi românii simţitori să se grăbească a veni să concure la o loterie la care s-a pus mobilierul şi biblioteca Bolintineanului.

Frumos suvenir în fiece casă de român un scaun, o masă, un obiect oarecare cu care s-a servit poetul...

Să ne grăbim cu toţii să aducem un surîs pe buza aceluia care ne-a încîntat mai multe zeciuiri de ani.

Biletele de loterie se găsesc la biroul *Trompetei Carpaţilor*, Pasagiul Român, cum şi la toate celelalte birouri de jurnale din Pasagiu.

Preţul unui bilet cinci lei noi."

Imediat după publicarea acestui anunţ, de tragică semnificaţie, aproape toate publicaţiile oneste sprijină acţiunea de ajutorare a poetului muribund. De pildă, în *Columna lui Traian*, nr. 14, din 5 aprilie 1871, B.P. Hasdeu lansa primul strigăt de durere:

„Bolintineanu, poetul cel mai simpatic, ex-ministrul cel mai naţional, inima cea mai nobilă, mai pură şi mai românească, zace într-o stare oribilă pe patul unei lungi agonii.

Biblioteca şi mobilierul său s-a pus la loterie, cîte cu 5 lei noi biletul.

Fi-va vreun adevărat român, care să nu vină în agiutorul acestei ilustre suferinţe?"

Tot în *Columna lui Traian*, nr. 16, din 19 aprilie 1871, G. Sion publică poezia *Adio la Bolintineanu*, izvorîtă dintr-o sinceră compasiune:

Te duci, Bolintinene, acolo unde poate
Te-aşteaptă fericirea ce-aicea n-ai aflat...

Apelul din *Trompeta Carpaţilor* e reprodus în *Presa*, nr. 75, din 6 aprilie 1871, în *Familia*, nr. 5, din 11/23 aprilie 1871, precum şi în *Transilvania*, nr. 10, din 15 mai 1871, aici fiind însoţit şi de următorul comentariu:

„Este oare român care să ştie ceva carte, şi să nu fi aflat pînă astăzi din foile noastre publice, că Bolintineanu înfrînt de morb fizic, la care se adaose şi morbul spiritului, era în pericul învederat de a muri de frig şi de foame, daca nu i se făcea de vînzare frumoasa bibliotecă?

Departe am ajuns! Pentru că unul din cei mai geniali scriptori ai naţiunei să nu moară de foame, trebuie să vază, încă fiind în vieaţă, cum i se înstrăina biblioteca sa, singura amică, şi daca voiţi consoartă a lui, printre toate vicisitudinile vieţei sale!

În acelaşi timp se fac ospeţe, care costă multe mii, se joc comedii politice şi sociali cu timpane şi trîmbiţe, cu flamure şi flacăre, se pradă şi perd zeci de mii în jocuri de cărţi, iară profeţilor poporului le lipsesc încă şi cojile care cad de pre mesele celor avuţi, în sînul şerbilor şi al linguşitorilor.

Se aruncă sute de mii şi milioane pentru lux şi desfrînări spurcate, rapacitatea îşi serbează bachaniile, orgiile sale; iară literatura naţională este condamnată a sta la siervitiul bacanilor şi al modistelor.

Se edifică palaturi colosali, locuinţa buhelor şi liliecilor... iară adevăraţii dascăli, luminători şi liberatori ai naţiunii n-au unde să-şi plece capul."

Din *Comptu loteriei d-lui D. Bolintineanu*, păstrat în manuscris în Biblioteca Academiei (la cota Ms. rom. 235, f. 115), aflăm că *Trompeta Carpaţilor* a luat 15 bilete, *Columna lui Traian* 10, Vasile Alecsandri 100, Costache Negri 15, generalul Manu 20, B. P. Hasdeu 21, Al. Golescu 8, Leon Luzatto 102, N. Creţulescu 10, Ecaterina Balş 15, cu rugămintea de a le distribui şi altor persoane. Oprindu-şi un bilet, Vasile Alecsandri încredinţează lui Iacob Negruzzi restul de 99, pentru a le împărţi membrilor „Junimii", scriindu-i, în acest sens, la 4 mai 1871:

„Aflu din jurnale şi din scrisorile particulare că Bolintineanu se găseşte în cea mai tristă stare a sănătăţei şi în cea mai completă mizerie. Din cauza lipsei, poetul cel mai poet din Valahia este ameninţat a-şi închide ochii la spital. Ar fi o ruşine pentru noi să lăsăm a fi pradă mizeriei un om care a vărsat pe altarul patriei sale toate comorile sufletului, inteligenţei şi geniului său [...]. Am trimis d-lui Zanne, care găzduieşte pe Bolintineanu, 30 galbeni pentru înlesnirea celor mai neapărate cheltuieli şi cît pentru biletele de loterie am crezut că fac bine trimiţîndu-le „Junimei", care mai bine decît oricine va şti să apreţuiască datoria ce au toţi românii către Bolintineanu.

Trebuie numaidecît ca aceste 99 de bilete să fie împărţite şi banii adunaţi cît mai curînd expediaţi d-lui Zanne. Acest ajutor amical va uşura suferinţele unui om care din lucrările sale a meritat o soartă mai bună în lume şi este în drept de-a aştepta din partea compatrioţilor săi adevărate probe de simpatie şi de recunoştinţă" (V. Alecsandri: *Scrisori*. Publicaţie îngrijită de Il. Chendi şi E. Carcalechi, Bucureşti, Socec, 1904, p. 53).

Între timp, cu ajutorul doctorului Carol Davila şi sprijinul Eforiei spitalelor civile, D. Bolintineanu este internat la Spitalul Pantelimon. Ajunsese o ruină, într-o sărăcie cumplită. În condica de înregistrare a spitalului a rămas înscrisă pentru posteritate, acuzatoare, specificarea: „Dimitrie Bolintineanu, fost ministru de Culte, intrat fără haine". Prin stăruinţa doctorului Davila, poetul este internat „chiar în apartamentul intendentului, şi îi alocă două infirmiere şi un infirmier, cari să n-aibă altă grijă decît ca toate să fie pe placul lui Bolintineanu", îşi amintea dramaturgul Al. Davila (Al. Davila: *Din torsul zilelor*, vol. I, Bucureşti, Editura „Oltenia", p. 35).

Dacă cercetăm lista obiectelor puse la loterie (păstrată în Biblioteca Academiei, la cota Ms. rom. 235, f. 117), constatăm că nu reprezentau mai nimic, loteria fiind organizată mai mult pentru a aduna o sumă de bani din vînzarea biletelor. Tot mobilierul poetului se reducea la dulapul unei biblioteci, 1 masă, 1 fotoliu mare, 4 fotolii mici şi 3 galerii de ferestre. La acestea se adăugau cele 101 volume din biblioteca lui D. Bolintineanu.

La tragerea loteriei, care are loc la începutul lunii martie 1872, mobilierul e cîştigat de Ecaterina Balş, dulapul bibliotecii de Vasile Alecsandri şi cărţile de Costache Negri (Augustin Z. N. Pop: *Soarta bibliotecii lui Dimitrie Bolintineanu*, în *Prima sesiune ştiinţifică de bibliologie şi documentare*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1957, p. 343). Vechii şi devotaţii săi prieteni, V. Alecsandri şi C. Negri, fac însă dovada unei generoase atitudini umane şi civice, renunţînd la obiectele cîştigate, lăsîndu-le să mîngîie mai departe inima nefericitului poet, în camera de spital a ultimelor sale zile. La 30 martie 1872, după ce i-a comunicat telegrafic lui A. Zanne că renunţă la cărţile cîştigate, Costache Negri îi scria soţiei acestuia: „Monsieur votre mari n'a peut-être reçu la télégramme que je lui ai expédié en réponse au sien, qui m'annonçait le gain de la bibliothèque.

Aussi je m'empresse de répondre à votre lettre, qui m'est parvenu un peu plus tard, que je ne puis bénéficier de ce malencontreux gain sur notre malheureux ami Bolintineano et que sa bibliothèque continue à rester sienne" (C. Negri: *Scrieri*, vol. II, p. 358).

La Biblioteca Academiei se păstrează, în manuscris, la cota Ms. rom. 235, f. 110 şi urm., un număr de scrisori schimbate între Eforia spitalelor civile şi A. Zanne, privitoare la internarea şi îngrijirea lui D. Bolintineanu în Spitalul Pantelimon, documente edificatoare pentru împrejurările triste în care poetul şi-a trăit ultimele zile. Prin adresa nr. 1372 din 17 martie 1872, Eforia spitalelor civile îl ruga pe A. Zanne să convoace un consiliu de familie, pentru a decide asupra condiţiilor în care urma să fie îngrijit D. Bolintineanu: „În urma adresei dvs. am luat necesariile dispoziţiuni şi am dat cuvenitele ordini spre a se aşeza d. Dimitrie Bolintineanu în Hospiciul Sf. Pantelimon. Însă pe cîtă vreme credem că dvs. nu voiţi a se confunda cu ceilalţi pacienţi din Hospiciu, ci negreşit voiţi ca el să aibă o cameră şi un serviciu deosebit, precum şi o altă hrană de ceea ce se dă în comun, într-un cuvînt a fi tratat în conformitate cu înalta poziţiune ce acest bărbat a avut în ţară, credem, domnule, că puteţi şi pentru această ultimă dovadă de interes ce-i purtaţi să convocaţi un consiliu de familie, la care, după legi şi amicii săi de aproape pot lua parte, spre a se hotărî astfel ca din pensiunea ce priimeşte de la stat să fixaţi suma ce ar trebui dată ca subvenţiune pentru tratamentul şi căutarea sa în Hospicilul Sf. Pantelimon". La această adresă, A. Zanne răspunde cu deplină înţelegere pentru destinul tragic şi demnitatea poetului, argumentînd inutilitatea unui consiliu de familie şi de prieteni, atît timp cît D. Bolintineanu nu era un alienat. Din răspunsul lui A. Zanne aflăm însă şi condiţiile mizere în care poetul se zbătuse în ultimul timp, fiind silit să contracteze datorii sau să-şi amaneteze puţinele obiecte de valoare:

„Opinia subsemnatului este a nu se constitui consiliu de familie pentru că legal acesta se face numai pentru alienaţi, şi D. Bolintineanu, pe cît ştiu, în nenorocita poziţiune în care l-a adus această teribilă boală, conservă inteligenţa şi voinţa.

De aceea mai mulţi din amicii săi intimi au şi preparat o declaraţie prin care vă roagă a-l lua subt a d-voastre deplină îngrijire şi ocrotire, dispozînd de pensiunea sa pentru trebuinţele ce reclamă maladia sa [. . .].

D. Bolintineanu mai are un cronometru de aur cu lanţ de aur, în valoare cam de 150 galbeni peste tot şi care se află depus la d. Zifen Lideni pentru suma de 2410 lei vechi ce a mai rămas din o veche datorie de 5000 lei din care am plătit pînă acum d-lui Lideni suma de 2590. Plătindu-se dar d-lui Lideni suma de mai sus din pensia d-lui Bolintineanu, va rămînea acest orologiu iar în păstrarea d-voastră spre a dispune cum credeţi de cuviinţă.

Un alt ojbet de valoare ce avea D. Bolintineanu era un portcigar de chilibar negru pur din România, pe care i-l oferise d. general Acrescu ca suvenir şi care poate valora pînă la 30 galbeni; acest objet s-a luat de d. Ştefan Bolintineanu (bătrînu) cînd a venit în zilele trecute să vază pe D. Bolintineanu la mine acasă. Rămîne ca d-voastră să faceţi şi cu aceasta ce veţi crede de cuviinţă".

Înţelegînd că zbuciumata existenţă a poetului se apropia implacabil de deznodămîntul suprem, *Trompeta Carpaţilor* din 20 august 1872, prin pana lui Cezar Bolliac, desigur, anunţa, cu emoţie reţinută: „Poetul Dimitrie Bolintineanu moare zilele acestea şi cei cari voiesc a-l vedea, pînă mai suflă, să grăbească a se duce să-l vadă, la spitalul de la Pantelimon".

Cînd apărea acest anunţ, chiar în ziua de 20 august 1872, Dimitrie Bolintineanu îşi dădu obştescul sfîrşit.

2. Probabil că, prin intermediul sorei sale, Ecaterina, îi transmite lui G. Sion manuscrisul volumului de poezii *Cîntece şi plîngeri*, care apare la Iaşi, în 1852. De altfel G. Sion îşi amintea că prietenul său exilat i-a trimis poeziile „netipărite încă, cu rugămintea ca să fac ceva cu ele, spre a-i trimite un ajutor pecuniar. M-am dus de le-am tipărit într-o mie de exemplare cu propriile mele mijloace, şi, după trei luni de la apariţiunea lor, n-am mai avut un exemplar" (G. Sion: *Suvenire contimporane*, Bucureşti, Minerva, 1915, p. 391).

3. E vorba de unicul număr al revistei *România literară* a lui Vasile Alecsandri, din februarie 1852, confiscat de cenzură. Detalii mai multe în nota 2 la scrisoarea 2 către Vasile Alecsandri.

4. În Transilvania nu a publicat nimic din manuscrisele sale.

5. Vasile Alecsandri: *Poezii poporale. Balade (Cîntice bătrînești)*, partea I Iași, Tipografia „Buciumului român", 1852.

2

4 decembrie 1852, Constantinopole

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 10.

N. Cartojan, *D. Bolintineanu. Scrisori din exil*, în *Neamul românesc literar*, an, I, nr. 6, 1 iunie 1909, p. 463.

1. De la începutul anului 1852, cînd sosește la Constantinopol, Dimitrie Bolintineanu a locuit la Ion Ghica, „în grațiosul său locaș pe Bosfor", cum va preciza mai tîrziu, în *Dîmbovița*, an. I, nr. 1, 22 martie 1870, p. 10.

2. E vorba de drumul pe care îl construia Alexandru Zanne, ca inginer al administrației otomane.

3. Detalii privitoare la căsătoria lui Alexandru Zanne cu Victoria Luzatto.

3

Le 5 Février 1855, Constantinople

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 16.

N. Cartojan: *D. Bolintineanu. Scrisori din exil*, în *Neamul românesc literar*, an. I, nr. 6, 1 iunie 1909, p. 465. Scrisoarea către doamna Zanne este publicată numai în traducere.

1. *Wisofski Jósef*, general polonez în exil la Brusa.

2. Nu a mai făcut această călătorie.

3. Războiul Crimeii, izbucnit la 4 octombrie 1853, între Rusia și Turcia, și încheiat prin Tratatul de la Paris, din 30 martie 1856, urmat de Convenția de la Paris, semnată la 17/19 august 1858.

4. Ciflik. Vezi nota 1 la scrisoarea către Gabriely.

5. Grigore Ghica, domnul Moldovei.

6. Nu am descoperit un astfel de articol în *Presse d'Orient*.

7. E vorba de *Letopisețele Țării Moldovii*, editate la Iași, în 1852, de Mihail Kogălniceanu.

8. *Pierre Eugène Poujade* (1813—1885), om politic francez, diplomat, consul în Țara Românească între 1849—1854, sprijinitor al românilor. Căsătorit cu Maria Ghica, fiica lui Scarlat Ghica.

9. Ziarul *Timpul* al lui G. R. Bossueceanu a fost suspendat, într-adevăr, la 20 ianuarie 1855. A reapărut la 17 decembrie 1856, pînă la 5 decembrie 1857.

10. *Robert Gilmour Colquhoun* (1804—1870), diplomat englez la București, în relații cu revoluționarii de la 1848 și sprijinitor al Unirii Principatelor Române.

11. Ziarul proiectat va apărea abia la 6 februarie 1857, cu titlul *Concordia*, colaborînd la el G. Ioranu, G. Baronzi, George Crețeanu, I. Bălăceanu, Nenovici, Grigore Alexandrescu, în spiritul idealului unionist.

4

Le 14 Juillet 1857, Smyrne

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 27.

N. Cartojan: *D. Bolintineanu. Scrisori din exil*, în *Neamul românesc literar*, an. I, nr. 7, 1 iulie 1909, p. 514, numai în traducere.

5

Le samedi, 24 Juillet 1857, Smyrne

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 25, nesemnată.

1. Dimitrie Bolintineanu și Ion Ghica au făcut o călătorie pe coastele Asiei Mici, descrisă apoi în memorialul *Călătorii în Asia Mică*, apărut în 1867. Tot în această perioadă vizitează insulele Tenedos și Canaris, despre care va relata în *Fragment din călătoria d-lui D. Bolintineanu în Arhipel*, publicat în *Calendar istoric și literar pe anul 1860*.

6

21 august 1857, Constantinopole

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 30—31.

N. Cartojan: *D. Bolintineanu. Scrisori din exil*, în *Neamul românesc literar*, an. I, nr. 7, 1 iulie 1909, p. 515. Partea a doua a scrisorii, adresată soției lui Alexandru Zanne, publicată numai în traducere.

1. Se referă, probabil, la articolul lui Alexandru Zanne *Podul lui Traian peste Danubiu*, apărut, ulterior, fără semnătură, în *Calendar geografic, istoric*

şi literar pe anul 1861, unde era însoţit şi de desene explicative. Dimitrie Bolintineanu l-a reprodus apoi la sfîrşitul lucrării sale *Viaţa lui Traian August, fondatorul neamului românesc*, Bucureşti, Tipografia naţională, 1869, fără titlu, dar cu semnătura lui Alexandru Zanne.

2. Alexandru Zanne intenţiona să elaboreze un dicţionar istoric. Proiectul n-a mai fost realizat.

3. După ce caimacamul Toderiţă Balş moare pe neaşteptate, la 17 februarie/1 martie 1857, Poarta Otomană îl numeşte caimacam al Moldovei pe Nicolae Vogoride, soţul Cocuţei Conachi. Acesta se plasează de la început pe o poziţie ostilă mişcării unioniste. Cu prilejul alegerilor pentru Divanul ad-hoc, Nicolae Vogoride, susţinut de guvernul otoman şi de consulul Austriei de la Iaşi, încurajat în secret prin scrisorile particulare ale fratelui, tatălui şi cumnatului său, acesta din urmă ambasadorul Turciei de la Londra, falsifică listele electorale, înlătură de pe ele, sub pretextele cele mai absurde şi mai ridicule, pe oricine era suspect de a fi cît de puţin favorabil Unirii. Faţă de această măsluire samavolnică a alegerilor din 30 iunie/12 iulie 1857, partida unionistă protestează energic la guvernele puterilor garante. Luînd cunoştinţă de valul de indignare generală, Napoleon III şi regina Victoria a Angliei încheie un acord la Osborne, la 11 august 1857, prin care anulează alegerile din Moldova. În aceste condiţii, Poarta Otomană consimte şi ea să anuleze alegerile şi între 7/19 şi 17/29 septembrie au loc noi alegeri, Nicolae Vogoride rămînînd însă mai departe caimacam al Moldovei, pînă în 1858.

4. Thouvenel — vezi nota 1 la scrisoarea 13 către Christian Tell.

5. Dimitrie Bolintineanu se pregătea să se întoarcă în ţară, dorind să meargă mai întîi în Moldova.

7

Le 2 Septembre 1857, Constantinople

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 32.

8

[Septembre, 1857]

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 28.

N. Cartojan: *D. Bolintineanu. Scrisori din exil*, în *Neamul românesc literar*, an. I, nr. 7, 1 iulie 1909, p. 518, numai în traducere.

1. Din cuprinsul scrisorii şi mai ales din finalul ei rezultă că a fost expediată cu puţin timp înainte de plecarea lui Dimitrie Bolintineanu în ţară, adică în septembrie 1857. Vezi nota 1 la scrisoarea 1 către Baligot de Beyne.

2. *Prinţul de Joinville*, fiul regelui Franţei Ludovic-Filip, detronat în timpul revoluţiei de la 1848.

3. Întors în ţară, Dimitrie Bolintineanu se integrează activ în lupta pentru Unire şi nu va mai pleca în Franţa.

9

[Septembre 1857]

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 71.

1. Scrisoarea datează tot din preajma întoarcerii sale în ţară.

10

24 octombrie v.s. [1857], Galaţi

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 35—36.

N. Cartojan: *Scrisori ale lui D. Bolintineanu după întoarcerea din exil*, în *Neamul românesc literar*, an. III, nr. 3, 30 ianuarie 1911, p. 44 şi nr. 4, 6 februarie 1911, p. 61. Partea a doua a scrisorii, adresată soţiei lui Alexandru Zanne, a fost publicată numai în traducere. Într-o notă introductivă, N. Cartojan scria: „Scrisorile poetului, după întoarcerea în ţară, îşi au şi ele importanţa lor. Trimise celor mai buni prieteni pe cari i-a avut poetul, ele conţin, pe lîngă multe nimicuri ale vieţii de toate zilele, informaţii despre entuziasmul cu care a fost primit poetul în Moldova, păreri asupra mişcării politice şi literare din ţară, destăinuiri asupra proiectelor lui literare, impresii sincere asupra lumii în mijlocul căreia trăia. Scrisorile acestea proiectează dar mai multă lumină asupra vieţii poetului, în fazele ei principale."

1. Avînd un conţinut asemănător cu scrisoarea adresată lui Baligot de Beyne, la 19 octombrie 1857, după întoarcerea sa în ţară, e clar că şi această scrisoare datează din 1857.

2. Dimitrie Bolintineanu a fost nemulţumit de faptul că cei ce se ocupaseră cu tipărirea volumelor sale *Poezii vechi şi noi* şi *Călătorii în Palestina şi Egipt* (1856), şi în primul rînd G. Sion, abuzaseră de lipsa sa din ţară, cheltuind sumele încasate, ba mai mult, scoţîndu-l şi dator.

3. Vezi nota 1 la scrisoarea 1 către Baligot de Beyne.

4. Se pare că acest Daciadi fost și el exilat după revoluția de la 1848, a ajuns în cele din urmă un parvenit, îmbogățindu-se în chip misterios. Numele lui îl întîlnim și în corespondența lui Ion Ghica. De pildă, în decembrie 1852 îi scria lui Ion Bălăceanu: „Quant aux Golesco, tout en me témoignant beaucoup d'attention et de considération, ils ne viennent pas me voir de peur de se compromettre dans l'opinion de Daciadi, l'aspirant au rôle de Tzela moldo-valaque" (Ion Ghica: *Opere*, vol. IV, p. 577). Tzela a fost un țăran fruntaș în răscoala din Galiția, din februarie-martie 1846. Tot Ion Ghica îl informa pe Nicolae Bălcescu, că Cezar Bolliac, sosind la Pera, „a tras în gazdă la Daciadi", adăugînd: „Unii zic că i-ar fi dat Daciadi cîteva mii de lei. Știu în adevăr că Daciadi are parale, dar de unde le are? căci, cînd a venit aici, n-a avut nici cu ce plăti pasaju pe vapor, și d-acasă nu a priimit nimic" (Ion Ghica: *op. cit.*, p. 655).

5. Din dezgust. În text, în limba franceză.

6. Vasile Alecsandri a plecat în Franța pe la sfîrșitul lui iulie sau începutul lui august 1857, sub pretextul că vrea să-și îngrijească sănătatea și în același timp să intervină pe lîngă unele personalități din Apus în favoarea Unirii. Aluzia lui Dimitrie Bolintineanu are alt sens. Iată ce presupune G. C. Nicolescu în *Viața lui Vasile Alecsandri* (București, Editura pentru literatură, 1962, p. 272): „Plecarea lui Alecsandri se pare că avea și alte motive decît cele politice sau de sănătate. Spre sfîrșitul anului 1856 și la începutul anului 1857, se situează idila sa cu tînăra Paulina Lucasiewicz. La un moment dat, în ce împrejurări anume și din ce cauză nu știm, legătura aceasta s-a rupt. De altfel, această legătură începuse și se desfășurase fără să se pună vreun moment eventualitatea încheierii ei prin căsătorie. Ca orice celibatar de peste 35 de ani, Alecsandri desigur nu se putea hotărî cu ușurință să se căsătorească, Se mai adăuga fără îndoială la această inițială rezervă față de renunțarea la libertate atît o veche făgăduială ce și-o făcuse după moartea Elenei Negri, așa cum ne informează mai tîrziu chiar fiica sa, de a nu se căsători niciodată, cît poate și prejudecățile vremii, întrucît Paulina era de origine socială foarte modestă. E probabil că dorința de a curma definitiv această legătură să fi contribuit într-o bună măsură la plecarea lui din țară și la prelungirea șederii în străinătate."

7. Vezi și memorialul lui Dimitrie Bolintineanu *Călătorii în Moldova* publicat în *Calendar istoric și literar pe 1859*, inclus în vol. VI al ediției noastre.

11

Le 21 Décembre 1857, Bucarest

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 23.

N. Cartojan: *Scrisori ale lui D. Bolintineanu după întoarcerea din exil*, în *Neamul românesc literar*, an. III, nr. 4, 6 februarie 1911, p. 78. Prima parte a scrisorii, către soția lui Alexandru Zanne, publicată numai în traducere.

1. Ziarul *Naționalul* al lui Vasile Boerescu a apărut la 5 decembrie 1857 și a durat pînă la 11 mai 1861. A devenit una din principalele publicații ale vremii, în paginile lui colaborînd Cezar Bolliac, C. D. Aricescu, Al. Depărățeanu, Nicolae Filimon, I. C. Fundescu, George Baronzi, Atanasie M. Marienescu și alții.

2. Dimitrie Bolintineanu pregătea volumele sale de versuri, care vor apărea anul următor: *Legende sau basme naționale în versuri*, București, Tipografia națională a lui I. Romanov et Comp. 1858, și *Melodii române*, București, Imprimeria C.A. Rosetti, 1858.

3. Poetul pregătea gazeta *Dîmbovița*, al cărei prim număr va apărea la 11 octombrie 1858.

12

Le 17 Mars v.s. [1858], Bucarest

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 69.

N. Cartojan: *Scrisori ale lui D. Bolintineanu după întoarcerea din exil*, în *Neamul românesc literar*, an. III, nr. 21, 5 iunie 1911, p. 333, numai în traducere.

1. Scrisoarea datează din 1858 deoarece, peste o lună și ceva, la 24 aprilie 1858, continuînd unele detalii din această scrisoare, o informa pe soția lui Alexandru Zanne că G. Sion s-a căsătorit.

2. Vezi nota 2 la scrisoarea precedentă.

13

[17 martie 1858, București]

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 67.

N. Cartojan: *Scrisori ale lui D. Bolintineanu după întoarcerea din exil*. în *Neamul românesc literar*, an. III. nr. 21, 5 iunie 1911, p. 335.

1. A fost expediată odată cu scrisoarea anterioară, către soția lui Alexandru Zanne, avînd același format al hîrtiei și comunicîndu-i amănunte similare.

2. Se referă tot la pregătirea gazetei *Dîmbovița.*

3. Convenția de la Paris se va semna la 7/19 august 1858, hotărînd ca cele două țări românești să poarte denumirea Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești, rămînînd sub suzeranitatea Porții Otomane și sub garanția colectivă a marilor puteri europene.

4. Pe curînd. În text, în limba franceză.

14

Le 24 Avril 1858 v.s., Bucarest

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 40.

N. Cartojan: *Scrisori ale lui D. Bolintineanu după întoarcerea din exil,* în *Neamul românesc literar*, an. III, nr. 19, 22 mai 1911, p. 290, numai în traducere.

15

Le 15 Juin v.s. 1858, Bucarest

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 36.

N. Cartojan: *Scrisori ale lui D. Bolintineanu după întoarcerea din exil,* în *Neamul românesc literar*, an. III, nr. 19, 22 mai 1911, p. 291, numai în traducere.

1. *Pepina*, fiica lui Ion Ghica.

2. Dimitrie Bolintineanu acredita unele zvonuri neîntemeiate. În toamna anului 1858, Vasile Alecsandri instalează oficial la Mircești pe Paulina Lucasiewicz, cu copilul lor, Maria (G. C. Nicolescu: *op. cit.*, p. 338).

16

15 iunie 1858, București

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, p. 38.

N. Cartojan: *Scrisori ale lui D. Bolintineanu după întoarcerea din exil,* în *Neamul românesc literar*, an. III, nr. 20, 29 mai 1911, p. 316.

1. Pantazi Ghica. Vezi nota 16 la scrisoarea 2 către Ion Ghica.

17

Le 30 Août v.s. 1858, Bucarest

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 46.

N. Cartojan: *Scrisori ale lui D. Bolintineanu după întoarcerea din exil,* în *Neamul românesc literar*, an. III, nr. 20, 29 mai 1911, p. 318, numai în traducere.

1. E vorba de proiectul lui Dimitrie Bolintineanu de a iniția o Bibliotecă clasică, o suită de ediții din operele reprezentative ale literaturii universale și române, distribuite cititorilor prin abonament. Vezi nota 1 la scrisoarea 2 către G. Sion.

18

30 sept. 1861, Buiukdéré

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 59.

1. Dimitrie Bolintineanu se afla la Constantinopol ca reprezentant personal al lui Alexandru Ioan Cuza, pentru a-l ține la curent cu lucrările Conferinței puterilor garante, începută la 17/25 septembrie 1861, privitoare la Unirea deplină a Principatelor Române. Detalii mai multe în nota 2 la scrisoarea 14 către Alexandru Ioan Cuza.

19

29 Oct. v.s. [1861], Buiukdéré

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 29.

1. Relatînd despre Conferința puterilor garante privind Unirea deplină, scrisoarea datează, evident, din 1861.

2. Costache Negri participa la Conferința puterilor garante ca agent diplomatic al Principatelor Române Unite.

3. Dimitrie Bolintineanu a fost ministru de Externe între 12 mai—11 iulie 1861. Vezi nota 1 la scrisoarea 2 către Alexandru Ioan Cuza.

20

Octom. 16/28 [1861], Buiukdere

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 42.

1. Fiind vorba tot de Conferința puterilor garante, scrisoarea datează din 1861. Credem că scrisoarea a fost începută la 16/28 octombrie și apoi întreruptă, fiind reluată după 29 octombrie, cum îl informează pe A. Zanne referitor la Conferința puterilor garante.

2. În legătură cu atitudinea lui Ion Ghica din această perioadă, vezi nota 3 la scrisoarea 6 către Costache Negri.

3. Gazeta *Dîmbovița* a lui Dimitrie Bolintineanu, scoasă la 11 octombrie 1858, și-a încheiat prima serie a apariției sale la nr. 101, din 19 octombrie 1860, cînd avea ca redactor responsabil pe Radu Ionescu. În locul *Dîmboviței*, acesta scoate gazeta *Independința*, mai întîi între 23 octombrie—30 noiembrie 1860, și apoi între 13 aprilie 1861—20 noiembrie 1862.

4. Precizarea ne determină să plasăm această scrisoare după cea precedentă.

5. Vezi nota 5 la scrisoarea 14 către Alexandru Ioan Cuza.

21

[Octobre 1861]

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 52.

1. Anunțînd întoarcerea sa în țară după încheierea Conferinței puterilor garante, scrisoarea a fost emisă în această perioadă.

22

Le 30 Oct. n.s. [1861], Buiukdéré

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 63.

1. Fiind în continuarea scrisorilor anterioare, e cert că datează din 1861

23

10 mai 1865, București

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 92

1. *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite*, în două volume, apărute în primăvara anului 1865.

24

24 Mai 1865

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 90.

25

27 mai [18]65

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 94.

26

Le 25 Juillet [?], Constantinople

Biblioteca Academiei R.S.R. Ms. rom. 235, f. 65.

1. Am așezat această scrisoare la sfîrșit deoarece nu am putut stabili anul în care a fost emisă.

DIVERSE

1

București, 22 mai 1861

Biblioteca Academiei R.S.R. Arhiva Cuza, mapa XLVII, doc. 52.

1. Trimisă omologului său din Moldova, cînd încă existau două guverne separate.

2

8 iunie 1861

Monitorul, jurnal oficial al Țărei Ronânești, nr. 126, 8 iunie 1861, p. 501

3

10 decembrie 1861

Țăranul român, an. I, nr. 5, 10 decemvrie 1861, p. 40.

1. După întoarcerea sa de la Constantinopol, unde fusese trimis de Alexandru Ioan Cuza ca să-l țină la curent cu lucrările Conferinței puterilor garante privind Unirea deplină, Dimitrie Bolintineanu publică acest răspuns la următoarea notă apărută în *Țăranul român*, an. I, nr. 4, 3 decembrie 1861, p. 32: „Pe cînd d. D. Bolintineanu, fundatorul și redactorul *Dîmboviței*, transformată în *Independința*, se afla la Constantinopole, zisul jurnal a publicat corespondințe pe care lumea le-a atribuit domnului Bolintineanu, bazîndu-se pe relațiunile ce se află între ambele jurnale. De cîteva zile d. Bolintineanu se află între noi și așteptăm cu nerăbdare a se pronunța, afirmînd sau dezmințind bănuielile ce plană asupra domniei sale în privința acestor corespondințe."

În legătură cu relația dintre *Dîmbovița* și *Independința*, vezi nota 3 la scrisoarea 20 către Alexandru Zanne și soția sa.

4

1862, decembre 17

Românul, an. VI, nr. 353, 19 decembrie 1862, p. 1153.

1. În 1862, doi dintre scriitorii proeminenți de la mijlocul secolului al XIX-lea, Dimitrie Bolintineanu și Grigore Alexandrescu, s-au decis să-și alcătuiască, fiecare în parte, o ediție cuprinzătoare și reprezentativă din creația lor lirică de pînă la acea dată. În presa vremii, intențiile celor doi poeți au fost aduse de îndată la cunoștința cititorilor, cu scopul de a le atrage interesul asupra acestor ediții, lasîndu-se totodată liste de abonați, pentru a se asigura o cît mai largă difuzare a exemplarelor tipărite. Astfel, într-o notă intitulată *Despre literatură la noi*, apărută în *Românul*, an. VI, nr. 325, 21 noiembrie 1862, p. 1065, redacția ziarului arăta că își face „datoria de a semnala atențiunii publice, deși nu în totul nește nouă produceri, dară cel puțin două frumoase reproduceri", precizînd că e vorba de „retipărirea operilor poeților noștri Bolintineanu și Gr. Alexandrescu". Nota din *Românul* se oprea mai întîi asupra operei poetice a lui Grigore Alexandrescu, relevîndu-i, succint, sensurile și trăsăturile caracteristice, referindu-se apoi la opera și personalitatea lui Dimitrie Bolintineanu. Pornind de la premisa că „operile sale sunt destul de bine cunoscute de români", comentariul ziarului exprima convingerea că „toți și-aduc aminte de duioasele, melodioasele versuri în cari d. Bolintineanu cînta simțimintele cele mari, patriotismul, virtutea, în cari se nara în tablourile vii faptele eroilor noștri, legendele ce poporul făcu asupra lor". În încheiere, anunțînd că D. Bolintineanu „publică astăzi o edițiune completă a tuturor operilor sale vechi și a altor noi", alături de Grigore Alexandrescu, nota din *Românul* chema publicul cititor „a da ambilor noștri poeți concursul și susținerea sa".

Un anunț similar s-a publicat și în *Buciumul*, an. I, nr. 1, 15 decembrie 1862, p. 3, în care se arăta că „doi poeți eminenți ai noștri, doi autori clasici ai României, dd. Grigore Alexandrescu și Dimitrie Bolintineanu, au pus sub tipar în cîte o ediție completă scrierile lor de pînă astăzi. Bibliotecile noastre se vor înavuți cu aceste două cărți mari cari vor coprinde două geniuri diferite ce au binemeritat totdauna din partea patriei. Aceste două nume atît de iubite și cu drept cuvînt stimate de către români sunt destul să figureze în capul acestor două cărți spre recomandațiunea lor." În finalul anunțului se preciza, cu un îndemn subînțeles, că „liste de subscrieri sunt depuse pe la toate librăriile și administrațiunile ziarelor române".

Primul care a izbutit să-și concretizeze intențiile, într-o scurtă perioadă de timp, a fost Grigore Alexandrescu. Dispunînd probabil de condiții materiale mai bune și de un sprijin mai eficace, are satisfacția de a-și vedea apărută, în 1863, la București, în Tipografia națională a lui Ștefan Rassidescu, ediția completă intitulată *Meditații, elegii, epistole, satire și fabule*.

Ediția poeziilor lui Dimitrie Bolintineanu a întîmpinat însă numeroase dificultăți, care i-au întîrziat cîțiva ani apariția. Fie din lipsa unor posibilități pecuniare, fie din insatisfacția provocată de numărul prea mic de abonați la ediția anunțată, poetul s-a văzut constrîns să renunțe la proiectul său, nu fără amărăciune, cum reiese din această scrisoare.

Intervenția lui Dimitrie Bolintineanu, avînd un evident sens de reproș moralizator, nu a rămas fără ecou. În presa timpului s-a luat îndată atitudine în favoarea sa, în sprijinul tipăririi ediției. Situația critică în care se afla poetul, nevoit să-și întrerupă publicarea poeziilor, a fost semnalată cu promptitudine în *Buciumul*, an. I, nr. 2, 1 ianuarie 1863, p. 4, la rubrica *Revista literară*, lansîndu-se din nou publicului cititor un apel cu vibrații patetice, dar și cu finalitate critică față de dezinteresul cu care unii au întîmpinat pregătirea ediției. Comentariul din *Buciumul* releva, la început, revirimentul produs în lirica românească de cei mai reprezentativi poeți ai epocii respective, Vasile Alecsandri, Dimitrie Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, Alexandru Donici, care „înălțară și pișcară de mai multe ori cu frumoasele lor versuri inimile noastre". Se pleda apoi, la modul interogativ, pentru reunirea în volume distincte a tuturor poeziilor acestora, spre a oferi cititorilor o lectură de

profunzime și, pe de altă parte, spre a facilita viitorilor cercetători posibilitatea studierii și cunoașterii complete a caracteristicilor liricii românești din acea epocă: „Dar pentru ca aceste schinteie de geniu, risipite pe foi volante, să nu se adune în flăcări, să nu se adune în cîte un întreg pe care să putem citi pagină cu pagină toate exaltările acestor suflete mari, create spre a înnobila și a corige inimile noastre printr-un suspin sau printr-un surîs? Pentru ce acești poeți ai unei singure epoce, contimporani, să nu imprime în cîte un volum, întregul lor risipit și să caracterizeze mai bine, celor ce vor voi să studie o epocă întreagă a literaturii române? Ne mîngîiem la anunțarea că d. Bolintineanu și d. Gr. Alexandrescu au pus sub tipar operile lor întregi pînă astăzi". Argumentele invocate serveau la demonstrarea necesității tipăririi ediției lui D. Bolintineanu, arătîndu-se că sistarea acestei ediții constituia o pierdere pentru literatura română, un motiv de îngrijorare și mîhnire: „Durerea însă a fost mare cînd am aflat că d. Bolintineanu renunță la tipărirea operelor sale și mîhnirea a fost profundă cînd am aflat cauza acestei renunțări."

Cei ce rămăseseră impasibili față de listele de subscripție pentru tipărirea ediției erau apostrofați și mustrați pe un ton liric dar ferm, incitîndu-i să-și revizuiască atitudinea ce putea să pară vinovată față de destinul poetului: „Ce feliu! Voi, toți părinți și mume, cari vă mîndriți, surîdeți și sunteți fericiți cînd ascultați pe pruncii voștri recitînd o baladă eroică, o elegie încîntătoare a poetului Bolintineanu, nu v-ați crezut datori, nu v-ați simțit culpabili cînd ați aflat că poetul Bolintineanu, această pasăre măestră, ce încîntă căminul vostru, își trage de sub tipar poeziile sale pentru că nu se găsesc destui subscriptori spre a se acoperi cheltuielile tiparului? Și cari sunt aceste cheltuieli ale tiparului? Vreo două-trei sute de galbeni! Ce feliu? în toată România liberă, de cinci milioane de oameni, între toți românii 14 milioane, nu s-a găsit un singur om, un singur părinte de familie, o singură mumă care să zică: pentru anul nou 1863 un franc mai puțin, o fustă mai puțin; să facem cadou copilului nostru inima, sufletul poetului român Bolintineanu și să-i zicem: ține minte bine, să spui copiilor tăi că părinții ți-au făcut cadou de anul nou 1863 cartea cea mare a geniului Bolintineanu." Dar nu numai virtualii cititori obișnuiți erau apostrofați, ci și cei care aveau misiunea să se dedice educației publice, răspîndirii și prețuirii literaturii române. Erau vizați în primul rînd profesorii, a căror nobilă datorie era aceea de a sădi în inima și conștiința tineretului studios nu numai dragostea față de literatura națională, ci și sensurile patriotice conținute în mesajul liric al lui D. Bolintineanu: „Trist lucru în adevăr că nici unul din junii noștri, și ce zic, nici unul din profesorii noștri să nu anunțe, să nu deplîngă de pe catedra sa acest eveniment în literatura română." Interpelarea din *Buciumul* nu scutea nici forurile

oficiale, îndeosebi Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, care „risipește pe tot anul 120.000 lei fără să știe nimeni cum și pentru ce" și care ar fi trebuit să ia decizia „să dăm o a 12-a parte din banii încuragierelor pe acest an spre a scăpa din naufragiu geniul unui autor clasic al României".

O pledoarie entuziastă în favoarea lui D. Bolintineanu întîlnim și în *Aurora română*, an. I, nr. 2, 15/27 ianuarie 1863, p. 22. Dînd relații asupra conținutului ediției, ziarul deplînge și el faptul că „eminentul poet al națiunii noastre" s-a văzut constrîns, din lipsă de abonați, să renunțe la proiectul său: „Foile de prenumerațiune au ieșit aproape de un an, însă, durere, la poeziile celui mai excelinte poet român se subscriseră atît de puțini, încît nu se acoperiră nici jumătatea spezelor de tipar." Reproducînd scrisoarea deschisă publicată de B. Bolintineanu în *Românul*, nota din *Aurora română* încheia cu același ton de repros față de cei ce nu acordau suficient interes operei unuia dintre cei mai de seamă poeți ai vremii: „Ce cuvinte modeste sunt aceste! Cît de frumos exprimă ele noblețea spiritului și abnegarea poetului... Sărmanule poet! de ce n-ai scris opurile tale frîncește sau grecește, atuncea te-ai bucura nesmintit de o îmbrățișare mai călduroasă din partea multor fii ai României."

5

1863, ghenar. 3

Buciumul, an. I, nr. 4, 5 ianuarie 1863, p. 4.

1. Faptul că ziarele amintite își extindeau reproșurile asupra tuturor categoriilor de cititori l-a determinat pe D. Bolintineanu să aducă unele clarificări necesare ale problemei în discuție, printr-o nouă scrisoare deschisă. La sesizarea editorului Christu Ioanin, care cunoștea bine, prin propria sa experiență, interesul sau dezinteresul diverselor categorii de cititori față de operele scriitorilor noștri din acel timp, Dimitrie Bolintineanu precizează, în această nouă scrisoare, că cei ce trebuiau blamați nu erau cititorii simpli, oamenii obișnuiți, preocupați continuu de propășirea literelor românești, ci reprezentanții claselor avute, înstrăinați de literatura națională. Scrisoarea lui D. Bolintineanu era precedată de această notă din partea redacției: „Văzînd în într-un număr al *Românului* că d. Dimitrie Bolintineanu își trage de sub tipar edițiunea completă a scrierilor sale din cauza lipsei de subscriptori trebuincioși pentru acoperirea cheltuielilor acestei edițiuni, indignați, noi am provocat simțimîntele naționale în termeni ce s-au văzut în *Revista literară* din no. 2 al *Buciumului*. Acum d. Bolintineanu ne asigură că lucrul s-a trecut cu totul altfel de cum arătase ziariul *Românul*. Fericiți că această culpă se

aridică d-asupra națiunii române, publicăm aci cele ce ne comunică d. Bolintineanu". Poetul aducea ca argument scrisoarea primită de la editorul Christu Ioanin. Scrisoarea lui Christu Ioanin, datată „3 ianuarie 1863", reprodusă în continuarea scrisorii lui D. Bolintineanu, lămurea pe deplin lucrurile, incriminînd nepăsarea protipendadei față de operele scriitorilor români și demonstrînd, convingător, că cititorii din masele populare erau cei mai devotați iubitori ai literaturii autohtone. „Domnule Dimitrie Bolintinene! — îi scria Christu Ioanin. Am cetit în remarcabilul și eruditul ziariu *Buciumul* că listele de subscriere la poeziele dumitale le-ai fi retras. Nu mă prinde mirare, fiindcă de mai multe ori v-am înștiințat că edițiile de lux al căror cost este foarte ridicat și ai căror amatori sunt foarte puțini, după o lungă sperienţă ce am făcut, nu au reușit. Dar dacă această ediție ar fi pentru popor, vă asigur că va reuși precum au reușit toate operile dumitale ce am editat și din care unele le-am trecut pînă la no. de 1500 exemplare. Domnul meu! Să nu se facă nedreptățire poporului român, căci poporul citește românește, și pot zice că numai poporul citește.

Ca librar, cunosc pe amatorii de literatură română; ei sunt numai în popor. Eu însumi m-am lăsat de multe ori a mă amăgi de frumoasa speranță că clasele avute vor contribui la literatura română; astfel, cînd am voit a edita opere ce se adresa la capitaluri, am rămas cu ele în magazie; cînd însă am editat opere române ce se adresa la popor, prin prețul lor, am reușit a le trece repede. O repet însă, numai poporul citește românește."

Christu Ioanin îi propune lui D. Bolintineanu să renunțe la ideea unei ediţii de lux, oferindu-se să-i tipărească o ediţie obişnuită, amîndoi avînd de cîştigat de pe urma acestui fapt: „Cît pentru operele dumitale, dacă această ediţie s-ar tipări obicinuit, vă asigur că va reuşi precum au reuşit toate operele dumitale, rămîindu-mi şi mie un profit. Pentru aceea, sigur fiind de o completă reuşită, ca totdauna, mă ofer a edita eu toate poeziile dumitale vechi şi noi, ba încă şi cu o remunerație demnă de aceste opere, şi sper, domnul meu, că nu-mi vei refuza propunerea ce vă fac şi-mi veți da preferința ca cel mai vechi editor al scrierilor dumitale." Propunerea lui Christu Ioanin era, desigur, tentantă. Parțial, D. Bolintineanu va ţine seama de ea. Ideea unei ediţii de lux îl va obseda însă, în continuare.

Deşi ziarele interveniseră activ în stimularea interesului cititorilor pentru ediţia anunţată, realizarea acesteia a întîmpinat încă foarte mari obstacole. Se pare că sumele rezultate din înscrierile pe listele de abonaţi nu acopereau în suficientă măsură cheltuielile de tipărire, publicarea ediţiei fiind amînată de la an la an. N-ar fi exclus ca însuşi D. Bolintineanu să fi trenat apariţia ediţiei, deoarece în această perioadă devine înalt demnitar de stat al Principatelor Române Unite, şi, cu modestia-i exemplară, ce l-a caracterizat întotdeauna, desigur că nu vroia să profite de poziţia sa politică. După cîtva timp, pentru a-şi vedea visul împlinit, se adresează chiar Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice, al cărui titular fusese, solicitînd un împrumut de 500 de galbeni, în vederea publicării ediţiei din poeziile sale vechi şi noi, obligîndu-se să restituie suma respectivă sub formă de exemplare tipărite, care să fie distribuite ca premii şcolare. Ministerul îi aprobă un împrumut de 1400 lei (Arhivele Statului Bucureşti. Ministerul Instrucţiunii Publice, 1864, dosar 418, f. 620).

Evident, împrumutul obţinut a fost de bun augur. În primăvara anului următor, 1865, ediţia vede, în sfîrşit, lumina tiparului, în două volume, purtînd titlul *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*. A apărut mai întîi o ediţie obişnuită, la Bucureşti, în Tipografia lucrătorilor asociaţi. La foarte scurt timp, utilizîndu-se acelaşi zaţ, dar schimbîndu-se calitatea hîrtiei şi prezentarea grafică, apare mult dorita de poet ediţie de lux, purtînd pe pagina de titlu menţiunea „Ediţiunea a doua". Apariţia ediţiei de lux a fost salutată cu entuziasm în presa vremii. De pildă, în *Trompeta Carpaţilor*, an. I, nr. 28, 10/22 iunie 1865, p. 109, se scria: „Literatura română îşi urmează precum am mai zis-o, avîntul ei. Două volume de poezie ale dulcelui nostru poet Bolintineanu ieşiră de sub tiparul cel mai perfect pînă astăzi la noi, de sub tiparul Lucrătorilor asociaţi. Această ediţiune este demnă de ceea ce conţine, de poeziele Bolintineanului. Este, în adevăr, agreabil a citi o poezie suavă pe o hîrtie velino, frumos şi exact tipărită."

6

17 octombrie 1863

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 209, 21 octombrie 1863, p. 869.

1. Ca ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice, Dimitrie Bolintineanu a acordat o sporită atenţie şcolilor săteşti, văzînd în aceasta un mijloc în plus de a contribui la îmbunătăţirea stării ţăranilor. A înfiinţat peste o mie de şcoli săteşti, îngrijindu-se permanent de buna lor funcţionare.

7

22 octomvrie 1863

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 212, 24 octombrie 1863, p. 881.

8

22 octomvrie 1863

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 213, 25 octombrie 1863, p. 885.

1. Ca ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, Dimitrie Bolintineanu avea în sarcina sa și domeniul silvic.

9

25 octomvrie 1863

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 213, 25 octombrie 1863, p. 885.

10

29 octomvrie 1863

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 217, 31 octomvrie 1863, p. 903.

1. Acțiunea de a aduce în țară osemintele lui Nicolae Bălcescu de la Palermo a fost inițiată de A. Odobescu, predecesorul lui Dimitrie Bolintineanu la portofoliul Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice.

2. Raportul lui N. Ionescu s-a publicat în același număr din *Monitor*:

„*Domnule Ministru*,

La 2 octomvrie trecut, din Palermo chiar, trimis fiind în misiunea aducerii oaselor neuitatului patriot Nicolae Bălcescu, în patrie, am avut onoare a adresa predecesorului d-voastră trista știre că spoliele mortale ale istoricului lui Mihai Viteazul au fost aruncate în cimitirul săracilor din monastirea Capucinilor de lîngă Palermo. Precum v-am spus ieri din viu grai, domnule ministru, astăzi viu a vă raporta în scris că asupra acestui fapt vrednic de jale, dupe actele autentice dobîndite la fața locului, și pre care le depun alăturat pe lîngă acest raport, este astăzi definitiv constatat. Iată aceste acte:

1. Declararea albergatorului de la «Trinacria», d. Salvator Ragusa, în casa căruia a locuit răposatul, de la 17 octomvrie 1852, pînă la sfîrșitul său, 29 noiemvrie.

2. Certificatul giuntei municipale din Palermo, dat dupe cererea mea

3. Chitanța pentru plata tarifei de cimitiriu la Capucini, pentru acei ce se pun în fosa comună, chitanță pe numele răposatului.

Afară de aceste, de la d. Caccia, ce funcționa atunci ca consul otoman la Palermo, am dobîndit:

a) pasportul răposatului

b) un număr de scrisori adresate, parte direct răposatului, parte d-lui Salvator Ragusa, scrisori deschise, în număr de 10, și nedeschise 2, în sfîrșit

c) inventariul de lucrurile răposatului, rufe, haine, cum și de lăzile cu cărți și manuscripte, inventariu făcut sub ochii răposatului, chiar în cele din urmă momente ale vieței și în care este expresa sa voință de pe urmă, relativă mai cu seamă la cărți și manuscripte, pe care le-a lăsat «cu limbă de moarte» ca să se încredințeze d. Ion Ghica ce se afla la Constantinopole.

Acesta e, domnule ministru, rezultatul misiunei mele la Palermo.

N. Ionescu"

3. Iată această declarație, în traducerea apărută în același număr din *Monitor*:

„Eu, aicea subsemnat, declar că răposatul Nicolae Bălcescu a sosit în casa mea în ziua de 17 octomvrie anul 1852, în o stare foarte critică, și văzînd că mergea din rău în mai rău, și avînd a-mi plăti diferite compturi de săptămîni la hotel și pentru medicamente și vizitele doctorului, l-am întrebat dacă era în stare de a regula acele compturi. D-lui îmi spuse că așteaptă o poliță și că nu-mi putea plăti mai înainte de priimirea acei polițe.

În fine, în ziua de 29 noiemvrie 1852, informîndu-mă că viața sa era la termine, am chemat pe d-lui consul otoman, d. Caccia și pe popa grec, anume Papa Andrea Cuccia, și în prezența dumnealor a declarat că nu are decît ca 30 franci în bani, diferite obiecte de îmbrăcăminte și multe cărți și manuscripte. O oră pe urmă, a murit în mîinele preotului.

Apoi, în prezența d-lui consul, s-a pus toate obiectele într-o cămăruță, și d. consul le are pecetluite, dînd cei 30 de franci pentru spezele de înmormîntare, și corpul a fost dus a doua zi în groapa comună de la monastirea Capucini.

Dupe cîteva zile, d. consul mi-a plătit, atît mie cît și doctorului, precum și spezele pentru medicamente; în urmă mi-a ordinat de a face o ladă mare spre a-i depune înăuntru toate obiectele răposatului. Îndată ce lada a fost gata, d-lui ridică sigiliul și cu inventariul în mînă s-a depus totul în ladă și s-a pecetluit și pornit, silindu-mă a face toate spezele, încă pentru cele de

expediţiune, carele se urcă la 16 franci aproape şi mi-a promis de a mă despăgubi, dar pînă acuma nu am priimit nici un ban.

Salvator Ragusa
Birtaş la «Trinacria»
Palermo, octomvrie 3, 1863."

4. „Noi, Papa Andrea Cuccia, preot al bisericii Sîntului Nicolae Panormi, atestăm şi declarăm, într-o condică la care se însemnează numele şi pronumele răposaţilor, dupe legile în vigoare:

În ziua a douăzecelea şi nouă noiemvrie, anul 1852, Nicolae Bălcescu din Valahia a încetat din viaţă, la etatea de treizeci şi unu de ani, pregătit cu toate rînduielile religioase şi prohodit de preotul Iosef Calida, capelanul adjunct.

Şi pentru aceasta subsemnăm şi punem sigiliul parohiei.

Dat în Panormi, la trei octomvrie 1863.

Capelanul sacramental,
Iosef Masy."

5. Îl reproducem, de asemenea, în traducerea din *Monitor:*

„Palermo, 6 octomvrie 1863

Consiliul municipal de Palermo

Văzînd raportul asesorelui oficiului, delegat pentru serviciul înmormîntărilor, cu care se tăgăduieşte dreptul, ca fiind dus ofiţerul sanitar la monastirea Capucinilor, şi acolo întrebînd pe directorele mormintelor asupra corpului d. Nicolae Bălcescu, i-a declarat prezisul directore încredinţînd că corpul răposatului a fost acolo îngropat la 30 noiemvrie 1852, la groapa comună, unde de la acea epocă pînă astăzi cîtimi de mii de cadavre au fost îngropate, şi pentru aceasta fiind amestecat scheletul d-lui Bălcescu cu acei prea mulţi în aceeaşi groapă, ne vine peste putinţă a recunoaşte măsura sa şi a avea o urmă destinată.

Asupra cererei d-lui profesor Ionescu, ce s-a prezentat cu misiunea de a găsi şi a reavea corpul de care este vorba,

Se adevereează cea de faţă.

Preşedintele municipalităţii,
A. Kudini
Asesorele."

6. În *Monitor* se publică, în traducere, această chitanţă:

„Palermo, 29 noiembrie 1852

Subscrisul, guardian al venerabilului monaster al reverenzilor Capucini, afară din cetatea acestei capitale Palermo, priimesc, prin mîinile lui Masaro, mila de 12 tari (gologani) cari sunt pentru înmormîntarea fostului N. Bălcescu.

Guardianul Capucinilor,
fratele *Gheorghie Datalenio.*"

7. Testamentul lui Nicolae Bălcescu:

„Declar, eu subsemnatul, de a avea un geamantan de piele cu haine purtate, adecă trei haine, două perechi pantaloni, opt giletce, două halate, trei cravate, un ac de argint antic reprezentînd un papagal, izmene şasesprezece, patrusprezece cămăşi, nouă prosoape de olandă, şease fulare, cinci flanele, una pereche ghete de postav, cinci perechi ciorapi de lînă, cinci perechi ciorapi de bumbac, nouă şervete de bumbac, patrusprezece gulere, patru perechi pantaloni de vară, şease feţe de pernă, două perne, una cutie căptuşită cu catifea cu joc de şah, de fildeş de la China, diferite cărţi de studiu pentru istorie, diferite cărţi în două lădiţe cu catalogul cărţilor. Aceste obiecte vor fi predate la d. Iancu Ghica, sau cui se va prezenta pentru dînsul.

Declar încă a fi dator la d-lui Salvatore Ragusa, locandierul de la «Trinacria», o lună de locuinţă şi nutrimentul învoit cu suma de doi piaştri pe zi, osebite de alte lucruri extraordinare. Mai declar şi voi ca prezisul d. Ragusa să fie răsplătit cu alţi patruzeci piaştri, peste tot 100, pentru indemnizarea de obiecte prăpădite şi arse sau pentru alte cauze ale maladiei mele. Un orologiu de argint fără lanţ, şi piaştri douăzeci şi cinci, declar a fi dator la d. doctorul Battaglia, cincisprezece piaştri pentru vizitele făcute la mine, precum şi la Tomaso Mallone sluga, trei piaştri şi jumătate, şi în fine alte şease piaştri de bacşiş la servitorii de otel.

Palermo, la 29 noiemv. anul 1852.

N. Bălcescu

Martor, Papa Andrea Cuccia.

Idem Nicola Prasso."

8. O nouă cercetare la Palermo a avut loc în 1921. La propunerea lui Vasile Pârvan, Ministerul Cultelor şi Artelor a apelat atunci la arheologul italian Giuseppe Lugli. Acesta, fără să aducă argumente convingătoare, a susţinut că Nicolae Bălcescu a fost înmormîntat în groapa comună a cimitirului Rotoli din Palermo. Mai tîrziu, reluînd această problemă, Al. Balaci a infirmat ipoteza lui Giuseppe Lugli, argumentînd din nou, prin articolul *Adevărul asupra mormîntului lui Nicolae Bălcescu*, publicat în *Revista Fundaţiilor regale*, an. XIV, nr. 8–9, august–septembrie 1947, că a fost înmormîntat în groapa comună de la Capucini.

11

5 noiemvrie 1863

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 222, 6 noiemvrie 1863, p. 926.

12

9 noiemvrie 1863

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 226, 12 noiemvrie 1863, p. 943.

Reforma, an. V, nr. 33, 15 noiembrie 1863, p. 128.

13

15 noiemvrie 1863

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 230, 18 noiemvrie 1863, p. 966.

1. În această perioadă, ca ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice, Dimitrie Bolintineanu lua măsurile necesare în vederea elaborării legii pentru secularizarea averilor mînăstireşti. Actul secularizării era concluzia firească şi necesară a unui proces care începuse cu decenii înainte, făcînd parte şi din programul revoluţiei de la 1848, în punctul 12 al *Proclamaţiei de la Islaz*. Pentru prima dată, chestiunea fusese dezbătută public, în baza unor argumente de ordin istoric, documentate temeinic, în lucrarea lui Nicolae Bălcescu *Question économique des Principautés Danubiennes*, din 1850. Dintre lucrările ulterioare, pe această problemă, mai amintim *Memorandum despre bisericile, mînăstirile, bunurile mînăstireşti şi în special despre mînăstirile închinate ale domniei Ţării Româneşti* de G. Bengescu (1858), *Question des monastères de Moldavie voués aux Lieux Saintes* de N. Istrati (1860).

În 1863, problema averilor mînăstirilor închinate devenise acută, cerea o grabnică soluţionare, mai ales că Poarta Otomană vroia să împiedice această acţiune prin convocarea puterilor garante (Constantin C. Giurescu: *Viaţa şi opera lui Cuza-Vodă*, p. 193).

14

27 noiemvrie 1863

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 238, 29 noiemvrie 1863, p. 997.

15

5 dechemvrie 1863

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 243, 7 decembrie 1863, p. 1017.

16

20 decemvrie 1863

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 1, 2/14 ianuarie 1864, p. 3.

17

28 decemvrie 1863

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 1, 2/14 ianuarie 1864, p. 3.

1. Pentru organizarea acestei expoziţii, Dimitrie Bolintineanu făcea apel la directorul Academiei de la „Sf. Sava" şi la membrii Consiliului superior al instrucţiei publice, rugîndu-i să acorde „tot concursul în vederea acestui ţel prin deschiderea acestor săli chiar înaintea anului nou" (Arhivele Statului Bucureşti. Ministerul Instrucţiunii Publice, dosar 592, 1863, f. 427). Expoziţia s-a deschis în ianuarie 1864, saloanele fiind decorate „într-un sentiment de frumuseţe severă şi de gravă armonie", iar „pe pereţii pictaţi într-un cenuşiu închis se detaşau net tablourile", cum precizează Ulysse de Marsillac într-o dare de seamă publicată în *La Voix de la Roumanie* din 4 februarie 1864. Au expus cu acest prilej Aman, Tattarescu, Trenk, Mişu Pop, Carol Popp de Szatmary (Barbu Brezianu: *Rolul şi contribuţia lui Dimitrie Bolintineanu la dezvoltarea artelor frumoase în Principatele Române*, în *Studii şi cercetări de istoria artei*, an. VI, nr. 2, 1959, p. 249).

Prin insistențele lui Dimitrie Bolintineanu s-a obținut și înființarea Școlii de belle-arte. La încheierea anului școlar, poetul publică în *Dîmbovița* din 29 iunie 1864 o dare de seamă, în care sublinia: „Pe lîngă Facultatea de Drept, Științe, Litere, s-a adaos și o școală de arte frumoase: pictura, arhitectura, sculptura și gravura pe lemn și aramă. Facă cerul ca și succesorii noștri în ministeriu să fie aprinși de aceeași dragoste pentru instrucțiune, spre a nu lăsa nici o lacună la punerea în practică a tuturor acestor reforme introduse în noul buget al Instrucției Publice."

18

28 decemvrie 1863

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 4, 8/20 ianuarie 1864, p. 16.

1. Manuscrisul monumentalei sale lucrări *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul* a rămas netipărit, din păcate, o bună bucată de vreme. Primele ei părți au fost publicate de Alexandru Odobescu, în *Revista română* din 1861—1863, ca un necesar act de pietate și de justiție față de memoria și strădania marelui patriot și revoluționar. Tot prin grija și truda lui Alexandru Odobescu, opera capitală a lui Nicolae Bălcescu vede lumina tiparului într-un volum de sine stătător în 1878, în atmosfera plină de avînt patriotic și național din timpul războiului de independență, cînd semnificațiile majore ale operei sale erau de o stringentă actualitate. În *Preacuvîntarea* la volumul *Istoria românilor sub Mihai-Vodă Viteazul, urmată de scrieri diverse* de Nicolae Bălcescu, apărută la București, în Tipografia Societății Academice Române, în 1878, Alexandru Odobescu mărturisea: „Îndeplinesc astăzi una din cele mai vii și mai stăruitoare ale mele dorințe; aceea de a scoate la lumină *Istoria românilor sub Mihai-Vodă Viteazul*, lucrarea de căpetenie a eminentului și mult deplînsului nostru istoric Nicolae Bălcescu, care totdeodată este și o scriere de frunte în literele românești.

De douăzeci și cinci de ani de cînd Nicolae Bălcescu a murit, înstrăinat de preaiubita și preadorita sa țară, eu unul n-am pregetat un moment de a căuta mijloc spre a face cunoscută publicului românesc această frumoasă operă, în care își pironise mintea și puterile sale un om de un rar talent, pe care, de copil, încă, mă deprinsesem a-l respecta, a-l iubi, a-l admira.

Cincisprezece ani din aceștia, am păstrat cu sînțenie la mine manuscriptele lui, cercîndu-mă, de cîte ori mi-a stat în putere, a da publicității cel puțin o parte din ele. Dar, spre rușinea noastră de pînă acum, a trecut un pătrar

de secol de la moartea Bălcescului mai nainte ca să poată fi pus sub ochii națiunei române tot ceea ce dînsul lucrase întru cea mai mare a ei onoare.

A trebuit ca o rază din acel foc de vitejie strămoșească, care ardea în inima lui N. Bălcescu, să străbată în sfîrșit în vinele tuturor românilor, pentru ca să afle timpul priincios de a ieși la iveală patrioticele pagine scrise de peana lui, muiată și oțelită în sîngele atîtori eroi ai românilor din trecut!"

Iar în încheiere, Alexandru Odobescu sublinia: „Noi sperăm și credem că această carte, așa cum este, va aduce, în împrejurările de față, folos și întărire cugetului național al întregei românimi!"

Apariția lucrării lui Nicolae Bălcescu a avut un amplu ecou în acea vreme, concordînd în substanță și semnificații cu momentul istoric al cuceriri independenței naționale. Demn de reamintit este, în primul rînd, articolul lui Mihai Eminescu intitulat *Bălcescu si urmașii lui*, publicat în *Timpul* din 24 noiembrie 1877, în care releva:

„Peste două-trei zile va ieși de sub tipar *Istoria lui Mihai-Vodă Viteazul* de Nicolae Bălcescu.

Se știe neobositul zel cu care acest bărbat plin de inimă și înzestrat de natură, c-o minte pătrunzătoare și c-o fantezie energică, au lucrat la istoria lui Mihai-Vodă. Din sute de cărți și documente el au cules, c-o adevărată avariție pentru gloria nației românești, toate colorile din relații și notițe, cu cari apoi au zugrăvit acea icoană măreață, din care figura voievodului românesc iese în prosceniu, vitejească și mîndră și vrednică de a se coborî din strălucita viță a Basarabilor."

Conștient de valoarea istorică și patriotică a lucrării lui Nicolae Bălcescu, Mihai Eminescu îndemna, în final: „Facă-se această scriere evanghelia neamului, fie libertatea adevărată idealul nostru, libertatea ce se cîștigă prin muncă."

19

31 decemvrie 1863

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 2, 3/15 ianuarie 1864, p. 6.

1. La 13 decembrie 1863, guvernul a prezentat Camerei legea secularizării averilor mînăstirești, care a fost aprobată cu 93 voturi pentru și 3 contra (Constantin C. Giurescu: *op. cit.*, p. 194).

20

14 ianuarie 1864

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 21, 28 ianuarie/9 februarie 1864, p. 90.

21

15 ianuarie 1864

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 10, 15/27 ianuarie 1864, p. 43.

22

15 ianuarie 1864

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 12, 17/29 ianuarie 1864, p. 53.

23

17/29 ianuarie 1864

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 12, 17/29 ianuarie 1864, p. 53.

24

22 ianuarie 1864

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 18, 24 ianuarie/5 februarie 1864, p. 79.

1. *Evanghelie Zappa* (1800—1865). În septembrie 1860 a donat, Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, suma de 5000 de galbeni, pentru alcătuirea unei gramatici și a unui dicționar al limbii române.

2. Vezi și articolul lui Dimitrie Bolintineanu *Dicționarul și Societatea literară*, publicat, sub pseudonimul Cosmat, în *Trompeta Carpaților*, an. V, nr. 543, 20 august/1 septembrie 1867, p. 2171, inclus în vol. X al ediției noastre (p. 495).

25

23 ianuarie/4 februarie 1864

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 17, 23 ianuarie/4 februarie 1864, p. 74.

26

24 fevruarie 1864

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 47, 27 fevruarie/10 martie 1864, p. 198.

Reforma, an. VI, nr. 20, 3 martie 1864, p. 78.

27

5 martie 1864

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 55, 7/19 martie 1864, p. 233.

Reforma, an. VI, nr. 22, 9 martie 1864, p. 86.

1. Legea s-a aplicat tuturor averilor mînăstirești, precizînd în primul ei articol: „Toate averile monastirești din România sînt și rămîn averi ale statului." Generalizarea legii, arată Constantin C. Giurescu (*op. cit.*, p. 195), „fusese impusă de considerentul că o secularizare numai a bunurilor mînăstirești închinate ar fi fost prezentată în fața forurilor internaționale de către cei în cauză, ca o măsură discriminatorie, nedreaptă și xenofobă. Secularizînd bunurile tuturor mînăstirilor, se anula din capul locului o asemenea argumentare care, cu siguranță, ar fi impresionat puterile garante."

28

7 martie 1864

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 58, 11/23 martie 1864, p. 251.

29

21 martie 1864

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 68, 23 martie/4 aprilie 1864, p. 314.

Reforma, an. VI, nr. 29, 9 aprilie 1864, p. 114.

Buciumul, nr. 211, 9 aprilie 1864, p. 3.

30

5/17 mai 1864

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 100, 5/17 mai 1864, p. 459.

Dîmbovița, an. VI, nr. 1, 10 mai 1864, p. 3.

Reforma, an. VI, nr. 35, 13 mai 1864, p. 138.

1. La 2 mai 1864, Alexandru Ioan Cuza a înfăptuit lovitura de stat, determinat de agravarea situației politice interne. Sistemul constituțional stabilit prin Convenția de la Paris era dificultos, ridica obstacole adesea insurmontabile în calea colaborării dintre puterea legislativă și cea executivă. O schimbare radicală era necesară, în primul rînd datorită faptului că opoziția Camerei crescuse, era înverșunată, prin prezența reunită a marii boierimi din Moldova și Muntenia. În plus, se produsese înțelegerea dintre dreapta conservatoare a moșierilor și stînga radicală a liberalilor, conduși de Ion Brătianu și C. A. Rosetti, cunoscută sub denumirea de „monstruoasa coaliție", care urmărea detronarea lui Cuza, aducerea unui principe străin, împiedicarea reformei agrare și a celei electorale etc. Într-un articol publicat în *Buciumul*, nr. 15, din 20 februarie 1863, Cezar Bolliac scria: „Coalițiunea monstruoasă de astăzi nu poate duce la nici un rezultat bun nici naționalitatea, nici libertatea noastră; și ni se sfîșie inima cînd vedem talentele cele mai eminente, oratorii cei mari mari ai naționalității și ai libertății române urcîndu-se pe tribuna națională ardicată de revoluțiunea de la 48 față-n față cu tronul României, că se pun în serviciul reacțiunei și că se sforță din toate puterile, spre a spăla trecutul condamnaților de națiune, spre a-i pregăti, spre a-i face proprii să mai vie încă o dată în stare a strivi principiele dobîndite în 48 și a înăbuși și chiar vocea acestei tribune".

Din cauza opoziției Camerei, guvernele se schimbau des, se crea instabilitate și haos politic, se îngreuna înfăptuirea și aplicarea reformelor. La începutul anului 1864, cînd se punea problema înfăptuirii reformei agrare și a celei electorale, atitudinea reacționară a Camerei devenise violentă. Era necesară, așadar, o modificare radicală a sistemului de guvernare. Singura soluție adoptată de Cuza și colaboratorii săi apropiați era o lovitură de stat, prin care să dizolve Camera și domnitorul să-și asume prerogativele puterii legislative, instaurînd domnia autoritară. Cuza și sfetnicii săi au plănuit inițial să dea lovitura de stat la 30 noiembrie/12 decembrie 1863. În Arhiva Cuza (mapa XLVI, documentele 6 și 7) s-au păstrat două concepte scrise de mîna lui Dimitrie Bolintineanu, la această dată, privind dizolvarea Camerei, noua lege electorală, apelul ministrului de Interne către locuitorii capitalei, proiectul de proclamație a lui Cuza, un plan detailat de măsuri etc. Lovitura s-a amînat însă din motive tactice. Ea a redevenit actuală cu prilejul depunerii în Cameră, spre aprobare, a proiectului de lege rurală, la 13/25 martie 1864. Deputații moșieri se opuneau acestei legi și au dat vot de neîncredere guvernului. Mihail Kogălniceanu intenționa atunci să-și dea demisia, dar Cuza i-o refuză, amînînd deschiderea Camerei pînă la 2 mai 1864. La reînceperea lucrărilor, Mihail Kogălniceanu citi mesajul domnitorului de dizolvare a Camerei și astfel se înfăptui lovitura de stat.

Îndată după lovitura de stat, Dimitrie Bolintineanu, ca unul care o pregătise, precum și ca ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, se preocupă, în primul rînd în sfera activității sale, de justificarea și însemnătatea ei. Trebuie precizat că nici un alt ministru nu a lansat asemenea apeluri pentru sprijinirea loviturii de stat din 2 mai 1864.

31

5/17 mai 1864

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 100, 5/17 mai 1864, p. 460.

Dîmbovița, an. VI, nr. 1, 10 mai 1864, p. 3.

Reforma, an. VI, nr. 35, 13 mai 1864, p. 138.

1. Vezi nota la scrisoarea precedentă.

32

7 mai 1864

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor UniteRomâne, nr. 104, 9/21 mai 1864, p. 475.

33

30 mai/11 iunie 1864

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 120, 30 mai/11 iunie 1864, p. 551.

34

17/29 iunie 1864

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 133, 17/29 iunie 1864, p. 603.

Dîmbovița, an. VI, nr. 19, 21 iunie/3 iulie 1864, p. 75.

Reforma, an. VI, nr. 44, 25 iunie 1864, p. 175.

1. În perioada în care a deținut portofoliul Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, D. Bolintineanu s-a remarcat printr-o serie de acțiuni cu viu ecou în epocă. Prin grija sa, tineri capabili au beneficiat de burse de studii în străinătate, cu obligația ca, la întoarcerea în patrie, să servească nevoilor statului. La un moment dat s-a produs și o neînțelegere, ministrul-poet fiind bănuit de favoritism. Într-o notă apărută în *Buciumul*, nr. 209, din 2 aprilie 1864, ca urmare a protestelor unor studenți, se exprima însă deplina încredere în onestitatea și corectitudinea lui D. Bolintineanu:

„Ni se spune, — și ceea ce ni se spune este foarte grav — că d. ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice ar fi decis să trimită în străinătate 9 juni români, fără nici un concurs și chiar fără nici o alegere. Studenții vin să ne asigure că au și văzut decretele de numire ale mai multora din acești juni, prin cari decrete li se asigură mijloacele de studiu pentru cîte cinci ani în cutare facultate, pentru cutare obiect, cu obligațiunea ca întorcîndu-se să servească zece ani statului. Mai mulți ne asigură de diferite incapacități ale multora din acești juni, cari prin subterfugiu voiesc să profite de beneficiile tezaurului statului.

Nu putem crede și nu putem priimi că d. Bolintineanu, al cărui nume se pronunță cu atîta admirațiune pe băncile școalei, ar fi putut să uite pe junii cu merite, pe junii cu drepturi cîștigate pe aceste bănci.

Nu putem crede noi că meritele au putut fi uitate de amicul nostru ministru; nu putem crede că d. Bolintineanu ar putea lovi în viitorul junimii. Nu, nu credem. Din contra, putem asigura pe junii ce aleargă la noi că nici cea mai mică nedreptate imaginabilă nu li se va face de d. Bolintineanu."

Cu spiritul de onestitate ce l-a caracterizat întotdeauna, D. Bolintineanu răspunde oficial, în *Monitorul*, nr. 67, din 2 aprilie 1864, p. 307, arătînd deschis motivele pentru care unii bursieri n-au mai fost supuși unui concurs: „În adevăr, ziarul nu s-a înșelat, căci dacă unii din ei nu au trecut anume concursuri pentru străinătate, trecuseră însă mai înainte concursuri pentru posturi de profesori secundari, care li s-au considerat acum, iar alții aflîndu-se în străinătate, de la sine se înțelege că nu au putut îndeplini condițiunea cerută, aceasta însă nu se crede a fi o piedică pentru a veni în ajutorul tinerilor sîrguitori, cînd ei se află odată studiind la cursurile din străinătate și ale căror atestate sunt excelente". Pentru a nu mai da naștere la nici o neînțelegere, D. Bolintineanu instituie de îndată un concurs pentru toți solicitanții de burse în străinătate, publicînd un comunicat „urginte" în *Buciumul*, nr. 210, din 5 aprilie 1864, p. 849: „La 1 mai se va ținea un concurs pentru trămiterea în străinătate a șease stipendiști din cari trei în București și trei alții în Iași. Detaliele acestui concurs, regulat de Consiliul superior, se va tipări în *Monitorul oficial*". Pe marginea acestui comunicat, ziarul lui Cezar Bolliac făcea următorul comentariu, un adevărat elogiu al lui D. Bolintineanu:

„Mulțămim cu toată recunoștința d-lui ministru Bolintineanu pentru această deplină satisfacțiune ce vine să dea prin organul nostru studenților români, atîtor inime blesate de indignațiune, atîtor spirite iritate de o idee de nedreptate și de părtinire, cari se înclina să creadă că ministrul populariu, că ministrul Bolintineanu, al cărui nume este însoțit de atîtea suveniri, că poetul Bolintineanu, care și-a consecrat vieața în cultul muzelor și a adăpat cu atîta nectar inimele tinere ale României, a putut lăsa pana sa să subsemneze moartea junimii pentru a cărei educațiune morală și-a dat toți anii vieței sale.

Iată dară, copii ai României, cum vă deschide ușele concursului d. D. Bolintineanu, cum trămite la luptă cu voi în cîmpul științelor pe aceia asupra cărora v-ați indignat voi, crezînd că vor putea pleca în străinătate fără concurs.

Nu. Aveam dreptate să nu credem noi că vor pleca pentru studii pe banii statului, cînd este ministru d. Bolintineanu... Și cînd vedem pe generosul ministru dezmințind toate zgomotele, prin anunțarea unui concurs; cînd îl vedem așa de simțitoriu la toate simptomele junimii; cînd dupe aceasta ve-

dem concursul ridicat la toată înălţimea lui, şi toate diplomele, toate titlurile, tot privilegiul, toate gradele, toate examenele absurde, doborîte înaintea meritului, înaintea unui concurs, — unde junii au să se înfăţişeze în luptă cu cunoştinţele lor, cu valoarea lor intrinsecă, iară nu cu hîrtii ridicule, cu titluri, cu grade şi atîtea absurdităţi, — mulţămim încă o dată, şi acum în numele junimii, d-lui Bolintineanu, care introduce deplina egalitate în şcoalele române."

35

4 iulie 1864

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 150, 8/20 iulie 1864, p. 673.

36

6 iulie 1864

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 150, 8/20 iulie 1864, p. 673.

37

Bucureşti, anul 1864,
luna iulie 8

Biblioteca Academiei R.S.R. Coresp. inv. 62360.

38

9 iulie 1864

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 153, 11/23 iulie 1864, p. 684.

Reforma, an. VI, nr. 46, 18 iulie 1864, p. 182.

13 iulie 1864

Dîmboviţa, an. VI, nr. 23, 13 iulie 1864, p. 90.

Reforma, an. VI, nr. 46, 18 iulie 1864, p. 182.

1. Cu puţin timp înainte de a-şi da demisia din funcţia de ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice, Dimitrie Bolintineanu face acest impresionant şi obiectiv bilanţ al activităţii sale.

2. Dimitrie Bolintineanu a avut o contribuţie substanţială la elaborarea legii Instrucţiunii Publice, una dintre cele mai însemnate realizări din timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza. Legea a fost proiectată după venirea poetului ca titular al ministerului.

40

[3 iulie 1867]

Arhivele Statului Bucureşti. Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, dosar 372, 1867, f. 623.

1. Data înregistrării la minister.

2. Ediţia în două volume *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*, Bucureşti, Tipografia lucrătorilor asociaţi, 1865.

3. *Florile Bosforului*, Bucureşti, Tipografia lucrătorilor asociaţi, 1866.

41

[28 noiembrie/10 decembrie
1867]

Trompeta Carpaţilor, an. V, nr. 578, 28 noiemvrie/10 decemvrie 1867, p. 2305, însoţită de următoarea notă din partea redacţiei: „D. Dimitrie Bolintineanu, amicul nostru, ne-a scris vineri seara tîrziu scrisoarea de mai la vale. Jurnalul fiind sub presă nu s-a putut trece această scrisoare în numărul nostru din urmă."

1. Data publicării în *Trompeta Carpaţilor*.

2. Începînd din 1866, după detronarea lui Cuza, ostilitatea făţişă a monstruoasei coaliţii se răsfrînge dramatic asupra existenţei lui D. Bolintineanu, provocîndu-i un şir neîntrerupt de suferinţe atît morale cît şi fizice

care-i vor grăbi sfîrşitul vieţii. Îndepărtat din arena activităţii politice, poetul are durerea să-şi vadă ultragiată, treptat, însăşi personalitatea sa literară. Oficialitatea vremii îl ignoră din ce în ce mai mult. În primăvara anului 1866, cînd se pun bazele Societăţii Literare Române, ce se va numi ulterior Societatea Academică şi se va transforma în Academia Română, în presa timpului încep să se facă propuneri de viitori membri ai acestei Societăţi. Ca ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice, C. A. Rosetti îndemna la o astfel de acţiune, în *Românul* din 10 iunie 1866: „Subsemnatul îşi împlineşte o datorie d-a face d-a dreptul apel la presa din Principatele Unite, ş-a o ruga a face astfeliu ca opiniunea publică să desemne pe bărbaţii cari, prin lucrările d-lor literare, trebuiesc a fi chemaţi spre a lua parte în Societatea instituită pentru cultura limbei naţionale". În acest context de împrejurări, reprezentanţi ai opiniei publice îl propun şi pe D. Bolintineanu, ca unul care a ctitorit literatura română şi a contribuit la propăşirea patriei. Într-o „epistolă deschisă", semnată de St. Rîmniceanu şi A. G. Călinescu, publicată în *Familia*, nr. 12, din 25 aprilie/ 7 mai 1866, era susţinută şi candidatura celui ce tipărise recent *Brises d'Orient*, considerat „de două ori poet, adecă român şi francez, precum a zis ilustrul critic francez Ph. Chasles". De asemenea, într-o „scrisoare către redacţie", apărută în *Românul* din 6 iulie 1866, un T. Pascal înscria şi numele lui D. Bolintineanu alături de ceilalţi oameni de cultură care meritau să facă parte din Societatea Literară Română. Cu toate acestea, poetul nu va intra în atenţia forurilor oficiale, fiind exclus din decretul pe care Carol I îl va da la 2 iunie 1867, prin care numea pe membrii Societăţii Literare Române (V. A. Urechiă: *Actele şi solemnitatea oficiale şi neoficiale a inaugurărei Societăţii Literare Române*, Bucureşti, 1867, p. 17).

În faţa acestui afront, la care se adăugau şi alte nemulţumiri, D. Bolintinaenu se retrage complet din viaţa publică, nu acceptă nici un compromis cu guvernarea complotiştilor de la 11 februarie. Cînd e propus, în „culoarea de albastru" a Bucureştiului, pentru alegerile municipale, refuză prin această scrisoare deschisă.

42

[30 noiembrie/12 decembrie 1867]

Trompeta Carpaţilor, an. V, nr. 579, 30 noiemvrie/12 decemvrie 1867, p. 2309, cu următoarea notă din partea redacţiei: „Ne grăbim a da loc următorii scrisori ce ne adresează amicul nostru d. Bolintineanu."

1. Data publicării în *Trompeta Carpaţilor*.

2. Detalii privind gazeta *Popolul suveran*, apărută în timpul revoluţiei de la 1848, în redacţia căreia Dimitrie Bolintineanu a îndeplinit un rol important, am dat în capitolul de *Note şi comentarii* din vol. X al ediţiei noastre, p. 695–699.

43

[23 ianuarie/4 februarie 1868]

Trompeta Carpaţilor, an. VI, nr. 596, 23 ianuarie/4 fevruarie 1868, p. 2278. cu următoarea notă din partea redacţiei: „Publicăm următoarea epistolă ce ne trimite amicul nostru d. Dim. Bolintineanu, adresată către polonii ce locuiesc în Bucureşti."

1. Data publicării în *Trompeta Carpaţilor*.

44

[26 februarie 1870]

Arhivele Statului Bucureşti, Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, dosar 79, 1870, f. 1.

1. Data înregistrării la minister.

2. Titlul corect: *Viaţa lui Traian August, fondatorul neamului românesc*, Bucureşti, Tipografia naţională, 1869.

3. În ultimii ani ai vieţii sale, Dimitrie Bolintineanu a cunoscut îndeaproape spectrul sărăciei, fiind constrîns uneori să recurgă la încercări disperate pentru a-şi asigura existenţa. Nu a acceptat însă niciodată filantropismul şi mila altora, ci a oferit întotdeauna un echivalent al sprijinului primit. Pe lîngă condiţiile mizere în care se zbătea, Dimitrie Bolintineanu mai avea de acoperit şi vechea sa datorie către bancherul Constantin Polihroniade, care-l acreditase în timpul exilului. La un moment dat, acesta nu va ezita să pună proprire chiar pe modesta pensie a poetului. În aceste triste împrejurări, Dimitrie Bolintineanu îşi oferă mereu cărţile sale spre vînzare. Vezi şi scrisoarea către C. Esarcu din 12 fevruarie 1871.

4. Pe scrisoarea lui Dimitrie Bolintineanu se pune, mai întîi, următoarea rezoluţie, semnată indescifrabil: „Pentru ca ministeriul să poată a se pronunţa asupra meritelor cărţii de faţă, are trebuinţă spre a o studia, pentru ca apoi să avizeze în cunoştinţă de cauză dacă să poate satisface cererea de faţă." Ridiculă rezoluţie!

În Arhivele Statului București, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 79, 1870, f. 2, se păstrează următoarea ciornă de răspuns lui Dimitrie Bolintineanu, din 28 fevruarie 1870:

„*D-lui Dimitrie Bolintineanu*

În vederea petițiunii dv. registrate la nr. 620, prin care propuneți a vi se cumpăra 800 exemplare din opera *Viața lui Traian*, subsemnatul are onoare a vă ruga să trimiteți ministeriului un număr de trei exemplare din această carte, spre a se putea studia și judeca asupra meritului ei, pentru ca apoi să se avizeze în cunoștință de cauză dacă se poate accepta propunerea ce faceți."

În același dosar din Arhivele Statului, f. 4, se află și următorul

„Prescript-verbal

Ședința din 6 martie 1870

Avînd în vedere adresa sub no. 1773 a d-lui ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, Consiliul permanent de instrucțiune, examinînd alăturata broșură a d-lui D. Bolintineanu, intitulată *Viața lui Traian August*, opină a se recomanda la unavoință a d-lui ministru, ca din § budgetar respectiv, să dispună a se cumpăra un număr de exemplare ce va chibzui, spre a se împărți ca premii la examenul de la finele anului școlar."

Semnează Aaron Florian, D. Petrescu, A. Marin.

INDICE DE NUME

B

C

H

I

N

O

P

U

V

W

X

Y

Z

CUPRINSUL